

ספר

האמונות והדעות

כולל האמונות האמתיות המקובלות מפי התורה והנביאים ע"ה . וזוכר גם הדעות הנכריות . ומשיב עליהן בטענות צודקות אמתיות :

חברו בלשון ערב

הגאון רבינו מעריה בר רב יוסף
הפיתומי זצ"ל :

ראש ישיבה במתא מחסיא שנת ד' אלפים תרצ"ג
לבריאות עולם :

והעתיקו לשש קדשנו החכם הכולל

ה"ר יהודה אבן תבון ז"ל סרטון ספרד

יוצא עטה לאור עם מעלות רבות ויקרות א מוגס מאוד בהכליה
הכנה כמדויקת וע"ס ד' קושפאלדינא שנת שכ"ב ליצירה .
ב מלאה מקומות בתנ"ך ובתלמוד בבלי וירושלמי ומדכ"ט ב חלוקם
המאמרים לפרקים קטנים . ומפתח כולל טוכן טונת כל פרק .
ד ביאור חדש מכפיק . להנחם דברי הספר יקרא כפס

שביל האמינה

ה ובראשו נילאר מסזיק על כל המלות הזרות הנגילות על לשון
הגאון ז"ל בספר הזה וכאלך ספרי ההגיון :

כל אלה פעל ועשה הרב המאוה"ג החריף המוסלג בחורה ויראה
שלם במרעם אורב חכמה ונוצר תורה וחייל וחסיד כ"ש מוה'
ישראל הלוי קטובר נ"י . בעהמ"ח ס' בירורי המדות על
ספר עקדת יצחק

ביוזעפאף

ברוס הרבני הגניז מהו' ברוך זעצר נ"י
בשנת האמונה והדעת בלכבי לפ"ק

ГАМУНОТЬ И ГАДЕЙОТЬ
Въ Типографіи Б. Зетзерра

Въ Издѣніи Б. Зетзерра
въ Пезефовъ Орду 1885 г

Дозволено Цевзурою Варшава 5 Сентября 1885 г.

אזהרה

הנני כגורז ואומר עם"י דהוכ"ק ועפ"י נימוסי הסדינה אשר כל יוד איש בערמה
לקסיס הס' האכונות והדיעות עם ביאורי שביל האכונה בלפי
רשומו של כבוד ידידי הרב הגאון וכו' מהו' שלום יוסף ליי שליט"א הארלנשפארק
אנדק"ק יועפארף והנני מוכן לטמוד לימינו לכל נפהל ועיקס, ושאריות יבדאל
לא יטשו עולם וכבומע הבא עליו כרכה סוב,

המהבר

מאז כוללתי לאור ספרי **בירורי המידות** הראיתי חיבורי מול אני מנורה הסעורה
 זיכרה עילאם קודם הקדשים **אדומור** כנגמ"מ זי"ע **בסאדיגורא** ולפני
 זרעו זרע ברכי ה' הקדושים ובעבורים זי"ע וזכיתי לאמרות קדשם ע"י בעומדים על פקודת
 קדשם שקבלו ה"א' באהבה לפיות לי לזכרון אמרי קדשם אמרתי לעמדם עמרה בראש ספרי
 זה לפיות לי למזכרת עולם כי זכיתי שקבלו חיבורי בעזר"י :

תעודת

כבוד אדונינו מורינו ורבינו ראש גולת אריאל רבן של כל בני הגולה מופת הדור איש
 חלקים קדוש בוליא קדישא עילאם אהפקלריא המאירה מחמד עינינו לפירת הפארת
 ישראל הרב הקדוש המפורסם בכל קלוי ארץ כבוד קדושת שמו מפאריס מוהר"ר **אברהם**
יעקב כנגמ"מ זי"ע מק"ק **סאדיגורא** י"ו :

להוי ידוע למאן דבעי למידע אשר כבוד קדושת אדונינו מורינו ורבינו
 יחי' נלה לקח גם כן ספר אחד **בירורי המידות** על העקידה וסיטב
 בעיניו ופקד עלי להודיע זאת בחתימת ידיו ובאפי על החתום היום יום א' ששה עשר לחודש
 מרחשון דשנת תרל"ג לפ"ק פה **סאדיגורא** נאום **משה דוד** גוטמאן בבית
 כבוד קדושת אדמו"ר שיחי' :

גם הרב הקדוש עמרת ראשינו כבוד קדושת **גם** אלי באפי בפקודת הרב הנאדר בקודש
 שם הפארטו מוה' **שלמה** שליט"א כבוד קדושת שם הפארטו מוהר"ר
 בן מרן קודש הקדשים שליט"א לקח ספר הזה **נחום דוב** שליט"א להודיע שלקח את
בירורי המידות על העקידה נאום הספר **בירורי המידות** על העקידה
מאיר ליבוש לאנגערמאן מבית הרב אחרי ראות שהוטב גם בעיני כבוד קדושת
 הקדוש ה"ל : חותמו דודו **אדומור** הקדוש שליט"א

ובאפי על החתום היום יום א' ע"ז ימים
 לחודש מרחשון דשנת תרל"ג לפ"ק פה **סאדיגורא** נאום **יהושע אורינשטיין**
 מבית הרב הקדוש ה"ל :

ה'ה כרכ המופלג בחורס חו"ג וו"ח מוס' ישראל הלוי קיטובר ל"י הניח
 בידו פירושו סנקרא שביל האמונה אשר פעל ועסה על ספר האמונות
 והדעות מרבינו סערי' גאון ז"ל. וידעתי את האיש כסוף כי שוקד הוא על דלתי
 החורס מגשוריו. וידיו רב לו בכל חכמה ומדע. ובעמיו כי לא ילא דבר שאינו מתקן
 מחמת ידו וצפרט כי כבוד אאמור' סס"ק שליט"א אום לו לרבוס בשס כבוד קדשו.
 שכאשר יסי' נגמר בדפוס יקח גם כבודו הדמס ספר לעלמו. ולזאת אמרתי גם ידי סכון
 עמו לקחם ממנו ספר אחד ומסראוי לכל אחז"י להחזיק ידו למען יוגדל שורה ויאדיר.
 דברי הבא על החתום יום ב' י"ט אייר שנת היום לישראל לפ"ק
 נאום מנחם נחום באאמור' הה"ק שליט"א פה"ק טוריסק יע"א

אמר המבאר כאשר שמתי אל לבי להכתוב על מעלת ויקרה זה הספר הנקבד האמונות והרעות המיוסד על עיקרי הדת ויסודותיה, אשר חברו אחד המיוחד מהגאונים הקדמונים ז"ל. נפלאותי מאוד בראותי כי בכל הוד יקרה הפארהו אין אורו מביק כ"ל לאנשים מתי מספר. ורובם מופכים ידיהם ממנו. ובהכונתי האספה בזה מלאתי כי שמי סבות לו. האלה כי דבריו הניזום בלתי מובנים למי שלא הורגל. והשגתי כי הוא מועתק מלשון ערב. ושבט ההעקה מתייב הקישי. כדבר הראב"ע (איוב ב' י"א) באמרו והקרוב אלי כי הוא ספר מתורגם ע"כ הוא קשה בסירותו כדרך כל ספר מתורגם ע"כ. ובין כה וכה תהפכנה אבני קודש בראש כל חלונות. ואין דורש ואין בקבץ לאופסס. לננות מהם בתי גינת המרחיבים דעהו של אדם. ובני אדם כעסלפים נלאים להגיש בואר שמש הספר הזה המחיר עיני השכל. וכדבר החסיד בעל חו"ה בסוף הקדמה ספרו באתרו על ספרי הגאון רבינו סעדיה ז"ל שהמה מחללים השכל ומהדדים הבינה ונזורים הפתי ומזרזים העלל. ולאוורו ראה אור גם בעל ספר אלמור כי הוא שאב מי בארו ופתח ממנו לרובה בענין הידיעה והבחינה: כדבר הר"י אלב"ן בספר העיקרים (מ"ד פ"ה) עיי"ש:

וכאשר הכוננתי בכל אלה אמרתי אנסה על הנעמים על נפשי עול מלאכה ביאורו. ועם שעמדו בפני מך עבדי וקורר ידעתי ושאיתי חכם מכל בני דורי. אצרתי מאמר החז"ל במקום שאין אנשים בו. ואמרתי אולי יגיעתי תעמוד לי שאוכל למצער למאז פשוטי אמרוטיו ומלותיו. למען יפתח מעם מבוט שערו ומאמרו. והקוטי סמכתי שזכות הגאון ז"ל יעמוד לי שאוכל לנכע ענ"ס המלאכה הקלה הזאת. כי רדה לעומק ענינו אין זה לאיש עני דעתה ודל מבין כמוני היום. וכל מנמתי הוא רק לבאר מלותיו ופשוטי אמרוטיו. כי אולי בחתי אה פרי יגיעתי למחלל לפני הקוראים. ויחללו וישבטו מבלי עמל ויגיעה. כי אז יוסיפו לקח וירכז לבס אל הדרישה להשבון בעומק ענינו ולדקדק בהם כיד ד' הסובה עליהם. ויהיה זכות הרבים חלוי כי במה דלילתי הספח ואשכחו מרגיטת חותה. והנשי יודעת מאוד גדל הנורך לכתוב דבריו הגאון ז"ל. כי לפגוע עני סופר מירר בלתי שופך פסח לאין טורח. כחק החכמים השלמים לבטלי היום מהם כפולה בלפנים. וזכרון לבני ישראל לדורותם שימיו על עמם שאשילו רוחים בו שפת דיו כחדל ישבו עליו שבעה נקיים. דעתה ללוה נכונה ומיושבת. וכל התרבה לבדוק כרי זה משובח:

והנה ראיתי להסיף מלים אחדים בהקדמתי זאת. אודות מחבר הספר הגאון רב סעדיה ז"ל אשר דברו החכמים הבאים אחריו על אודותיו. ז"ל רב שרירא גאון ז"ל בתשובה. בימי הגשית הוד בן החכמים שהיה בסכמה בין החכמים לבסל ישיבת מתא מחסיה ושיבואו התלמידים משיבת מתא מהיהל לשיבת סומבדיחא בו. ואתיה דוד נשיאה למר רבינו סעדיה בר רב יוסף. ולא מבני רבין דמתיבתא הוה: אלא ממלרים הוה וידוע בשיחומי (מעיר סיחוס בגליל מזרים העליון) וממכיה באייר שנה דל"ס (לשנתה הוה שנת ד"א תרפ"ח לב"ע. והיה אז להגאון ז"ל שלשים ושש שנים) ע"כ:

ובער ספר יוחסין כחכ וז"ל ובהתם ראש ישיבה סורא (היה מתא מרגיט) שגברה ישיבת סורא גלמודה. והיה ראש גלות (הוא דוד בן אביה) משיעז מי יעביב בה. ומתן לבו על רבינו סעדיה שימתי (פיוס הוא סיחוס) ועל זמה בן שהין בו. ושבר ר"ג אל נסי הנוראני (סגיית הנור) להיות ראש ישיבתן. ואמר ליה לא יתכן כי ראש ישיבה נקרא הנורא דעלמא והוא השוכה דעלמא. אמר לו מה הראה בדבר זה. אמר לו כל אשר חפלה עשה. הודיעו ראש גלות מה שבלבו לעשות. וכי נסלה עגתו אז על רבינו סעדיה אז על זמה בן שהין. השיבו נסי פינהיב אב"ט ולא רב סעדיה. אע"פ שהוה אדם גדול ומפוגב בחכמה אינו מתירא מאדם בעולם. ואינו מסביר שנים לפוס אדם בעולם מפני רוב חמתו ורוח כסיו ואריכות לשונו ויראת חסאו. אמר לו ר"ג כבר נסלה עגתי והסכמתי על רבינו סעדיה שימתי. השיבו נסי עשה מה שאהה חפן. כי בתחלה הראשון שישמע לדבריו אי סוא. ואני ראש הרוזים בו הנהיגוהו אחזה עשה בפני כהן דרק ובפני תלמידי ישיבת סומבדיחא ומטיבו להיות ראש ישיבת סורא ע"כ:

ואתה הקורא הבחינה הזאת אשר היה בהסכמה רב כהן דרק ראש ישיבת סומבדיחא והנשיא דכ"ז אל התי קלה בעיניך. כי עד היום לא זכה שום איש חף מארץ ככל אשר לא למד שנים רבות בהישיבה לעלות למעלה גהון. ואף כי יליד ארץ נכריה לא מארץ ככל. וזה יעיד לנו על גודל מעלת ויקרה שם הגאון רב סעדיה ז"ל בהיותו עוד בחיץ מזרים כי לגיו ולזכרו החות נפש. ובאמת עלתה ישיבת סורא תחת משמרתו כסורחת. והתה אשר מלפנים היה ישיבת סומבדיחא הראשונה במעלה. ירדה עתה עשר מעלות אחורנית. כי לאור תורת הגאון רב סעדיה ז"ל אשר הופיע ישיבת סורא. כל הסוככים סעומדים כנינו אספו נגהס ואלך לאורו נראה אור. ולהערה זאת רמז גם הגאון רב שרירא ז"ל בתשובתו החזרתה במה שאמר ולא מבני רבין דמתיבתא הוה אלא ממלרים הוה וידוע בשיחומי בו: ז"ל

ובמספר הקבלה להראב"ד ז"ל כהב שהיה לראש ישיבה במתא מחסיה שתי שנים. ואח"כ היה מריבה גדולה בינו ובין הנשיא דכ"ז. והוה קנה נשיאותו מן הפלסות ומחזקת במלכות ובקפס להרוג לרב סעדיה. ומתא רב סעדיה כמו שבע שנים. ובמתבואו חבר כל ספריו. ור"ס מעושי יהודה היה מבני שלה בן יהודה מזרע ר"ח בן דוסא. והספר ר"ס בשנת ד"א תפ"ב והוה כהן חמשים שנה ומכר כמה ספרים טובים ונעשה

הקדמת המבאר

ועשה סוכות גדולה לישראל. והשיב סוכות על הגדוקים ועל הכופרים בחורה ונחם. ויחר דברי רב סעדיה והסוכות עשה לישראל הנם כסודים על ספר הגלוי (הוא ספר שחיבר הגאון רבינו סעדיה ז"ל על פה ביאה משה) ועל אנרג רב דואה בנו בכתב לנו הסדאי הנשיא ת"כ ע"כ :

והרב החליק סר' ידיעה סעדיה הגדולה מחבר ספר בחינות עולם ספר בכתב ההתללות שכתב אל הרשב"א והוא בכתובת הרשב"א (סימן חר"ת). אמר ז"ל והיוחר מפורסם בזה הענין מכל גאוני הספרדים הראשונים והחמישים שהגיעו אלינו שמשם. הוא הגאון הגדול רבינו סעדיה הפיומי ז"ל אשר האיר עיני הדורות אחריו בחיבוריו היקרים. וממנו אילנו פירוש בספר יצירה ע"ד החכמה. עוד ספר האמונות זכר בו הדעות בהשגות ולחיות רבות בזה הענין והסוף הדעות ולשונות רבים מן הסוד והנביאים אל המופלא בו' עיי"ש :

והרב בעל קול יודיה (כוזרי מ"ד סכ"ה) כתב ז"ל ופליאות עדותיו של רבינו סעדיה על אמרו חזר הבלבל פנים ואחור. וז"ל נתן הקב"ה כח לזאתיות. שאלם בורא בריאה מקרקע מגובלה וקופרה בקרקע ועושה עיגול ונגלג סביב לבריאה. ואומר בכל היקף אלפא ביטא. וכן חת"כ פתיים לחת"כ אלפא ביטום. ואם הולך לפנים. הבריאה עולה לחיים ע"י כח אמירת האלפא ביטום שנתן בזה הקב"ה. ואם ירדה נסחור מה שברא יסודו לאמרויו בהילוך העיגול באמירת האלפא ביטום. ומסקת הבריאה פאליה בקרקע ומסוה ע"כ :

והרב יש"ר מקארידיה בספרו מנרץ לחכמה אמר שהביא דברי רבב בעל קול יודיה אלה : כתב שמה נראה שרב סעדיה ירד לעומק חכמת הקבלה ובה אל חכונתה. וכי בשגל שכתב בדרך פילוסופיא חיזה חיבור יחסיי שלא ידע שאר חכמות. וע"כ לומר שרב סעדיה אע"פ שנתעזר בהספלהכות לכלא פעיות בני דורו ולהחם הדעות הנפסדות ביותו אותו דרך כלי יומר וכוון וקרוכ לשכל בעלי דיבתו. עכ"ל לבו בל עשהם ואינו מבחים פם הפילוסופים בכל פענותיהם נגד חורנתו. ולמה אל"ל לא אמר שכן ג"כ יחזיק בדברי המקובלים. ולא יחוש לפענת הפילוסופים שמעדיים להם ע"כ :

ובספר קורא הדורות כתב שכל מקום שהדאכ"ע ז"ל מזכיר בפירושו הגאון סתם כונתו על רב סעדיה גאון אל פיומי (הפיומי. כי אל בערבי הוא במקום הא הידיעה בעבריו) ז"ל ע"כ :

והרב רבב בעל פם הגדולים מערכת סמך. רבינו סעדיה גאון אלפיומי כתב מהרצ"ו ז"ל שהיה משורש צהרה עילאה דאדם משורש חופי הארכי ור"פ בן יאיר. רבינו ס"ג חנר שיר במשקל על מין אחיות שים בחורה תח' ועד הי"ו ורחיטיו בצפוס ישן. ועוד ראייתו בס' ושם נאמר דדרך בדיחוחא שאול שאל הגאון ד"ם לחי' אחד הבא אלנו כמה חסירות חפרה היום. והייתם השיבו עתלמו יאמר לי כמה אחיות יש בחורה. והגאון לאשער מאוד על זה. ושיעורו ולא שאלו אדם ולא ידע להשיב רק הפעם הוא. וגאפער כמה ימים ולא ידע לכוון חסותו עד שהשיב בשם ולא מלאך וגלה לו ושמה לבו על הדבר מאוד. כתב הר"ם בחפונה הביאה רבב שיכולי הלקס (סי"ח) רבינו סעדיה ששמו אנו חיים שממר לנו ספר השיבור. רש"ג חבר ספר החפונה והעתיק ממנו ספר חסידים (סימן תרי"ג) חתבר ר"ם ספר על ספרות ועל איטורי ביאה ושסוה רבות במחרא ושפר האמונות והרנות על המקרא ושפר הסודות והסודות ועוד השיבור ושסקי דינים והלכות כ" ע"כ :

הגה העירויחך קורא נשים בדרכי אלה המופעים אדות הגאון המחבר ז"ל. למען הדש מתנבן מי יאלו הדברים והכוון לכך בקריאתך. ובאשר שאל זה מתך המחבר עמנו בהקדמתו. אולם להלל את הגאון ז"ל עמנו אין די מלים בלשוני. תהלות איש קטן כמותי. מה הוא לאיש גדול כרובו. מי ימלא גבורות הגאון ז"ל ישמיע כל הללותו :

ואחרי הדברים האלה טובה עלי להפיק מלים אחדים על הספר עלמנו. הספר הזה האבדנות והרעות הוא הספר הראשון הודע לנו מספרי חכמי ישראל. אשר יסודתו לעלות בגבהי מרום החקירה. להשנות בין המורה והחכמה. ולהעמיד יסודי החורה בהערות ורחיות הממוסכל. חברו הגאון ז"ל בשנת ד"א תרנ"ג ל"ב כמבואר בסוף החומר הראשון ממנו. ויהי זה מחברו הגאון ז"ל בן אחד וארבעים שנה. לפי מה שודע לנו מספר הקבלה להראב"ד ז"ל הנזכר שמשפר הגאון ז"ל בשנת ד"א תש"ג בן חמשים שנה. והגאון ז"ל חכרו בלשון ערב. ונעחק ללשון עברי ע"י המעתיק הנפלא יפה גוף משום המעתיקים אשר העתיק גם ספר הכוזרי וספר מו"ה. ה"ה רבב סר' יהודה בן שאול ז"ל אבן חבון מרמון פסדה. אבי הי"ד שמואל אבן חבון מעתיק מספר המורה. הלא המם המעתיקים הנפלאים לחי הלשון. קולעים אל עמרה כוונה בספר המועתק ולא יחשאו. וגאמתה עדותו של הרשב"א ז"ל בנדרתו הרבנסת בחפונת שאל הדור (סימן קמ"ג) וז"ל הגיעו לי אתי משה בר חייפון הספרדי ז"ל כל כחצי התלמיד החפונת היקר במשכיל כבוד החכם הי"ד שמואל בן החכם הי"ד יהודה אבן חבון הספרדי ז"ל. ומקודם שים שפענו שמש ספר הנכבד החכם הי"ד יהודה אבן ז"ל בו'. ולא ידעתי שהיה בן. וכיוון שהגיעו אלי כחפוך בלשון העברי ולשון הערבי. והבנתי עניןך ויפני צורך ורחיטו המקומות שנחשפקו לך במאמרנו הנכבד ספר משה הנכונים. והמקומות אשר הרבנש בזה כשיבוש הסופר. אמרתי אז כאשר אמר בעל השיר הקדמוי. לו אם אכפויו ידעו. אז אמרו היא מעלת האב לכן טעמה. בדרך מי שאלם משורר החכם אבין ז"ל ונתן לו בן כזה .

הקדמת המבאר

זלא לו בלבד אלא לכל החכמים. כי ילד יולד לנו בן נתן לנו. ובאמת היה הוא פרי לדיק עץ חיים וסוד העץ
 למחל וכי האור הוא לעינים ונחמד העץ להשכיל. וכבר הובא לנו מפירו המורה ואוכלה. ומהי צפי כדכס
 למחוק כו'. לך בודאי ראוי והגון להעתיק מלפון אל לפון. לסי שלב נכון נתן לך הצורה יח' להנין מש
 ומלאה דברי חכמים וחכומים. והכרחי שדברך שלבך ירד עד עומק הענין וגילה לך מלפוניו כו'. סן להכס
 ויהכס עוד. חכס בני שמה לבי גם אני. חייך שנשעה ששמעתי כל דברך. וראיתי יופי מאמריך והצנתי
 עומק ליוריך ודעה שפתך כדור מלנו מאוד שמתו. ומתהי האדך יהיה פכע בן שילד בין עלגים כך.
 וירדוף אחר החכמות. ויהיה מהיר כל כך בלפון ערבי שהיא ודאי לפון עברית ששחשפה מעם. ועוד האדך
 יצין דיקוקי הלפון בעינים עמוקים כו'. כאל יח' יאיר עיריך במאור מורחו. עד אשר תהיה מאוהביו
 כאלה השמש נבדורו חמן כן יאמר ד' ע"כ:

ומעתה האלמה שפתי שקר הדבורה על דיקים עתק כנאוה וכו' להטיל דופי בהעמקה. כי פ"ב
 העמסתי עלי להביא את כל הדברים האלה מבלי לחוש אל האריות. להחודע ולהנלות מעלת
 העמתיקים האלה ומעלת העמקה. וכפי מה שיסבול פכע ההעמקה. כי אמנם לא נפלאה היא מענו. כמה
 מהקושי יהיה במאמר המורק מבלי אל כל:

והנני להודיעך כי מלבד הקושי והזרות אשר החייב פכע ההעמקה. עוד יקשה עלינו ציבור הספר הזה
 בעבור המלא בו פניות הרבה משגיאות הדפוס. והנה לפני ארבעה ספרים מארבעה דפוסים
 והאחד דפוס קושטאנדינא שנת פ"ב. ויהי אמונת עמי לחקן האחד בחבירו. ובמקום אשר יהיה מוכרח
 לחקן מאומד ומחשבה. לא אשלה יד להביא בפנים הספר מאומה. כי חובשני מקללת חכזל יד המצבת
 בפסרים כו'. ורק אומר בחוק ביאורי שכלל לדעתי. ומי שדעתו רחבה יפירם או יגיה בלפון אחר. והשאר
 סתמן כפירושן כי האחד נתקן כהבירו וכאמור:

עוד זאת חובה עלי להודיעך כי אני הוא אשר חלקתי את מאמרי הספר לפרקים קטנים. והוא סוד מאוד
 למלוא הענין המבוקש. וכאשר היה הערתי לעיין במאמר פלוני פרק פלוני. כל מבקשים לא ייעפו
 במקומה ימלאוה. גם למטן הרגיע את הקורא כי יעמוד על הפרק ומלא לו מוח. כי בו ישבות ויעפ
 להחביק בין פרק לפרק. גם עשיתי מחסה כולל הוכן כוונת כל פרק ופרק למטן יוכל כל אדם למלוא מבוקשו
 בניקל. ועוד בזה חוטלה גדול להבנת דברי הפרק כידוע לכל מינין. וגם את הקדמה הספר חלקתי לשמונה
 עינים. ונרשם בהמשחה הוכן כוונת כל ענין וענין. ועוד זאת עשיתי תקיפי המראה מקומות בחי"ך אשר
 נפלו בו שגיאות הרבה בדפוסים הקודמים. וכל מאמרי חכזל אשר הניח הגאון ז"ל בכל הספר הראתי
 מקומם אפי בהלמוד כבלי וירושלמי ומדרשים. כי המלוא לאחד הספר הזה. לייפני חר"ד. התסאר כי
 בשולחו כראה המקומות בתלמוד. ומי יסרון לבעל הלפון כי עשה שקר נפשו להספאר כמה שאין בו. ולא
 נמלא בשולחו בכל הספר כ"א שני ליונים. האחד בהקדמה ענין וא"ו והשני במאמר הרביעי פ"ד. ועוד
 בו שני ליונים במאמר החמישי פ"ב. מלא האחד מהם בדפוס לופסיא ולא הרגיש כי נרשם שם בשמות ומשך
 אחריו בשומא. והשני הוא על מאמר הכז"ל בחוכה על הראשונה ט"ן (יומא פ"ב). ולא ידעתי איזה רוח
 עבר עליו. כי ביומא לא נמלא דבר. והוא בקידושין (מ' ע"ב) וכאשר ליימי שם:

והנה קראתי את שם ביאורי זה שביל האמונה. לפני סבות האמת כי נפשי יודעה מאוד. כי אין
 ביאורי זה הדרך הרחב להבנת דברי הספר. והוא רק שגיל קצר להנעמו. ואולי כאשר יסולו רבים
 במלת השביל הקצר הזה. ירחב לבנם לנעמו להם דרך רחב כאשר אמרתי בסמיחה דברי. והשנית כי
 ש כ ל ס א מ ו ג ה עולה במ"ק כס אפי המטח ז"ל ה"ה מו"ה יצחק דוד שם פשתי חינות. ועוד
 ש כ ל ס א מ ו ג ה עם השתי חינות עולה במ"ק ישראל בן פערל. ולמטן לא יגרע גם שם אפי
 המטחה פ"ה מלוכר בזכרון סוד סלה. והיה זה סברה באמטויי צניה לבי דדקי מלג"ה:

ועתה נסיה וליה ואלכה לנעך באור ביאורי זה. וד' אורי וישעי ישלח אורו ואמתו. הסס יתחיי
 במעגלי נדק למטן שמו. וחשן ד' בודי יוליה. ד' יגמור בעדי ד' הסדק לעולם. אלה דברי הכותב
 וכוונתו יוס ב' השעה עשר ימים למחרת אדר תרמ"ה לפ"ק. ישראל הלוי קיטובר מוס"ק פולישין
 מחוז קאמניץ פאדלנסקי אשר בזמנית רוסיה האדירה בן לא"ה המנוח מו"ה יצחק דוד ז"ל בן המנוח
 מו"ה שברתי ז"ל בן המנוח מו"ה יצחק ז"ל בן הרב הגדול מו"ה רב ד' יונה ז"ל חסות דבי נשיאה
 יקדוש ד' מטבד רבב הגזיק המפורסם הר' משה קיטובר זוקללה"ה. ז"ע ועי"ל. כנה"מ ספר
 בירורי הדורות ביאור לספר עקדת יצחק:

הקדמה לביאור מלות זרות

הן זה כולם עפרה שנה מיום לאח ספרי בירורי הברות לאור צ"ס. ומ"ל נשתי אלומוס חודס משה
 אופיס אשר ראו ושמו אמרי כי נעמו. וכיבוד הביאור מלות זרות אשר הקדמתי בראשו. מלא חן בעיני
 הקוראים אשר למעט חבריו. כי לא אל חכמים וכוזר הדור אשר קטנס עבס מתמי חבריו. כ"א אל
 אנשים כגילי אשר לא יתנס לחפש אנה ואנה. לפיכס ערכתי שלחי. והנה רבים וק שלמים אשר
 טניעס בקשתם אלי. לשוב להדפיס את הכת"ז עם הוספות עוד מלות אשר לא הובאו בראשונה. למען יהיה
 להם למורה עת בוא למינס אחת מהמלות אשר תקצר יד שכלם לבארם. וכאשר עשו כן אפשר גם אחי.
 כי כאשר קיימו וקבלו על נפשם לחבב דברי חברים. קן גם אחי לא עברתי על דברי חבירי. והוספתי על
 הכת"ז הוספות רבות ויקרות בעוה"י. קן בכוספות מלות חדשות אשר לא היו בראשונה. והן בהמלוס אשר
 כבר היו בראשונה. בחרתי אותם ביאר ביאור. ובעבור כי רחיתי גודל האורך שליו להבנת דברי הספר הזה
 אשר אהנע היום בביאורו. ע"כ רחיתי להדפיס את הכת"ז עם ההוספות בכת"ס ספרי זה. ולמען הרחוק
 קורא יקר גודל מעלת המחבר דברי חבירי. ועד כמה חובה על כל אחד להחזיק במדה זו. אמרתי כי אחת
 היתה כוונת הכו"ל (עירובין כ"ח) בהסיר מעשה דר' עקיבא. שסם נעשו ככמו ולא רצה לגזל בוס"י. ואמר
 מוסב שלמות מיתת עמי ולא אעבור על דברי חבירי. וכספתמו חכמים בדבר אמרו מה בוקמתו כך בילדותו
 עמ"כ"ו. והטונה לדעתי כי אם בוקמתו אשר כבר היו לו החכמים במדריגת חביריו. ככ"א שלמד אס נפטו
 מעד לכל יעבור על דבריהם. וכמ"ס מוסב שלמות מיתת עמי ולא אעבור על דברי חבירי. אף כי
 בילדותו ספיו לו החכמים במדריגת רבותיו. וזה אשים קני למנון. ואני מקסל ד' יאמור בעדי. ד' חסדך
 לעולם מעשה ידך אל חרף :

הצעה

קורא נעים

דע כי ליסודי הפילוסופיא החלו להתנוצץ אל חכמי האומות בעצם וראשונה. כי האומה הישראלית
 סעולם לא השתמשה בחכמת הפילוסופיא. כי בעת שבתה על אדמתה לא השתמשה בה. יען כי עקר
 מלאכתה היא רק השערת שכל האנושי לא וולת. מאת האומה עם תורה ה' בלבם. הושפע עליהם שפע
 הנבואה אשר מדרגתה גבוה הרבה. מהשכל האנושי. רומטו כלתי משוער. וע"כ כל זמן היותם בארץ
 הקדושה ומושפעים כישפע הנבואי לא הרגילו אז את ליסודי הפילוסופיא כל עיקר. ואחרי אשר גלו פארצם
 ונלקה מהם החסדות ונעשו גולים וסמולפלים לא עצרו קוד כח לעסוק בענינים כאלו. כי סוכרד החלואת
 ותבוא הצרות כטעם שאף התורה היתה משתכחת מהם לולא שעסר רבינו הקדוש. ספעס עת לעשות לה'.
 וכתב כל דברי התורה אשר קבל סרע"ה טטיני. עמד וכתב על ספר. למען לא ישבת מפי זרע יעקב דה
 ודין. וכן עשו האמוראים אחרי דודו רבנן סכוראי והגאונים אחריהם כלם העמידו וקיימו את דברי התורה
 הקדושה בל יסופו קולם ועד :

אפס באנח הגאונים כהניח להם לישראל טעם סוכרד התלואות על ידי מלכו החסד אשר הקים אותם ה'
 לרועים על עמו ישראל. אז החלו אנשים סבני עכינו להרגיל קצת מליסודי הפילוסופיא אשר העמידו
 איוונים. אשר האחרון מהם והנכבד הוא ארוסאטולוס. הכבנה בבל מקום כשם ארוס"ו. ודוא היה רבו של
 אלכסנדרוס סוקרון. ותלמידו של אפלטון היווני אשר היה תלמיד ראש הפילוסופים. סוקרוסס היווני סאחתי
 עיר החכמה הטרע בשמו. ואחרי קן כאשר החלה הפילוסופיא לרוכ על פני הארץ חוברו בה ספרים סקצת
 כנוני בני עסנו. הוכרחו לחבר את ספריהם בלשונת העמים כי השפה העברית סלבר כי איננה אהנו
 בשלימותה אבל גם אף בהייתה בשלימותה. לא נמצאו אתה המלות הכלולות ליסודי הפילוסופיא. כי השפה
 הדוא תרוק על ליסודיה. ותבוא לשכל מליה. יען כי על ידה יושפע השכלת בניאיות צודקת אמיתיות
 ותשתוק לדרושי הפילוסופיא הבנוים על השערות אנושיות. ובעבור כי אין מלות בלשונינו להכסח הפילוסופיא.
 על קן חברו הראשונים את ספריהם בחכמת הפילוסופיא בלשונת העמים. אולם כאשר עברו הימים וישתקן
 הדורות הבאים לדעת את הכתוב סספיים ההם וישתגם אין אחס לרעת סאומס ע"כ בקסו והצטרו אל יורעין
 בלשונות להעתיק את הספרים ההם ללשונינו הקדושה. וכאשר כתב סה"ש אכן חיבון בפתחתו לספר
 דמורה סגודל ההפצרה מהכתי הרור אליו על דבר ההעתיקת ואחרי אשר שפת עבר לא הניחה מלות לכל
 ספרי הרברים אשר יורכרו כואת ההכמה וכאמור. על קן הוכרחו המעתיקים לבנות בנינים סרעקם ולעשות
 שמות מושאלים. ולכנות כל דבר כמלות עבריות וכמקום אשר לא יורע לבנות הוכרחו להשתמש כאותן
 המלות עצמן אשר הניחה השפה התיא אשר הפילוסופיא נולדה וגודלה על כרכה. ואלה המלות אשר חרסום
 המעתיקים סרעקם ואף כי המלות אשר השאירו מלשונות העמים. כל אלה יקראו מלות זרות יען כי באמת
 סונורים המה ללשונינו הקדושה :

ובעבור כי אלה המלות רגילות הרבה על לשון רוב ז"ל. ועל ידי ביאורם יפתחו שרשי אנה בכל דברי
 ע"כ אמרתו לבאר לך כל אלה המלות כפי קוצר יד זיעיתו הובס שאבתי סטעין אשר ססיני נאכמו
 סאוד. דוא המעתיק הספואר הר' סמואל אכן תבון זכרו לברכה :
 וזה החלי בעקר צורי וגואלי :

הסוג והמין

הסוג יאמר על דברים רבים שונים במין. ורק שם מתווכח בדבר אחד. אשר הוא עממי לכל המינים הם. כמו לומד-ע"מ. שכולל האילנות למיניהם. ועשבי הסדה למיניהם. וכולל ג"כ כל מין בעלי חיים למיניהם. הנה הגם כי יובדלו עשבי הסדה למיניהם זה מזה. ע"י הורה המיוחדת לכל אחד מהם. ואף כי יובדלו ממיני האילנות ובעלי חיים. עכ"ל שם לומח כולל את כלם. ובעבור זה יקרא הלומח סוג. כי כמו שבעל הגן יעשה מחילה סביבות גינתו הסוללה בחוכה מינים שונים. כגוללים ושזאים וכיוצא מורעוני גינה. והמחילה ההיא הקרא סוג. כמו שאמר סוגה בשזאים. ק המלה האיללה מינים ממינים שונים. תקרא ג"כ סוג :

והמין

הוא המסודר הנה הסוג. ע"מ באמרינו על דבר אחד שהוא לומח. הוא סוג הכולל לאילנות ולעשבי הסדה ובעלי חיים. כי כלם הם מיני הלומח. וה"כ עדין לא נדע. מאיזה מין הדבר שהוא עד שיאמר עליו ד. מ. שהוא מין אילן או מין עשב ורק או חושבם ידיעהינו ונדע על איזה מין מהסוג אמרנו שהוא לומח. אמנם לריך אחת לדעה. כי כמו ששם אילן הוא מין בערך הלומח. ק הוא ג"כ סוג בערך המינים אשר יכולו החצת. כי הוא כולל ד"מ. גפן והאיזה ורמון. ויהר מיני האילנות. וע"כ רק באמרינו ד"מ מין גפן. נדע אמרת מהוה הדבר ההוא כי שם גפן הוא מין אחרון. שאין אחריו כלום. ומעשה הראיה לדעה. כי יש כמה שיתאמר על דבר אחד. מה שהוא סוג ואינו מין כלל. ומה שהוא מין. בערך מה שלמעלה ממנו. וסוג בערך אשר החציו. ע"מ כאשר השאלו על אחד מבני האדם. ראובן או שמעון. מה הוא. הנה יגשע עליו בעצמה שהוא עלם ושהוא לומח. ושהוא בעל חי ושהוא האדם והראשון שהוא העלם הוא סוג ואינו מין כלל והאחרון שהוא האדם הוא מין ואינו סוג כלל. וכל אחר מהאמצעים. ששם הלומח והבעל חי. הוא מין בערך אשר לפניו. וסוג בערך אשר אחתיו והסוג שאינו מין כלל. יקרא סוג העליון או סוג האוניס. והמין שאינו סוג כלל. יקרא המין התחתון :

ההבדל והסערה

ההבדל יאמר על הדבר העממי אשר בו יוכר ויובדל כל מין מכולתו מהמינים. אשר הם עמו בסוג אחד. המהחלק למינים רבים. וזה הדבר העממי המבדלו מן שאר המינים. יקרא ההבדל. המשל בזה סוג בעל חי יחלק למדבר ולשאינו מדבר. הנה הבדל האדם משאר בעלי חיים. הוא במלה קדבר. ולריך אחת לדעה. כי

מתממי ההבדל להיות דבר עממי למין האדם. כמו מדבר שהיא דבר עממי למין האדם. כי עיקר מהות האדם. הוא שניהוסף בו דיעה ודיבור. כי שם מדבר כולל גם הדעה. כלומר מדבר בדעה אולם מה שיובדל דבר מדבר לא בדבר עממי. רק בעיניו מקריים. ההבדל צדד מבגד כמה שהאחד לבן ושלאחד שחור. הוא לא יקרא הבדל. יען שאין הבדלה זה בעולם. רק במקרה. כי הלבן והשחורות הם ממקרי הארץ. ואינם עמינים עממיים כלל. ויבדל בזה יקרא הפרשה :

ובסגולה תאמר ג"כ על הדבר אשר בו יוכר ויובדל כל מין מכולה' המינים. ורק שאין הדבר הוא עצמותה המין. ומגלה אללו רק בסגולה. כמו ע"מ השחוק בחדם והנעירה לחמיר והנעירה לכלב. כל אלה אינם עצמות המינים כלל. כי יוכל האדם להיות חכם ולא ישחוק. וכן החמור והכלב יוכלו להיות מה ששם זולת הנעירה והנעירה ורק שם בסגולה האדם לשחוק ומבטלה החמור להיות נטור וכיוצא. ובעבור שכל סגולה כוללת כל המין כלו כזה מה ששם כמו ההבדל שכולל כל המין כלו. ע"כ מההפך הסגולה על נושאה במשאל. כמו שיהפך ההבדל על נושאו במשאל. וכמו שיהפך להפך המאמר כל האדם מדבר ולומר כל מדבר האדם ככה כמו קו יתכן להפך מאמר כל האדם לומח. ולומר כל לומח האדם לא כהמאמר כל חכם בחשבורת הוא האדם. כי יען שהכמה ההשבורת איננה לא הבדל ולא סגולה במין האדם. ע"כ לא יוכל זה המאמר להפך עד שהאמר כי כל האדם חכם בחשבורת. כי לא יזדקו דבריו בזה :

הגדר והחק

הגדר הוא מאמר מורה על הדבר הוראה גמורה. מאיזה סוג הדבר הוא ומאיזה מין הוא. ובדבר עממי המבדילו משאר המינים. אשר עמו בסוג אחד. וע"כ הוא מאמר מחובר מסוג והבדל כאמריך על האדם שהוא חי מדבר. הוא הסוג הכולל ג"כ שאר בעלי חיים. ומדבר. הוא ההבדל ושניהם הם גדר האדם. כי בעבור שהחי יכול גם שאר בעלי חיים. ע"כ הוספה מלה מדבר לעשות גדר סביב מין האדם לכל יכנס בגדרו אחד משאר בעלי חיים אשר הם עמו בסוג אחד וכמו שבעל הגן יעשה סוג סביבות גינתו הכוללת כל מיני זרעוני גינה כשומים ופגולים וכיוצא. והא"כ יעשה גדר סביב כל מין לעצמו ככה הסוג כולל כמה מינים. וכאשר יהגבר אליו ההבדל. אז יהי' המין מוגדר לעצמו וכאמור :

והק הוא ג"כ מאמר מורה על הדבר הוראה גמורה מאיזה סוג ומאיזה מין הוא ורק בדבר שאיננו עצמותה המין האדם. והוא נמלה אללו בסגולה. וע"כ הוא מאמר מחובר מסוג ובסגולה. כאמריך על האדם שהוא חי לומח. הנה חי

דו . הוא הסוג . ולחק הוא הסגולה . ושייח הוא
 חק האדם וישן די כל סגולה מתהפכת במשאל עם
 מינה . כמו שיהפך הסבול עם מינו . עיין לעיל
 ביאור הסבול והסגולה . ע"כ לא יחוס שום מין בחק
 חבירו כמו שלא יחוס בגדרו . והבן :

החומר והצורה וההיולי

ברי לבאר לך שלשה מלות האלו . מוכרח אנכי
 להאריך קצת . דע שכל הנמלאים בשולם
 הזה הנשמי . נחלקים לד' מינים והם דומם
 לומח חי מדבר . וכל אחד מד' מינים הללו . מורכב
 מד' יסודות . שהם אש . רוח . מים . עפר . וכל
 אחד מהד' יסודות . מורכב מחומר ולורה . כי
 חומר כל הד' יסודות אחד הוא . כי לפי דעה
 הפילוסופים לא נברא הש"י את כל הנמלאים מח"ן
 אבל לדעהם נברא מן האשם הגמור המוחלט . וחומר
 דק מאוד בלי שום לורה . אבל היה בו כח לקבל
 הורה וללאת מן הכח אל הפועל כי ערם קבלתו
 הורה ה' רק ככה לא בפועל כי אלו ה' בשועל .
 א"כ היה בו הורה לורה . כי אז איפשר לשער
 מליאת חומר בלי שום לורה ורק אח"כ ילא מן הכח
 אל הפועל וקבל ארבעה לורות וכן לך דמיון מביאות
 הרנוגלה שיש בה מנחוך קליפה לבנה וקשה וסוף
 לה אללה ממש קרום דק ונחוך הקרום הוא החלובן
 ונחוך החלובן הוא החלמון . והנה יש כאן
 ארבעה מדריגות כל אחד מקיף את חבירו מכל
 לד . כי הקליפה החיצונה מקפת את כל הקרום
 והקרום מקיף את החלובן . והחלובן מקיף את
 החלמון . והנה גם החומר שהוא נחלק נ"כ
 לארבע מדריגות אשר כל אחד מקיף את חבירו .
 והם . אש . רוח . מים . עפר . כי מרכז החומר
 הוא קבל לורה העפר . והוא דוגמת החלמון
 והוא כבימות העפר קבל לורה המים והם דוגמת
 החלובן . כי המים היה מקיפים בטבעם את
 הארץ מכל לד . נעה הנריאה . ורק אח"כ כדי
 שהתראה שיבשה . אשר השי"ח יקוו המים אל
 מקום אחד וזו ירדו כל המים ממקומות הנגהים .
 ויגשרה הארץ מגולה לכל יושביה וחלק השלישי
 סביבות המים והעפר קבל לורה הרוח שהוא האויר
 המקיף את המים והעפר מכל לד . והוא דוגמת
 הקרום וילוק הרביעי סביבות הרוח קבל לורה
 שהם ומקיף את הרוח מכל לד דוגמת הקליפה
 הקשה החיצונה ואחרי אשר חומר הד' יסודות
 חזו הוא ורק הורה חבדיל ביניהם . א"כ
 הראית לדעה כי כל אחד מהם מורכב מחומר
 ולורה . והחומר הוא עיין מדומה בלבד . והוא לו
 שום מליאות בפועל אך לשכל . כי אך ישי'
 הדבר נמלא בפועל . אם לא יהיה בו שום לורה
 רק שהוא עיין כחתי . ומכן לקבל לורות אונה .
 ובורה היה אשר חוליה ויחיו מן הכח אל הפועל
 להיות מה שהוא . מד"מ.אש . או רוח . מים . או

פעם אחרת והמושא קיים בין המקרה זה בין בזולתו ודע כי המקרה אין לה כוונת מליצה בפ"ע והמידה היא רק גשואה על איזה ענין המושא לוהט . כי לא יאמר העול והקסון והחכמה והסגולה והמים והקור וכיוצא אס לא בהיותם נשואים בליזה ישאל המושא אותם . ויש מקרה שא"ל שיחול בעלם עד שיחול לפניו בעלם ההוא מקרה אחר . וזה יקרא מקרה נשוא על מקרה כמו הלהט והמירוק בנפשות הלוהטים והמורקים שא"ל שיחול בהם הלהט . עד שיחול בהם המראה שחור או לבן אך שיחיה . וכן הזמן הוא ג"כ מקרה נשוא על מקרה . עייף מקרה דבק בתנועה בלתי מסתובב :

בואמר הכמות

הכמות הוא שם נגזר מלשון כמה . והוא שאלה על אורך ורוחב וגובה כשמים לשאל כמה אורכו וכמה רחבו וגובהו של זה הנגש . ויפול זה המאמר ג"כ בדברים נסדרים לשאל כמה הם עשרים או שלשים עד"מ ומפל גם על הזמן לשאל כמה חלקי זמן עברו מן העת ההוא הידוע וכונן הכמות הלה כולל התחיו בני מינים כמות מהדבק וכמות מהפרד הכמות מההדבק . הוא עד"מ קו בעל עשרים האמות . הכס כל משפר העשרים הם מדובקים יחד ולא יתפרדו זה מזה וכמות המהפרד . הוא עד"מ עשרים אגוזים . או חסוחים זה יקרא כמות מהפרד . יען כי כל אגוז וכל הפחח עומד נפרד לעצמו בלתי מחובר אל האחרים אבר עמו בזמן . ואמרו הפילוסופים כי סוג הכמות כולל התחיו שבעים מינים . המספר . והקו . והשפחה . והזמן . והמקום . והמאמרים . כי כל אלה נכנסים תחת סוג הכמות :

מאמר האיכות

האיכות הוא שם נגזר מלשון אך כמו שאמר הכהוב איכה יעבדו הגוים האלה את אלקיהם ונזמר כלומר בליזה הכונה הם עובדים אותם וענין זאת המלה אצל הפילוסופים . הוא לשאל על תכונת שום דבר כמו החום והיובש אצל החם והחום והלח אצל האויר והקור והלח אצל המים . והקור והיובש אצל העפר והקלות בלש ורוח והכבדות במים ובעפר והחכמה והמדע והנבואה בלשם והגבורה והאומץ בבעלי חיים וכיוצא כלם נכנסין תחת סוג האיכות לשאל על איכותם ותכונתם . ודע כי סוג האיכות העליון יחלק לארבעה סוגים אמלעים והם קיין וענין . כח פנעי ולא כח טבעי . פעולות והשפעות . המונה ומואר . וביאורים כמו שלומר . קיין וענין . הוא בלתי ד"מ פלוני גנדי . או המהר מחסא . או הרמקן . כל אלה הם תכונות נפשיות אשר בהן הסגל אשר ירגישם האדם יחזקו לה' קיין חוק בנפשו ויקרבה הכמות

והוא התחלה וראשית כל הנמלאים ע"כ .

עתה אחל לבאר

העשרה סוגים או המאמרות

אשר אמרו הפילוסופים כי לא ימלט שום נמלא בעולם התחונן מהיותו אחד מהם והראשון מהם הוא העלם וההשעה הנותרים הם מקריים הנכנסים אל העלם והעשרה סוגים ההם הם כינוי לעשרה מושגים אשר ישיג השכל מכל נמלא בעולם התחונן וכל מיני ההשגות אשר יוכל השכל להשיג מכל דבר נמלא בעולם הזה לא ימלטו מהיות נכנסין תחת מושג אחד מהעשרה מושגים ההם והם עלמותו של הדבר . כמוהו . ואיכותו . מקומו . זמנו . ומלבו . הלטפסותו לשאר דברים זולתו . פעולתו . וקבלתו פעולה אחרים וקיניו אשר לו . אלו הם העשרה מושגים אשר קרום הפילוסופים עשרה סוגים והכמות מני עמיו קרום כשם עשרה מאמרות ולדעת הרב ז"ל שער שלישי רמזו חו"ל עליהם כמה שאמרו בעשרה מאמרות נכרה בעולם . והנה אבאר אותם אחד אחד כפי קולר השגתי ומעמתי אחיל ואומר :

העצם והמקרה

העצם הוא המורה על מליצת הדבר בלשן הוא מגוי הודעת שום מקרה לנמלא ההוא . רק עיקר אמתת עלמותו לבד והחומר עם אורחו . יקרא עגם נשתי והחומר לבדו בלי שום אורה יקרא עלם אילי (עייף לעיל בביאור מילת חילין) והאורה בלי חמר הקרא עלם רחמי . וענין כי שם עלם מורה על עיקר מליצת הדבר . וכל ימי היותו נמלא לא ישחנה העלמות ממנו ואינו מורה על מקרי הדברים המתחדשים חדשים לבקרים . ע"כ ההרובו נמלה עלם . כי כמו שהעלמות הם עיקר גוף האדם כן מלה עלם . מורה על עיקר מליצת הדבר . והוא סוג העליון סוג הסוגים כלם וכולל הרוחניים והגשמיים יחד :

המקרה הוא המורה על ענין נמלא דבר במקרה . ואינו עומד בו ויוכל הדבר לסיח מה שהוא גם זולת זאת המקרה כמו הלובן והשחרות בצגדים . והעמידה והישיבה בלשם . והגדול והקוטן בזוממים והחום והקור וכדומה מן המקרים הגופלים על כל דבר ויוכל הדבר להתקיים גם זולתם . והמקרה הוא שני מינים האחד מקרה מתמיד והשני מקרה נפרד בלתי מתמיד המתמיד הוא כמו השחרות אצל העורב או הפחמים . כי מקרה השחרות בלתי נפרד מהם . והבלתי מתמיד הוא כמו השחרות בצגדים השחורים . והעמידה והישיבה בלשם ודומיהם . אשר ימלאו עת ויסקדו

החכמות האלה איכות הקנין או הענין בעבור כי צמה שהרנילם הרבה. כבר שבו להיות קנינו ועצמו כיהד במקום נאמן כל ימוט לעולם. והוא נדיב ורחמן המיד בכל הזמנים בזה. מבלי התפעלות בזמן אחד יותר מאחר. וכח טבעי ולא כח טבעי. הוא באמך ד"מ הרך והקשה. החזק והחלש. כל אלה ודומיהם הם איכות או החכמה טבעיות. בלתי הלוים בהשדלות האדם ופעולות והתפעלות הוא באמך ד"מ פלוי הכועס או העפחד או המרהם. כל אלה הם איכות התפעלות. כי כל עוד שרחמי האדם הם לפי התפעלות נפשו. ולא שבו עוד להיות לו לקנין הם הנכסים התה איכות ההתפעלות. וכן באמך הדבר צביר או בחוס ביוכס או בלחות. הם נ"כ איכות התפעלות והמונה והואר. הוא באמך הארוך והקצר הישר והספואת וכיוצא. כי גם סוג הכמות נכנס התה סוג האיכות. כאשר היה השאלה על הכונת הדבר בקושן ועדלא בהשקפה אל הכמות. עיין מו"ז (ח"א פ"ב) באריכות. ולפי דעת הרב ז"ל שער שלישי התיינה טגולות האיות. הדומה והבלתי דומה וטגולות הכמות האם והבלתי איה. וע"כ יאמר על שני דברים אשר להם איכות אחד. שהם דומים. כלומר דומים באיכותם ושני דברים אשר להם כמות אחד יאמר עליהם שהם שוים. כלומר שהם שוים בכמותם :

מאמר ההצטרפות

ההצטרפות הוא ענין מורה על הוואר איזה דבר • בהצטרפותו אל דבר אחר • כאלו תאמר על כנען שהוא עבד • וזה הוואר כלומר. עבד. הוא רק בהצטרפותו אל שבו וכן יקרא שם הדון • בהצטרפותו אל כנען. וכן יקרא אברהם • אב • בהצטרפותו אל יצחק. כמו שיקרא יצחק • בן • בהצטרפותו אל אברהם • וכיוצא באלו הצטרפים • שהיחס הוואר אל דבר • בהצטרף הדבר הוא אל כוולת • ונקרא צפי הפילוסופים מאמר ההצטרפות :

מאמר שיפעול הוא מאמר מורה על פעולת דבר בדבר • כאלו תאמר ראובן טובה הבית • או הסוס עושך את העגלה • ושאר הפעולות • כי סוג שיפעול • כולל כל מיני פעולות שבעולם :

מאמר שיתפעל הוא מאמר מורה על התפעלות הדבר • כאלו תאמר המים מתבטלים העץ נרקב • וכל שאר מיני התפעלות • כמו הוויה והספד הצמיחה וההיתוך • וכיוצא ממיני ההתפעלות • כלם נכנסין תחת סוג שיחפעל :

מאמר לו או מאמר הקנין

הוא מאמר מורה על יחס דבר אל דבר בקנין • כאלו תאמר • זה הבית הוא של ראובן • ושיך אליו בעצור שקנאו • וכן אם יזנה דבר על דבר • בלאפן שאם יוצחק הדבר שהוא מאקומו • יוצחק גם הדבר שהוא המונח עליו • זה הוא נ"כ ממאמר הקנין • וע"כ יכנסו גם מלכשי האדם תחת סוג הקנין • אף אם ירח שלישי או גזילי ד"מ • ויש נ"כ דברים טבעיים הנכנסים תחת מאמר הלך או

ההכונת האלה איכות הקנין או הענין בעבור כי צמה שהרנילם הרבה. כבר שבו להיות קנינו ועצמו כיהד במקום נאמן כל ימוט לעולם. והוא נדיב ורחמן המיד בכל הזמנים בזה. מבלי התפעלות בזמן אחד יותר מאחר. וכח טבעי ולא כח טבעי. הוא באמך ד"מ הרך והקשה. החזק והחלש. כל אלה ודומיהם הם איכות או החכמה טבעיות. בלתי הלוים בהשדלות האדם ופעולות והתפעלות הוא באמך ד"מ פלוי הכועס או העפחד או המרהם. כל אלה הם איכות התפעלות. כי כל עוד שרחמי האדם הם לפי התפעלות נפשו. ולא שבו עוד להיות לו לקנין הם הנכסים התה איכות ההתפעלות. וכן באמך הדבר צביר או בחוס ביוכס או בלחות. הם נ"כ איכות התפעלות והמונה והואר. הוא באמך הארוך והקצר הישר והספואת וכיוצא. כי גם סוג הכמות נכנס התה סוג האיכות. כאשר היה השאלה על הכונת הדבר בקושן ועדלא בהשקפה אל הכמות. עיין מו"ז (ח"א פ"ב) באריכות. ולפי דעת הרב ז"ל שער שלישי התיינה טגולות האיות. הדומה והבלתי דומה וטגולות הכמות האם והבלתי איה. וע"כ יאמר על שני דברים אשר להם איכות אחד. שהם דומים. כלומר דומים באיכותם ושני דברים אשר להם כמות אחד יאמר עליהם שהם שוים. כלומר שהם שוים בכמותם :

מאמר האנה

האנה הוא מאמר מורה על שאלת המקום לאיזה דבר באמך ראובן אנה הוא כלומר באיזה מקום הוא נמצא. וכל גוף יש לו אנה ראשון מיוחד לו לבדו ויש לו אנות הרבה משותפות לו ולעלמו באמך על ראובן שהוא במדינה פלוניה. בגליל פלוי בעיר פלוניה בבית פלוי. הכה האנה הראשון המיוחד רק לו לבדו. הוא שטח האויר שבבית המקיפו מכל לך. והאנה השני הוא הבית. והשלישי הוא העיר והרביעי הוא הגליל. והחמישי הוא המדינה והכול עוד לומר עליו שהוא בחוך גלגל סרה. או בחוך הגלגל העליון וכל אלה האנות. כלומר המקומות כוללים לו ולזולתו ורק האנה הראשון שהוא שטח האויר שבבית המקיף אותו שכל לך מיוחד רק לו לבדו והוא מקומו ביחוד ואין לזרים אמו :

מאמר המתי

המתי הוא שם נוסף על שאלת ענין הזמן. באמך מתי היה זה הדבר. או מתי יסיה כלומר באיזה זמן מהזמנים :

מאמר הטבע

הטבע הוא שם נוסף על שאלת מלך הדבר

ומזה הענין אמרו החוקרים שם איש • על כל פריש אחד ממינו • כאמרם איש החמור • איש הכלב • איש הנמלאים • כלומר אחד מן החמורים • אחד מן הכלבים אחד מן הנמלאים • ויאמר נ"כ בהתחברות אל איזה הסוגה מתנוונה הפסיות • כאמרו איש מלאמה • איש חימה • איש מדון • ענינו בעל מלאמה בעל חימה בעל מדנים • וכיולא באלו הענינים • ובוה תבין מה שאמרו החוקרים • כי כל אחד מן הסוככים הוא נלחי באיש • כלומר שהיא נלחי בפרטיותו ולא יוספר הוא עצמו לעולם אולם אישי הנמלאי בעולם התחונן • הם רק נלחי במינם • לא באישים • כלומר שהם בעלמם נפשיים ומשקרים מינם במקומם • כי המין לא יוספר לעולם • כמאל"כ דור הולך ודור בא והארץ לעולם עומדת (קהלת א) :

בהירות וזוהר שמה נרדפים על דבר שאין לו שום מראה • ונראים מאחוריו כל המראות • כמו הוכיטה והמים והאור • כי ע"כ נראים הדגים בחוף המים • והנמלאים בחוף האויר כי בעינינו שהם משוללי המראים מעצמם • והם כהירים וזוהרים • ע"כ הם מראים את כל המראות מאחוריהם • ולדעה ירמוז לנו מאל"כ • והמשכילים יזהירו כוזהר הרקיע • כלומר כי כמו שפרקיע מעולם בסירותו • הוא מראה כל המראים מאחוריו • וע"כ נראים הסוככים אשר בגלגל השמימי • דרך כל הסבעה בגלגלים הראשונים • ככה ע"י ההתעלמות • אשר יתעלמו השלימים לשהספך מתומר לאורם • יזדקך נופס להיות כהיר וזוהר • עד שיתראו כל המראות דרך נופס הכהיר והזוהר • ולא יהיה גוף המשכילים ההם חסך מדביל למראה עינים :

במר הוא שם למין אחד עמיני השקר • כי השקר הוא שני מינים • המין האחד בדבר שאיפשר היותו אמת כאמרך על רחובן שהוא ש כב • בשעה שהוא יושב • וזה דבר שהוא איפשר היותו אמת • והואו יקרא שקר • והמין השני הוא בדבר שאי אפשר היותו אמת כאמרך על הכוס שהוא שור • על העץ שהוא אבן • וההוא יקרא בטל :

בבנונית שם הונה תחלם • לבליעת חוליות • או חוליות מן הסדרה בגוף האדם • והח"כ הואאל אל נבנונית הכהרים • אמר הרים נבנונים • והפילוסופים מבני עמיתו שאלוה • להלך העליון מהגלגל • שהוא משם כמו הר נבוה והלול • וע"כ קראו לאותו לך נבנונית הגלגל • וכמו שצ"כ מושאל להם שם • קערה • ללך הפנימי מהגלגל הנראה לעינינו ממש כמו קערה הסוכה על פיה • וע"כ קראו אל אותו לך קעריה הגלגל :

בזירה שם למאמר הכולל שני ענינים • האחד נושא • והאחר נשוא • כאמרך רחובן הכס • כל אדם חי • כל חי מרגיש • כל אחד מאלו המאמרים • יקראו בזירה • בעבור שאנו גוזרים כמאמר

לאו הקנין • כמו העור והשערות בלחם ובבשרה וכיוצא • אלו הם העשרה מושגים • אשר לא ימלט שום נמלא מהיותו נופל תחת מושג אחד מהם : **וארדי** אשר הראיה לדעה ביאור כל אחד מן העשרה מושגים ההם • אינו לפיך מאמר אחד • הכולל בתוכו כל העשרה מושגים ההם והוא כאשר הדע ער"מ כי שאלו בן קיש מלך ישראל • משכמו ומעלה נבוה מכל העם • והללח עליו רוח ר' • ועם נביאים יבא בנבעת האלקים • ונמסח בשמן ע"י שמואל הרואה • בעמדו לפניו • בקלה העיר • בלכתו לבקש האחות אשר לו • וכן שיה היה במלכו ושחי שנים מלך על ישראל • הנה כאמרך שאלו • השנה עלמותו • בן קיש השנה הלטרפותו • וכן מלך ישראל • כי בהלטרפו לא קום הוא בן • ובהלטרפו אל ישראל הוא מלך • משכמו ומעלה נבוה מכל העם • השנה כמותו • ועם נביאים יבא • השנה חיכותו • נמסח בשמן השנה קבלתו פעילה אחרים • בעמדו לפניו • השנה עלבו • בקלה העיר השנה מקומו • האחות אשר לו • השנה קיטו בן שיה היה במלכו השנה זמנו ושחי שנים מלך על ישראל • השנה פעולתו :

ועתה אחרי ביאור העשרה סוגים • תחל לבאר את כל המלות הזרות הרגילות בדברי הרב ז"ל • ושאר ספרי חכמי הבנין • ותבאר אותם אחד אחד • או שנים שנים • כפי אשר יאללני הענין • והסדרם בסדר אלפא ביתא • ע"ד סדרם המעתיק המפורסר ה"ר שמואל אבן תיבון • בזוף העתקה לספר המורה ואוסף עליהם כפי קולר ידעתי • ומעתה תהיה וואמר :

אופק הוא מלת ערבית וענינה הוא ער"מ אם תחזקן תפוח עגול לשים • יהיה בשטח הטעול אשר במקום החך הוא האופק • וע"כ קראו אופק אל העגולה הששית אשר ידמה האדם בדעתו במקום אשר יסכון שמה • בערך אל חלי הכוזר השמימי אשר הוא רואה על ראשו • יהיה חך סיהיה • ולום לופק העולם האמתי • הוא בשטח העגול אשר ידמה אל הסוככים תחת קו המשוה המהלך באמצע העולם • ובוה אודה ולא אבוש כי בצמ"ל אשר בראש ספרי ציוריו המדום בראתו זאת המלה שבעות • וזה כביכול לפניו בכסר עקידת יחלק בנעילת השער הראשון בציוריו שם (אות י"ד) ללה לורך עי"ש והבין • וגם (באות ס"ז) שם מלה יאחשו מוסב אל הימים לא אל האופקים • וח"ל אשר זכני לתקן את אשר שחתמי וליישר את אשר בעויתי • ברוך המלמד לאדם דעה :

איש שם מזותף לעמינים רבים • יאמר על אחד מאישי בני אדם • כאמרך על רחובן שהוא איש • ויאמר נ"כ על דבר המהחנך לדבר • אף שאין בהם רוח חיים • כאמרו אלא הסוככים • ופניהם איש אל אחיו • ויאמר נ"כ על דבר אחד פרטי מהמין • כמו שאמר בסוככים • איש לא נעדר

מים עפר :

דעת מושותת שם למושכלות הראשונות אשר הם מוטבעים בחדם • וחינו לריך לקבלם מזולחו • ולא יזכור החדם • השת אשר לא ידע המושכלות הסם • כמו אם כל הפשות הוא יותר מחליו וכזולא • וקראים המושכלות הראשונות דעת משותף • בעבור כי דעת כזה הוא משותף לכלל מין החדם • ואין אחד אשר לא ידע אותם :

הגיון ויקרא ג"כ חכמה הדיבור • ויאם שם לחכמה המספקים והגזירות ע"י החתיכות החולדה מהקדמות או מהקדמות • כאמרך ד"מ אחרי שכל חדם חי • וכל חי מרגיש • יתתייב מזה שכל אדם מרגיש • חכמה כזאת הקרא חכמה הדיבור • או מלאכת הגיון • ורוב סוגיות הש"ס נזוים המה על מלאכת הגיון :

הזיות נגזר מלשון הכחוב • (יכע' טו) הוי"ס שוכבים • שפירשו בו מדברים דברי הכל • שאין בהם נמש • כדברי המדברים דברי חובה מחוק שינתם • וזוה קראו לבעלי דיעות נפסדות כוזבות • כת בעלי הזיות :

היזרי מלה יזונית • (ועיין לעיל ביאור חומר וזורה וזיולי) • שם בלתי הוראה זאת המלה • בעלם וראשונה • ואח"כ הישאלה המלה הזאת • על כל חומר המובן לקבל זרות שומות מוחשית עד"מ קראו אל הגדול • הזלי • בעבור שמבין לקבל זרות שומות • כמו סביבים וחרטום ורומחה וכזולא • וקלת מהמחצרים קראו בעבור זה גם למתאר הסובל ב' פירושים • הזולי • עיין מהר"ם ט"ף בדרבם מקומות :

ההיפק והסתירה שם היפק סיגה על שתי גזירות המחייבות שני

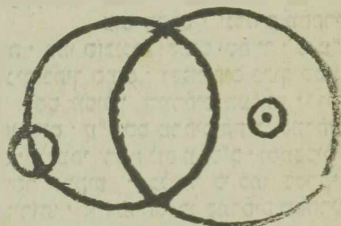
נשואים הפכיים לנושא אחד • כאמרך הבגד הזה לבן • כנגד כזה שחור • זה יקרא שתי נשואים הפכיים בנושא אחד • ולעולם יהיה אחת משתיים סקר • ולפעמים יכזבו שתיים • וזה כאשר יהיה הבגד לא לבן ולא שחור ורק שתיים החדם או ירוק ד"מ • וכש הסתירה הונחה על שתי גזירות הסותרות זו את זו • כש אחת מחייבת והשנייה שללה • כאמרך הבגד הזה לבן • אין זה הבגד לבן • זה יקרא שתי גזירות הסותרות זו את זו ולעולם לא יכזבו שתיים • כי האחת הזדק לעולם :

היקש תנאי המתדבק כל שני מאמרים אשר האחד תלו

בהנאי חבירו • כאמרך ד"מ • אם היה צהם השמש זרחת על פני הארץ • הייתי רואה בעיני כל הדברים העומדים לנגדי יהיה הליית רוח ענין בהנאי היות השמש זרחת • זה יקרא • היקש הנאי המתדבק • ותוכל להוליד מעט חולדה אמתיה על שני אושנים • או מחיוב הקודם • כאלו תאמר הנה השמש כבר זרחת • ח"כ מי רואה לוד • או משילת הנמשך ומפירחו • ותאמר אין אני רואה

בתאמר אי החכמה לראובן • וכשני ההיים לרדם • ובשלישי הדרגה לכל חי • (ועיין נושא ונושא) : **גלגל** נקראים השמים גלגלים • בעבור עיגולים וניגונים נגזר ממאה"כ (ישע' י"ז) וגלגל לפני סופה • שפירשו בו האבק הדק או הקש הדק נקראים כן בעבור שהרוח הסופה מגלגל ומסבב אותם • וזוה אמרו גם הכו"ל (שבת קכ"א) גלגל הוא פחור בעולם :

גלגל היקף שם גלגל קטן הקבוע בחוק עביו של הגלגל הגדול • כמו שאמרים חכמי הפכונס • כי יש כוכבים שאינם קבועים בחוק הגלגל הסובב את הארץ • והארץ מרכזו וכל שם קבועים בחוק גלגל קטן • אשר הגלגל הקטן שהוא • קבוע בחוק עביו של הגלגל הגדול הסובב והולך סביב מרכזו שהוא הארץ • כזה :

הנה העיגול הגדול • הוא הגלגל הסובב את הארץ • ומרכזו • הוא הארץ • והגלגל הקטן הקבוע בעביו של זה הגלגל הגדול • שהוא יקרא גלגל היקף או גלגל היקפה • ואמרים חכמי הפכונס • שאביאום הכרח העיון • לומר שיש גלגלים שהם כן ובהם קבועים הכוכבים :

גלגל יוצא שם לגלגל הסובב את הארץ • ואין הארץ מרכזו כזה •

הנה העיגול הקטן שהוא

הארץ • עינה רחוק מהמרכז וזולו כזה יקרא גלגל יוצא אין למרכזו מאמרים חכמי הפכונס שגלגלים חרות העיון

לומר שיש גלגלים שהם כן :

גשם וגוף שמות נרדפים לכל דבר שיש לו

שלושה דחקים • שם אורך ורוחב ועובה • ומלה הנשואה אי מנצימים • הכוונה על אותה המאמרים על הש"ה שהוא גשם חלילה • כלומר שם משמיעם אותו גשם באמונתה הנפסדה :

גשם המישי שם לחומר הגלגלים והכוכבים • כי כל הנמלטים בעולם ההחתין

הם מורכבים מד' יסודות • אר"מ"ע • ואמרים הפילוסופים כי חומר הגלגלים והכוכבים • אינו לא אלה מהארבעה נשאים הסם • ולא מורכב ג"כ ממש • ורק שהוא גשם חמישי • כלומר חמישי אל הארבעה הידועים • שהם אש רוח

אה כל תאומה • א"כ אין השמש זורחת : אולם משלילה הקודם ומסתירה לא הוכל להוליד שום הולדה • כי מה תאמר אין השמש זורחת • א"כ אין אני רואה את כל מאומה • זה שקר מבואר • כי גם לאור הירח ולאור הנר יראו אור כל העינים • וכן מחויב הנמשך לא הוכל ג"כ להוליד שום תולדה • כי אם תאמר אני רואה אור א"כ השמש זורחת • יהי שקר מבואר וכאמור • ורק מחויב הקודם ומשלילה הנמשך הוכל להוליד תולדות אמיתיות וכאמור • ובה נבאתי בסוף ספר • בירורי המדות דברי המזרחי אשר רבים מהקשים בהבנתו והוא כמה שאה"כ צפרטה לך • אשר אם יוכל איש למנות את עפר הארץ גם זרעך ימנה • ופירש"י כשם שא"ל לעפר למנות כך זרעך לא ימנה • ותאמר הוא ז"ל אמר זה מפני שהמכוון מן המקרא הוא • הוא השלילה המחייבת מן החיוב • ואצ"פ שסותר הקודם לא יוליד סותר הנמשך • והו כשהקודם יותר מיוחד מן הנמשך • אבל כשהם שוים כמו אלהי דתחוב נכו והיה זרעך כעפר הארץ • או כשהאחר מהם הבדל או שגולם לאחר • הנה סותר הקודם יוליד סותר הנמשך בהכרח ע"כ • ופוגחו כי רש"י ז"ל עשה משפט משולל מן המשפט המחייב ובמקום שאה"כ בלשון חיוב • שאם ימנו את העפר ימנו את הזרע • אמר הוא ז"ל בלשון שלילה שאם לא ימנו את העפר לא ימנו את הזרע • וכמו שכן הוא דרך השלילה שתחייב מן החיוב • כמו ד"מ בלאמרך ראוין עומד תחייב השלילה שאינו יושב • והיו המכוון מן המקרא הוא • ותא"כ אמר כי אצ"פ שסותר הקודם לא יוליד סותר הנמשך • וכמו שהראיה לדעת כי בכל היקף הנאי המתדבק לא הוכל להוליד משלילה הקודם ומסתירה שום תולדה אמיתית • ותאמר המקרא הזה הוא בהיקף הנאי המתדבק • ותלה מנין הזרע המנין העפר • א"כ אם הסותר הקודם והאחר כי העפר לא ימנה לא תוליד בזה גם סותר הנמשך עד שתהיה מוכרח לומר כי גם הזרע לא ימנה • וא"כ עשה רש"י ז"ל שלילה מן החיוב במקום אשר לא יסבול זה לזה אמר כי עכ"ז יזדקו דברי רש"י ז"ל בשלילתו • כי מה שאמרו חכמי הבינון שבכל היקף הנאי המתדבק לא עכל להוליד תולדה אמיתית משלילה הקודם • והו דוקא כשהקודם הוא יותר מיוחד אל הדבר ההוא כהאמר עליו • כאלו תאמר שאם הוכל למנות עפר לא תוליד גם העפר שבבית ימנה • הנה בעבור שהעפר שבבית הוא מעט בערך עפר כל הארץ • וע"כ עפר כל הארץ מיוחד יותר אל בלתי ספורות מהעפר שבבית בהיקף הנאי המתדבק בזה • לא הוכל להוליד שום תולדה משלילה הקודם ומסתירה • כי אם האמר בלשון שלילה שאם עפר כל הארץ לא ימנה • גם העפר שבבית לא ימנה • יהיה זה שקר מבואר • אולם אם האמר היקף הנאי המתדבק בפי דברים שוים כמו אלה שהם הזרע והעפר השוים במספרם • כמו שאה"כ

וכיה זרעך כעפר הארץ • הרי ששניהם שוים והין אחר מהם מיוחד לבל יספר מרוב יוהר מחבינו • באמת הוכל לעשות שלילה מחיוב ויסאף המאמר לודק כנחתלה • כי מאחר ששניהם שוים במספר • א"כ אם העפר ימנה גם הזרע ימנה ואם העפר לא ימנה בהכרח גם הזרע לא ימנה • ותא"כ אמר כי גם אם תעשה היקף הנאי המתדבק בהבדל או בסגולה (עיין ההבדל והסגולה לעיל) הוכל לאוליד תולדה אמיתית משלילה הקודם ומסתירתו כאמרך ד"מ מי שגוף מדבר הוא אדם או מי שגוף הוא חמך הוא אדם • הוכל ג"כ לומר בלשון שלילה כי מי שאינו מדבר אינו אדם ומי שאינו חמך אינו אדם • לא כאמרך מי שהוא חכם בתשבורת היא אדם כי בעבור שחכמת התשבורת אינה לא הבדל ולא סגולה במין האדם • ורוב בני אדם אינם יודעים מאומה מהחכמה היא ע"כ • לא יתכן לומר בלשון שלילה • כי מי שאינו חכם בתשבורת אינו אדם כי י"ה זה שקר מבואר וכאמור • ובה תבין מה עמקו דברי החז"ל כמה שאמר כל הנאי שאינו כפול כחנאי בני גר ובני ראוין אינו הנאי • ברוך המקום ששחר בהם ובמשנתם :

הבזון שם לשכלים ופחוסים מבני אדם • ונקראים כן בעבור שהם הרוז בבני אדם • וכמו שיקראו החכמים יחידים בעבור מיעוטם • כמו שאמרו בני עלי • הנה מועטים • ונקראים החכמים ג"כ סגולה • בעבור שהם הסגולה כלומר החביב במין האדם • ומזה אה"כ והייתם לי סגולה מכל העמים וכמו שכתב הרשב"ע ז"ל במגלת קהלא אלל וסגולה מלכים וזה לשונו • ומלת סגולה דבר נחמד שמור להספאר בו כמו האבנים היקרות הנמלאות אלל המלכים ודברים נחמדים ימלאו במדינה אחת לבדה ע"כ • ומזה קראו הפילוסופים אל הדבר הנמלא בחק איזה מין ולא ימלא בולתו מהמיניש בשם סגולה • כלומר ע"ה הדבר נמלא במין זה שמור להספאר בו על שאינו נמלא בשום מין וולתו (ועיין לעיל ביאור ההבדל והסגולה) :

הנדרסה שם לחכמת המדינה והתשבורת בלשון יון • ומזה קראו אל היודע היטב בזה החכמה שהיא המדינה והתשבורת מהנדם • כלומר יודע ומבין בהכמת ההנדרסה :

הנהרה הדבר המפורסם אלל המון החכמים הגם שאין להם מופת עמו קיומו • ואמר עליו שהיא הנחה מקוימת • יעשו ממנו הקדמה להוליד תולדות • ע"מ • אמרו כי מה שיש לו תולדה יש לו תכלה ויאמרו זאת בהנחה • ולא קיימו אמנת דבר זה במופת • רק הסכימו והניחו שהוא כן • וכל כיוצא בזה הענין יקרא הנחה • כלומר שאנחנו דבר זה ליסוד מונח • ולפעמים יוליד אדם איזה תולדה מאיזה הקדמה ולא זה בלבד שאין ההקדמה היא אמיתית • אבל שגם התולדה אינה נמשכת ממנה בהכרח • וע"כ נאמר אליו • אף אם נסת סקדמתך אמת • עכ"כ התולדה היא שקר • כלומר

ומשל התמונה השנייה הוא באמצך כל דומם אינו
 לומח • כל אינן לומח • א"כ אין האינן דומם • הנה
 בזה הדיקום נשאל אחד לשתי הקדמותיו • ומשל
 התמונה השלישית הוא באמצך כל המגדל האחרון
 הוא עץ הדד • כל המגדל האחרון הוא לומח • א"כ
 קצת לומח הוא עץ הדד • ובוו הדיקום נשאל אחד
 לשתי הקדמותיו • וענין מזה מלות אגון שער ז' :
הקודם והנמשך כל שני מאמרים אשר
 האחד תלוי בתנאי
 חצירו • כאמרוך אם כל אדם חי • הנה כל אדם
 מרגיש • יקרא מאמר כל אדם חי הקידם • ומאמר
 כל אדם מרגיש • יקרא הנמשך • ולרף אהה לבאר
 החלה אהמה הקודם • כלומר כן הוא האמה
 כאשר אמרו בקודם שכל אדם חי • ולח"כ בהחבר
 לך אהמה הקודם • לרף אהה לבאר אה הנמשך •
 כלומר באזה אופן נמשך ממאמר כל אדם חי •
 שכל אדם מרגיש • וכל דברי רוב ז'ל שפחה כל
 שער משעריו הם על זה האופן • ומשפט כזה יקרא
 דיקום הנאי המתדבק • ועין ביאורו לעיל :

הרגילות שמושיות לימודיות

שמות נרדפים , לחממה המספר , והמדירה ,
 והתשבורת • וחממה התשבה והמודקא •
 ובעבור שאלה החממות משמזזה הנה את החממה
 השליונה שהיא החממה האלוקית • ומרגילות
 ועלמדות את האדם לעלות על גפי מחזמי
 השכלותיה • ע"כ יקראו שימושיות או הרגילות
 ולימודיות :

הקריסה מי שמכניס עליו שפס החממה רמחה
 ונישאות • ערס רגיל ויכך את עלמו •
 לדעת השעותיים • והוא יקרא הרס • משאמר
 הכתוב (שמות יט) סן יהרבו אל ה' לרשות • ועירש
 זו שלף יכנסו בעיונם לרשות ולהשיג דברים
 אלוקיים אשר אין כחם להשיג :

הרכבה שכינית והרכבה מזנית

בנד שחלו לכווע לכן • וחלוי שאור • יקרא
 הרכבה שכינית • יען כי שלכע הלכן והלכע
 השחור שוכנים זה אלל זה ואינם מעירבים יחד • וכן
 האדם מורכב מנשר גידים ועלשות • וזה הוא ג"כ
 הרכבה שכינית • אולם אם תקח לכווע לכן ולכע
 שאור ומערבם ותמזגם יחד ותלכע בהם את השנד
 הדיא הקרא הרכבה מזנית • יען כי שני הלככים
 מעירבים וממזגים יחד • וכן אם שאמר די האדם
 מורכב מד' יאודות זה ג"כ דיא הרכבה מזנית :

התהפכות במשא דע כי בכל גזירה
 נמלטים שני נטלים •
 אשר האחד נושא והאחד נשוא • כאמרו עד"מ כל
 אדם חי הנה הנכול האחד והוא האדם הוא הנשוא
 בעבור שטשא עליו משא הנכול השני והוא החיות •

אף אם נקבל ההקדמה בכוחה , ולא נבקש מופת
 על אמתה , ונניח ונאמר כי כנים דבריה עכ"ז
 הכולדה היא שקר ואינם מתילדת מזהה
 ההקדמה כלל :

ההעדר והמציאות והישות

מציאות יפחה שמות נרדפים על כל דבר שיטנו
 וממלא בעולם • וההעדר מורס על
 סופך זה , כי כל דבר שאינו בעולם , יתכן לומר
 עליו שהוא נעדר ואין לו מליאות כלל , עד"מ בעת
 אשר הזרע החטה נכרך • אינו החטה נמלאת בעולם
 ולהבטילת אין לה שום מליאות וישות כלל , ואח"כ
 בעת אשר האמת והגדל השולת • הנה יראה מעיין
 ההעדר אל המליאות והישות • ומליאות החטה
 הדיא אז נעדרת ואין לה שום מליאות וישות •
 ונצטור כי רק אחרי העדר לורה החטה ההחילה
 היות השולת ע"כ בלרק אמרו הטבעיים • כי
 ההעדר הוא ההחלה לכל נמלא • כי זולה העדר
 הורה הראשונה לה החול הלידה השנייה :

הקדמה הם לגזירה אשר התחבר לגזירה אחרת
 להוליד משיטה הולדה • כלומר גזירה
 שליטת • כאמרוך כל אדם חי • כל חי מרגיש • הנה
 מסתי אנה ההקדמות • ההולד גזירה שליטת • והוא
 שכל אדם מרגיש • והגזירה השליטת הקרא הולדה •
 וחציר כוללת בזהה • נושא ההקדמה האחרונה
 ההקדמה השנייה • כי נושאה שהוא האדם הוא
 נושא ג"כ אלל ההקדמה הראשונה • ומלת מרגיש
 שהוא נושא זה • היא ג"כ נושא אלל ההקדמה
 השנייה • וזאת ההקדמה אשר נושאה הוא ג"כ נושא
 אלל התולדה • בהקדמה כל אדם חי • הקרא
 ההקדמה הקטנה • וההקדמה אשר נושאה היא
 ג"כ נושא אלל הכולדה • ההקדמה כל חי מרגיש •
 הקרא ההקדמה הגדולה • ומי גבולי הכולדה שם
 הנושא והנשוא • יקרא הששא הנכול הקטן • והנשוא
 יקרא הנכול הנדול • ושתי הקדמות הראשונות •
 ששם כל אדם חי • כל חי מרגיש • כוללה בתוכן
 שלש גבולים והם • אדם • חי • מרגיש • ובעבור
 כי חי הוא נושא אלל הראשונה • ונס נושא השניה
 ע"כ יקרא • הנכול המשותף • יען כי הוא משותף
 לשתי ההקדמות יחד • ואמרו חכמי ההנחן שכל
 שתי גזרות או הקדמות המולידות גזרה שליטת לא
 ימלץ משתבא על אחת משלש חמונות • או שיהיה
 נושא ההקדמה האחת נושא אלל ההקדמה השנייה •
 גזחה היא אללם ההמונה הראשונה • או שיהיה
 נושא אחד לשהיתן • והיא אללם החמונה השנית •
 או שיהיה נושא אחד לשהיתן • והיא אללם התמונה
 השלישית • משל החמונה הראשונה הוא באמצך
 כל חי מרגיש • כל אדם חי • א"כ כל אדם מרגיש •
 או עז"ה כל לומח אינו דומם • כל אינן לומח •
 א"כ אין האינן דומם • הנה בשתי אלם הדיקומים
 יתחלק נושא ההקדמה האחת לכיות נשוא בשניה •

ישני בשלנו יקרא ידועה • ולכל אחד מהעשה
 חושים הם • יס לו חבר מיוחד • ר"ע העירם
 לרואה • והאגים לשמוע • והלך להריה • ויהיך
 לטעים • ורק חוש המישוש אין לו חבר מיוחד •
 כי כל האיברים מיוחדים לו • וכלם ירגישו חוש
 וקור • והלח והיבש • וסך וקשה • ואמרו
 הפילוסופים כי כח אחד ישנו בחדם • הכללים
 בתוכו כל החמשה הרגשות מן החמשה חושים
 הם • ומשכן הכח הוא הוא במוח האדם •
 וקראוהו חוש המשותף • וכל הרגשות אשר ירגיש
 האדם בחמד עתה חושי • יוכלו אל החוש הוא
 המשותף • ועם חושלם ההשגה החושי • ובעבור
 זה הם יהיה האדם טרוד בהשגת איזה ענין עמוק •
 וילול בעומק מחשבתו בהשגת עמוקות • לא ירגיש
 אז בתמונה העומדת לנגד עיניו • וגם לא יחוש
 לקול פעמונים ולללי תרועה • כי בעבור עומק
 מחשבתו וברדה מוחו בענין שהוא העמוק • לא
 יעזור כח החוש המשותף השייך בתוכו • לקבל אז
 את המוח אשר ר"ח העינים ושמו האגים ולזה
 לא חושלם ההשגה הוא המוחשת • ובזה תבין גם
 כן מ"ש הפוסקים (ר"ח פ"ק דהוי"ק בשם ר"י)
 שההרגשה בפנימית הסבין הלויים בשוגג הלך • כי
 באמת לא חושלם השגה חוש המישוש אם לא יכוון
 האדם את לבו להשיג אל נקודת מוחה בחוש
 המשותף ובאמור • ומה ישמע האדם את קול חברו
 מאחורי כותל • ויליר בדמיונו גם את מראיו •
 וכן יכיר הדבר בריוו ובעצמו על ידי משעשו
 ויולא בזה אשר ירע האדם ע"י השגת חוש אחד
 גם ההשגה אשר הושגו כבר בשאר חושי וע"כ
 קראוהו חוש המשותף • בעבור כי בו משתפים
 כוחות כל החושים כאמור :

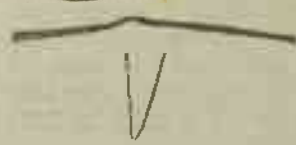
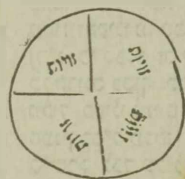
חיוב ושליל הם דבר והפכו • חיוב וקרא
 אם נחייב דבר אל דבר • השל
 בזה • כשנאמר ראוני עומד • נחייב בזה העמידה
 לראונו • וכשנאמר רחיני בלתי עומד • לנו שוליים
 ומרחיקים העמידה מן ראונו • כי שלילה הוא לשון
 השגה והרחקה :

חכמה חכמה בנתה ביתה חלבה עמודיה
 שבעה ואלו הם • חכמה הכונה •
 חכמת הטבע • חכמת המוזיקה • חכמת המליצה
 וכו' • חכמת הגיון • חכמת המדינה • חכמת
 מה שאחר הטבע • וכו' • חכמת המספר • וההשקפה
 והשבין חקופה לבחי השמים במספרים כמספרם •
 חכמת הטבע העיון בכל דבר שיש לו טבע קיים
 ולא ישתנה • כמו טבעי הלצחים למיניהם • וטבעי
 החיים למיניהם • וע"ז טבעי הכוכבים והגלגלים •
 והארבע היסודות ומזגם • וסיבות ההיה וההפסד •
 והלגינה • והשייך וענייני המחלבים למיניהם •
 וכחות נפש האדם והמשה חשו • וכו' • כלל
 העיוני שיש להם טבע קיים לכל יסו את הפקודם
 וכולם חכמת הטבע הכלל • חכמת המוזיקה העיון
 בהערכת

והגבול השני שהוא חי • נשוא הוא על הגבול
 הראשון והוא האדם • והנה גזירה כנ"ל לא
 תהסך במשא • כל ענין של חובל להסך את הנושא
 אשר בה להיות נשוא • והנשוא אשר בה להיות
 נושא • ע"ש העצרה לזקת כותלה • כי אם תאמר
 עד"מ כל חי הוא אדם לא יולדו דברך כי גם
 במה זרמנו וחיהו יער • היות הנשוא והינם אדם •
 אולם הגזירה אשר חובל להסך את נושאה להיות
 נשוא • ואת נושאה להיות נושא • כאמרך עד"מ
 כל אדם מדבר • או כל חי מרגיש • אשר ילך ג"כ
 להסך ולומר כל מדבר הוא אדם • כל מרגיש הוא
 חי • מאמר כזה יקרא מאמר המהסך במשא •
 או מאמר המהסך בנשוא • כי אמרך כל אדם
 מדבר • וכל מדבר אדם • שים המה ולדקום יחד :

זויות ניצבת או ניצב הזויות

שם לזויות העשה משני קיים ישרים בעומדים
 אז על זה בוסר כזה •
 זויות כזה כולל בתוכו רובע העיגול •
 וכל עיגול מהחלק אלל חכמי ההלכה
 לשלש מאות וששים מעלות • נמצא כי זויות ניצבת
 הפולאה בתוכה רובע העיגול כוללה בתוכה תשעים
 מעלות כי ד' פעמים תשעים הוא ג' מאות וששים
 ונצטרך הנה עומד לפיך
 הכולל בתוכו ארבע זויות
 ניצבות תראה בחוש איך
 כל זויות ניצבת כוללת
 בתוכה רובע עיגול שהוא
 תשעים מעלות :

וכל זויות
 הרחב מזה
 כזה
 וקרא זויות
 שוכבת • יען

כי קיים אין עומדין ביושר רק שוכבים •
דומה שם מושאל לכל גוף • אשר יעשה ממנו
 תרע דבר • ע"י קבלתו • לרעה הבאה
 עליו • כמו ד"מ הכרוז כאשר נעשה ממנו כוכן •
 נאמר כי הומר הסבין הוא הכרוז • ולרעה הוא
 החיותך כנשר ובלחש :

הדרה האצמונה גשם עגול אשר הוא רחב
 בהתקוהו והוכך ומילר
 למעלה וכלה עד הנקודה • בתפנית (הוא זיקער)
 הסוף יקרה חדוד או מחודד האלגינה :

חוש הבישורת זה כי בתום הוטבעו חמשה
 חושים • ש"ס הרמות והשמע
 והריה • והעש • והישיש • וכשה יוכל האדם להשיג
 מה שח"ל לו ובלמעשה יוסף עוד להשיג בשלנו
 ואשר ישני האדם בחמשה החושי יקרא • כרה ואשר

מהקשים שבבנתם • אמר שם ז"ל שהדעת אשר יגיע לנו ונקנה אחיהאמנם שכוננו המוסכלות אשר נ"ל כי השינוי כלומר השינוי המוסכלות אשר נראה להשיג • הוא הדעת אשר יגיע לנו ונקנה אחיו • כי השגת המוסכלות במושלם הוא הדעה) ואם נפריד ה"רה ונשכיל אותה לו ששני הנורות הנפרדות במליאותה מבלי שגשימם אהנו דעה אבל הם במליאותה דעה זאת הכונה היא אשר הקרא בינה וסוף הדעה (ר"ל כי מעת אשר נשכיל להשיג איזה אורח מזהו חומר או שנשכיל להשיג ה"רות הנפרדות שבה השכלים הנבדלים • מבלי שגשימם אהנו דעה אבל נשכיל בהיקשים ומופחים עם שהם במליאותה דעה • וזה ההשכלה הקרא בינה • והוא הדעה בסיפה) ונדעת נ"כ נבין ואפשר לנו שכוננו מה ששני (כלומר הם יהיה הדעה נ"כ בסוף ההשכלה הוא זה נבין ואפשר לנו ששני מה ששני • אל הם לא יגיע הדעת נ"כ אחר הבינה • לא נבין ור"ל לנו ששני מה שרצונו להשיג • כי לא הובלם הבינה הם לא כדור הדעה בסופה וכאמור) וכלו יאמר ששם לא נשכיל מושכל ה"ן דעה לנו והם לא יהיה דעה לנו (בסוף ההשכלה) לא נשכיל מושכל • כי נדעה (הנה בסוף הבינה) נשינו (וכל עוד שלא בלתי לכלל דעה גם השכלה המושכל אינה השכלה שלימה הואיל ולא בלתי לכלל דעה בסופה) והנה זה הדבר קשה מאוד ואפילו מן הכפרים המהזרים בו כש"כ מכתב (ר"ל כי בבנת מן הענין ח"ך יבוא הדעת כדעה בהחלטה בסוף ההיקשים • הוא ענין קשה כלומר מאוד אפילו למי שאומד מהספרים הפתורים בזה הענין כש"כ מכתב) ואמנ' אהנו מיכרי' עליו הדרך הישרה לבר עכ"ל (ועי' בהשבה הריב"ל) (סיומן הלח) וינעם נ"ך) • ור"ל כי כוח מספ' הענין בבחנה שהיה ואין כהן מקום להאריך בביאור עניני' כאלה זהו הנראה לי בזה הענין הקשה מאוד ופירושו כשכנע המאמ' המועקה ומורק מבלי כל חל כדוד: **הרק או עצם פריד** הוא ענין שהדשו כס המזברים והמרו כי

שהערצה הקולות חללים שונים למען ינעם לאיון השומעם • חכמה המליצה והסדר העיני לדבר להיות ולחבר שירים נעימים לשומעיהם • חכמה הנבין הוא המלצה גזירות ומשפטים הנונים (עי' לעיל ביאור מלה נבין) • חכמה המדוייגת העיני בהנהגה האדם עם אנשי ביהו' ועם קרוביו ומידעו והנשי מדיונה • וכל דיני ממונות ויכולו בזה החכמה • חכמה מה שאחר הטבע העיני בדברים עליונים רוחניים • ומכות הנפש אחר מות האדם • ומדות המלאכים מניעי הנגלים • אשר כל אלה הם למעלה מן הטבע והארץ • ובעבור זה נקראה זאת החכמה חכמה מה שאחר הטבע • כלומר אחרי הטבע ולמעלה ממנו • ונקראה נ"כ חכמה הרבנית או ההולקית :

חכמה בינה ודעת החכמה היא המקובלת האדם מרבוהיו והבינה

היא מה שמוציא האד' מרעהו דבר מודע ע"י היקב"י ודעה היא ידיעה האמה הכורה אחרי שהסתמש בעופתי הבינה ע"פ דרכי החכמה שקבלו כבר דעה מיושב' עליו מבלי חקר עירודבר זה למדנו מהורה הדוניו רש"י ז"ל (הניג' י"ב) אלל אמרם ז"ל נעבר' דבר' נברא העול' בחכמ' ובהגו' ונדעה כו' ופרש"י ז"ל חכמה יודע מה שלמד • הנהגה שמנין דבר הדם מפלשול חכמהו • דעה ישוב ע"כ • ולריך הנהגה לדעה כי לא לבד הידיעה הכורה בבנה ממופתי הבינה הקרא דעה • אבל שנס המוסכלות הראשית הנודעות נ"כ אל האדם בדיעה • מיושבה בורה ואמתות • יקראו ג"כ דעה • וכמו שאל בני מיני הדעה האלה רמזו מסדרי ההפלה בשתי הנ בחלוח הנכונה בברכת אלה שכן • כי הנסחה הואמה דעה בינה והשכל • כיונה נדעה אל המוסכלות הראשיות • וכדעת הנקנה מופתי הבינה קראה השכל • וכונסחה הואמה חכמה בינה ודעה כיונה אל הדעה הנקנה וכמה ר • ודע שכל מושגי השכל הם במליאותה דעה והכחמה והבינה הם רק בערך האדם המשיג • כי האדם אשר ה"ן בנה שכלו להשיג איזה מושכל הם לא שיקבל איהו במושלם מולו • יהיה המושכל הוא במדרגת החכמה בערכו • עם שהוא דעה הנל אלתו • וכן כאשר ישאמם האדם בהיקשים ומיפחים להשיג איזה מושכל • הנה כל עוד שלא נל אל מטרה ידיעה האמה הכורה • הוא במדרגת הבינה בערכו • ורק בנע האחרונה עה בואו אל הידיעה הכורה • אז יגיע לו הדעת ויקנה אחו • ובעבור שהבינה ודעה אחיה הם מה עד סוף הבינה נעוץ בהחלטה דעה וכמה ר • ע"כ נהק אמרו חז"ל (הב ס"ג) הם חין בינה מין דעה הם חין דעה חין בינה כי כמו שא"ל לדע' מבלי בינה ככה ח"ל לבי' מבלי דעה בסופה כי הם לא יהי' דעה נ"כ בסופה • אינה בינה אמריה • כי הבינה האמתית היא רק המביאה אל הדעה בם פה' וכבר העירו ח"ך בדברי הלה להבין גם דברי חזוניו הרמז"ם ז"ל בפירושו למשנה היתה אשר רבים

כל הנמלאים בעולם הם מורכבים מחלקים קטנים כדוריים אשר לרוב עולם קטנותה בינה בעני מדיי וה"ן להם לא אורך • ולא רוח • ולא גובה • אך בהחברים יחד יהיו בעלי מדה ומהם עשה כשי"ת את כל הנמלאים • ומחדש בכל יום המיד לעשות מהם הנמלאים כיוצאים למליאות בכל עת ומתחיים ענין ההיול • והאחר והבטרה ששניו הפילוסופים • ולכל אחד מהחלקים הקטנים הם קראו חלק או עולם פריד :

טבעי ונבגאבורי אמרו על כל דבר שאינו ממלאכה מהשבת האדם • שיהיו ענין טבעי • וכמו שהמרו עי' דבר הבא ממלאכה מהשבת האדם • שהוא ענין מלאכותי והוא שם נבגא מלשון מלאכה :

יהם וערך ענין מהד הם • כמו שהאמר כי ערך

ערך יהם הארבע ה' האש פטרה הוא
 פש כמו יחס וערך ההדר אל הארבעה • כי
 כמו שהאחד הוא רובע מן הארבעה • כן הארבעה
 הם רובע מן הששה עשר • וכן יתכן לומר כערך
 הנח שת אל הכסף • כן ערך הכסף אל הזהב ד"מ •
 חגל עכ"פ לא יולדק היחס והערך כ"א כשני דברים
 שהם מסוג אחד • כי לא יולדק לומר כי כערך
 ההמיווה אל התחיקות • כן ערך הקולות אל
 המרהוה • יעו כי כל הלה לא יכלס סוג אחד •
כה פועל מו שמוכן לחיזה דבר ויכול לעשותו
 ועדין לא השת' הדבר ההוא אל
 המליחיה • נאמר ממנו כי הוא עושה הדבר ההוא
 בכה • ובעת אשר יעשה הדבר ויולח אותו אל
 המליחות נאמר עליו כי היה עושה בפועל • ושכבר
 לא עיין הדבר ההוא מן הכה אל הפועל • העל
 כו • מי שידע מלאכה הכתיבה • נאמר ממנו גם
 בעת אשר יסבות המלאכה • שהיה כותב בכה •
 ובעת אשר יכתוב על הספר ובדיו • נאמר ממנו כי
 היה כותב בפועל • והוליד עיין הכתיבה מן הכה
 אל הפועל • וכן הוא ג"כ בדברים טבעיים • וטוב
 לומר על גרעין הפסח • כי יש בו הלין גדול בכה •
 ואתי אשר יורע בדרך • ויוגדל הלין ונאכל
 מפריו • אז ילה הלין מן הכה אל הפועל • וכן הוא
 ג"כ בשאר ענינים אשר הם עובדים ליות ועוד
 אינסינאמר מהם כי מליחותם הוא רק ככתיובאשר
 ילחו אל המליחות נאמר מהם כי ישנם בפועל •

כה המדרשה הוא שם למה השוכן בגוה האדם •
 אשר בו ישער הדברים • אשר
 אין לו בהם שום ידיעה מקודם • ורק פחאום
 ברנע אחת ישער כי כן הוא כאלו האמר שראובן
 הוא פסיר גדול יותר ממשמעון • מבלי שהבאר לך
 זה עי שום ידיעה קודמת • ורק שתשער ברעתך
 כי כן הוא • וזה בה מנה המשער השוכן במית
 האדם • ואמרו הפילוסופים כי הכה הזה כאשר
 ימלא בלדס על השלימות • יהיה עזר גדול לנבואה
 ובאמליות טעם השכל הפועל על זה הכה • ישער
 האדם גם אה העהיד להיות • וארכ במורה נבוכים
 (ח"ב פרק לה) כתב כי הכה המשער נמלא בכל
 האנשים • ורק שיתחף במעט וברב • וכש"כ
 בענינים אשר לאדם בהם השגה גדולה • ומשכספי
 מש טעה בהם • עד שתהה חמלה בענתך שפלוני
 כבר אמר כך • או עשה כך בעיין הפלוני • ויהיה
 העיין כך • זמאלת מבני אדם מי שדמיוט ומשער
 הזק מליד נכון • עד שחיפסר שכל אשר ידמה
 כיות • יהיה כמו שידמה • לא יהיה קלהו • וסכות
 זה רבות מענינים רבים קילמים ומתהאחים ואויטי
 אלה שמחה זה המשער • יעבור השכל על ההקדמות
 שהם כלם • ויוליד מהם בזמן מעט • עד שיחשב
 שיה כלל זעין • ובה הכה ינידו קלה בני אדם פחדות
 ערמות • וחי חיפסר מכלתי היות שתי הכחות
 האלו כנביטים חזיקים מאוד וכו' :

כה השומר וכח הזוכר

אברז הסגניים כי בלדס הוסבשו שני כוחות •
 ומשכנס במות • האחד אשר בו ישמור
 הדבר ש אשר כבר ראה או ידע • ואף אם לא
 יעלו הדברים ההם על זכרונו • עיין ועידתך •
 עכ"ז שמורים הם בזה הכה • עד כי בעת אשר
 ילמך להם האדם • יהשדר בקרבו כח שני •
 וישר

ערך יהם הארבע ה' האש פטרה הוא
 פש כמו יחס וערך ההדר אל הארבעה • כי
 כמו שהאחד הוא רובע מן הארבעה • כן הארבעה
 הם רובע מן הששה עשר • וכן יתכן לומר כערך
 הנח שת אל הכסף • כן ערך הכסף אל הזהב ד"מ •
 חגל עכ"פ לא יולדק היחס והערך כ"א כשני דברים
 שהם מסוג אחד • כי לא יולדק לומר כי כערך
 ההמיווה אל התחיקות • כן ערך הקולות אל
 המרהוה • יעו כי כל הלה לא יכלס סוג אחד •
כה פועל מו שמוכן לחיזה דבר ויכול לעשותו
 ועדין לא השת' הדבר ההוא אל
 המליחיה • נאמר ממנו כי הוא עושה הדבר ההוא
 בכה • ובעת אשר יעשה הדבר ויולח אותו אל
 המליחות נאמר עליו כי היה עושה בפועל • ושכבר
 לא עיין הדבר ההוא מן הכה אל הפועל • העל
 כו • מי שידע מלאכה הכתיבה • נאמר ממנו גם
 בעת אשר יסבות המלאכה • שהיה כותב בכה •
 ובעת אשר יכתוב על הספר ובדיו • נאמר ממנו כי
 היה כותב בפועל • והוליד עיין הכתיבה מן הכה
 אל הפועל • וכן הוא ג"כ בדברים טבעיים • וטוב
 לומר על גרעין הפסח • כי יש בו הלין גדול בכה •
 ואתי אשר יורע בדרך • ויוגדל הלין ונאכל
 מפריו • אז ילה הלין מן הכה אל הפועל • וכן הוא
 ג"כ בשאר ענינים אשר הם עובדים ליות ועוד
 אינסינאמר מהם כי מליחותם הוא רק ככתיובאשר
 ילחו אל המליחות נאמר מהם כי ישנם בפועל •
כה המדרשה הוא שם למה השוכן בגוה האדם •
 אשר בו ישער הדברים • אשר
 אין לו בהם שום ידיעה מקודם • ורק פחאום
 ברנע אחת ישער כי כן הוא כאלו האמר שראובן
 הוא פסיר גדול יותר ממשמעון • מבלי שהבאר לך
 זה עי שום ידיעה קודמת • ורק שתשער ברעתך
 כי כן הוא • וזה בה מנה המשער השוכן במית
 האדם • ואמרו הפילוסופים כי הכה הזה כאשר
 ימלא בלדס על השלימות • יהיה עזר גדול לנבואה
 ובאמליות טעם השכל הפועל על זה הכה • ישער
 האדם גם אה העהיד להיות • וארכ במורה נבוכים
 (ח"ב פרק לה) כתב כי הכה המשער נמלא בכל
 האנשים • ורק שיתחף במעט וברב • וכש"כ
 בענינים אשר לאדם בהם השגה גדולה • ומשכספי
 מש טעה בהם • עד שתהה חמלה בענתך שפלוני
 כבר אמר כך • או עשה כך בעיין הפלוני • ויהיה
 העיין כך • זמאלת מבני אדם מי שדמיוט ומשער
 הזק מליד נכון • עד שחיפסר שכל אשר ידמה
 כיות • יהיה כמו שידמה • לא יהיה קלהו • וסכות
 זה רבות מענינים רבים קילמים ומתהאחים ואויטי
 אלה שמחה זה המשער • יעבור השכל על ההקדמות
 שהם כלם • ויוליד מהם בזמן מעט • עד שיחשב
 שיה כלל זעין • ובה הכה ינידו קלה בני אדם פחדות
 ערמות • וחי חיפסר מכלתי היות שתי הכחות
 האלו כנביטים חזיקים מאוד וכו' :

הוא * וזה יקרא משהו כמאמר ישאל האדם על מאת הארץ ד"מ החוק הוא הרפה וכיוצא :

מופת המופת הוא על חמשה פנים . מופת חוץ . מופת גילוחי . מופת סיפורי

מופת הללי . מופת מטעה . וביאורם כמו שאמר . מופת חוקי . הוא המופת אשר סתירתו נמנעת

וכאשר יתהוה המופת קן יהיה סוף . כמו מופתי המדידה והתפטרות . והמופתים הבגיים על

העושכלות הראשונות . והמופת הגילוחי . הוא המופת אשר בו ילגח האדם את חבירו . ויכריחו

להודות על דבריו . כי הם ימאן לקבל הנחתו . אשר הונחה ע"י המופת הוא . וישיגו קוביות

ובלבושים עשומים בדבר הוא המופת המבדק . וזה המופת הוא למטה במדרגתו מן המופת החוץ .

כי כל מופת גילוחי אין סתירתו נמנעת . ומי שהוא חכם יתיר . ויכל להביא היפך הנחתו . ויתיר את

השפיקות והבלבולים המבגיים למניח היפך הנחתו . בפנים שונים . והמופת הסיפורי . הוא אשר יקרא

ג"כ מופת הנדי . וענינו להרבות דברים על היות ענין עד סידרו המון השומעים כי כן הוא האמת .

והמופת הללי . יקרא ג"כ מופת שירי . והוא המבדח דבריו בשרים הלליים . עד שבא דמין

בלג השומעים לעשות דבריו . עה כי עשה יודעת מאד שאין האמת אלו . והמופת המעשה

הוא המופת אשר אין הקדמותיו אמתיות . או שהקדמותיו אמתיות ואין התולדה נמשכת מן

בהכרח . (עיין לעיל ביהר מלת הקדמה . וביאור מלת הנחה) . והמופתים הם יקראו ג"כ יקשים .

כאל האמר סיקס מופתי . סיקס גילוחי . סיקס סיפורי . סיקס הללי . סיקס מטעה . והרב בעל

קיל יהודס הביאורו לאסר הכוזרי מהאמר חמישי (ס"ב) דבריו לדמ את חמשה הדיקטים האלה

אל חמשה מיני כוזב אשר העשה מהם הכלי עיי"ש ויועט לך :

מחויב ואיפשר ונמנע

מחויב נקרא כל שמילוחיו וישובו מוכרח בכל . ונמנע העדרו מכל דבר . וע"כ הנמלאים

בשולס הזב . אין מילוחים מהיב . וכבר ידע . עי שמילוח אותם לחיובים להוסיף וזכור . הולט בקרב .

נקרא מחויב המילוחים . כלומר שמילוחו ית"ש הוא מוכרח ומחויב בכל . ולהיחוד בשכל העדרו

ח' וכלל וכלל . כפי אשר יורו המופתים על מילוחו . ואין מילוחו הלוי בשום סבה ח'ו . כי הוא עילת

כל העילות וסבת כל הסבות . ולשמילוחו אין שום סבה כלל ח"ו . וע"כ הוא מחויב המילוחים מכל

עלמו . וכן המושכלות האמתיות . נאמר עליהם כי מילוחים מחויבים . כמו שאמר על המושכלות אשר

הם בלתי אמתיות שמילוחים נמנע . כי נמנע הוא היפך המחויב . המשל בזה . קיטר המרובע הוא

יתר מללשו זה הוא מחויב . ובידיה הקוער קוה ללענ

ויזכור כי את כל אלה הדברים אשר היו עד הנה סמוכים וסמורים בזה הראשון * ואם היה האדם נעדר הכח הראשון * לא היו בכוחו לזכור את הדברים * אשר כבר הסתה דעתו מהם * ורק על ידו ישמרו הדברים לזכרם צעתם * והני הכחות האלה * יקראו להראשון * השומר * ולהבטי הזכר :

לובש צורה ופושט צורה

כל חומר בטוב עליו חוזה לרש * ד"מ אם ישאו סכין מן הברזל נאמר כי הברזל לבס לורת

הסכין * וכאשר ישאו הח"כ מן הסכין מגל קליר * נאמר כי הברזל פשט לורת הסכין * ולבס לורת

מגל קליר * וכן הוה ג"כ בדברים טעניים . נאמר כי זרע ההרגול לבס לורת הביולה * וצעה אשר

יתחבס האפרוח * נאמר כי פשט לורת הביולה ולבס לורת האפרוח . וכיוצא :

מדבר קראו הפלופוסים אל האדם * מדבר * כלומר מדבר בדעה ומכלכל דבריו בלתי

ורמזי בזה אל השכל המעשי אשר הוטבע בלדס * כי בעבור השכל העיוני אשר בו * יקראוהו יודע * כלומר יודע ומשע ענינים כוללים רוחניים * (ועיין

ביאור השכל העיוני וכמעשי לקמן בלורה שון) : **מדברים** הם לכה מן המהחמ" בלג החמה * ונזורים עניני' במילוחים ללפי השכל

ולא לפי החושי . כ"ל לפי העיונס * ומבבילים בני פדס ברוב דברים אשר אין בהם אמתיה כלל * זרם

הרוב המורה ו'ל כס הלק הראשון מספרו ונקראת החממה החמה הדברים כומר שאין חמתה חמה

שכלות * כ"ל רבות דברים שאין בהם ממש * ומהם שהי כמות * הטהה נקראת כח האשטריה * והכניית

נקראת כח המעשהוולס :

מדיני אמרו הטבעיים כי האדם הוא מדיני בטבע * רוליס בזה * כי מטבע האדם הוא

לסיח מיוס הולדו בהוך המדינה * בין המון כמות האנשים * ולה הספיק בטבע עמלה לגדלו ולחנכו

ולחכמו * כמו שהספיק לגדל את הכסמה והחיה בלתי עזר מאחר היטי המין * כי כך הם יולדו

במקום אשר אין שם חמינים ומינים * ויכולו לנפק להם ערפס מעשני הסדה והזרעונים אשר הכין

לסם הטבע * וע"ד אומרם ז"ל (ב"ק ס"ה) : שור בן ימנו קרוי שור * אולם האדם הם יוגד במדבר לא

הספיק לו הטבע * כי ערוס הם יהיה מי יבין לו כמות בקרס * רעב הם יהיה מי יבין לו לחמי * מי

ירחמו * מי יתהלוי * וגם בעה אשר יוגד לו אישכר לו לסיח לבדו * ולא יוכל להבין לבדו את כל

הדברים והמלאכות המוכרות לקיוס מין האדם * וע"כ בדרך אמרו הטבעיים * כי האדם הוא

מדיני בטבע :

מהות נגזר מלבון מה * והוא אחרי שידע האדם ישות ומילוחים חיוס דבר * ישאל על

הדבר שהוא מה הוא : כלומר אמתה מילוחיו מה

הזמן בזולה איזה חנועה . כי באשר יום אחד רמזה אל התנועה ויכתיב השלם אשר לגלגל היומי . חדש אחד הוא הסיבוב השלם אשר לגלגל הירח . שנה אחת הוא הסיבוב השלם אשר לגלגל חמה . וכן שנה אחת היא חלק אחד מל"ד מהתנועה היומית . או הנועה האלצה מתיקוב למקם הלל מורה השעיה . באופן שא"ל לזייר מושג הזמן כאלת איזה חנועה . כי גם אם הלייר מושג הזמן במשך ימי ההכוות האפרות מהכילה . או ימי גידול האילן . או הימים אשר יוכל האדם להחלמד בהם להיות חכם באיזה חכמה . וכיוצא בדברים אלה . הם כולם רק הנועות . והאיל והתנועה היא בדרבק מאמרות . עיין הנועה לעמן (באות הוא) וע"כ בלדק אמרו הפילוסופים כי הזמן הוא מקרה דבק בתנועה :

מרבץ מלה ערבית והיא שם לנקודה האמפית מן העגולה . אשר שם העמוד רגל המחונה בעת עשות העגולה :

נבוכה שבהאי זקק מהדים טונה כוכב . שהם חמסה כוכבים מן השבעה כוכבי לכת שהם של"מ הנכ"ל . יקראו המסת כוכבי הנבוכה . ונקראים כן בעבור המכוסה הנראית להנועתם :

נשוא ונשוא כל מאמר הנוצר דבר לדבר . כאמרך הבנד הזה שחיר . יקרא הבנד הטשא בעבור שינשא אל מקרה השחרות על עלמו . והשחרות הקרא כנשוא . בעבור שהיא נשואה על הבנד . וכן באמרך ראוון חכם . יהיה ראוון הטשא . בעבור שינשא עליו אל החכמה . והחכמה היא כנשוא . בעבור שהיא נשואה על ראוון . ויען כי האדם יכול להיות איש גם מבלעדי החכמה . והחכמה מאין המלא . אם לא על האדם הנשוא אותה . ע"כ יהיה האדם הנשוא . והחכמה היא הנשוא וזוה אמרו כי אי אפשר להיות שני נשואים הפכיים בנושא אחד . כלומר כי לא יהקן שינשא הבנד על עלמו שני נשואים הפכיים . כמו הלוונן והשחרות ויהיה שחור ולבן כפעם אחד בזמן אחד . וכן האדם לא יהיה חכם וסכל בזמן אחד . והנשוא והנשוא נקראים גם בשם גבולים . ד"מ באמרך ראוון חכם יחי' ראוון סכל האחד וחכם הגבול השני :

נפש הכח המלא כל למוח . אשר על ידו ינדל ויזין ויוליד ברומה . נקרא נפש הרמחה . והכח המוטבע בחי אשר בו ירגיש ויתנועע מאה ללנה נקרא נפש המרגשת . ואף ספק כי כל חיש בו גם נפש הרמחה והכח המלא נבדל . אשר בו ישיכל על כל דבר מועיל . נקרא נפש המדברת או נפש המשכלת . וכן אמר החבר למלך אלכזר (מ"ה ס"ב) וז"ל ויהחלקו הכחות הנפשיות אל שלשה חלקים . והם אשר ישחקק בו החי עם הלצה . והוא הכח הלמחי ומש שיחקק בו הפרס עם שאר החיים . והוא הכח החיוני . ופ"ש שתיחד

ללעו . הוא נמנע ולא יאיר בשכל כלל . והאפשר . הוא ענין ממונע בין החויב ובין הנמנע . כלומר שאין הדבר הזה נמנע ואינו ג"כ מחויב . אבל אפשר שימלא . ואפשר שלא ימלא . והשכל לא יחייב גם לא יגנר מליאותו . וע"כ כל העולמות בעבור שהם כלם מחדשים הם אפשרי המליאות כי אין להבורא שום אורך בהם . וקודם שהמליאם לא היה חסר משלימותו . ובעת המלאה לא ניהוסקף שום שלימות על שלימותו . וגם אחרי העוררם . לא יוחסר משלימותו וכמו שאמרו מסרי הפסלה . אדון עולם אשר מלך בערם כל יאיר נברא . לעת נעשה בחפאי כל איזי מלך שמו נקרא . ויחריי ככלות הכל לבדו יתולך טורא . כי הוא שלם קיים עומד לעלמו על ענין אחד . ומחפאי השלם שא"ל יקבל לא תוספת ולא חסרון . כי ע"כ זוחה גם החורה השלימה (דברים ד) לא חוספו על הדבר ונומר . ולא הנרעו ונומר . וע"כ בעבור שאין להבורא שום אורך בהם חלילה . יכול הוא להחירם להונו ונוהו . וא"כ הם רק אפשרי המליאות :

מהצבים שם כולל לכל מיני המהכוה למיניהם . ולמיני המלח והגפרית . ונקראים ג"כ מקורים . או מולאים . בעבור שחלבים ומולאים איהם ממקורם :

מקרה דבק בתנועה אמרו הפילוסופים כי הזמן הוא מקרה דבק בתנועה ויבואר זה כמו שא"ל . דע כי הזמן הוא רק מקרה מהמקרי' הנופלי' על כעל' הינשא אותה' ובלונו שאין מליאות לשום מקרה בפ"ע . כי השחרות והלוונן ד"מ לא יהקן מליאותה אם לא שינשאו על אחד דבר . ככה גם הזמן הוא רק מקרה ואין לו שום מליאות בזולה דבר הטשא אהוה . וזה כי חלקי הזמן הם שלשה . העבר . וההנה . והעתיד . ונדר הכוה הוא העתה . והעתה אין לו שום מליאות . ימן שהוא רק כמו הנקודה הסדסוה . עומד בין הדכקים העבר והעתיד . והוא עלמו אינו בעל שיעור כלל . וא"כ אינו זמן ואין לו שום מליאות . ועיקר חלקי הזמן הם . העבר והעתיד . והנה העבר כבר חלף הלך לו וגדה ממליאותו . והעתיד אינו צודין במליאות . א"כ כל חלקי הזמן אין להם מליאות . ורק בנפול הזמן על דבר הטשא אהוה או יהיה לו מליאות . והדבר אשר הזמן ינשא בו הוא הפנועה ובעבור זה יחש מליאותו משאר המקרים . כי שאר המקרים יחולו על איזה עלם להנשא בו . והזמן לא לבד שהוא מקרה . אבל שהוא נשוא ג"כ על מקרה . כי ההנועה אינה רק מקרה מהמקרים ואין לה שום עלמיות כלל . והזמן הוא מקרה דבק בה . לא כשאר המקרים הנשואים בנושאם רק במקרה . ויכול הדבר הנשוא אהיה גם אלתם . כי אין מהכרח הבנדים השחורים שיבו שחורים . אולם הזמן והתנועה יתלכדו ולא יתפרדו לעולם . וא"כ מליאות האחד מכלמי האחר . וכמו שלא חסיה שום הפעה בזולת זמן . ככה לא עוכל לזייר מושג

ועד שידומה צמות האדם . השעה העליון מן הנוף
 זולה עוביו . וזה יקרא . שעת הנדפי כלומר שבעלי
 חכמה הנדסה . הניחם הכרח העיון . לדבר רק
 משטחיות הדברים זולה גובהם . וכן . אין זו
 לא רוחב ולא גובה . רק האורך בלבד . וגם הוא
 אינו במליאות מורגש כי אי אפשר לקו מוחש שלה
 יהיה בו איזה רוחב מעט . ורק שחבמי ההנדסה
 אמרו כן . על קו מדומה צמות האדם . שאינו תופס
 מקום לא ברוחב ולא בגובה . רק באורך בלבד .
 וזה יקרא קו הנדסי . והנקודה יאמרו על נקודה
 מדומית צמות האדם . שהינה תופסת מקום . לא
 באורך ולא ברוחב ולא בגובה ד"מ הנקודה
 האמלעית בענולה שהיא מרכזה . היא מדומית
 בשכל בלי שום תפיסת מקום לה באורך ולא ברוחב
 ולא בגובה . כי נקודה בעצת שיצור . ואפילו שיצור
 קטן מאוד . עיגול הוא ולא נקודה . ולדרך אחת
 לבקש גם בחוץ העיגול הקטן הזה את הנקודה
 האמלעית שהיא מרכזה . וע"כ הנקודה הזאת הינה
 בעלת שיצור כלל . ונקודה נזחה שאינה תופסת
 מקום כלל . הקרא נקודה הנדסית משעם האומר
 למעלה . ועוד כדי להבדילה מן הנקודה המוחשת
 ומורגשת בחוש . וזוהי ההבדלה הפרט מלות שהם
 נקודה וקו שעה ומעוקב . הרניעות הרבה על לשון
 חכמי ההנדסה :

סגורה תואר לאנשים חסידים מנני אדם
 והיחידים שבהם . ממאמר כחשוב
 (שמות יט) והייחס לי סגולה מכל העמים והמקרים
 המיוחדים בזמן מהמנים נקראים ג"כ סגולות
 (עין לעיל ביאור . המון . וביאור הגדל וסגולה) :

סבלות קניני וסבלות העדרי

קני שודע איזה דבר בשינוי הוא יקרא סבלות
 קניני . ואשר הוא סבל בנתינת הבנת איזה
 דבר עד שהוא נעדר הידיעה בו מכל מי . שהוא
 יקרא סבלות העדרי . המכל כל על שחכמי
 אלו נכופת מדומה שהארץ היא מרובעת . שהוא
 יקרא סבלות קניני כלומר שהסבלות והשינוי הם
 לו לקנין . יען שהארץ היא כדורית בצמת . אולם
 מי שהוא נעדר הידיעה בנתינת ידיעת מהות
 הארץ . עד שלא יוכל לדמות כלל בעמדה אם
 הוא מרובעת או כדורית או זולתם ההמוטת .
 שהוא יקרא סבלות העדרי . כלומר שדעתו בענין
 זה הוא נעדרת מכל מי :

עידה ועקול סבה ומסובב

דע כי עילת וכנה ענין אחד הם . וכן עולל
 ומסובב ג"כ ענין אחד הם . וענין עילת וסבה .
 הוא הדבר הנורם למליאות דבר אחר . המכל בו
 אחרים הוא עילת וסבה לבנו ליתחק ובסבתו בא
 יתחק אל המליאות והדבר היותם אל העליאות
 נכמת

שתיחה צו האדם . והוא הכח הדניני ע"כ . והרב
 בעל הטקרים (מ"ד פ"ל) קיים זה . באמרו הכחות
 הנמלטה באורככות הספלות אע"פ שאינן מושגות
 בחוש קיים אללנו מליאותן מלד הפעולות המושגות
 בחוש כי מהפעולות יודעו הכחות . וכאשר ראינו
 הלמה מתנועע וכל הפאות וידענו כי לא יספיק
 לזה כח עצמי בלבד לפי שאנועיה העוצמות לא תפיה
 כ"א מההנוע אל המקוף או מן המקוף אל
 המקולע . או סביב אל האמלע . וזה מתנועע לכל
 הפיאות שפעו מזה שיש בו המין התחלה אחרת
 תהיינו ממנה וזה התנועה . ולוהה ההתחלה
 קראטוה נפש למחת . וכן כאשר ראינו החי שיש
 בו התחלה הזאת שהיא הנפש הזומחת ומוסף על
 זה שהוא מרגיש ומתנועע בריון . משא"כ ככה
 הקובע והנפש הזומחת . שפענו שיש בזה המין
 התחלה אחרת ימשכו ממנה אלה הפעולות כלומר
 פועל הלמיחה פועל ההרגיש קראטוה נפש חיונית
 וכן כאשר ראינו האדם יש בו התחלה הזאת ומוסף
 גם הוא שהוא משכיל כללי הדברים ויודע מהוהה
 ומבדיל בין העלם והמקרה וכיוצא בזה . מה שלא
 יספיק לזה כח זומח ולא כח חיוני . שפענו שיש בו
 ההחלה אחרת יהיה נכבדת קראטוה הנפש האנושית
 או הנפש המשכלת ע"כ . ואמרו חכמי הרופאים .
 כי באדם יתללו שלם נפשוה והם נפש הזומחת אשר
 ע"י ויגדל ויוין ויליד צומת . ונפש המרגשת אשר
 ע"י ירגיש ויפיעע מנהה לאנה ונפש המדברת
 לו המשכלת אשר ע"י ושתמש בשכלו המעשי
 להשכיל על כל דבר פרטי (ע"ן לקמן בלוח שין
 ביאור כלל המעשי) . אולם הפילוסופים ימלנו
 היות שלם נפשות האדם . ויאמרו כי רק נפש אחת
 היא באדם ולה שלם כחות . כח הלמיחה וההולדה .
 וההרגשה וההנועה וההשכלה והדיבור . ועיין מזה
 צפרק ראשון מהשמונה פרקים שהקדים הרמב"ם
 ז"ל לפירושו מסכת אבות . הם ביאר דעתו בדעת
 הפילוסופים אשר רק מנפש אחת ימשכו שלשה
 הכוחות ההם :

נקודה . וקו . שטח . ומעוקב .

כל נגש אשר לו שלשה רחקים שהם אורך ורוחב
 וגובה . ד"מ נגש או גוף שארכו אמה . ורחבו
 אמה . וגובהו אמה . זה יקרא גוף מעוקב מלאון
 הכתוב והיה העקוב למישור אשר הכוונה הפשוטה
 כי הנה הגבטו יתהסך לע"ל להיות מישור . ומזה
 קראו לכל נגש שיש לו גובה מעוקב . ושעה הוא
 גם לאורך ורוחב מכל נגש זולת הגובה . ד"מ גוף
 שהוא שלם אמות על שלם אמות . כאמר כי יש
 בעטמו חשעם אמות . ואף שהגוף הוא גבוה ג"כ
 שלם אמות . לא נחשוב הגובה כלל . כי שם שטח
 לא הונח רק על האורך והרוחב לא על הגובה .
 ואין לשעט שום מליאות בשועל . כי אי אפשר
 להיחם במליאות דבר שיש לו אורך ורוחב ולא גובה

נסבת דבר אחר . יקרא עלול או מסוכנ . וע"כ יחי' יחזק העלול או המסוכנ . וכן הימים היורדים על הא פן אשר מעבר הרחיים הולט . אשר כסבהם ההבדל החטטה סביב בית מאכן הרכב . יהיו כמה העילה או הסבה . כמו שהיה החטטה העלול או המסוכנ . ובעבור כי יש על כל יום . מה שהיא כסבתו . ורק הש"ה הוא סוף כל הסבות כלם . ואין למליאותו שום סבה ח"ו . ע"כ יקרא עילת כל העילות וסבת כל הסבות :

פירוסיפוא מלה יוונית . וענינה אהבת החכמה . וממנה אמרו . פילוסוף . רואים בו אהב חכמה . וממלחה זאת המלה גם כהלמוד (שבת קי"ז ע"ו נ"ד) :

פשוט וכורכב הם דבר והסכו . כי הדבר אחר וההיה משני דברים . כמו

ד"מ העיסה הנעשית מקמח ומים הקרא מורכב . כלומר שהוא מורכבת משני מינים מקמח וממים . והדבר אחר אין בו כי אם דבר אחד בלבד . יקרא פשוט . וכל הדברים הנמלטים בעול' הם מורכבים מד' יסודות ארמ"ע . והם דות עלמם הם מורכבים מחומר ולוהר . ואינם פשוטים רק בערך הדל' מ . אבל מורכבים מהם בערך עלמם :

צורה מלה משתפת . תאמר על התמונה והחומר המושגים בחוש . כמו הוהר השלת או הספסל וכיוצא יקראו צורה . כלומר הצורה המלהכוחית הנעשית ע"י עושי המלאכ' מבני אדם . וכן התמונה העשיתת הקרא ג"כ צורה . כמו חוהר ההדס עם יופי ציבורו . וכן התמונה כל הנבלטים עם גדלם ויופיים . ותאמר ג"כ על הצורה אשר אינה מושגת בחוש . והיא הפשר לחוש להשיגה . והיא הצורה השמיהת אשר על ידה יבדלו המינים זה מזה . כנפש המשכנת בצורה . ונפש השורית בצור . ונפש החמורית בחמור וכיוצא . ואף שאין לנו יודעים מהות הדבר אשר הוא נפש בצור ד"מ ואף כי לא נשינו בחיים עכ"ז ידענו בלי ספק שנמלא בצור ענין אשר בו ועל ידו הוא שור . וזאת היא הצורה השמיהת הנקראת צורה עששית או צורה מינית (ועיין מזה לעיל ביאור השומר והצורה וההיולי) :

צמיחה ועמידה והיתוך

דע כי כל סוג הזומח הכולל לכל מיני העששים והזרעונים וכל מיני החילומ והצמחה והחיה . ליפור שמים ודני הים וכל רומם על הארץ . ובמים ובימים . וגם האדם הרודה והמושל על כנם . כל אלה הוטבע בהם לצלות ימיהם בשלטה זמנים שונים . והם ימי הצמיחה וימי העמידה וימי ההיתוך . וביאורם כמו שאומר . ימי הצמיחה . הם הימים אשר בהם יגדל הזומח . ויוסיף על גידולו יום יום . כמו האדם על ד"מ עד עשרים והרבע שנים . יוסף על גידולו בכל פעם . וכן החילומה ועשבי השדה

בזמן

לפון . הוא הנקרא קו הרוח . יען כי ממנו תלקח מדה רוח השוב . ונקודה הפנימה אשר עליה יעברו שני הקוין האלו נקראת צדור הארץ :

קוטב אחרי אשר ידעה כי הנגלה בוכב הארץ ממזרח למערב . הנה אם הדמה בנשפך כאלו מחם אחד תחוב בלד לפון על גבוינות הנגלה מבחוץ ומחטו שני תחוב בלד דרום ג"כ על גבוינות הנגלה מבחוץ . ותדמה בנשפך כאלו איש אחד עומד ואוחז את המחט הדרומי בידו . ואיש שני עומד ואוחז במחט הפנוי . הנה הנגלה יהווכב ממזרח למערב . והמחטים הסס לא יניחו רגע קטן מקומם בידו כל תמוצו . והנגלה יתנועע סביבם בליו עיבור . ואולם אם יהיו תחובים אלה המחטים בלד המזרחי ובלד המערבי . לא מוכל לדמות או סיבוב הנגלה . אם לא סביב גס את המחטים עם הוד הרוחות גם . ובעבור זה הולכים הכוכבים בלם וסובבים ע"ה בכרח תנועת הנגלה . לדעת האומרים מזל קטוב ונגלה חוזר . אולם הסיכב העומד על הנקודה האמצעית מזל לפון . והסיכב העומד בעברו על הנקודה האמצעית מזל דרום . הם יהיה במקום נאמן בלי יניחו רגע קטן מקומם . דמיון המחטים האמורים למעלה . ושני אלה הסיכבים . ונקראים בפי חכמי המטרה . בלשון ערבי . קוטבים . ואומרים קוטב הפנוי . קוטב הדרומי . והסיכבים בלמעט העולם על קו המשוה . רואים חמיד את שני אלה הקוטבים והסיכבים בדרום רואים רק את קוטב הדרומי . חמת כי הסיכבים בלשון . רואים רק את קוטב הפנוי . וכמו שעל כיוולא בזה אמש (פסחים לב) מעולם לא נראה עקרב בלשון . ועגלה בדרום . והולכי ימים יעשו להם סימן ליישרה דרכם ע"י אלה הקוטבים . יען כי עומדים חמיד על משמרתם ולא יניחו את מקומם לעולם :

קוטר ואלכסון ענין אחד הם . והם שמות לקו ההולך מצדו המרובע לצוית כנגדו . ויקרא קוטר המרובע . או אלכסונו . וכן בקו ההולך בעגולה מזל זה ללד כנגדו . ועובר על המרכז . ויקרא ג"כ קוטר העיגול . או אלכסונו . וזה כי אם העגול ריבוע מנו עיגולא . יהי אלכסון המרובע הוא שיהא שיהא ממעט עם הקו אשר עבר על המרכז מזל ללד בעגולה ובנקל לליר זהה :

קנין ושבע ענין אחד הם . ד"מ אדם שסרגיל הרבה במדה הנדיבות . נאמר ממנו שנעשה לו מדה הנדיבות לשבע חדש . היסך שנעשו הראשון אשר טולד עליו . וכן יהסך לומר שנעשה לו מדה הנדיבות לקנין . וכן הוא ג"כ בשאר המדות אשר ירגילם האדם הרבה נאמר שכבר נעשו לו לקנין . או לשבע . וע"כ בדרך אמרו הטבעיים כי ההרגל הוא שבע שני :

קצב ענינו ידוע . והפילוסופים קראו מקצב למי שמתעט לעשות בליוע ענין את הראוי לעשות . או שסקצב יד שכלו להבין אתם ענין . ויאמרו סלומי סלומי

בזמן . כי חיקף צעת המלאו ימלא המסובב עמו . ואי חיספר המלא האחד וזלה השני . והאחד עילם וזהני עלול . כאלו האמר השמש והאור שניהם נמלאים יחד . ואי חיספר לשמש מבלתי אור . כמו שאי חיספר לאור מבלתי שמש . והמיד נמלאים יחד בזמן אחד . ורק בעבור כי השמש הוא עילת ומנה האור . נאמר כי השמש הוא קודם אל האור כלומר קודם בעילה :

קו האורך . או השוה . או המשוה .

דע כי הכדור הארצי . נחלק מהים האוקיינוס הסובב את כל הארץ . לשני חלקים . החלק האחד . הוא היסוב הוד העליון אשר אנהנו בו . ובו שלשה חלקי היסוב . הנקראים אסיע . אפריקה . אירופא . והחלק הב' הוא למטה נוכח כפות נרגליו ממש . הנקרא עולם החדש או אמעריקה . וכפי המודגל בפי הסמוך לא נודע מן העולם החדש ההוא בימים הקדמונים אך בשנת רנ"ב נאלף השני מלאו חכם אחד . שמו אמריקאי אשר נקראת הארץ רואה על שמו עד היום . אמנם רבים מן האוקיינים נתנו יד לומר . שזה שנאמר במלכים (א' סוף סוף וסיומו יד) . כי שלמה הע"ה שלח אצות אופירה ובלו שלם שנים . שזאת היא מדינת פירו אשר באמעריקה המפורסמת היום אשר עם הזהב . ונקראת בפי כל פירו . ורק שנשכח זכרון הארץ ההוא עד שבא האחרונים ומלאו אצתה . וכמו שכתב כל זה הרב בעל אור נחמד . בביאורו לספר הכוזרי מאמר שני (סימן י"ט) . והנה החכמים אשר בקלה חבל מליהם וחקרו והפשו אחרי המקימות המיושבים מצני אדם . אמרו כי היסוב מתפשט בצורך בכל המרחק אשר מקלה מרחק עד קלה המערב . בזה החלק העליון אשר אנהנו בו . ומהחיל ממדינה פורטיגאל אשר על שפה ים האוקיינוס בקלה מערב . והולך עד ארץ הלינים אשר על שפה ים האוקיינוס במזרח הנקרא סינא או הינא . והם כל הק"פ מעלות אשר יכול חלי הכדור העליון הזה משפחו אל שפתו מן הנקודה האמצעית המערבית ממנו עד הנקודה האמצעית המזרחית ממנו . אמנם הרוב שיהא מדרום לפון כל ימי מיושב כלו אף לפי דעה האחרונים אשר הרחיבו היסוב ביותר . והנה בקו אשר נמסך ונלייר צרעיוניו כאלו הולך ועובר על חלי הכדור העליון הזה . מנקודה אמצע רוח מזרח . עד נקודה אמצע רוח מערב . הוא הנקרא . קו האורך . להיותו נמשך על אורך היסוב ומורה על מדתו האמית . וזה הקו יקרא ג"כ קו המשוה . או קו המשוה . זה בעבור כי משנות המקימות הקבועים על זה הקו בצורך היסוב . שלהם לבדם כל יום מיושבים הנה . כתשיכס כאלה . י"כ שעות שוה לכל אחד מהם . והקו אשר יולא ועובר על הארץ מנקודה אמצע רוח דרום עד נקודה אמצע רוח

תחנות ילאו לפועל צולח. ושאל היה הריקות נמלא. כדעת המדברים האומרים בריקות כי אפשר הוא להמלא. לא היה יולאח לפועל. אף תחנות אחת מהתחנות הם עיי"ש :

שכל נברד ושכל נפרד

ענין אחד הם נקראים המלאכים בני הפילוסופים. שכלים נבדלים, או שכלים נפרדים. וזה בעבור כי הם נפרדים ונבדלים מן החומר :

שכל הפועל או שכל עשירי

כדי לבאר ענין זה מוכרח אנכי להניף המחרץ על המקלר. וליך הקורה אקרה. הרחב נח אלי לכך. עד אשית הדום לרגליך. הלעות מועילות ומתיחסות. להצנה ענין זה אשר אנהנו בביאורו ולא בלבדך לא יאר לעדך :

הצעה א' דע כי הפילוסופים ובהם הרמב"ם אשר זמיעו. נזרו אומר כי אחרת שאלו רואים אשר תנועה היסודות הארבע. היא רק על קו יולב ישר. או ממעלה למטה. כהנעות המים והעפר. או ממטה למעלה. כהנעות החם והרוח. וצולחם אל מחוז חפלים. יטחו על מקומם. מזה מוכרח כי כל הנועה טבעית בלתי רלונית. היא רק על קו יולב ישר. ממעלה למטה. או ממטה למעלה. והכלה בצואה אל נקודה מסתתרת. ואחרי שאלו רואים כי הגלגלים מהטעמים בלי הפסק ובסיבוב. א"כ אין הטעמים טבעית ובלתי רלונית. רק סבב בגלי נפש חיונית ושכלית. מייש ומשכלים. ששים ושמים לעשות ראון קונם :

הצעה ב' המרו כי לכל אחד מהגלגלים מיוחד אליז מלאך ושכל נבדל. אשר כל גלגל ילייר לו בנפש השכלית אשר בו. את הנבדל הכוס המיוחד אליו. ועי' חוק החקוק אשר ישחקו הגלגלים להגיע אל הנבדלים המיוחדים אליהם. בעבור זה כלם יחניעו כהנעה טבעית ומדוקפת בלי הפסק. כדי שיעל כל אחד מהם אל הנבדל המיוחד אליו. והפילוסופים שנחנו טעם לתנועת הגלגל הסיבובית. כי הוא בעבור הפוסק סממץ אשר לגלגל להדמות לשכל חקוק. ובעבור ששכל חקוק להיותו נבדל מנשם אינו מוגבל במקום. והוא בכל מקום. כמו שהומרים על הרוחיות. ועי' שאמר החסיד הלוקי אנה אמלאך ונהני לא אמלאך. ע"כ גם הגלגל חושק להדמות אליו ולגל יוסבר במקום. ועי' יסובב ויחניע תמיד כהנעות הסיבובית והמדוקפת בלי הפסק. למען איות כל חוק ממנו בכל לה ופיה. ויחשוב כי עי' הדישוי הזה ישיג שלימות ויהנעם בו אהבה כהנעמים. ועי' בעבור ששכל הוא סבב להנעות הגלגל אומרים עליו כי הוא המניע להגלגל. וקלחם אמרו כי מאמר הנביא. (ישעיה מכ) בורח השמיים ונופיהם

קלר בענין שונו. כלומר לא הצין או לא עשה כראוי. **ראוי** הוראה ידוע. והמעתיקים ישמחו בו במקום חוב או הגדה. ואומרים הדבר הזה ראוי כלומר מתייב או מוצר. כי ראוי. ומתייב. והכרחי. שלשם נרדפים על ענין אחד אל המעתיקים. ושומר זה :

רוחני כל דבר שאינו מושג בחוש. כמו המלאכים והנפשות. כולם יאמר עליהם שהם רוחניים. והוא נגזר משון רוח. כלומר שאינם מושגים בחוש. כמו שהאזיר הנה אינו מושג בחוש. ואף שאם הוא יותר דק מן האזיר. ע"כ לא קראו הפילוסופים אותם על שם האם. בעבור שהשם יש לו גוון ומראה והוא מושג לחוש הרואה. משא"כ האזיר שאינו מושג בחוש כלל. לא ורהה כמה מן ההכמות הראשונים והאחרונים אשר נלאו לדעת אם הריקות נמלא. וכי בעבור רוב דקות האזיר אשר לא יושג לחוש. וע"כ יחארו המלאכים והנפשות בשם רוחנים. עיין מהרש"א בח"א סנהדרין (ל"ע ה') ד"ה לא ברא רוח וד"ה מפלג לעילוי כי :

רוחק או **רחקים** אורך ורחב וגובה של כל נפש. כל אחד מהם יקרא רוחק. וכל נפש יש לו שלשה רחקים. אורך. ורחב. וגובה :

ריבוי הנשוא צמין או צמיו. דע כי הריבוי הוא שני מינים. האחד הוא נשוא צמיו והשני נשוא צמין. הנשוא צמיו. הוא עד"מ באמרך על חול היס כי רבים הם. כי כל נגזיר חול שיה יחבירו ושם הם מין אחד. והנשוא צמין הוא באמרך ד"מ על שור וכשב וכו' ופרד וגמל. כי רבים הם. הנשוא הריבוי צמיו. ובכיוולת בזה באר אדונינו רש"י ז"ל בכתב הארבה ע"י מרע ה שנאמר בו והאזיר לא יהיה כן. וצואתו של ייאל נאמר כמוהו לא נהיה מן העולם. למדנו שהיה כבוד משל משה. ועי' אמר כי אהנו של יולא היה ריבוי הנשוא צמין כי מינים הרבה היו שם ארבה ילק חסול נשוא חבל של משה היה ריבוי הנשוא צמיו כי לא היה שם רק מין אחד וכמוהו לא יהיה :

ריקות ארש"י והלמדיו הנקראים כל המנאים אמרו כי אין ריקות נמלא. רולים בזה. כי אי אפשר להמלא בעולם שום מקום. שיהא פנוי וריק מכל. ולא ישי' מומלת מאחה דבר. כי המקום שדראה לעינים ריק מכל דבר כמו ד"מ המקום ההלול אשר בין הארץ לרקיע. או המקום הפנוי והריק אשר צבית או בכל כלי ריק. כלם הם מולאים בחזיר לדעתם. ואינם ריקים כלל. ואי אפשר היותם ריקים בטבעם. ובעבור זה אם ימלאו מים את הכלי הנקראת ט טרום ומוצרנה כמשנה (ו' פ"ב) דכלים. והה"כ ייח האדם את אלנעו על גבב הכלי אשר מלמעלה. לא יזובו או המים דרך הנקבים הקטנים אשר מתחת. ועי"ש בחז"ל ט"ד"ה טוטרוב והצין. וכמו שכתב גם הרב העורה (פצ"ג מחלק א'). סוף ההקדמה השלישית כי יותר פעם

ומפיעס. יכוון אל אלו הנבדלים שהם נוטי השמים ומניעים איהם :

הצעה ג' לדעת הפילוסופים יהי מספר השכלים הנבדלים. כמספר הנגללים, וכמו שהנגללים הם השעה, העליון מהם הוא הנגלל היומי. ובתוכו קבועים עוד שמונה נגללים, נגלל המלות. אשר בו קבועים כל המון הכוכבים אשר אהיה רואה בכביטך השמימה. הנקראים כוכבים הקיימים, או כוכבי שבת בעבור המועה האחרת מאד וסובבים לאט לאט עד שהם נראים קיימים טובתים נחים על מקומם. ועוד שבעה נגללים זה לפנים מזה, לשבעה כוכבי לכת. שהם של"מ מאכ"ל. כמו כן מספר השכלים הנבדלים, הוא ג"כ רק השעה וכל אחד מהנבדלים מניע נגלל מהנגללים :

הצעה ד' אילנות הוא שם בני הפילוסופים על שפע רוחי מאיזה משפיע. ויקראו לשפע רוחי אילנות ממא"כ (במדרש יח) ויחלל מן הרוח :

הצעה ה' אמרו הפילוסופים כי בריאת העולם הייתה ע"י השתלשלות ממשלה למטה, וזק הוא ג"כ דעת חכמי האמת, ורק שחלקו בסדר ההשתלשלות ומכותה) ואמרו כי השי"ח שהוא הסבה הראשונה, האליל והשפיע שכל נבדל, ונקרא זה הנבדל אלס הנאלל הראשון, ואמרו עוד כי הנאלל הראשון הוא, עם שהוא שכל נבדל ואין בו ריבוי כלל. עכ"ז הינו אחד פשוט בתכלית הפשטות, ורק שהוא מורכב משני עיני שכל י האחד אשר בו יודע ומשיג את עלמותו ואמתה מהווה, וגם אמתת מהוה כל העולמים ומושפעים ממנו, כי יען אשר כל העולמים ומושפעים ממנו, הם רק שפע מעט מהרבה, בערך מהוה ואמתת מליאתו, א"כ זאת הידיעה אשר הוא יודע ומשיג את עלמותו, כבר יודע את כלס, ואינו שאל מילא בזה אמרו, יש בכלל האחים מנה, וע"כ אין שם רק שכל אחד, ועוד בו שכל שני י אשר בו ידע ומשיג את עליתו וסבה מליאתו שהוא הסבה הראשונה יתעלה, ואינו משיג ממנו רק מליאתו לא אמתת עלמותו ומותו, ובעבור זה הם שני עיני שכל, כי מהבורא לא ישיג רק מליאתו, ומעלמו יודע ומשיג אמתת מהוה ומדריגתו, ובהלעה זאת בחרתי מא"כ (תהלים קצו) גדול אדונינו ורב כח לחכותו אין מספר, והבדל מבורא מאד כי המספר לא יבשא בהכונה, כי ההכונה מעין האיות והמספר מעין הכמות שאלם לפי זה השלעה תחבחר הכונה על נכון י כי בעבור גדול אדונינו כלומר שכל הגמלאים העליונים והתחתונים עלולים ומושפעים ממנו, יבשו שכתב הרב בע"י (בשער ס"א) מספרו ז"ל כי גדול האלויות אינו רק היותו סבה לכלס וכלס עלולים ממנו, ע כ לחכותו אין מספר כי בידעו אתה עם בלשו יודע את כלס ואין שם רק ידיעה אתה

וכאמור. ועיין מזה מי"ג (ה"ג פכ"א) :
הצעה ו' אמרו הפילוסופים כי הנאלל הוא הראשון. נבחו אשר בו יודע ומשיג את עלמו ואמתת מהוהו, בזה הכח, האליל והשפיע, את הנגלל הנקרא אלס נגלל העליון, אי נגלל היומי, ואז נעל נפש שכלית יודע ומשיג את עליתו וסבה מליאתו שהוא הנאלל הראשון, וע"י ליורו הנאלל הוא, עם חזק ההשפיע להגיע עדיו, יתנועע ויסיבב התנועה היותר מהירה מכל הנגללים, עדי יסובב ממזרח למערב ב"ב שעות היום, וממערב למזרח אחורי הארץ, ב"ב שעות סלילה, ומשלים תנועהו הסיבובית ככ"ד שעות, ומזריח בתיקופו זה גם את כל שאר הנגללים הנמלאים בחיך נבולו י לסובב עמו ממזרח למערב היפק המועה הטבעית, שזיה ממערב למזרח כמדע מדבריהם, וזה ע"י חזק ליורו ועולם חזקתו. להגיע אל הנאלל הוא המלייר בנפש השכלית אשר בו :

הצעה ז' כמו שהאליל הנאלל הוא הראשון את הנגלל היומי, ע"י הכח אשר בו יודע ומשיג את עלמותו, ככה ע"י הכח אשר בו יודע ומשיג את עליתו, שהוא הסבה הראשונה ית ש, האליל והשפיע שכל נבדל למטה ממדריגתו, ומורכב ג"כ משני עיני שכל, עיני אשר בו יודע ומשיג את עלמותו, ועיני אשר בו יודע ומשיג את עליתו, שהוא הנאלל הראשון, וזה הנבדל נקרא בני הפילוסופים נאלל שני, כלומר שני במדריגה כי הראשון הוא עליתו וסבה מליאתו :

הצעה ח' כמו שהנאלל הראשון, נבחו אשר בו יודע ומשיג את אמתת עלמותו האליל והשפיע את הנגלל העליון שהוא הנגלל היומי, ובכוחו אשר בו יודע ומשיג את סבתו, האליל והשפיע שכל נבדל, שהוא הנאלל השני כאמור, ככה גם הנאלל השני הוא, ע"י הכח אשר בו יודע ומשיג את עלמו, האליל והשפיע את הנגלל השני, שהוא נגלל המזלות, וכן ע"י הכח אשר בו יודע ומשיג את סבתו, האליל והשפיע גם הוא שכל נבדל למטה ממדריגתו, ונקרא הנבדל הוא, הנאלל השלישי, וכמו שהנאלל הראשון הוא עניע את נגלל היומי, ככה גם הנאלל השני מניע את נגלל המזלות :

הצעה ט' הנאלל הוא השלישי המורכב ג"כ משני עיני שכל, השגת עלמו, והשגת סבתו, האליל ג"כ ע"י השגתו את עלמו, את נגלל שכתחי הוה המניע, וע"י השגתו את עליתו שהוא הנאלל השני, האליל והשפיע שכל נבדל, הנקרא אלס הנאלל הרביעי והנאלל הרביעי בעבור שהוא מורכב ג"כ משני עיני שכל השפיע ממנו נגלל לזק, ושכל נבדל שהוא הנאלל החמישי השפיע ממנו ג"כ וי"י שני הכוחות אשר בו, נגלל עשירים, ושכל נבדל שהוא הנאלל הששי, וכן הנאלל הששי השפיע ג"כ בשני כוחותיו את נגלל חמה

הדמיונות המסוגלות בנח המדמה אשר בארס
לשומע לזרות וחסכלות. בשכלו ההיולאני. וזהו
השכל השגת האדם והולא לשיעל :

וזה כי בדיע האדם ד"מ אל שושנת העמקים .
הלא לזרה השוכנת המוחסת. הובל שי למראה
חוש הראות. ויבינה האדם עם עיניו. ומשם חושב
אל החוש המשוהק. (ע"ל ביאור חוש המשוהק)
ומן חוש המשוהק הסע לזרה השוכנת אל הכח
המדמה. ושם נלכה. ונקראה לזרה דמיונית. והיא
מראה והמונה השוכנת האחת הפרטית. אשר
הושגה בחוש הראות. עם כל מאורעות מקריה
ד"מ גודלה ויפיה ואדמיונותה. כיוצא באלו המקרי.
אשר באמת אינם עצמיות השוכנת כלל. כי הובל
להיות השוכנת על אופנים ומקרים אחרים וזאת
אלה. כי לא כל השוכנים שוים במקריהם. כי
האחת גדולה והאחת קטנה. זאת אדומה ביותר.
ואחת איננה אדומה כל כך. זו יפה מאוד. וזו אינה
יפה כמוה. וכיוצא באלו המקרים אשר בהם
השתנה חזת המבטתה. וכן הדבר אשר לינו שוכנת
באמת. ויכל להיות על האופנים והמקרים השכל.
המוכנים עהה בנח המדמה. מזהה השוכנת
העצמית. כי גודלה ויפיה ואדמיונותה אשר הם
מקרי השוכנת הזאת האמתית. ויכול להיות
מזוירים ומלאכותיים. מן הנייר והלבע. עד
שחכים להם דמות שוכנת צניעה. והאזרה היא
המלאכותית. הנוצח אל הכח המדמה. באין מבדיל
בין השוכנת אשר היא שוכנת באמת. באמתת לזרתה
העצמית. ובין השוכנת הזאת אשר היא במחוגה
ובלכעיס מחוזרת. וז"ל הוא בעבור כי לזרת
השוכנת העצמית. אינה מושגת בנח המדמה. וע"כ
לא יבחין לזרת ההבדל אשר לשוכנת העצמית
מן השוכנת המלאכותית :

אמנם אור השכל הפועל כי יאל על הזורה הוא
העומדת בנח המדמה. אזי בדיעו נרו
עלי ראשה. ויפשיטה ערותה מכל אלה המקרים
הגשמיים והפרטים ועשולם הזוהר אשר הזוהר
הלזרה הדמיונית הזאת. ע"י זוהר השכל הפועל
הנשקק על פניה כאמור. התהדוש לזרת שוכנת
שוכנת רוחנית. מושכלה בשכל האדם ההיולאני.
אשר זחה הזורה תורה על מהות השוכנת ולזרתה
העצמית בכללות. והמקרים הראשונים יפלו.
ופרטינותם לא יזכר עוד. ובמקום אשר עד הנה
יאמר השוכנת הזאת. יאמר מן זו והלאה. השוכנת
בכלל. וזחה הפעם עלם מעלמות ומחוס השוכנת
יושכל בעיניה. וזוהת יקרא שוכנת באמת. כי
מעיקר אמתת מהותה ולזרתה העצמית לוקחת זאת
ובה ישתלם השכל ההיולאני. אשר עד עהה היה
בכה. ויכה הוא עתה בשועל. ומלך זה ובכחיה
זאת. יקרא חלל הפילוסופים השכל הפועל כלומר
שכוח מוליה שכליתו ההיולאני. מן הכח אל הפועל.
ומשך משלו חכמים בשכל הפועל. כי כמו שחוש
הראות מוכן קבוחו להשיג וללרות את

חמה. ושכל נבדל שכוח הנאלל השביעי. והנאלל
השביעי השפיעו ממנו נגלגל מנה ושכל נבדל שכוח
הנאלל השמיני. וככה גם הנאלל השמיני האיל
והשפיע נגלגל כוכב. ושכל נבדל שכוח הנאלל
השביעי. ומן הנאלל השביעי השפיעו נגלגל הלכנה
וכוח מניעו כמו סיניעו הנבדלים אשר למעלה ממנו
את הגלגלים המיוחדים אליהם. והשפיע ממנו ג"כ
נבדל והוא הנאלל העשירי :

הצעה י' הנאלל הוא העשירי. עמדה אללו
השתלשלות השכלים הנבדלים.
וכנרמים השמיניים. לפי דעה הפילוסופים. ולא
השפיע ממנו עוד. לא נגלגל ולא שכל נבדל. ולכן
יאמרו הפילוסופים כי מספר השכלים הנבדלים הם
השפע. כמספר הגלגלים והנאלל העשירי אשר
אמרנו. לא ינוצח במספר עמהם יען כי מדריגתו
הוא למטה מאוד בעבור כי לא השפיע ממנו לא
נגלגל ולא שכל נבדל רק היסודות הארבעה
והמורכבים מהם. והיא נקרא נפי הפילוסופים
בהרבעה שמות. הנאלל העשירי. או מושל בעולם
התחתון. או מנהן האורות. או שכל הפועל :

ואדרי כי כן הודע כל הבלעות האלו. נכיה לכב
הכמה לזרת ולהבין. מה הם פעולות
הנבדל הוא. אשר בעצורם יבינה באלה השמות
הארבעה אשר אמרנו. ולא לחוש להביא כל דיעות
הפילוסופים בענינו. רק מה שהסכימו בו דעת
הפילוסופים מצני עמינו. הוא הרמב"ם ז"ל
והיעותו ודיעות פילוסופי העמים המקריהם
אם הליהם תשוקה :

דע כי הנבדל העשירי הוא ממונה על שלשה
דברים. האחד הוא הזורה פקיד ונגיד על
הארבע היסודות כי בעבור הכר היסודות הארבעה
האשפיעו ממנו. ע"כ הוא מושל בהם ובמורכבים
שהם. ל. מיעם ולהרכיבם. ולכנותם אל אשר יהיין
וכמי ששכלים אשר למעלה ממנו יניעו כל אחד
בהם את הגלגל הנשפע ממנו. ככה יניעם היה
את הארבע היסודות אשר הושפעו ממנו. וימשול
בהם. ויכל הנמלאים אשר בעולם התחתון
המורכבים מהם. ומלך זה ובכחיה זאת יקרא
חלל הפילוסופים מושל בעולם התחתון :

ורב' איננו טעשירי הוא. הוא מנהן האורות
בעלם התחתון. מפשיט לזרה. ומלביש
זרה אחרת בעקומה. כאלו חאמר מפשיט לזרת
הכילה ומלביש לרת האפרוח. מפשיט לזרת
החכם ומלביש לזרת הבעל. וכן הוא לזרות
חזיר. והפעולות הנעשות למטה. כמו ד"מ אם
יהרום החיכר וישדך אדמתו. ויזרע כנחכה ורעויה.
או ד"מ ישיבת התרגולה על בילת. לחממה. כל
אלה הם רק מכיני החומר אל קבלת הזורה. הראים
לא ל על הכ ער הכוח ע"י הנבדל הוא. ומלך
זה ובכחיה זאת יקרא חלל הפילוסופים מנהן
האורות :

ודג' הוא הזימו מאיר ומזהיר על האורות

לנגלגל ההוא . ויחס השכל בפועל הנמצא דנו . אשר הוא משפע שכל הפועל . ובו נשיג השכל הפועל יחס שכל כל נגלגל הנמצא בו . אשר הוא משפע הנבדל . ובו ישיג הנבדל ויזיחורו . ויכסיף להדמות בו ויתנוטע עשיל :

שכל עיוני ושכל מעשי

דע כי השכל האנושי יחלק לשני מינים - שכל עיוני ושכל מעשי . והשכל המעשי יחלק גם הוא לשני מינים . המין האחד - הוא השכל אשר בו ישתכל האדם בדבר שדולה לעשותו . איך יערים לעשותו . כמו החייתיים . ובוני בעיניים . ושדודי ההדמה . ויהר בעני המלאכות . וזה השכל הוא הכרחי היותו נמצא במין האדם לפי טבעו . כי בו יבין לו האדם טרפו וכסותו ומעני שבתו . וישגיח על קיום מינו לעשות את הדברים אשר ישפה אותם האדם וחי בהם חי נוסף . ואלה ההשגות יקראו דעה טוב ורע . בעבור שהדבר אשר יתנגד אל מציאות מין האדם ומזיק אל קיומו . הוא הרע . וכמו שהדבר המעמיס אל מציאות האדם והשפך מינו . הוא הטוב :

והמין הב' הוא השכל אשר בו יבחר המדות הטובות כביבד אורים ועורים .

וגמילות חסדים והשגת חכמה חכמה . והיקק ההנהגה בין האנשים בשפיעה דרך ומניעה הציל - אשר כל זה מוכרח לקיבון מין האנושי . ובו יתרחק מן המדות הרעות . כנגיבה וגזילה . רליחה נקישה וגטירה . וכן ההכונות הנפסחת יבואו נ"כ מהה השכל יכמו האהבה והשנאה . והרחמים והאכזריות והעז והרע והרטון . וכיוצא . גם אלה ההשגות יקראו דעה טוב ורע . לא אמת וסקר . כי כמו שלא יאמר . אשר עשית זה הבנין נבוא . או זה הסבד ארוך . . הוא אמת או סקר . אבל יאמר בו שג או רע . כן לא יאמר כי הנגיבה והאכזריות הוא סקר . וכיבד אורים וגמילות חסדים הוא אמת . אמת יאמר כי הנגיבה והאכזריות . הוא רע . וכיבד אורים וגמילות חסדים הוא טוב . ובעשיר זה יקראו כלל ההשגות אשר יושגו בשכל המעשי . דעה טוב ורע :

בבר ביארו חכמי טבע . כי לא רק אך בדה הטוב וזה הרע . אבל גם בשאר הכפלי הייס . ימלאו אללל החכמות עמוקות . הנובעת מהשכל הזה המעשי . אשר יעשו איהם להחיות נופם בהם כי בעבור לרכס אליו לקיום נוסף . ע"כ הטביע איתו בהם יולר בראשית . אשם כי השכל המעשי אשר בחדם . הוא נעלה וכנגד חסר . בעבור כי האדם לריך למלאכות רבות ונגבדות וחרת מכל כחי אשר על פני ההדמה :

דע כי השכל המעשי הוא לא הוטבע בחדם רק לחיקון נוסף . כי כל המדות השכליות אשר ישיגם

כל הדברים העומדים לקראתו . ועכ"ז אם השמש לא יפיק את אורו על פני הכל ארצה . שוא יעמולו כל העינים לראות ולשיע מאומה . ורק לאור השמש יראו אור כל העינים . וישיע המראים הילכיים לקראתו . ויאל חוש הראות מן הכח אל הפועל . ככה כמו כן שכל האדם הפיולאני . מוכן בכוחו להשיג ולדעת . ומשכלות פשוטות רוחניות וכלליות . אשם אם השכל הפועל לא יזיפע אור זהו עליו . לא ידע ולא ישיג מאומה מן הדברים הרוחניים והכלליים . וידמה תמיד רק הפרטים אשר הוטבו בחושים . ורק באופיע השכל הפועל את אור זהו עליו . או לאור יראה אור . ויבין וישכיל פשכלו הפיולאני . מהות כל דבר בזולת מקורו הפרטיים כי רק על ידו יאל שכליו מן הכח אל הפועל :

ואמרן הפילוסופים לפי דרכם זה . כי ראוי שיושג השכל הפועל אל האדם השלם . עד שיראהו ושיג אותו ממש . כמו שיראה האדם ושיג את השמש . שהוא המזיג הראות אל הפועל . וגדולה מזו אמרו . כי האדם המשיג את השכל הפועל . אוי הוא והשכל הפועל . אחד הם . בעבור ששכלו נדבק או בהשכל הפועל . והרי הוא משיג את עלמו בבחינת מלאך ל' . אשם בהמין האנושים בבלתי שלימים . אשר עוד עדינה יש לחומר חלק ונחלה במחשבות לבו . ואף אם ישכיל פעם אחד דבר מה . חוזר הוא חיבק אחר האות חומריו פעמים רבות . ככה אלה התאווה בניים חוץ . ומזיג אותו הפל והרי הוא מפסיק ביו לבין השכל הפועל ואלל הפילוסופים התי' ההתדבקות בשכל הפועל . המדריגה היותר גדולה מכל המדריגות . וכפ"ש החבר למלך אלכזר מאמר חמישי סוף (סימן יוד) וז"ל . וכאשר שכלי בני האדם נדבקים בו (בשכל הפועל) הוא נן פדום (של הפילוסופים) וההשתתם הנלחיות ע"כ :

ורשלימות הענין אעתיק לך מה שכתב הרב המורה (ס"ד) משי ואשגור ביאור

דברך בתוך שני חלאי עיגול בתוך מאמרו . אשר זולל והשכל העשירי הוא השכל הפועל . אשר הורה עליו אמת שכליו מן הכח אל הפועל . והיה העליות הנפשות האבות והמלאות . אשר שלא היו בחמרים שלהם אלא בכח . וכל מה שילא מן הכח אל הפועל . יש לו מציאות בהכרח חוץ ממנו (יאמר כי בעבור שני דברים יראה כי השכל הפועל ישנו במציאות . האחד מלך שכליו . כי הוא נמצא פעם בכח ושפע בפועל . ובכ' מלך לורות כל המלאים . אשר הם נ"כ פעם בכח ושפע בפועל . כמו ד"ג הכיפה עם האפירות . וזה מוכרח לומר כי נמצא בעלם מי שמציאות השכל והעליות מן הכח אל הפועל והוא השכל הפועל) ולריך שיהיה המציאות מין המולא . כי סגור בו' . כן בלי ספק . גותן האורות . אורה נבדלת . וממציאות השכל שכל . והוא השכל הפועל . עד שיהיה יחס השכל הפועל . ליסודות ומה שיזרכנ מהם יחס כל שכל נבדל המיוחד לנגלגל .

ישגם האדם ע"י שכלו המעשי - רק היקן נופו
 סמה - וכיה האדם עושה אוהם להיקן נופו חף
 אם לא תהנה תורה - וזמו שאמרו גם הכו"ל (יומא
 טו) אלמלא לא נכתבו ראויים הם להכנה - יען כי
 היקון נוף האדם המה - ורק בעצור שאחזו עם
 ה' ואורחו בלבנו - ואנחנו עושים גם את אלה
 המלות - בעבור כי חובה עלינו לשמור ולעשות ככל
 דברי התורה : ע"כ המלה האלה הם לנו ערת בני
 ישראל תיקון הנוף והנפש יחד - ועיין מזה בשפר
 העיקרי לתה"י אלבו (מאמר ג' פכ"ה) שם נכתב
 זה הענין באריכות ושימ"ל :

והנה שני מיני שכל המעשי הם כלומר הפעולות
 המלאכותיות והמדות וההכנות הנפשיות :

מקומם כח המדמה אשר באדם - ובעבור כי כל
 השגות כח המדמה הוא רק באמלעות החושים :
 ע"כ אין בכוחו לדמות רק דברי פדטיים וגשמיים
 ולשום כפי אשר ידמין - ואין לאל ידו להתנוון
 בדברים פשוטים רוחניים וכלליים - אשר מלימותם
 סכרתי - ואינם הלוים בהזדמנות - כי מה שאין
 בכח החוש להשיג - גם הוא לא ידע ולא יבין
 מחימה - וכל אלו הפשטות בכלל יקראו בשם שכל
 המעשי יען כי בלעדם לא יעשה האדם שום מעשה
 ולא יתעורר לפעול מחימה : וזה השכל המעשי -
 יקרא ג"כ בשם 'מדבר' - וזה בעבור כי רוב
 פעולותיו - לא יושלמו רק על ידי הדיבור אשר ידבר
 האדם עם חבריו - ולקחת הענה זה מזה - ואל
 השכל המעשי הזה - רמזו הפילוסופים - במה
 שאמרו : כי נדר האדם היה חי מדבר :

והשכל העיוני יחלק לארבע מדריגות ,
 האחת היא הכח אשר בו

ישג האדם את המושכלים הראשונות והם הדברים ,
 אשר האדם יודע אותם בעצמו , ולא יבקש מופת
 על אמיתתם , כמו ד"מ יודע האדם גם בלי מופת ,
 אשר כל החפוש הוא יותר מחלו , ושקוצר
 המרובע הוא גדול מאלו , ושלא יתקבל שני כוא"י
 הפכיים בנושא אחד בזמן אחד , וכיוצא באלו
 הדברים - והמדריגה השנייה , היא הכח אשר בו
 חלוד האדם מולדות מהקדמה או מהקדמות , כמו
 שהוא כל מלאכת הניזון , (עיין ביאור מלת הניזון
 בלאת ה') , וכן חכמת המדינה והתשובות , וכל
 החכמות ההרגליות כלם הם בכלל המדריגה השנייה
 אשר בשכל העיוני - וזאת המדריגה נקראת בשם
 שכל נקנה , בעבור שהיא קנויה אל האדם מהמושכלות
 הראשונות ומן החושים - והמדריגה השלישית היא
 הכח אשר בו ישג האדם את האורה העבעית מכל
 הנמלטים אשר בעולם התחתון , ויפשיט אותה
 בשכלו זה , מהחומר הנושאה , ובוה השכל יתביין
 במהות נפש האדם , כל זמן שהיה בעצמה הנויה -
 ובו יבין כלליות הדברים ורוחניותם - והמדריגה
 הרביעית הוא הכח אשר בו ישג האדם את האורות
 הנפרדות במציאותם , כמו המלאכים ומאות נפש
 האדם , את הפרדה מהנוף , וכיוצא באלו העניני

שם מושא כשהמלא מלה אחת , אשר היא
 גם למינים רבים , ורק שאחר
 מהמינים ההם , הוא ראוי יותר להקרא בשם זה
 משאר המינים , כאמר כי זה השם הוא מושאל מזה
 המין אל שאר המינים , כמו ד"מ מלה ראש ורגל ,
 שהונתו בתחלה על ראש ורגל האדם , ומן האדם
 הושאלו אח"כ גם לשאר דברים , כאמר ד"מ ראש
 המטה , ראש הסולחן , ראש הבגד , רגלי הסף ,
 רגל השלחן וכיוצא , זה יקרא גם מושאל ממאה"כ
 (שמות כב) כי ישאל ל"ש מעט רעהו וגו' :

שם מושותף כשהמלה מלה אחת עם למינים
 רבים , ולת יהיה אחד מהמינים

ההם יותר נאות להקרא בזה השם משאר המינים ,
 כמו ד"מ מלת עין , שהוא מושפתה באורחיה על
 עין האדם שהוא כלי הראות , ועין המים , ומראה
 מן המראות , כאמרו (כמדבר יא) ועינו כעין
 הסולחן

כלם הם מהמדריגה הרביעית אשר בשכל העיוני ,
 וכל הארבע מדריגות בכלל נקראות בשם שכל
 עיוני , במקום אשר יקרא הראשון בשם , שכל
 מעשי , והנה אשר יקרא המעשי בשם , מדבר ,
 יקרא העיוני בשם , יודע , ובכל מושגי השכל
 העיוני הזה , יאמר רק אחת ושקן - ולא יאמר
 בשם , טוב ורע , כי לא יתכן לומר כי קוצר
 המרובע הוא גדול מאלו , הוא טוב , אבל יאמר בו
 שהוא אחת , וכן הוא בשאר מושגי' , כמוצא לכל
 מבין ועיין מזה בביאורי לדברי החוקר בער ששה
 ושבעים אית ה' :

ישבר - מושבר - ומשביר - דע כי פעולות
 השכל אינם

הפעולות הנוף כי פעולות הנוף , הם זולת הנוף ,
 ד"מ אם יעשה האדם כח או שפסל , יהיה הכח
 והשפסל דברים חילוניים , ואינם נוף האדם העושה
 אותם , אולם פעולות השכל , הם עלם השכל ממם ,
 ד"מ אם ישכיל האדם אחת מושכל , לא יהיה
 המושכל הוא דבר חילוני , זולת השכל , אבל
 שהמושכל הוא עלם השכל , כי השכל ההיולוגי כל
 עוד לא השכיל הדבר הים שכל כח , ועתה בהשכילו
 אותו , הוא שכל בפועל , וע"כ בלדק אמרו
 הפילוסופים , כי השכל והמשכיל והמושכל אחד הם ,
 כלומר שהשכל שהוא המשכיל הוא דבר אחד עם
 המשכיל - (ועיין מזה מ"ג ח"א פס"ח באריכות) :

שלימות ראשון ושלימות אחרון

אמרן כי לאדם שתי שלימות - שלימות
 הנוף והוא היות מוג טפו בכלל ומוג כל

אבר מאבריו בפרט עליו"ש שאפשר להיות וזה
 יקרא שלימות ראשון בעבור שנמלא ראשונה לאדם
 והוא הבלעג אל השני ומביא אליו - ושלימות השני
 והוא השגת השכלת כל מה שיוכל האדם להשיג
 ולהשכיל מזה המלימות ויקרא שלימות אחרון בעבור
 המלאו בהחרונה הלא האדם :

שם מושא כשהמלא מלה אחת , אשר היא
 גם למינים רבים , ורק שאחר
 מהמינים ההם , הוא ראוי יותר להקרא בשם זה
 משאר המינים , כאמר כי זה השם הוא מושאל מזה
 המין אל שאר המינים , כמו ד"מ מלה ראש ורגל ,
 שהונתו בתחלה על ראש ורגל האדם , ומן האדם
 הושאלו אח"כ גם לשאר דברים , כאמר ד"מ ראש
 המטה , ראש הסולחן , ראש הבגד , רגלי הסף ,
 רגל השלחן וכיוצא , זה יקרא גם מושאל ממאה"כ
 (שמות כב) כי ישאל ל"ש מעט רעהו וגו' :

שם מושותף כשהמלה מלה אחת עם למינים
 רבים , ולת יהיה אחד מהמינים

ההם יותר נאות להקרא בזה השם משאר המינים ,
 כמו ד"מ מלת עין , שהוא מושפתה באורחיה על
 עין האדם שהוא כלי הראות , ועין המים , ומראה
 מן המראות , כאמרו (כמדבר יא) ועינו כעין
 הסולחן

הכס . רא"ן סכל , הנה אמרת פני נשיאם הפנייים , שהם ההכמה והסכלות , בנושא אחד שהם ראובן . וכן אם האמר ד"מ הכנר הזה לכן . הכנר הזה שחור . אמרת נ"כ שני נשאים הפנייים , שהם הלבן והשחור . בנושא אחד שהוא הכנר . ואיך יוכל נושא אחד לשאת שני נשיאים הפנייים בזמן אחד זה דבר שאי אפשר :

שער קראו קינוץ מאמרים המדברים בענין אחד שער י"ז בעבור הדמיון שבין המאמרים כי כמו שהשער יתאחדו בו כל בני העיר ללכת ולבוא בו . כן קינוץ הדברים ההם יתאחדו בו הענינים ההם וזוהו קראו להלך אחד מאתה ספר או מאמר ממנו הסדכר בענין אחד כשם שער וזוהו יאמר והוא שער גדול . כלומר שיהקבלו תחתיו ענינים רבים . וכן יאמרו על הדברים שהם מכת אחד שהם משער אחד . כמו שיאמרו ד"מ על הדבר אשר הוא מכת הנמנעות . שהוא משער הנמנעות . וזה בעבור התאחדם בענין הנמנעות . וזכמיו ז"ל שאלו ואמרו עד שילא השער . קראו סך הדמים , שער לזיוהו אחד לכן המון האדם :

הכלית שם משיהק לענינים רבים , יאמר על הנפש שיש לו הכלית . כלומר שיש לו סוף . כי אין מחק הנפש להסתך בלתי הכלית . ויהמר נ"כ על השלמת ענינים , כמאה"כ (האליס קיט) לכל הכלים ראיתי קץ . ופרש בו הרד"ק להשלמה הדברים ראיתי קץ . כלומר ראיתי והכרתי קלה הכלית . אבל מליחך היא רחבה מאוד . ואין לה קץ ע"כ . ויהמר נ"כ על עיקר הכוונה בכל דבר , כי כל דבר שבניו לא מלכותו . לבל יח עיקר כוונה צעיייהם וזאת הכוונה יקראת הכלית . כלומר שזה הענין אשר כיון הוא הכלית לפעולתו . ומכר"ש אכן חובין . פירש את מאה"כ (היוזב) לכל הכלית הוא חוקר , על הכלית כוונה בני האדם בכל פעולותיהם . וכהלן יאמר כי לא יעשה האדם דבר אשר לא ידע כשיה הכלית כוונתו כמעשיהו :

תכלית בשירות כל הכלית אשר לינו הכלית טוב בעלת הסכל . ורק שהוא הכלית פתוח ונבון . בעלת התאיה . כהוא יקרא הכלית כשילוח . כלומר הכלית פתוח ונבון . שהוא רק הכלית למי שאיט נמשך אחד הסכל . והולך כשירותו לטו הרע . ואולה לראוי התאיה . לנפש תכלית נבון כזה . ויקרא נ"כ ראון כשכולה . כלומר ראון משולה ונבון לללא אל הפועל . טרם ינאר הסכל על ביטולו . וזולה הם השגשים הפחיים . ונפכרי לב . עינים פעולותיהם כפי . עולה על רוחם . טרם יכירו לשפוט בשכלם . המוכה היא פעולתם וזת אם רעה . אם יש בה הכלית טוב אם אין :

הנועה אמרו הפילוסופים כי הטענה היא על ארבעה מינים . ונחברבשה מאמרות . המקרא האחד היא בעמאר האלה . ויקראת העשית ההתקרה

הגדולה ואין אחד מאלו השלשה ראוי יותר להקרא בשם עין מחביריו , זה יקרא שם משהק (ועיין בדבור שלישי זה) :

שם מסופק הוא נ"כ שם משהק למינים רבים , אולם שיהפך הוא מלד הסיפוק כלומר שהאדם יספיק לו . לקרוא שם לדבר אחד המושג בשכלו , כשמות אשר קרא אל הדברים המושגים בחוש , כמו ד"מ מלה המונה , שהוכנה ראשונה על הוואר האדם , ותמונתו המושגת בחישים , ויספיק לו אל האדם לקרוא גם אל החמונה הדמיונית המושגת בכח המדמה ונדמה לו כאלו הושגה בחוש , נ"כ בשם תמונה , כמאה"כ (היוזב) והמונה לנגד עיני , הנה שם המונה המושגת בחישים מושפת ללורה המיושגת בכח המדמה מלד הסיפוק כלומר שספיק להאדם מלה המונה לשיטה , וכמו שיאמר נ"כ המליאות , על הרוחניים והנשמיים יחד , ונלמה שם מליאות יאמר על הרוחניים רק צסיפוק , כי יספיק שם נמלא על הרוחניים המושגים בשכל , כמו שיאמר שם נמלא על הנשמיים המושגים בחוש , ועיני הסיפוק יש להם התיחסות מה והחילוף בזה היא רק בקדמה ואחור , אולם מיני השיהוק אין ביניהם שום התיחסות רק שכלם כשם ההו יקראו , ודע זה :

שם נדרה כשייה לדבר אחד שנים או שלשה שמות , כמו ד"מ ששם וחמה , הרב וסיף , גיבור חזק ואמין שמה גינה וחדוה , כל חלה יקראו שמה נדרים , ונקראים נ"כ שמה בלשם זה אשר זה , כאלו כל אחד נדרף מחבירו , וחבירו בל אחרינו להעתיקו ממקומו . ולעמיד ההתו פד שיקרא הדבר האוא בשמו , כנודע מספרו הדקדוק :

שמעיות וכליות המלות אשר אין לשכל האשתי . שום מפת

לכנינם כמו ד"מ השעטנו והכלמים . וכשר בחלב וכיולא . כל חלה יקראו שמות השמעיות . כלומר השכל לא ישיג אותם . ואין בו יכולת להשיגם . ורק שמענו אותם מפי מרע"ה מחר סיני . ושמענו ועשינו . והמלה אשר גם שכל האדם יוכל להשיגם . כמו ד"מ כיבוד הורים ומורים . ולרקה ונמילה הסרים . ופירור גינה וגיולה ורליה וכיולא . כל חלה יקראו מלות השכליות . יען כי ביכולת שכל האדם להשיגם . אף כולה השמיעה מחר מיני . וכמו שעל כיולא בלאו אמרו חז"ל (הימא סו) כי אלמלא לא נכהנו רא יש הם להכתב . יען כי הם מלות שגליות מושגות בשכל :

שני הפכים בנושא אחד

הענין הוא כי באמרן ראובן הכס . הנה ראובן הוא הנושא . בעבור שהוא נושא עליו מקרה הכמה . וההכמה היא הנשיא . בעבור שהיא נשיאה על רחובן . והנה אם התמר . ראובן

ההתקרה

ואתח נמאמר העלם • ואתח נמאמר הכמות •
ואתח נמאמר הטיעון וכאמור :

תנועה יומית כדי להצריך דבר זה מוכרח
לכתי להצריך קלה • דע כי

המוכנים הקדמונים אמרו • שהארץ היא באמצע •
וסביב לה יסובבו גלגלי השבועה כוכבי לכת •
היחד קרוב הוא גלגל הירח למעלה ממנו גלגל
כוכב • ולמעלה ממנו טוג • חמה מאדים לרק
ושבתאי • והנה תנועת והיקף כל אלה השבועה
הגלגלים • היא ממערב למזרח • ולמעלה מהם
גלגל המלות • ולמעלה מכלם גלגל העליון אשר
קראוהו גלגל היומי • והוא מקיף בכל יום את פני
הארץ ביו"ב שעות היום ממזרח למערב • ובי"ב
שעות הלילה יסוב אחורי הארץ ממערב למזרח •
ובדיקפו זה יכריח גם את שאר הגלגלים הנשאלים
תוך גבולו • להקיף עמו ממזרח למערב • והנופחים
זאת הסכרמית ותנועת הגלגל העליון הטבעית •
קראו הנועה יומית מפני ששלמה הנועה בבי"ד
שעות שהם יום שלם • וכמו שמעט זה קראו
לגלגל העליון גלגל היומי כמדוע מדבריהם :

השטמה למלת העדר בדרך (ח' ע"ב)

האפרוח • ובעבור שכל חומר יתחבר בעדר
מיוחד כחמי המעורר לזה לזה אל הפועל • ע"כ
בלדק אמרו הטבעים כי העדר הוא החתלה לכל
גמלה • כי לולא התחברות העדר הטורף העתידה
אל החומר • לא היה מגיע לורח הדשה לשום חומר
כי הנמלם השלם לא יתהוה ולה יתפעל • אבל
העדר המיוחד בו יחייב אותו שיפשיט לורחו
וילצום הורח העתידה המיוחדת לאל העדר • וזהו
בלבשו הטורף הסיח • יוסר ממנו כהעדר אשר
חייבו לזה ויתחבר אליו העדר אחר • וכן לעולם
וכמו שנאמר כ"ו הרב המורס נפיו מהרהבון
ע"כ :

ההעקה או הנועה מקומית • או הנועה פתח •
והוא שם להנועה הנוף ממקום למקום • כאמרך
ראובן הלך מעירו לעיר אחרת • והמין השני הוא
התנועה נמאמר העלם • כאלו האמר מורע
התרגול נעשה בילה • ומן הבילה נעשה אפרוח •
ומן החטה שבולה ומן העפר עץ ומן העץ עפר •
כל אלה הם הנועות המשמשות את העלם להיות עלם
אחר • ונקראת זאת התנועה • הנועה הוהיה
והספסד • והמין השלישי היא התנועה • נמאמר
הכמות • כאלו האמר כי הגדיל האילן אחר שהיה
קטן • או נתישב האילן והתחיל להיות נעשה קטן
אחר שהיה גדול • וזאת התנועה נקראת • תנועת
המתיחה וההיחוד • והמין הרביעי הוא התנועה
נמאמר הטיעון • כאלו האמר כי ראובן נעשה
חכם אחד שהיה סכל • או נעשה נביא • והנועה
זאת נקראת הנועה ההשתמה • ובעבור שהנועה
אשר נמאמר הטיעון תתחלק לשלושה מינים • תנועת
העפר והמים מן המקיף אל האמצע • ותנועה
השם והרוח מן האמצע אל המקיף ותנועה הגלגלים
סביבות האמצע • ע"כ הוהיה התנועות ששה
במספרם : שלשה נמאמר הטיעון כענין שאמרנו •

רע כי העדר הוא על שלשה ענים • האחד
שוחט • והאחד כולל • והאחד מיוחד •
המוחלט הוא האדם הנמור והאין המוחלט בלתי
נתלה בשום דבר • וסובלו הוא הנתלה בדבר אשר
ח"א שימלא בו כאמרך על החטה שהיא נעדרת
היות אפרוח וכיוצא • והמיוחד הוא הנתלה בדבר
אשר מדרכו שימלא בו בעתיד כאמרך על החטה
שהיא נעדרת היות שבולה • או על הבילה שהיא
נעדרת היות אפרוח • הסובל יקרא העדר מיוחד •
כי העדר השבולה מיוחד לחטה • והיא מהפעלת
על ידו ללבוש לורח השבולה • וכן העדר האפרוח
מיוחד לבילה והיא מהפעלת על ידו ללבוש לורח

הנה ביארתי לך אלה המלות • אשר על ידם יבארו לך דברי הרב ז"ל בהרכה מקומות • וכאשר אלה
למקומות הסם • אליו לך כזה • עכמ"ז • ר"ת עיין ביאור מלות זרות • ואתרי הסודות הזאת •
שתחיל בפירוש דברי הרב ז"ל ע"ד • וזה החלי בעור לורי וגואלי אכ"י :

חוקת הספר מאמריו ופרקיו

הספר הזה הנכבד יחלק חלוקה ראשונה מאת הגאון הסבור ז"ל להקדמה ועשרה מאמרים •
והם טלילים העיקרים והיחודות אשר נמנעם הרמב"ם ז"ל שראוי לכל אשר בשם
ישראל יבונה שיאמין אותם לזכות בהם לחיי העוה"ב כמו שאעיר אצל כל מאמר בזה •
ובעת חלקתי ההקדמה לשמונה ענינים • ואת הבאמרים חלקתי לפרקים בטנים • ואת החיל
לסדר תוכן דבריהם לפי סדר החלוקתם כפי טה שיעדתי בהקדמתי ואת החיל בשבועה עניני
ההקדמה • וזה החלי בעור צירי וגואלי :

ההקדמה כוללה בתוכה שבועה ענינים

ענין א יתן בו הסכל והנחת לאלקט יס' על אשר חק
הוא פנדין הסדכרים נדעם נביח ונכסכל • וכת
וגמלה נון נמשותם למחל מוסלות לזקוק אחיות כאלה
מרוכ • ע"י מלא יומר שום סק כאלתמס :

ענין ב יבאר הסכות אשר נעמדם יס' בספיקים בלש
בו ארס הדלושים • ויאמר שם בעבור מיעוט
ידועים בדרכי כרמית וסומי כעיון • או בעבור שולוס
לכמים חוקי כעיון כפי כליך • ויאמר שאלת דלם פי
נב

חלקות הספר אמריו ופרקיו

הכנסת ראיות טיולוסיות מהספרות והפולקלים. ומתקנים
ועומקן. ויפתח כל אחד מהם בראיות כדמויות:
פרק ב יבאר שלא יתן סדבר יעטם את שמו משלם
פנים. אבל מותר שפשו ויבוא לרבעת ראיות
מופתיח שטעמו אותו שפשו שלא דבר:
פרק ג יבאר שנים עשר דעות טיולוסיות ברובם חדוש
שטעמו וישנן על כל אחת מהם טענות
לדקות אמתיות:
פרק ד יבאר כמה פאלות פסוקות צפון חדוש שטעמו
וכתובות עליהם. ויתן שלם כמות אשר עמורם
רנה כמורא ית' לברוא את כולם:

המאמר השני

בשמחרש הרבנים אחר ואין יחידות כמורו ביצום פנים.
ואינו גוף ולא ישירותו שביצי הגוף ואין לו שום רמזין
כלל ושטרעיה היה אב לרובמים לקודמים לשני ולבאים
אחריו. והם שלשה עיקרי הדת אהדותו ושאינו נשם
ולא בה בששם ושביבות משה גדולה לסיקלה ממורגת
שאר הנביאים וחלקיהו לפתיחה ושלשה עשר פרקים:

בפתיחה יקדים טעם הקדמות הבררות למאמר כיחוד.
ילאמר כי לשני כמות היה ענין סימור לרין
אל יגיעה רבם ומאמרים חכמים:
פרק א יאמר שאלוקים ית' חדיעט ע"י נביאיו שהוא
אחד מי יבול חכם. לא ידעה לו דבר ולא לפעני'
ויבוא כמבנים כמורים ע"י. ויאמר יהוד כמורא בשלם
לראיות גופניות:

פרק ב יבאר שכל טעמו שיתפרו כתבנים הוא טעם על
שכוח אחד. וחסורו ודרכים משלם ומתחכמים:
פרק ג יבאר מה ענין ספרי שמות. ד' אלוקים.
במשמשים חמדי בתקרא:

פרק ד יבאר שפלות כתוארים מי יכול חכם אינם מתיינים
שום ריבוי בחדותו ית'. והם החדות גמורה
מכל ד':

פרק ה יבאר שיש אלשים טעמו בענין שלם כתוארים
כאלם. ויבאר מאי"ס רוח ד' דבר י. ומא"ס
רוח אשטחי:

פרק ו יבאר שפרת ד' קני דאשית דברו. ויאמר נעשה
חדם. וענין שלשה סלונים שכלו לברכה אינו ע"ה:

פרק ז יבאר שטעמים באברים בש"ס כל ארבע כמות
ומצינו על כל אחת מהם:

פרק ח יבאר שכמורא ית' עם שהוא יותר זק מכל דק
כוח יותר חזק מכל חזק. וילמד זק מכספ
ומתאמת ומתיסורו הארבעה. ויבאר שכל כתוארים מעט
ומקרא אשר יתואר ככם בניורא ית' כלם עם ע"ד כסקרנה
ובכבבם. ואינם מורים על מה שכם מורים אלל כלום:
פרק ט יתחיל לבאר שטעמו והתעטם מקרים שאלמו
כתוקרים כלם הם מדוקים כמבורא ית'. ולא
השינוי מדם ממדוהם. ויבאר זה בארבעה פרקים ומתשים
ובכוח ש"ב יבאר ענין מיע"ס כמה שאמר כדלוח נח את כבודן.
ובערק י' יבאר שמתע"ס כים הם להגמדם לקודמים לפניו
ולכלים הארתי:

פ"י שתיאלות כמורא ית' הוא מיתות חזק אין כמורו עם
שתיאלותו כמורא ית' מוצב בתום. ויבאר אין יוס
כמורא ממלא כל עמיתו ומוצב כל עמיתו וליח אחד מוי
מתי. ואין כמורו וכעמיתו שום אללו. ויאמר שלאחר החלפת
כל זה נעטם כולם חשנם בלכמות מיד ותפלו לכמם מעלותם
כמורות שמה:

המאמר השלישי

בציורי ואודרה ושכל רבוי נביאים אסח. ושהרצה
המצדה עתה בירייתו היה התנגה לברכה. ושלא
הרעה מנהלפת ולא מולית חורה אורה מאת הברוא
ית'ש

מבשר שמי הסבות כולם כמד כעמו אלשים חבני פתיח כמי
הספיקות. וכיו עניני המורים שסופקים אלם. שיערבו ככלו
לפני את ספרו וזו שכלות חוסם משמתיק. ומצביע כל
ענין כמורו שיוון בענינו סכונה הלאים ועמוה סתואנה
וכפולרבו. ואז ישלם לו הפועלת:

עין ג יבאר שהחלונות האדם על חכמות ית' מה טעם
הספיקות והסיוסוים בין כמוראיו. כוח טעות גדול
בהשאלותים. כי אזו ית' משלמים חוקם במלאכת טעיון היו
הספיקות מתחלקים מהם. ורק כפלותם ועולותם מלהללים
שיקם במלאכת טעיון כשאריו כספיקות בלחות. ומה טעם
שאלים היותם יודעים מדע שאין ספק בחלתו. כמד הם
שאלים להיות מוראים לא נבדלים. סחילו וכן הוא טעם
הכפולים שיתכנו לאח לאח בידועותיהם. וע"כ כחוקו כמה
הספיקות נשארים בלבותם כוח על קולם ומלולם. ואין להם
טעום עליו ית':

עין ד יבאר בו ענין האמונה. ויאמר כי האמונה על שתי
דרכים. אמונה כדבר אמת. ואמונה כדבר כוז.
ויחיד דעת הסבלים טעמים כחושבים שאלמותם כדבר שקר
שפסקו כמות אמת. ומסכרקהם לכדור אמת כמכל הכדור
שאלתי כפיות מן המציאות. ויבאר כפלותם כוז. ויאמר
שכמורם אש"כ יתקרא את מוסריותו וגו':

עין ה יזכיר בו שטעמים אשר פתחם כמורא ית' לעבדיו
המדברים לדעה ככם עניני חוקים ועולתם. ויאמר
שכם שלם. חמום. וכשכל. וכמורו הככרתי. ויבאר כל אחד
שכם. ויאמר שאלה אלם השלם יש לו קול יבראל בדת
כחאמרים. עוד שפר רבינו ויחא כמורם הלאמה:
עין ו יבאר דעת כחאמרים שטעיון מביא לריו כפוסה.
ויזכיר מאמר הכו"ל שמתפלל כד' דברים כו'.

מוסר שלא נאמר זה ברא בתי שמומן עממו על עונו. כי
אסור שיעטם גוף ימלא. ואף אם ימלא ויאמר בני את עד
שיאל. אולם כמנין שכלו שיתברר לו מה שקבלתו
שכחבים פ"ס. וכדי להשיב לאסוקרם. תיכס אחריותו טובה
בלי ספק. ויזכיר ככת כים כמתייחסים חתמו שטעם להשיב
שיוון האמתי. ומתפלל לעמוד בו עד כמתחייבים עני שאף
שלאר להם שום טענה עלינו. ואפי דרכו יענין כגודל כום
אשר טים בענין המן ללכלל כמות דב כום ארבעים שיה בחרן
לא אדעס. ואומר שם המן הוא יותר עפלה מכל בנימים:
ענין ז יזכיר שטעם כמות אשר יעילו בני אדם ככפרה
וכריכה מלאמתן בלחותם וממותים:

עין ח יזכיר ענין ככסר ומכסר מלמרו. ולאמר שם
שטעם מלמרים:

המאמר הראשון

בשהמצאות סחודרות ושהבורא ית'ש הוא סנהת
בורא לכל הברואים והוא לבדו עשה ועושה ויעשה לכל
אסעשים. ושהוא ראשון והוא אחרון. ואלה הם שני
עקרי הדת מציאות האל. ושהוא לבדו קרבתו ובה שהוא
ולדתו הוא סחודש סאתו ית'. וחלקתי את המאמר
הזה לפתיחה וארבעה פרקים:

בפתיחה יבאר כי דרוש חידוש העולם. כוח ענין דק
שאז. ומתנו אש"כ רמזק מה סביב עמיק
עמיק מי ימלאו. ודקתו וטוחתו הוא כעבור שא"ל למולו כו
ענין כמורג לחום. וע"כ כאשר יאל לנו חזר כסיון.
שכחיוס סים מלא דבר אין לכחאמן לכתחיק זה. כעבור
שאזו מוצב לחום סכחות דבר מלא דבר. כי טעם סדיוס
מתייז זה סביב דק ועמיק מלשניו אותו כמיס ולא אהמו
המחייבים בלבד חומרים כוז. אבל גם כל כפילוסופים
סמתיים מה סדיוס. סוכרנו לבורות כדרכי סלתיו מהם
תחום. כיו לנו סתאמנים להתגונן כי רחיותו חזקת
מחייבתים ומ"כ לנו סתבות על טעמתיים. ועוד לנו סכרון
כגדול כמה שאלותינו נחיימה ע"פ הכינים ע"ה כחמות
בלחות ומותקים מה שלא נעש כן לכל גוי:

פרק א יבאר שטעום מחודש אחר שלם טים. ויבאר ע"י

ותה כרע ויאמר שיתרון האדם על הנחשים הוא מבורך
 נגלה תמה שהטבעו כיו חכמה וסודתו מה שלא נעשה כן
 לעולם נבדל ויאמר שחכמתו כי כיתרון מימי האדם היה כדי
 שיכול לקיים מלכותו וכבודו וי' וכן שאמר כי יבואת ד'
 הוא חכמה ונז' :

פרק ב יבאר ששם שמוך האדם קטן ונכנס גדול הוא יותר
 יקר ויותר נכבד מהשמים וכל נכנס ונכנס ומתאבד וכל
 אשר עליה . ויבאר זקק בבורא ית' כמה שגדל את האדם על
 הענין החלש הזה מקיבל ית' חייו וחלויו והאחותיו וגמולו
 ועושו ויתן פני כראות שכל אלה וכדומה להם הם כלם
 להועלתו ולתקנתו :

פרק ג יבאר איך סיב מסכרה זקק בבורא ית' שיצן
 לאדם כש יבואת לה לפשת לה תעבד ויבאנו מן
 כרע ויבאר כי תעבד מבלי בחירה לא תיקרא מעשה
 והעושה מבלי בחירה לא יקרא עושה :

פרק ד ויאמר שבורא ית' איך לו עוה סכנה כמעשי בני
 האדם צעניו מעושה ואינו מברית אולם לא
 לעבדו ולא למי . ויבאר זה מהוה ומכסף ומכפר
 ומקבלה . ויבאר האלה כהנאש מענין סודי וסודי .
 ואיך יביא ככל למו עש שבורא וחוס :

פרק ה יבאר שאלה סודות ענין סודות וכוונות כי
 לנדיקים אין לזרך ולרשעים אין תועלת ויבאר
 השאלות הנפלות ענין השגחה כשפלת מהירות האדם כמו
 מי שהוא מושגת שיגדל ממנו ממון כרעו וכלם כשפלת
 כמה שיכולו עליו גברים ויגדלו דים . ויב' לא יבא כבוראם
 כ"א מוכרתם הסגנה . ועוד שאלות פרושות ומשולות לזה
 ענין מהבחינה :

פרק ו יבאר הכתובים המורים שפסקת הראשונה על היות
 האדם מוכרת כמעשו ויאמר שם שמה מיני' ושלין זה
 מכוונתם ויבאר מאמר דכ"ה למען מלך בנבך עושה
 כשפט :

המאמר החמישי

בבחינה ובחובות ושהבורא ית' גומל טוב למו שישמור
 מצותיו ויעניש למו שיעבור על מצותיו . זה אחד
 מעקרי הדת שיש שבר טוב לצדיקים ועונש לרשעים .
 שהוא ענין השגחתו ית' . והלקחיו לשמונה פרקים .

פרק א יבאר שמהי היותו והחובות שישמו את כשפנת
 אבות ומתפנת ויבא ש"ז ראוהו מהלכותיו ויאמר
 שאין זה דבר מתנגד לעב' יום שאין זה מרגש לבני אדם
 הוא גלוי לפניו ית' . ויבאר מהי"ב ויבאר זקן ויבאר
 שיקר הנמול הוא בעו"ב ושיגמול בבורא גם בע"ז למען
 יהיה למוט ולסיומן אל הנמול כענין ויבאר חסן . שלם עבר :

פרק ב יבא שמהירות בני אדם בזכות והובות כש עשה
 והמדרכ האחת עשרה הוא כשם . כלומר שמשעו
 שקולים וליהויו וחובותיו שים . ויבאר שמי מדרגות מעשרם
 וכה הליך והרע ויאמר שמי שמוותו מופעין מוטותיו
 יגמול אצלו בבורא ית' על שמוותו כשמינים בעו"ב למען
 ישלחו לו היותו המכויין לעו"ב . וכן שמימותו מעשי'
 מעוותיו יגמלו בבורא ית' בעו"ב על זכותיו המועת כדי
 שמוותיו הכרות ישלחו לעו"ב . ויבאר זה מאמר הכולל
 כל שזכותיו מרובין מעוותיו מיעיין לו ודומה כמו שפרק
 את הבורא כלם . וכל שמוותיו מרובין מכותיו מיעיין
 לו ודומה כמו שקיים את סת' כלם ויבאר כרע ענינים
 מעיין לזק ועל דעו וטוב לו . ויבאר מאמר האמר
 שחנה אחת הפסד לזכות כרע :

פרק ג יבאר סיפורי לדיקים בעו"ב"ו הם על שני דרכים
 ויאמר כי שנות הדיק כגמור יתכן שיכולו עליו
 יסורים . ויאמר כי שנות כופרים בעו"ב"ו הם על שנים
 דרכים . ושאלת ביה שאלת יביעו מרוב דרך רשעים
 לזהם . פרגל לדעת מהלכים כרעים שבו לו בימוי .
 מאיזה דרך כשפנתם כשמינים . ויבאר מאמר
 כסכנו

ית"ש - ומלה הם שלשה עיקרי הדת ישראל ית' יבא
 לבני אדם . ושהתורה שהיא בדינו היא אלוהות נחונה
 ע"י משה ושהיא נצחית לא תשחנה ולא תומר כזולתה
 והלקחיו להתיחה ועשרה פרקים :

בפתיחה יבאר כי תלת טענותיו' לברואיו ביה גם
 שהמלאים אחר שלא היו . ותכלית הטענה
 ביה כמה שדווקא לכיב עמכם לת לכה תורה ומלות
 שיגשו על דם אל הכללה כגמורם וכעובד הסלימה ויבאר
 שסבב למה לא כיהא אל הכללה ביה מלתו העמים עליהם
 על הבורא ומלות :

פרק א יבאר איך השכל והעיון מתייב שלא יתכן שיעוה
 אהבו כבורא מבדעי הבורא ומלות :

פרק ב יבאר עמי המלות השכליות והשאלות לא נכחו
 ראויים הם לכבד . ויתן קלם הכנה העמים גם
 למות השמימות :

פרק ג יבאר שלא לבד בעבור המלות השמעותיות הולכנו
 לשלמות כגמור שיעמידו אהבו עליהם . אבל
 שם המלות השכליות לא יועלתו מולת הבורא המאמר
 דקדוקים ופרטים :

פרק ד יבאר איך התקיימה הנבואה אל בניאיש עד
 שידעו האנשים מהם כי רוח ד' דבר גם . ויבאר
 שבורא ית' לא יפקר עכ לעמ' הם לא שידעו זה תחלה
 לבני אדם ויתן טעם לזה ויבאר למה בחר בבורא ית' לנבואת
 בני אדם . ולא בחר בעליות המלאכים . ויבאר טעם שחיות
 הנביאים לשאר האנשים מהחלש ובעשה ובאר הליכים ויתן
 סבה למה שרעותו משיגות אולם כמות רעב ושיכול וכוונת
 ויתן טעם למה שאין הנבואה שורה עליהם כמחויבות :

פרק ה יבאר שהנביאים ביה נבואה להם אית עתה נביאתם
 ומה ידעו כי הדיבור הוא להם מאת הבורא .
 ויבאר איך יעלו הפרקונים לעמוד נגד מד"ה ואחוריו
 ויבאר ביה יוחי זכח הנביא מהנבואה :

פרק ו יבאר איך ההנהגות והכפופים אשר בלו בבורא .
 ויבאר בראיות שכליות איך היה הזקק היות בעצם
 האדם מהם שחנין כגמור לחמה כאלו רחם צעיו :

פרק ז יבאר שאלת הבורא המונים עתה צדינו לא תביא
 מוחלסם ולא תביא תורה אחרת מאת הבורא ית'
 ויזכר טענות אשר עשו כהמשמים ומשיע עליהם
 כשמוכות ולוחות :

פרק ח יבאר שבת האלוהים במד"ה לא היה בעבור
 האחות והמופתים נלבד . אבל בעבור שראינו
 מתחלה שהא קורא אהבו לדרביס המופתים כשכל ואינם
 מתגדים אליו . ויבאר מהי"ב ויאמר ד' מכיני כל . והאמר
 וזר בניו שולה . והאמר כה ימים באים נאום ד' וכתי'
 ואל בית ישראל ונז' :

פרק ט יבאר שמה ענינים מהמקרא להביר הטעות
 הנראים מהם שפסקת הראשונה שאפשר בתחבול
 הבורא ושתיב אחרת תחיים . ויבאר דקדוק מלת עולם .
 ויאמר שתימה הגזול עלינו כמה שלא נקיים את דברי
 הבורא אשר יגענו ושהתלוצ לבאר שאלת ביה ולא תשמה :
פרק י יבאר שיש עשר ענינים מפורים במקרא שלא
 יתכללו בהם לבות בני אדם והפסד אמתים :

המאמר הרביעי

בעבודה ומרי והצדק וההכרה ושהבורא ית' שידוע כל
 מעשי בני אדם וכל מהשבוטים והוא אחרי שיעקרי הדת
 שהאל ית' יודע ענין בני אדם ופסיהם . והלקחיו
 לפתיחה וששה פרקים :

בפתיחה יבאר שבעבור המכונ כבדיות העולם הוא
 האדם והוא נכבד מהנגלגים ומכל המלאים :
פרק א יבאר ראוהו מהכוננים שהאדם יס לו יתרון על
 כל הנבראים . ועיס לו יכולת לעשות את הטוב
 גיטל

לפתיחה והשעה ישר פרקים :

בפתיחה יבאר מהאחדות הנמורה אינה לא לבורא הכל ית'. וכל הנבראים כלם הם מהונגרים ומורכבים מענינים שונים :

פרק א יבאר כי כמו שאין אחד מהנבראים שלא יהיה מורכב מענינים רבים כן לא יתכן שיחננו האדם נמיה אחת כל ימיו. ורק מהתקבלות כמדות כשונות בערך שיהיו עניני האדם מתוקנים :

פרק ב יבאר שהאדם צריך להכמה יתירה כשכונתיו. באופן שימשיל בה שכלו על תאוותיו ובעמו. ואלו יכיה מאושר :

פרק ג יבאר איך השעה נכסר קבנת בהעסק בהם להאדות לנו הדרך הטוב וכיצר בהכנת האדם :

פרק ד יבאר שגם עשר ענינים בהתנסות האדם. ויבאר איך טעו אחרון האלשים אשר נהרו להכנס רק באחד מהם והניחו בשאר ויבאר באחד מהם כום כפרק. ויבאר שער הפייסות :

פ"ה שער האילה ושמים :

פ"ו שער המסגל :

פ"ז שער כהשק :

פ"ח שער קיונו כממון ג :

פ"ט שער כניס :

פ"י שער ישוב טעולם :

פ"יא שער החיים :

פ"יב שער הכנת העשרה :

פ"יג שער כהכמה :

פ"יד שער הכעוס :

פ"טו שער כמנוח :

פ"יז יבאר איך האדם כוף מעויב שיקבל כל השלש עשר ענינים האלה כשכונתיו. והיטיב כקיונו על סך ומוצ שיהיה מאושר :

פ"יח נזכרן מצי המוחשים קהים עם קהים לתופלת האדם :
פ"יט יבאר שהכלל טעולה מדבריו ענינו הכנת האדם. הוא המהות מה שזר שהע"ה כספר קבלת שלש מקומות. וחזר מהקומות כסם ומבאר אחים :

תמו מאמרי הספר הנכבד הזה והם עשרה. כי אין דבר שבקדושה פהות מעשרה. ופתיחותיהם ופרקיהם ק"ב סימן להם **אמונה** :

בספר האמונות והדעות רמז קושטאנדינא שנה שב כ בראש הספר קודם הקדמת המחבר. נעלה עם שיר קטן. כפי הנראה הוא מהמזמיק ס"ר יהודה לבן חנון ז"ל וזה לשון

נשה אלי אהי הכמות והדות. נשה נא לאכול כנדי הבונות.
אשר ארז לך שפתי יהודה. בנו שאול כספר האמונות.

פרק ז הכדיח היסוד אשר נבנה עליו דעת האומרים שאלם המועדים והלחמות היו נבית שני והכל כבר עבר :

פרק ח אחר עקירת יסוד בניס ישוב להשיב עליהם בהמשך עשר ענינים :

פרק ט צייאור פרטת שכועים שבעים כהכרת נדעאל :

המאמר השעיני

בגמול תענוש הנצחיים. והלקחיו לעשרתי עשר פרקים :

פרק א כשכנת ראיות שכליות שא"ל מוכיח הגמול ופעוש בעוכ"ל. אכל שכבורא ית' יברא מדור מיוחד בעת הגמול. וכו' יגמול טוב למי שממר מלתו. ויעניש למי שעבר על מלתו :

פרק ב יבוא ששה ענינים מהכתובים המורים שא"ל שיהי' כגמול ובעונש כום העולם :

פ"ג נזכרון עוד שבעה ענינים מהכתובים המורים על זכ' :

פרק ד נזכרון דברי תהי"ל בזה. ויזכר דברי אונקלוס כשסוק וירא ראשית לו. וכפסוק יחי ראוני :

פרק ה נזכרון שלשה עשר האלות כשלאות בעניני העו"ל וכס' וחס' מהות הגמול. ב' מהות טעונג. ג' מהות

המקום אשר בו יהיה הגמול והטעונג. ד' מהות האמן אשר יהיה לו. ה' איך יהויב שיכיה הגמול נאחי. ו' איך יהויב שיכיה טעונג נאחי. ז' איך נמול מלוח אהת ועונש עבירה אחת שיהיה לגמול מלות כרבה ועונש עבירות הרבה. ח' איך יש סם כפרש בין לדיק לדיק ובין רטע לרטע. ט' מי מהרשעים כראוי לשונש תמיד. י' איך יתקבלו הדיקים וכרשעים לראות זכ"ל. יא' איך יש סם עבודת. יב' איך יתכן שיכתרו או הדיקים כמרי לא בעבודה. יג' מה יהיה גמולם על העבודה אשר יעבדו או יבדלו כל אלה כששה ענינים נמשכים :

פרק יא יבאר כמה מהכמה כהעלמת מהות הגמול מן האנשים. ויחמר שזמן הישועה שאז יפע כלבנות לקבל החכמה. ויזכירט כטעונש לקבל החכמה. או יגלה אופן האנשים להשיג ולדעת מהות הגמול ומתן כספר של מלות :

המאמר העשירי

מה השוב לאדם לעשותו בעוה"ז. חלקתיו

הקרמת המחבר

א אמר יהודה בן שאול פתח מהברו ואמר . ברוך י"י אלוהי ישראל אשר לו יאות
(ב) עין האמת הברורה . (ג) האמת למדברים מציאות
נפשותם אמת ברורה . ומצאו בה מוחשיהם מציאה ברורה . וידעו בה ידיעותם ידיעת צדק .
נפתלקו בה מעליהם השכושים . וסרו עמת הספקות . ונצללו להם הראיות . (ג) וחודדו להם
המופתים . (ד) וישתבה על כל ספור נעלה להלהת :

ב ואחר מה שפתחנו בו בתהלת אלהינו ושברו במאמר קצר אני בקדים לכפר הזה
(ב) אשר כוונתי לחברו הודעת סבת נפילת הספקות לבני אדם בדרושיהם
ואופני הסתם עד שתשלם הנעתם אל הדרוש (ג) ושלוט קצתם על קצתם עד אשר קיימו
אותו אמתות כפי מחשבתם וסברתם . ובאלה ים אעזר (ג) לגלותם מעלי עד אשר ישלם
לי מה שאניע בו אל עבודתו . כאשר שאל אותו הסידו כאמרו (מהלסי ק"ס) גל עיני ואביטה
נפלאות סתורתך . ורצוני (ד) לשום את זה עם דברי הספר כלו מאמר קרוב ולא רחוק
בהדברים הקלים ולא הקשים (ה) משרשי הראיות והטעם ולא (ו) בסעפותם לבעבור יקרב
דברו

שביל האמונה

א (ב) עין האמת . עמס האמת . עין ועמס נדפסו אל עין אחד אלל סמעהיקס . ותמאל נזכ
עוד במאמר הפליסי ס"ד ע"ט וביבוארי אום ב' . ואפשר שמשבו בזה אחר לשון הערבי אשר מלת עין
תורה חלה על מחבר הדבר ועיקרו . כמוכר בש"ח הרדכ"ח ת"א (סיון ז"ס) . וז"ל כנר ידעה כי מחבר
הדבר הוא עיט . כמו עיני העדה ורבים חלה . וכן הלשון מורגל בערבי ע"כ . ותחז"ל ומהמשו ג"כ במלת
עין על זאת הכוונה . אמרו מלוא להוצאה נחמה שללה הדסה בעינה . כלומר שחזרה בעלמאמה לירי
המשאיל . ואין הפואל רשאי להליפיה בחמתה וכו"ל בזה הרבה בדרכיהם : (ג) **האמת למדברים**
כו' . כלומר שחלק מהמתמו לעבדיו המדברים . עד שהמוסלמות אשר ימלאו בנפשותם . הם אמתיות
כאמת ברורה ואין שום ספק באמתה . וזה כלומר בהאמת הברורה הריא אשר נשכלה מלאו גם אל
מוחשיהם מציאה ברורה . כי השכל שופט על אמתה המוחשים . יען שמשמע המוש שיפול בו הסעות לבנה
עין הסבות . כעוות המפה אשר ביאור סוצרו המוקרים וכו"ל . וכמו שזכר לנלאמו בדברי שריו בלאמרו חן
מגנה היא זאת אל עיניו כי עין בשריו ספה ע"כ אמת בדבר כוז ימירו . שור נא קלה משום אל חוך
המים רק מעוות ומעוקל מראשו . ולבנך יודע כי באמת ישר הנה . ששי ותלמי אך נמתים מראה מתוך
אזותים אם פניו (פני הזכותים) יופקעו . ויהי להפך אם (פני האזותים) רמו נבשו ע"כ . ויכחו בני אדם בשם
מדברים . בעבור שום הכלם המיוחד מכל הוי אשר על פי האדמה . עיין מדבר נבמ"ז : (ג) והודרו .
הקך דנושא וביאורו כמו והזכנו : (ד) **על כל סיפור בו'** . יעמב"ח מיי שהוא נעלה ומרובם למהנה . על
כל סיפור ומאמר שינשא עליו . וכו"ל בזה אמר בסוף המאמר הפני וז"ל וכל מה שיספרו עניו המבטרים .
ויבטחו בו כמשמחיים . הוא נעלה וגדול ומרומם מהכל . כמ"ש ויברכו שם כבודך ומרומם על כל ברכה
ותהלה . ופיין מלוא הגיון הרעב"ג ז"ל שער א' . שהנשא יקרא בלשון הערבי סתמלה והנשא יקרא סיפור
הסתמלה . כלומרך דלואן חכם הנה רלואן הוא הסתמלה . ומכס הוא סיפור הסתמלה . וזאת היא הוראת
סיפור וסיפורים בדברי הספר הזה בהרבה מקומות . כ' לומר חומר ותוארים או נשוא ונשואים . ושומר זה כי
לא אכפיל בדברים :

ב (א) אשר כוונתי לחברו בו' . ר"ל לפני שבני זה אשר היתה עיקר כוונתי אליו . אני רואה עתה
להקדים ולהודיע הסכות אשר בעבורם יפלו הספיקות בלבות בני אדם בתהלת עיונם . ואודיע האופנים
אשר נס וכלו להסיר הספיקות מנבחותם . עד שיוכלו להגיע אל דרושיהם באמת ברורה : (ב) **ושלוט קצתם**
על קצתם בו' . כי לפעמים ח"ל להסיר אל כל הספיקות המופלים בדרוש . עד שהיה הגעם אל הדמות
באמת ברורה בלין עוד שום ספק . ואז הם מוכרחים להכחין בן הספיקות ולהשלים קצתם על קצתם בלואן
שיסורו הגדולים מבלי לחוש על הקבצים . עד אשר יקיימו האמתות כפי מחשבתם וסברתם . כי הדבר הלאמד
בזה המושן . לא טכל לומר עליו כהוא אמת ברורה . יען שכבר ילייר שהאומר כהך הנחמינו יבאר את
הספיקות הגדולים והקפצים יחד עד שזכיה מוכרחים להודות לדבריו . וע"כ יהיה הדבר אשר כוז רק אמת
לפי המחשבה והסברא כל עוד שלא נחברר ההפך : (ג) **לגלותם מעלי בו'** . לגלוי מעלי הספיקות . עד
אשר ישלם לי הדמות אשר בו ועל ידו אוכל להיות מהמוכדים חותמו ית' : (ד) **לשום את זה עם דברי**
בו' . ר"ל כי הענין המחבר מהודעת סבת נפילת הספיקות ואופני הסרתם . וגם דברי כל הספר כלו . לומר
לפום אוחס כנאמר קרוב לשכל לא רחוק : (ה) **משרשי הראיות והטעם** . לא אכבר בהקדמת . לומר
בספרי זה כ"א שרשי הכליות ואופני הטעמת ואותי הענפים כלומר הפרטים : (ו) **בסעפותם** . לשון
סעיף

דרבו ויקל טיהרו ויישר למדו ויניע בו מבקשו אל הצדק והאמת. כמו שאמר החכם (ז) על ההכמה בשהיא קרובה (מט"ז ב') אז תבין צדק ומשפט וכישרי' כל מעגל טוב :

ואודיע תהלה סבת נפילת הספיקות לבני אדם. ואומר כי המושכלות (ח) מפני שהיו יסודותם טיבטיים על המוחשים והיו הדברים המושכלים ברוש נפילים בהם הספיקות בא' מטני סבת. וזה אם מפני קוצר ידיעת הדורש בדרושו או מפני שהוא טקל על עצמו ומניה העיון וההשתכלות. באדם שמבקש את ראובן ונתחפק לו בא' סב' דברים אם בעבור שאין יודע אותו ואפשר שיהיה לפניו ולא יכירנו או שיהיה זולתו ויהישוב שהוא הוא או מפני שהוא טקל על עצמו ומבקש אותו בקלות ורפיון לב ובעבור זה לא יתברר לו. (ט) ג"כ הדברים המושכלים יפול בהם הספק לאחד משתי כבות האל. אם מפני שמבקש המדע השבלי אינו יודע אופני הראיות (י) ומשים הראיה לא ראייה ומשים ג"כ מה שאיננה ראייה ראייה. או שהוא יודע דרך העיון אך הוא טקל על עצמו ומסמיר לגזור על הידוע קודם השלמת מלאכת העיון בו. וב"ש אם יתקבצו באדם ב' הדברים יחד ר"ל שלא יהיה בקי במלאכת העיון ו עם זה איננו כמתין עד שישלים מה שהוא נודע ממנה כמשפט. ויהיה רחוק מבקשתו או (יא) בענין יאוש. ואמר החכם (יג) בראשונים סן הנזכרים (נחמ"ט י') יודע מבין (יג) וכא הרוגים מהם (פ"ג פ"ג) לא ידעו ולא יכירו (ד) וכל שכן אם יצטרף אל שני הדברים האלה דבר שלישי והוא שיהיה המבקש לא ידע מה יבמש בו או יהיה יותר רחוק מן הדבר עד שיקרה לו האמת או יבצארו ולא ירניש בו. והוא כמי שאינו בקי במלאכת המשקל ולא דם ות המאזנים והאבנים ולא כמה זווים יש יש לו אצל הכחוייב בו אפי' היה המחוייב לו פורעו משלם לא היה מתברר לו שפרעו מה שהיה חייב לו (טו) ואם יקח ממנו פחות ממה שהוא חייב לו גם הוא חושב שהונה אותו. וכמו שיהיה זה הענין בשנים התובע אחד מהם את הברו כן ענין הדורש לשקול לעצמו ואיננו יודע כלי השקילה ולא הכמות השקולה. (טז) ומשלו עוד כמי שהוא מקבל מסון לעצמו או לזולתו (יז) ברצוי עצמו והוא אינו בקי במלאכת הרצוי ויקח פעמים רבות המעות

שביל האמונה

ספיק ועקי : (ז) על החכמה בשהיא קרה. דעם הנאון ז"ל כי רק על החכמה הקרונה להכין. כמו החכם כחם שאמר. כל מעגל טוב. כי המעגל והשביל הסוב אל החכמה הוא כסוד קרוב להכין ואיך יולל בעומק : (ח) בפני שהיה יסודתם בו. כי החכמה המושכל בני על המוחש. וכמו שזכר זה בגאון ז"ל גם להלן בהקדמתו וזה ענין ה' עיי"ש : (ט) ג"כ הדברים המושכלים בו. כלומר כמו שזכר צמותשים שהם יסודי ההשכלה. כן הוא ג"כ בדברים המושכלים אשר הם צנוים עליהם. ויפול בהם הספק בעבור אופן שמי הספוק עומן. וכיוצא בזה כחז גם הרב המורה בפ"ג מהראשון כי לבעבור שהשכל נתלה בחומר. יקרה להפגום הספיקות דבר דומה למה שיקרה אלל ההפגום החושיות עיי"ש : (י) ומשים הראייה בו. מה שהוא ראייה ממים אופה לא ראייה. ומה שאיננה ראייה ממים אופה ראייה. דומה למה שאמרנו אלל המוחשים. שאפשר שיהיה לפניו ולא יכירו. או שיהיה זולתו ויהישוב שהוא הוא (יא) בענין יאוש. שיבד עליו העיון ויחיש מהשגו עוד : (יב) בראשונים סן הנזכרים. כלומר הראשונים במדרגה לאלה החכמים : (יג) ובאחרונים מהם. כלומר האחרונים מאלה הנזכרים. והם אשר התקבצו בהם שני הדברים יחד שאינם יודעים וגם מעגלים להמתין ולסבול עול ההשכלה : (יד) ובש"כ אם יצטרף בו. ר"ל כי מלבד שני הדברים האלה אשר הם גם צמותשים. שהם קוצר ידיעת הדורש בדרושו. והפעולות בבקשה הדבר בעיון והשתכלות. הנה אלל הענינים המושכלים יוכל להספיק אל שני הדברים האלה עוד דבר שלישי. והוא שלא ידע המבקש מה הוא מבקש. כללו חמחר כי גם היודע בהכחה. שהריבוע מהחיתר אשר לזיוז הניצנצת כולל בחמו כל שני הריבועים מהללעות מקיפי האויות. ככ"ז אם לא יסיה בקי בחכמה המדידה. וגם בקשמו ימוסע על זה הטיה בעללום ח"ל לו שיה לאחיו. ובש"כ אם לא ידעו גם בהכחה. כי אז יכל להיות שיהיה חמו ולא ידע מה הוא. ולדעתי רומז בזה בגאון ז"ל כי רק קטל המיחידים המחמינים אשר כבר נהבאר להם היחוד והאמונה מפי הגבוילים ע"ה בהכחה מקיימת בלוותם ובמופחים. יאום להם נחקרו ולעיון בשכלם בעניני היחוד והאמונה. ובלבד שחיה ידיעתם חופר הפיון ידיעה שלימה. וגם יסבלו עול השלמתו. כי הם מבקשים ויודעים מה הם מבקשים. משח"כ הכושרים ויכלתי מחמינים שהם מבקשים ואינם יודעים מה הם מבקשים. וע"כ האמת דמקה מהם : (טו) ואם יקח ממנו פחות בו. כלומר ואם יהיה הוא הלוה. והסבלו יקח ממנו פחות ממה שהוא חייב לו. כאל שאינם שסבלו סיה חמו : (טז) ומשלו עוד. ועכל למשל חמו עוד : (יז) ברצוי עצמו. ידיעה המסנעוים וכיריה היסוח מהכוח הקרה דרו. והגאון ז"ל סוס ק שאם משלו אל דרעי. בעבור שהכוח ג"כ דמסו אל דרעי כמו שזכר. ולמתן סודיע חוסמו שסכאון קורא לשאר ידיעתם מטופה או סכלס מפס דרעיים. וזה בעבור הדיפתם לעיון כחם סודיע מוסלל מהם סכאון כחם סכלס להשיגו. או בעבור שסלסם להפלים

הקדמת המחבר

הפעולות הרעות ויגיה הטובות . וכן אם יהיה נקי במלאכה אם לא יסתכל בטוב . (יח) וכבר דמה הכתוב רצוני דברי הצדק כרצוני הסמוך באברו (משלי י') כסף נבחר לשון צדיק לב רשעים ככעמי . ושם אשר ידיעתם במלאכה הרצוי כעמיה או סבלם כעמי רשעים כפני שהם הומטים האמת כאשר אמר (משלי מס) לב רשעים ככעמי . ושם המרצים צדיקים (יס) בעבור סבלם וידיעתם בהקדמתו כסף נבחר לשון צדיק . ואין החכמים משובחים והכפקות סתלקות מעליהם כי אם כסבלם עול ידיעת חכמית והקי המלאכה (יג) אחר ידיעתם אותה כמו שאמר הכהם (איוב ל"ג) הן ההולתי לרביכם אינן עד תבונותיכם עד תחקרונן מילין . ואמר דוד (תהלים ק"ט) ואל תצ- כפי דבר אמת (כא) עד מאד :

ואשר הביאני אל הדבר הזה הוא מה שראיתי רבים מבני אדם באמונתם ודעותם מהם מי שהגיע אל האמת והוא יודע אותה ושמה בה וכן אמר הנביא (יחזקאל ס"ז) נמצאו דברך ואוכלם ויהי דברך לי לששון ולשמחת לבבי . וזהם מי שהגיע אל האמת והוא מתפק בה ואיננה מתאמת אצלו ולא מחזיק בה וכן אשר הכתוב (ישעיה ס"ו) אתה כהן לך רוכי תורתו כמו זר נהשבו . ומהם מי שלא מתאמת אצלו ומחזיק בה והוא אומר השקר (כג) והושב שהוא אמת (כד) והוא מחזיק בשוא וטמיה השוא ועליו נאמר (איוב ס"ו) אל יאמר בשוא נהגה כי שוא היתה תמורתו . ומהם מי שמחזיק את עצמו בדעת נון הדעות זמן ואחר כך באסו בעבור דבר שראה בו והעתיק ממנו אל דעת אחרת אחר זמן ואסאו בעבור דבר שהיה בטובה כענינו בו ואח"כ העתיק ממנו אל דעת א' אחר זמן ועזבו בעבור ענין שהפסיד אותו בענינו וזה בהתהפכות כל ימיו . ומשלו במי שרוצה ללכת אל עיר ולא ידע הדרך אליה והוא הולך פרסה ואח"כ נכרך בדרך וישוב וילך בדרך אחרת פרסה ויהיה נבון בה וישוב . וכן כשלושית וברביעית וכן אמר הכתוב (קלמס י') עמל הסמיל תיגענו מי לא ידע ללכת אל עיר :

וכאשר עמדתי על השרשים האלה ודוע סעפותם באב לבי (כז) על ביני מן המדברים והתנזרה נפשי לעמנו בני ישראל ממה שראיתי בזמני רבים מן (קס) המדברים הסמטינים אמונתם בלתי זכה ודעותם אינם ברורים והרבה מהמחשישים מהגדלים בהפסד ובתפארים על אנשי האמת (כו) והם התועים . וראיתי בני אדם גאלו טבעו בימי הכפקות וכבר כמו אותם מימי השבושים ואין (כז) צולל שיעלה אותם במעבקהם (כח) ולא שוחה שיהוויק בידם (כט) וימשם (ל) והיה אצלו ממה שלמדני אלהי מה שאובל לכסוף אותם בו וביכלתי ממה שהגני מה שאשימהו להם למכעד . וראיתי כי (לא) הועילם בו חובה עלי והישירם אליו מן הדין עלי וכמו שאמר הנביא (ישעיה נ') יי אלהים נתן לי לשון למדנים לרעה

שביל האמונה

לסללים חוקי הסיון מנס יגורו עליו . וקודם אל סיודמים וסבולים לדיקים . וזהם אשר יאות להם הסיון בתפלות . כי אחרי ידיעתם וסבלם יסגו האמת הכבודה מבלי מוס ספק כלל . והבס נא וראה כספר כמורה נפלאה מהלשון מה שהארץ בזה ויועם לך כי כל דבריו עם מהאמינם לדברי הגאון ז"ל אלה (יח) וכבר דמה הכתוב בו' . גם סבול' דעו דבריו סלדו כרצוי כספר . כאשר (ספסדדין סח) כרבה מעוה יש לי וחין לי שולמי להרעונו . כלומר הרבה ספיקות יש לי וחין לי מי שיפסדן ; (יס) בעבור סבלם וידיעתם . סיודמים מלאכה הרצוי וסבולים עולה . קודם אותם לדיקים כספקתם הכסוה . כחצו כסף נבחר לשון לדיק . כלומר דברי הדיק הם כסף נבחר במלאכה הרצוי . ואשר ידיעתם מפוסה או כפולס מיוסם . קודם אותם כסוף הפסוק רשעים . כחצו לב רשעים כעמם . כלומר או שדיעתם מפוסה או כפולס מעם ; (יג) אחר ידיעתם אותה . אחרי שי ד"ס יספז אופי המלאכה סובלים גם עולה ואינם מתעללים מלאסוק בה בסכלית הטלמוס ; (כא) עד מאוד . כלומר על הפגם דבר אמה אסכול עד מאוד ; (כג) והושב שהוא אמת . אינו יודע שהוא שקר ומחבבו נאמם ומחזיק בו עם שאינו מאומה כסבלו ; (כד) והוא מחזיק בשוא ובגיה השוא . כלומר שהוא מחזיק בשוא וחומר אותו בהמס עם שוא מהכר כסבלו . וחמר גילה שיש כחן טעוה וז"ל והוא מחזיק בשוא ומגיעו השוא . וז"ל פגמוולו יסיה כספסל כי שוא מחזיק ופאו הסיה סמורתו . כלומר סיופסד ויעד ; (כז) על ביני מן המדברים . ענ מין שלי מן המדברים שהם אמתו כמי יסבול ; (כס) המדברים הבאמינים . האמינים מהאמינים שהם בני ישראל ; (כו) והם התרועים . כלומר שהספאלרוסם כספרי . כי הם סמועים ולא אכפי האמת ; (כז) צולל . הוא כיודע ללגל במים הדירים ולגדה לעמקי הכסוה . מלס"כ ללגו כעופרת כמים אדירים ; (כח) שוחה . סיודע לטמיה ולפגם כמים ; (כט) וימשם . ויועלם מלס"כ יטעני ממים רבים ; (ל) והיה אצלי בו' . כלומר ומסם שלמדני חלוקי מן כחכמם . כבר נמלא אצלי סיעור מספיק לסמוך אס כמסוסקים האלה . וכבר יש יועלם כחכמתי אשר הנני ד' לכיוס להם למסעד ; (לא) הועילם בו חובה עלי בי' . מוסם עלי להועילם בזה סדכר כמלא אצלי ;

(לג) לדעת לעות את יעף דבר . (לד) וגם מה שאני מתודה בקצור חמתי שאיננה תמימה ובחסר ידיעתי שאיננה שלימה ואינני חכם מכל בני דורי (לה) אך כפי יכולתי והשגת שכלי . וכמו שאמר הנביא (זכ"ל) : (לו) ואנא לא בהכמה דאיתי בי מכל חייו ונו' . (לז) ועם זה אינני מתיאש שיצליחני אלוהי ויציילני ויחנני במה שידע מכוונתי ומצפוני כמה שבקשתי לא כפי פעלי ויכלתי וכמו שאמר חסידו (דס"ו א' כ"ט) ידעתי אלהי כי אתה כוהן לבב ומישרים תרצה :

ראני משכיע באלהים כורא הכל לב חכם לב שיעיין בספר הזה ויראה בו שום מעות שיתקנה או מלה מסופקת שישכיבה אל הישרה ואל יעכבהו מזה ענין (לז) שאין הספר שלו או שאני הקדמתיו לנלות (לז) מה שלא נזדמן לו . כי לחכמים המלה על החכמה . והח מוציאים לה חנינה . (לח) כחנינת אנשי הקרבה . ובאשר אמר (משלי ז') אמור לחכמה אחותי את . (לט) אעפ"י שהבטלים חומלים על סכלותם ואינם מניחים אותה כמו שאמר (איוב כ') יהמול עליה ולא יעונבה :

ואחר כי אשכיע על כל מבקש חכמה שמעיין בו בשם הכורא יתברך שיכוין את לבו בעת שיקראו ויכוין בו כוונתי ויעזוב התואנה והערוב עד שתשלם לו המוכה ותתום לו התועלת (מ) באומץ מי שלמדנו מה שמועיל לנו כאמרו (יפס"ה מ"ח) אני י"י אלהיך בלמדך להועיל ונו' . ובאשר ינהג החכם והתלמיד בספר חמנה זה יוסף בו המאמין המועיל ויסתלק הספק מעל המסתפק וישוב המאמין בקבלה להאמין בעיין ובהבנה ויעמוד הטוען בשקר ויחייסר המתעקש (מא) המתאנה (מב) וישמחו הצדיקים הישרים כאברו (מג) יראו יערים וישמחו וכל עולה קפצה פיה מי חכם וישמר אלה ויתבוננו חסדי י"י ובה ייטבו ויצפוני בני אדם ותוך תפלתם (מג) באשר יהי עמם בלבם נוער במ על התעות ומעיר אותם על הנכונה ובאשר אמר החסיד (מג"ל ק"ט) בלבי צפנתי אמרתך למען לא אחטא קך . ותתקיים אמונתם בעסקיהם ותמעט קנאת קצתם בקצתם על עוני העולם ויבאו כלם לפני אנשי החכמה ולא ישו אל דבר אחר ותהיה להם תשועה ומוכה ורחמים כאמרו (יפס"ה מ"ט) פנו אלי והושעו כל אפסי ארץ כי אני אל ואין עוד . כל זה יהיה עם הסתלקות הספיקות והסרת השבושין ותתפשט הידיעה באלהים ובתורתו כתתפשט הכים בחלקי הים כמו שאמר (מנ"ק ב') כי תמלא הארץ (מד) לדעת את כבוד י"י כמים יכסו על ים : ואולי

שביל האמונה

ומן הדין . עלי להיפטר אל האמת הידוע אלני : (לב) לדעת לעות את יעף דבר . כלומר מה שגוף לי ד' לפני למודים . הוא כדי לדעת לעות דבר מה מי שהוא עיף וזמל למוע . ופנין לעות דבר . כלומר שאלה לומר דבר בעמו . ונלמד מה כי החכמה הנמוכה לאדם . אינה רק לו לעמו . כ"ל לביטול גם לאחרים . (לג) וגם מה שאני מתודה בו' . כלומר וגם זמל חובה עלי להודיעם מה שאני מזה ומחמתי קלרס : (לד) אך כפי יכולתי והשגת שכלי . כי עם שאני יודע מקורר חמתי בכ"ל כפי יכולתי והשגת שכלי חץ אני בן חורין להפטר מזה : (לה) ועם זה איננו מתיאש בו' . ר"ל כי מלבד שאני חייב בזה כמו יכולתי . אני מקום עוד כי כמה שידוע אלוהי מכוונתי הסובה ילחמי ויחנני להפטרתי על האמת הכבוד כמה שבקשתי . יותר מכפי פעלי ויכלתי והשגת שכלי . וזה צבור שנוהן לבוח ד' ויודע שכוונתי להועיל ולהיפטר . מה שזה הוא דעתי ית' . כמ"ס חסידו ומישרים מראה . ואפשר לומר כי הנאון ז"ל כוון בדבריו אלה . שגם זה שאמר דר"ח כי לא מרוב חכמתו נהגה לו החלוס . כ"ל בעבור שרצה הכורא ית' שאלה מבני אדם יודיע אותו אל המלך . איך גם הוא ולונו מתיאש . שהכורא ית' שרצה בהיפטר בני אדם . ילית אומר בביטורתי יותר מכפי חכמותי ויכלתי : (לו) שאין הספר שלך . ולא יראה לפרום כמה פסוק שפול אחרים ואינו סג' : (לז) מה שלא נזדמן לו . כלומר שלא תרע עימי בקולתו על מה שזדמן הענין לי ולא לו : (לח) כחנינת אנשי הקרבה . כמו שזמנונו אנשי משפחה אחת זה אח זה : (לט) אעפ"י שהבטלים בו' . כלומר עכ"ל אבקש ממנו שימחכם השעם ולא יחמול על סכלותו וקאלתו : (מ) באומץ מי שלמדנו בו' . ר"ל כי אם יכון בזה מה שכוונתי אכני . והיא בקשת האמת ויעצב החולאה . אז חמוס לו הטועלה בעצרת הכל המלמד לאדם דעת : (מא) המתאנה . המבקש מואטם ופגילות . כמו (מלכים ב') מחמאה הוא לי : (מב) וישמחו הצדיקים הישרים . כאשר יעמוד הטוען בשקר ויקפון פיו משעמומו . וימסר המתעקש ובמבקש עליגות . ולא יודון עוד . אז ישמחו הישרים כמ"ס יראו יערים וישמחו . כעבור וכל עולה קפצה פיה : (מג) כאשר יהיה עמם בלבם בו' . כאשר יכניסו את דברי הספר בלבם וילאנו אמנותיו . ככר יהיה בלבם ענין הנוער גם לבל ישמו מן הדרך הנכונה . וישורר אוחס אל הראוי והנכון . ובאשר יהיה עם בלבם הענין הזה הנוער בזה . יסבו מלפני בני אדם ויהיה תפלתם זכה ונלוה : (מד) לדעת את כבוד ה' בו' . כפי הנראה מדברי הנאון ז"ל אלה . לא נאמר כמות זה על יסוה הספיק כמו שהוא מל"ב (יפס"ה יא) כי מלאה הארץ דעה את ד' כמים לים מכסים . וכבר יוכל זה להיות גם כיום . אם רק יכנו בני האדם לבקש

ג ואלרי יאמר אומר (6) מה ענין ההכמה שהכורא יתברך שם אלה השבוטין והספיקות בין הכרואים - ונקדים הנה התשובה על זה ונאמר (ג) היותם כרואים הוא עצמו חייב להם הספק והשכוש . והוא (ג) כי כאשר היו צריכים בהלק הכרואים בכל פעל שיפעלוהו אל מדה מהזמן ישלם בה פעלם הלק אחר חלק והיה המדע אשר הוא אחד מהפעלים צריך בלא ספק אל כמו זה . והחלת מה שתחלינה ורדעוהם להם ההלינה מדברים טובים וטובים . ובכח השכל אשר בהם אינם מניחים לזקק אותם ולצרפם כמדה מהזמן עד שור טעליהם הספיקות ויודקק להם הוך בלתי מעורב עם שום ספק . וכאשר יש לכל מלאכה ממלאכתם הלקים אם הם פוסקי מעשיהם קודם השלמתם לא תתום המלאכה להם כמו הוריעה והבגין והארינה ושאר המלאכות אשר לא ישלמו כי אם בהמתין עושיהם עד אחריתם . כן מלאכת המדע צריכה שתחלה בתחלתה והולכים עמה פרק אהרי פרק עד אחריתו . ובענין ההתחלה יהיו הספיקות על דרך הדמיון עשרה ובענין השני ישבוו תשעה ובענין השלישי ישבוו שמונה . וכן כל אשר יעיין האדם ויסתכל יספרו הספיקות עד אשר (ד) יודקק בכוף הענינים . האחד הוא המבוקש וישאר לבדו בלי חסד עמו ולא שבוש בו . וכאור זה כמו שמבקש מופת שיעמוד בו על האמת ואנחנו יודעים (ה) כי המופת דבור והדבור מין מן מיני הקול והקולות על דרכים רבים . וכאשר יבא המבקש לזקק מבוקשו וכבר מצא הקולות משוכשים מסופקים והחל בחלוקם והפריש מהם ההלה קול הקשת הנרמים בנפול אכן על אכן ובהבקע קצת הגשמים וקול הרעש והרעם והדימה להם . יודע כי אלה המינים לא יועילו לו להביא מופת . ויעלה אל ענין השני אל קולות החיים בלבד והוא אשר יקווה למופת להיות בהם . ואחרי כן יפריש מהם קולות החיים שאינם מדברים (ו) בצהילה והנהייה והנעירה והדומה להם מפני שאין בהם שום הכמה . ויעלה בענין שלישי אל קולות בני אדם בלבד אשר במינם כל מדע עד שיפריש מהם (ז) הקול הטבעי אשר הוא קולנו והדומה לו בעבור שאין בו תועלת . ויעלה בענין רביעי אל קול האדם הלימודי ר"ל אשר הוא מכ"ב אותיות ויפריש ממנו האותיות הנפרדות מפני שכל אות נפרדת בהם לא יועיל על דבר כאמך **א ב ג ד** כל אחד לבדו . ויעלה אל הענין החמישי אל האותיות המורכבות (ח) עד שיהיו שמות כל אחד מהם משתי אותיות או ג'

או

שביל האמונה

אח האמת . ויסקו ממליהם הספיקות וספיקות . ואפשר שכימות המשים יסיה הדעם יואר כמה שאמר עם דעה אל ד' . וזכר כול אומר אל כבוד ד' :

ג (ה) מה ענין החכמה בו' . מדוע נזכר חכמתו ית' לשם אלה הספיקות והספיקות בין הכרואים . ולמה לא ישלו על האמת הכבוד כהסקפה כראשונה (ג) היותם כרואים בו' . ר"ל כי זה ספקן עמו ספס כרואים . יחייב להם הספיקות והספיקות במחלה עיונים . כי א"ל לנכחים שיוסף להם האמת כהסקפה כראשונה . כי זה יאמר לכורא . לא לנכח . כי מדד היומו טוב נספר היה הוא נכנס סתם ממלה הזמן ובזכותו עד שכל מעשיו הם נמשכים אל הזמן ומובילים ממנו . בלופן שאם יאמר הזמן הליך לכל החד ממעשיו יחסר שלמותו . וכמו שבוך הגאון ז"ל וסכר : (ג) **בי כאשר היו צריכים בהלק הכרואים בו'** היה המדע בו' . כ"ל לדעתי . ור"ל כי כעבור שטוב מחוקי הכרואים והסכע שאל מפלס שם פעולה מפעולות האדם . אם לא כהמך מדד זמן אשר בו חושל הפעולה חק אחר חק . פ"כ גם כמדע שטוב ג"כ אחר מפעולות האדם . אינו נש"ל כ"ל כהמך מדד זמן . והחלה מה שיפול האדם על דיעומו מחילת מדברים מקובלים וספיקות . ואח"כ נכח סכו' לא ירח חושל מלוקקס ומלנרפס . עדי ימלכן ויודקק האמת ככורו בלי שום עירוב סוגים . וכ"ז כהמך זמן וכאמור . ומלה פעל הפ"ח נקודה כהמל וספ"ן כהמל : והוא עם מפשע זכר . כמו (ישע' מה) על בני ועל פעל ידי חזוני . והמלה הזאת כהמל כהמל כזה כהמל ונקודה כמו שאמרתי . ושמו זה : (ד) **יודקק בכוף הענינים האחד** . כלומר מהאמת והוא האמת הכבוד . אשר היה עד היה מעורב עם ספיקות וספיקות . יסוב לסודקק לכסף וישאר לבדו . והוא הענין המבוקש ואין עוד לשום ספק וספיקות מקום אמו : (ה) **כי המופת דבור** . כי אם יכלה האדם מולמו שיכח לו איזה ענין כמות . יבכר אותו לו כדבור . וא"כ כהמל מנכשים מופת דע כי כדבור ותנחו . וצריכים אז לדעת כי כדבור הכוח אשר אז מנכשים . אינו קול הולא מהקשם כגמים : שהוא הכחה עלה קפה על חכירו . וגם לא קול הכעלי חיים הכלמי מדברים . ולא קול האדם כיוול ממך כרונו מבלי חיתוך חומים . כי כל אלה חק קול המולה משפיעים . וכל רוח אין כקדפס . וגם לא קול האדם כיוול כחיתוך חומים . אם אינו מאמר מורה על דבר . וכמו שפכר והולך : (ו) **בצהילה והנהייה בו'** : לכהם יאמר על הכום כמו (סוסה מב) להלה סוסים . נדיקס ונעיה יאמר על הפרא וספור כמו (איוב ו) כיהק סרה עני דשא . אם ינעש שור על כילו . נערה על הספור כמו (ברכות ג) חמור נער : (ז) **הקול המכעו אשר הוא קול נהי והדומה לו** . כ"ל : (ח) **עד שיהיו שמות כל אחד מהם משתי אותיות או ג'**

ספיקות

או יותר . ואחר כן יפריש מהם כל שם נפרד שיאמר לבדו כאמרו שמים כוכב אדם . כי אין במנוע השמות האלה כשהם נפרדים שיוור על יותר מדנקרא בהם . ויעלה בשישי אל הדיבור המחובר כאמרו כוכב מהויר אדם כותב והדומה לזה מה שיהיו (פ) שתי מלות מחוברות או מלה ושם או יותר מזה כי הוא מקום שיגיע במחוכרים האלה אל מבוקשו . ואח"כ יפריש מאלה השתי מלות המחוברות או יותר כל חלק שאיננו הנדה . ואח"כ יעלה במעלה השביעית אל ההנדה כאשר יאמר אומר כבר ורחה השמש וכבר ירד המטר והדומה לזה . ואחר כן ידע כי ההנדות על ג' דרכים (ו) ראוי כאמרו האש תכה ונמנע כאמרו האש קרה . ואפשר כאמרו ראובן באשכנו או בככל . ואח"כ ישים שני חלקי הראוי והנמנע לצד ויעלה בשמינית אל ההנדה האפשרית ויחקור עליה אם היה כאשר הגיד המגיד עליה אם לא . ואח"כ יעלה בענין התשיעי (ז) אל הבאת הראיה בדבר ההוא אם הוא מן הראוי יוציא ממנו מה שמחייבו כקצת הדרך אשר אני עתיד לכארה . אבל הנמנע ימנע בו כי הדומה בדבר אשר בו . וכאשר יבטלו כלם ולא נשאר כי אם האחד הוא אשר עלה בידו בענין העשירי והודק לו והורכך יפיל כל השמרים הראשונים מלבו אשר היו מכפין מכוקשו ומשבשים אותו קודם העיון בו (ח) והסיר כל א' ואחד מהם . וכבר התבאר כי המעין החל בעיון מדברים מעורבים ולא זו לזקק אותם תשעה מעשרה ואחר כן ששנה מהשעה ואחר כן שבעה משמנה עד שישתלקו מעליו כל הערכובים נשאר לו המזוקק הצרוף . ואם הוא פוסק העיון בהגיעו אל הענין הרביעי או החמישי או איזה מעלה שתהיה כבר טרו מעליו מן הכפוקת (יג) כפי : מעלות אשר הגיה אחריו ונשארו עליו מהם כפי אשר הגיה (יד) מן המעלות לפניו . (טו) ואם הוא מהויס הענין שהגיע אליו יקוה לו שישוב עליו וישלמנו ואם איננו מחזיק צריך לשוב אל הענין מראשיתו . וכעבור הדבר הזה טעו אנשים רבים ומאסו בחכמה קצתם מפני שלא ידעו הדרך אליה וקצתם ידעו ונכנסו בדרכה אך לא השלימוה והיו מהאבדים וכמו שאמר הכתוב (משל"ל) אדם חועת מדרך השכל בקהל רפאים ינוח :

אמרו חכמי ישראל במי שלא השלים ענייני החכמה משרבו תלמידי שמאי וחלל שלא שמשו כל צורכן רבו המחלוקת . ולמדנו מזה כי התלמידים כשהם משלימים הלימוד לא תהיה בניהם מחלוקת ולא ערבוב על כן אל ישוב (טז) הנסיל או הקץ תמאו (יז) על הכורא יתברך הוא הטוב . אלה הספקות סבלות וקוצו ועצלחו בהם כאשר ביארנו . כי לא יתכן שיהיה מעשה מסעשיו ברגע אחד בהסתלקות הספקות כי אז היה יוצא מחוק הבחואים והוא נברא . ומי שלא תלה החטא בזה בעצמו אך התאוה שישיתוה הכורא יודע מדע שאין בו ספק כבר שאל שישיתוה אלהיו דומה לו כי הודיע בלא סבה הוא הכורא יתברך וכאשר אני עתיד לכאר . אבל כל הכרואים לא יתכן שיהיה מדעם בלא סבה והיא הדרישה והעיון הצריכים לכה מהזמן כאשר ספרנו . והם מתחלת רנעי הזמן ההוא עד אחריתם בספקות כאשר ביארנו . והמשוכחים הם המסתנינים עד אשר יצרפו הכסף מן הסני וכאשר אמר (משל"כ) (יח) הגו סינים מכסף . וימיצו הלב המלאכה עד אשר יוציאו המאתה

וכמו

שביל האמונה

סייגה שמות . כלו תאמר אש . ארץ . שמים . וכיוצא אשר כל אחד מאלה הפסוק מורכב מסתי אומיות ומשלה ויותר : (ס) שהי מלות מחוברות ב' . עושה ואוכל . הולך ומדבר . הם שתי מלות . אדם כותב . כוכב מזהיר . וכו' מלה וסם : (י) ראוי . כלומר מחויב . עיין ראוי כמ"ו : (יא) אל הבאת הראיה ב' . ר"ל שם ימכר לו כי הגדת המגיד מלאוכן כמסכה . הוא מן הראוי והמחויב להיות . יוכל לנטע יסוד על זה ולכבד רחם ממנו . עד שיוצא מזה הסולדה המסתניכס ממנו . ובלעד בישמור אם הפדע המחויב שהוא . מהממשע הענינים המסתידים אותו הוכרים לבין כסוף ענין ה' . וכן אם ימכר לו שהוא נמנע כלומר שאין הסגדה היות אמתית וז"ל שיהיה ראובן כמסכה . יוכל ללמוד מזה הדברים הנמנעים המחויבים מהמנעמו . ולא יעזר לו מכל העשרה עשרים המסופקים . העשירי לבדו והוא האחד המבוקש : (יב) והעיר כל אחד ב' . וקודם שהסיר כל אחד מהם : (יג) כפי המעלות אשר הגיה אחריו . כלומר שכבר נחכרו אלנו : (יד) מן המעלות לפניו . כלומר שדיין לא נחכרו אלנו : (טו) ואם הוא מחויב ב' . ואם עכ"ל ישמור הענין אשר כבר הגיע עדיו . עדיין יש מקום שישוב וישלמנו אולם אם אינו ממזיק בו וכבר שכתו והסיר אותו מלבו . א"כ ברצונו להפלימו יהיה מוכרח להחזיר עוד הפעם ככתחלה : (טז) הכסיל או הקץ . הכסיל שאינו יודע . או שיהיה וקן ומואס בחכמה כעבור עלולו : (יז) על הכורא ית' ב' . כי הוא יס' הוא הטוב ומפיני למי שמוכן לקבל הסכמו . ורק סבלונו וקולו ועלולו . המס סיו בעורכו בלא הספיקות . כי מהק הסגדה לכל יסתלקו מעליו ספיקותיו כדגע קטן . כ"ל לאם לאם ותמך חיפוט ועיון כמלל ויגיעה . ומי שמספוס לדעם מדע אין ספק בו כדגע אסד . כנר שב לבקש שיהיה בורא לת

הקדמת המחבר

וכמו שאמר (פס"ג) (א) כי מיץ חלב יוציא חמאה וכו'. ועד אשר יצמה זרעם ויקצרוהו כמו שא' (סופ"י) (כ) זרעו לכם לצדקה קצרו לפי חסד. ועד שיתבשל פרי עצם וישוב למזון וכמו שא' (מצ"ג) (כז) עין חיים היא למהויקים כה':

ד וכוון שהשלכנו מה שרצינו לזכרו מענין השבושים והספקות אנהנו צריכים לבאר מה היא האסוניה. ונאמר כי היא ענין עולה בלב (ה) לכל דבר ידוע בתנונה אשר הוא עליה. וכאשר תצא חמאת העיון יקבלנה השכל ויקפנה ויבטנה בלבבות ותמנו בהם ויהיה בהם האדם מאמין בענין אשר הניע אליו ויצניעהו לעת אחרת או לעתים וכמו שא' (פס"י) חממה יצפנו דעת וכמו שא' (חז"ל"ג) (כ) קח נא מפיו תורה: והאמונה על שני דברים אמת ושקר. והאמינה האמיתית הוא שידע הדבר כאשר הוא הרב רב והקטע מעט והלבן לבן והשחור שחור והנמצא נמצא והנעדר נעדר. והאם נתה שקרית הוא ג' שידע וזכר כהפך מה הוא חרב מעט והמנט רב והלבן שחור והשחור לבן והנמצא נעדר והנעדר נמצא. והחכם המשובח מי שישם (ד) אמתות הדברים שרש ומנהיג עליהם דעתו (ה) ועם חכמתו בוסה אל המיטבה בו ונזר משה שצריך להזהר בטנו. והכסיל חסונה מי שישם דעתו לשרש וחושב כי אמתות הדברים הולכות אחר דעתו ועם שכלותו כ' כסא שצריך להזהר בטנו ונזר מהבטות בו וכאשר הוא אמת (מס"י) (ז) חכם ירא וסר ט"ע וסמ"ל סתעבר ובוטח:

ה ואחר אל האמר היה זכרון אנשים תמיהי עליהם מה עבדיו וחושבים כי אין ארון להם וסמכו על כל מה שהרחיקו שהוא כסל וכל מה שיקיימוהו שהוא שקויים אלה אשר צללו בתהומות האולת וכבר הניעו אל תהומות האכדון. (ז) ואם האמת אתם מי שאין לו

שביל האמונה

עולם: (יח) הנו סינים סכסך. ויאל לנורף כלי. הנו רעע לפי מלך ויוון בלדק כסאו. ויכרע בו סרג"ג ז"ל וז"ל כמו ש"ל לנורף כלי ללוי בסיסורו הסינים סכסך. כן בסיסור הרעע שחזל לפי ס"ך. וכוז הכת המתשכר לומר שוכנע לעבודת השכל עד שנת ימחו למחות הגופות או יטון כסאי בלדק ויהיה סמ"ל שניע לו סמ"ל בנבואיו ע"כ: (א) כי מיץ חלב יוציא חמאה. ואמר עם לפני זה אם נלמד כהמחש' וזה זמנו יד לפה. וזמנו סמ"ל (כרכות כג) כל הסגול עמנו על דברי מידה סימו לסמ"ל ולא זמנו יד לפה. לומר הסגול ומייגע עמנו וסמ"ל עול סלחת דברי המורה ופז"ל על ספיקותיו לזכו. סוף שימאש. זמנו זה סמ"ל פיו מנפאל ולא סל"ס חוקי העיון סוף עיון יד לפה שיפאלו ולא ידע מה לספ"ס. זה עם פס"ג כסוס דבריו כי מין חלב יוציא חמאה. כי כמו שא' חלואה הממ"ל אם לא כהמח' למחש' וזמ"ל סל"ג. כן לא תעמוד על דברי המורה והחכם. אם לא כהמח' סלחת חוקס בנע"ה רע"ה: (כ) זרעו לכם לצדקה קצרו לפי חסד. יזרו לכם יזר וכת לרד"ה ח"ד. הרי שמאסם הדרישה אל הדרישה והקצירה. וכמו שכן הנוקד להמחין עם הדרישה על המרישה. ועם הקצירה עד מלואות ימי גידול האצנים. כן אל סופ"ל הדרישה כ"ל בהמחין סלחת חוקס: (ח) עין חיים היא למחויקים בה. לומר טע"כ נמשה סכסכת אל ס"ך. כי כמו שא' ואל האדם טעמי ז"ל ס"ל בהמחין בישול פרחיו כן לא יגיע האדם אל סכסכת העומה כ' בהמחין סלחת חוקס:

ד (ב) לכל דבר ידוע בתנונה בו'. לומר שאם יהיה אדם דבר ידוע מלימותו. וכן שלא טעו איתנו ומכנהו ויעלה בלב האדם סכסכת מבלי שום מופת כלי. לסמחין בדבר הודיע שהוא שחזל על אופן מלך ובתנונה פלוגית. הריח תקיף אמונה. וכן שהיא אמונה פשוטה. וכאשר יזו"ל מוד חמאה סעיון לומר שיעין כזה הישכ בשכלו עד שיסורו כל הספיקות העליות בו ויוז"ל סלחת לומר הדבר המפונה והסוף סל"י ס"ל וזמ"ל אל יקבל השכל את האמונה שהוא. ויבטנה בלב ותהיה אז האמונה ממוצת עם השכל בלבות האנשים. ויהיה האדם אז מאמין בענין אשר הניע דעו והסוף אמונ' כסלו: (ג) קח נא מפיו תורה: ושם אמריו בלבו. לומר שגד"ה בח"ך לנ"ך. והנלך ז"ל ס"ך על סוף המקרא עם שלא סב"ל דק חמ"ל: (ג) שידע הדבר בהפך ממה שהוא. כ"ל: (ד) אמתות הדברים שרש בו'. ואל ימ"ל עמ"ל ממתו להשיג אמתות הדברים כאשר הם. י"ן שהלשח הוא העיקר המכוסף אל"י. ואם ימ"ל בעיון ס"ך מה שהיה עליו דעתו בתחלה לא יחשו לזה ליתן שמתה בלבו על הסומו את דעתו אחר סלחת: (ה) ועם חכמתו בוטח בו'. לומר עם שהוא חכם בחכמתו. הוא ידע עליה ככל מה שהמורה סל"חית סגור כס"ך עיוני. והוא בוטח על הדבר הראוי לכמות בו ויאל וזכר מהזכר אשר ראו לזכר עמו. י"ך שנפשו יודעת מאוד. כי י"ם מלימות גם לדברים אשר לא נפ"ל עליהם דעתו. וע"ל הוא בוטח וזכר כל שוד שלח נחב"ל לו הספך במופת. מש"ל השכל סגונה. שהוא משיג את דעתו ובלוט הפעילה לזכר. גם ע"כ שמה שהוא כס"ך דעתו אין לו מלימות. ועם זה הוא בוטח כמה שצריך לסוכר עמ"ל. ויאל וזכר מהם שאליו לכמות בו' וכ"ל אל"י כעבור ס"ך הסכמה דעתי: (ו) חכם ירא בו'. לומר שהחכם ידע וסר מרע ומשחמ"ס עם שלא נחב"ל לו רעמו כסלו. והכסיל ממענה ובוטח. והחכם כי אמתות סכסכת סלחת אחר

לו מהם מסון יעלה על דעתו שתובתיו וארנזיו בלאים מסון יוראה מה יועיל לו. או יעלה על דעתו שבע כשהוא רעב או שהוא רזה כשהוא צמא או שהוא מכוסה כשהוא ערום ויראה ענינו מה יהיה. ומי שיש לו מהם אויב מויק יעלה בדעתו שאויבו כבר מת ואבד ואינו ירא ממנו ומה מהרה תכואתו רעה (ח) שלא יגור ממנה. וזאת היא האולת הנמורה כאנשים חשבו כי כאשר לא יאמינו באלהותו ינחזו במצותיו ואזהרותיו ונמולו וענשו ושאר מה שדומה לזה ובכמותם אמר הכתוב (סליס ג') (פ) ננתקה את סוכרוהימו ונשליכה ממנו עבותימו :

הנה קצת אנשי הורו והתברו לסבול האש והיא שורפת אותם בכל עת שיקרבו אליה. (י) וקצת מהמתפקרים בעניני הבהרות מתנכרים לסבול מכות המטות והמקלות והם מכאיבים אותם בכל עת שיפגעו בהם. כ"ש שיותר יהיה חזק מה שיגיע אל המתנכרים על בורא הכל בענין הזה הם עם אולתם אינם נסלטים ממה שחייבה חכמתו וכמו שאמר החכם (לויס פ') חכם לבב ואמין בה (יב) מי הקשה אליו וישלם :

ה זכיון שהשלטנו מה שראינו (ב) לחברו אל המאמר הראשון צריך שנדבר הנה על (ג) משני האמת ונתנו הכירור אשר הם מוציא כל ידוע ומבוע כל נודע ונדבר עליו כפי מה שהוא ראוי לענין הספר הזה ונאמר שהם שלשה משבים. הראשון ידועת הנראה. והשני מדע השכל. והשלישי ידיעת מה שהתברר מביא אליו. ונסמך לזה ביאור כל אחד ואחד מאלה השרשים :

ונאמר כי ידיעת הנראה הוא מה שישגיגו האדם באתר פן ההמשה הושים אם כראות או בשמע או בריח או במשיש או במעם. אבל מדע השכל הוא אשר יעלה בשכל כמו שהצדק טוב והצב מנינה. אך מדע ההכרחית הוא מה שאם לא יאמין בו האדם יתחייב לבטל המושכל או המוחש. וכאשר לא יתכן לבטל א' כרם סכריתו הדבר להאמין בענין ההיא. כאשר אנהנו בודים בעל כרחנו כי יש לאדם נפש אף על פי שאין אנו רואים אותה (ג) שלא נבטל פעלה הנראה. ובי יש לנפש שכל אף על פי שאין אנו רואים אותו (ד) שלא נבטל פעלו הנראה. ואלה השלשה שרשים מצאנו בני אדם שאין מודים בהם והמעט מהם שגפר בשרש הראשון ואני עתיד לזכרם בסאמר הראשון פן הספר ואשיב עליהם. ובספירתו הראשון כופר בענין ובשלישי (ס) ספני שהם כנויים עליו. ורבים מאלה מי שהורה בראשון וכפר בשני ובשלישי ואני עתיד לזכור עוד דבריהם בסאמר הראשון ואשיב עליהם. ויותר מאלם מי שהורה בשני השרשים הראשונים וכפר בשלישי. (ו) וסבת החלק מעלותם בזה שמדע השני יותר נעלם מהראשון והשלישי יותר נעלם

שביל האמונה

דמיו. ואחרי שלא הסכימה דעתו על דעתו הוכן כסח נכלולו: (ז) ואם האמת אתם בו. ר"ל כי האמינים הדברים האלה אשר יבערו ויכסו. ולא דעת להם ולא תבוסה לדעת ולהכין. באף הם יכחשו צד' ויחמרו לא הוא. הנה חלקים בחזק יבוא חכמתו מוטלה לו. לאחזו בקנשות החזן ויעשו אלה הדברים חממה. כי נעבור שלא ראו כאלם בעיניהם. לא ידעו ולא יבינו ובחשיבה יסלכין. וחושבים כי חממות הדברים הם כפי דעת האדם. מדוע לא יחזו לב להכין על מהדברים הנכונים והנאליים כי אם כאלה אלה בו: (ח) שלא יגור ממנה. עם שלא יגור ולא יכחוד ממנה: (פ) ננתקה את סוכרותימו בו. כלומר נסטים בדעתו על זה ויהיה פן: (י) מהמתפקרים בעניני הבהרות בו. הסוללים אמר סכריות לבס כפי קרחת דמי נעוהים. ולא יחפשו למה טובו כפע על הפאחס. ומתנכרים לסבול כאלה המקלות. ובכ"ז ירעוהו הכאז והכער חמיד בכל עם אשר יבנו. ולא מועיל להם המתנכרוהם והסכמחם לסבול: (יא) מי הקשה אליו בו. מי הקשה לבו נדוד יח' ויהיה שלם:

ה (ב) לחברו אל המאמר הראשון. ר"ל שכבר השלטנו זכרון האמינים אשר נחמתי עליהם. אשר ראיתי לכבר זכרוהם אל המחבר הראשון. שהוא הדעות סבות נסילות הסמיקות בלגות בני אדם בחחילת עיוהם: (ג) משני האמת. יסודי האמת אשר על ידם נוכל למשוך את האמת מבין הסמיקות והספויסם. והם הנוחיים את הכירור בכל דבר: (ג) שלא נבטל פעלה הנראה. כי פעולה הנפש אלו רואים בעינינו. כאלו שאמר אן והמגדל והמוליד דומה והכרעה והסגועה וכיוצא ממה שהם מפעולות הנפש עיין נפש ככמ"ז והכין: (ד) שלא נבטל פעלו הנראה. כמו השכל המעשי והעיוני וכיוצא ממה שלא יעלם מפניו לשום מפכיל: (ס) מפני שהם בנויים עליו. כלומר שאם הוא כופר בראשון שהוא החוש ככ"כ סכופר בשכל ובמדע ההכרחי. די אחרי שכל עיקר יסודם הוא החוש והם פגים עליו. א"כ בהתאופס היסוד יסול הכנין בלי מסק: (ו) וסבת החתחלק מעלותם בו. ר"ל כי מ"כ רבו נופתי המדע ההכרחי מהמטורים במדע השכל. ורבו ב"כ סופתי המדע השכל מהמטורים במדע השכל. וכן כי מדע השכל יותר נעלם מהמדע השכל. ומדע ההכרחי יותר נעלם

הקדמת המחבר

צעלם מהשני. והכפירה יהיה ממהית אל הנעלם טאל הנראה. (ז) ויש אנשים שבפרו כמדע
 הזה להחזיק בתמורה וכל אחד מהם שלא כדעת חברו. וכל אחד מהם מקיים מה שהרחיק
 בעל דינו ומוען עליו שההכרח מביאו לזה כמו שקיים שכל הדברי נחים זכר בהנעה.
 אחר קיים כי כל הכרובים נעים וזכר בנוח. (ח) וכל אחד מהם הראיה שמביא חברו מפק
 ושובש. אבל אנחנו (ט) קהל ה' מ' ח' ד' י' ס' טאמינים באלה השלשה שמינים אשר לחדשים.
 ונחבר אליהם כשר רבועי הוצאנו אותם בשלש ראיות ושם לנו שרש (י) והוא ההגדה
 הנאמנת כי היא בנויה על מוען החוש ומדע השכל ומה שחייבו. כאשר אני עתיד
 לבאר במאמר השלישי בן הספר הזה:

(יא) ואומר הנה כי זה המדע רוצה לומר ההגדה הנאמנת וספרי הנכואה
 כאמתים לנו אלה השלשה שרשים כי הם מדעים אמתיים (יב) מפני שהוא
 מונה המושגים המורחקים מן העצבים ומשים אותם המשה (יג) ונחבר אליהם שנים
 כאמרו (ה'ס' קפ"ו) (יד) פה להם ולא ידברו עינים להם ולא יראו. וההמשה הם המושגים
 עצמם. והשנים והחבורים אליהם אחר מהם התנועה כמו שאמר (ט"ז) גליהם ולא ילכו
 (ט"ח) וזה יודע הכבד והקל כאשר יבנע אחד התנועה לכבדוה או שלא יבנעוה לקלותו.
 וזה שהאנשים רצו להוסיף במספר אלה החושים ואברו בנה כהם הודיע הקלות והבבד.
 ונאמר בחושי התנועה שבה תמצא הקלות והקושי. והאחר הדבור כאמרו (ס"א) לא ידגו
 בגרונם והוא כלל הדבור (ס"ב) בעל השמות והחבור וההקדמות והמופתים כאשר בארנו.
 וכאשר אמר לנו מדע השכל וצוה בצדק והזהיר מהכבד כאמרו (מ"ג) כי אמת יהנה חבי
 ונ' בצדק כל אברי פי ונ'. ואח"כ אמר לנו המדע החכרתי כי כל מה שמביא לדחות מאומה
 מן המוחש או מן המושכל שהוא שקר ונטול מה שדוחה המוחש כאמרו (מ"ד) ימו' מורף
 נפשו באפו להסעך העזב ונ' אבל נטול מה שדוחה המושכל מהכבד והצדק כאמרו (מ"ה)
 (כ"ד) (י"ג) אם לא איפה מי יבזיכני ונמו'. ואח"כ הודיענו שכל המדעים בנ' ים על מה
 שהשגנו בחושינו אשר זכרנום ומסתעפים מהם ומוציאים מהם כאמרו (כ"ד) שמעו
 חכמים מלי ויודעים האזינו לי כי אין מלים תבחן והיך יטעם לאכול. ואחר בן אמת לנו
 האסרים הצדיקים שהם אמת כאמרו (מ"ט) אהך שמע לי ונ'. אשר חכמים ינידו ולא
 בחדו

שביל האמנת

חדע השכל. וכל שהוא נעלם יחד הכפירה ונכנס עליו ניומר: (ז) ויש אנשים ב'. ר"ל שנתקן אחד
 כפרו כמדע הכרחי ושמנו בו ספק ושיבוש. ומהכרחו נענין אחר כנראה להם החזיקו בו וטעמו שהכרחו כניחא
 לומר ק: (ח) וכל אחד מהם הראיה ב'. כלומר שמוקם שאין קיום למדע הכרחי כי הוא מלא
 ספיקות ושיבושים: (ט) אהר המייתרדים. קהל עמם יכרעל המאמרים ניומד: (י) והוא ההגדה הנאמנת
 ב'. ר"ל כי לט קהל עמם יכרעל מהיט המורה שהיא הכנדה הנאמנה. למשך רבועי. כי הסלסה פשיס
 מהם המוש והשכל והסכרה. כלס חדו וקיימו אחתה הכנדה הנאמנה וזכורסה וס"ח בלעדה. כמו שיכוא
 במאמר השלישי פ': (יא) ואומר הנה כי זה המדע ב'. ר"ל כי פס במאמר השלישי יבאר איך
 ששלשה המדעים הזכרים קיימו אחתה הכנדה הנאמנה. ומה בהקדמתו יבאר איך הכנדה הנאמנה וספרי
 הנניחים קיימו אחתה שלשה המדעים: (יב) מפני שהוא מונה המושגים ב'. שכהכוח מונה הכמסה
 מוחשים והסעיד על פתיחת העצבים שאין המוחשים מושגים להם. ואין להם המדע החושי ולא ינלחו למחשה.
 ונזה קיים אחתה המוחשים כי פ"כ העיד על רחם מן הלולים: (יג) ונחבר אליהם שנים ב'. מלגו
 ההמשה חושים המוסרממים. הוסיף להזכיר עוד שני חושים. וכמו שיבאר: (יד) פה להם ולא ידברו.
 לדעת הגוף אחר זה חמורה חוש כסעס למען לא יוהסר מספר החמשה. וזה כי לא יפול לומר על העצבים
 חזרון חקק האלוהות. הלא אין האכילה מחוש כסעס. כי כסעס חושי רק משפס כסעסמים נא האכילה
 הגמורה שהוא מחוש המישוש. ובעבור כל זה אמר חמורה. פס להם ולא ידברו. כלומר שאין יכולתם להחיל
 הפייס דיבור שיש בו מיהוך אחיות. ופ"כ שלא יוכלו לומר מאמר שלס. אשר לזה רמז כמה שאמר אח"כ
 לא יכנו נכרוגם וכמו שיבאר: (טו) וזה יודע הכבד והקל ב'. ר"ל והמדע המוחשי מחוש החמשה.
 הוא ידיעת הכובד והקלות אשר לזכרים. כי אם יחאו חרס בחיזה דבר ויענעו חושו ושימיקו מאלה לאס.
 ידע קלום הכבד הכוא. וכאשר לא יוכל להכניע עמו ידע כדומו: (טז) בעל השכרות והחבור ב'.
 ר"ל מאמר שלס הכולל בחושי השפוח והמחובר נהם והקדמות אשר מלא מהם ההולדה. וזהו כלל הדיבור
 וא"י רעזו בהכלל האדם מכל מה אשר על פני האדמה: (יז) כי אמת יהנה חבי ב'. כלומר כמה שאמר
 כי אמת יבנה חבי נצדק כל הארי פי. אחת לט מדע כשכל. כי פ"כ טס צדק והאכיר מהכבד אשר קן
 המדעים השכליים וכמו מוזכר ראשונה: (יח) מורף נפשו באפו ונ'. ר"ל וכי נשכיל שאלה מחבל נשכך
 להשתתק ואיך חושפ. מעא הארץ ויכפרו כל יוגבים ב"כ כמדע החוש כמוך: (יט) ואם לא איפוא מי
 יזכיני

בחדו מאכותם להם לכדם נתנה הארץ ונומר. (כ) ויש להם הנאים ככר בארנום בפי' אלה הפסוקים כמקום. וכיון שזכרנו אלה השרשים הדי צריך שנבאר (כא) אופני הראיה מהם. ונאמר כי מדע הרוש כל אשר יפול חושינו האמתי (כג) בדבוק אשר בינינו וכינוי ראוי שנדע שהוא באמת כאשר השגנוהו (כד) אין בו ספק אחר אשר נהיה רגילים בענין הרמיונים ולא נטעה בהם. כעם אשר חשבנו כי הצורה אשר תראה במראה כי היא צורה ברואה שם באמת ואינה כי אם טבע מיוחד לנשמים הונים (ד) שתהפך צורת מה שהוא נכחה בה. ולא כעם אשר שמו הקומה אשר תראה במים נהפכת שהיא אמת תברא בעת ההיא ולא ידעו שהסבה בזה הוא בשיהיו המים יותר עמוקים שיעורם משיעור אורך הקומה. וכאשר ישטר מזה וזולתו יניע אל דעת המוחשות באמת ולא חטעהו הדמות כאשר אמר הכתוב (מ"ג ג') ויראו מואב מגנד את המים אדומים כדם. אך המושכלות כל אשר יצטייר (כה) בשכלנו הנצל מכל פנע (כו) והוא מדע אמת אין בו ספק (כז) אחר שנדע איך נעין ואחר כן נשלים העיון ונשטר מן הדמיונים והחלומות. כליש דשו שקיימום אמתות ברואות (כח) בצורות אשר ראה האדם וחיכו עצמם זה בדי שיהיה ידעו הנראה ולא ידעו כי קצתם יהיה (כט) מעניני היום ההולף אשר עברו על המושב וכזה אמר הכתוב (קלמ' ט') כי בא החלום ברוב ענין. וקצתם (ל) מפני המזונות והמס זקורם ורובם ומעומם. וכזה אמר הכתוב (ישעי' ל"ט) כאשר יחלום הרעב והנה אוכל וכאשר יחלום הצמא והנה שותה. וקצתם מפני המסך הגובר על המזן. וההם והלה ידמה שפחות ומיני ערוק. והקר והיבש ידמה אבל ודאנות וכמו שאמר הכובא ההולה (ליוג ז') כי אחרתי הנחמני ערשי ישא בשיחי משכבי והתתני בחלומות ומחזיונות הבעתני. (לא) אך בהם רמז מעט עליוני מתערב בהם על דרך הרמז והרמיון כמו שאמר (ס"ג ל"ג) בחלום חיון לילה וגו' אבל ההכרחי' מהמדע' כאשר ישנו חושנו (לג) בדברים ישנו אחרים עמו אנו חייבי שנאמין בהם כלם כיון שיהיו מעט או הרבה מפני שלא התקיים המושח ההוא כי אם בהם ואפשר שיהיה א' ואפשר שיהיה ב' או ג' או ד או יותר מזה ואפילו הגיעו אל מה שהגיעו מפני שא' א בלתי המושח ההוא וא"א בלעדיהם כלם :

(לב) והאחד מהם כי כשאנחנו רואים עשן שנאמין בציאות האש במציאות העשן כי לא יתום זה כי אם בזה. וכן כאשר נשמע קול אדם מאחורי הפרד או מאחורי הבותל אנחנו חייבי שנאמין במציאות מפני שלא יהיה קול אדם כי אם מאדם נמצא. אבל

שביל האמונה

יבויבני. וישם לאל מלתי. כלומר מי שיוכיח שזכרי אלה נאמרים ככזו. וישם את מלתי לנפש ואין. כי הכזב מנוגה וכלא נמשך. (כ) ויש להם הנאים ב'. ר"ל איך יהיה הסכל צנוי על החוש. ואיך נסמך על מה שחכמים בנידו. כ"ו נחזר להגאון ז"ל כביאורו על אלו (כא) אופני הראיה מהם. בלחיה חוסן טבל להכיר לחיה מן החוש ומשכל ומן ההכרח ותקבלה: (כב) בדיבוק אשר בינינו וכינוי ב'. ר"ל ובמחש אשר לו חס ודיבוק עם החוש הפסיוני. ועין לקמן מהלמד ראשון פ"ג בדעם השמיני. וכביאורי שם אוח ו"ו ומלמד שמי פ"ב וביאורי אוח י"ג והבין: (כג) אין בו ספק. כי הכופר במה שהוסג כחוש אולת הוא לו וכלימה: (כד) שתהפך צורת ב'. שפאורה כעומדת נכחה תחפך כחומר מוחס ומחשש בה: (כה) בשכלנו הניצל מכל פנע. כלומר שלא אידע בו שום פנע ומקרה דע: (כו) הוא מדע אמת אין בו ספק. כ"ל: (כז) אחר שנדע איך נעין. וכלמד שנדע דרכי העיון: (כח) בצורות אשר ראה האדם ב'. כלומר שישכחו את הלוכות אשר הראה להם בה דמיונם בתנומת עלי משכב. לנורות נמשכות באמת. ולומדים שאינם יכולים לדמות את אשר ראו בהם דמיונם: (כט) מעניני היום ההולף. מה שעבר עלינו ביום טעבר. וכאמרם ז"ל (ברעה נ) הבהר מליס יומא ולאורכא חזי: (ל) מפני המסך הנובה ב'. ר"ל כי החוש והקור והלה והיוצג מוכרחים להיות ממוזנים בגוף האדם על המצג שהיה. וכאשר ישחיה יין חמר מלא מסך. אזי יהגבר המסך על המצג שהיה. ויוליד חלומות בלתי עדיקות וכמו שמגדל בגאון ז"ל והולך: (לא) אך בהם רמז ב'. לפעמים יהיה מעורב בחוך החלומות גם מעט רמז עליוני: (לב) בדברים אחדים עסר ב'. ר"ל כאשר ישנו החוש והמדע ההכרחי שמי מופנים. בחלום שיהיו לאחדים. ולא טבל לדמות מושג המדע אם לא בדמות גם את מושג החוש. אזי חנו מוכרחים לקיים מושג המדע ההכרחי ההוא. ובין שיהיה מושג עין אחד ובין שיהיה מושג עיניים הרבה. מוכרחים חנו לקיים את כלם בעבור קיום מושג החוש. אשר ח"א היופי אם לא בקיום העין או העיניים ההם: (לג) וראדה מהם ב'. ר"ל מה שאמרנו שאפשר שיהיה מושג המדע אחד. הוא עדי"מ כשלאנחנו רואים עשן. יחוייב מזה עשן אחד. והוא מציאות האש. כי לא ימוס זה כלומר שלא יהיה מושג החוש שהוא הפנע המים ושלם. אם לא בזה שהוא מציאות האש. וכן כשמענו קולו מדבר יחוייב ג"כ רק עשן אחד. והוא מציאות האדם: (לד) אבל מה שיוסיף ב'. כלומר ומה שאמרנו שאפשר שיהיה מדע החוש מחייב לוהט להאמין במציאות עיניים יומר מלמד. הוא עדי"מ כמו שאלוהים המזון

הקדמת המחבר

(לד) אבל מה שיוסיף על האחד כמו שאנו רואים הכוזב נכנס בכפון בעל חי מוגשם ותצא הפסולה מנגו. ואם לא נז' מין נד' דברים לא יתלם מה שהשינו הושינו והוא שיש בהם כח מושך הכוזב רפנים. וכח מרזק בו עד שיתבשל. וכח שמעכל אותו. וכח דוחה פכלתו בו נדה. הוי' וכאשר יהיה המוחש לא יתום כי אם נאלו הארבעה צריך שנאמין שארבעתם אמת. ואפשר שלא השלם לנו אמינות מה שנאמין (לה) עד שנחדש לו מלאכה שהאכתהו לנו. ואפשר שנצטרך למלאכות רבות וכאשר יהאמת שהדבר ההוא המוחש נחלה בהם אנו הייכים שנחשוב. והם כלם אמת עד שיתקיים המוחש ההוא. וזה כאשר נראה הירח באיר על הארץ והוא בא בעתים שגלים מיום ומלילה ועם זה הולך הליכה ארוכה והליכה קצרה כאשר יצטרך להיב להגיע אל א' ההנחות השמנה ועשרים אשר השגנו וקראנו להם שכוח ויבשר זתים ויעבור אורם. ועם זה אנו רואים אותו פעם הולך בנגב ופעם בצפון ונדע מזה כי אם היתה לו רגועה ארת כבד לא היתה כהחלפת הליכתו ורחבו. וראוהנו והתלפוחו כהייב שיש לו הנזעות רבות ושהנזעות הרבות לא תתיינה כי אם כנשמים רבים מפני שהגשם האחד לא יגוע בעת א' שתי תנועות כהחלפות כיון נ או ד' ושהגשמים הרבים השוים בצורחם פוסקים קצתם את קצתם ולכן התנועות יחסו קצתם בקצתם או יסיפו עליו ושזה לא יהאמת לנו כי אם במלאכת השיעור שנקראת הנדס"ה. והיא הראה אותם לנו כנכמים כצורה על דרך ההרכבה אחר שנעבוד על הפשוט כהם והתי כקנו לרעה הצורות הפשוטות אחר הנקודות והקיים עד שידענו הצורה המשוכללת והתרונת והעניקה והנכבדת והפוככת עד שהגענו לידית כצורה הפוככת ומה שנתברר מהלקיה וכה שוכר במל עד שידענו כי צורות הנלגלים כדודיות או עגולות וכקצתם בתוך קצתם. ובהשלטות המלאכות האלה יתברר לנו כי הליכת הירח כורכב כארבעה תנועות. וצריך שנאמין כי אלה המלאכות אמת מפני שלא תתום לנו אמינות התחלפות וליכתו על דחק הבכעי כי אם כדם. וכיון שבארגו איך יהיה הדוע התכרחי צריך שנוכיר מה עישמרהו כן והפסד והוא שרוב טחלוקות בני אדם והתחלפות ראיותיהם בו ובסנו. ונאמר כשיאמר אומר האמנתי בכך שלא אבטל המוחש אנו הייבין לעיין שמה המוחש תקיים בזולת מה שהאמין בו. ואם הוא כן מה שהאמין בו במל. וזה כמי שהאמין כי (לו) ההגוה בעבור שרואים כלבנתה שהיה עליה סבוב נלגל השמש טקדס וכאשר יבחנו דבריו נמצא זולתן אפטר ורוא שיהיה זה איר עולה בחלק אישוי עומד או נכמים קטנים נקבצים או זולת זה ויתבטל מה שאמר. ואם יאמר אומר האמנתי כך שלא אבטל המושכל אנו הייבין לעיין אם הכושל הוא יתחייב בזולת מה שהאמין בו במלה אמינתו. וזה כמי שחשב שיש ארץ אחרת זולת זאת וראויותם על זה (לז) שתהיה האש באמצע כי כל דבר חשוב שמור באמצע. (לח) וכבר התישר לנו שנהשוב זה לאדם

השוכן

שביל האמונה

כו': (לה) עד שנחדש לך כו'. ר"ל כי לפעמים לא יתקיים לנו מושג החוש אם לא נתיחד בשכלנו ציור מלאכותיו או ציורים כדכס מלאכותיים ואלמין כינחם במחליות כדי לקיים מושג החוש. וכמו שהיה כמה שסגנו בחושנו מחילוף הטעם הירח טעמים כאלונוט ופעמים בקצרה. ומחילוף מקומה טעם כנגב ופעם בלפון. וכן סהרה אורה וכאר הצינים המושגים לנו משהך הירח. אשר לא נחיישב לנו כל אלה עד אשר חדשנו בשכלנו להאמן שיש מה נרעה מלאכותיות כדדסיות מגביל כסוך נלגל. ונלגלי טקסה ושאר עמיים אשר הוכרחו להאמן כיוחס. כדי שחיישב נפשוטיס כמה שסגנו בחושנו. וכמו שפכאל כגלון ז"ל כל מפטיס כמתפטיס לז. ובעבור שאין זה מטעה ככסר לא העמתי עלי לבאר דבריו בערפות. וכסרי החכמה סמוריס למי כל מי שירצה יעמד על דבריו אלה: (לו) ההגוה כו'. ר"ל כי מה שאנו רואים כחלש אזור המזלות נחייב לכן הנקרא נחייב החלוי בעבוד עזומה מתחלפו לחז. הירח סהכב ציה. כי מקדס הירח סיוך חסיה כנחייב סה. וז' אחר כגלון ז' ל שאין לנו מוכרהו להאמן זה. כי ככר יקרה לנו סהס כשחלש סזה חד או קיוון סוכטיס קטיס וכיוזא: (לז) שתהיה האש באמצע כו'. ר"ל כי ייבן סעגולת סהס כלומר בגלגליס סס הסוטיס יוחר חכל כמתגליס. ח"כ יחייב סיסוי סס כחלש כמו כל דכר חסוב סהס כחלש. כלהו חלמר סהלל כסוך סקליסה וכנגען כסוך ספרי ולא סהיו סס תקיסיס חל סהלך. ונחחייב לסס מזה סחלסו סלך חלמר זולת סהלך סיוח למעלה סכנגלליס. ויהיו בגלגליס מתגלטיס כן עמי סהלל ס. כחק כל דכר חסוב סהיו סחלש. ודע כי לדעת סכס סהקדמוטיס בגלגליס סס מיסוד סהס. וכן סול גס דעח הנחן ז"ל ככרס כקומוס מזה סספר. והחסיד כעל ח"ס ז"ל צ"פ סספר היחוד חמר ז"ל וכבר חשבו קח סהילוס פיס כי בגלגליס וכסוכטיס והאיסיס העלוטיס סס סחולנת סהס. ודומה לזה מה שאמר דוד ע"ס עשה מלאכות חמוס סספרו סס לופס. וכזה רחיש על סהספכט סחול ולינח סו"כס חמיטיס כחכר ססכ סלגס"ו ע"כ. ועיין דר"ק כסילוכו לופטיס מ' סזה ועיין נסס חמיטי ככמ"ו: (לח) וכבר התישר לנו כו'. וכבר מכל להכחיש זה ויחיישר לנו סהספכל

השובן בארץ אשר הוא באמצע הבל ובטל מה שחייבוהו עצמם בו. וכשיאמר אומר האמנתי בכך ולא הקשה על המחשך והיתה האמונה ההיא מפסדת מוחש אחר. נדון בנבול שובעני המחששים כמו שהשבו כי הדברים כולם הוחלו מן המים כי (מ) ב"ח מיסוד לח ועזבו מה שהם רואים אותו (מח) מהגרת המים מהתובו לא יתכן שיהיה שרש שי לא יעמוד בעצמו וכאשר נפגשים בהבאת הראיה כמו אלה השנים הנדול שבהם יותר ראוי לראיה. וכאשר יאמר אומר האמנתי כך הקשה על המחשך והיה קצת מאמרו מותר את קצתו מאמרו שקר. במאמר אשר חשבו כי הטוב הוא כל מה שהוא ערב לנו מפני (מג) שכן הם חשים ואינם זוכרים (מג) שהריגתם תערב לשונאיהם כאשר הריגת שונאיהם תערב להם והיה טוב ורע יחד דבר שסותר זה את זה:

וכשיאמר אומר האמנתי כך לעלת כך ודקדקנו העלה ההיא ומצאנו אותה (מד) סחיבת דבר אחר איננו מאמין בו כבר במלה. במאמר אנשי הקדמות האמינו כי הדברים קדומים לפני שאין אנו מאמינים אלא במה שהשיגוהו חושינו. ואשר אין מאמינים כי אם במה שהשיגוהו חושיהם ימנעם שיאמינו כי הדברים קדמונים כי אי אפשר שיחושו הקדמון בקדמותו. וכן אם יאמר אומר מאנתי כך לעלה כך ותמצאהו שנכנס ביותר קשה במה שברח ממנו כאשר ברח קצת המיחידים מאמרו שאינו יכול על (מה) השבת אתמול נכנס במה שהוא יותר רע לספר עליו מה שהוא הבל (מו) וכאשר אני עתיד לזכור במאמר הראשון:

(מז) ואנחנו עתה כאשר נדרוש קיום אמתת מדע ההכרחי נשמרהו מחמשה הענינים האלה המפסידים אותו. והוא שלא תנוד בוולתו אמתת המחשך. ולא תנוד בוולתו

שביל האמונה

בשנאמר כי האדם הוא שומר בלחשט יען כי הוא החשוב והנכבד מהגלגלים ומכל האמצאים ויכול מה שחייבו עצמם להאמין במציאות ארץ אחרת. ודברי הגאון ז"ל אלה הם ענין יקר מאוד בעלם. כי בזה כראש לנו את דעתו הנאמנה שהאדם השלם הוא יותר יקר ויותר נכבד מהגלגלים מה שנהחשקו בזה גדולי עולם ומעשה כל אשר ילמד הקר זה. אהשו בשם הגאון ז"ל מזכיר שכל העולם לא נברא אלא לנחות לזה והוא החשוב והנכבד מהשמים וכל אשר בהם והארץ וכל אשר עליה. ועיין בפתיחה למאמר הרביעי ומאמר החשישי פ"ח וממלא כי שפתי הגאון ז"ל צדור מלנו כדברים האלה. וכבר שמענו זה מפי הקב"ה בנבדור ובעצמו כאמרו ז"ל (ברכות לב) אמר לה קב"ה (לכנסה ישראל) בחי שמים עשרה מלות בראשי ברכיך ועל כל תול ומול בראשי לו שלשים חיל ועל כל חיל ומול בראשי שלשים לגיון ועל כל לגיון בראשי שלשים רספון ועל כל רספון בראשי לו שלשים קרפון ועל כל קרפון וקרפון בראשי לו שלשים גספרה ועל כל גספרה וגספרה תליתי בה שלש מלות וששים וחמשה אלפי רבוא כוכבים כנגד ימות החמה וכלן לא בראשי אלא בשבילך ע"כ. ועיין עוד מזה בספר מפסי ד' ח"א פ"ג סס העמיק הכריח לקיים זה בסוב פעם: (נס) הקשה על המבוזש בו'. כלומר שאם מוכרח להאמין זה בעבור שאני מקיש אותו אל דבר מוחש. ואם לא האמין בו אהיה מוכרח להכחיש בה את המוחש. אולם אהנו רואים שאם קיים את דברו נעמד להכחיש מוחש אחר. או אט מוכרחים לפסוק ולדון בין המוחשים איזה להק ואיזה לקרב. למען דעת מי מהם יותר ראוי לקיימו: (מ) בעל חי מיסוד לח. מפסד הכרע האלה: (מח) מהגרת המים מהתובו בו'. ר"ל כי המה ראוי להתלם הכעל חי ולא לראו את מוט. כי ממש שאנו רואים שבהכרח גוף הכעל חי יגדור ויזל המים ממש כחלה ואחר הכפרה לא יפאר ל"ס הפסד בלבד לא יסכן שיהיו המים שורש. כי אלו היו הם ערבו היו נפארים אחר ההיטוך. וכאשר נכפשים שם מוחשים כאלה כהבאה בראיה ולא נוכל לקיים שמהם יחד. ידמה קפון מפני הגדול. ובנדק נוכל נומר כי האחרות הפסד אחר ההיטוך היא יותר ראיה על היותם הפתולה מן הפסד מהכריח שאמרו הם מפתח חרש. וכמו שאמר גם כהחוב הכל היה מן הפסד הכל שנ אל הפסד: (מג) שבך הם חששים. שכן הם מרגישים בחוש כערבות אשר בו. ואשר יערב לחוש הוא הסוב לדעתם: (מנ) שהריגתם תערב בו'. ר"ל שאם יבוא ראיה מהכנס החוש על הסוב. שהיה ח"כ בהריגתם את שונאיהם. טוב ורע יחד. כי הסובג ירגיש כסובג וכהכרב צדמנו. וזה דבר שסותר אף: (מד) סחיבת דבר אחר בו'. ר"ל אם ישמון אחד להאמין בראיה דבר לסבה ידועה. והוא עלמו איש מחמין בשאר מה שחייבה הסבה הכיו. ושלא יאמין בכל הדברים הפתויבים מהסבה הכיו יכול מה שהוא מאמין בו. ח"כ נפל מה שהאמין בו. כמו שיאמרו מאמין הקדמות שאינם מאמינים רק במה שהחוש משיג אותו. ובעבור שאין החוש משיג היות דבר מלא דבר. ע"כ יאמיש פהכמלאים קדמונים לא כרו מכוה. ושכחו כי אלה הסבה פעמה שחייב לחוש לכל יאמיש בקדמות כי מעולם לא נפל החוש על ענין קדמון ככ"פ. וע"כ רחייחם וחמוחשם בקדמות כאלה: (מה) השבת אתמול. לפסיב את יום העבר: (מו) וכאשר אני עתיד לזכור במאמר השני. כ"ל ועי"ש פ"ב (מו) ואנחנו עתה כאשר נדרוש בו'. יבאר דברי הגאון ז"ל אלה הוא שלא טבל לצאר על אמתת שום מדע נבדרי. אשר נראה להכריח אותו מדבר מוחש. או מדבר ידוע כשכל. אם לא נשמור אותו פחלה מחמשים הפסידים

הקדמת המחבר

בזולתו אמתת הדין. ולא שיהיה מפסיד אמת אהרת. ושלא יספור קצתו את קצתו כל שכן שיכנס ביותר רע ממה שברח מכנו. וזה אהרי שמירת המוחש והמושכל ברגילות אשר זכרנו. ויהיו שבעה ענינים עם הכתוץ על מלאכת העיון עד השלמה תצא לנו האמת. ובשיבא זולתנו להביא לנו ראיה בסדע ההכרחי נכחין דבריו כאלה השבעה. וזאשר יבחן כמבחן וישקל כמאזנים יהיה (מח) אמת ג' ב מקובל וכן נשתמש בהם (מש) בעניני ההגדה הנאמנת רוצה לומר כפרי הנביאים אך אין זה מקום לבאר בו כל אופניהם וכבר בארתי מזה קצת בפרט בפתח פירושי התורה :

ו זאם יאמר אומר איך נשים עלינו לדין העיון בדיעות ודקדוקים עד אשר נאמין אותם (ה) כפי מה שיתבררו בנלאכת השיעור ויתישבו והעב ברחיקים המלאכה הזאת עד שהם אובדים שהעיון כח כביא הכפירה וכביא אל האפיקורכות. נאמר כי זה אינו אלא אצל עמי הארץ שבהם כאשר כוברים עמי הארץ שבעיר הזאת כי כל מי שהוא הולך אל ארץ יהודי יעשיר. וכמו שנאמר על עמי הארץ שבעירנו שהם כוברים (ג) שבערב שהם דומה להנין (ג) בולע הירח ונקדר. וכאשר אומרים על קצת עמי הארץ (ג) שבערב שהם כוברים שמי שמת סוהם ולא ישחטו נמלו על קברו (ד) יביאורו ליום הדין רגלי. והרבה כזה סוה שראוי לשהוק עליו. ואט יאמר אומר הנה הכמי ישאל ההידור סוה (ה) ובכלל העיון בהחלת הזמן וההגדת המקום באדם (מגיף יא) כל המכהל בארבעה דברים ראוי לו כאלו לא בא לעולם מה למעלה מה למטה מה לפניו מה לאחור. נאמר (ו) ונעזר באלהים כי העיון האמתי לא יתכן (ז) שיפגעוהו מכנו ויוצרונו כבר צוה בו (ח) עם ההגדה הנאמנת באמרו (יעש"מ) הלא חדעו הלא השמעו הלא הוגד מראש לכם הלא הבינתם מוסדות הארץ. ואמרו החסידים קצתם לקצתם (איוב ל"ד) טעפת נבחר' לנו נדעה כינינו מה טוב.

וכאשר

שביל האמונה

המפסידים אותו. והם אשר זכר אותם ראשונה. האחד שלא נולד לקיים אמתת המוחש או הידוע אשר המעט המדע ממנו. בשום מדע אחר בעולם. כ"ה כזה המדע אשר לנו אומרים. וכמו שידענו ממש נחוב החלבי. וארץ אחרת. כזכרים ראשונה. והפטי שלא נפסיד במדע כזה אשר לנו אומרים שום מוחש או מושכל אחר. וכפסל הנזכר מהאומרים שבע"מ הוא מיסוד לח' והפטי' שלא יהיה קצת המאמר סותר את קצתו. וכפסל האומר שבערב לחוש הוא סוהם האמתי. והכבישי שלא נכרח מדבר הקשה אל דבר קשה כמוהו וכפסל אשני שקדמות הנזכרים והחמישי כי כש"כ שלא נכרח מן הדע אל יותר רע ממנו. ואלה הרמזה פנינים מספיקים במדע הכרחי. אם רק נהיה רגילים בעניני המוחשים והמושכלות. בלחן פיהיה המוחש או המושכל אשר משוף המדע ממנו אמתו נאות ומשומר מן הדמיונים. וכזה הם ששש פעמים. ועם שחנן והסכל בהשלמת מלאכת העיון יהיו שבעה * ואז ילא לנו האמת הכבוד. ובגוף ז"ל כלל באמרו ושלא יספור קצתו את קצתו גם ענין הכביחה מהדבר הקשה אל דבר קשה כמוהו. כי זה ג"כ ענין הסוהר קצתו את קצתו ופ"כ כלל את שניהם במאמר אחד : (מח) אמת ג' ב מקובל. כומר אם נודקין אותו בשבעה דרכים הלא עומד בכלם אז הוא אמת וגם מקובל אל הלב : (מש) בעניני ההגדה הנאמנת בו'. ר"ל כי המדע אשר בשברי הניחויים צריך ג"כ בדיקה. ואחר הבדיקה דע אם עמדנו על הכונה האמתית. ואם לא חסכים הכבוד : זה מה שצויק ויבוקש בה. נדע נאמנה כי לא עמדנו על כונה ההגדה עוד. אך אמר הגוף ז"ל שאין כאן מקום לבאר אופני הבדיקה בספרי הניחויים. ובכבר צלר אולם כפימחם פירושי המורה אשר לו :

ף (ה) כפי מה שיתבררו בו'. ר"ל איך נדון את העיון האמונה בדקדוקים לבקש מופת על כל דבר נפרס נאמין אחרו. כמו שאנו עושים במלאכת החשבון וכפייעור. שאלחמם מבקש מופתים בפעמיהם עד שיהיונו זכפס מרחיקים זה. ולאמרים שזה יאות רק במלאכת השיעור. כי העיון באמונה על זה החופן מביא לדי כפירה ואפיקורכות : (ג) בולע הירח ונקדר. מדבריו אלה נראה כי בימי הגוף ז"ל היו שיערו קצת סכלים אשר דמו כי הנה העלם הידע בסוף ההודש או העלם קצתה קודם מילואה ואחריו. הוא בשכור שיש בשמים דמות מין כבולע אותה כלם או תקצתה : (ג) שבערב. בגלגלות המערכ : (ד) יביאורו ליום הדין רגלי. יביאו אותו ליום הדין הולך ברגליו. משא' כ' אש' ישחטו גמלו על קברו. כי אז ירכב על גמלו. וביולה בענינים אלה אשר ראוי למלאות מה שחוק עליהם : (ה) ובלבד העיון בו'. וכיחוד הסיכו מלחקור חקר החמלה הזמן. לפסול מה לפנים. ואחר החמלה המקום. לפסול מה למעלה : (ו) ונעזר באלוהים. מהמר מוסגר פתומע בתוך הכדורים להפסל שיעורנו אלוהים סונל לעמוד על האמת הכבוד : (ז) שיבערוהו מכנו. לא יתכן שימונעו הכו"ל את העיון מלחטו. וכינאל כזה כתב הרב המורה בפ"ב בהראשון ו"ל ואין הרגון באלו הכהובים אשר אמרוס כניחויים והכחמים ז"ל לחסוס סצר העיון לגמרי. ולכלל הסכל מהפטיג מה ששאר לפטיג. כמו שיחשבו הפסחים והמתרפלים. אשר ייסב להם שיכיומו הכהונס ומחויפסם. שליומוס והכמס. ועליומוס שלחם והכמחם הכרון וליחם מן הדם. שמים אור לחופך וחופך לחור. אבל כונה כנס להגיד טוב לשכל שטטטיי גכול שיעמוד אלעו ע"כ : (ח) עם ההגדה הנאמנת. ר"ל שכבר אור וילגרו בעיון. ווסף על הכהונס כמלמנה

ובאשר יש לחמשים האנשים בזה רוצה לומר איוב וחבריו מאמרים נרחבים. אבל סענו
 שנעזוב ספרי הנביאים לצד ושנסמך על מה שיצא לכל אחד ואחד בדעת עצמו בהעלותו
 על דעתו ההתחלות הזמן והמקום. כי כל המעיין כן הצד הזה אפשר שימצא ואפשר שיטעה.
 (ס) ועד שימצא יהיה ברא דת ואם ימצא דרת ויחזיק בה לא יבטח בהעתקתו סמנה בספס
 שיעמוד לפניו ויפסיד עליו אמונתו ואנחנו כלנו מסכימים שהעושה זה חוטא אם הוא בעל
 עיון אבל אנחנו קהל בני ישראל חוקרים ובעינינו על דרך זולת זו שהוא מה שאני עתיד
 לזכרו ולבאר בע"ה :

דע אלהים ישירך האיש המעיין בכפר הזה כי אנחנו חוקרים ומעיינים בעניני תורתנו
 בשני ענינים. האחד מהם שיתברר אצלנו בפעל מה שידענו (י) מנביאי האלהים
 במדע. והשני שנושב על כל מי שמועך עלינו בדבר כדברי תורתנו. והוא שאלהינו ית'
 (יא) חייבנו כל מה שאנו צריכים אליו סענין תורתנו על ידי נביאו אחר שאמת להם
 הנבואה אצלנו באותות ובמופתים וצונו שנאמין בענינים ההם ונשמרם. (יב) והודיענו
 כי כאשר נעוין ונחוקר יצא לנו הברור השלם ככל שער (יג) כאשר הודיענו על ידי נביאו
 והבטיחנו כי לא יתכן שיהיה לכופרין עלינו וידו פענה בתורתנו ולא ראה לכפפים
 באמונתנו. (טו) והוא באמרו כמה שהגיד לנו מן הדברים בלם שהם מזהמים והוא הבורא
 את התחלתם והוא א' אין שותף לו באמרו (ישע' ס"ד) כה אמר יי' מלך ישראל ונאלו
 יי' צבאות אני ראשון ואני אחרון ומכלעדי אין אלהים. (טז) ואמר אחריו במה שזוהו בו
 והוהינו סמנו והגיד אותה לנו שהוא היה והוא יהיה (יז) באמרו (שם) ומי כמוני יקרא
 ויזינה ויערבה לי משומי עם עולם ואותיות ואשר תבאנה יגידו למו. (יח) והסיד פחדנו

מן

שביל האמונה

הנאמנה. כמ"ס הלל הוגד מראש לכו. הרי הסגרה הנאמנה. הלא הניעונו מוסדות הלכן. הרי העיון :
 (ס) ועד שימצא יהיה בלא דת. נעמיים כזה דכרי כרב המורה בפ"ד מהראשון. וז"ל ואלו לא נתן לנו
 דעה על ד' סבלה בשום פנים. ולא היסודנו אל דבר במל'. הלא שמויב בנייר השלם בנדברים הנעמיים
 ובהאמין כמה שיראה להאמין בו במופת. וזה ה"ל אלה אחר ההגות הפלוסופים. היה מביא זה למוח רוב
 הפלפלים והס לא ידעו היס אלוה בעולם או אין אלוה. כמ"ב שמויב לו דבר או ידוכח ממנו חסרון. ולא היה
 ניגול מזה המוח אלא אחד מעיר ושנים ממספחה ע"כ : (י) **כנביאי האלוקים במדע**. המדע אשר ידענו
 אורחו מן הנביאים. אלו רלוים שיהכר עוד בפועל אלא הסכל : (יא) **חייבנו כל מה בו**. כ"ל שאלוקים ית'
 מייב והודיע אותנו ע"י נביאיו הנאמנים באוהותם ובמופתיהם. אח כל הדברים והענינים הנאמנים למוסד
 האלוהית ולא יתכן מליחופה בלעדם. ועוד אהנו שאלמין בהם ונשמור אותם : (יב) והודיענו כי כאשר
 נעוין בו. כ"ל והודיענו שאלוקים נעוין ונחוקר על אלה הדברים והענינים אשר קבלנו מהנביאים.
 לא יהיה טמלנו לריק. הבל כפינו הכידור השלם בכל שער ושער. מהכרי למה שידענו מהנביאים ע"ה :
 (יג) **כאשר הודיענו ע"י נביאיו והבטיחנו בו**. כלומר כמה שהודיענו ע"י נביאיו והבטיחנו שלא תהיה
 לנופוס מה שיהי כדורינו כזה שאם נעוין ונחוקר יאל לנו האמת. כי צולת יס ארך וכול לעמוד
 נגד הכופרים והמחפשים לכל פענותיהם : (יד) **פענה בתורתנו ולא ראה בו**. הכופרים בהלם לא
 תהיה להם פענה. והמספיקים לא תהיה להם רלוים להפסי ספק בהמונה : (טו) **והיא באמרו במה**
שהגיד לנו בו. כ"ל. הגלון ז"ל שב עשה לבאר מה שאמר ראשונה. שאלוקים ית' הוד עט ע"י נביאיו
 כל מה שאנו צריכים אליו מעניני תורתנו. והוא באמרו ית' בכל הדברים כלם אשר הגיד לנו בתורתנו סדר
 כנביאיהם והיחס. שהם כלם מוחלים. כלומר מוחפלים וממודעים וסוהו כדל ההללם. ולא היה עס שום
 דבר. מהומד קדום ועמינים פכדיס וכוילא. כ"ל מהללם הגמור המוחלם. ולא היה עס כל א סול ית' לבד
 ואין שותף לו. כאמרו חני ראשון ואני אחרון וכו' : (טז) **ואמר אחריו במה שזוהו בו**. וזה שאלמ
 שזודיענו מה שיהי כדורינו חליו בדין מעמי כדלפיה אשר כסרה המורה ברהשית דבריה. אשר לו אח"כ
 בהליוויים וההסקות וההגדות אשר ליה וכו' אשר הכיד כדורנו. שהם היו ויהיו. כלומר שהליוויים וההסקות
 הם נחמים ולא ישמו לעולם. וההגדות הסולמות היו כן בחפית והעתידות ההייה כן בחפיר הגיד. ואלה הם
 הפלפלים הענינים שהלכן אליהם הלא המורה גדול מאוד וכס יחודו ית'. ושהלללים כלם מודעים מ מה דבר.
 וזוהי המורה לא הפענה : (יז) **באמרו ומי כמוני יקרא בו**. לדעת הגלון ז' ליהי מאמר המקרא הזה
 עוסק על המורה. והכנס מי כמוני יקרא את האשים ללוות אותם כעוב ובהזכירם מן הדע. כמו שקראתי
 אותם לכתי בתורתי. ומי כמוני יגיד הגדות המורה האמתיות. ומי יעריך פכדיותיה אשר פמתי אותם מאז
 מעולם. ואלו יושב והבולה הם מגידים כלומר שפיהם מאז מעולם וזהו לעולם ולא הפענה. וכבר דרשו
 נח חז"ל את המקרא הזה על המורה הפענה ז"ל (מרדש תלמיס מזורג ג') לא נחמו פכדיותיהם ש' תורה על
 הפדר שאלמתי נאמה על הכדר כל מי שהוא קורא בהם יכול להחיות המתים לפיכך נעלים סודותי ש' תורה
 שנאמר ומי כמוני יקרא וכו' : (יח) והסיד פחדנו מן החולקים. עשה שב לבאר מה שאמר ראשונה

דלית

סגככיתו

הקדמת המחבר

בן החולקים עלינו כי לא יתכן להם שיגברו עלינו בטענה ולא שיראו עלינו דבר מתייב
 כמו שאמר (ע) אל תפחדו ואל תרתו הלא מאז השמעתיו והגדתי ואתם עדי היש אלוה
 כבלעדי ואין צור כל ידעתי . ואמרו אל תפחדו רוצה בו עניני בעלי דינים (י) ברובם
 וכחותם ומדותם כמו שאמר במקום אחר (ש) ל' ותפחד תמיד כל היום מפני המת המציק .
 ואמרו ואל תרתו הוא כמו ואל תיראו כאשר יבא כענין התמורה הה' במקום אלה ורוצה
 בן הדברים עצמם ומן המעיות עצמם כאשר אמר במקום אחר (יחזקאל י') בפניהם אל תיראו
 ומדבריהם אל תחת ואמר (שמות ט') הירא את דברי י"י . (כ) ואמרו הלא כמו השמעתיו
 רוצה בו ההגדות שעתידים לבא . ואמרו והגדתי רוצה בו ההגדות אשר הלפו כמו שאמר
 (ישעיה מ"ב) הראשונות הגה באו והדשות אני מניד (כא) ואמרו ואתם עדי רוצה אל מה
 שראה העם מן האותות הנראות והמפתים הנגלים והם על פנים רבים מבא העשר כמות
 על מצרים ובקיעת הים וסעודת הר סיני . ואני רואה כי ענין (כג) אות הכן יותר נפלאה
 מכולם כי הדבר המתמיד יותר נפלא מהנפסק כי לא יעלה בדעת התבולה שתכלכל עם
 שכבפרס קרוב לאלף אלפים אדם ארבעים שנה לא מירב כי אם (כד) סמוך מזה יחל
 אותו הבורא להם כאויר . ואלו היה הגה שנים פנים לתבולה לקצת זה היו מקדימים
 אלה הפילוסופים הקדמונים והיו טבללים תלמידיהם בו ומלמדים אותם החכמות והיו
 מכפיקים להם מהצטרך להתעסק בקנין ולבקש עזר מבני אדם (כז) ולא שיהיו המון בני
 ישראל מקדימים על הינין הזה ומספיק זה בתנאי זה הגדה נאמנת . ועם זה בשהיו אומרי
 לבניהם שאנחנו עמדתו בטורח מ' שנה אובלים הכן ולא היה לו שום עיקר היו אומרים
 להם בניהם הנה אתם טובים לנו . אתה פלוני הלא זה שדך ואתה פלוני הלא זה נגך
 אשר מהם הייתם תמיד מתפרנסים זה מה שלא היו בניהם מקבלים מהם בשום פנים .
 ואמרו היש אלוה מבלעדי רוצה בו (כח) שבא הייתם יראים שיהיה קצת מה שהגדתי לכם
 שהיה

שביל האמונה

הבסיסו הבורא י' שלא יתכן שהיה לכופרים טענה עליו . אשר בזה נכללה גם ההדעה שלם נעוין
 וזהקור יאל לו הנידוי העלם: (י) ברובם וכחותם ומדותם כו' . ר"ל כי מאמר ואל תפחדו מוסב על
 האותות עצמם . שלא נסחד מעולם ריבויים ומגדול כחם . ומדבריהם האכזריות . אשר יכלו להכעבר ענינו
 להפך דתנו באונם ונלחמן אחרת וכלי תלמדה . ומאחר אל הרכו מוסב על הדברים והטענה אשר יסעו
 עדנו . כלומר שלא ירד מדבריהם כי מהבל המה גם יחד . וענין היראה מוסב על דברים כח' ומדבריהם אל
 תחת הירא דבר ד' . ואחר שהבסיסו שלא ירד מדבריהם . וזהו הוא הבקשה חזקה שיהיה לנו ניידו שלם
 בכל הענינים אשר נחקור עליהם בענין החסרה . וכמו שאמר ראשונה . ומתחילים לזה דברי הרמב"ם ז"ל
 בחגרות לחימן . וז"ל שם . ואין לך זמן מאלו שנתנה לנו שורה זו עד וזנינו זה . שכל שגאל גובר ומכריח ממנו
 או אולם שאין חמלה בוונתו לסחור חורחנו ולהפך דתנו באונם ונלחמן כחכר כמו שגאל ויכירא וסמרי
 ונבדלנו ויפסונו ואמרוטם וכרבה כיואל כן . זה הנוע בהלך משני הענינים שהבחנו בו ללח החפץ האלוף .
 אבל הנוע השני הם החמודים והכחמים מירר הליטות . כמו הפרסיים והיוונים . שאלו כמו כן שמו חוקים
 לסחור דתנו ולהפך הורחנו בטענות שפוענן עליה ובקושות שמחברים . ומנמחה ככ' להפך הסורה ולמחש
 ונקבותיה חביביותיה כמו שהבחנו האנוסים במלחמותיהם . ולא זה ילח . שהקב"ה כשר אוחזנו ע"י ישעיהו .
 שכל אדם או נחמן שיהנון לסחור חורחנו ולבבל דתנו בכלי זיין . ישכר הבורא כלי תלמדה ולא ילחמו . וזה ער"פ
 לומר טענתו ל' שפולס לעולם . וכמו כן כל פוען שיהנון לבסל מה שבידיו . ילא פחויב מן סדין כפעמו
 ויבבל אוחז ולא חקייים . כמו שנאמר כל כלי יולר עליך גל ילח . וכל לשון מקום חקר לפשפש מרשעי .
 זאת נגלה עבדי ו' וקדקס מחלי נלוס ד' . ע"כ דבריו הנעימים טעו ומפנינו יקדים : (כ) ואמרו הלא
 הוא השמעתיו כו' . כסם שחוקיתו והגדות אשר תלפו . כן גם הפסוקים הם אלים . וכס' הראשונה
 הנה בלא וגו' . כלומר אחתה הראשונה תמיד על הדעות : (כא) ואמרו ואתם עדי רוצה אל מה
 שראה . כג"ל לדעתי : (כב) אות הכן יותר נפלאה . גם הראש"ט כפרת הכן ככג ז"ל זה כסם היה
 גדול מכל הכסים טעמו ע"י משה . כי נסים רבים היו כמן ועממו ארבעים שנה ולא כל הכסים האחרים ע"כ :
 (כג) ממזון בוחל יחל בו' . ממזון ממזון יחדש אומו הבורא להם כאויר . וכמו שכתב גם סתמ"ן ז"ל
 בספרה הכן ז"ל כי היה הסלא כמן גדול מאוד . כי הפליו כניו אוחזו מן הים כבוז נפש מחסו כדרך העולם .
 חכג הכן מורר להם וחה יצירה חדשה כו' כעמן מעשה בראשית עו' ע"כ : (כד) ולא שיהיו
 הבון בני ישראל כו' . ר"ל כי כמו שלא יתכן לומר שהיה ענין הכן ע"י איה מחבולה
 טענית . כן לא יוכל לומר שלא היה כן כמו שספרה החורה . כי לא יתכן שישכמו המון בני ישראל
 שיכתוב משה בהורה דבר שלא היה . וזה מופת מספיק כחלוי ההגדה הנלחנה . כי בהכסים עליה סתם
 רב כסם אין לך הגדה לחמנה יוסר ממה : (כה) שבא הייתם יראים כו' . ר"ל כי אלו סתם
 כמן ביראה גם מבורא זנוהי . שאל בלדק הייתה יראים שקלס מה שהגדתי לכם בעבר או בעתיד אינו

שהיה או קצת מה שהנתיי לכס שיהיה אין כן אם היתה כריאה מבורא זולתי ושם לא הייתי יודע כל מה שיעשהו וביון שאני אחד דעתי כוללת כל מה שעשיתיו ומה שאעשור . ואמרו ואין צור כל ידעתי (כו) נבנמו בו גדולי בני אדם והכמיה כי מלת צור נזפלת על גדולי בני אדם כמאמר (ישעיה ל"ה) הביטו אל צור הרצבתם ואל מקבת בור נזקתם הביטו אל אברכם אביכם ואל שרה החוללכם וכו' . ועוד (פסלים ס"ט) אף השוב צור חרבו ולא הקמות במלחמה . ורוצה בו כי אין חכם ואין גדול שלא אדעהו ולא יתכן שיהיה להם פענה עליכם בהורחתם (כז) ולא שכר לאמונתכם מפני שדעתי כוללת הכל והודעתי לכם אותו :

(כח) ועל הדרך הזה ירחמך האל נעיון ונרקור להוציא אל מה שהודיענו אלהינו במדע ובהכרה (כט) ויכסך לשער הזה שער שאנו צריכיו לו . ונאמר ביהיו דברי התורות סתקיימות בחקירה ובעיון הבורר כאשר הניד לנו אלהינו מה אופני החכמה שהודיענו אותם סודך הנבואה והעמיד עליהם מופתים ואתות הנראות לא הוסיפות . אחר כך אשיב בעזרת האל ההשוכה השלמה . ונאמר מפני שדע כהמתו כי הסכוקים המוצאים במלאכת העיון לא ישלם כי אם במדה מהומן (ל) כי אם ימדה אותנו בדיעות תורתו עליה נעמוד זמן בלא תורה עד שתשלם המלאכה ויתום העסק בה . ושם רבים ממנו לא תשלם בו המלאכה (לא) בעבור הסרון שיש בו או שלא ישלם לו להתעסק בה בעבור שיקיין בה (לב) או מפני שהכפקות שולמים עליו ומבלבלים אותו . ושפרנו הבורא סבל אלו הטרחים כלם במהרה ושלה לנו שלוחיו והניד לנו בהגדה והראנו בעינינו אותות עליה ומופתים שלא התערב בהם ספק ולא מצאנו דרך לדחותם כמו שאמר (שמוס כ) אתם ראיכם כי מן השמים ברתתי עמכם . ודבר עם נביאו כפינינו (לג) ושם זה סתייב להאמין בו המיד כמו שאמר (סס י"ט) בעבור העם בכברי עמך וגם כך יאמינו לעולם . והתחייבנו מיד לקבל ענין התורה וכל אשר נבלל בה כבר (לד) התקיים בעד המחש והתחייב בקבולו כל מי שהוגד לו בראיית ההגדה הנאמנת כאשר אני עתיד לבאר . וצונו שנרצ' לעיון בסתרון עד שיצא לנו זה בעיון (לה) ולא סרגנו סחממם' ההוא עד שנתקיימה מענתו עלינו והתחייבנו להאמין כתורתו ממה שראו עינינו ושמע אונינו . ואח יאריך הזמן למעיון ממנו עד שישלם עיונו לא ירוש לזה ומי שיתאחד בעבור דבר מונע מזה לא ישאר מבלי דת . ובי שיהיה מן הנשים או הנערים ומי שלא ידע לעיון תהיה דתו שלמה לו ומגיע אליה כי כל בני אדם שוים במדעים החוששים ישתבה החכם הפנהיני . ובעבור זה אתה רואה בתורה מקבץ בהרבה מקומות הנשים והבנים והאבות בזכרון האותות והמופתים :

ואחר כן אומר בהקרבת זה כמי ששקל ממנו אלה זון לחמשה לכל אחד ב' ב' זון ולששה אנשים לכל אחד ששה עשר זון ושני שלישי זון . ולשבעה לכל אחד ארבעה עשר

שכיל האמונה

כ' . כי שם אף אני יודע מה שפשה או שיעשה הכוכב ההוא האחר לכל כיון שאני אחד ופנלעדי אין חלקים א"כ יודעת כללת מה שעשית ומה שאתעשה : (כו) נבנמו בו גדולי ב"א . מלה נר יורה על גדולי בני אדם : (כז) ולא שכר לאמונתכם . כ"ל ולפנין הוה חמלם בסוף ס"ג מחמר ראשון ובהחלם מחמר השני ע"ש : (כח) ועל הדרך הזה הוא שאמרת . כ"ל ועל הדרך הזה שאמרת . כי אם נכר מחמרו גם ענינו . נעיון וחקור להוציא בשכלו המדעי והסכרתי מחמרו מה שהודיעת חלקיו . כי אם נכר מחמרו גם בשכל טבל למדוד נד כל צר וחויב הכל עלינו כפענוח מוסיפה בלתי נודקית : (כט) ויכסך לשער הזה כו' . וזכירום אתי למסך לשער הזה שער שאנו צריכים אליו . והוא כי אם נאמת ונכל להסג בחקירה ובעיון . אם כל מה שצונו חלקיו . א"כ למה זכ הודיע את דבריו ע"י הכוכב ס בהפסדס לחוחו ומוסחיס משיש . כלל יומר שוב היה להעמיד מופתים סכלים וחקור ונחבון כהם וסגין מחמרת : (ל) כי אם יסתה כו' . ר"ל אם יעתיק חמונו אל השכל בדיעת חורמו . נעמוד מסך זמן כלל מורה . ומלה ימחה עצר מלפון חז"ל (נ"ט ק"ה) סמחה אלל חוסי או אלל סומחי : וסכ"ס : סמקין מ"אזלו וסעמדו אלל מעני : (לא) בעבור הסרון שיש בו . שיון דעתי דעת שלמה : (לב) או ספני שהספקות שולמים בו . כלמס פודע דרכי העיון ואינו סממל בהשלמתם וככ' הספיקות מבלבלים לחומו ועל כיוולא כזה חמרו חז"ל דלא חסיק ספעסיה חליבא דהלכות : (לג) ושם זה סתייב כו' . ר"ל שיעשה את דיבורו עם משה כפעט . סנה מחייבת להסמין בו סמיד : (לד) התקיים בעד המורה כו' . ר"ל כי כל מה שכלל כמורה ככר סקייס בחוסי אלל סוד סכאשון . והסתייבו לקבל סחורס מיד כלל מסך זמן כי סיינוס בחוסי רלוסס . ונס סדורות סכאליס חמריסס מחויבים לקבל בעבור סהגדה סחממנה אשר סממו בחוסי סממס : (לה) ולא סרגנו סחמממד כו' . ר"ל לא סרגנו סמממד סחמוסס סהיא גם סכרס סקיימה סמממו עלינו בעיון וסכל . וע כ כזה חלפון לא נמות גם

עשר זון ושתהי שכינות. ולשמה אנשים לכל אחד שנים עשר זון ושלוש שמינות. ולהשעה אנשים לכל אחד עשרה זונים ותשיעית. ורוצה לאמת אצלם במהרה מה שגשאר מן הכל והוא אומר שהגשאר הוא ת"ק זון וישים ראיתו על מנינו שקילת הכסות וכאשר ישקיל אותו מהרה ימוצאנו ת"ק זון התהייבו להאמין מה שאמר להם ויש להם סתון לדעתו מדרך החשבון כל א' כפי השנתו והכנתו (ג) ומה שקורה לו מדבר סוגע. (ד) וכמי שכפר על חולה מהחולי מעניני החולי והוא נותן במהרה עליו אות מכעי עד שיעמוד הדורש אותה מדרך העיון על טובקו. (ה) וראוי שנאמין עוד שהתורה היתה לבוא על כדראיו קודם בני ישראל ובמותם ובמפתים נגלים. מי שראה יש עליו טענה כמה שהשיגו הוש ראיתי. ומי שהוגר לו יש עליו טענה כמה שהשיגו הוש שמעו. וכמי שאמרה תורה על קצתם (נבאמתי י"ח) כי ידעתיו למען אשר יצוה וגו' :

ז ואסמך לזכרים האלה מה שעלה בדעתי (ב) כסבות אשר הפילו בכפירה וכזב וברוח מהאטנת האותות והעיון כאמונות. כי אני רואה מהם (ג) שמונה הם נמצאות הרבה. תחלתם (ג) כוכב הטורה על טבע בני אדם וכאשר ירניש הטבע בענין יטבא עליו לחוק אותו ולאמצו בראיה ומשתמש בה בענין התורה הוא בורח ומפחד מה. ובעבור זה אלה רואה הרבה בני אדם איסרי' האמת כבדה. ומהם אוסרים האמת מרה. והם רוצים בחירות ובורחי' טמנה ועליהם אמר הכתוב (יחזקאל י"ב) (ד) רחקו סעל י"י לנו היא נתנה הארץ לטורשה. ולא הבינו הפתאים (ה) כי אם ילכו לרצון הטבע בבריהם והעכל והיגיעה ישארו רעבים ונענים כבמול הודע והבנין. והשנית (ו) הסבלות הגוברת על רכים מהם והוא מדבר בלשון האולת והושב בלבו העצלה ואומר סבלי מהשב אין דבר. וכן במצפוני. ובאלה הוא אומר (סופט י') (ז) כי עתה יאסרו אין סלך לנו כי לא יראנו את י"י והמלך מה יעשה לנו. ואינם חושבים כי כאשר הם סלכרים בקצת האולתות האל והגבוהות ימותו ויאבדו. והשלישית נמות באלים מלאות האותות כמאכל ומשתה ומשגל ובקנין והוא משהר לעשות זה כדורות האל מחשבה וכמה אומר הכתוב (מלכים י"ג) (ח) אבר נבל בלבו אין אלהים וגו'. ולא חשב כי כאשר יעשה

שביל האמונה

אם יאכך זמן העיון הרבה. כי האמונה לא תמוט לגולם: (ז) ומה שקורה לו מדבר סוגע. כי גם מי שפסגו חוק. יחאמר לפעמים כהפסגו בעבור מקרה קרה לו אשר ימנעהו מלהסיג במהירות. ועיון מה שהכחתי לפיל (ח) (ח) דכרי רכב המורה בזה: (ז) וכמי ששפר על חולה בו. ומשלו עוד כמו שפטר על חולה מהחולים. ואמר שחלויו הוא מולי פלוגי מעניני החולאים. ונתן אות פכעי לקיים כדברו במהרה. כשם שיוכל הדוגם את ענין חלויו בדרך העיון למדוד על זה: (ח) וראוי שנאמין עוד בו. כי י"י כי האמונה כחמית כדלוי האלמית. הוא פגם קודם מן מורה היה כבודו ית' מיהה דכדווי פס כדראיו לפגם תורה ומלוא. והרבה להם אמות ומפתים עליהם ומוצגים בחוש. כמו האבות ושם ועבר נח ומתפלה ומתך ודונייהם. וכל אחד מהם סבלה האותות והמפתים בחוש ראויה החייב להאמין בהם ככבוד שהפגם בחוש ראויה ומי שהגד לו מפרושים הם ולמד כמתי מדקדקים. החייב להאמין בהם ככבוד שהפגם בחוש שמתו מפי מנדיים חלמים. והנלון ז"ל כוון בזה הכרות כי ממשלם לא עוב הכבוד ית' את כדראיו מכלתי הודיעם תורה ומלוא בדרך הנבואה בלמותם ובמפתים עליהם. כדי לחונם כמה שיניעו בה אל הסבלות הגמורה והכזבה השלימה. ולא עוצם אל המופתים המופתים אשר לא ישיקו להם כלומר. וכמי שהלך כנלון ז"ל לטובת כחלת המחבר השלישי פגם ענין מחויב מאלה השכל וה"ל כלדעו ע"פ:

ז כסבות אשר הפילו בכפירה בו. לבאר הכסות אשר בעבורם נפלו בני אדם כגמורה וכזב וברוח מהלמין בלמותם ומלעיון כאמונות: (ב) שמינה הם נמצאות הרבה. ממהן הסבות אשר יסוגנו זה. אלי רואה כי שמונה מהם הם נמצאות הרבה ומדקדקים: (ג) כוכב הטורה על טבע בו. שיכבד עליהם להפיל על תורה ומלוא. והוא משהוקק שיחבאר לו כיוול המורה למען יפדוק עולה מעל טורו. וכאשר ירניש פכעי כדראיה אשר יוכל להשתמש בה לקיים ענין המורה. הוא בורח ממנה: (ד) רחקו מועל ד' בו. כלומר שהם עגפים מתחלקים מעל ד' ובורחים ממנו. ומופתים כי האלך יתנה להם למורשה: (ה) כי אם ילכו לרצון הטבע בו. כלומר איך הסכימו הפתאים האלה ללכת לרצון פכעם בענין המורה שהם ענין נפשי. ולא דעה להם ולא חכמה. כי הטיבה את רצון פכעם חרדה לבאר שמה. הלא גם כדכרנו נופתים אם ילכו לרצון פכעם ויגדלו מן העמל והגיעה ולא ירדנו שדות ולא יבטו כמיס יחלרו רעבים ונענים באין משען ומשענה: (ו) הסבלות הגוברת על רכים בו. כי בעבור הסבלות כגוברות עליו הוא מסכים עם העללות והסריקת עול הקושים כקרב לבו כפכע. ומחיר לפגמו לדבר בלשון האולת מכלי עיון. ואמר אין דבר. כלומר אין ליוני ואין הסכס. ומקיים כן כמשלן לנו: (ז) כי עתה יאסרו וגו'. כלומר שגורו סבלותם הם אומרים שאינם יראים את ד' ומלך: (ח) אבר נבל בלבו אין

יעשה זה (ט) בחליו וכבריאותו ויאבל כל מה שיתאווה וישגל כל אשר ימנא ימות ויאבד :
 והרביעית הקיצה בעיון וביעוץ התישבות בעת השמיע והמחשב ומכפיץ לו המועד
 ויאמר כבר עיינית ולא יצא לי כי אם זה ובהם אמר הכתוב (משלי י"ג) לא יחרוך רמיה צידו
 וגו' ופירוש רמיה (י) הקין לא יגיע להפצו. ולא ידעו כי אם יגהנו בזה בענין תאוותם לא
 תשלם להם : והחמישית עזות וגאווה שנוכרי על האדם ולא יורה כי יש הכמה נעלמת
 ממנו (י"ז) ולא מדע עמד לפניו ובהם אמר הכתוב (סליס י') רשע בנוב' אפו בל ידורש
 וגו' ולא הרגיש כי הטענה הזאת לא תועילהו (י"ג) בעשות טבעת ולא בכתיבת אות .
 והשישית מלה שישמענה האדם בשם אחד מן הסכחשי' והגיעה אל לבו ותמנענה
 (י"ג) ויעמוד כל ימיו במתצו ובו אומר (משלי י"ח) דברי גרנן במתלהמי וגו' . ולא חשב כי
 אם לא יגן על עצמו מהחוס והקור יביאוהו אל המות . והשביעית ראייה חלושה
 (י"ד) שמע אותה כאחד מן המיהדי' והוא חושב כי הכל הוא כן ויהיו משחקים עליהם
 ומלעיבים בהם ולא העלה במחשבתו כי סוחר הבגדים היקרים אם איננו בקי בקפול' לא
 יפחת זה הבגדים מאומה . והשמינית אדם שיש בינו ובין קצת המיהדים שגאה
 ומביאו זה עוד לשגוא אלהיו . ובהם הוא אומר (סליס ק"ם) צמתתני קנאתי כי שכחו
 דברוך צרי ולא ידע הכסיל (כ"ו) ששונאו לא יוכל להגיע ממנו מה שהגיע הוא מעצמו כי אין
 ביכול' משגאו להתמיד עליו הענוי המכאיב עדי עד . (ס) אך מי שהיה מנהגו הלוקח הדעות
 כאשר חשב בפסוקים מהמקרא (י"ז) וראה בהם מה שהרחיקו או שהתפלל לאלהיו ולא
 ענהו ושאל ממנו ולא נתן לו . או שראה רשעים שלא נקם מהם . או שהיה תמה איד
 תעמוד לזופרים מלכות או שראה המות אוקף את הבריות וכולל אותם או שענין האחרו'
 והנפש וענין הגבול והעונש לא עלה בשבלו . אלה כלם והדומה להם אני עתיד לזכור כל
 א' מהם במאמר אשר הוא ממנו ובשער הראוי לו ואדבר עליו כפי היכולת ואקוה שאגיע
 בו (י"ט) אל תקות המנהגים בזה בע"ה :

ה וְכַאֲשֶׁר הִגִּיעוּ הַדְּרָבִיּוֹת עַד הַנָּה אֲנִי רוֹאֶה לְזָכוֹר (ב) עֲנִין הַסֵּפֶר וּמִסְפָּר מֵאֲמָרִים
וְאֵיךְ אַחַל לְבַאֵרם בְּהַתְּלָאָה וְכַרֵּן מִה שֶׁכָּא דְּבִרְבֵּי הַנְּבִיאִ' וְאֵיךְ
אֲנִיא עֲלִיה' הַמִּפְתִּי' הַמּוֹשְׁבֵלִי (ג) כֹּאשֶׁר הִקְדַּמְתִּי וְאוֹמֵר כִּי כָל מֵאֲרֵי הַסֵּפֶר
הַזֶּה עֲשָׂרָה :

הַמֵּאֲמַר הָרֵאשֶׁון בְּשֵׁהָעוֹלָם וְכֵל אֲשֶׁר בּו מְחֻדָּשׁ .
הַמֵּאֲמַר הַשֵּׁנִי בְּשֵׁהָבִירָא אֲחֵד .

המאמר

שכיל האמונה

אֱלֹקִים : הַשְּׁחִסוּ וְהַשְּׁחִיבוּ עוֹל אֵין עוֹשֶׂה מוֹצ . כְּלוֹמֵר שֶׁסֶם מִשְׁחִיסִים וְהַשְּׁחִיבִים כָּל עֲוִנוֹתָם כְּלֵי עוֹס-עֵלָה
 וְהַשְּׁחִיבוֹת מִפְּחַד ד' . עַד שֶׁהִגְבֵּל הַבְּרָאָה זֶה מִסֶּם אֲוִסֵּד בְּלָבוּ שְׁאֵין אֱלֹקִים : (פ) בְּחֵלְיוֹ וּבְבִרְיָאוֹתוֹ . כְּלוֹמֵר
 עֲלֵם יַעֲקֹב כִּזָּה בְּדָבָרִים הַנּוֹגְעִים לְחֻלֵי גוֹט וּבִרְיָאוֹתוֹ : (י) הִקָּין לֹא יִגִּיעַ לְהַפְצוֹ . כִּימֹאֵם דְּנִכְר וּמִתְמַלֵּל
 צוֹ לֹא יִגִּיעֵסוּ . וַיְהִי לִפִּי זֶה מֵאִי"כ לֹא יִחַרֵּךְ רַמִּיָּה צִידוֹ . כְּלוֹמֵר מִהַמְּעַלָּל בְּמִלְאֲכָם יִידוּ וְעוֹשֶׂה אוֹתוֹ בְּרַמִּיָּה .
 לֹא יִחַרֵּךְ אוֹתוֹ וְלֹא יִחַלֵּל מַמְנוֹ . וְהַפְּשֵׁר שֶׁהִגָּחֵן ז"ל הַמֵּךְ בְּצִיּוּרָו זֶה עַל סוֹף הַכְּמוֹצ . וְהוּן אֵלֶם יִקֵּר תְּרוֹן .
 שֶׁפָּרַשׁוּ כִּי הַמַּפְּשֵׁרִים שֶׁהוּא מִקְרָא מְסוּרָם . וְהִרְאִי מַמְנוֹ . וְהֵן אֵלֶם תְּרוֹן יִקֵּר . וְע"כ הִכִּיָּה הַרְמִיָּה הַפֶּךְ
 הַתְּרִיעוֹת . וְכַמ"ש שֶׁסֶם לִמְנוֹת זֶה יֵד הַרְגוּיָם הַמְּשׁוּל וְרַמִּיָּה הִכִּיָּה לִמֶם . וְזֶה יוֹרֵה כִּי תְרַמִּיָּה הִיָּם הִיָּךְ
 הַתְּרִיעוֹת : (י"ח) וְלֹא מִדַּע עִמַּד לִפְנֵיָו . כְּלוֹמֵר וְלֹא יוֹדֵה שֶׁיֵּשׁ מַדַּע עוֹמֵד לִפְנֵיָו אֲשֶׁר לֹא יוֹכֵל לְהַכְפִּישׁוּ
 וְלַעֲנוֹר כִּי : (י"ג) בְּעִשׂוֹת בְּעַעֲת בּו' . כִּי מֵה יִגִּיעַ לוֹ אֵם בְּנוֹכָה לְצוֹ יַחֲשׁוֹב שֶׁהוּא אוֹמֵן אֵלָה כְּעִמּוֹ
 שִׁבְעָה . אוֹ שֶׁהוּא הַסֵּפֶר מִהִיר בְּהוֹבָה אוֹס . אֵם בְּלִמַּח לֹא יִגַּל לָל מִלְאָכָה . וְכֵל כּוֹח אֵין בְּקִרְבוֹ :
 (י"ג) וְיַעֲמוֹד כֵּל יִמְיוֹ בְּמַחְצוֹ . וְלֹא יִשְׁמַד לְנֶקֶם רַטּוֹמָה לִמְכּוֹ : (י"ד) שִׁמַּע אוֹתָה בְּאֲחֵד בּו' . שִׁמַּע
 בְּרִאִיָּה מְלוֹשֶׁה מֵאֲחַד מֵאֲמִיָּי הַיְחוּד . וְסוֹכֵר כָּל רִאִיוֹת הַמִּיּוֹחִדִים הַסֵּן . וְע"כ אֵינוֹ מֵאֲמִין בַּיְחוּד . וְלֹא
 יַעֲלֶה בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ . כִּי יֵה יוֹפְסֵד עֲנִין הַיְחוּד כִּמֵּה שֶׁאֲמֵאֲמִין כִּי אֵינוֹ בְּקִי בְּרִאִיוֹתָיו כִּמוֹ שֶׁלֹּא יוֹפְחָו הַבְּנָדִים
 הַיְקִירִים . כִּמֵּה שֶׁסְּטוֹמֵר אוֹתָם אֵינוֹ בְּקִי בְּקִיסוֹלָם : (ט"ו) שִׁשׁוֹנָאוֹ לֹא יוֹכֵל בּו' . כִּי כִּמֵּה שֶׁהוּא עוֹמֵד
 יִלְקוּן . כִּכֵּר כִּיֵּעַ שׁוֹנָלוֹ לְרֹאשׁוֹ כִּי מֵה שֶׁלֹּא הִיָּם יוֹכֵל וְלֹא הִיָּה מְקוֹם לְרֹאשׁוֹ . כִּי יִמְחַד בּוֹה עַל עֲלָמוֹ
 הַתְּעִיָּב הַמְּכַאִיב עַדִּי עַד כִּי נוֹקֵס ד' וְכַעַל חִתָּה וְלֹא יִחַמֵּד לְשׁוֹנָלוֹ : (ט"ז) אֵין מִי שֶׁהוּיָה מְנַהֵגוֹ בּו' . כִּל
 כִּי אֵלֶם הַשְּׁמַנֶּה הַנּוֹכְרִים אֵין רַטּוֹמָה לִמְכּוֹת . וְלֹאֵה אֲשֶׁר יִזְכִּיר יִקְבֵּל כֵּל הַמֵּד נְפֹאֲתוֹ בְּמֵאֲמַר מִיּוֹמֵד מֵזֶה
 הַסֵּפֶר : (י"ז) וְרֹאֶה בָּהֶם כִּזָּה שֶׁהוֹרְחִיקוּ . כְּלוֹמֵר שֶׁרֹאֵה סְפָרִים דְּכֵר שֶׁהוּא מְכַחֵק אוֹתוֹ : (י"ח) אֵל תְּקוֹת
 הַמְּנַתִּיָּם . כְּלוֹמֵר שֶׁלִּיעַ כֵּל אֲחַד מִסֶּם אֵל תְּקוֹת הַמְּנַתִּיָּם סְפּוֹנִים וְלֹא יִהְיֶה עוֹד מְנַכֵּס מִלְּקָף
 סְדוּמֵה הַלְּמַמִּיּוֹת :

ח עֲנִין וְהַסֵּפֶר וּמִסְפָּר מֵאֲמָרֵי . כִּל' : (כ) כֹּאשֶׁר הִקְדַּמְתִּי . וְאֵמַחֲשִׁי שְׁאֵין רְמִיָּה לְחַקוֹר בְּמִלְאָכָם
בְּעִיּוֹן

המאמר השלישי בשיש לו צווי ואזהרה .

המאמר הרביעי בעבודה והסרי .

המאמר החמישי בזכיות ובחובות .

המאמר השישי בנפש ובענין המות ומה שאחריו .

המאמר השביעי בתחיית המתים .

המאמר השמיני בנאולת בני ישראל .

המאמר התשיעי בנסול והעונש .

המאמר העשירי במה הוא הטוב לאדם שיעשהו בעולם הזה ואחל בכל מאמר (ג) במה שהוא לו טסה שהודיענו אלהינו ובמה שמחוקו מן

המושכל ואחר כן אסמך לו מי שנמ' אליו ומי שהלק עליו (ד) ממי שהניע אלי ואזכור (ה) מה שיש מן הדברי' ומה שיש עליו מן התשובה ואח"כ (ו) אחתום בראיות הנבואה אשר לענין ההוא אשר לו המאמר . ומהאלהים אשאל להשיירני וכל כי שבעיין בו ולהגיעני אל האותי (ז) בעמו וחסידיו והוא שומע קרוב : גשלה החקירה :

המאמר הראשון

בשהנמצאות כלם שהודעות :

פתיחה

אמר יהודה בן שאול . אמר מחבר הספר (ה) הקדמת המאמר הזה כי כל מעיין בו הוא דורש דבר שלא נפל עליו ראות העיין ולא השיגוהו החושי' . אך הוא משהדל לקיים אותו מדרך הכאת הראיון מן המושכל (ב) והוא איך היו הדברים לפנינו ועיקר הדבר שהוא דרוש דק למאד לא ישיגוהו החוש (ג) והוא משהדל להשיגו במהשבה . ובין שהענין הסבוקש (ד) בן הית' כוננת סבוקשו שימצאוהו כאשר ימצאנו על הצד' אשר בקש למצאו בה אין ראוי להרחיקו ולא שיתעסק למצאו בצורה אחרת וידיע' איך היו הדברי' לפנינו הוא דבר שלא ראה אותו אחד מן המדברים אבל כלנו מכוונים להגיע בשכלנו אל דבר רחוק ועמוק פחושינו . ובאשר אמר הרבם בזה (קהל ז') (ה) רחוק מה שהיה ועמוק עמוק וגי' . (ו) ובאשר יצא לנו כי הדברים תודשו לא כדבר וחושינו לא נפלו על דבר בזה אין ראוי

שביל האמונה

העיין . כ"ל אחרי שידעה נדבני הנבואים ע"כ והלכותה כסס : (ג) במה שהוא לו טסה שהודיענו בו . כלומר שמהחיל כל מאמר בדברים כשיכיס לו מסכתובים שהודיענו חלוקיו : (ד) ממי שהניע אלי . ממי שידעתי והניעו דבריו אלי : (ה) מה שיש לו מן הדברים . אזכור כלוחיו . וחכ"כ אזכור מה שיש עליו מהחשבות : (ו) אחתום בראיות הנבואה . למען תהיה החמימה מעין הפתיחה : (ז) בעמו וחסידיו . מה שאני מסת' לרדוף בעמו ובחסידיו . ובה גשלה ההקדמה כפזר פגלה כל חטלות :

פתיחה (ה) הקדמת המאמר הזה . מה ראוי לסקדה למאמר הזה : (ב) והוא איך היו הדברים לפנינו . ומה הוא הפנין המדגש הזה כהמאמר . ידעתי איך נהווו הדברים מזה היותי . עד

שאתרי היותי אנהנו רוחים עולם עלם ואין אנו יודעים איכות היותו . מה ענין מה"ל להשיג אותו חתום : (ג) והוא שמהדל בו' . כמעין נדננש מה הוא משהדל שיכיו אותו במחשבה ובשכל ואינו משהדל להשיג אותו חתום : (ד) בן היתה כוננת סבוקשו שימצאוהו . כ"ל כיון שעל זה החלפן סיפה כוננת סבוקש מהחלה שימלא הענין הזה . כלומר נשכל ולא בחוש . ח"כ כאשר ימצאנו על הירד' אשר בקש למלאו כס . כלומר נשכל . כבר עלה כידו מה שנקש . ואין ראוי להרחיקו כי זהו אשר בקש מהחש . וגם אין ראוי לי שייעסק למלאו כוננת חלטה . הוהילי נח מה מה"ל : (ה) רחוק מה שהיה בו' . כלומר מה שהיה ומתחש בעת הכתיבה הוא ענין רחוק מאוד עמוק עמוק מן ימצאנו . וכיוצא בזה הם דברי סכלג"ג ז"ל בציאורו לספר קה"מ זו"ל רחוק מה שהיה מעטני הנמצאות כנגלה אותם אל הסמלותיהם כהשגות ויפחותיהם והוא עמוק עמוק מאוד להשיגו . ועיין עוד מהו כתיבור הכתובות ז"ל לפתיחת ספר הכותב : (ו) ובאשר יצא לנו בו' . ובאשר יצאנו לו כי כהודש היה לא מדבר כ"ל עכ"לסם הנמור המוחש . אין ראוי לי להסתפק

ראוי לנו להתרחק ממנו ולטהר לומר איך נורה בדבר שלא ראינו כמחזו אך תנוח רעהנו עליו ונשמח בו כיון שהגענו אל מה שבקשנו . והזכרתי להקדים ההקדמה הזאת שלא יקרה הקורא בספר הזה (ז) שאמציאנו דבר לא מדבר בראות עין והקדמתי לו כי אלו היה זה אפשר לא היה צריך לדאיה ולא לעיון ולא להוציא דבר מתוך דבר . ועוד כי היינו אנהנו ושאר בני אדם שוים במציאותו (ח) ולא היינו הולקי' בדבר מעניינו . אבל הצטרכנו אל עיון שיגלה אותו לנו ולראיה שתבארהו לנו מפני שלא היה נראה ולא מוחש (י) ולא אנהנו בלבד הסכמנו עם נפשנו על הודאת דבר שלא ראינו כמחזו בתחלה אך כל המעיינים והמביאים ראיות הסכימו עם נפשם על כזה . כי (י) אנשי הקדמות הם משתדלים לקיים דבר שאין לו תחלה ולא סוף ולא נפלו חושיהם על דבר שהשו אותו והשיגוהו שאין לו תחלה ולא סוף אבל הם משתדלים להשיג את זה בשכלם . (יא) ובעלי השגות משתדלים לקיים שני שרשים זה הפך זה כהפדרי' נמזנו והיה העולם . והם לא ראו שני דברים זה הפך זה נפדרי' ולא איך נמזנו ונתערבו . אך הם משתדלי להביא ראיה על זה בדרך השכל . (יב) ובעלי החסר הקדמות הם מכווני' לקיימו היולי דבר שאין בו חסו ולא קור' ולא לוחו ולא יושב נהפך כבח מהכחות והיו בו אלה הארבעה . והם לא השיגו דבר אין בו אחד מן הארבעה ולא איך יתפך ויתחדשו בו הארבעה אבל כוונתם לעמוד עליו סדרך הקשת השכל (יג) וכן כל שאר הדעות כאשר אני עתיד לבאר . וכיון שהדבר בן כבר הסכים הכל עם נפשו (יד) על הודאת דבר בתחל' לא נפל עליו ראות עין . ואתה המבקש ירחמך האל כאשר יצא לך ממאמרנו כמו זה והו' היות דבר לא מדבר אל תמהר להרחיקו (טו) כי כמו זה בקשת מתחלת בקשתך וכל מבקש זולתך בן בקש

שביל האמונה

מזה נעבור שלא הסגנו בחוש רלוותיו היות דבר כ"א מדבר . אבל יספיק לנו זה ונשמח על אשר הגענו למה שסיפה נקפחיו ולמה שהודיענו חלוקתו ימי' כמורתו הנלמדה : (ז) שאמציאנו דבר בו' . שאובל להמלי' לו היות דבר לא מדבר כלומר יש מאין . מושג בחוש רלוותו : (ח) ולא היינו חילקים בו' . כי הדבר העושג בחוש לא יסול בו המחלוקת והכל מודים בו . וכמו שכתב הגאון ז"ל גם לעיל בהקדמתו ענין ס' וז"ל כי כל בני אדם שוים במדעים החושיים . וכן כתב במתיחה המאמר השני שהדבר אשר יסול עליו החוש אין בו יחרון לבני אדם קלמם על קלמם : (ט) ולא אנהנו בלבד הסכמנו בו' . מוכן דברי הגאון ז"ל אלה הוא כי פן יסול לב האדם עליו ויחשוב בנפשו מדוע דרכי התורה נעו מעגלותיה וכל אשר יעמול והאדם לדעה לא יוכל למצוא דבר ברור ומתבן בחוש . ופוח מוכנה להסכים עם נפשו להאמין במה שלא ראה וז"ל לראותו . וידמה נענשו בי דעות הפילוסופים הם עמיים גלים ומבוארים ומשונים בחוש . ולא חמר כי לא אנהנו מאמיני החידוש בלבד . הסכמנו עם נפשונו להאמין בדבר שלא ראו עינינו אבל שגם כל המעיינים בזה הענין הוכירו להסכים עם נפשוהם להאמין במה שלא נפל עליו חושם . כי ידיעה הדברים מרם היומינו . הוא ענין שא"ל להשיגו בחוש החושיים . ומעתה כיון שגם הפילוסופים מודים ששבע זה סענין מחייב בן . שיהיה מושג בחמתכס ובשכל לא בחוש . א"כ יש לך להחנות אהה האמין כי רלוותיך חזקת מרלוותיהם . ויש לך פענה להשיב על כל מהם . וכמו שפיראש בכל שער ושער מהספר הזה . ומלבד זה עליך האמין לדעת כי שולחך גדול משולמם . במה שכל דברך נתיקמו מפי הנובאים ע"ה בחיות ובמפתים גלים . ומעתה כל מי שיעמוד לטעון ולחלוק על אמונתך חולל להתחזק באלה הפלגה . האחד ברלוותיך חזקות מרלוותיהם . והשני כי יש לך פענות טלחות לדמות כל רלוותיהם . והשלישי הני ככד שכל דברך נתיקמו בחיות ובמפתים ומה לתבן את הדבר . וכיוצא בזה הם דברי הסבר לתוך אלחור במלמר הרביעי ס"כ באמרו שם ז"ל . אמנם זכרתי לך הסתמיות האלה שלא תבידך הפילוסופים ומחשבו שאם הלך אחריה היית מניה לנפשך במופת הבכור . אבל הסתמיות כלם לא יסבול אומם שכל ולא יכנסו מחת הקפה ועוד כי אין בין שנים מהם הסכמה אלא המקבילים מהם פסומכים על רב אחד אם אבנדקלים זאם סיפוגריות או ארסס"ו או אפלטון וזולתם הרבה אין אחד מהם מסכים עם חכירו ע"כ ועיון בניאור קול יהודה שם : (י) אנשי הקרבות . הם ארסס"ו וסיעתו המחמינים בקדמות העולם : (יא) ובעלי השגים . הם המינים המחמינים בשני סבות ראשונות טוב ורע . אשר היו נפדריים וכאשר נמזנו ונמערבו נחשוה מהם העולם : (יב) ובעלי החומר הקדמון . הם אפלטון וסיעתו המחמינים בחידוש העולם . אך לא מהאפם הנמור המחולל . אבל שיהיה שם חומר קדום קרלווה נאטון יון היולי . כלומר ענין שאין בו לא חסו ולא קור' לא לחות ולא יושב . ונעם אביראה נהפך ע"י איהם כח מהכחות לא ידעו מה הוא ומחוו בו אלה הארבעה פעמים . שם החוס הקוד וכלו והיוצם . כלומר אש רוח מים עפר וממם נמחו כל הנמלאים : (יג) וכן כל שאר הדעות . ר"ל כי לא לבד הדעות האלה המכרות הוכרמו להודות בכזה . אבל שגם שאר כל הדעות כלם הוכרמו על זה וכמו שיבוא בסוף המאמר : (יד) על הודאת דבר בתחלה . כלומר להודות שהתחלה דבר חדש שלא נפל עליו החוש מעולם וז"ל לו עשינו אותו : (טו) כי כמו זה בקשת בו' . ר"ל

בקש . אך שמע והתבונן כי ראיותיך חזקות כראיותיהם ויש לך טענות שתשיב בהם על כל בית בהם ואהר זה שאתה יש לך יתרון עליהם באותות ובמופתים שהתקיימו לך החזק באלה השלשה דברים בכל שער מהספר הזה והם שראיתך יותר חזקה ושיש לך תשובות על מי שחולק עליך (10) ואותות נביאוך מהיהרון :

פרק א וכאשר בארתי ההקדמה הזאת אומר . כי אלהינו יתברך ויתעלה הודיענו מי כל הדברים מהורשים והוא הרשם (6) לא מדבר כמו שאמר (נלשתי א') (ג) בראשית ברא אלהים וכו' . ואומר עוד (ישעיה מ"ד) (ג) אנכי י"י עושה כל גומה שמים לבדי וגומ' . ואמת זה אצלנו באנהות ובמופתים ד' וקבלנוהו . (5) ואהרי כן עינינו בענין הזה היתה בעיון כאשר התאמת בנבואה ומצאתיו בן ספנים רבים אקצר מכללם ארבע ראיות :

הראשונה כחם (1) מן התכליות והוא שהשמים והארץ כיון שהתברר שיש להם תכלית (2) בהיות הארץ באמצע ובסבב השמים סביבותיה (3) התחייב שיהי לבהם תכלית . כי אי אפשר שיהיה כח לאין תכלית כגשם בעל תכלית ודומה זה הרע והאשר יוכלו הבח השומר אותם החייב שיהי להם תחלה וסוף . ואחריו שנגלתה לי זאת הראיה התיישבתי בדקדוק ולא כהרתי לנזור אומר כה ער שבררתיה באמרו שמא הארץ אין לה תכלית בארך וברחב ובעמק . אהרי כן אכתתי אלו היתה כן לא היתה השמש מקפת אותה עד שהיה משלמת ככוכבה בכל יום ולילה פעם אחת (4) והשוב זורחת במקום שזרחה וכאה למקום שבאה וכן הירח ושאר הכוכבים . ואהרי כן אכתתי שמא השמים אין להם תכלית ואכתתי ואיך יהיה זה והם מתנועעים כלם (5) וכוכביהם נסבוב הארץ תמיד כי לא יתכן לחשוב

שכיל האמונה

כי רק ענין המושג בשכל היתה חמלה כשחקר . לא ענין המושג בחוש . וכן כל חכם וכל מנקה לדעות בזה הדעות . היתה כוונתו על ענין המושג בשכל ולא אחד בזה שיעקב דבר המושג לחוש כי זה מה שפ"ח לפי טעם הענין . וכמו שזכר ראשונה : (10) ואותות נבואה מהיהרון . שלא נעשה כן כלל נ"ו . ופעם או טעם חלקים כו' במהות בלתיהם ובמופתים :

פרק א (ה) לא מדבר . שלא היה שם שום דבר כ"א מהאדם הנמור המוחלם : (3) בראשית ברא אלהים . שופל ברא מורה על בריאה יפ' מאין וכמו שפארין בזה הרע המורה בש"ל מהפך . ז"ל הרמב"ן ז"ל בפרשת בראשית . הקב"ה ברא כל הכוכבים מאשפה מוחלסת ואין חלול בלש"ן כסולמס כיון שאין חלל לשון ברא ע"כ : (ג) אנכי ד' עושה כל . שלא היה שם שום דבר עשוי . רק חכמי פשוטי חל כל : (ד) וקבלנוהו . כלומר אהיה קהל עדת ישראל כבר נחלמס זה חלול מפי הנביאים ע"ה ואהיה מאמינים בדבריהם מפי האמונים והאופנים אשר בעינינו ראונו ונאמנו שמענו . כי ע"כ קבלנו להאמין זה גם מנאמרי מופתים סגולים : (5) ואח"כ עינינו כו' . ר"ל ואחר אשר נשייב הענין בלבי ישוב חזק ונאמנתי בו כעלי שום מהשגת ספק כלל וכלל . אמרתי אהיה נא לפיין גם ששכני בזה הענין . למען אדע אם יוכל כעלי גם סוף לעמוד כח לזכר אמתם הענין האמתי הזה אשר נהקיימה אמתו מפי הנבאים . ואין בו עוד שום ספק כלל . וראיתי כי שכני יכול על זה ' ופיש לו יוכלו לזכר אמתו כהכרה אופנים אשר יאחד זכרם . ואקבל להכיר מכללם לרעבה : (1) בן התבליות . ממה שכל המאמרים יש גם תכלית כהגון וכרוכב ונגובה . ואין אחד מהם שיכיר כח"ה כשיעורו . וזה דבר שנהלמס כמופס והכל מודים בו וכמו שהיה ההקדמה כהאשפה מן ההקדמות שחלק ב' מהפך המורה . והיה שמהלמס בעל שיעור אחד אין תכלית לו עקר . חלל שהגאון ז"ל כוכבי לכאן זה ביותר שפוס לקרב בהנמו גם להמון : (2) בהיות הארץ באמצע ב' . ר"ל ממה שאנו חושים הארץ באמצע והשמים מקיפים אותה ומגבול לנו שיש להם תכלית כשיעורם וכמו שיעורם אח"כ : (3) ההחייב שיהיה לבהם תכלית . ר"ל כיון שהם בעלי תכלית החייב מזה שגם הכח המעמיד אותם להיות פה שם סוף כ"כ בעל תכלית . כי לא יתכן שכל שיהיה כח בע"ה שגם בעל תכלית . כי זה דומה חל' הידוע . כגומר מה שכבר נחלמס במופת . כמו שהיה ההקדמה שהיה שפסס מן ההקדמות שהקדים הרע המורה כשתיחת החזק העני מהפכו . אמר כל כח שמהלמס מהפסס בגוף הוא בעל תכלית . תכלית הנפש בעל תכלית . וכבר באר הרע המורה בפ"ג מהפסס חל' דמיו בענין ההקדמה הזאת . כי כל כח שמהלמס מהפסס בגוף . כן שיהיה כח מהפסס להעמיד מלימותו . וכן שיהיה כח מהפסס להעמיד חל'ה פעולה . ח"ה שיהיה חלל בעל תכלית כעבור ההפסס הנפש חומר הוא בעל תכלית עי"ש . וכיון שבהם המעמיד אותם בפלימותו הוא בעל תכלית ויש לו תחלה וסוף החייב מזה שיש גם להכניס פלהם תחלה וסוף . כי נכנסת תחלפת סתם המעמיד אותם סוף ואין ובהמשך יכלו הכח סוף ישובו לחלל ואין : (5) דתשוב זורחת כו' . ר"ל כי ממה שהשגס זורחת בכל יום נקודת מוצא הארץ ומקפת את הארץ סיבוב שלם ככ"ד שפוס עד סוף מוצא זורחת נקודת המוצא . וכן הירח ושאר הכוכבים גם מקיפים את הארץ סיבוב שלם . ודעת מזה כי הארץ יש לה סגלם כי אל' היתה הארץ ככ"ה לא היה אפשר לקיימה שמיני : (1) וכוכביהם סביב הארץ תמיד .

לחשוב כל הגלגל הקרוב אלינו הוא אשר יסוב (י"א) והשאר יותר גדול משיסוב מפני שאין אנו משבילים כי אם זה הדבר אשר יסוב (י"ב) ולא נשביל אחריו דבר אחר (י"ג) כל שכן שנאמין שהוא שמים ונאמר שהוא סוכב. ואחרי כן הקרתי ואמרתי שטא יש ארצות רבות ושמים רבים יקיפו כל שמים מהם הארץ שלהם ויהיו עולמים שאין להם תכלית. (י"ד) וראיתי זה בטבע מצד הטבע כי לא יתכן להיות עפר ממעל לאש בטבע ולא אויר תחת מים בטבע כי האש והאויר קלים שניהם והעפר והמים כבדים שניהם. וידעתי כי אילו היה בטבע נש עפר חוץ לארץ הוואת היה בוקע כל אויר וכל אש עד אשר יגיע לעפר הארץ הוואת. וכן אם היה מקוה מים חוץ למים האלה היה בוקע האויר והאש עד שיגיע למים האלה. ומצאתי המציאה הנמורה כי אין שמים בלתי אלה ולא ארץ כי אם זאת ובי השמים האלה יש להם תכלית והארץ הוואת יש לה תכלית ובאשר נשכרם יש להם גבול כן יש לבחם גבול מגיע אל קץ ויעמוד אצלו ולא יתכן להם לעמוד אחר כלות הכח ההוא ולא ימצאו קודם חיותו (ט"ו) ומצאתי הכתוב שהעיד עליהם בתכלית באכדו (דברים י"ג) בקצה הארץ ועד קצה הארץ ולמקצה השמים ועד קצה השמים. והעיד כי השמש חסוכב ככוב הארץ והארץ חסוכב ככל יום ויום השמש ובא השמש (קהל ה') :

והראיה השנית (ט"ז) מקבוצת החלקים והרכבת הפרקים. והוא שראיתי (י"ח) הנשמים חלקים סחובים ופרקים מורכבים. והתבאר לי בהם סימן (י"ט) מעשה העושה והחדוש. אחר כן אמרתי שטא אלה הפרקים והחבורים אינם כי אם בנשמים הקטנים. רוצה לומר (י"ט) נשמי החוש והצמח. ופשטתי מחשבתי אל הארץ והנה היא כן (כ) כי היא עפר ואבן וחול והדומה להם מקובצים. ועליתי בה אל השמים וראיתי בהם כתות רבות מן הגלגלים קצתם בתוך קצתם. יש בהם כתות מן הכאורים הנקראים נככים (כ"א) נגזרו גדול וקטן רב אור ומעט אור והורכבו בתוך הגלגלים החם. (כ"ב) ובאשר נהבדר לי הקבוצה והחבור וההרכבה אשר הם החדושים בנשם השמים וזולתם האכנתו בעבור

הראיה

שביל האמונה

זהדבר הסוכב הוא בעל תכלית כלי מסק כי אלו היה נכ"ח לא היה סוכב וכש"כ שלא היה מקיף סיקף עלם לעולם : (י"א) והשאר יותר גדול משיסוב. כלומר שהוא גדול ממה שיוכל עוד ליסוב. וז"ל לי ליסוב הואיל והוא נכ"ח : (י"ב) ולא נשביל אחריו כו'. ומי ש"כ מכריח אומנו לומר שיש שם ענין נכ"ח מה שלא הסגטוהו כמות ולא העיד עליו השכל : (י"ג) כש"כ שנאמין שהוא שמים ונאמר שהוא בלתי סוכב. כז"ל לדעמי ור"ל כי אם לא נשכל שום דבר אחר השמים האלה. איך נאמין עוד שיש שם דבר שהוא נכ"ח ושואו שמים ואינו סוכב. מה שזה הוא הפך הנדבא מפני השמים. שהם מחטטעים ואוכנים יחיד מפני הספק : (י"ד) וראיתי זה בטבע מצד הטבע כו'. כלומר עלגד שאלו שיהיו דברים מאלוים בשעל יחד נכ"ח במספרם (עיין לקמן אות למד) היה הוא נמשך ג"כ מלד הפנע וכמו שבאמר וכו' : (ט"ו) ומצאתי הברור שהעיד כו'. הגאון ז"ל חוסס בראיות הננוסה כמו שיעיד בהקדמתו ע"ש ענין ה' ובביאורי שם אות ו'. ובעבור שהיסודות אשר עליהם נבנה המופת הזה. הם שהשמים והארץ יש להם תכלית ושהשמש סוכב אלם הארץ. כהיא ראיות על היסודות האלה : (ט"ז) מקבוצת החלקים והרכבת הפרקים. כלומר מן הכרכבה השכינים שהיא קבוצת החלקים. ומן הכרכבה המצויה שהיא הכרכבה הסדקים. עיין הכרכבה והרכבה מצויה כנמ"ז : (י"ח) הגשמים חלקים מחוברים כו'. ר"ל שכל כשמים מורכבים הכרכבה מוציאה כמו הכפלי חיים שהם מורכבים מנשר גידים ועלמות. והלחמים עשירים ענפים ועולים וכיוצא שהיא הכרכבה השכינים. וכן הם מורכבים מדי יסודות שהיא הכרכבה המוציאה : (י"ח) מעשה העושה והחדוש. כי לא יתכן ששכלע שכל המקובצים והמורכבים היה קבצו והורכבו מעצמם. כי כל מחובר מיוחד ומחברו קודם לו הקדמה זמנית וסבבית. וכמו שהארץ כזה הרב ככל חו"ה כפ"ו מעשר סיחוד עי"ש כי כל דבריו לקוחים מדברי הגאון ז"ל אלה. ולדעת הגאון ז"ל יהיה פועל עשה מורה על חיקון הדבר לקיבוצו והרכבתו ועשייתו על מסכונת וכו"ם הרמב"ן ז"ל כס ברה"שית אלה יועם חלקים אלה הרקוע ז"ל לשון עשירה ככל מקום חיקון הדבר על מהותו ע"כ. וע"כ אמר מעשה העושה והחדוש כלומר המקבל והמחדש : (י"ט) גשמי החוש. כלומר הגשמים הקשים ומרגיעים שהם הכעלי חיים : (כ) כי היא עפר ואבן וחול כו'. ר"ל כי גם הארץ מורכבת הכרכבה מוציאה וסבבית כי היא עפר ואבן וחול אשר לכל אחד מהם מיוחדת וז"ל כל אחד מהם מורכב מחומר וזרע שהיא הכרכבה המוציאה והם מקובצים יחד שהיא הכרכבה השכינה : (כ"א) נגזרו גדול וקטן כו'. כלומר שאין גזרחה שום לא כמות ולא בחיכות. שזה גדול וזה קטן. זה מעט אור וזה כרכב עד שכלל אחד מהם הומר וזרע מיוחדת מהיא הכרכבה המוציאה. והורכבו בתוך הגלגלים שהיא הכרכבה השכינה. וסועל נגזרו הוא ממאה"כ (ח"ה ד) ספיר גורסה : (כ"ב) ובאשר נ' בדר' לי כו'. ר"ל כאשר נשכר לי שאלה המיוחדים שהם הקיבוצ והחיבור והכרכבה הם גם בשמים כמו שהם בלרץ. האמנני עם זה שלא נגד הקיבוצ והחיבור והכרכבה הם מסודרים אלה שם השמים עלמם עם כל אשר בהם כלומר עם כל כפוליהם.

באמר ראשון הדרוש

הראיה הזאת עוד בי השמים וכל אשר בהם מהודשים. (כג) ומצאתי הכתוב אומר כי פירוד חלקי החיים ותבורם יורה על הדרושם והוא אמרו (מלכים ק"ט) ידוך עשוני ויכוננני. ואמר בארץ (ישעיה מ"ה) ויצר הארץ ועושה הוא כוננה. ואמר בשמים (מלכים מ"ב) כי אראה שמיך מעשה אצבעותיך ירהובכבים אשר כוננת.

(כד) והשלישית כן הראיות המקרים. והוא שמצאתי כל הנושאים לא ימלטו ממקרים שיקרו בכל אחד (כה) אם מעצמו אם מוולתו עצמו כמו שיוולד החי והצמח ויגדל עד אשר ישלם ואחר כן יחמר ויתפרדו חלקיו. ואחר כן אברתי שם הארץ במלכת מאלה המקרים. והשתדלתי בה ומצאתיה שאיננה נמלכת בצמח והיום שם מהודשים וידוע כי (כו) מה שאיננו נמלט מן המחודש שהוא כמותו. אחר כן אברתי שם השמים נמלטים בחדושים נאלה. והשתכלתי והנה אינם נמלטים מהודשים (כז) ועקרם התנועה הרבקה בהם לא תנוח אבל תנועות רבות שונות עד אם הערוך אהת מהנה אל האהרת הדע כי יש להם איחוד וזמירות ובהם (כח) נפילת אור קצתם על קצתם ויתחיש בהם האור בירח. ומהם שמראה קצת הכוכבים לקצת האדם והלובן והירקק והירוק. ובאשר מצאתי החדושים שכללו אותם (כט) והם לא קדמו להם האכסתי כל מה שלא קדם החדוש הוא כמותו (ל) בעבור שהוא נכנס בגדרו. ואמר הכתוב בחדושי הארץ והשמים שהם

שביל האכונה

הם כלט מהודשים אחר שלא היו והפקנלם הוא חדשם: (כג) ומצאתי הכתוב בו'. לדעה כגאון ז"ל פועל טעם מורה על המיקון והמיבור והקיבוצן ופועל כון מורה על הכנה והמידות. וע"כ מביא רמב"ם מאלה הכמונים שקיבוצן התקיים וזיבורם מורה גם על החדוש. ויהיה כבוד הכמונים כאלה כמו שאומר ידך עשוני ויכוננני לומר ממה שהכרת וקבלת. את חלקי גופי ועשית אותי על מחכונני. לוי פאמן עוד פטונת והושע חוהם ג"כ. וכן יולד הארץ ועושה כלומר מי שקבץ חלקי הארץ ועשה אותה על מחכוננה. הוא כוננה כלומר הכין את חלקיה וחדשם אחר שלא היו. וכן כי אכונה שמיך מעשה אצבעותיך אשר קבלת חלקים ועשית אותם על מחכוננך. לוי פאמן עוד טעמה כוננת כלומר הכינה את חלקיהם והדגש חוהם אחר שלא היו. וכפ"ס (הילים עד) אלה הכינים מאור ושמש. וכגאון ז"ל חוהם נראיות הננוהה כמו פיעד: (כד) והשלישית מן הראיות המקרים. כלומר והנראה השלישית מן הראיות. היא המקרים. כי ממה שלמו רואים שכל האמצאים לא ימלטו מהיחס נופלים חתם מקרים זונים אשר יחדשו עליהם יום יום. עד שפ"ס לשום ומלא כיוון רגע אחד מבלי מקרה מהמקרים. יתחייב מזה שכל מה שמקרים הם מהודשים ככה גם האמצאים הטעמים אותם הם ג"כ מהודשים שכל המחובר למחודש הוא מחודש כמותו. ופ"ס לומר שהעצמים הטעמים הם כלתי מהודשים. והמקרים הם המהחדשים ובאים עליהם זה אחר סוד זה אל לא חכלתי. כי יתחייב מזה שיהיו מהודשים אין חכלתי למספרם וזה מה שפ"ס כמו שיטת לפי בזה למד: (כה) אם טעצמו אם מוולת עצמו. כלומר לא שיהיו המקרים מעצמות דכדו וקיימו כמו גידול המי והמתה אחר שיוולדו. או שיהיו המקרים מוולת עצמו כלומר שיבואו להפסידו ולהחליטו לעולם וזלמו. והוא מקרה הסתיוך אשר יבדל חלקי ככ"ס והאמצאים ויפיעם לעפר ולשאר היסודות. עיין למישה וכמיהה והסתיוך ככ"ס: (כו) מה שאיננו נמלטים מן המחודש בו'. ר"ל כי אחרי שלא פועל הארץ ביום לבדה בולת המקרים המחודשים אשר יחדשו עליה יום יום. ח"כ גם היא עלמה מחודשת וכמו שאמרנו שכל המחובר למחודש הוא מחודש כמותו: (כז) ועיקרם התנועה הרבקה בו'. כלומר וכשיקרו מהמקרים הכמושים אשר לשמים. היא מקרה הטעם. כי הטעם היא מקרה במחוננע ואינה עצמות הדבר כ"ס מקרה קרה לו. והשמים מקרה הטעם דבק ככה ופ"ס להם שלא יטעעו. ועוד כהם מקרים אחרים עמוה וסוף: (כח) נפילת אור קצתם בו'. כלומר שקלחם מאירים וקלחם בלתי מאירים. ורק בגוול עליהם אור כמאירים יחדש בהם האור. כמו שהוא בירח שמתחדש מאור ומשול אור השמש עליו: (כט) והם לא קדמו להם. שפ"ס לומר שקדמו לאלה החדושים. יען שלא יחך כיוסם וזלחם. וח"כ הם מהודשים כמותם: (ל) בעבור שהוא נכנס בגדרו. שהחודש נכנס בגדרו כי נדר השמים הוא. גם כדורי הטעם צביבוב. וח"כ מקרה הטעם נכנס בגדרם ואין להם טעם ממנו. וכן הארץ עם כל אשר עליה. וזוהי הם מהודשים כמותם. וכדרי כגאון ז"ל אלה בזה המופת מהמקרים המהחדשים ובאים זה אחר סוד זה. מורים לנו שהוא סובר שכל מה שיהי כיוון דברים נמלטים בשבע יחד אין חכלתי למספרם וכמו שהיא הסקדמה השנית מהקדמות שהקרים סרבו המורה ככ"ס. ככה כמו כן לא יחך ביום דברים אין חכלתי למספרם אף אם אינם נמלטים יחד בפועל רק שיבא אחד אחר חכירו כשיסור זה יבא זה. כי ח"ס שיהיו כלי המספר וכלי חכלתי עד שנאמר שלא היה להם החכלה. שפ"ס גם כדבר שהוא עכשוני לא היה נמלא. וכמו שביולל בו אחר הארץ סוף ע"כ עי"ס ונביאורי אור כ"ס. וזה דוגמת ההקדמה השנים כנזכרת בספר ח"ס. כי הפחלת ים חכלתי למספרן. וכיון שיש חכלתי למספרן יש לכן ראשון שאין ראשון לפניו. וכן אברו הראשונים כשם שפ"סון באמרו. כאלה חחדש כגאון טעמה לא שיהיה הגה לא ימנע אם שהייתה החטות אשר לפני ולא המועט אין החכלה להם. ואם פחיהם להם החכלה

שהם מורים על תחלתם (ישיב מ"א) אנכי עשיתי ארץ (לג) ואדם עליה בראתי אני ידי נטו שמים וכל צבאם צויתי:

והראיה הרביעית מהזמן. והוא שידעתי כי הזמנים שלשה חולף ועומד ועתיד. ואף על פי (ג) שהעומד פחות מכל עתה שמתו הערת כנקודה ואסרתי

אם יהיה האדם משתדל במחשבתו (ג) לעלות מהנקודה הזאת למעלה לא יתכן לו זה בעבור שהזמן אין לו תכלית ומה שאין לו תכלית לא תעלה בו החכמה למעלה ותעבור

בו. (ד) העלה עצמה תבנית שתלך בו ההווה למטה ותעבור בו עד שתגיע אצלנו. ואם לא תגיע ההווה אצלנו לא נהיה. ויהיה הדבר כחייב שאנחנו הסוף ההווה אינם היום

והנמצאים אינם נמצאים. וכאשר נמצאתי עצמי נמצא ידעתי כי ההווה עברה על הזמן עד שהגיעה אלי. ולולי שיש לזמן תכלית לא היתה ההווה עוברת בו (ה) והיתה דעתי בוסן

גם כן בזמן העתיד כאשר היה דעתי בחולף (ו) בלא ענוב. ומצאתי מההוב אומר כמו זה בוסן הרחוק (איוב ל"ו). כל אדם דיו בו (ז) אנוש יביט ברחוק. ואמר (איוב ל"ו) אשא דעי

לסרחוק. (ח) והגיעני על אחד מהמבטחים ממי שפגע זולתי מהסאמינים שטען על הראיה הזאת ואמר היתכן שיעבור האדם מה שאין לו תכלית לחלקו בתליטה כי כל טיל שילך

אותו האדם או אפה ויעלה אותו על מחשבתו. נמצאהו מתחלק לחלקים שאין להם תכלית. ומצאת הבאמינים הוצרך להודות (ט) בחלק שאינו מתחלק. וקצתם הורה בטפורה. פירוש

שביל האמונה

התחלה. ואם שלא היה להם התחלה הנה מילוחם זאת המעשה כרמוז אליה מגונה זה כי היו אלו המעשות אשר כבר נמלאו לא ימלאו עד שיכלו לפניהם המעשה אין תכלית להם. ופלימות וכליון מה שאין תכנית לו מגונה

פ"ב. ועם היות שהבאים אחריו והרב המורה מכללם הפגוהו בזה ואמרו כי מאחר שהמעשות לא חמורנה יחד. רק כפי זהם אחר סוד זהם. אין זה שלמות וכליון לבתי תכלית. כבר ילא כולל ז"ל בפסי מלחמהו

פרק י'. גמון פעמה הרב המורה והעמיד החומה הזאת על תלם כמה שיש בו די קטן ופס שיק עליו ועין עוד מזה בכפר הכוזבי מ"ה ס"א ונדברי הרב המבאר בעל קול יורה עם ויועט ק" (ל) ואדם

עליה בראי בו'. כלומר עשיתי את הארץ עם החידושים אשר עליה. והעמים עם החידושים אשר בהם. וכאומר כי החידושים אשר בפנים ובתוך יורו שגם הם עלתם מתודפים כמה: (ג) שהעומד פחות מכל

עתה בו'. ר"ל כי העת מתחלק לפי בחינתו אל העבר והעומד. והעמיד. ונדד הסומד הוא העתה. ועם שהזמן נמשך למעשה הגלגל לא ינוח כלל. וה"ל גם הזמן אינו עומד כלל. וכל נקודה היותר קטנה

מהזמן עד שחולק לקדשה כפי עתה. היא בלתי מורכבת מעבר ועמיד. ואין שום זמן עומד במציאות. כפי שטענו דהעברה את הזמן העתה כמו הנקודה ההגדסיית. עומדת בין הדברים. העבר והעמיד

עין מקרה דבק בטענה. ונקודה וקו שטח ומעוקב. בנ"מ ותכין יומר: (ג) לעלות מהנקודה הזאת למעלה בו'. ר"ל כי אם ישאל האדם קמחשבתו לעלות מהעשה למעלה כלומר להתחלה הזמן. לא יתכן לו

זה. אם נניח שהזמן אין לו תכלית והוא קמחשבתו במציאות. כי הדבר שאין לו תכלית נלחם שהוא קדמון במציאותו. לא תעבור בו המחשבה למעלה כלומר להתחלתו. הואיל ואין לו התחלה: (ד) העלה עצמה

תבנית בו'. כלומר והסבה הזאת בעתה המונעת את המחשבה מלעבור בו למעלה. תמנע גם את ההווה מלעבור בו עד שהגיע אל המלחים אשר הם עתה. כי אם אין התחשבה יכולה לעבור להתחלתו מפני שאין לו

תכלית למעלה אין תעבור בו ההווה שיעור כב"ה תמעלה להפס עד שהגיע אליו. וכאומר אין הפליטה ההווה מציאות כל המלחים אשר לפניו והגיעה עד העתה הזה אשר אתו עומדים בו והוליה גם אוחזו אל

הפליחות. הלא המלחים אשר לפניו הם בלתי תכלית לפי זהם הגהה. ואשר אין להם תכלית לא יושלחו לעולם. ואין ח"כ הגיעה ההווה אליו. וכבר אתו רואים שההווה הגיעה אליו. ח"כ ימייב מזה שהזמן יש לו

תכלית לעולם. כלומר שיש לו התחלה: (ה) והיתה דע' בו'. ר"ל והיה דעתי בזמן כעתן הזמן העמיד כמו בענין הזמן העבר. כי כיון שנתבאר שיש לו תחלה. הדעה נותן שיש לו תכלית. ועם שאין תכנית

הזמן בעמיד מעלם הדעות. ואין לו ענין מה בדעות חידוש העולם. בכ"ז דלה הגאון ז"ל לכודיענו את דעתי האמונה בזה. הקד דעת הטילוכופים. ומסכים לדעת הז"ל (ר"ה ל) שחל אלפי שני הוה עלמא בו'. וכמו

שזכר זה גם ברואים החלשונה בחמרו. ולא יתכן להם לעמוד אחר כוונת הכח ההוא ולא קודם היחוד. ופספסו בדר מללו בדברים האלה במאמר הפיסי פ"ו והביא דמיה ממא"כ המה יאבדו בו' עיי"ש ובכיוצאיות אחר

ח': (ו) בלא עיכוב. כלומר שאין דבר הסכריח להאמין הסך זה: (ז) אנוש יביט ברחוק בו'. ומהם ברואים הנבואה. שפ' ההכוננת בזמן הרחוק וכל האדם לעמוד על ידיעות אחריות: (ח) והגיעני על אחד מהמבטחים בו'. שפ' שפ' על אחד המבטחים אשר פגע בחזק מפני עמנו המאמינים. שפ' על

לפסי על זהם כרואים מהזמן: (ט) בחלק שאינו מתחלק. כלומר שסוכרת לומר שפאמת לא וכל הכנס לפתח לבתי תכלית. אבל יתחלק עד שיגיעו חלקיו לחלק שאינו מתחלק עוד. ואינו עוד כפי שיעור כלל. וסם העמים פרדיים אשר זכרם הרב המורה בפס"א מהרמון כפי המדברים. עין חלק או עלם פרדי

פירוש הוא (מ) הדלוג מלמטה למעלה. וקצתם חודה (מה) בנפילת חלקים רבים על חלקים (מנו והשתכלתי בטענה הזאת ומצאתיה הבהלה מפני שחלוק הדבר לאין תכלית אינו נופל כי אם במחשבה ולא יתכן שיפול בפועל מפני שהוא דק מנפול הפעל עליו או החלוק. (מג) ואם הוסיף החולף עברה אותו ההווה במחשבה לא בפעל הוא בעיני דומה הטענה הזאת. ואם ההווה עברה בזמן בפעל עד שהגיע אליו תהיה זאת הטענה אינה שוברת טענותינו בפני שהיא במחשבה. ואהרי אלה הראיות יש לי ראיות אחרות. מהם מה שכתבתי בפרשת בראשית ומהם מה שכתבתי בפרוץ הלכות יצירה ובתשובותי על (מד) חיוי הבלבי. הוי' מדברים אחרים תמצאם בשאר חבורי. ועם כל זה אומר כי התשובות אשר איש בהם במאמר הזה על מי שחולק על הדעת הזה הם כלם מחזקות ומאמצות אותו וצריך שיתבונן האדם בהם. ויחבר מהם (מה) אל הרעת הזה מה שהוא דומה לו :

פרק ב וכאשר התברר לי ברור נסוד כי הדברים כלם מחודשים עיניתי אחר כן היתכן שיעשו את עצמם או לא יתכן שיעשה אותם כי אם זולתם. ובשל אצלי שיהיו הם עושים את עצמם (ה) בפנים אני זוכר מהם שלשה. פני ה' ראשונים הם

שביל האבונה

בנ"מ: (מ) הדלוג מלמטה למעלה. ר"ל אחרי שהודו בחלק שאינו מחלק. וקשה להם עוד כי לפי זה יחלק גם הזמן לחלק שאינו מחלק. והאדם יכול ממקום למקום. יתועע בכל חלק מהזמן. חלק מהמקום לה פחוס ולא יחזר כמוני. וא"כ אין תהייה טעום מחלפות אדם מהכרח ואחיה מחלפת. אחרי שגם הטענה היותר מהירה ח"ל לה להטעם בכל חלק מהזמן יותר מחלק מהמקום. וגם הטענה היותר מאחרת ח"ל לה להטעם בכל חלק מהזמן פחות מחלק מהמקום. ויבדלו להודות שאין שום טענה של מה שהיא מורכבת מקפיות ודילוגים אם מעט ואם הרבה. והקפיות מאחרות את הטעם. וכל הטענה המתהרס היא בה קפיות מועטות. והמאחרת היא בה קפיות הרבה: (מה) בנפילת חלקים ב'. שהם אודו ב"כ בחלק שאינו מחלק. ואשר לו רואים טענה מהכרח וטענה מאחרת. אין זה כעבור קפיות ודילוגים. כ"ל כעבור שאין בעולם שום טענה רלווה ומדויקת שלא יכנסו בחוכה מנחות אם מעט ואם הרבה. באופן שכל הטענה מורכבת ממנוחה וטענה. והטענה המתהרס היא בה מנחות מועטות והמאחרת היא בה מנחות הרבה. וכאשר שוב הוקשה להם מאין תרכב מהרמים כאשר יתועע סיבוב שלם. והלך החלק אשר במקומו. דרך העגולה הגדולה. בזמן שהוא נעלמו אשר סך בו החלק הסמוך למרכזו דרך העגולה הקטנה. והחייב מה שטענה החלק אשר במקומו יותר מהכרח שטענה החלק הסמוך לנקודה המרכזי. והאין הסובב הוא גשם אחד מדויק. ולא יתכן שיכנסו מנחות בהטענה חלק אחד ממנו יותר מהטענה חלק אחר. וכוננו בטענה זה להודות כי יכול על חלקו חלקים רבים. כלומר שיחמקו האין בעת הסיבוב לחלקים רבים. ויאו המנחות אשר נכנסו בין הטענה החלקים אשר חלל נקודה המרכזי. ויחר ממה שכתבו בין אנושות החלקים אשר במקומו. וכמו שזכר ב"ה הרב המורה בפרק המצר בשם המדכרים עי"ם: (מג) והשתכלתי בטענה ב'. וכאשר השתכלתי בטענה הזאת ראיתי כי כל החיוך הזה וכל מרכיב ויכוחם אינו טעם כלל למה שאמרתי ויאו טענה המכילה את הפומטים וכל כוח אין בקרבה. כי חילוק המיל או השמה לאין תכלית אינו טעם כ"ל במחשבה. ולא יתכן שיפול בפועל. כי הדבר אשר יחלק בפועל ים תכלית לחלקיו. אבל הוא רק ענין מחשבי דק מאוד מנטול הפועל עליו או החלוק. כלומר קראו כמו שהרבה פועל או חילוק כי הוא הוא: (מג) ואם הוסיף החולף ב'. ר"ל אלו היה הזמן החולף אשר עברה אותו ההווה בלתי בעל תכלית נמשכה לבד. היחה טענה ההווה ענין פחות להעברה מיל או חמה שהם ב"כ בלתי בעלי תכלית ולא במחשבה לבד. אולם אם הזמן אשר עברה אותו ההווה הוא ב"כ בפועל ממש כלומר שאין לו תכלית ולא בה מניחה. וההווה עברה בו שם טענה אליו כלומר אל העתה אשר אנו עומדים בו. אין טענה העברה מיל או חמה שוברת טענות. כי המיל והחמה הם רק ב"כ במחשבה לא בפועל: (מד) חיוי הבלבי. הוא הרשע אשר העיני לפחול שני ממות שאלות על חודת משה וקנה לזכר את כל נביא ע"ס הפסע. והנאמן זל הקנה את עניו והשיב על שאלותיו בספר מיוחד אשר קראו השוברים על חיוי הבלבי. והוא נקרא בלתי על שם מקומו. ורבים הפכו את שמו וקראו לו כלבי על שם טעמו: (מה) אל הרעת הזה מה שהוא דומה לו. ר"ל כי מלבד אלה הראיות יוכל המהמקו לנקט עוד ראיות מחזקות ומאמצות דעת החידוש. מבין אמרי השוברים אשר איש בהם המאמר בפרקים הבאים על החלקים על דעת חידוש העולם. וצריך שיתבונן האדם בהם. ויחבר מהם אל דעת החידוש הזה מה שהוא דומה לו. כלומר מה שהוא ראוי לו להיות ראוי עליו :

פרק ב (ה) בפנים אני זוכר מהם שלשה ב'. הפסך דכריו בכלל הוא כי ח"ל שהדבר יפסק את עצמו. משקפה פנים. כאחד שכל גשם אשר נחשב בו טענה את עצמו. נהיה עכ"ס מורכבת מה להודות. כי פרס עצמו את עצמו סיס נעין חג. ממה שהוא עשה אחר העשייתו. כי המציאות יותר חזק

הם שכל גשם שנבין אליו מן הנמצאות והשכנו שהוא יעשה את עצמו. אנחנו יודעים שאחר היותו יהיה יותר חזק ואמין על עשות כוהו. ואם עשה את עצמו והוא הלש יעשה כמותו והוא חזק. וכאשר נלאה לעשות כמותו והוא חזק כבר נלאה לעשות כמותו והוא חליש. והפנים השניים כי כאשר נעלה כפחשבתנו שיעשה הדבר את עצמו זה שקר על שני חלקי הזמן כי אם נשתדל להודות בעשותו עצמו קודם שיהיה יודעים אנחנו כי אז היה נעדר (ב) והנעדר לא יעשה דבר. ואם נאמר כי אחר שהיה עשה את עצמו כיון שקדמה היותו איננו צריך לעשות את עצמו ואין חלק שלישי כי אם עשה יבוא אשר איננה טובלת בעשה. והפנים השלישיים כי כאשר נחשוב שהגשם יכול לעשות את עצמו לא יתכן זה אלא עד שנחשוב עליו שהוא יכול לעווב עשותו את עצמו. ואם נחשוב עליו זה נמצאהו נמצא ונעדר יחד ספני שמחשבתנו יכול לא יהיה כי אם נמצא וחברנו אליו מאמר שלא יעשה את עצמו הוא שנאמין שהוא נעדר. וזה שהביא לקבץ נמצא עם נעדר (ג) לדבר אחד כי גוף הוא שקר משחת. ומצאתי הרוב שקדם להכחשת הענין הזה באמרו (מגילת ק') (ד) הוא עשנו ולא אנחנו ובקצפו על מי שאמר

שביל האמונה

מן ההעדר. וה"כ אם עשה את עצמו כהיותו עוד בענין הלש. מדוע לא יעשה כזה גם עתה כהיותו בענין חזק. וישחייב מזה שכל גשם מהנמצאים לא יעמוד מעצמו בשמים חדישים זה אחר זה. מה שהוא שקר מבוחר. כי מה שהיה כבר הוא ואין כל חדש. והשני שכל גשם מהנמצאים אשר נחשוב בו שפשה ח"ע. לא ימלא מחלוקה. אם שפשה ח"ע קודם היותו. או אחר היותו. והשפיה בשני חלקי הזמן האלה הוא שקר מבוחר. כי אם נאמר שפשה ח"ע אחר היותו. ח"כ לא עשה כלום. ולא היה צריך לפשוח ח"ע מפני הקדמת היות למעשהו. ואם נאמר שפשה ח"ע קודם היותו. כעת שהוא היה ח"ע והנעדר לא יעשה דבר. ואין עוד זמן שלישי ממוצע בין שני חלקי הזמן האלה שהם קודם היותו ואחר היותו. כ"ל הפשה. והשפיה אינה טובלת בעשה. כי אין לה שיעור והיא רק כנקודה הנדסית עומדת בין הנקודים העבר והעתיד כמו שיתבאר בפרק שלפני זה. והשלישי שכל אשר נחשוב בו שפשה ח"ע. נהיה מוכרחים ב"כ להודות שהוא יכול ג"כ לעווב עשותו את עצמו. כי ע"כ לא עשה ח"ע עד עת הבדיחה. ואם נחשוב עליו זה שיכול לעווב עשותו ח"ע. נמצא יהיה נמצא ונעדר יחד. כי מה שעלה כמהשכנתו שהוא יכול לעווב עשותו ח"ע. כבר שמתהו במלא יכול. נמצא ובעל יכולה. ובמלות לעווב עשותו ח"ע שמתהו נעדר עומד להעשות. והמציאות וההעדר יחד הוא שקר מבוחר. ודע כי בהרבה מקומות מזה המאמר זכר הגאון ז"ל שהראיות על שאין הדבר עושה ח"ע הם הרבעה. וכפי הנראה שפשה כח"ה הכריעית מידי הסופרים המשפיקים. ובדומק נכלל לומר שהגאון ז"ל מונה ראית הכחובים לראיה רביעית: (ב) והנעדר לא יעשה דבר. הספר ח"ה ב"פ מספר היתוד הובאה זאת הראיה עמדה כמו שהיה הכוונה פה לפירו וביים ח"ל ואם נאמר שפשה ח"ע קודם היותו בעת שהוא היה ח"ע ואופם בו. ובכח המפרש בעל ספר הלגון ח"ל ח"ע ואופם כלומר דבר שאינו כלום וכפל הלשן חזק הדבר. וי"מ שכוונתו בכל השלשון לשני חלקי ההעדר. הלאה מה שאינו כלום בפועל אשר בו כי כח הדבר כמלא גרעין אחד מפרי האילין שהוא נעדר מן היות האילין בפועל. אבל אינו נעדר בכח. שיש בו כח בשמותו בתוך האילן להוילא אילין. והשני מה שהוא נעדר מן הכח ומן הפועל כמו לרוב חבן שלטולא לא יאל ממנו אילין. ועז הוכיח מלא ואופם. הלא שא"כ הדבר לריבים אחרת להשלים מופה התחבר. כי מה שדמך כי האדם לא יעשה דבר ח"ע שהוא ביאור חזק אחד. שהדבר הנעדר לגמר. לא יעשה דבר. אבל עדיין לא שפשו שהפושט והוא דבר שאינו נעדר רק מן הפועל. שאף הוא לא יעשה דבר. ולכיואר זה לריבים אחרת להעתיק הקדמת י"ח מרחש ח"ב מספר המורה ח"ל כל מה שיאל מתל אל הפועל. מוילאו זולתו והוא חון וממנו בהכרח. שאלו היה המוילא ח"ב ולא יהיה פש מונע לא יהיה נמצא בכח בעת מן העתים. ואם יהיה מוילאו בו יהיה לו מונע והוסר. אין ספק שהמפרש שהעדר הוא אשר יולא בכח ההוא אל הפועל והבן ע"ל ע"כ. ומעשה קם מופה המחבר שאין דבר עושה ח"ע שאפילו דבר הנמצא בכח צריך שיוילאו זולתו ע"כ המפרש הנוצר ודפח"ח ח"ל שאפילו הדבר צריך תלמוד כי לפי דבריו ח"ה לא נבחר כ"ל שיוילאו הוילא ח"ה אל הפועל. וה"כ יש מקום לתעוה שכבר היה פש ענין כוחני קדמון במציאותו כדעה אלפסון בחומר קדום. הלא שאחר ההתבוננת דבריו כנים. כי כל עולמות הדנוש כזה הוא רק לברר שהדברים לא עשו ח"ע כ"ל שפשהם זולתם. וכאשר יאל לנו שפשהם זולתם כבר יש לנו ראיות שפשהם מלא דבר כמו שיבוא ח"ה: (ג) לדבר אחר בענין. כלומר שיהיה האיות לדבר אחד. המציאות וההעדר יחד. האיות יקרא ענין. ענין מאמר האיות בבמ"א. ואחר המזכירים בשפה ערבית כתב שכל מקום שהיה כתוב בפסוקים המחוברים בשפה הערבית מלת מעני. אשר הוראתה האמתית היא על הכוונה המעשית שכל המדבר להגמיה המשפיקים במלה ענין. כעברי ע"כ ואם גם דבריו הגאון ז"ל אלה היה כתוב מלת מעני בלשון הערבי. שהיה הכוונה כזה שאם נאמר דבר אשר ענינו וכוונתו הפנימית הוא לקבץ המציאות וההעדר לדבר אחד בזמן אחד. הוא שקר משחה: (ד) הוא עשנו

(יחזקאל כ"ט) לי יאורי (ה) ואני עשיתי. וענשו אותי :

ואחר הפנים האלה אשר כטלו אצלי שיהיה הדבר החדש את עצמו והייבו שזולתו
 עשהו עיינתי במלאכת העיין אם מהדעו עשהו מדבר (ו) או לא
 בדבר באשר נכתב בספרים. ומצאתי שנעלה בשכלנו שחדשו מדבר מעות כפני שחוא
 דבר סותר קצתו את קצתו (ז) מפני שאמרנו חדשו מחייב שיהיה העצם נברא (ח) מוחל.
 ואם נשער המאמר מדבר נחייב שתומר שלו קדמון לא נברא ולא מוחל וכאשר נעלה על
 השכל החדשו לא מדבר נמצאנו דבר ישר. ואם אמר לי אומר הייבת לדברים עושה
 בידוע מפני שלא ראית במוחש עשוי כי אם מעושה ולא פעל כי אם מפועל ג"כ לא
 ראית במוחש שיהיה דבר כי אם מדבר (ט) ואיך שמת ראיתך שאין פעל כי אם מפועל ולא
 שמת ראיתך שאין דבר כי אם מדבר (י) והם שוים במציאה. אומר לו כי היות דבר מדבר
 או לא מדבר הוא הכבוקש אשר דרשתי להביא הראיות עליו. ולא יתכן שיהיה הדבר
 אשר יתעסקו להביא עד עליו (יא) שיעיד הוא על עצמו באחת משתי המעלות אבל מביאים
 עד מזולתו כאשר היה אין פעל כי אם מפועל לצד מן הכבוקש הזה אשר אנהגו כמקשים
 אמתתו לקחתיו לראיה עליו ודן לי היות דבר לא מדבר עם שמצאתי (יב) קצה סודותם
 אפשר שיאמר עליו זה אלא שהמאמר דק יוצא הוץ לענין הספר והנחתיו ולקחתי הנלווי
 והתבאר לי עוד כי כל מה שנחשוב שהנמצאות נבראו מפני כבר חייבנו שהדבר ההוא
 הוא קדמון ואם היה קדמון ישותה הוא והבורא בקדמות התחייב שלא יוכל לו לברוא
 מבנו דברים ולא היה נשמע לו להפעל ברצונו ולהצטייר בהפצו אלא שניבר אליהם
 עלה שלישיית למהשבתנו (יג) הפרדה ביניהם עד שיהיה בה זה עושה וזה עשוי. ואם
 נאמר זה נאמר דבר שאיננו נמצא כי לא מצאנו כי אם עושה ועשוי לבד. וזכרתי עוד
 (יד) כי עיקר מבוקשנו היה מי עשה מדבר כי העושה ראוי שיקדם לעשוי ואין א' בהם
 יותר ראוי להיות ככה להויות האחר ממה שיהיה האחר סבה להויותו וזה שיקר נמור.
 וזכרתי עוד כי האומר שהוא כרא דבר מדבר כשימשך האדם עמו ימשכנו עד שיכריזו אל
 שלא ברא כלל. והוא שהסבה המפלת בלב היות דבר מדבר הוא המוחש מן העגנותו.
 ויאמר

שביל האמונה

ענינו ולא אנחנו. הגוף ז"ל מפרש מלא וזה כמציאתה כאל"ף ולא כקריאתה בול"ו. וכן פנסי ז"ל הוא
 עטט ולא אנהגו כשלא היינו בעולם ועיין רמב"ם ע"ס (ה) ואני עשיתי. אני פסיתו את עמי : (ו) או
 לא סדרב באשר נכתב בספרים. כלומר עיינתי במלאכת העיין לראות אם יוכל כלי נספוג הענין
 האמתי הכול אשר נכתב בספרים שהעולם נברא לא מדבר כלומר יא' מאין : (ז) מפני שאמרנו חדשו בו.
 ר"ל כי אמרי שסתחייב לנו שכל הדבר שמוכרח ושהכרח חלשם הואיל ואין הדבר עושה א"ש ואין פעול
 כ"א מפועל. ח"כ יחייב מזה ג"כ שחדשום היה מ"א דבר. כי אם חלש במחשבתו שהכרח חלשם מדבר.
 והיה זה מאמר סותר קצתו את קצתו. כי מאמר חדשם בטווח כי שחדשם אחר שלא היו. וכמו שסתחייב לנו
 שכל הדברים מחדשים אחר שלא היו. וכאשר נאמר מדבר בטווח כי מדבר קדמון אשר לא סר מהיון וזה
 סותר ממה שחמנו שכל הדברים מחדשים ואין אחד בהם שיהיה קדמון במציאותו הואיל ואין פעול כ"א
 מפועל : (ת) מוחל. מחדשום יוש לו מחלה : (פ) ואיך שמת ראיתך בו. ואיך אמרם שלם יתכן כיוון
 חידוש מדבר. שח"כ יהיה הדבר ההוא קדמון ולאחרי לא ראיתו פעול כ"א מפועל : (י) והם שוים במציאה.
 כי כמו שלא ראית במציאות היות פעול כ"א מפועל. כמו כן לא ראית במציאות היות דבר כי אם מדבר :
 (יא) שיעיד הוא על עצמו בו. כי לא יתכן להביא ראיה על היות החידוש מדבר. ממה שלא ראיתו
 דבר יחוס מלא דבר. וען פה הוא עמם הדברים : ופאש יומן כי החידוש היה מלא דבר. כבר אמרנו וראיתם את
 כל המלאכים שהם דבר לא מדבר. אבל יתכן להביא ראיה מן סדר. והוא ממה שלא ראית היות פעול כ"א
 מפועל : (יב) קצת סודותם אפשר בו. עם שמלאחי קדם מהדברים אשר נוכל לומר עליו זה. כלומר
 שגביא ראיה מהכרעה אחת מהמעגות וח"כ היה ראוי לבאר הסבול אשר בין הדבר הכול למה שחמנו בו.
 דק נעבור שהמאמר הזה הוא דק ואינו מתנין הספר עזמתו ולקחתי כגלוי כלומר שמכתי על מה שהיה
 עלה ומסורם כדבר מהדברים ולא ראיתי ליכנס בעיונים דקים שאינם מענין הספר : (יג) הפרדה ביניהם
 בו. ר"ל שהיה מוכרחם להעלות עם מהשבתו כי מלבד שני הסתמלות הקדומות היה גם עוד הסתמלה
 שלישיית. אשר הפרדה בין השמים. ליתום האמה עושה והאמת עשוי. זה מה שלא מלאנו דוגמתו. כי לא
 מלאנו כ"א עושה ועשוי. הכל שיהיו שני דברים כל אחד מהם לא עושה ולא עשוי עד שיבוא הדבר השני
 ויכריע ביניהם להיות זה עושה וזה עשוי. זה לא נשמע וכוא מורד לשכל : (יד) כי עיקר מבוקשנו היה
 בו. ר"ל כי אם נחם שהיו עם שני החמונה. היה לנו לנשות עיקר מבוקשנו מי מהם פעל ופשה את האחר.
 כי העושה ראוי שיקדם לעשוי כקריאתה שביית. וזה שיהיה קדומים. ח"כ אין אחד מהם יותר ראוי להיות
 סבה להיות סההר ממה שיהיה האחר סבה להיותו. ופזח דעמם כי הסתמלה בפלה ופקד מפשה : (טו) שיהיה
 כמקום

ויאמר כי המחשש גם כן יושג (טו) שיהיה במקום בזמן ובצורה מצויירת וכשיעור משוער ובמצב נצב ובצירוף מצטרף ושאר התכונות הרומית לאלה (טז) כי משפטם כלם בשער הזה כמשפט דבר מדבר. ואם נבוא להשלים כל משפטיהם עד שנאמר נברא דבר מדבר בזמן ובמקום ובשיעור משוער ועל נצב נצב ובצירוף מצטרף והדומה להם והיו כלם קדמוניות (יז) לא נשאר אב כן דבר לכורא ותבטל הכריאה כלל, ודקדקתי עוד כי אם לא נודה (יח) היות דבר לא מדבר לפניו לא יתכן שימצא דבר כלל. והוא שאם נעלה במהשבתנו דבר מדבר יהיה דרך (יט) הדבר השני במאמר בדרך הראשון ותנאו שלא יהיה כי אם מדבר שלישי ודרך השלישי בדרך השני ותנאו שלא יהיה כי אם מדבר רביעי ויגיע הדבר עד אין תכלית. וכיון שמה שאין לו תכלית לא ישלם (כ) כבר נתחייב שלא נמצא והנה אנחנו נמצאים. ולולי שהדבריו אשר היו לפנינו יש להם תכלית לא היו נשלמים עד שנמצינו. ואשר יצא לנו מן המושכל (כא) הוא הכתוב בספרי הנביאים. כי הנשמים החלתם מאת הכורא כאשר נאמר (מקלס ז') במרם הרים יולדו ותחולל ארץ ותכל ומעולם ועד העולם אתה אל:

פרק ג' וביון שהנעתי לאמת אלה השלשה פרשים בדרך העיון כאשר ההאמתו בדברי הנביאים והמופתים והוא שהדברים מהודשים ומחדשים זולתם ושהוא הדרשם לא מדבר. והיה זה הדרש הראשון מן (ב) המאמר הזה אשר הוא העיון בהתחלות (ג) ראוי שאביא אחריו שנים עשר דעות למי שחלק עלינו באמונה הזאת ויהיה הכל של ש ע ש ר ה. ואבאר בו כל מה שמען בו כל עם לדעתם ומה שכתר אותו. (ג) ואם יחיה לו דונה כן הכתוב אבאדרו בגורת השם:

והדעת השני דעה מי שאמר שבורא הדברים יש לו (ד) גשמים רהניים קדמוניים מהם ברא אלה הנשמים המורכבים. (ה) ומען על זה כפני שלא יהיה דבר כי אם מדבר ובאשר עלו במהשבתם למעלה וההעככו לרבות איך ברא הבורא הדברים המורכבים מן הרהניים. אמרו נדמה לנו שהוא קבץ מהם נקודות קטנות (ו) והם החלקים אשר לא יחלקו והם מעלים אותם במהשברם שהם דקים עד מאד יותר רק מה שאפשר להיות מן האבק ועשה מהם קו ישר ואחר כן נזר הקו ההוא לשני גזרים שונים. אחר כן הרביב מן האחר מהם על השני הרכבה אלכסונית עד שיהיו בצורת הכמך היונית (" אשר

" לפי גסס ח"א ז"ל כ"ף סויות

היא

שביל האמונה

במקום ובזמן בו'. עיין נמ"ז בניאור העפרה מאמרות: (טז) כי משפטם כלם בו'. כי כמו שיחיד החוש היות דבר מדבר כן יחייב לכל נמצא במקום וזמן. והפסל: (יז) לא נשאר א"כ דבר בו'. כי אם כל אלה לא כרו מיהות א"כ לא נשאר עוד דבר להכרזות הוואלי והכל מוכן ומתכנל הכריאה בכללה. מה שכתב בספרנו שהעולם נהדח אחר עולא הים: (יח) היות דבר לא מדבר לפניו. כלומר שאם לא נודה על היות דבר כ א מדבר אשר היה לפניו. ולא שיהיה מלא דבר. א"כ לא יתכן שימצא דבר אחד מכל הנמצאים: (יט) הרבר השני במאמר. כלומר הדבר הראשון שהוא שני במאמר. כי נחמתינו דבר מדבר. הכוונה בלתי דבר הגאמר לדעתו על הדבר השני הנשמה. ומלת מדבר אשר הוא שני במאמר הכוונה על הדבר הראשון אשר ממנו נעשה. וע"כ הראשון במאמר הוא שני בעולם והשני במאמר הוא ראשון בעולם. ובעבור שהראשון ז"ל כלה למנות עוד שלישי ורביעי ע"כ אחז דברו למנות משנה למעלה לסקל על הלשון ולא רצה לקדמו ראשון כי לפני ראשון מה אתה סופר: (כ) כבר נזכרתי שלא נמצא בו'. כי אחרי שלמי זאת הכוונה אין לנו יכולים להמצא אם שיקדמו אלינו דברים אין תכלית למספרם. ואשר אין להם תכלית א"כ שישלמו. א"כ אך עולל להנחל. והנחה רוחים שאנו נמצאים א"כ הדברים אשר לפנינו יש להם תכלית. ובאמת כי אלו לא היה להם תכלית לא היו נשמים עוד ולא היתה עוד הכוונה מניע אלינו: (כא) הוא הכתוב בספרי הנביאים. והדבר ההוא בעלמו אשר הוכחנו שהמושכל כמוו ג"כ בספרי הנביאים. לאמת ולקיים שהנשמים שהנשמה מלאה סבורה. והוא יש' מהשם מלא דבר. כמ"ם ומעולם ועד עולם אתה אל. כלומר שלא היה שם עוד דבר נמצא כ"א הוא יש' בעלד:

פרק ג' (ה) המאמר הזה אשר הוא העיון בהתחלות. במאמר חידוש העולם הוא כסול! נפטי העיון בהתחלת העולם והחידוש: (ג) ראוי שאביא אחריו בו'. הגמון ז"ל ראה ויחבוק כי ראוי להניח כזה סדרות הנכבד. גם את הדעות הנאמרות מפי הפילוסופים נזה. (בעבור הדלותו כי הכל מהם מעשה חמטושים רחוקים ומזוים מהשכל האנושי. סתק ממוד מחדש סעיר פנה. ואף כי מחדש משכיל: (ג) ואם יהיה לו דומה בו'. אם יביא הסוכן ראייה מן הקבוק. אבאר את הכתוב ההוא והנלכע פעמונה כמה שביא ראייה ממנו ועיין לעיל (סוף ס"א) ויבארי שם (אוח מ"ס): (ד) גשמים רותנית קדמוניים. גשמים דקים מאוד וכמ"ם שם רותניים לדקוהם והם קדמונים לא מרו מיהות: (ה) ומען על זה. ופעמונה והוכחתו על זה: (ו) והם החלקים אשר בו'. כלומר ששם נקודות קטנות מאוד עד שאין להם

היא בצורת אלה למד בערבו בלא תושבת כזה ל' (ז) ואחר כן סיפר אותם במקום שנפגשו ואחר כן גזר אותם במקום הטימור ועשה האחד מהם הנלבל העליון הגדול ועשה בן האחרת הנלבלים הקטנים, ואחר כן צייר טן החלקים ההם הרוחניים צורה אצטרוכולית וברא מהם (ח) עגלת ראש, ואחר כן צייר מהם (ט) צורה שמינייה וברא מפנה עגלת העפר, ואחר כן צייר מהם צורה (י) שתיים עשרנייה ושם עליה סגוב האוויר, ואחר כן צייר ממנה צורה (יא) עשיריטייה וברא ממנה כל הימים וזמרו וזהו שמו בזה אמונתם, (יב) והביאם אל הבאמר הזה שלא יודו במה שאינו בנמצא, (יג) ואלה הצורות אשר שרתו בהבאתם לדמותם אל צורות הטבעיים האלה הנמצאים: והנני מכאן מה שיש עליהם בשערים האלה, ואומר שיש עליהם במאטרים האלה שתיים עשרה תשובות, (יד) מהם הארבעה הראשונות אשר הורו אותנו שהדברים סחודשים, ומהם ארבעה האחרות אשר הורו אותנו שבורא הדברים כראם יא מדבר, ואחר שישכלו אלה השמונה תשובות אני מוצא ארבעה תשובות:

התחלתם שהם האמינו כסה שאין כמותו כנראה והם הרוחניים אשר הם מדמים במחשבתם באבק וכדק מכל דק ובחלק שאין כחלק זה דבר שלא יושכל:

ההשניות אני רואה כי אלה הדברים אשר בענין לא יתכן שיהיו המים ולא קרים ולא לחים ולא יבשים מפני שהם אומרים שאלה הדי' מבעים מהם נבראו, ואני רואה עוד שלא יתכן להיות להם מראה ולא בעם ולא ריח ולא גבול ולא שיעור ולא רוב ולא שיעוט, ולא במקום ולא בזמן, מפני שאלה הדברים הם (טו) תארי הנשמים והדברים ההם הם אצלם קודם הנשמים וזה תוספת למה שלא יושכל וכרחו מהיות דבר לא מדבר וכנסתו כסה שהוא יותר רחוק ועמוק ממנו:

ההשלישית שאני מרחיק ואחשוב לסקר התחבנות דבר לא מצוייר בצורה, עד שיעייר בצורת האש המים והאוויר והעפר והצמיירות מה שאינו ארוך ולא רחב ולא

עמוק, עד שיהיה סגנו הארוך הרחב העמוק וכן השתנות מה שאין לו ענין עד שיהיו לו כל הענינים הנראים עתה ואם אצלם שנתקנו לו כל ההפוכים והשונים מפני שהבורא הבם יכול להפכם ולשנותם כמרתו אם כן ויבלתו לברא דבר לא מדבר, (טז) ונותן כאלה הרוחניים השקרים:

והרביעית שלא התקיים מה שרתרו בו (יז) מהאמת החיתוך והדבוק וההרמכת והטימור והחיתוך השני ושאר מה שננסך אל המעשים האלה, מפני שאין ראה

מעמדת על דבר מה אבל הם במשכות וסכרות, אבל אני רואה שיש במלאכה הזאת כתיירה והיא שהעושה אצלם אם הוא יכול להפוך את הרוחניים נשביים הוא יכול להפכם ברנע אחר ובטלו אלו החלוקים, ואם הוא אצלם אינו יכול להפכם כי אם מעט מעט במעשה הבוראים דבר אחרי דבר כל שכן שלא יוכל להפכם טן הרוחניות אל הנשמיים, וסברו

אלה

שביל האכונה

לכם לא אורך ולא רוחב ולא גובה ואינם בעלי שיעור והם כלתי מקבלים מלוכה: (יח) ואח"כ סיפר אותם בו, ר"ל במקום אשר נפגש הקו ההחד עם הפני ועשה עם זווית הדבוק כהך הזווית נקודות הכבד כחוק כללו דבקם בממרות עד שנעשה כעין שפה עגול וכוסיף עוד לדבק נקודות עד שפגש מהאמצע את הגלגל העליון ומהשאר עשה את שאר הגלגלים: (יט) עגלת האש, יסוד האש: (כ) צורה שמינייה, עגולה בעלת שמונה ללעות: (כא) שתיים עשרנייה, ככלת פחים עשרה ללעות: (כב) עשיריטייה, עשרים ללעות: (כג) והביאם אל המאמר הזה בו, ומה שסביאם לומר מאמר רחוק כזה: הים רק למען לא ימרתו להודות בדבר שאינו בנמצא וסוף היום דבר לא מדבר, (כד) ואלה הצורות בו, והם ספרתו נצויר הבורח הנכונה, הים כדי נדמותן אל הצורות הסבניות הנפלאות, כי לדעתם האם עגולה והעפר בעל שמונה ללעות והאוויר בעל פחים עשרה ללעות, והמים בעל עשרים ללעות: (כה) מהם הארבעה הראשונות בו, כולמר כיון סכבר נחבאר לנו מארבעה דפיות שבעולם מחודש אחר שלל הים, ועוד מארבעה דפיות אחרות שהדיות הים מלא דבר, א"כ כדני קנינו לריעיוו ואין נורך ליבנם בדברים דחוקים ומזורים לכל כאלה, ועוד ארבעה ספרות אשר עליהם עולם בעיקר דבריים, הסמוכות לנו בכל דבריהם הכל ורעיון חוש: (כו) תארי הנשמים, כל אלה הם החרי כנשמים כמלאים עמה, ואלה הנקודות היו לדעתם קודם הנשמיים, ואין יחולתו כמארים נשמיים: (כז) ונותן כאלה הרוחניים השקרים, כולמר אם כבר הם מתחמים להודות, שסבורה יכול על כל, ושלא יכלכל לב אנושי ליבן נפלאותיו במלאות העולם, א"כ למה לכם לבק פשרה כזכה לעוס חלה ככה הכל, ולמה מנעתי לביבן, הלא יותר ממה שפגש בשאמר כי חתמנו ויבלתו על כריחת דבר מלא דבר, והיום כנמטה מלאה ספרותיים השקרים אשר יודעתם מכלי עוס מסבולת דעת כ"ל חיוני הכל ומשאוה שול ומפל' נלבד: (יח) מהאמת הרבוק והחיתוך וההרמכת בו

אלה השקרים כלם (יח) גלבר עויבת האותות והמופתים ומן ההדאה כבלתי המוחש לא נחו. והגיעני כי יש אנשים מעמנו. השבו כי הענין שאמר בו החוב (פס"ח) יי קנני ראשית דרכו קדם מפעליו מאז ויטאר הפרשה (יט) הוא ענין אלה הרוחניים. התכונותי כיבר ומצאתיו שטעון בפירוש הענין הזה פה מ ש ע ש ר ה פ נ י מ . השנים עשר אשר בארתים מדרך השכל. אך הג' אחרים מדרך לשון העברים ודברי המקרא. תהלתם כי מלת קנני מורה על בריאת הדבר כמו שאמר (נחלש"ד) קונה שמים וארץ. ובטו שאמר עוד (פס"ט ק"ד) מלאה הארץ קנינך. ואם הם מחזיקים שהמלה הזאת מהיבת קדמות יחשבו גם כן כי השמים וכל אשר בהם קדמונים ויבטלו בריאתם מרוחניים (ג) אשר היתה כוננתם אליהם. ואם תהיה אצלם מלת הקנן בשמים ובארץ מהיבת בריאתם היא עצמה תהייב בריאת הרוחניים. והשניים שמתלת ראשית דרכו מורה על ענין תהלת הבריאה כי כמות נאמר כגדול שבבהמות (ליוג מ') הוא ראשית דרכי אל וכאשר ענינה שם שהוא תהלת מה שברא בבהמות יהיה גם כן ענינה הנה (כא) כי זה הנזכר תהלת מה שברא מהדברים. ואם אינם רוצים בפירוש הזה יחייבו שהבחימה היא קדמונית. והשלישיים (כג) עזה הענין הנזכר אוהב האמת ושונא השקר. כמו שאמר (פס"ח) בצדק כל אמרי פי אפי' בהם נפתל ועקש. (נג) ומי שאהבו אוהב את החיים ומי ששנאו אוהב המות כמו שאמר (פס"ח) כי מוצאי טעא חיים וחומאי חומס נפשו כל משנאי אהבו מות. והוא מצוה לבקשו ולהודור בו. כמו שאמר (סג) ועתה בנים שמעי לי וגומר. ואם הם הרוחניים אין גמלטות המדות האלה שיהיו להם אם בענין פשיטותם או אחר הרכבתם. ואם נחשוב אותם להם בפשיטותם אין עמם בעת ההיא צדק ולא טוב ולא חיים ולא מות ולא אדם נכצא שיבקשו ויגיע אליהם. ואם נחשוב שהם להם אחר הרכבה החלק אשר יש לנו מהם אנהו מניעים אליו בהכרח והחלק הנשאר אשר לא הורכב אי אפשר להגיע אליו (כד) כי המורכבות יבדילו בינינו וביניו לפי דבריהם. והגיעני שאחרים השבו כי פרשת (ליוג כ"ה) והחכמה מאין תמצא ואי זה מקום בינה ושאר הענין שהוא תאר הרוחניים מפני שאמר באחרונה אלהים הבין דרכה והוא ידע את מקומה. ובצאתי אלה גם כן מעו בפ"י יותר ממועות הראשונים מפני (כז) שהענין הראשון אין מפורש בו. שהיא החכמה אפי" שעל האמת שאין בו ספק שהוא על החכמה אבל הענין השני היה זכרון החכמה בו מפורש ואיך המעו עצמם כגנויו. וראיתי עוד שהכתוב ככאר על החכמה הזאת כי נמצאת עם הארבעה יסודות לא קודם כאשר נאמר אלהים הבין דרכה והוא ידע את מקומה. כי הוא לקצות הארץ יבויש תחת כל השמים יראה. זכר השמים והארץ ואחר כן לעשות לרות משקל וזים תכן במדה זכר האוויר והמים (כז) אחר כן ראה ויכפרה הכינה ונס הקרה. וכבר גללה כפול סברת (כז) שני הענינים האלה ברוחניות. אך הם על החכמה ואין ההפין בה שהיא

שביל האמונה

כ"ל לדעתי. ור"ל דבוק הנקודות לפנות קו. ומיחוסם לפנים. והרכבתם לעשות זודות הזויות. והסימור סיהיו דבוקים יחד וימלכדו ולא יספרדו והחיוך השני תמנע הסימור לעשות הגלגל הפליון: (יח) מלבר עויבת האותות והמופתים. כי לדעתם לא יוכל המסע להסתפק נחש. ולא המיס דס ושאר המוסמים. כי רק מהכוחיים יוכל לכרות מה שצדקה. ואחר בריאת קיבולם יש להם סבע קיים לפי דבריהם: (יט) הוא ענין אלה הרוחניים. כלומר שכל שהתפלכות הוא הער בכל הפרשה. כמו: הנקודות האלה הרוחניים. והם המסתפרים כפי החכם בכל דברי הפרשה סהיו: (כ) אשר היתה כוננת אליהם. כי אם מלא קנין מורה על קדמות. ח"כ ממאה"כ קונה שמים וארץ. גם השמים והארץ הם קדמונים. ולא שבראם מאלה הרוחניים. אשר רק זאת היתה כוננתם לומר שהשמים והארץ נבראו מהם. וכן אם אמר על כלל העולמים מלאה הארץ קנינך מתבטל סברתם מכל וכל כגם שחשבו מאלה הרוחניים: (כא) כי זה הנזכר תהלת כו'. ר"ל כי זה הענין הנזכר וסרמוו בזאת הפרשה. הוא תהלת הבריאה. ולא סהוה קדמון: (כב) עזה הענין הנזכר. סרמוו כפרשה: (כג) ומי שאהבו. סאוהב אותו: (כד) כי המורכבות יבדילו בו'. כי לדעתם מקום החלקים ההם הוא חוץ לגלגל הפליון. כי כל מה שגלגל כסוך הגלגל הוא מורכב. וח"כ א"ל להגיע אליהם כי כהמלאים המורכבים מגדלים בינינו ובינו: (כה) שהענין הראשון אינו מפורש בו'. ר"ל כי הענין הראשון שהיה פרשת ד' קניי ראשית דרכו. עס שגם הוא מוסב כלי ספק על החכמה. הנה עכ"פ אין החכמה מפורשת בו'. אבל הענין השני שהוא פרשת והחכמה מאין תמצא שפתיו כדור מלגו על החכמה ידבר. ואיך סכעו את עולמם אלה הפחלים. להביא סכלות סחת חכמה כי סחת יופי: (כז) אח"כ ראה ויספרה בו'. הרי שהכתוב מצייר מילותיו הענין סרמוו אחר מילותיו היסודות. ואיך ח"כ יכוון אל אלה הרוחניים אשר לדעתם נבראו היסודות מהם: (כז) שני הענינים האלה ברוחניות. ר"ל ובזה מוטאר עלה ניסאל דעת האומרים כשני הענינים האלה סכס פרשת ד' קניי ופרשת מאין תמצא. סכס ממונים

מאמר ראשון חדוש

שהיא היתה לבוא בכלי שברא בה הדברים אבל החפץ בה שהיא תהיה מבריאת היסודות וסעפותם ונתבארה חכמתו (כח) שבה הכל מתוקן :

והרעת השלישית דעת מי שאמר שבורא הנשמים (כט) בראם מעצמו . מצאתי אלה האנשים לא נתבן להם לבחש בעושה ועם זה לא קבל שכלם כפי

מחשבותם היות דבר לא מדבר . וכיון שאין דבר כי אם הבורא האמינו כי ברא הדברים מן עצמו . ואלה יחזקו האל יותר כסילים מן הראשונים . (ל) וראיתי לגלות אולתם כי שלש

עשרה פנים . מהם הארבע אשר על בעלי הרוחניים . וארבעה ראיות החדוש . וארבעה ראיות היות דבר לא מדבר . אך אופני התשובה אשר על מי שאמר בקדמות

הרחמיני אינם חייבים בהם (לא) אך הם חייבים במותם חמש עניני' כל אחד מהם הרחיק אותנו :

הראשון השתנות הענין הקדמון אשר אין לו צורה ולא תכונה ולא שיעור ולא מקום ולא זמן עד ששבו קצת גוף שיש לו צורה ושיעור ונכול ומקום וזמן (לב) ושאר

מה שנכללו עליו הנפשות ואין להעלות זה על הלב כי אם (לג) מרחוק שברוחקים :

והשני (לד) בחירת האדם אשר לא ישיגה שנוי ולא יפעל בו פועל ולא ישיגהו משיג שישים קצתו גוף עד שישיגהו המשיגים ועד שיפעלו בו הפועלים ועד (לה) שיסבל

אתר החכמה ויאנש אחר המנוחה וירעב ויצמא וידאג ויוגע וישיגהו שאר הרעות . והוא היה רחוק מכל אלה ואין לו צורך לקנות מהם תועלת אין אלה הדברים כי אם מעניני ההבל :

והשלישי הצדיק אשר לא יעול איך נזר על קצת חלקיו להפילם ברעות האלה . וכאשר אשתדל לדעת זאת לא אבצאהו (לו) שיעבור אחר משיג ענינים אם שבא

עליו זה בדין והתחייב בו לא יהיה כי אם בעבור רעה שעשה או בתמאים שהטא . או שיהיה בלא חיוב ויהיה זה חסם שהטמו ועול שעול עליו . ועל אי זה משיג הענינים שבא הדבר (לז) כצאתיו מופסד ושקר :

והרביעי איך קבל החלק ההוא מצות שאר החלקים עד שהטבע ונתקן ונצטוויר ונכנס תחת הצער . אם היה זה בעבור פחד שיפחד או הקוה שקוה . ואלו היה זה על

אי זה משיג הענינים לא ימלט שיהיה דרך הכל שיפחד ושיקוה או שיהיה זה דרך הקצת לבד . ואם הוא זה דרך הכל מאי זה דבר יירא ולמה יקוה ואין דבר זולתו . ואם יהיה זה

דרך הקצת לא יזו עלה שב הקצת מקוה ומפחד והשאר לא יקוה ולא יפחד . ואם הקצת קבל מצות הרוב לא לתקוה ולא לפחד ולא ליראה (לח) זו רעה מפני שאין לו עלה ידועה וכל זה בוב ושקר :

והחמישי (לט) מי שיוכל להשיב חלקיו מן הצערים והוא חכם לא יתכן שלא ישיבם . ואם נעביר על דעתנו שהוא יעשה כן יבטלו הברואים ואם אי אפשר

בלעדיהם

שביל האמונה

אל סדומיים . כי הם מכוונים בלמה רק אל החכמה וכאמור : (כח) שבה הכל מתוקן . לא שחכמה ככלי

אלו ית' . כי הוא חכם ולא בחכמה . רק הכוונה שבא הדברים מתוקים . ישיג מי שיכאס אוחס . פהס טופל

חכם ובחכמתו הכל מתוקן . ועיין מאמר ג' (ס"ו) וביאורי פס חות ג' : (כט) בראם מעצמו . שמלק חלק

מעצמותו ומלוחו חלק ככל אה בעולם : (ל) וראיתי לגלות אולתם בשלש עשרה פנים מהם הארבעה ראיות החידוש בו' . כנ"ל והשאר נמחק . והם יותר כסילים מן כדלפנינו שגליסם י"ג המצבות ועל חלה

י"ג ספונות בו' . (לא) אך הם חייבים במותם בו' . כי הם טהים מלכדנטס מחבובה אשר על סדומיים . לא יגלו מחמת חטובת אחרות הבאום החכמים וכל אשה מהשפונות חרס ק אה סדמה כסוא : (לב) ושאר

מה שנכללו בו' . ושאר משיגי גוף אשר נכללו עליהם הנמלאים : (לג) מרחוק שברחוקים : שאין דבר

אז ומחוק יותר מהם : (לד) בחירת הארץ אשר לא ישיגהו בו' . כנ"ל לדעתו . וי"ל כי חלק מכל לסעולה

כוחם על דעתו שיבחר לו ארון החכמים . העולם מכל משיגי סגוף . שיפשה חלק מעצמותו גוף גשמי . טפל חמת מקרי סגוף והסדומיותו אין זכ כי אם הכל ורעותו רוח : (לה) שיסבל אתר

החכמה . שיסב סכל אחר פסיה חכס : (לו) שיעבור אחר משיג ענינים . לא ימלט שחמד מפני ענינים :

(לז) מצאתיו כופסד ושקר . כי אל אמונס ואין עול . וגם לדיק וישר כוח : (לח) הדי רעה . זמס סיה סכרא דעס שאין לדיק כליור נכלוהה לדיבור חרוך וביאור מושג . כי חלק יקבל ככלוה לרעותו מכלי פוס

סכה ועלה : (לט) מי שיוכל להשיב חלקיו בו' . נתקן דכיוו שאף אה נאמר סיה לו ית' סכה ידופס כפס שחפץ כבדיותו . עד ש"ח לו מכלדדיס . כנ"ל לא מכל להכמות בחכמתו . שיעובד חת חלקיו אשר כרת

מהם אה בעולם סיהו חמיד כנמחיוסס וכנמסס ומלא יס בו אל המוחסס לפונס . אכל סכנז מחיב סכסס סח אה

אשר ידחס עליסס ויופיעס ויופילסס מלרס לרוחס . זמז יכופלו כל כנמלאיס ויחמדו למקורס . ויעבדו סח אה

לו מכלדדיסס יחמדו ויזייר חוחס משאד חלקיו . וגם סס יעמדו עד עמ קן . ויכלו וישיבו ג"ס למקורס . ויוסף

בלעדיתם בסוף כאשר לא היה אפשר בלעדיתם בתחלה יהיו אלה החלקים שהם נופים לעתים וכל חלק מהם יצטייר ויתכן מדה מהזמן . ואחרי כן ימלט ויסתלק וי גם תחתיו חלק בהפעלות . ועם כל זה לא יתכן שיהיה תכלית לעתים האל מפני שהכל אשר הם ממנו אין לו תכלית וזה מה שידחנו ותמאנה אותו ותמאנה אתו המחושות הברורות . ואינני דוש הפתאים בברכה פתיות דבר לא מדבר עד שהאמינו באלה האוללות בלם אלא כמי שבורה מן הדום אל האש ומן המטר אל תחת (מ) המרזבים . (מא) חוץ כסה שדתו מדבר האותות והמופתים :

והדעת הרביעית דעת מי שחבר בין אלה השנים וחשב כי הבורא כרא הנמצאות מעצמו ומדברים קדמונים . ויתחייבו באלה י"ז תשובות . הי"ב הראשונות אשר על בעלי הרוחניים ואלה החמש אשר על מי שחשב כי הבורא כרא הדברים מעצמו וזיה זה יותר שכל משתי הבהות הקדמות , ואם אלה הדברים כלם נמו אליהם בעבור יכולת הבורא השבו עליו שהוא יכול (מג) על כל שקר משנוי עצמו וכמה שיתחבר אל זה (מד) ואני רואה שיכלתו על היות דבר לא מדבר יותר קל על הנפש ויותר קרוב אל השכל ויותר נאות לאותות ולמופתים :

והדעת החמישית דעת מי שאמר בשני עושים קדמונים . ואלה יישירך האלהים יותר סכלים כמה שנמו אליו מכל מי שקדם זכרו . והוא שהם מדחיקים שיהיו (ה) שני פועלים מפועל אחד ואוטרם כי לא ראו כזה והסכימו על זה ואמרו הנה אנחנו רואים הדברים בלם שיש בהם פוב ורע גזק והרועלת . וכבר התחייב שיהיה הטוב אשר הם (ג) משרש כלו טוב . ויהיה הרע אשר הם משרש כלו רע . (ג) והביאם זה לומר (ד) כי מוצא הטוב אין לו תכלית מהמשה צדדים . והם הטעלה ומורה ומערב ודרום וצפון . ויש לו תכלית מלמטה ממקום שהוא ממש מוצא הרע . ובן מוצא הרע אין לו תכלית מהמשה צדדים והוא מטה ומורה ומערב ודרום וצפון ויש לו תכלית מלמעלה ממקום שהוא ממש מוצא הטוב . ואמרו עוד שאלה השני שרשים לא סרו נבדלים זה מזה ואחר כן נמזנו והתחייבו אלו הנשמים מהמונם . ונהלקו כסבת המזנם שקצתם חשבו כי (ה) הטוב היתה כבתו שירפה הצד הפונש אותו מן הרע . ומקצתם חשבו כי הרע היתה כבת המזנו לתקנתו כמוב שיהנה כמה שבו מן הערכות . והסכימו כי זה המוג לו עד זמן כעיהיה כרה (ו) תהיה התנכורת לטוב ויחלש לרע ויפסק מעשהו . והנני כוהב מה שיש על איה מן התשובות (ז) ככל שער כמה שטעו בו . ואומר כי יש עליהם תחלה הארבעה פנים אשר הביאוניהם ראייה על הדוש הגשמיים . ואחריהם הד' פנים אשר הביאוניהם ראייה על היותם לא מדבר . ואחריהם החמש פנים אשר על מי שחשב שהבורא יחברך בראם מעצמו . ואלה י"ג פנים ועליהם אחריהם (ח) מה שהוא מורה בהם מ'ו מינים מן התשובות כמאמר הזה (ט) חוץ כמה שיש עליהם כמאמר השני . והוא שלקחתי קבני דכריהם וכסכתי עליהם

אופן

שביל האמונה

לעיר לוחם עוד מתקיים אחרים . וזה דבר שילך נכלתי סכלים . מולם אחר מולם . יען כי הכלל אשר ממנו ילקחו החלקים הוא כנ"מ . וכל זה ככל ורעות רוח : (מ) המרזבים . הבערות המקיימים מים כשע : (מא) חוץ כמה שדרחו בו . כי לדעתם הנפסדה אחר שנתשמו החלקים . ככר יש להם סכע קיים : (מב) והיה זה יותר סכל בו . כי החמיים נחשבות יותר מהם : (מג) על כל שקר . על כל דבר נמנע כמו שינוי עלמוחו וכיוצא : (מד) אני רואה שיכלרו בו . כנ"ל :

והדעת החמישית (ה) שני פועלים מפועל אחד . לא יעיר הללס מפועל אחד יעשה שתי פעולות מתחלפות כשכעס וכמהותם : (ג) משרש כלו טוב . כי לא יתכן שהטוב והרע יהיה ענינם משורש אחד : (ג) והביאם זה לומר . זה כענין אשר סייע להם שני ענינים כניאם נומר : (ד) כי מוצא הטוב אין לו בו . ר"ל שסם נזרו אומר לפי דעתם הנפסדה . שהטוב והרע הם שני החלוח מוכנים יחד זה על זה . הסוב למעלה והרע למטה . עד שהטוב ממש כלדו הפתחון אוח הזד העליון של הרע . והספספות ענינים יחדיו הוא נכלתי סכלים . כחאון שהטוב אין לו תכלית לא למעלה ולא ללדדן כי ח' ממש במקום ענינתו אח הרע . וכן הרע אין לו תכלית למטה ולא ללדדן כ"ל למעלה במקום ענינתו אח הסוב . וכמה כניאם כניאם נחתו קלם מכל אחד מהם עס הכירו . במקום שנתשמים ונמששים זה את זה . ומתחמם נמחו ונמחשו חלה כשמיים הנמלוח . וקודם כניאם היו נפרדים זה מזה זמן כנ"מ : (ה) הטוב הי זה סבתו שירפה בו . ר"ל כי הטוב נלה להתחמו וכסכחו נמחו המג . יען שרלה לרפוח ולכתיש מח הזד העליון של הרע הממש אוחו : (ו) תהיה התנכורת לטוב בו . ר"ל כי שני אלה הדעות הסכימו עתין הנמלוחם נלמיס חבל שיכלו מנעילוחם כחאריס הויים . ויתנגר המוב על הרע וימליס אוחו ויפסק מעששו : (ז) בכל שער במה שטעו בו . אכאך פעוטה ככל ענין וענין אשר אמרו : (ח) מה שהוא מיוחד בהם . שלא יסלו סעו פעוטה

אופן העיון (י) ונתקו בו עד שלא נשאר בהם דבר. והשיבותי אל לבי ראשון מה שהשבו כי אין בנראה שני פעלים זה הפך זה מעושה אחד. ומצאתי שהיות שני פעלים כפועל אחד נכון במטה פנים. אחד מהם שהארם יקצוף ויבעוס ואחר בן ירצה וימחול ויאמר כבר יציתי וכבר מהלתי. (יב) ואם הטוב הוא המחול הוא נ"כ היה הקוצף ואם הרע הוא המחול כבר הימים כאשר מחל. ועל שתי הפנים יחדיו כבר היו שני המעשים לא. ועוד כי אנו דואים האדם רוצה ונוגב וכאשר יבואוהו להודות וידה במה שחטא ובמה שעשה. ואם הרע הוא שתורה כבר צדק והצדק הוא טוב. ואם הטוב הוא אשר הורה הוא גם אשר רצה ונגב ועל שני הענינים יחד כבר התקיימו לאחד השני מעשים. ועוד שאם יהיה הכה המועס איננו הכה הרוצה. וכן הכה הנוגב איננו הכה המודה ראוי א"כ שלא יזכיר הרוצה בעת רצונו מה שהיה ממנו בעת קצפו ולא יזכיר המודה בעת הודאתו מה שהיה ממנו בעת המאז (יג) ואנחנו מוצאים המוחש בהפך זה כלו. ואחר בן השתכלתי מה שהבשיריהו שהיות פועל א' לשנים והנה הוא מופסד משני פנים. אחד מהם שאם נעלה בדתנו ששנים שיעשו עשוי אחד ונתשוב שאחד מהם עושה את כלו והשני גם כן עושה את כלו יהיה כל זה הכל כי העושה את כלו לא נשאר לשני מה יעשה. ואם נחשוב כי א' מהם עושה את קצתו והאחר עושה קצתו (יד) כל העשוי א"כ כבר היה לעושה אחד ואין לו שותף בו:

והפנים השניים כי המעלה על דעת (יז) שני דברים יעשו מעשה אחד א"א לו שלא יהשוכ לכל אחד מהם (טו) שכמו שיכול שיעשה הדבר ההוא בן הוא יכול שיעזוב עשותו. וכאשר נעלה על דעתנו שתי בחירות זו הפך זו במעשה אחד בחר האחד מהפועלים עשותו וזכר האחר שיעזוב עשותו נראה אותו בשכלנו עשוי עוזב בעת אחד וזה הפך מבואר. (טז) והנה אתה רואה אותם שהחייקו מה שהתקיים בערות הנראה והודו במה שבטלו הנראה. ואלה המשה תשובות שלשה על חרקהם של מעשים מעושה אחד ושתיים על קיומם מעשה א' לשנים. ואחר בן אומר ברהו שהיות דבר לא מדבר מפני שלא ראו במהו והפילו עצמם בנומין לא נראה במהו. ותחלת זה שהם יהיו כי כל אחד מהשנים אין לו תכלית מחמשה צדדים אשר לא ראו והיה יותר טוב להם שישימם שיש להם תכלית (יח) הקשה על הששית אשר ראו אותה ורגו בהפך זה. ועוד שהם במה שחשבו כי הרב מכל אחד מהשנים נפרד בלתי נמוג. והם כל דבר שהשיגו מהם לא השיגוהו כי אם נמוג. ועזבו להאמין כי הכל נמוג (יח) הקשה על הקצת והחשבותו בהפך זה

שביל האמונה

סגובות הכאים אחרי ה"ג אשר אמרנו. רק עליהם ועל דעתם ניהוד: (ט) חוץ ממה שיש בו. מן מן המבטות אשר השיבותי עוד עליהם במאמר הפני פ"ב: (י) ונתקו בו כו'. ע"י סיכוי אופן העיון על קופני דבניהם. נתקו דבניהם ממקומם ולא נשאר דבר: (יא) ואם הטוב הוא המחול כו'. כלומר אם זה האדם אשר מהל הוא אדם טוב. כבר היה רע מעשהו במה שקצף מחמלה. ואם הוא אדם רע. כבר ספני במה שמחל. ועל שני הפנים יחדיו. כלומר בן שהוא אדם טוב ובין שהוא אדם רע. כבר עשה שני מעשים מתחלפים: (יב) ואנחנו מוצאים המחולש כו'. כי אמנו מרגישים כמה הכעס והקצף גם כעת שמחלה וכלנו. וסיבה כרמלה ובגמרה גם כעת הסודסה. מה שזה ימיד בלנים מכתום מתחלפים: (יג) כל העשוי א"כ כבר היה כו'. שכל אחד עשה את שלו ואין לו שותף במלקו. וכל חלק מהעשוי האחד עשהו ג"כ. פנים. ומ"כ המונע שיהיה אחד עושה את כלו. וע"ן במאמר הפני פ"ב אות י"ב בביאורי מה שבבאחי במה הרב המורה בזה ויוגמס ק': (יד) שני דברים יעשו מעשה אחד. שני פועלים יעשו פעולה אחת: (טו) שבמו שיכול בו. כי א"א לפעול על שום אחד מהם. פאנו יכול עשוהו לבדו. כי זה יהיה ליאוח ביכלתו מה שלא יתכן. אבל שיכול עשוהו לבדו ויכול ג"כ לבצוע עשוהו. כלומר לבחון עזובו שיהיה מצוב בלתי עשוי. ואם נעלה על דעתנו בשתי הסתלוח. שהלחח במה הפעלים והלחח במה העוצב. והיה אז העולם עשו ועזוב בזמן אחד. יתן כי לכל אחת מהם היכולה על הפעלים והיכולת על העוצב. וזה הפך מבואר. וע"ן עוד מזה לקמן במאמר הפני פ"ב וביאורי פס אות י"ג ומתקן יותר: (טז) והנה אתה רואה אותם כו'. כלומר ראה והסתובק עד כמה הגיע כמלחם של אלה. כי היות שני פעלים מפועל אחד שהתקיים אפשרותם בעדוה המראה כלומר כמחש מעיד עליו. הדחיקוהו אלה הסכלים וברחו ממנו. לסיבה פועל אחד שני פועלים אשר החוש מעיד בביסולו. בחכו בו הספשים האלה והודו בו וקיימו אותן: (יז) הקשה על תכלית. מלשון היקם בדרכו מחול. ור"ל יותר טוב היה להם להקיש ולהדמות החמשה לדדים אל הפשית. שכמו שיש לה תכלית קן גם להם תכלית. כי דבר שיש לו תכלית ראו והשיגו במה שהם בלתי תכלית לא ראו מעולם ואין החוש מפני אותו: (יח) הקשה על הקצת. כלומר כי כמה פאמרו שאין לכל אחד מהם תכלית לדדיה. א"כ העולם שהוא בעל תכלית לא נמוג רק ספקתו. והפסא שהוא רב מאוד בלתי תכלית נשאר

זה (ס) ועוד כמה שהשבו שהמוג: חדש בלתי קדמון לא היה לפניו מוג (כ) ומה הודיעם (כא) ואולי שני הענינים לא סרו נמזנים ונפרדים עד אין מספר, (כב) ועוד כמה שהשבו שהם עתידים להפדר אחר זמן ומה הודיעם שזה יהיה ואולי לא יהיו נפרדים לעולם הקשה על הנראה או שמה יפרדו וימוגו בעתיד לאין תכלית, ראה איך ברחו מהיות דבר לא מדבר מפני שלא ראו במהו ובמציא, והסכימו על הלקים בלתי נמזנים ושרם אין להם תכלית וכמוג לא היה מוג לפניו ובהפדר לא יהיה אחריו מוג, ראו דבר מזה לנמצאות אך ראו הנמצאות בהפך זה ואלה ארבעה תשובות אחרות, ואחר כן עיינתי (נג) בשתי עלות המוג אצלם ומצאתים נפסדות שתיהן והוא כי הפועל אם היה (נד) כאשר אמרו קצתם במזון המוכ כבר שב רע בהתערבו עם הרע כבונו בקשת הרע ואם הוא כבוון הרע כבר נהפך המבוון מעצמותו, (כה) וזה מה שממאנים להודות בו, ועוד אם הוא המוג כפועל הטוב לא הגיע (כו) אל מה שבוון מהרפות הצד הממשש אותו, אבל אנהנו רואים צערו בהכנס הרע יותר גדול מהמשוש זה האר עצל פתי, (כז) ואם הוא המפועל הרע כבר הגיע אל בקשתו והנה אנהנו רואים אותו שיערב לו הטוב ויאכלהו וישתרה לו וירוח ארו ויקרב אליו (כח) ועל שני הענינים כבר נפל היאוש ממכור הטוב על הרע, ואחרי כן התכוונתי לפני המוג אחר שהיו נפרדים וראיתי המוחש דוחה את זה כי אנהנו רואים האש מתרחק מהתחבר אל המים ונראה האויר בורח מהתערב בעפר וכאשר יהיו חלקיהם המעטים על זה ההבנע (כט) כל שכן שימנעו חלקיהם הרבים ולא ישלם המוג לעולם וזה מבוואר, ועוד אם העם (ל) נתלים בהקשה יש לנו עליה אלה השלשה תשובות אחרונות.

ואם

שביל האמונה

נפרד בלתי נמוג, ויותר טוב היה להם לומר שפיו צעלי תכלית ונמוגו בכלם בדיקם אל הקצת מהם אשר נמוג לדמם, כי המודבק והמוגז הם רואים בחפץ, והנפרד בלתי נמוג לא ראו מעולם: (ס) ועוד כמה שחשבו בו', שהם חושבים ואומרים שזה המוג אשר הוא עשה הוא חדש בלתי קדמון במציאותו, ועוד חושבים שזה הוא המוג הראשון ולא שיהיה לפניו מוג אחר ונפרד ובה זה, אבל שהוא ראשון ואין ראשון לפניו: (ז) ומה הודיעם, כלומר מה הוא הדבר אשר הודיעם זה, שהמוג ממודש אחר שלא היה ואולי הוא קדמון במציאותו ולא עם מהיות: (כא) ואולי שני הענינים בו', ב"ל וכן הם נאמר שמופתי המודש אשר נתבאר בפ"א בורו גם אותם על שהמוג חדש בלתי קדמון מי הודיעם שהוא המוג הראשון לא היה לפניו מוג, וחל לא סרו שני הענינים האלה שהם הפכו והרע מהיות נמוגים ונפרדים פעם אחר פעם עד אין מספר, כלומר שהמוגים אשר קדמו הם רבים מאוד עד כי חלל לספור כי אין מספר ועיין דביבור שפ"ז: (כב) ועוד כמה שחשבו בו', וכן כמה שחשבו ואמרו שהם עתידים להסדר אחר זמן ושאלתי הפגדים לא יתמוגו עוד לעולם, מה הודיעם שהם עתידים להפדר ואולי לא יפרדו לעולם, וכן הם נאמר שיפרדו מי הודיעם שלא יסוגו להסמוג עוד לעולם ואולי לא יסורו מהיות פעם נמוגים ופעם נפרדים עד בלי תכלית, והגאון ז"ל של אה לשונו ואלל המוגים אשר כבר היו, אחר עד אין מספר, כי הדברים הבאים זה אחר בור זה פ"א שלא חסיה להם הסתלה, וכמו שנתבאר בפ"א בראיה הרביעית ובסוף פ"ב, ואלל המוגים העמידים להיות אחר לאין תכלית, כי הואיל יש להם הסתלה, כבר יצויר היותם לאין תכלית בעתיד: (כג) בשתי עלות המוג בו' בשתי הסבות אשר אמרו הדעות המזכרות ראשונה על המוג, שהאחת אמרה שהסוג דלה לרפוא ולתהלים את הגד העליון של הרע הממשש אותו, והאחת אמרה שהרע דלה להתענע מן המתקיות והעדרות אשר כסוב, זכאשר עיינתי בשתי אלה הסבות מנאיתי שפסיק נפסדות: (כד) כאשר אמרו קצתם בו': ד"ל כי אם לאמר שהפועל כלומר המוג היה כבונו המסוב שהסוב כיון לה, א"כ כבר התבאר בזה להיות רע כמה שנקט את הרע להיות עמו ולהסמוג בו ואם נאמר שהמוג היה בעבור שהרע כיון לה, א"כ כבר היה המכוון הפך עלמותו וכבר התבאר בזה להיות טוב כמה שנקט את הסוב להיות עמו ולהסמוג בו: (כה) וזה מה שממאנים בו', כלומר שני האופנים האלה הנזכרים, הם מה שממאנים להודות בהם, כי לפי שיחסם כל אחד עומד על משמרתו וסובב אותו מנקט כ"א את הסוב והרע מנקט את הרע: (כו) אל מה שבוון מהרפות בו', כי חסם אשר כיון להרפוא ולהחליש שלא יאסער ממה שהוא ממשש אותו, יכנס בלמר יותר גדול מהשישש, וכזה הסתמוג עמו מה שלא יתואר בכמו זה כ"א העלל הפסי אשר יבדה מן הרע אל טובו: (כז) ואם הוא מהפועל הרע בו', ד"ל ואם המוג היה שבת הרע כמה שדלה להסענע מן הרע הסוב, כבר הסיע אל מה שנקט והוא ממשש ומה מן הסוב כפי רצונו: (כח) ועל שני הענינים מבר בו': ד"ל בין שהסוב היה סבת הסוב ובין שהרע היה סבת המוג, אין לנו להחליט עוד על ההגברות הסוב, וכבר אנו מתיאשים ממנו, כי אם הסוב הוא סבת המוג כבר נפל ביותר רע ממה שהיה בתחלה ומה יומיל עוד מעטה, ואם הרע הוא סבתו כבר עלה בידו מה שדלה ואין יתגבר הסוב עליו מעטה: (כט) כש"כ שימנעו חלקיהם בו', כי אם האים והאש שהם רק חלקים מועטים בכ"ז עומדים על השמחהם לכל יתערבו ואין האחד מתגבר על האחר, כש"כ החלקים הרבים אשר בכל אחד מהם שימנעו על עצמם וימנעו ההתאחות והמוג לעולם: (ל) נתלים

בהקשה

(ל) ואם מצד ההגדה אומרים המאמרים האלה ההגדה הכרוכה לא תהיה כי אם סדר הנבואה וכל נביא איננו כי אם אחרי הזמן ובה שלש טענות. הראשונה שז"ה שאחרי הפרו מבוצא הנמור (ג) אינו יודע מה יהיה מהבוצא ההוא. והשנייה כי (ג) בהתעורבו עם הרע כבר נשתנה צדקו ולא יהיו הנפשות כופחות בו. והשלישית כי הנביא אין מתקיימת לו הנבואה כי אם באותות המלאות. והאותות המלאות לא תהיינה כי אם בחדוש כה שאין כמבע ולא כמנהג והם מבידשים מה שהוא הפך המבע והמנהג והם מביאים ראיה תמיד במה שהם סוברים כמבע ובחק. (נד) וזה טעם שמרחיק אותם טענות הנבואה כי לא יתכן אצלם להביא מופתים עליה וזה השלכת החמשה עשר פנים. ואני ערני לזכור אחריהם פנים אחרים כמאמר השני מאמר היחוד בעזרת האלהים ואמנתי. ולא תנוה דעתי (לה) אתר כן במקום הזה על כל מה שזכרתי עד שאבאר כי זה הדבר אשר החזיקו בו העם הזה (לו) ר"ל החשך (לז) אינו הפך האור אבל הוא העדר האור. ואם יאמרו מאי זה טעם אתה אומר כי אין החשך הפך האור אביא בזה ג' ראיות. אחת מהן כי האדם אינו יכול לברא שרש והנה אנהגו רואים אותו כשהוא עומד לשמש וישים כפי האחת על השנית כמו (לח) קובה יהיה מה שיש ביניהם חשך והאדם אינו בורא שרש החשך. אך כך בעד האור מהגיע אל האויר אשר בין כפיו וחשך מפני שהכר האור. והשנייה כי אני רואה את האדם יש לו צל כשהוא עומד לפני נר א' ואם נקיפוהו בגרות רבים לא יהיה לו צל ואין כבת האדם כלות שרש מהשרשים אבל המציא האור אשר היה נעדר בקצת האויר המקום את האדם. והשלישית כי לא ראיתי שני נופים זה הפך זה שיהפך אחד מהם וישנוב האחר על השלמות כאשר לא יהפכו המים אש ולא האש מים. וכאשר ראיתי האויר החשוך ישנוב מאיר ידעתי כי החשך איננו הפך האור אבל הוא העדרו. ואחר כן מצאתי שאר המוחשים על הדרך הזה והוא שהאויר מקבל הקול כן המדבר ומניעו אלינו (ס) ואם לא יקרעהו קול לא נשמע דבר ולא נאמר באויר שהוא איננו משמיע הפך הקול אבל הוא העדר הקול. וכן המאמר בריח כי האויר מקבלו באי זה מקום שיהיה ומניעו אלינו ואם לא יהיה לא נרית דבר ואין זה הפך הריח אבל הוא העדרו. וכן האויר מקבל האור ומניעו אל עינינו ואם לא יהיה אור לא נראה דבר ואין זה הפך האור אבל הוא העדר האור. וכאשר ראיתי הנופים העבים מונעים האור ונרמה לבני אדם כי הצל יולד כהם אמרתי אולי יטענו כי החשך יולד כן העפר. והתבאר לי כי היינו לוקחים נוש עפר ועברנו במקום השמש וזרינו את עפרו כאויר לא היינו רואים להשך מקום כלל. ונאמר עוד אולי הם טוענים באדם אשר הקיפוהו הגרות (ט) כי צלו שב אל גופו וידעתי שאם היה זה כן היה משחיר הנראה כגופו. ואלה דברים נראים מוחשים דוחים התחדשות השבושין אשר נאמרו (מ) כי החשך כאור ואני יודע כי האלהים כפר על עצמו (ששים מ"ב) שהוא יוצר אור ובורא חשך. ואומר (מג) במה שהוא נאות למותש הזה כי הוא ברא האויר

שביל האמונה

בהקשה. אם מה שאומרים נכמת המגז סוף מהקש כענין: (א) ואם מצד ההגדה. שכן קבלו מלפני נביא אשר כנגד להם זה: (ב) אינו יודע מה יהיה מהבוצא בו. ר"ל כי אחרי שהנביא נברא ממנו מחלקים וכולו נפרד מהשורש אך ידע מה נפיש עם השורש: (ג) בהתעורבו עם הרע. כי לפי דעמם הנביא הוא מורכב משורש ורע וחלק א"כ תהיינה הנפשות כופחות בו: (ד) וזה טעם שמרחיק אותם טענות הנבואה. כג"ל לדעתי. ור"ל כי אחרי שהנביא נברא יוכל לקיים נבואתו כ"ל נבואות ומופתים. וכס מכתמים חסרות האומות. א"כ הם מחוקים משיפעתו כי באל להם סודעם מדרך כנעוה: (ה) אחר כן במקום הזה. אחרי הפ"ו מקובל אשר הסיבות עליהם לא מנוס עוד דעתי עד שאבאר כי: (ו) רצוני לומר הרעשך. העלמינים האלה החזיקו את החושך ליסוד עממו ואבדו שהחושך והאור הם שני קטנים שפנים וע"כ יחסו שני טעמים משתלטים לשני הקטנים האלה. וכן תמצא בחשבות כגאונים ע"ש רב כלי גאון ז"ל. כענין אלישע כן אביה וז"ל. כי אחר השב שיש שני דביות כאלו האמנוסים באומרים הודעתי והאודמי ומקור טוב ומקור רע מעין אור ומושך ע"כ: (ז) אינו הפך האור בו. כלומר אין סודר כמו שמתחזק. כי אין סודר יבנה פני לאור אבל הוא רק העדר האור ואינו ענין לו מלפוח: (ח) כמו קובה. כמו איהל: (ט) ואם לא יקרעהו קול בו. אם לא יקרע הקול את האויר לא נשמע דבר: (מ) כי צלו שב אל גופו בו. כלומר כשהכר בלבו האחד יסיה הכל כלי השני וכאשר יקיימוהו נבוח מסביב ואין מקום ללא ישוב אז הכל לכיות על גוף האדם עמו. וידעתי שזה פטוח כי אלו היה לנו כל גופו היה מלאוהו עמו כדרכי המקום סגול עומד פניו. ולאמנו דוחים שבוטו לבן לאור הכרות ואין בוס שמרות יזכר כמלאוהו: (מא) כי הדושך באור. ע"כ נברא כמו האור: (מב) במה שהוא נאות למוחש בו. ר"ל כי בלאור זה הכתוב נהפוך שלם למדרך לדמות את המוחש אשר לנו חשים בהחושך אינו רק העדר האור. כגון שבתא כענין המקבל האור והמסופך כגאונים

האור המקבל האור והחשך במציאה והעדר באמרו אחריו (ס) עושה שלום ובורא רע . ואנחנו מכניסים כלנו כי הבורא לא ברא רע אך ברא לדברים אשר הם טובלים שיהיה לאדם בהם שלום ורע בבחירתו שאם יאכל המאכל כפי צרכו וישתה המים כפי צרכו יהיה זה שלם ואם יקח כהם מה שאינו טובל יהיה זה רע . וכאשר אני עתיד לכאר (מג) במאמר הרביעי בשער הצדק . (מד) אבל יחס האור והחשך לבריאתו בעבור רוע מחשבת מי שהאמין בשנים ועל כן אמר יוצר אור ובורא חשך (מה) והודיענו עוד כי יש לאור ולחשך תכלית וכאשר השיבנו אל העם הזה באמרו (איוב כ"ו) חק חג על בני מים עד תכלית אור עם חשך :

והדעת הששי דעת מי שהודה בארבעה יסודות * אלה השבו שכל הנשמים מורכבים מארבעה יסודות והם החום והקור והלחות והיובש שאלה הארבעה

(6) היה כל אחד נפרד בתחלה ואחר כן התחברו והתחדשו מהם הנשמים . ומביאים ראיה על זה כי הם רואים הנשמים מקבלים מחוץ (ג) חום האויר וקור . ובין שהדבר לא יקבל כי אם הדומה לו כבר נתייב שיהיו בתוך נשמתם אלה הארבעה . ואלה פכלים מכל מי שקדם בעבור דברים אני אספרם ואבארם עליהם עזבו בהם דרך הראיה ותעו מדרך האמת . ואמר תחלה שהם הרחיקו היות דבר לא מדבר כדי שלא יודו במה שלא נראה כמותו ונכנסו במה שלא נראה כלל והאמינו בו . והוא ששום אדם כעולם לא ראה חום נפרד ולא לחות נטור ולא קור פשוט ולא יובש לבד אך השינוי החושים והם נקבצים נגשמים . ומענו אלה כי בתחלה היה כל אחד מהם נפרד ולא ראו כמה דבר ואחר כך מה שהם באמינים שחתכרו אחר שהיו נפרדים הוא עוד בהפך המוחשי כי אנחנו והם לא ראינו מעולם מים שהתחברו עם האיש ולא אש שהתחבר עם המים עד שהמים והעפר אשר יתכן הכורם ולא יפסרו כשאנו מחברים אותם ואחר כך נעזבם הם מתהילים להפריד ושוקע העפר וצפים המים ודכה שאם ירחק להתחבר יפרד כן השקר שיבא הוא מאליו להתחבר עם הפכו . ואחר כך עינתי במה שזכרו כן ההתחברות וכצאתיו איננו נטלתי (ג) משיחיה התחברותם לעצמם או לדבר אחר וזאת זה ואם התחברות ההוא לעצמם כמל מה (ד) שאמרו עצמיהם לא סרו נפרדים והתחייב שמאז המצאם הם מורכבים . ואם התחברות לדבר וזאת זה (ה) אל הענין ההוא היה בונתינו ואמרנו כי יש להם בורא בראם מחוברים . ואחר כך עיינתי בהפריד אשר שמוחו קדמון ואם הוא לעצמם בכל עת שימצא עצמם לא יהיו כי אם נפרדות ובמל החבור ואם הוא לדבר אחר היה עלה חמישית צריך שיהיו

שביל האמונה

במציאה והעדר . כלומר שיוכל האור להמלא בו ולהעדר ממנו . ולא שהחשך הוא עמו נכרס : (מג) במאמר הרביעי בשער הצדק . כחלק שממנו המדבר מדק הבורא ית' וחמלתו על כוולו וכוול כפ"כ פס ועיין שער בנצ"ו : (מד) אבל יחס האור והחושך בו . כלומר פעי"כ יחס הבורא ית' את האור והחושך לבריאתו . להרחיק הדעת האומרת שמי שיצר אור לא ברא חושך . וע"כ אמר יוצר אור ובורא חושך עושה שלום ובורא רע חני ד' עושה כל אלה . כלומר חני חני הוא שבראתי את כלם ועל האופן אשר אמרנו . ועיין מו"ל ח"ג פ"י פסס עלו דכינו ממש כדכתי הגאון ז"ל אלה : (מה) והודיענו עוד כי יש לאור בו . ר"ל כי הכחוב הדיע אותנו שאור והחושך יש להם תכלית וכמו שהשיבנו על העם שזכר כמה שאמרו כי הכוב והרע אשר לדעתם הם עומם האור והחושך אין להם תכלית :

והדעת הששי . (6) היה כל אחד נפרד בו . כלומר שכל אחד מהם היה נפרד מגשם ולא היה בו שום עלמיות כ"ל מקרה נפרד מבלי החלום כשום דבר . וכאשר התחברו ארבעתן

יחד נחמלנו ונתגשמו ונתחדשו אז אלה הגשמים המלאים : (ג) חום האויר וקור בו . ר"ל כי מלבד היובש והלחות אשר מציאותם נראה לחוש בכל הגשמיים עוד יראו בהם גם החום וקור . וזה עמם ששם הם מונחים בלויח הם יפסק החום אל חוכם עד שיתחממו גם חלקיקים הפנימיים . וק אם מונחים בלויח קר יפסק הקור אל חוכם ויתקררו גם חלקיקים הפנימיים . וכל זה יעיד כי החום והקור המלאים הם כשבע הגשמים בתרכובתם . כי לולא שיהיה חום וקור כשמיים לא היו החום והקור אשר חן להם נמשכים אל חוכם . וסו"ל ואין הדבר מקבל כ"ל הדומה לו : (ג) משיחיה התחברותם לעצמם בו . ר"ל כי חיבור הארבעה היסודות בהם אינו נמלט מאחד משמי פנים . לא שיהיה חיבורם ענין כשמי ועלמי כהם * או שיהיה בלפי כשמי כהם * ורק שנתחברו ע"י חינם כמ מתחן אשר הכרית אותם על כהם : (ד) מה שאמרו עצמיהם בו . כי אם עלמיותם וכשמיים הוא היחס מחוברים . אך ח"כ לא סרו מהיום נפרדים זמן כנצ"ו : (ה) אל הענין ההוא היה בו . ר"ל שאם יאמרו כי היה שם פי שברכית אותם על חיבורם . וזה פס גם הונחו המיוחדים מודים בזה . אבל שאט מאמינים כי פי שברכית אותם על חיבורם . הוא כנצ"ו מ"ל דבר * ולא שהם קדמונים לא כרו מהיות . ולא ב"כ שברכית נפרדים . אבל

מאמר ראשון חדש

שיהיו נתבעים לכרר אותה (ו) וזה מה שלא ימצאוהו . אבל הכאתם הראיות על מצאות אלה הארבעה בנשמים אין זו השוכה עלינו אך אנהו נאמר שהם נמצאים ויש להם כמצוא המציאם . ואלה התשובות עליהם אמרו בכל א' מהן הפך הנראה (ז) וכחיותו כל אחד מארבעה נפרד זכואם מאיליהם אל ההרכבה ומהיותם בכל ענין או לזולת עצמם . אלה התשובות עליהם עם השתים עשרה הקדמות . ר"ל ד' ראיות ההיחוש וד' ראיות שהדבר אינו עושה את עצמו וד' ראיות היות דבר לא סדבר . ואלה השתים עשרה כלבר מה שהוא כתרתיב באותות ובכופתים . וכי שידעתיו טעמנו שסבר קדמות דבר מהמבועים לא מצאתיו שהושב כי אם קדמות המים והאוויר מפני שהתורה כפרה על (ח) עגלת האש והעפר (נמצאים ח') בראשית בראת אלהים את השמים ואת הארץ אבל סבר על המים והאוויר שהם קדמוניות מפני שחשב שענין (ט) והארץ היתה תהו ובהו . וזה וכו' המים . (ס) שהם כן קודם הבריאה . וזה באמרו אולת נמורה כי התורה לא אמרה והארץ היתה . ולא אחר שהקדימה בראשית ברא אלהים והיתה הארץ כאשר נבראת עפר ומים ואויר וכבר ספר הכתוב על הרוח באמרו (עמוס ד') כי הנה יוצר הרים ובורא הוה . ועל המים החזרתונים באמרו (ספסלס י"ב) אשר לו הים והוא עשהו . ועל העליונים באמרו (סס קמ"א) והמים אשר מעל השמים כי הוא צוה ונבראו :

והדעת השביעי דעת טי שאמר (ב) בארבעה יסודות והיחולי . ואלה הם יותר ככלים מכל מי שקדם זכרם (ג) בפני שקיימו העשוי עושה (ג) וקיימו הדברים לא עצם ולא מקרה ויתחייבו הי"ו היוזים אשר על (ד) בעלי המבועים ועמם (ס) החמשה היוזים שעל בעלי הרוחניים ואלה אחד ואחד ועשרים . ובאשר נאמר (ו) לאלה השתי כתות כאשר איננם רואים עושים הנשמים האלה למה אמרתם שהמבועים עשו אותם ולמה לא אמרתם שאין להם עושה . נמצאם שאוסרים אף על פי שלא ראינו להם פועל בנראה צריך שנאמין שיש להם פועל שאיננו נראה שאין פעל הוזה כי אם מפועל . וראיתם זאת בעצמה מבלטת שיהיה הדומם עושה דבר (ז) כי אין אנו רואין פועל כי אם כוהר . ונמצאם עוד אומרים ראינו המים כשפוסקין אותם מן האילן לא יעשה פרו והוא ראייה כי מעשה הפרות למים . ונאמר (ח) כי בורא הנוף בלא סבה יכול שיבראתו כסבה

שביל האמונה

אבל סברא את הנמצאים אשר נכס מיבור היסודות כסס : (ו) וזה מה שלא ימצאוהו . כסס אינם יכולים לומר שהיה עם עלם מקיימים אשר נכסמה היו ארבעתם נפרדים זמן נב"מ . סודלי ולא סביבם כמקיים . וכס מרמיקים היום דבר ככלמי מושג נחמ : (ז) מהיות כל אחד מארבעה נפרד בו . כנ"ל לדעתי ור"ל כי חץ אלה המסוגלות עליהם נכסור אמנם ככל הנשמים כס מורכבים מד' יסודות . שזה מה שנס אנהו מודים בו . אבל אלה המסוגלות עליהם נכסור פאמרו בכל דבריהם הפך המראה . סאחד מתיח כל אחד מהארבעה היסודות נפרד . והפני בואם מאליהם אל סכרכס . והשלישי מתיחם ככל ענין מנלמם או לזולת עצמם . כנ"ל ור"ל שמהיותם ככל ענין כלמנדין בהיבור בין כפירוד . מעלמם ומסכסס או לזולת עצמם . בין כך ובין כך חסול עליהם המסוגלות ומהו שנחבאר : (ח) עגלת האש . שהמים כס מניחם ספס ענין הקדמת הספר ענין ה' וביאורי כס אום ל"ז : (ט) שהם כן קודם הבריאה . ר"ל שהם סוגרים מי משה"כ ודוח אלוקים מלחפת על פני המים דומה כזס כעוד כתיבם סלכן חסו וזכוו כלומר קודם שנבראת כבר היה כרוח מרקח ע"פ המים . כי כס קדמוים לא כרו מהיות . חס בלחמ כסס לזונת גמורה . כי משה"כ וסלרן דיחש וכו' . הוא מואר ללרן חמר שנבראם וכמו שסקדים בלמרו בראשית ברא וכו' . והכונס כעצמם סנריאס היתה סלרן והמים והרוח כלם יחד מקיימים זה חס זה עד שאלמר סכורא יסבךרן יקוו המים וכו' . ענין החומר והיחוס וסודלי כממ"ז :

והדעת השביעי (ב) בארבעה יסודות והיחולי . כלומר שהם האמינו שהיה עם חומר קדום נקרא בנשום היולי . וממנו נסתוו ארבע היסודות ארמ"ט . ומסס נסתוו כל אלה הנמצאים : (ג) מפני שקיימו העשוי עושה . כלומר סכסודלי וסיסודות שהם עשויים למנו כס שהם סוכים ולמנו סכסודלי הוא קדמן לא כרו מתיח והוא עשס חס היסודות הארבעה וכס עשו חס כל הנמצאים : (ג) וקיימו הרברים לא עצם ולא מקרה . כמקיים כמחשבתם מליחות דבר שליט לא פלס ולא מקרה . כמו שהוא סודלי . לא עמס ולא מקרה כ"ל ענין ממוגס בין סמליחות וסכסוד . ענין סחומר וסכסודלי כממ"ז : (ד) בעלי המבועים . הוא הדפס ספסי שליטי זס . ובעלי סרוחמיים סיה הדפס ספסי כעלי סקודות : (ס) החמשה היוזים שעל בעלי הרוחניים . כלומר הארבעה חיונים סנכסדים סס והכונס סלחומס כדי סס חמסס . כי כמו סכסודלי כמו סרוחמיים סס לא עמס ולא מקרה : (ו) לאלה השתי כתות . לבעלי סככסדים שהם סדעמס סלפסי זס . וסדעמס סוד : (ז) כי אין אנו רואין פועל כ"א חמר . כעומר סכסודלי וסד' יסודות לא יזויר סיעמס דבר . יען שהם דוממים וסדומס לא יעסס דבר כ"ל חמר כעמר מ

כי לא יתכן שיהיה יכול הדבר הגדול וילאה מהקטן וכיון שאין פעל כי אם מבוחר יתחייב שיהיה הבוחר היא אשר נ'שה הפרי בכבה היא המים . ונמצאם עוד אוטרים כבר הסכמנו כלנו על שהאש שורפת ולמה יחסתם הפעל לזולתה . נאמר כאשר הסכמנו על שהסכין כורת והפעל איננו כי אם למניעו ואפשר שיהיה למניע ההוא מניע אחר . כן נאמר כי האש שורפת ולאש מניע הוא האויר ולאויר מניע הוא הכורא והפעל אם כן לבוורא אשר הוא המניע הראשון . וכבר אמר הכתוב במעשים שהם למניע הראשון באמרו (ימשי י') היתפאר הגרון על החוצב בו אם יתנדל והמשור על מניפו כהניף שכמו את מרימיו כהרים כטה לא עץ . והבאתי אלה השבושין בסוף אלה הדעות שלא יפנשום קצת התלמידים ויתבלבו :

והדעת השמינית דעת מי שאומר כי השמים הם הפועלים את הנשמים והוא משים אותם קרמונים ואינם מאלה הארבעה טבעים (6) אך הם מדבר

המישי . (3) וכאשר ישיבו עליו כחום השמש הוא אומר כי אין עצמה הם אבל היא כהמסת האויר כרב ככוכה ויניע אליו חומו . (ג) ואומר זה מביא ראיה על השמים שהוא טבע המישי מפני שהוא רואה תנועתה עגולה בהפך תנועת האש או האויר אשר הם למעלה והפך תנועת העפר והמים אשר הם למטה . וכבר פועה טעות מבוורת (7) במה שהביא ראיה בטנו ובמה שהביא ראיה עליו . ואני מבאר הכל . ואומר (8) כי אופני טעותי במה שהביא ראיה מן השמים כי אלו היתה אש היתה תנועתה למעלה כאשר אנהנו אומרים (1) כי תנועת האש עצמה תנועתה היא הכוב והראיה על זה תנועת השמים אשר היא אש גמורה כאשר התבאר לנו כתנועת השמש המוחשת אך זאת התנועה שתרצה לאש למעלה היא מקרית בעבור שתצא מעגלת האויר וכאשר תצא מעגלת האויר ותניע אל מוצאה (2) תשתנה תנועתה בככובה . וזה כמו האבן אשר אין לה תנועה במוצאה אבל היא שוקעת וכאשר ישליכה למעלה תתנועע למטה עד שתצא מעגלת האויר (3) וכאשר תצא ממטה יראה טבעה שאין לה תנועה . (4) וכאשר נראה האבן אשר אין לה תנועה כתנועת כהברה עד שתניע אל מוצאה תהיה האש אשר יש לה תנועה סבוביה יותר קרובה להבנתינו שתתנועע תנועה זולתה עד שתניע אל מוצאה . הלא תראה כי האיש הזה (5) בעבור זה הספק החלוש חייב את נפשו . להאמין כדבר המישי שאיננו מושכל ובא ליהם חום השמש שהוא מוחש אל האויר (6) לא אל עצמו . וזה תסתה מעצתו

שביל האמונה

יכול חסד לזלם : (ה) כי בורא הנוף בלא סבה כו' . ר"ל כי מי שנרא הגוף כלומר הנשמים בלא סבה כ"ל מלא דבר . הוא יכול שיקרא אותו גם כסבה . ותלא יפרו הפירוט ל"ל במים . כי אם הוא יכול על דבר גדול שהיה עשום דבר מלא דבר כפ"כ שהוא יכול על דבר קטן לעשות דבר מדגו :

והדעת השמיני . (6) אך הם מרבר המישי . עיין גשם המישי כחמ"ז : (3) וכאשר ישיבו עליו מוחם השמש . כעוטר על הכרך ואין נסתר מחמו . שזו יעיד שהומר

השמש הוא מיוחד להם . הוא משיב שאין פלג השמש חס . ורק שממחירות המטעם הסינונים אשר סמוכב השמש יחמם האויר ויניע אליו חומו המוקלג וינער על הכרך . וכמו שכתובל נזה כבס כרב כעורף ז"ל בפ"ס מהשי כשם ארספ"ו שסכע המנועה להוליד חום מוקלג עיי"ש ובספר רוח מן ס"ז : (ג) ואומר זה . ומי שאומר זה : (ד) במה שהביא ראיה מבנו כו' . כלומר שהפך הענין להביא ראיה מן השמש על השמים . והיה לו להביא ראיה מן השמים על השמש : (ה) כי אופני טעותו במה שהביא ראיה על השמים כי אופני טעותו כשם שהביא ראיה מן השמש על השמים כס כלשר אנהנו אומרים ומכארים . והוא כי הטעם השמש מלמח כו' : (ו) כי תנועות האש עצמה כו' . ר"ל שהיה לו להביא ראיה מן השמים על השמש . כי בלחמ המנועה העלמיה והסכעיה של השמש הוא כסינוב . כמו שאנו רואים המנועה השמימיה שם ג"כ אש וכמו שהוא מוחש מחום השמש כעוטר על הכרך . ומס שהשם ממטעם למעלה אין זזה תנועתה העלמיה . אבל היא תנועה מקרית לעלמ ולמולאס וכגולאס למקורס המנועע כסינוב שהיא תנועתה הסכעיה כמו שהוא תנועה השמים : (ז) תשתנה תנועתה כסינובה . ר"ל תשתנה תנועתה הייפרה למנועה סינוביה ומחמועה כסינוב : (ח) וכאשר תצא כמנה יראה טבעה . כ"ל ור"ל כאשר תלמ מעגלת האויר והגיע אל נקודת מוחסה . וכלא אז שאין לה טוב הטעה סכעיה : (ט) וכאשר נראה האבן כו' . ר"ל ששם הכרך אשר אין לה שום מנועה סכעיה . כ"ל כשיהיה האויר חוץ למולאס שהוא הכרך . המנועע לרדת למולאס כ"ל השמש שהוא בעלמ המנוע ככספה כלומר המנוע סינובית . כשיהיה האויר חוץ למולאס המנועע לעלות למולאס . ומדי עלמיה שש סכוב להמנועע כסינוב כמו שהוא תנועתה הסכעיה : (י) בעבור זה הספק החלוש . מה שטעם השמים טוה כסינוב : (יא) לא אל עצמו . אל השמש : (יב) שישים הברור ספק כו' . כ"ל כי סכב ככוכ

קצתו (יג) שוישים הברור ספק והספק ברור קיים ויברח מהיות דבר לא מדבר מפני שלא ראה כמותו והוא טאמין בטבע הסיישי ולא ראה כמוהו. ויתחייב עוד בהפסק אמונתו שעצם השמים יש לו תכלית וכחו אין לו תכלית ובעבור זה (יז) אינם אצלו כלים וזה תחלת מה שהקדמנו לטור דבריו (יד) ושאר השנים עשר מאמר' הקודמים. ועם כל זה אשיב עליו כמה שנתען מקדמות השמים מד' פנים אחרים. תחלה למה שדור הגלגלים והוא שהדבר הקדמון לא תהיה קצתו יותר ראוי במעלה החשובה מקצתו האחרת ואם הפנימי הוא החשוב או החיצון (טו) הוא מחוייב המענה. (טז) וכן המאמר בסדר הכוכבים כי קצתם בגלגלים ורובם בגלגל החיצון. וזה שני ימים בהשינוי השמים בעינינו. וידוע שעינינו אינם משינוים כי אם מה שהוא מאלה הארבעה יסודות כי טבעיהם מתהברים עם טבעי עינינו אבל אם יהיה יסוד הסיישי נמצא אין לו בעינינו דבר דומה (יז) שידבק בו ויראנו החוש אלא אם יחשוב שיש בנו גם כן כאומה כן המבט החמישי וזה שאיני חושב. וזה שלישי ימים מהתוספת והחסרון. והוא שכל יום חולף בהיותו לגלגל הוא תוספת על מה שחלף וחסרון כן העתיד (יח) ומה שהוא סובל התוספת והחסרון יש תכלית לכוונת תכלית מהיית החדוש, ואם יתגבר הושב ויחשוב כי חליפת יום מן הימים לא תוסף על מה שחלף ולא תחסיר ממה שעתיד (יט) נקח הטביאה והנראה. (כ) והרביעי ימים בהתחלפות התנועות. והוא שהבח אשר אין לו תכלית לא יתחלף בעצמו ובאשר ראינו תנועות השמים מתחלפות עד שקצתם נערכים אל קצת על שלשים ככל ועל שלש באות חמישים וחמש ועל יותר מזה ידענו שכל א' מהם יש לו תכלית. וביאור זה שהתנועה הבורחית

שביל האמנה

הברור שהשמים הם אש וכמו שהוא מוחש מחוס הפנים. עשה אותו ספק. והדבר המסופק מאוד שהוא גשם חמישי. עשה אותו דבר ברור. ועיין לקמן במאמר הששי פ"ג אות ד' בניאורי: (ג) אינם אצלו כלים. כלומר שהם קדמונים לה כדו מהיות וגם לא יכלו לעולם. וזה מה שכתב בסדר דברינו למעלה בפ"א. והוכחט פס פ"א ש'סחככר כח ב"ח כנפש בעל תכלית עיי"ש בניאורי אות חוש: (יד) ושאר השנים עשר טאמרים. ד' ראיות החדוש. וד' ראיות שאין הדבר עושה אש עלמו. ד' ראיות היות דבר לא מדבר. ועוד אשיב עליהם מארבעה פנים ויהיה הכל עשה עשר הטובות. ומ"ש ח"כ י"ז פ"א הוא פעום הדפוס. והאשר שלפון הגלגל ז"ל הפעם אח המדפים ב"ש ופאר השמים עשר. ומש"י שהמים עשר הם לבד מזה. ולא זכר שנתין התכלית הוא אחד מד' ראיות הסודות והבטחיה למה. ומש"י ופאר שהמים עשר ר"ל כעלמה שהמים עשר: (כו) הוא מחוייב המענה. ר"ל בן שהפנימי הוא חסוב יותר ובין שהחיצון הוא חסוב יותר הסיישי פעמנו עליו. מאיזה סבה וזה האחד להיות חסוב מהאחר. אם הם שמיים קדומים ושוים במעלה: (מז) וכן המאמר בסידור הכוכבים. וזאת הסענה עלמה הסיישי אלא שידור הכוכבים. מדוע אלה פנימים ואלה חיצונים: (יז) שידבק בו ויראנו בו. ר"ל כי בלי ספק לא תהיה ההדבקות המוחש בחום כ"א בעבור דמיונם. וזה כמה שפנימם הם מוכרחים מהד' יסודות ובמכור הדמיון הכוח אשר להם הראות עם הדבר הנראה. ויכל הדבר הנראה להתדבק בחום הראות עד שיוכל לראותו. ואם הפנימים הם גשם חמישי א"כ אין בהם הראות דבר דומה לו. ואך יוכל לראותו. אם לא שנת' שיחשוב בעל הדעת שהוא מיש גם בהם הראות מן הגשם החמישי אבל אין לנו חושב עליו שיחשוב קן ועי' מאמר ב' פ"ב: (יח) ומה שהוא סובל התוספות והחסרון כו'. ביאור דבריו אלה כי התוספת והחסרון שחפטים בהכרח אלא מספר התנועות אשר בגלגל. הבה תעידה פ"א' לומר בקדמות הפולם. וזה כי לפי דעת הקדמות הסיייה התנועות הסייכוניות אשר כבר התעטפ ובעצם הגלגל לפני התנועה האחת אשר הוא עשה ב"ח במספרם. וכאשר נוסף על התנועות האלה גם התנועה אשר היא עשה ואשר חייבה עוד באלף שנה ויותר. ב"ח לא יתוסף מספרם עיי"ש מאומה. וכאן כן עשה הם ב"ח במספרם וא"כ שהסיייה יוגר מצד מ' ויסחייב מזה כי התנועות אשר עד היום הם שוים במספר עם התנועות אשר אחר עבור עוד אלף שנה ויותר. ויהיה א"כ שהלק כלומר התנועות אשר הם רק עד כיום שיהיה אל הכל שהם התנועות אשר אחר עבור אלף שנה. מה שזה סקר מובחר ומתעמד אל המושלל כדלפון שכל יומה חסלק. ואם נאמר שהתנועות אשר אחר עבור עוד אלף שנה הם יומה מהתנועות אשר הם רק עד היום. הקמייב שיהיה מספר ב"ח אחד גדול מספר כ"ח אחד. מה שזה מונה מאוד. כי אך ללפנינו עביר ופנימיו חסנו לדבר וטמר כמה שגדולתו אין חקר וכו' ב"ח. שימאל גדול ממנו. וכן הוא נ"כ אש נחמר אלף שנה עד"מ מהיום ולעמדת לדעת הקדמות האומרה גם בגלגל. שהיינה התנועה אשר האחד אלף שנה ולעמדת. שוים במספר עם התנועות אשר הם מהיום ונטמדי ימן שפנימם הם ב"ח. ויהיה החלק שיהיה להכל. או ב"ח אחד גדול מצד"ח אחד וכאמור וכל זה יורה לנו שהתנועות הם בעלי תכלית במספרם. וכל שיש תכלית למספרם חידושם מחוייב. וא"כ בעולם מושגם: (יט) נקח הטביאה ונראה. כלומר נקח ראיות ממה שהוא נמאל ונראה בכל יום: (כ) והרביעי ימים בהתחלפות התנועות כו'. ביאור דבריו כי בגלגל הראשון הסולף ממזרח למערב. הוא הסמיך בהתנועה

המרחיקת לנגלל הגדול הראה סוכבת בכל יום ולילה פעם אחת, ורתנועה המערבית לכוכבים הקיימים תנוע בכל מאה שנה (כא) שיעור מדרגת אחת, ועל הערך הזה (כב) לא חסוב סבוב שלם כי אם באלף שנה יהיו ימים י"ב אלף אלפים וק"מ אלף יום, אלה כפלי התנועה המזרחית (כג) מלבד מה שיש בין זה כן התנועות, ומה תאמר (כד) בבח שתעבור תנועתו זה המעבר איך לא יהיה לו תכלית, (כה) ואלה היו פנים על האומר זה מלבד פננת האותות והמופתים, ואמרו הספרים לא השמים לא יעשו דבר וכל מעשיהם הם ליצרינו יתברך, הוא אמרו (ימיה י"ד) הוש בהבלי הנזים מנשימים ואם השמים יתנו ריבכים הלא אתה י"י אלהינו ונקוה לך כי אתה עשית את כל אלה, ואמר עוד (יעשה מ"ס) אנכי עשיתי ארץ ואדם עליה בראתי אני ידי נטו שמים וכל צבאם צויתי ;

והדעת התשיעי (ה) דעת המקרה אלה האנשים חשבו כי שגלם הורה אותם שהשמים והארץ היו במקרה בלא כוונת מכון ולא פועל ולא כוחר

ולא דומם, וכאשר שאלו אותם איך יעבירו זה על דעתם אמרו כי גשמים לא יודע מה הם נקצו אל הסכום הזה ונדחקו ונלחצו ומה שהיה מהם קל מהר לעלות למעלה ושם שמים וכוכבים ומה שהיה מהם כבד שקע למטה וצף עליו הלה (ו) והתמצע בינם הרפה וסבב אותם הוא האויר והשנה אותם והעמידם, ואין ספק שאלה יותר סגלים מכל אשר קדם זכרם, ויתחייבו מרתשוכות עליהם (ז) השנים עשר פנים אשר הקדננום ובהחייכים עוד אלה השלשה פנים אשר אני מספר אותם, (ד) ת ח ל ת ם שהדבר הבא במקרה ויוחס אל דבר טבעי ויהיה הדבר ההוא בטבע וזה במקרה ואם יהיה כל דבר במקרה מה הוא הדבר שיהיה בטבע, וזה שני כי הדברים הנפולים במקרה מעשים בשיעורם ואם יהיו כל הנשמים הם הדבר המעט א"כ מה הוא הדבר הרב, וזה שלישי שהדבר הנופל במקרה אין לו קיימא שפני שאין לו שורש הולך עליו ולא מסך שמכלכל אותו והתמדה אם יהיה כל דבר אין לו קיימא מה הוא אשר לו קיימא, ואלה ירחמך האלהים דברים מופכדים והיוות

שביל האמונה

מכל הגלגלים, ומגלים תנועתו הסיבוכים בכל יום, וגלגל המזלות אשר בו קבועים הכוכבים הקיימים הוא מחוחר בתנועתו מכל הגלגלים, ומגלים תנועתו הסיבוכים פעם אחד בשעה ועלמים חלף שנה (עכמ"ו) שכל הפועל העשן (ג) ולפי דעת הקדמונים יתחייב שמועות גלגל הראשון הם צב"ח במספר, ושמועות גלגל המזלות הם ג"כ צב"ח במספר, וישם ח"כ המאוחר בתכלית עם השכיר בתכלית, וזה שקר, או יהיה צב"ח אחד גדול מצב"ח אחר, וזה מנוס: (כא) שיעור מדרגת אחת, כלומר מעלה אחת מהש"ס מעלות אשר בסיבוב השלם: (כב) לא הסוב סביב שלם כ"א בל"ו אלף שנה, כג"ל כי לפי חשקן מעלה אחת בשנה יתנועע ש"ס מעלות בל"ו חלף שנה, וכזה יהיה נכ מספר הימים אשר זכר מכוון היסב בהשגשג שש"ה ימים לכל שנה: (כג) מלבד מה שיש בין זה מן התנועות, מלבד החילופים אשר בין שגלל הגלגלים בתנועתם: (כד) בבח שתעבור תנועתו בו, כלומר איך טול לומר צב"ח אשר מעביר מוחם תנועתו ממקום למקום בחילוף רב ועטם כזה, שהוא צב"ח, כי אחר שגלל סבוב גלגל האחד חלוש מן האחר במספר רב כזה יש להם תכלית בהכרח: (כה) ואלה היו פנים, כג"ל וכמו שנהבאר באותו י"ד:

והדעת התשיעי (ה) דעת המקרה, הוא דעת אחד מהנשי יון ושמו אפיקור אשר על שמו נקראו הפוקרים אפיקורסים, ודעתו שכל הגמלאים כלם, השמים וכל צבאם והארץ וכל

אשר עליה, כלם נחסו במקרה בלי שום כוונת מכון, ופרס כמלאים לא היה שום דבר נמלא, לא שועל בהכרח ולא שועל בצמחה, ולא שום דבר דומם מאלה הדוממים הגמלאים הינם, ורק שהיו שם גשמים לא ידע מה הם, וגלגלו ונאלו ומתוהו העולם מכאן מקרה: (ב) והתמצע בינם הרפה בו, כלומר שהאויר שהוא חם ולא התמצע בין האש שהוא הפמים ובין המים, והוא מכבד את הארץ והמים ומתוהו אותם להמדתם על מכוסם, לבל יהיו המים ממכסים ע"פ הארץ: (ג) השנים עשר פנים בו, ד' ראיות הסיודע וד' ראיות שאין הדבר עושה את עמלו וד' ראיות היות דבר לא מדבר, וע"פ פ ב כביאורי (אות ח'): (ד) תהלתם שהדבר הבא במקרה בו, הוון דכינו ז"ל כי משלשה פנים לא נוכל ליהם מציאות העולם והוימו אל המקרה וסכדוקן, כחלד כי ענין המקרה הוא ביחוס אל הדבר הפעני, כאלו חלמר הדיבור בלדס הוא כעני, ויסיה כאלמות מקרה ביחוס אל הדיבור, ואם נאמר שכל העולם הוא מקרה, איך חיסוף הוא הדבר הפעני אשר ביחוס אליו המדע על העולם שהוא מקרה, והפני כי הדבר אשר נאמר עליו שהוא מקרה, הוא כעבור שלא ימצאן על הדוב, כאלו חלמר שם חלבעום ביד הוא מקרה כי לא ימצא כ"ל על המעט ורוב כעלמים הם בעלי חיים חלבעום ביד, והיה הששם מקרה ביחוס אל החמשה, ואם נאמר שכל העולם הוא מקרה, איך חיסוף הוא הדבר אשר ביחוס אליו כי העולם כלו הוא על המעט, והשלישי שהדבר אשר נאמר עליו שהוא מקרה, הוא כעבור שאין לו קיום והסתדה, כי המקרה לא יתמיד, ואם נאמר שכל העולם הוא מקרה איך חיסוף הוא הדבר המתמיד אשר ביחוס מנו כל העולם חינו מממיד, וכבר הכריך בזה הרב המורס כפ"ק

(פ) והיות שאין להם קיימא בעת המבחן הנסיון . וכאשר בארת מעותם ככאמרם במקרה כן אכארהו בשאר מה שסברו וישבו . ואומר כי מאמרם כי הדברים כאוֹן־נקבצו ונדחקו יראה לנו מאין באו . (ו) והם יודעים מקום שהיו בו זולת זה הליכתם מקום לקצתם . ומאי זה דבר ברחו ואיזה דבר היה סבת עזיבתם לראשון והליכתם אל השני . ואחר כן יאמרו איך היו מקודם זה הקבוץ (ז) העל מה שהם או על זולתו . ואם הוא ענינם בהפך מה שהם עליו איך הושבים האיכות ההיא . (ח) ואחרת מאולתם אמרם כי כל דבר מזהיר חלק עלה . מהם למעלה מורה אמרם זה על שהם סוברים שהנכונים בשיעור ההול או הכרולה אשר ימצא בארץ ולא ידעו כי א' מן הנכונים ככל הארץ כפלים רבים (ט) והם רחוקים מזה והוא מהם והרומה לו מרומם . אחר כן אומר ואם הם אומרים אמת על המקרה ימציאותו שיתכן (י) התחברות חלקי בית מאבנים ועצים מעצמם ויפסלו ויתרכבו עד שיהיו בית או יתחברו חלקי הספינה מעצם וברזל ויתחזקו מאליהן ויבאו בים . וזה מה שלא ימצאונו נראה (יא) ולא יבשירוהו במאמר שלא יחשבו לפתאים . ובאשר תחבר אלה השבעה תשובות (יב) אל מה שקדם תתייגה תשע עשרה הוי' משה שנתכרר באותות ובמופתים :

והדעת העשירי הרעת הידוע בקדמות . (ב) והוא דעת מורכב מצלעות רבות . אפשר ששתפוהו עם החיולי ואפשר ששתפוהו עם הארבעה טבעים ואפשר ששמוהו נפרד לבדו . (ג) ואומרים בעליו כי הדברים כלם לא סרו על מה שאנחנו רואים מהארץ והשמים והצמח והחיים ושאר המקרים אין להם תחלה ולא סוף . והגדולה שכמענתם שהח אין מאמינים (ג) אלא במה שיפול עליו ראותם ולא השיגו חשייתם לנשימים האלה תחלה ולא סוף . ואלה ירחיך האלהים אשר אני חושב שבכני אדם מה שיחשב (ד) שהם מלאים הסתוכה עמהם שלא תתקיים עליהם טענה . ואבאר שאלה יותר סבלים מכלמה שקדם זכרו ובאלהים אעזר וזבואם כבטה הוי' עד שאביאם אל ההרואה בירוע

שביל האמונה

בפ"כ מהשני דבריו עם מחלימים לדברי הנאון ז"ל אלה עם שגלפון אחרת ידבר : (ה) והיות . עיני היום כבמ"ו . (ו) והם יודעים מקום בו' . ר"ל כי אמרו שנאו מורה שהיה להם מקום אשר ממנו באו . ושהם יודעים להם מקום חוץ ממקומם הוב אשר הם היוו קצתם מקום לקצתם . וכמו שהוב גדר הפקום עיני להגן מאמר זה (פ"ד) ובתיאורי עם (אוח ג') (ז) העל מה שהם או על זולתו . אם היו על האיכות והסתנה אשר הם היום . או על איכות ותכונה אחרת . ואם יאמרו שהיו על איכות ותכונה אחרת . אך ייירו האיכות והסתנה שהיא כמחשבתם . בלופן של דבריהם הכל ידעוין רוח : (ח) ואחרת מאולתם בו' . ועוד אם חוללם אחרת כמה שאומרים כי כל דבר מזכיר בו' : (ט) והם רחוקים מזה והוא מהם בו' . ועל ארבעה כחוקים רחוקים מזה טכוכי זה טכוכי וסודמה לו רחוק מפאר טכוכים . עוד יומר משה שהם גבוהים ורמים מן הארץ : (י) התחברות חלקי בית בו' . כלומר אותם האומרים שהעולם נהווה במקרה . הם מפליאים נדעם שיתכן להיות שיתחברו חלקי הבית מעצמם במקרה מבלי שום מחשבת מחוץ . וכך שהיו טכוכים ועליהם ומסלו וזכרכו מפליאים עד שילא הבית בשלימותו ולא חלו בו ידים . וזה ענין אשר לא יוכלו לסמליו בדעתו וא"ל להם להכרות לנו דוגמתו : (יא) ולא יבשירוהו במאמר בו' . שלא יוכלו להכשיר מאמרם זה בזאני השופטים ש'א יחשבו אותם לפתאים . ונעמיים דברי המהיד בעל מו"ה בפ"ו משער היחוד וז"ל יש בני אדם שאתרו שהעולם נהיה במקרה מבלי בורא שהחילו ויורג שיערו . ומן החיפה בעיני איך חעלה נדעם מצד בעודת בבריאותו כמחשבת הזאת . ואלו היה בעל המאמר הזה שומע אדם שיאמר כמאחרו בגלגל אחר כל מה שבו מתגלגל לפסקו חלקה אמת של עדה או גנה . וחושב כי זה תקן מבלי כוונה אומן שפרה בחיבורו והרכבתו ויש כל כלי מבלי לעומת הסועלת . היה לו להפליא והגדיל הדבה שליו ולאשוב אוחו בחקלית הסבלות ויפטר להכריחו ולדחות מאמרם . וכיון שידחה המלצר הזה בגלגל קמן ופתחו ונכזה שנעשה כהחנולה קניה לתקוף חלקה קניה מהארץ . אך יחיר לעלו ולאשוב כמחשבת הזאת בגלגל הגדול הסובב את כל הארץ וכל אשר עליה מן הכדורים והוא בהכמה מקלנס דעות כל בשר ושכלי המדברים להשיג טויהם . והוא מוקן לחובלם כל הארץ וכל אשר עליה . ואיך יוכל לומר שיכיה מבלי כוונה מחוץ ומחשבת חכם בעל יכולת שכל ועוד האריך עיי"ש : (יב) אל מה שקדם . הם השמים עשר רחוק המורות על החידוש :

והדעת העשירי (ה) והוא רעת מורכב מצלעות רבות . הדעת שהיא מורכב מלמות רבות . כלומר בלופים הדבה ש מהם אומרים שרק החיולי הוא קדמון וממנו וממנו וממנו הטולם . יש מהם אומרים כי כד' יסודות הם קדמויים ומהם נהווה העולם . ומהם מי שאומר שכל המלאים בכלם כמו שהם היום הם קדמויים לא סרו מהיותו ואין להם תחלה ולא סוף : (ב) ואומרים בעליו . אותם ששמוהו נפרד לבדו ולא ששמוהו עם שום דבר : (ג) אלא במה שיפול עליו ראותם . מליים מחלימים כשם דבר מבלי מדעי רק כמה שהוב מושג כחום כלבד : (ד) שהם מלאים הבחיותוב עמהם . כלומר שאי מושג בדעתו כי אלה הם האנשים שיש לחשוב עליהם שהם יכולים להלאח את כל מי שיתוכח עמהם עד שלא חקקים עליהם

בידוע . ואומר כי תחלת טעותם שאחר שאמרו שלא נודה כי אם במה שיפול עליו חושינו הודו במה שלא נפל עליו הושם . (ו) כי לא אמרו לא ראינו תחלת הנשמים וכופם ויצדקו על הושם אך הם אומרים כבר התברר לנו שאין להם תחלה ולא כוף וזה ענין לא יתכן שיראוהו בחוש . וכאשר ישוּבו למען שהם השבילוהו בשבל (ז) הקשה על המוחש יעזבו שורש טענתם ויודו בידוע בלתי המוחש . (ח) אך אני מוצא אותם סותרים דבריהם שכל אחד מאמין שהמציאות אשר הולך בה והמשיש אשר עשה ובני אדם שראוהו והחשבון אשר השב וכבר הרקו מעיניו (ט) או מתו אמת והוא אינו רואה אותם בחושו מפני שרחקו ממנו אבל הוא יודע בשכלו אשר קבל צורתם דמותם (י) ונמבעו אצלו . אבל אני רואה אותם סותרים דבריהם (יא) אחר שישמעותו ויראוהו . והוא שחוש הראות אין לו כמשלת על השמע וחוש המעם אין לו כמשלת על המשיש . וכאשר יגיעו חושי האדם לדבר שיש לו כראיה וקול ומשום אם לא יהיה הנה מדע תקבץ בו הנפש כל אלה המוחשים לא תגיע אליהם . ואחר כן אני מוצא כל אחד מהם כשהוא רואה אדם ואחר כן ישאלוהו הראית אותו אומר כן . ואם המענה הוא לחוש הוא איננו מברר ואם המענה לדבור הוא לא ראה סאומה . (יב) וזאת ראיה שיש הנה מדע צפנתו חוש הראות והליץ בערו הדבור . (יג) ובאמרם כי אין מדע כי אם כהחוש אם כן אין להם גם כן לכטול כי אם כהחוש ומי יהן שיאמרו באי לקיים דבר כי אם כהחוש אם כן אין להם גם כן לכטול כי אם כהחוש ומי יהן שיאמרו באי זה חוש בטלו כל מדע בלתי המוחש בראות או בשמע או בזולת זה . (יד) וכסצאנו שהם ידאים מהדברים שיש לירא מהם כמו הבית הרעוע שיפול עליהם ויקוו הדברים המקווים (טו) כמו הזרע והלידה ממה שיוורה בי כלם מתנהגים במדע ולא כחוש לבד כי אין החוש נופל על תקוה ויראה . ובמה שאנחנו רואים אותם מהם מתרפאים בעת החולי וכ"ש ברפואות הנמאסות אשר הם מרגישים בצערם והם חוששים (טז) שהם עושים כמבעם ראה שאינם כומים על החוש כי אם על המדע . (יז) ובשאלנו אותם על השלג אשר ענינו ראוהו אותו יורר מן האויר אם הוא חלק מן האויר יתבאר ענינו שאם ישימחהו (יח) חלק

מן

שביל האמונה

עליהם שום פעה . זה נעבור שאינם מודים נשום דבר שכלי מדעי : (ס) ער שאביאם אל ההוראה בידוע . שיוכרחו להודות במדע : (ו) כי לא אמרו לא ראינו בו' . כי אלו היו אומרים שאינם מאמינים בחידות נעבור שלא ראו בחוש התמלת הכריזה . ולא היו מחייבים בזה עוד שום דבר כ"א הפעולה לבדה . היה מאמנם לודק ע"כ לפי דעתם הנפסדה אשר נפרו נמסע ויתמכרו אל החוש . אולם אם לא הפסיקו להם הפעולה . והם מחייבים הקדמות ואומרים שמתברר להם שפנמאלים אין להם סמלה וסוף . כ"א כבר הם מודים לדבר שאין בהם סמלה הפענו . כי אין הקדמות ענין שיפול עליו החוש וא"ל לו שפינהו (ז) הקשה על המוחש . כי אם יאמרו שמתברר להם ענין הקדמות נמסע ובשכל עד שהול להם ענין מבורר כדבר המוחש ומתנג בחוש . ח"כ עזבו בזה שורש טענתם אשר היתו שאין להאמין בבוש דבר כ"א במושג בחוש נלבד : (ח) אך אני מוצא אותם בו' . ר"ל כי מלבד מה שהוכחתי סתירה דבריהם : אני מוצא עוד שהם עומים בהכונותיהם ובתהלכותם עניניהם סותרים כמה את דבריהם : (ט) או מתו אמת . ר"ל אף שהמציאות אשר ראו כבר דחקו מעיניהם . והאמינים אשר ראו כבר מתו ואינם . ככ"ז יאמינו שכל מה שראו אז הוא אמת : (י) ונמבעו אצלו . ונחקקו בו : (יא) אחר שישמעותו ויראוהו בו' . כי גם במה שמקיימת את הדבר אשר טעמו אז ראו . אם רק יכפרו במדע סומנים הם את דבריהם . זה כי ההבנה המוחשת לא מושלם כ"א ע"י החוש הממוסף והמדמה כשוכנים במוח האדם . עיין חוש הממוסף וכן המדמה במח"ז ומח"ז : (יב) וזאת ראיה שיש הנה מדע בו' . ר"ל כי אם ראה את האובן פעם אחת . ויודע אח"כ להשיב למי ששאל עליו שדעה אחת . וזאת ראיה שהחוש נפן הפגמו במות . ושם נהפך ממוחש למדע . והליץ בעדו הדיבור : (יג) ובאמרם כי אין מדע בו' . ר"ל כי אם שהלחו וזמרו שאין מדע בעולם זולת המוחש . זה עלמו הוא ענין מדעי . וכבר עזבו בזה . השורש אשר אמרו שאין לקיים שום דבר כ"א המוחש בחוש . כי לפי ההתחש זאת ח"א ג"כ לבסל שוב דבר כ"א בחוש . ואיזה חיפוף הוא החוש אשר בו נסלו כל מדע כי אין ביכול המדעים מושג לא נבראות ולא נשמע ולא נשאר החושים : (יד) ובמצאנו . וכאשר אנטנו מולאים : (טו) כמו הזרע והלידה . הדברים אשר בני אדם מקיים אותם נשכלם בזריעת שדויהים שהיה לפתח נבנה אלומותיהם . וגופאים שים ומקיים לכוליד בנים . כ"ז בנה מה שאין החוש נופל עליו . כי החוש לא יקום ולא יפחד ורק עמם השכל מתחש לעשות פעולות כאלה : (טז) שהם עושים כמבעם בו' . כי עש שהרפואות הם מהדברים המאויסים שגפשו על אדם קנה בהם . ככ"ז הם מתרפאים מהם ומחויבים שהרפואות עושים כמבעם פעולות מועילות נגוף החולה עד שימרפא על דם מחוליו . וח"כ הם עומים מתנהגים בכל ההכונותיהם לפי השכל והמדע לא לפי החוש והמוחש : (יז) ובשאלנו . וכאשר נשאלו אותם : (יח) חלק מן האויר יבערו בו' . כי עש שהחוש פניו ששכל יודד מלמעלה . ככ"ז אם יאמרו ששכל הוא חלקי האויר יבערו ויכסלו . ואם יאמר .

באמת

מאמר ראשון חדוש

מן האויר יבערו. ואם ישימוהו חלק מן המים ויאמרו אבל האויר הקפואו כבר הודו בידוע ועצבו המוחש. וכ"ש אם יודו בהיותו אך קודם היותו מים ואי זה כבה העלתו מן הארץ או היתה לסכה הריא סכה אחרת וכ"ש שבבר הודו כמה שיש אחר המוחש. ואנחנו לא נסיר שוטנו מעליהם עד שנביאם מהאמונה במוחש של האמונה במה שמסוך לו. ואם יש עם שלישי אל מה שמסוך למה שמסוך לו ואם יש אל רביעי אל מה שמסוך למה שמסוך לו וכן לעולם עד אשר ישלם המדע ונורתו בו על חרוש הדברים. ואלה השמונה פנים הם חייבים בהם עם השנים עשר הראשונים רצוני לומר החדוש וארבע ראיותיו וארבע ראיות המחדש וד' ראיות היות דבר לא מדבר ויהיו עשרים. וכי שיש מהם שהכר ההיולי אל כאמרו יתחייב כמה שיש עליו מן התשובה. והפריים (יג) כבר חברו הידוע אל המושכל ואל המוחש ואל הטבע כאמרו (אינן י"ג) (כ) הלא און מלין תבחן וחיך אבל ימנע לו. בישישים חכמה וארך ימים תבונה:

והרעת האחר עשר הוא דעת בעלי העקשות. אלה שמים הנמצאות קדמוניות מחודשות יחד כי אמת הדברים אצלם (ה) אינה אלא כפי הדעות והם יותר סכלים מכל שקדם זכרו. ותחלת מה שאבאר מסכלותם כי הדברים לא היו בעבור הדעות אבל הדעות היו בעבור הדברים (ג) שיכינום על אמתם והפכו אלה הנסילים הדבר ושמו הדברים הולכים אחר הדעות. וכבר הקדמנו בפתיחת הספר הזה דברים קצרים בענין הזה והנתיני דבר אחר בו (ג) אומר אותו הנה. והוא שאלה תושבים כי הרבר כשהולקים בו שנים יאמינהו האחד על דרך אחת ויאמינהו השני על דרך אחרת יתחייב שיהיה לדבר ההוא שתי אמתות וזמאמרם זה מכיאל אל דרכים רבים מן ההפסד ואוכזר מהם שבעה. אומר כאשר מחייבים שתי אמונות שיהיה בדבר שתי אמתות מן יהיו חייבים שהאמונות מחייבות לדבר עשרה אמתות. ואחר מן התחייבו שעצם הדבר אשר יש לו עשר אמתות בעבור עשרה מאמינים שיהיה בכל עת שיראה אדם אחר לדבר ההוא אמונת אחד עשר תוסיף אמת אחת באמתותיו ושיהיה בכל עת שתבטל אצל אדם מן העשר אמונות שתבטל כזה אחת מאמתותיו ושלא יפסקו על דבר בעצמו כמה יש לו מן האמתות כי לא פנשו כל בני אדם וידעו כמה יש לו אצלם (ד) מפני האמונות. ויתחייבו עוד שאם בני אדם יהיו מרודים שלא יעיינו באי זה דבר ולא האמינו לו ענין כלל שיבטל הדבר החווא ולא תהיה לו אמת כלל. וכאשר יתחייב כי השתי דעות שהם בשתי ראיות מקנים הדבר הא' שתי אמתות יתחייב ככהו בשתי הדעות שהאחד מהם בראיות והשני בודון. רוצה לומר שמזידים בו לומר השקר שיקנו הדבר שתי אמתות ויהיה (ה) טוב מי שכזב על פלוני החי ואמר שהוא מת מקנהו אכתת הכות באשר הקנהו צדק מי שצדק עליו

שביל האמונה

האמת שהוא מים ורק שהאויר הקפואו אוחס ויחיו לשלג. כבר הודו נמדע כי אין כמות טעל של זכ. וכפ"ז אם יחמיט שהמים נמחו מן האדים העולים מן הארץ למכא או לכמות. כי אי יודו בלי ספק נמדע אחר המוחש ולמעלה ממנו. וכן לא יסיר שום המוסר והלימוד מהם עד שניבאם לאט לאט מן הכוחם אל המדע כוללן כסמוך לו. וממנו אל כפי ואל הפליטי וכלן עד שיופלאו ויקייים לסם המדע כפלימוס. ואז ערה אוחס נמדע על סידות הטעם: (יג) כבר חברו הידוע אל המושכל ואל המוחש אצל הטבע. כנ"ל לדעתי ואל כי האדם הנוסד ע"כ הפנע לא יופלא אלנו המדע אם לא שיחמזר המוחש עם הפכל ככל הארצי: (כ) הלא און מלין תבחן בו. האון שמועפת מבין הדברים ממי נאמרו וחיך פועם כמאכל. ופ"כ יובן סדון מהדברים ע"כ הכוח. ע"כ בישישים חכמה ונאמר ימים תבונה כי המס לראו הרבה במש ולקחו ממנו כמחלה להנין דבר מתוך דבר. כי המדע כמחלתו מן הכוח. והוא לחציו ושמיסם אמת:

והרעת האחר עשר (ה) אינה אלא כפי הדעות. כ"ל טעלם הסכלים הפקקים השנו שסדנר אשר נחלקים במי האדם במכונתו זה יאמר כמה וזה יאמר כמה. לא יתכן שיסיה אחד מהם שקר. ורק שכל הדעות אשר נאמרום בסכונה פוע דבר הם אמת. ובפנוד שסנר נחלקו סלפטים בענין כמחלים. מהם אומרים שהמחלים קדמונים לא פרו מסיבה ומהם אומרים שהם מהדעים אחר פלה סיו. החזיקו העקמים הלהל בשתי הדעות יחד ואומרים שהמחלים הם קדמונים ומחודשים יחד: (ג) שיכינום על אמתם. כי לא להנין הדברים על אמתם ע"כ רנו כמה הדעות וכל אחת מהתחלת להשיג אוחס על אמתם. ומה שזכר גם רכנ המורה כפע"א מהראשון כשה מפסחיו"ש אחר אין ספיליות נמשכה אחר הדעות. אצל הדעום האמתיות נמשכות אחר הפיליות: (ג) אומר אותו הנה. מכל מה שפאמרתי פם כפתיחה הספר הנתיני עוד דבר אחד פלה לחציו אוחס פם ולאמר למוס כזה: (ד) מפני האמונות. מחוסי האמונות: (ה) טוב מי שכזב בו. ככז של מי שזכז פקס לו אמתה המוס כלשר הצדק של מי

ללוי החיים • ובאשר יתחייב זה בשני מאמרים האחד צדק והא' טוב יהחייב גם כן בשני מאמרים שניהם טוב ויהיה אז המראה האדום כשיראו אותו השנים ומאמין האחד שהוא לכן והשני שהוא שחור יהיה המראה ההוא לבן ושחור יחד ותבטל אמתתו אשר היא אדום תוך כמה ימים שהם הייכים כמה שכתבנוהו (ו) מאמתות הדברים בפתיחת הספר הזה ומן הראיות הנזכרות בחדוש. ואמר הכתוב בני שהשב שהדבר הולך אחר אמונתו ונעתק עם מהשבתו (איוב י"ח) (ז) טורף נפשו באפו הלמענך תעזב ארץ :

והרעת השנים עשר (ח) דעת העמידה : אלה האנשים שבו כי האמת הוא שיעמד האדם ולא יאמין בדבר כי אמרו כי העיני רב כפקות ואנחנו רואים (ג) כמו הכרך הלוהט לא יאצר ולא יתפש והראוי שיעמוד כהאמין. ואלה יותר סכלים מאנשי העקשות מפני שהם חבדו (ג) אל האמת הנמצאות שקרים ואלה עמדו מהאמת והשקר יחדיו. וראיתי לבאר מה שיש עליהם בזה להשיבם בו אל האמת כי הם יתוקנו (ז) בדבר עמחם בדרך העיון (ה) אם לא טבעו באולת שנתיאש מהם כמו הכת אשר אחריהם. ואומר אם תהיה אצלם אמתת כל דבר העמידה מבני הם הייבין (ו) שיעמדו מן העמידה ולא ינזרו עליה שהיא האמת ולא דנתי עליהם בזה עד שדנתי בו על עצמי כי כאשר האמנתי כי המדע אמת האכנתי (ז) שבו ידעתי שהוא האמת. ואחר כן אומר (ח) כי דבריהם עם המדברים עמם להיכים בעמידה יוצאים בזה כמה ששמענוהו ובאים להצדיק במדעים ולולי זה לא היו חושבים לקיים העמידה. ואומר עוד (ט) כי רוצם עמנו אל שכלם בעת הצרך אל ההנהגה כאשר הם רצים אל ראותם כעת שהם צריכים לראות ואל שמעם בעת שהם צריכים לשמוע יבטל עמידתם ויאמת המדעים כמו החושים. ואומר עוד כי מה שהם שוכרים האומן הכקי והרופא המומחה (י) והמשער המופלג כמה שכורה כי לא יאמינו כי נין העמידה ואלו היה הדבר כן (יא) היו לוקחים כל מי שימצאוהו. ואומר עוד כי זכרם מה שהיה מן הפעלים ומת שקרה להם מן המקרים (יב) וכל שכן אם ינזרו עליו העדות כמה שמבטל העמידה וקיים האמתות. ואומר עוד (יג) כי השתמשם במחשבתם בכל דבר שיש לו אחרית

שביל האמונה

שדק הקנס לו ואתה החיים : (ו) מאמת ז' הרברים בפתיחת כו'. שם נחבאר כי מופני השגה והמדע לחיים לעולם ויאים מליים בהסמכת האדם ודעתו כלל : (ז) טורף נפשו בו'. עיני הקדמת הספר ענין ה' ויבאורי שם אום י"ח :

והרעת השנים עשר (ח) דעת העמידה. הם האנשים אשר נזרו אומר שלא יתכן לאדם למנוח דבר כבוד כשם ענין. ורלווי לו שיעמוד אם עלמו וימנע מלאמת שום דבר כי לדעתה מן דבר כבוד כחל וכל המדעים והסכלים יוכל להיות מהם כהקף ממה שהם יודעים ומשוללים וילאם האדם מלהרוץ משפט אמתו כשום דבר בעולם. וע"כ ראוי שיהיה האדם מסופק בהשגותיו ולא יאמין בשום דבר כלל : (ג) כמו הברק הלוהט. כמו שלא יפנו מוחשי הכחות על השלימות לזרז הכרך הלוהט. יען כי לא יאכל ולא יתפש האמת כמות כחלום הקנס ההוא מהכרך. כן ג"כ לא יושלמו ההשגות הסגולות לזרז הכרך הלוהט על האדם. כי הוא ג"כ כמו הכרך הלוהט כדק ואחר יעלם. ובעבור זה לא יאחר ונלא יתפש המושל כמות האדם על השלימות כדק ההוא. וע"כ ראוי לאדם שיעמוד מלהאמין בשום דבר : (ג) אל האמתיות הנמצאות שקרים בו'. כי בעלי העקשות חבדו שקרים אל האמתות והאמתו שמתיהם. ואלה חבדו האמתות אל השקרים וכפרו בשתיים. וע"כ הם יוחר סכלים מהם. כי הכפירה בדבר אמת יואמר קשה מהאמונה בדבר שקר. יען שיוחר וקל לנשות מהאמונה הקשה מלגות מהשקרים : (ד) ברבר עמיהם. כאשר נדבר עמיהם : (ה) אם לא טבעו בו'. אם עדיין לא טבעו באולת כמו הכת אשר אחריהם וכות העדת השלשה עשר אשר כפרו אם כמדע השגה וכבר לנו מתיאשים מהם : (ו) שיעמדו מן העמידה. כי אחרי שהגות לעמוד מלהרוץ משפט בשום דבר. יחייב להם ג"כ שיעמדו מלהרוץ העמידה ונלא ינזרו לחסיהם (ז) שבו ידעתי. כהמדע ידעתי : (ח) כי דבריהם עם המדברים בו'. כי מה שמסורכים עם המדברים עמם ורולים להיפירם אל דעת העמידה. וזה הוא הודאם המדעים. כי כמדע יקיימו זה. וכבר יולאים בזה כמה שפענו שאין המדע אמת. כי אם מן המדע אמת איך הם חושבים לקיים העמידה בענין מדעי : (ט) כי רוצם עמנו אל שכלם בו'. כי מה שרצים גם הם כמונו לבקש מפלג אלל השכל בעת זר להם : כמו שרצים אל המדע בעת לזכרם אליו. זה יבטל העמידה ואתה המדעים כאמתת המוחשים : (י) והמשער המופלג. כעל השגות גדול הכקי כהמכת השיעור : (יא) היו לוקחים כל מי שימצאוהו. שלא היו מנקשים במלאכתם אומן כקי ובתוליהם רופא מומחה ובחשנותיהם משער מופלג וכן שבו לוקחים מי שנתן מן שלטי כהמחם מן דבר כבוד לללם כשהם : (יב) וכש"ב אם ינזרו בו'. כי אם ינזרו שיעדי האדם לא יאחר כדבר כלפי. אם כדבר ההוא כדבר מן מנהג חוב לראות. והוא מהקיים רק כמדע וסכלו : (יג) כי השתמשם במחשבתם בו'. מה שמשתמשים במחשבתם לחשוב מלאמתו האמתית. ומשוללים ככל יבאמת שתייה להם

מאמר ראשון הדרש

אזרית מכשפים שתהיה אחריתו טובה ולא רעה כמול העמידה והבנע אל האמתות . ואומר עוד כי מה שהם משכחים המטובים ומננים המרועין וכן שהם מצדיקים הצדיקים ומכזיבים הנוכחים כמה שמכמול העמידה ומקיים האמתות . (יד) ואלה הארבעה עניינים עם מה שקדם בפתחת הספר (טו) יעירום על אמתת האמת ונורם בו על הדרוש הדברים ובמו שצותה החכמה ואמרה (משלי ט') (טז) הבינו פהאים ערמה ובסלילים הבינו לב :

והרעת השלשה עשר דעת הסכלים . והם העם אשר עם החטשות הכלים

(ה) כחשו המוחשות עוד וזכרו כי אין אמת לשום דבר כלל לא לידוע ולא למוחש . והם יותר סכלים כמה שקדם זכרם כי הם כאשר יאבד להם היתכן שיהיה הדבר הקדמון לא הדש או חדש לא קדמון או חדש וקדמון יהיו או לא חדש ולא קדמון יאמרו בן . וכאשר יאמר לאחד מהם יתכן שיהיה האדם ההוא אדם לא הכור או הסוד לא אדם או אדם והמור יהד או לא המור ולא אדם אומרים עוד בן . ופי שהביאתה האולת או הנציאתה העקשות אל ענין בזה אין אופן לדבר אתו ולא תועלת בדיניה עמו והוא שכל ראה שתשיב עליהם בה מכתישים בה ומחזיקים בעקשות ובבטלה . ובכמהם אמר החתוב (שם י"ט) (ג) בכל תושיה יתנלע . ואמר עוד (שם כ"ג) באזני כסיל אל הדבר כי יכזו לשבל מלך . וזמי שמתוכב עמהם ויאמר להם כמדע אמרתם שאין מדע או באולת או יהיו במבוכה מפני שאין אצלם לעיין דרך אמת . (ג) אך הפנים ירחקו האלהים בזה שירעבו עד שיתרעמו מהרעב ויצמאו עד שיגיע מהם הצמא ויזכו הטבות הטובות , עד שיכזבו ויזעקו . וכאשר יכמאו בהודאה בכאב כבר הודו במוחש וכאשר יבקשו המאכל והמשתה המנוחה כבר הודו בתחלת דבר שסמוך למוחש . ולא נסוד מהם להעלותם בדבר אל דבר עד (ד) שנעלם אל המדע השלם ונורם בו שהדברים פחדשים ואם הם לא יודו בדברים אלה כבר נפלו ביאוש הנמור (ו) מהתקן . ובם אמר החתוב (שם כ"ז) אם תתוש את האויל במכתש בתוך הרפיות בעלי לא תסוד מעליו אולתו :

(ו) וראוי לבאר הנה דעות אחרים מלבד אלה השנים עשר אבל אינם שרשים אך קצתם כעופים כשרש אחד וקצתם כעופים נקבצו משני שרשים או משלשה ואין צורך לזכרם הנה ולא להשיב עליהם . אבל בזכרי אלה השנים עשר שרש ובארי השבר עליהם בטלתי בזה מעיפיהם ונכרתו פארותם והתקיים השרש הראשון כי הדברים מהודשים ושמהדרשם חדשם לא כדבר כאשר בארתי ופרשתי :

פרק ד וכיון שהשלטתי ביאור הדעות האלה ומה שהביא סמנו ראה כל א' מהם על דעתו ומה שיתחייב לו מן הטענות אסמך לדברים האלה מה שאפשר

שישאלו עליו קצת בני אדם בשער הזה . ואומר כי הם שואלים אם יהיו הדברים סחודשים אך יאמר ההבם (קטל"ו) דור הולך לדור בא והארץ לעולם עומדת . ואבאר ואומר כי החכם לא רצה בזה עבודת הארץ לין תבלית אך שם המאמר הזה ראה על הדרושה . והוא ממה שראינו אותה שאין הדרושים נפרדים ככנה כי דור הולך דור בא מאנשים וכעלי

חיים

שביל האמונה

אמרית טובה . כ"ו הוא ניפול העמידה והכרעה אל הסממוס : (יד) ואלה השבעה עניינים עם מה שקדם בפתח הספר . כ"ל : (טו) יעירום על אמתת האמת כו' . כמה יעוררו אותם לאדם את האמת ולא יפלו בו עוד שום ספק ויכול להודות אותם אז על חידוש סעולם מלא דבר אחרי עידוד במדע ויקיטמו האמתות :

(טז) הבינו פתאים ערמה בו' . כלומר לאדם לאדם ערמה ואח"כ כינה הלב :

והרעת השלשה עשר דעת הסכלים (ה) כחשו במוחשות עוד . מלש עוד יתחבר בהרבה מקומות מזה הספר כמו ג"כ . ובאלו אמר כחשו המוחשות ג"כ . ואפשר שזה נכנה

שון סעודי אשר סועמק הספר ממנו . ושמו זה : (ג) בכל תושיה יתנלע . בכל פסח וכלל מוסיף ומגלה קטנו ויחוק את דעתו : (ג) אך הפנים בו' . כלומר שאלם האנשים אין תועלת בהתנוחה עמהם . כי לא יסוד כסיל בדברים , אך האופנים עמהם לבישורים . סוף למעט מהם האוכל עד שירכבו וממנו מהם השמים עד שינמאו . ולהכוחם מהם רבה עד שימטמו וישומו מעולר דעם ויגון . ויודו עכ"פ במוחש הכאב . ולאשר יבקשו מאכל ומשחה להסיר רעבון נפשם וימלאון רוחם . כבר יודו בזה ענין מדעי מפני הסמוך למוחש . ואח"כ נמלס אותם לאדם לאדם לאדם לאדם וטורס אותם אז כי העולם מחודש מלא דבר : (ד) שנעלם אל המדע . שעיטבו אותם אל המדע : (ה) מהתקן . משיקלנו תקנה : (ו) וראוי לבאר הנה בו' . ל"ל פסח מן כדלוי גלכר פס עד דעות אחרות מלבד פסחם פשר דעות סחודות . פולס ככבור שכל סדשת סחודות עוד בזה הם רק מעיטוס ועפשים אשר הם סחודות מערשי סענים עשר דעות סחודות . ח"כ כאשר נמלא שבר וביקול סחודים כבר נפלו ונכרתו גם סעמיטוס וינשו סעמיטוס . באופן שחוקיים סחודות כדלשון כי סדגרים מחודשים בו' :

היום וצמח והיא כן עומדת עד סוף עולמה התבאר לנו בזה שהיא מזודשת כי (ה) מה שאיננו נפרד מן החרושים מרודש סבני שהחדש כולל אותו . ואולי הושב יחשוב ויאמר איך יבא דבר לא מדבר ונאמר אלו היו הברואים בניעים לעמיד על זה איך הוא לא היינו חייבים (ב) שויהדרו שכלנו לבורא לגמון כאשר נהיה כלנו משונים אבל דנו להראות בידר הבורא כפעל הזה בפני שאין דרך לגבוא לעמוד עליו איך הוא ומי שיצריכנו להראותו זאת האיכות הוא מצריך שנשים עצמנו ונשימנו בוראים . אבל נשקוף עליה בשכלנו מכלי שנדמה אותה ולא נצוירנה . או שמא יחשב במקום הארץ ויאמר (ג) אי זה דבר היה במקומו זה . ונאמרו זה אמנם סביא אותו סכלותו בנדר המקום . וסברתו כי ענין המקום הוא מה שהוא מושם תחת הדברים והבקש נפשו מקום למקום ורואה שאין לזה תכלית ויהיה נכון . וצריך שאבאר בה אמתת המקום איננו כמו שהשב אבל הוא פנישת שני הנשמים המתמששים ויקרא מקום משושים מקום אבל ישוב כל א מהם מקום לחיבור . והארץ עתה נסבוכה קצתה מקום לקצתה ובאשר לא תהיה ארץ ולא שמים יבטל שיאמר מקום בשום פנים . ושמא חשב נ"כ בזן ויאמר קודם שהתחדשו הנשמים האלה איך היה הזמן שהוא ערום מהנמצאות כלם . וזה עוד אין אומר אותו כי אם מי יראה סכל בנדר הזמן ויהשוב (ד) כי הוא דבר יוצא הוץ לגלגל ושהעולם בלו בו . ואין אמתת הזמן כן (ה) אבל אמתתו השארות הנמצאות האלה ענין אחר אשר מהגלגל ומה שלטמה ממנו ובאשר לא יהיו אלה הנמצאים כטל שיאמר זמן בשום צד . (ו) ושמא עוד ימנעו בעיניו אלה הנשמים ויאמר זאת היא כל היכולת וכל החכמה . הנה נאמר לו ברא מה שידע שנשיגהו ונדעהו ונשטרהו ויפסיק לנו לקבל הוראה בו על אלהותו . ואם יאמר (ז) ההנה דבר שלא ברא אותו נאמר הלא הוא בורא כל דבר . ואולי יאמר איך יקבל השכל כל אין לעולם כי אם ד' א ל פ י א ו ש ש מ א ו ר ת ש ע י ס ו ז ש ל ש נ ג ה . ונאמר כי כאשר נאמין עולם גבוא א"א לו בלא התלה התראה אם היינו אנחנו הברואים בשנת באה לברואת עולם הדיינו תמהים ומבהישים את זה כל שכן שלא נבחישהו בזמן הזה . ואולי יאמר בלבו (ח) כאשר יהיה אצלנו מי שעזב דבר שהוא פועל בעזיבתו ההיא ולא כר הבורא עזב הדברים עד שבראם

שביל האמונה

פרק ד (ה) מה שאיננו נפרד מן החידושים בו . ר"ל כי אחרי שהעולם אינו נחלס מסוים עליו סדכרים הממודשים ח"כ גם הוא מחדש . כי המדות כולל גם אותו . האולי וז"ל היותו כדנו . וא"כ נחלש בהתחדש הדברים המחודשים עמו . ר"ל פ"א גרליה הפליטה וביחודי שם (אות ל) וחנן . ומ"ש ונאמר לעולם עומדת . ר"ל כל ימי עמידתה עד אחרים ימי עולמה ימי עולם היא כן עם החידושים אשר עליה . ובאודלם השנים ממלת עולם הנזכרה במאמר הפליטי (פ"ס) עי"ש וביחודי (אות י"ד) : (כ) שייחדהו שכלנו לבורא בו . אלו היה בכה הנבראים לדמות וללייר בריאת יש מאין במחשבתם . לא היו מייחידים את הנבראה לבוא חכם קדמון ועלה ממחשבת אטשי . אחר שגם הנברא יכול לדמוה וללייר . ורק בעבור שהנבראה הוא ענין שאין שום נברא יכול לעמוד עליו ע"כ יתדנו אותה לבוא חכם קדמון אין כמוהו . ואשר יצא מלמנו להכרות לו איכות הנבראה . הוא רואה שהיה בוראים לא נבראים . כי אין איכות הנבראה מופנת במדה וצדור . וזוה רק ענין נשקף בשכל דק מאוד : (ג) אי זה דבר היה במקומו בו . חזון דכרו כי רק הסכלים נגדר המקום ומחשבים כי הדבר המקיף את הנפש מסביבו הוא מקומו . רק הם יבטלו מה היה במקום הארץ שרם היותה . וזה סכלות גמורה . כי אם המקיף הוא המקום נאמר לבקש מקום גם לדבר שהוא המקיף . ומקום למקום . וליך הדבר בלי תכלית ויהיה כענין נכון . אבל מקום הנפש אינו הדבר המקיף אותו ורק הנפש עצמה קצו מקום לקצו וכן כל העולם קצו מקום לקצו . ובאשר נברא העולם אין עם עולם ואין עם מקום ובפלה השאלה : (ד) כי הוא דבר יוצא הוץ לגלגל בו . ר"ל כי רק הסכל נגדר הזמן יחשוב שהזמן מקיף את העולם והוא היה קודם לבריאת הגלגל : (ה) אבל אמתת ענין אחר והוא השארות הנמצאות האלה אשר מהגלגל בו . כ"ל לדעהי . ור"ל כי קיום הנמצאים אשר בחוץ הגלגל העליון המקיף הוא עולם הזמן . כי קיומם נמשך משמעה הגלגל . והזמן הוא מקרה דבק בהעטפה . ובפרט היות הגלגל וכל אשר בו . אין עם מעטעט ואין עם זמן ובפלה השאלה : (ו) ושמא עוד ימנעו בעיניו בו . סן יאמר האדם כי זה העולם בכללו . הוא קטן מאוד בערך יכלתו ית' . ומדוע לא ברא אותו יותר גדול . נגיב ע"ו כי ברא את העולם שצדור מסטיק שיוכל להורות לבני אדם ידיעת מציאותו ומחודתו ית' ואין צורך ליותר גדול : (ז) ההנה דבר שלא ברא בו . אם ישאל אחד את היות הנברא ית' כעם הנבראה דבר אחד שלא ברא אותו . נאמר כי הנברא ברא את הכל . ולא נאמר דבר לשאלו עליו . כי מה שלא נברא אינו דבר שנוכל לשאלו עליו : (ח) כאשר יהיה אצלנו מי שעזב דבר בו . אולי יחשוב אחד כי כמו שהוא מסבב האדם בפעולותיו הספסוף . שצויתם הסעולה האדם . הוא עצמו הסעולה כהנגדס . כמו ד"מ עיבתה הנפש הוא פעולה הרגל ועזיבת השאלה היא פעולה האהבה . וז"ל יחשוב שגם הנברא ית' בעת עזיבתו הנבראה פעל ועשה ענין אחר עם העזיבה

שבראם וביין שעזיבתו ההוא נקראה פעל לא נעדר עמו פעל עם ארך הזמן ונאמר כי לא היו עיני בני אדם פעלים כי אם טפני שהם פועלים המקרים כי אם לא ירצו יבעטו. ואם לא ישגאו יארכו. אבל הכורא פעלו שיהדש הנשכים והגשמים אין להם הפך שיהיה כאשר יעזבם כבר פעל אותם אך כאשר יעזב להדשם לא ימצא דבר זולתו. ואולי יחשב לאי זו עלה ברא הכורא אלה הנמצאות ובהן שלש תשובות. הראשונה שנאמר בראם לא לללה ולא יהיה גם לא לבטלה כי האדם יהיה פועל לבטלה כשהוא פועל ללא עלה (פ) טפני שהוא בניה הועלתו וזה כורמם מהכורא. והשני ת ש נ י ת שרצה בזה הבראות הדבמה ולגלותה וכמו שאמר (הגלים קמ"ה) להודיע לבני האדם נבורותיו. והשלישי ית רצה בזה הועלת הברואים (י) במה שמנהיגים בו ויעבדוהו וכאשר אמר (ישעיה מ"ח) אני יי אלהיך מלמדך להועיל מדריךך בדרך תלך. ואם יאמר למה לא בראנו קודם הזמן הוזה נאמר כי לא היה זמן שנשאל עליו ועוד כי זה דרך כל בעל בחירה (א) שיעשה בכל עת שירצה :

שכיל האמונה

וא"כ היה עם אחז פעולה גם במכר נגד העולם. וכל שהיה עם פעולה היה עם גם הזמן. מ"ו נשני ונאמר כי רק בני האדם יפעלו פעולה בעצמם הפעולה שנגדס. יען כי כל פעולותיהם הם רק פעולה מקריות וכל אחת הפעית למה שנגדס אולם הכורא ית' אשר ברא את העולמים. אין עם הפך העולם להיות פעולם מה. כי הפך העולם הוא ההקם המור המוחלם אשר אין לדמות בו שום פעולם כלל : (ג) טפני שרואו בנייה הועלתו כו'. כלומר שרק האדם המוכרה לבקש הועלתו. יגונה בהשחלותו בחייה פעולה ללא תועלת כי זה כוהל ריק. אולם הכורא ית' שהוא מרוחם ועולה מקבלת שום תועלת אין לו לבקש עלה למעטיו. כי כל פעולותיו כן באתם ללא עלה. ורק רעונו הפסוק הוא העלה למעטיו. וכמו שכבר נס הדג המורה בפ"ג מהשלישי שרק רעונו ית' הוא הכלית זה המלואות. והנה בדברי הרב המורה נמלכה סתירה עולמה בדרוש הזה. כי בפ"ה מאחור חלק עולמו נער עם בלשני העיון אשר חשבו שפעולתם הכורא ית' הם כפי הרצון לבד ולא יבוקש להם הכלית וכל שם כי בקשה הסכלית הוא דבר רלווי ומחויב. וכבר השתדלו משפטי המורה והרב בן הסדאי כשפרו אור ד' בפרק האחרון מהמאמר השני לישב זה הספק. ואין בעצת מסקרת בדנדיהם. והבין הוא מה שכתב בזה הפר הגדול שישראל מר"א אברכנאל ז"ל כשפרו שמים הדשים בדרוש השני מהעיון הרביעי ח"ל. ומה שנראה להסיר הספק העולם הזה היא. שבענין הסכלית טול לבשול אחת משתי שאלות. האחת הכלית הסועל כמה שיפועל. ובשניה הכלית הפועל שפעבור ועשה. וההפך שפעיהם המוכר. כאלו האמר בתוכר שיפסור לחדם מה לנוכ אחד. שכבר בשאל מה הכלית הסועל בהשירותו. וישב שהוא כדי להכריח ממון בחסר לו. או למלאוהו רצון אהב או הוון אשר לו בעבדו את עבודתו. והמין כשני ההכלית שהוא מד הפועל הוא באחרתו. ולמה נקמה אותו לכזו. והיה שהעובד כדי לקיות לתמה ולשפסור להוציא אותו. הנה א"כ שאלת הסכלית הפועל היא וזה ששאלת הכלית שפעול. והנה שתי השאלות האלו אפשר שבמקן בענין העולם. אם ששאל מה הוא ההכלית שהיה את האלוה הפועל כלות העולם. האם נאמר שהיה הכר דבר ונשאל שפעולתו זאת. הליה לאל מרעט. כי הוא ית' שלם בחכמות השלימות והשליה לכל מה שזוהו ואינו משתלם בדבר חוץ ממנו. ולכן בהכרח לומר שהכלית שפעולתו אינו חוץ ממנו אבל הוא רעונו בלבד כי וזאת המין מההכלית דבר הרב בפ"ג ולכן אמר בתהלת דבריו כי והכוונה בזה שכתב בשאלת הסכלית ששאלת הפועל. א"ל שיהא לו הכלית חוץ מעולמו אבל שיהיה הכלית פעולתו רעונו והכמתו שהוא עולמו. שמשך שלימותו ופסונו השפיע הסוב המלימות כפולם לא זולת זה. אמנם המין השני ששאלת הסכלית שהוא ששאלת הפועל כו' מזה המין מההכלית דבר הרב המורה בפ"ה באמר שהיה פעולות השם בכללם ובחלקיהם סובות ושלימות מהכוונה להכלית כשבורו נבראו. ונער במוהם השבים שכתבו זולת זה ופלא יחמו סבד ומכלית חמר אלל כן ד"ל השם כו' ע"כ. והנה השמירה הזאת ענינה נפלאה גם בדברי הגאון ז"ל כי אחרי דבריו חלק שאמר בזה כי הכורא ית' ברא את הגמלאים ללא עלה רק כפי רעונו הפסוק. השתדל ח"כ בשאלת הסועל הרביעי לבקש סכלית הגמלאים ומי הוא המכוון מהם. וע"כ חף חט נאמר כי פס במאמר הים דבר סנאון ז"ל בשאלת הסכלית כפועל. וע"כ אמר שאין הסכלית חוץ ממנו אבל הוא רעונו הפסוק בלבד. ושם בשאלת המאמר הרביעי דבר בשאלת הסכלית כפועל. וע"כ אמר שם כי האדם הוא ססכלית והמכוון מכל הכוראים ובעטורו נלם כנראו. ועין בבירורי שם : (י) בבה שבמדינהם בו כו'. ד"ל שכר הכוראים להוכיח אותם בעטורו ויקבל מזה תועלת גדול. ופלת בו מוכב על החועלת. כלומר במהניגים כפועלתם כמה שיפסדוהו. ויחו לרע שום. וכח"ש ח"י ד' מלמדך להועיל מדריךך בדרך חקך : (א) שיעשה בכל עת שירצה. שמו"ג בפ"ח מהמין ששם על דבריו ממש כדברי הגאון ז"ל אלה :

נשלם מאמר האחד. בקורת ד' אחד :

בשמהדש הרבנים אחר

פתיחה

אמר יהודה בן שאול אמר המכור (6) אקדים במאמר הזה לאמר כי התחלות המדעים גדולות ותכליותיהם דקות ושהם מגיעות אל הידוע האחרון ולא יהיה אחריו ידוע אחר. ושהאדם עולה בדיעותיו מענין אל ענין וכל מעלה יעלה אליה היא בהכרח תהיה יותר דקה מהמעלה אשר לפניה עד שתהיה המעלה האחרונה יותר דקה מן הידיעות כלם. וכאשר יפגשנה האדם בדקות ההיא הוא אשר בקשהו ולא יכשר שיתעסק בה שתהיה גדולה. ואם הוא מתעסק בזה הוא משתדל לשוב אל הידוע הראשון אשר ממנו החל אי השני אשר בו שנה והוא כבר עוות דרכי המדעים והבסס. וכל אשר הוא מתעסק להגדיל הידוע האחרון הוא מתעסק לבטל עיונו ולבטל מדעו ולשוב אל הסכלות בו. וצריך שאבאר טאין אמרתי אלה השש מאמרים. ואחר כן אומר הסבה אשר הביאתני למנות אותם בתחלת המאמר הזה:

ואבאר תחלה שהתחלות המדעים גדולות. ואומר שהם מתחילות מן המוחש וכל דבר שיפול עליו החוש הוא הדבר הבולל אשר אין בו יתרון לקצת בני אדם על קצתם שיהיה אחד מהם יותר יודע מן האחר בו אבל אין להם בו (3) יתרון על הבהמות. כי אנחנו מוצאים אותם שהם חשות בראותם ושבעים כאשר יחושו הם וכל דבר שישתוו בו הבהמות עם בני אדם א"א להיות דבר יותר עבה ממנו. וכאשר יעמוד האדם על זה הדבר המוחש יודע כי הוא נשם (3) יראה בדקות שכלו שיש בו מקרים והוא מפני שראה משחיר עת ומלבין

שביל האמונה

פתיחה (6) אקדים במאמר הזה לאמר בו. טוהן דבריו כי בשם נחקור על מציאות הכוהל ויחודו יסבך נספך לפשט הקדמות. האמת כי ראשית המדע והסתלקה היא גסה ועבה. יען שהסתלק הוא מדבר המוחש. וכדבר המוחש ישמו בו האדם והבהמה. וכל שיטתו בו האדם והבהמה. אין לך גם ועב יותר ממנו. ותכלית המדע וטוף ההשגה הכללית לאלה הוא דקה ואינה מופגמת בחוש. ורק שהאדם יפקוק עליה בשכלו ומשיג אותה בעיון דק מאוד. מה שאין יכולת לשגור בע"ח א"י. והשיגה כי השגות האדם יש להן גבול שייעמוד אליו. וכאשר יגיע בשכלו אל הגבול ההוא. ככר השיג את הידיעה האחרונה אשר א"א להשיג אחריה עת שיש ידיעה כלל. ואין לו לחשוב שיש עוד ידיעה אחרת למעלה מדיעתו. ורק שהוא עדין לא הגיע אליה או כל בני האדם עוד לא הגיעו אליה. כי זאת מחשבה נפסדת. כי לשכל האנושי גבול יעמוד אליו ולא יעברנהו. והפליגים שיש יתרון לחכמה מן הסכלות שיהיו האור מן הושך. וכמו שהאור הוא ענין עלמו ומתחלק למדענות כאלו האחר אור סגור. אור הכהוקה. אור הכוכבים. אור היח. אור החמה. מש"כ החוץ שאינו רק העדר האורות ההם. ככה כמו כן גם החכמה הוא ענין עלמו ומתחלק למעלות הרבה ידון הדורך שבה ממעלה למעלה. מש"כ הסכלות שחיה ענין עמו כ"א עזיבת מדע אחר מדע עד שהוא העדר החכמה כלה. וע"כ לא נוכל לומר כי המעלות אשר יעלה בן האדם בעיונו. הם מעלות הסכלות עד שהמעלה האחרונה הדקה מאוד. היא הסכלות הגמור. יען שאין לסכלות שורש שיחיד ממנו ואין האדם עולה במעלות אלו והוא רק עזיבת המדע והעדרו וכאמור. והרביעית. שכל מעלה אשר יעלה אליה האדם בשכלו. היא יותר דקה מהמעלה אשר לפניה. וע"כ כאשר יגיע האדם אל הידיעה הדקה מאוד יומר מכל הידיעות. עד שלא יוכל לדמותה ולזיירה בשום דמות ואיור כלל. הנה כבר הגיע בזה אל המעלה האחרונה אשר אין עוד שום מעלה אחריה. וישמח בהגיעה. ולא יסכן לו כפגשו הידיעה הדקה ההוא שיחיל להעסק בה שמהיה גסה ועבה בלופן שיכול לדמותה ולזיירה. והסתמיית. פ"א לא תספיק לו הידיעה הדקה ההוא. ויהעסק בה שמהיה גסה ועבה בלופן שיכול להשיג בחוש או לדמותה ולזיירה כמו המעלות אשר לפניה אשר עלה בן אלוהי. הוא תיחס בזה דרכי המדעים ומעוות אותם. כי מחוקי המדעים וסדרם. שמהם הידיעה היוצרת האחרונה יותר דקה עד שהאחרונה חכלם. הוא יותר דקה מכלם וכאמור. והששית. שכל מי שמתחיל בכמו זה. הוא משמים גם את המדע אשר כבר השיגו. והוא תוצר בזה לשון אחרונים ככל המעלות אשר עלה אליהן בתחלה. ושב אל הסכלות כבראשונה. וכמו שהולך הבחין ז"ל ומבאר את ששם הקדמות האלה אחת אחת: (3) יתרון על הבהמות. כלומר לא לבד ששמום כולל את כל מין האדם עד שאין במוצגיו המוח יתרון לבני אדם קצתם על קצתם. אבל שאין לבני אדם יתרון במוצגיו המוח גם על הבהמות: (2) יראה ברקת שכלו בו. ר"ל כי ההבנה אינה יודעת פ"א הדבר המוטג בחושה. והוא הדבר העומד לגד עינים כאשר הוא. אבל אינה יודעת שום העצם המוטג לחושה. יש בו ענינים מקריים הרבה אשר אינם עמומים בו. וכבר יוכל להיות העצם ההוא על מקרים אחרים ולא ישתנה העצמים אשר בו. כמו שהאדם יתחיל להעלות בשכלו. שזה העצם המוטג לו. יש בו ענינים שהם

זמלכין עת ויחם עת ויקר עת . ואחר כך יוסף לרקק ויראה שיש בו ענין עולה מבני לך
הזמירה והוא כעמרו על ענין ארך רחב ועמק . ואחר כך יוסף לרקק ויראה שעמו ענין הולך עם
מיצבו עולה ממנו המקום והוא פנישתו . ואחר כך ילך עם דקות עיונו ויגיע אל שעמו ענין
הולך עמו עולה ממנו הזמן והוא קיומו . ועל הדרך הזה איננו זו . מניע וספליג והוא הולך
עם מהשבתו והכרתו עת שיגיע אל סוף מה שישגהו . ויהיה זה האחרון ההוא יותר דק מכל
אשר עלה לו כאשר היה הראשון יותר עבה מכל מה שעלה לו . ומה הנתיב בו סוף הירודים
הוא הרק שבחן ואמרתי שהאדם עולה מירוד אל ירוד שאין אחריו ירוד בעבור דברים .
אחד מהם כי האדם (ד) כיון שגופו מוגבל מתהייב שיהיה לכל בת שבו נכול ובה המדע אחד
מהם וכאשר אמרתי בשמים כי בה עמידתם הייב שיהיה לו תכלית . זה שני (ס) כי המדע
איננו נתפש לאדם אלא מפני שיש לו תכלית ואם יהשב שאין לו תכלית או יבטל להתפש
לו וכאשר יבטל זה יבטל שידעוהו אדם . זה שלישי כי השרש אשר ממנו יתולד כל
המדעים רצוני לומר החוש יש לו תכלית בלי ספק ולא יתכן שיהיה מה שיתולד ממנו כאין
תכלית ויהיה (ו) הסעיף בחלוק השרש . ואמרתי שהאדם עולה בהם מענין אל ענין מפני
שבכל מדע (ז) יש לו שרש שיתולד ממנו ואין לסכלות שרש שיתולד ממנו אבל הסכלות
העדר המדע בלבד כאשר בארנו בענין החשך שהוא העדר האור ואיננו הפכו . וכמו שהבאנו
שב ראיה כי החשך אילו היה הפך האור לא היה נהפך האור הפשוט לאור . וכן נאמר
כי הסכלות אלו היתה שרש במדע לא היה אפשר שיהפך הסכל ירוד אבל היה (ח) המדע
והסכלות מתקבצים בחלק א' והיו נמנעים . ומה אמרתי שהאדם יעלה במדע מענין אל
ענין אחר מפני שהוא גולד משרש ומסתעף ולא יתכן שיעלה בסכלות מענין אל ענין כי
אין הסכלות מעלות ידרך כס אך הוא (ט) עזיבת מדע דבר אחר דבר והעדרו . ואמרתי
שהאחרון יותר דק מן הכל בעבור מה שאנחנו רואים שהשלג יורד במקום האוויר ואנחנו
רואים אותו באבן ונדקדק העיון ונדע שהוא סמים ואחר כך נדקדק ההשגה עוד ונדע
שהמי הדם לא יעלו כי אם על דרך (י) האר והעליה ותאמננו כי תחלתו אד ואחר כך העמקנו
עוד

שביל האמנה

בו במקרה לא בעצם כמו אם יסיה שחור ד"ת . ידע שהמקרה הוא בו רק במקרה לא בעצם . ופעם ישחור
ופעם יבין . וכן שאר מקרי הכיחוק מקור וחוס וכיוצא . ואח"כ יראה בשכלו . כי גם הכוח הוא בו רק
במקרה . יוגדל פעם ויקטן פעם . כאורך ברוחב ונובה . ואח"כ יראה שגם מלכו הוא בו רק במקרה .
פעם מוכל לארכו ופעם לרוחבו . פעם רחשו לדרוס ופעם ללפון . ושאר מקרי המלכ . ומה יעלה אל
מקומו שהוא פניפה קפחו לח קפחו (עין מאמר דלשון פ"ד וביאורי שם אוח"כ שז"כ ממקרי המלכ .
בעצם הוא שפוס פעם הוא מקובץ . וזה שינוי מקום . ואח"כ יעלה על דעתו מען זמן קיום הדבר שהוא . וזה
מקרה הזמן . כאלו חאמר אם יתקיים זמן רב לו יפסד מהרה . וכן יעלה מעלה מעלה עד שיגיע אל סוף ההשגה
אשר הוא יותר דקה מכל ההשגות אשר עלה אליהן בחתלה . וכמו שהיתה ההשגה הראשונה המוחשת יותר
גסה ויותר עבה מכל ההשגות אשר אחריה : (ד) כיון שגופו מוגבל בו . ר"ל כי כמו שהבאר במאמר
דלשון פ"א שהשמים הם הווים ואפסדים . כי מהם שיש להם תכלית כמקומם הממייב שיהיה גם לנח המעמידם
תכלית . כי המתובר לבעל תכלית הוא בעל תכלית כמותו . ככה כמו כן גם האדם בעבור שהוא גוף מוגבל
יחויב שיהיה לכל מה שבו ג"כ בגול . ויען ששכל האדם הוא כח מחמחי יש לו בגול כמותו . עד שאם
יגיע האדם אל הגול ההוא . הוא סוף ידיעותו ואח"כ להשיג עוד אחריו שום ידיעה : (ה) כי המדע
איננו נהפס בו . ר"ל כי לא יוכל המדע להתפש בשכל האדם כ"א כאשר יהיה מדע בעל תכלית . אולם
המדע אשר הוא כב"ה ח"א לו להתפש בשכל האדם . כי אין יתפש ענין כב"ה ככה שהוא בעל תכלית .
וכאשר יבטל תפיסתו בשכל . יבטל שידעוהו האדם . ואח"כ כבר יש לשכל האנושי בגול יעמוד אלנו . והוא
בהגיעו ידיעותו אל מדע כב"ה . כי אז ח"א לו עוד שידענו . וככיוצא בזה כחב סרב המודע בעל"א
מהראשון ור"ל אבל לשכל האנושי בגול בלא ספק יעמוד אלנו . עד שיש דברים שיצטרך לאדם המדע להשגתם .
ולא ימלא נפשו משחוקקה לידיעתם לשערו בהתנע זה . ושאלין פתח שיכנס ממנו להגיע אל זה בו עיי"ש :
(ו) הסעיף בחולוף השורש . הענין שהוא המדע יהיה בלתי ב"ה היות השורש שהוא החוש שיש לו תכלית :
(ז) יש לו שרש שיתולד ממנו . כמו ע"מ"א אם תשמע קול מדבר ידע בדיעתו ששכל שיש שם אדם .
וזה המדע שהוא מליאות האדם יתולד מן השורש שח"א שיהיה קול מדבר בזולת אדם : (ח) המדע והסכלות
מתקבצים בו . ר"ל כי חלו היה הסכלות מורש כמו המדע . לא היה נדחה מפני המדע והיו מתקבצים
שיהיה למקום אחד . מה שזה מנע שיהיה האדם חסד וסכל יחד בזמן אחד : (ט) עזיבת מדע דבר בו .
ר"ל שסכלות אינו רק עזיבת החיפוש וההשחלתו בדיעתו הדברים . דבר אחר דבר . וע"כ הוא רק
הפחד ההכמה . כמו החושך שהוא רק העדר האור . ולא שנאמר שהמעלות אשר דרכנו בהם . הם מעלות
הסכלות . ועפ"כ ידיעה האחרונה דקה מאוד . ימן שעליה כה אל הסכלות כמותו . כי אין לסכלות מעלת
שידוך

עוד ואמרנו אי אפשר שלא יהיה לאד התוא (יח) סבה שתעלהו. ובכר התבאר כי הסבה העולה בידינו באחרונה היא דקה מן האיד אשר היא יותר דק מן המים אשר הוא יותר דק מן השלג והאת הסבה הדקה עליה כיוון האדם והנוע. ואמרת שמי שהתעסק שיהיה סוף ידיעותו כמו החלותם הוסיב אותם באשר גליתו (יג) מחקיתם וכדרם (יד) ואמרתו אף הוא משהית מדעו שב במבוקשו במי שהייב את עצמו שתהיה הסבה המעלה האד מן הארץ שלג כמו השלג אשר בו התעסק תהלה וכבר השחית נפני שהשלג הוא אשר בקש והשלג דבר עלה לו ככלי דרישה ואם לא יפרש הרישה שיהיה שלג או מים אבל אמר רוצה אני שאראנו ואם לא לא אאמין בו הוא אומר כבר בקשתו שלג או מים או אד אבל בקש אותו בזולת הדבור הראשון מפני שלא יתכן לראות בשער הזה כי אם הדברים האלה. ואם ישוב על דרך סבת האד ובטלו בעבור שלא עלה לו רצאה ואמר שאין סבה כבר בטל ענין שכבר התברר אצלו להוהלת נזוכה או עצה נבערה. וזיון שהשלטתי אלה הבאורים צריך לכאר הסבה אשר הביאתנו להקדימם הנה :

ואומר כאשר הנעתי (יד) אל שער ידיעת העושה (טו) ראיתי אנשים דוחים את זה בעבור עלת שלא ראוהו ואחרים מפני עומק ענינו ודקותו. ואחרים הושבים שתהיה ידיעתו ידיעה אחרת. ואחרים הושבו לציירו במהשבתם נשם. (טז) ואחרים אינם בושים בהנשבתו בפירוש אך הם מבקשים לו כמות או איכות או מקום או זמן והדומה לזה. ובקשתם זאת היא כקשת עצם בעצמה מפני שאלה הספודים לא יהיו כי אם לנשם. וחקדמתי הדברים האלה להסיר מהשבותם התועות ואניה לנפשות מטרדם ואאבת כי היות ענין הבורא בתכלית הדקות הוא בירונו ומציאתנו אותו בשכלנו יותר דק מכל ידוע הוא אמתו. ואשר אמרו לא נאמין כי אם במה שיראו עינינו ובטלו המדעים כבר השיבותי עליהם

שביל האמונה

שידוך האדם בהם וכאמר : (י) האד והעליה בו. האד עולה מן הארץ ומתהוים ממני פמים. ובמהלה לנו משגים מהות האד. והל"כ שהוא עולה למעלה : (יא) סבה שתעלהו. והסבה היא נלווי השמש אשר על פניו הים והמליים יכסו ויכחיתו כסור מזולה. להכין מפרש עב עד פמים יגשו : (יב) מהוקיהם וכדרם. כי ממק החכמה וכדרם שחפפם מגמיהמה מדי עולמה למעלה מענין לענין : (יג) ואמרתו אף הוא משהית בו. ר"ל כי מה שלמרתו שהמחשק בסוף ידיעותו שהייתה מושגות לו בחוש ובפדמה כמו מחלום. הוא מחמת מדעו. הוא כי המבקש זה שב צמנוקשו כמו שמבקש פסיס הפכס המעלה את האד שלג. פכס הוא מחמת מדעו בלי ספק כי הפלג דע גם כפרס המחיל לדעת אם היה שם אד או סבה שהעלהו. ואם שלא יאמר צפוי שהוא מבקש שיהיה שלג. הנה בלמדנו שהוא מבקש להשיג סבה עליית האד בחוש. הוא מבקש שהיה הסבה שלג או מים או אד. ודק שהוא מבקש זה בזולת הדיכר בפירוש. יען כי בזה הדרכה לא יתכן היות דבר המושג לחוש כ"א השלג או המים או האד. ואם יכסר בסבה בעבור שאינה מושגת לו בחוש. כבר שהייה גם הידיעה הקודמות שהם המים והאד ללא הועלת וכבר שהמייס : (יד) אל שער ידיעת העושה. אחרי שנהבאר במאמר הקודם שכל הפמליים הם מתודעים ונעשים מלא דבר. וקלא יתכן פעשו אם עומם אבל שיש להם עושה אשר הדפס ועשה חומם והבעט אל שער ידיעת העושה הוא יחודו ית. (טו) ראיתי אנשים דוחים בו. סוקן דברי הגאון ז"ל אלה. כי דעות בני אדם בידיעה הבורא יחודו ית' מחלוקתם לחמש מחלקות. האחת המושגת כי ענין ידיעת הבורא ית' לא יושלם אל האדם. יען שהוא בלתי מושג לחוש. ואשר לא יושג לחוש אין בו אמתו. והמושג במדע הוא בלתי נודק לדעתם. והשנייה אמרה שאין לנו לחקור אחר ידיעתו ית' יען שהענין יוליא לנו ענין דק ועמוק. ולא יתכן אלה היום ענין דק ועמוק כזה. והשלישית הושגת שידיעה הבורא וסבך יכולה היום ידיעה מבורכת ומושגת בשכל האדם על הפלגיות בחופן ששיג אמתה מהותו ית'. ומה שאומרים הפילוסופים כי אמתה מהותו לא יושג בשכל האדם הוא הכל לדעתם. והושגים כי יש עוד ידיעה אחרת אשר שכלי בני אדם עדיין לא הגיעו אליה. ואם הידיעה שהוא הם מבקשים ואינם נוחים לב למה שאמר בזה מהחכמים עד היום. והם רוצים להשיג אמתה מהותו ית'. כי לדעתם שכל האדם אין לו נבול אשר יעמוד אליו ולא יעל לו לרכוב פמים עד היותו כאלוקים לדעת כל. והרביעית גורמת שיתכן שיהיה הבורא מבקש גשם וצוף. ומזיירים אותו כן במחשבתם. והחמישית בושא לבקש בפירות שיהיה גשם. אך הוא מבקש שיהיה לו כמות או איכות או מקום וזמן וכוונא. ואלה הם בקשה גשם באמת. כי כל אלה משיגי הגוף המה ית' מזה עליו רב וכדי לדמות חמשת הדעות הנבולות האלה הקדים הגאון ז"ל לעומתם אף שפת ההקדמות הנזכרות. לאמת ולכבר כי אם נשיג אותו ית' בתכלית הדקות. הוא הוא שהשגה הבורא. וכאשר נמלא אותו בכחו ויחד דק מכל ידוע הוא הוא שהגה אמתו. וכמו שחזר הגאון ז"ל וכאשר את שפת הקדמותיו עוד הפעם למען היום דבריו נאמרים ונעשים כי הם ענין יקר מאוד נעלה. וזה היה העיקר המכוון בכתבו זה וכמו שהגאל הגאון ז"ל בזה בסוף פתיחתו זאת : (טו) ואחרים בושים בהגשם זו בפירוש.

עליהם כונני העת בעלי הקדמות ובעלי העקשות והעמידה בזה שאם יצטרך הצעיר להסתכל בו ישוב לעיני אותו שמה כמה שאמרת. ואשר אינם מודים בענינו כעבור דקות זעמקי (ז) כבר הניחו מבוקשם השני אחר הראשון. והוא שארה יודע כי כבר בארתי (י) ב' ש' ע' ה' מ' ד' ע' כי כוננו בו אל דבר דק ועמוק ונעלם שלא נראה כסוהו. ואמרת שבו אמר הכתוב (קלם ז') רחוק מה שהיה ועמוק עמוק מי יבצאנו. (יט) וכבר ראיתי זולתנו איך חשב הענין ההוא דק כאבק והשער ובהלק שלא יתחלק (כ) ואנחנו איך יצא לנו דבר לא מדבר (כא) ובאשר יהיה זה הענין הידוע כמעלה החיה כהכרה יהיה ענין הידוע כמעלה אשר לאחריה רוצה לומר הבורא יתברך יותר דק מכל דק ועמוק מכל עמוק ורוק מכל רוק ונעלם מכל נעלם ונבנה מכל נבנה עד שלא יתכן (כג) לעמוד על קצתה כלל. ובה אמר הכתוב (איוב י"ח) החקר אלה תבצא אמר עד תכלית שדי תבצא נבחי שמים מה תפעל במקח משאל כה תדע ארוכה מארץ מדה ורחבה מפני ים. ואשר ישתדלו שיהשבוהו גשם יעורו מאולתם הלא (כד) הגשם היה תחלת ידוענו. ובמה שיש בו מן הכיכבים חקרנו ודרשנו עד שהגענו אל ידיעת עושהו איך ישובו אל א' ב' ג' ד' על הדמיון ומתעסקים בו שהוא גשם (כה) ונהיה הגשם אשר בקשנו לו העושה איש ידוע בעצמו עד שיהבן שיהיה עושהו איש אחר זולתו. אבל בקשנו עושה לכל גשם שראינוהו והשבלנוהו וכל גשם שיעלה במחשבתנו זה העושה עשהו והוא יוצא חוץ לו. (כז) ואשר בקשנו מה שיש אחריו כבר דחינו מה שבקשנו (כו) מצד האדם החכם והיוב תכלית הכתוב בהכלית כהו. (כז) ומצד הידוע שבו שלא הניע אל תכלית ויפסק איננו נתפש לנפשות. (כח) ומצד השרש אשר עליו נבנו המדעים כלם. ואזכיר הנה ביאור ואומר ואולי הושב יהושב שיתכן להיות (כט) אחר הידוע הזה ידוע אחר ומהשתב אחר מבני אדם לא הניעתהו או מהשבותם כלם לא הניעו אליו ואומר כי זאת מחשבה נפמדת מפני שכל הידיעות אינם נודעות כי אם במצוה הגשם כאשר חקרנו

בתחלת

שביל האמונה

כ"ל : (ז) כבר הניחו מבוקשם כו'. כלומר שהניחו ומנו מבוקשם הפני שהיה ידועה העושה. בעבור דקומו ועמוקו. אחר שהודו במבוקשם הראשון שהוא חידוש העולם מלא דבר. עם שגם הוא ענין דק ועמוק מאוד ואף לדעת זולתנו. וכאומר שאם כבר הודו לענין דק ועמוק בדרוש העולם שהוא כמעלה הראשונה בדרוש ועמוקות. הלא כהכרה יהיה ענין ידיעת הבורא שהוא העולם העולם שהוא כמעלה הראשונה וח"כ כמעטק להגדיל הידוע האחרון הזה. כבר הוא מפתח גם ידיעותיו הראשונות וכן אל סכלות כהם. וכן סבורי הגאון ז"ל ומנאר : (יח) בשער המדע. כלומר בפתיחת המאמר הראשון אשר לירט פס ענין המדע אשר בדרוש חידוש העולם. ושהוא ענין דק ועמוק אשר ממנו אה"כ רחוק מה שהיה ועמוק עמוק מי ימלאנו. וענין שער בכמ" : (יט) וכבר ראיתי זולתנו כו'. כ"ל וכו' כי כבר ראונו במאמר הראשון ס"ל כי גם זונהנו עם פלא הודו בחידוש עולם מלא דבר. כ"ל וכו' ידוע עכ"פ שהדבר אשר ממנו נצרכו העולם היה ענין דק מאוד כדבר שאינו מקבל חלוקה לרוב קצת ודקומו : (כ) ואנחנו איך כו'. וגם ראינו חוץ קיימת אנוטה שהמידות היה מלא דבר : (כא) ובאשר יהי זה הענין כו'. ר"ל ואם זה הענין שהיה חידוש העולם. הוא כמעלה שהוא מן הדקות עד שהוא דק ועמוק מאוד. הלא כהכרה יהיה הענין הידוע בתחילת ידוע גדולה ממנו. והוא הבורא ית' - יחד דק יותר עמוק. אם הוא מתעסק להגדילו הוא מפתח גם מדעיו הראשונים וכן אל הסכלות כהם ונאמר : (כג) לעמוד על קצתה. על קצת המעלה אשר לו ית' בדקות ועמוקות : (כג) הגשם היה תחלת ידוענו כו'. ר"ל הלא התחלה הידיעה סימם כהם שהגענו הגשם וע"י הסימנים אשר מלאנו בו. כאלו האמר סיבורו והכחשנו וכמוהו ואיכותו ומקומו ומנונו ועל המקרים. חקרנו והגענו שלא נשאו מעלת אבל שיש להם עושה. והלכנו מעלה אחר מעלה עד שהגענו לידיעתו ית' ואיך א"כ יבורו לאחור אל המעלה הראשונה או הפניה או הפליגות ד"מ. וזוהי המעלה שהיה כהם כהם כהם כהם : (כד) ובי היה הגשם אשר בקשנו כו'. כ"ל לדעתו וכו' כי אלו היה הגשם אשר אנו מתקשים לו עושה. דבר פתני. כבר היינו יטלים לומר כי עושהו הוא ג"כ גשם כמותו. אבל אנו מתקשים עושה לכל גשם בכלל. א"כ גם הגשם אשר הדמה אותו בדעתך לעושה. כהכרה יש לו ג"כ עושה. כי אנו מתקשים עושה ילא חוץ לגשם ואשר ברא אה כל גשם. וכמו שהוכיחו סימני כהם על שהוא מהדע ומתחדשו זולתו : (כה) ואשר בקשנו מה שיש אחריו כו'. ואלה האנשים המדענים שידעיהם האדם כיום מעושה ופיה עוד ידיעה אחת ואותה הם מתקשים למצוא ישינו בה אמנם מכותו ויפסק. כי לדעתם אין לכל האנושי נבול פיעמוד אלו. כבר דחינו מה שבקשנו כו' : (כו) מצד האדם החכם כו'. מצד שהחכמה היא כה צנוף מוגבל חייב שחכמה גם היא מוגבלת ונעלם סכלים : (כז) ומצד הידוע כו'. מצד הדעת עצמו כי איך יתפש מדע כ"כ בשכל האדם שהוא בעל תכלית : (כח) ומצד השרש כו'. הולכי וקורס. כהכמה הוא כהוה. ועליו בנויים כל המדעים. א"כ כמו שהחכם יש לו חכמה. כן גם להסתמעתים חכמה חכמים : (כט) אחר הידוע הזה אמרתי ידיעת העושה הטעם עד היום : (ל) מהירותו גשם או בתוך

נשם

בתחלת הספר, וכאשר יצא הירוע (ב) מהיותו נשם או בתוך נשם (א) כבר נמנע שיהיה אחריו ידוע אחר כלל, ואשר לא בקשו לקיים אותו נשם אך בקשו שתהיה לו תנועה או סנוחה או בעם או רצון או מה שדומה לזה כבר בקשו היותו נשם באמת (ג) בדרך הענין לא בדרך הדבור. ודומה למי שאין איננו הוכח ראובן כמאת וזו אך אני (ג) תובע אותו כגדר רבבה כי הוא סלק מעל ראובן לשון המאה אבל קיים ענינה, וכאשר תמנע הבקשה שהוא נשם תהלק סמנו הבקשה במאומה כמקרי הנשם הכלליים. (ד) והשיבותי הדברים בהקדמה עם שמינהגו לקצר להשביעה ביאור מפני שהוא (ה) מכוננת כל הספר הזה וקטבו ואתעבב בה מעט כי הוא מספיק מיניעה רבה אחריה. ואם יאמר (ו) איך היה הענין הזה צריך אל היניעה הזאת הרבה ואל אלה המאמרים הרחבים ואומר כי זה לשתי סבות. אחת מהם כי כל דבר יקר (ז) ההשגחה בטה שיעלה במנו יתירה ורחבה מהשגחה בדבר הנקל כאשר הוא ידוע כי מציאת החוכמת יותר קלה מציאת הפנינים. והשני כי המתעסקים כמדע הזה רבו מאמריהם והיתה סבת זה אם מיעוט הבנה או מיעוט שכל (ח) או זרון לרחות או עויבה ועצלה או נטות אל תאוה כאשר הקדמנו בפתירת הספר ובעבור זה נצטרכנו לגלות תעוהם (ט) במה שנצטרך לגלות האמת. (מ) וכאשר בליתי מאלה המחשבות המעות אתהיל בעצם המאמר:

פרק א ואומר שאלהינו ית' הודיענו על ידי נביאינו שהוא אחד הי יכול חכם (א) לא ידמה לו דבר ואין דומה לפע ליו. והעמידו לנו על זה האיותות והטופתים (ב) וקבלנוה מהרה אל מה שיעלה לנו מן העיון (ג) מה שהוא אחד כמו שאמר (דכריס'ו) שמע ישראל יי' אלהינו יי' אחד. ואמריו עוד (פס'ג) ראו עתה כי אני אני הוא ואין אלהים עמדי ונומר ואמרו (פס'ג) יי' בוד ינחנו ואין עמו אל נכר. ומה שהוא חי אמרו (פס'ה) כי מי כל בשר אשר שמע קול אלהים חיים מדבר בתוך האיש ונומר. ואמרו (ינמיס'ו) ויי' אלהים אמת הוא אלהים חיים ומלך עולם. ומה שהוא יבול אמרו (ליוס'מ"ב) ידעתי כי כל תוכל ולא יבצר ממך כוונה. ואמרו (דה"א' כ"ג) לך יי' הנדולה והגבורה והתפארת והנצח וההוד ונומר. ומה שהוא חכם אמרו (ליוס'פ') חכם לבך ואמרו כי מי הקשה אלו וישלם. ואמרו (פשיס'מ') אין חקר לתבונתו. ומה שאין דומה לו ולא לפעליו אמרו (הליס'ו) אין כמות באלהים יי' ואין כמעשיך. ואחר ששמענו אלה החמשה ענינים מכפרי הנביאים התעסקנו לקייבם בדרך העיון ומציאנום בן (ד) ומציאנו עמו במול כל מענה שימענו עלינו כל מי שחולק עלינו על דבר מה והם אינם משתדלים בזה כי אם ששני

שביל האמונה

נשם: נוף או כה בנוף: (א) כבר נמנע שיהיה אחריו בו. כי אין למדע שהוא אשר נוכל לחשוב עליו. שום שופע לעמוד עליו: (ב) בדרך הענין. עין מאמר ראשון פ"ב אות ניש"ל בניאוי: (ג) אני תובע אותי כגדר רבבה בו. שטס מזס אורך כל ללס פספס מרובע שוס הללעוס. בערך אל סכיס מדס פספס כלו. יקרא נפי המעסיקיס נפס גדר. עיין ר"מ ז"ל בפירושו לכלאים פ"ב מ"א. ומסגולוה שזס מפלסו על עלמו יעלה מספרו כמספר הסכוס אשר נעך ליו. והוא סכוס מדס כל הפסס. וע"כ גדר כרצבס הוא מלס. כי מלס פשמיס מלס הס כרצבס. כלומר עשרת אלפים. והסאות אין לוי תובע אוחו במלס חלל כגדר רבבס. סלק רק לשון המלס אבל קיים ענינס: (ד) והשיבותי הדברים בהקדמה. חזרתי על הדברים אשר כבר נאמרו בזה הקדמה: (ה) מכוננת כל הספר הזה וקטבו. כנ"ל וכן הוא לקסן מ"ד ס"א. ונ"ל כסיסו ומושבו של הספר. וקידומו אשר עליס יסוכ הענין כלו. ומלס מכונת היז ממלס"כ (מלכיס'א') וזס מעפס המכונס: (ו) איך היה הענין הזה צריך בו. כ"ל איך לא יסול ענין אמתי כוס בלבוס השמיס כחלס דעסס. וסלל יסכרו למלס אוחו כיניעס רבס וממלמיס כחביס: (ז) ההשגחה בטה שיעלה בו. כלומר כל שהדבר יותר יקר ויותר נכבד תהיה גם ההשגחה בעיניו יותר עמוקה ויותר נחמה ממה שיהיה נדבר הנקל: (ח) או זרון לרחות. וזון לכס השיאס לרחות חל האמונה: (ט) במה ששנצטרך לגלות האמת. פ"י שלטו ירכיס לגלות האמת. מוכרחים חנו לגלות אופני פעיוס השמיס הסולכיס בחושך. כי ברחות הסקר וכיסול לדעות המגדוים. יתבאר האמת על נכון * ובעבור זה היה זה הענין נרדף אל היניעה הרבה ואל המאמרים הרחבים: (מ) וכאשר בליתי מאלה בו. וכאשר בליתי לדבר מאלה המחשבות המסעות חל לבוס השמיס. אתהיל לדבר בעצם המאמר. שהוא ידעס כעוסס ויסודו ית':

פרק א (א) לא ידמה לו דבר בו. כלומר שאין כמוו ואין מי שיעשה כמעשיו: (ב) וקבלנוה מהרה בו. כ"ל פסחו אוחו מהרה אל מה שיעלה לנו מן העיון מבלי המחש על שחוקו עליו חללה. כי אמרס הסגולס שוס חללינו כאלל השגנו הדבר בעיון: (ג) מה שהוא אחר בו. כלומר הסודטה

כשני פנים אין להם שלישי . (כ) אחד מהם הקשרו על הכרואים . והשניים שהוא תופש אותנו בכל מלה שנתארתו כה וכל מלה שנכתבה בהנשמת המלה לא בהעברתה . (ו) וכאשר תתישב לנו הידיעה הזאת נבאר זה ביבולת הכורא ואמרתו :

ואומר תחלה כי מצאנו מה שיוורה על שהוא אחד (ז) אחד מה שקדם מן הראיות (ח) מה שאומר (ט) מעושה הנשמים מפני שהיה שלא מביניהם והיו הנשמים רבים יתחייב שהוא אחד כפני שאם יוסיף על האחד יפול עליו המספר ויכנס תחת חקי הנשמים . ועוד כי השכל גור בענין העושה במה שאי אפשר בלעדיו אבל מה שמוסיף עליו אפשר בלעדיו ואין צורך אליו . ועוד כי העושה והאחד התקיים כראיה הראשונה אשר היא ראית החרוש אך מה שמוסיף עליו צריך אל ראיה שנית זולת הראיה ההיא להורות עליו ואין דרך לראיה שאיננו (י) מדרך החדוש בשום פנים :

פרק ב ואחד אלה השלש ראיות על שהוא אחד אומר כי (א) כל מענה שחיא מפרידה בין שניים היא מענה לאחד וכבר עמדת על מה שקדם בתשובתינו על בעלי הדעת הזה . ואמר הנה עוד שמצאתי אלה כשיאמר להם למה כסכתם לנו אלה הנומצאות ככל אל שני ושרשים בלבד ולא חשבתם שלכל אחד מהם (ב) שרש שחידשו . אלה אומרים אנחנו רואים אותם ואם רבו אפניהם כי הם נקבצים אל התועלת והחוק ואין ביניהם שלישי על כן סכננום אל שנים . והתכוונתי במאמר הזה ומצאתי שיש לדבר עמם שיאמר להם וכבר מצאנו התועלת והנוק שנקבץ אל חמשה הושים . מהם מה שיוחש כשמעו כן בשלשה האחרים ואינם יותר ראויים בקבצם אל שנים מזולתם לקבצם אל חמשה יש לנו לאמר להם עוד שכל תועלת ונוק מתקבצים תחת המראה ושרשי המראה הטבעית שבעה לובן ושחור וירוק וירקק ואדום ומראה השמים ומראה העפר ואינם יותר ראויים בקבץ הכל אל שנים מזולתם לקבצם אל שבעה . ועוד יש לנו לומר להם שהם נקבצים תחת השמים ושרשי המעט השעה המתוק והדשן והם המים והחם והקרה והחלית והחרוף והם המים יבשים (ג) והחובץ והחמין והעפיץ והם יבשים קרים והתפל והוא קר לח ואינם יותר ראויים לקבצם אל שנים מזולתם לקבצם אל השעה . וכן יאמר להם על (ד) הארבעה מבעים אשר הם סומכים אליהם הכל . וכן (ה) בעשר המאמרות אשר על העצם וכן (ו) בששת מיני התנועה

שביל האמונה

ההודעה במה שהוא אחד הוא מה שאמר שמש יפראל וכו' : (ד) ומצאנו עמו . עס סעיף : (ה) אחד מהם הקשרו בו . ר"ל כי בעלי ההשגחה יטעו בהכרח משה פנים . הלאחר כי ידמו היזר לעדיו . ויחמרו בהיקפם מה הם בעלי גשם אף הוא בעל גשם כמוהם והשיני כי הם משתקפים נפשויות המאמרות והתחלטים אותו ית' בתולדים נשמים ע"ד העברה והרחבת הלשון . וסע לוקחים אותם כששמים ותוספים אותנו בהם : (ו) וכאשר תתישב לנו בו . ר"ל כאשר נעמד על הידיעה הזאת שהטורס' אינו גוף ולא ישיגוהו משיגי הגוף מדרך העיון . נכלל אז בעדמו ותלמו ית' אה הכתובים המורים על הנשמות בהשקפה הראשונה : (ז) אחד מה שקדם מן הראיות . ראיות הכתובים המכרות לראשונה והראיות הסיוניות המכרות במאמר הלאשון פ"ג בדעת החמישית : (ח) מה שאומר . הדבר אשר יורה אותנו כי הכורא ית' הוא אחד * הוא מה שאומר אותו : (ט) מעושה הנשמים בו . ר"ל כי משלש פנים נמכר לנו האמת יתודו ית' . הלאחר כי אחרי שהוא העושה הנשמים א"כ הוא עלמנו אינו גשם כי אלו היה גשם הוא גשם . היינו מתקשים גם לו עושה . וא"כ העושה העליון אינו גשם ואינו עמין הגשם . והם הנשמים הם דברים נבטור ככל תחת מקרי הכוה * א"כ הכורא יסבך שהוא כולל הנשמים ומקריהם . אל מסבחו מדה ממדות . והוא אחד ואין כמוהו וכמו שהוא הסקדמה הס"ז ח"ב מספר המורה וז"ל כל מה שאינו גוף לא יוכל לו מין בו ית' ונשגה מביכורו הגדול הלכות יסודי המורה פ"א ס"ז וז"ל אלו היו אלויות הדבס היו נופים גרוה כו עיי"ש . והשיני כי הסכל גור על מילוח העושה . יען שהדברים לא יפזו את עצמם . וה"כ יספיק האחד . ומאין למ לומר שהוא יותר מאחד * אחרי שהדבר שהוא לראיה על מילוחו . אינו מורה כ"ס על אחד . והדברים אשר ציבור מילוחם . הוא מזה הכח הכולל עיניהם * אין אלו נרבים להעלות על דעתם שיה יתר מהם שהנוקף מביא אלו בהשלמה סדבר אשר היה לראיה עליהם . והעלית כי הכולל אשר אמרנו על מילוחו מהמידת מושלם בהיותו אחד * והאומרים שהוא יותר מאחד יאמרו להכיל לראיה ע"ז בזולת דרך החידוש . וזה א"ל כשם פנים . כי לא נוכל להשיג מילוחו ית' . אלא על ידי פעולותיו * ועיון מה מ"ע שגר סיפור פ"ז

כרואים סעיף ומכין יותר : (י) מדרך החידוש * שפין הדבר עושה את עצמו : **פרק ב** (א) כל מענה שהיא מפרידה בו . כל מה שיוסיפו לשפון ולהפריד בין שני גופים * הם מוסיפין אותן לאתם ולקיים שהוא אחד יחיד ומיוחד . וכמו שהסוככה הגאון ז"ל כס בעלי הדעת הדיא במאמר הלאשון פ"ג בדעת החמישית עיי"ש : (ב) שורש שחרשו * לומר מדוע לא אשרתם כל מן המאמרים יש לו כורא מיוחד אשר הדשו : (ג) והחובץ * כמו גביה שהועמדה בקיפה : (ד) הארבעה מככים

התנועה וכן (ז) בשבעה מיני הכמות וכן (ח) בשלשה הזמנים (ס) ושלש הנזירות (י) ושלש הנזירות לא אאריך בדברים עד שיהברר הפסד מה שנטו אליו מאפני ההתחלקות (טו) שחלצו מפפר מבין שאר המספרים ונזדו עליו . ואוסף בזה ביאור ואומר (יג) כי כל אחד מהם בשווא רוצה לברוא דבר לא יתום לו כי אם בעזר האחר לו ושניהם א"כ נלאים ועם זה אם יהיה הפצו מכריח האחר לעזר שניהם מוכרחים ואם יהיו שניהם ירצה אחד מהם להחיות נשם ורוצה האחר להמיתו יתחייב שיהיה הנשם ההוא חי מת יחד . ואומר עוד אם יהיה כל אחד מהם יכול להעלים דבר מחבירו שניהם א"כ אינם יודעים ואם אינם יכולים על זה שניהם א"כ נלאים . ואומר עוד כי אם הם דבקים הם דבר א' ואם הם נפרדים (יג) יש ביניהם דבר שלישי ולא אפשר לבעליהם לדמותם (יד) אל החשד והאור המשתמשים

שביל האמונה

מבעים 'ד' יסודות ארמ"ט : (ה) בעשר המאמרות : כלומר העלם עם החפשה מקרים הנופלים עליו עיין ביאורם בנמ"ז : (ו) בששת מיני התנועה : עיין מנועה בנמ"ז עם נחבולו ששה מיני התנועה על כגון . ואפשר לומר עוד שהגאון ז"ל כיון שששת מיני התנועה אל המנועה אשר במאמר הלזה שהוא מנועה הבע"מ והבגללים והיסודות . ומנועה הויה ומנועה ההפסד אשר במאמר העלם הרי שלשה . ומנועה הלמיהה ומנועה הסיחוף אשר במאמר הכמות הרי חמשה . ומנועה ההשמות אשר במאמר האיכות הרי ששה . ויהיה זה דוגמת מה שאמר ראשונה . שהטועה והנוק יתקבלו אל החמשה חושים ואל שבעה שרשי המדלה ומשעה שרשי הפעם וכן הם מחקבלים שששת מיני התנועה . כי ע"כ משכתי זאת למשפט דבדברי הגאון ז"ל לפי המשך דבריו . ואם לא חישוף כבר הראית לדעת ביאור דבריו בחופן אחר . ואחרי הנחר ולא חיי . ואם נזכר אהב כמה שהראחך חוכה עלי להודיעך כי לפי ששה הגאון ז"ל במאמר הראשון פ"ג מדעת המשי . לריכס חזי לומר כי ששת מיני התנועה הם . הטועה הבגללים בכיבו . ומנועה הסודות לתקודם . ומנועה הבע"מ מאחרי הלזה . ומנועה העלם שהוא הויה וההפסד . ומנועה הכמה שהיא הלמיהה וההיחך . ומנועה האיכות שהיא מנועה ההשטחה : (ז) בשבעה מיני הבמות . הם המשפר והקו והשפה והנוף והזמן והמקום והמאמרים עיין מאמר הכמות בנמ"ז : (ח) בשלשה הזמנים : העבר וההווה והעתיד : (ט) ושלש הנזירות . אפשר שרומז בזה אל שלשה התנועות אשר לכל היקף שלבי מדעי . עיין הקדמה בנמ"ז ותבין : (י) ושלש יצורות : שלשה הנפשות . שהם נפש האנוחת . ונפש המרגשה . ונפש המדברת . עיין נפש בנמ"ז . ואחשוב שמדברי הגאון ז"ל אלה לקח הרב המסדר שיר היחוד את דבריו בסוף שירו ליום המישי . באתרו כל הנראים והסבלים האחד הוא מדות . ואפשר שגם השלש מדות לקוחות מדברי הגאון ז"ל מאמר ששי פ"ג בחמרו ובאשר מאחזק לנוף ויאל לה ג' כמות . כח הסכרה וכח הכעס . וכח ההלואה "עיי"ש ובכחור"י אות יוד ותבין : (יא) שהחלצו מספר בו' . כלומר מה שהוליו מספר השנים . ויחדו אותו יומר משאר המספרים . אין להם ע"ז פעם מספיק : (יב) כי כל אחד מהם כשהוא רוצה בו' . ר"ל כי כאשר נניח היות העושים שנים . לא יסלף הענין משלש הנוקיות . אם שאין האחד תסס יכול עשות דבר כ"א בלעון האחר ובעזרתו . או שחפזו ונלוט על אחד מכריח את האחר לעזרו . או שכל אחד מהם יכול עשות מה שירצה בכחירתו ואינו נרץ אל האחר . וכל אחת מהשלש חלוקות האלה לא תחכן . כי אם נאמר בעזר "שניהם א"כ נלאים . ואם נאמר בהכרח שניהם א"כ מוכרחים . ואם נאמר בכחירם יחויב שיהיה עמם אחד נושא לפני הפכים בזמן אחד . מה שהוא הגל ודעיון רוח . ומיין מזה חו"ה פ"ו משער היחוד בראיה הפציעה כי דבריו לקוחים מדברי הגאון ז"ל אלה והרב המורה בפ"א מהשני בחר זה בדרך יומר מרווח עיי"ש ויועט לך : (יג) יש ביניהם דבר שלישי . כי א"א לפני נשמים נפרדים . מבלי היות דבר שלישי מספיק ומפריד ביניהם . וארז בעל חו"ה בפ"ו משער היחוד בחר זה בחופן יומר מרווח . וז"ל וסרביעי . שאמר למי שהוא חושב כי הבורא יומר מאחד . לא יתום שיהיה עמם הכל עמם אחד . או שלא יהיה אחד . ואם יאמר כי העלם א' . א"כ הענין א' והבורא אינו יומר מאחד . ואם יאמר כי לכל א' מהם עמם אינו מעמם אחר . נאשרך עכ"פ שיהיה ביניהם הפרש מפני מחלוקתם והשמוחה . וכל נפרש מובגל וכל מובגל יש לו חכליה וכל אשר יש לו חכליה תחבור וכל מחובר מחודש . וכל מחודש יש לו מחדש . ומי שחושב שהבורא יומר מאחד מלריך שיהיה מחודש . וכבר הקדמנו כי בורא העולם קדמון והוא עלת העולם ותחלת ההחלוח ע"כ . אלא שהגאון ז"ל לא הוצרך לכל זה בדחות הדעת המדוברת והולכת חושך ולא אור . ופלו כדעת הסבלות לומר שהבוראים הם נשמים מבלי הכניס שכל נשם מחובר וכל מחובר מחודש . וע"כ הוא אומר כי לפי דעתם הנפסדה הם הבוראים הם נשמים א"כ יש ביניהם דבר שלישי המפריד ומספיק ביניהם . ויהיו א"כ ההחלוחות שלשה ולא שנים . אולם הרב המורה בפ"א מהשני בחר זה בדרך פיננפופי דק מאוד וז"ל שאלו היו שני אלוהות היו מחמיב בהכרח שיהיה להם ענין אחד שישמפפו בו . והוא הענין אשר בו הוא ראו כל אחד משניהם שיהיה אלוה . ולהם ענין אחר בהכרח בו נפל ההפסד וקיו ביני . אם שיהיה בכל אחד משניהם . ענין בלתי שטעין אשר בלאה . ויהיה כל אחד משניהם מורכב משני עמיים . ואין אחד משניהם סבה ראשונה ולא מחויב המילוח בכחיתם עלמו . אבל כל אחד משניהם בעל סבות

המשתמשים ב"א שלישי כי אלה מקרים והם אצלם נשנים. (ס) ויצאו אלה המענות
 מסמימים למה שאמרו הכפרים כי אין בורא כי אם א' באמרו (דכ"ט ד') אתה הראת לדעת
 כי י"י הוא האלהים אין עוד מלבדו. ואמרו (ס"ד ד') וידעת היום והשבות אל לבבך כי י"י
 הוא האלהים כשמים מעל ועל הארץ בתחת אין עוד. ועוד (ישעיה מ"ב) פנו אלי והושעו כל
 אנפי ארץ כי אני אל ואין עוד. ועוד (שם מ"ה) למען ידעו סגורה שמש ומטערתה כי אפס
 בלעדי אני י"י ואין עוד. ועוד (שם) אני י"י ואין עוד זולתי. ועוד (שם מ"ב) הלא אני י"י
 ואין עוד והדומה לזה :

פרק ג ואם יאמר אומר אם בן מה ענין אלה השני המשתמשים תמיד במקרא
 י"י אלהים. נאמר לו (ב) כבר אמת שהוא לענין אחד באמרו (ס)

כי בת אמר י"י בורא השמים הוא האלהים. ואמרו (ספ"ט ק') דעו כי י"י הוא האלהים.
 (ג) ועם זה הביאור אל תשניה אם יכפר אחד מהם בפעל אחד והשני בפעל אחר ודומה
 לזה בלשון (שופטים ה') וילך ירבעל בן יואש וישב בביתו ולמדעון היו שבעים בניו ויצאו
 ירכו (ג) ספר השם הזה בפעל אחד וספר האחר בפעל אחר ולא השני כי כבר אמת כי
 ירבעל הוא גדעון. ואם יאמר (ד) אם בן מה ענין אמרו (ספ"ט ל"ב) אלהי וי"י לריבוי וכן
 (ע"כ ל"ב) ירעם משמים י"י ועליון יהו קולו. נאמר זאת עלה שנית ירעם ספני שהוא י"י
 ושהוא עליון. העירה כי אתה אלהי ואתה י"י. ודמינו בלשון (ספ"ט מ"ב) שמעו זאת כל
 העמים האוינו כל יושבי חלד גם בני אדם גם בני איש יחד עשיר ואביון. ענינו שאתם
 עמים ואתם יושבי חלד ושאתם בני אדם בני איש. ודומה לאמרו (ויקרא י') אל
 תירא עבדי יעקב ואל תת ישראל. (ישעיה מ"ד) אל תירא עבדי יעקב ואשרוך בהרתי בו.
 שאתה יעקב ואתה ישורון. וכלל אומר כל מה שיתבאר בספרים ובדברינו אנהו המ חדים
 בלשון בספור בוראינו ומעשיו וחולק על מה שסחיבו העיון האמתי בלי ספק שהוא דרך
 העברה מהלשון ימצאוהו ההפשים כאשר יבקשוהו. ואין השער הזה צריך להחזיק בפרושו
 בספר הזה ושנבאר דרכו ההעברות והשמישים ורחב הישון. כי כבר בארתי מזה
 שער רהב בפתחת פירוש התורה לא אשוב לשנותו. (ס) אך אבון לבאר
 מה שיש בלשון בכל ספק שבא לירי בלבד. ואם יאמר מה ענין אמרו (שם מ"ב) י"י אלהים
 יסלחני ורחו. נאמר כי ישער להיות ענינו ברוחו באמרו (ספ"ט ק"ב) דרשו י"י ועונו ופרושו
 בעונו. ובאמרו (ישעיה ס) ועליך יזרח י"י ובכבודו עליך יזאה ופירושו (ספ"ט ק"ב) כי בנה י"י
 ציון נראה בבכדורו. ובאמרו (ישעיה צ"ג) י"י וכלי זעמו (ו) ופירושו (מקס"ג) בעזם תצעד
 ארץ (f) בן פירשו הנה (נחמיה ס) הוצעד בם ברוחך ביד נביאיך. אלה ואי זה דבר מזה שיבא
 לדנינו ונמצא לו (ח) העברה ושמוש שאפשר אין אנו צריכים יותר מזה :

ואחר

שביל האמונה

כמו שהבאר בהקדמה י"ע. ואם שיהיה ענין ההפשה נחל (קכ) כחמד משניהם. ויהיה זה אשר כי שפי
 השמיים כלמי מחויב המלאכה בעלמנו ע"כ (ד) אל הת שך והאור בו'. כלומר כי גם בעלי הדעת סזס
 הולמתיים שהחופך הוא ענין נכרא כמו האור. והם משתמשים שיהם בלי שלישי. ככ"ז לא יוכלו לדמות את
 סבורתיים אל האור והחופך המשמשים בעולם. ישן שהאור והחופך המשמשים בעולם הם מקרים בלמי
 גשמיים. והבורתיים הם שמיים לדעתם הספרים : (טו) ויצאו אלה השענות בו'. כלומר מכל אלה הסענות
 אשר זכרו. שאין מספר השנים מיוחד יותר מספר השמיים. ילא לנו כי הולמתיים בשלילת שאר המשמשים.
 משלל גם מספר השנים. ויהיה א"כ הענין מוכנה למה שזכרו הספרים שאין בורא כ"א אמר ואין
 יחידות כמו כן §

פרק ג (ב) כבר אמת שהוא לענין אחד בו'. כבר אמת לנו הכחוב עלמנו שפתי אלה השמות הם

ענין אחד. ולגם מורים על שם ריבוי חלילה וכן אמרו גם חז"ל (ירושלמי ברכות פקד ברוכה)
 שאלו האפיקורסים לר' שמלאי מהו דכחיב אל אלהים ד' וגו' הוא יודע אמר להו מי כחיב הם יודעים הוא
 ידע כחיב ח"ל תלמידיו רבי לאלו דמיח בקנה לט מה אלה משיב אמר להם שלמקן שם אחד הם כלישם דאמר
 בשליוס קיסר אנוסוסו כו' ע"כ : (ג) ואם (ב) הביאור אל תשנית בו'. ר"ל כי אמתי שביאר לט הכחוב
 שם ענין אחד. אין לך עוד להפנים אם לפעמים יחם הכחוב לשפי השמות האלה. שמי פעולות מחלשות
 כמו העירה והקילה למספטי חלוקי. וד' לריבוי. כי כבר נתאמת שמיים הם ענין אחד : (ג) ספר השם
 הזה בפועל בו'. כלומר בעבור שהכחוב כבר אמת שירובעל הוא גדעון. לא חס ליהם השייבם בניים
 לירובעל. והשפטים בניים לגדעון. כי שמיים הם אחד : (ד) א"כ מה ענין אמרו בו'. כלומר אם שמיים
 הם אחד ובאמרו. למה סיס לו להזכיר שיהם ולא הסקים לו האחד : (ס) אך אבון לבאר בו'. כלומר
 שלא יבאר פה דרכי הסעבות. כ"א בחומן הספיקות אשר יבואו לידו ענין היחוד בלבד : (ו) ופירושו
 הישגיב שיהם זה במקום אחד : (f) בן פירושו הנה * וכן פירשו הכחוב במקום אחד גם דברי זה הכחוב *

פרק ד ואחר כן אומר שמצאתי סדרך העיון מה (ה) שיורה שהוא חי יכול חכם הוא מה שהתאמת לנו שהוא ברא הדברים וככה שכלנו התברר כי לא יעשה כי אם יכול ולא יוכל כי אם חי ולא יהיה העשוי המתוקן אלא ממי שידע (ג) קודם שיעשה ואיך יהיה :

ואלה השלישה ענינים מצאום שכלנו לעושינו פתאום (ג) בלי מחשבה מביאה אתה ותוא שבמה שעשה התקיים לו שהוא חי יכול חכם כאשר בארתי. ולא יתכן שיגיע השכל אל אחד מהשליש הענינים האלה קודם האחר אך הוא מגיע אליהם פתאום מפני שהוא שקר אצלו שיעשם זולת חי ושיעשם זולת יכול ושיבא מעשה נמור ומתוקן ממי שלא ידע איך ובא הפעל כי מי שאינו יודע לא יהיה מעשהו בתוקן ולא מכוון .
 (ד) וכאשר התקיימו בשכלנו אלה השלישה ענינים כבת אחת לא נתכן ללשונותינו להגיעו בבת אחת כי לא מצאנו בלשון מלה מקבצת אלה הג' ענינים ומצטרפנו להליץ עליהם בשלש המלות אחר אשר קשרנו הדבר בבואור שהשכל ראם כבת אחת . ואל יחשוב הושב שהקדמון יתברך יש בו ענינים שונים כי כל אלה הענינים הם כלם (ה) בענין שהוא עושה אך מליצותינו היא אשר הכיאתנו לחוציא זה הירוע בשלש מלות . כי לא מצאנו בדברים המושגים מלה שתקבין אותם ולא יתכן לברוא להם מ"ה ותהיה המלה בלתי ידועה ותהיה צרובה לפירושו ונשוב למלות רבות במקומה . ואם יחשוב הושב כי הענינים האלה כהייבים שניו ר"ל שיהיה זה זולת זה אכאר לו הפסד מה שהשב בעיון האמת והוא שהשני וההשתנות לא יהיו ב"א בנשמים ובמקרהו אך בורא הגשמים והמקרהו הוא כרוסם מכל שניו ההשתנות ולא יפיק לו זה ער שאשכיהו ביאור . ואומר כי כאשר אמרנו עושה אגנו מועיל תוספות בעצמו אך מועיל שיש לו הנה עשוי (ו) כן אמרנו חי יכול חכם אשר הם פרושי עושה אבל לא יהיה עושה כי אם מי שאלה הענינים לו כבת אחת (אינו מועיל תוספת בעצמו אבל מועיל שיש לו הנה עשוי) . ואחר שהתבוננתו בזה ותקנתו עבתי אל ספרי הקדש ומצאתי בהם בכפול הזולת כסגנו (דברים ד') אין עוד מלבדו . (מ"כ כ"ו) (ז) ומה

שביל האמונה

ד' שלחני וזמנו . השכונת כרוחו : (ח) העבדתי ושמושי . העבדתי הוא ע"מ"ם בלתינו יד על יכולת וכיוצא : ועומת הוא בלתינו וכוחו בעקום כרוחו . סגנו"ו משמשת במקום ב' וכיוצא :

פרק ד מה שיורה שהוא חי יכול בו' . ר"ל הדבר המורה אותנו שהוא חי יכול חכם . סוף מה שהתאמת לנו שהוא ברא הדברים . וכמו שצדק וכו' : (ג) קודם שיעשה איך יהיה : כנ"ל :

(ג) בלי מחשבה מביאה אתה . כלומר בלי שום מחשבה אחת מביאה אותנו לזה . כי הוא מושלל ראשון ונקל מאוד . כי בלתינו שהוא העושה . מוכן שהוא חי יכול חכם . (ד) וכאשר התקיימו בשכלנו אלה השלישה בו' . מוכן דבריו . כי ששם החולאים המלה עם חי יכול חכם . אין כוונת מהם שיש לו יק' יחס וערך לברואי ח"ו . וכאלו החיות והיכולות והמחשבה הם בו ית' ממין אחד עם החיות והיכולת והמחשבה אשר בברואים . כי חלילה לנו מלהעלות כזה בתפחתנו . כי החיות והיכולת והמחשבה אשר באלה הם בו רק מקרים . וכל אחת מקרה כפ"ע . עד שהם נשפס ענינים נמרדים . ויחכן שיהיה האדם חי ולא יכול . יכול ולא חכם . כי הוא מורכב מענינים רבים . אבל הנורא ית' אשר לא יחולר הריבוי בו בשום ד' . והוא אחד ואין יחוד כיתוד . אין שלשם החולאים האלה מחייבים שום דבר כבודו ית' . ולא ככנסת המקרים עליו ח"ו ולא הריבוי בו חלילה . והשלשם הם ענין אחד בשכל . והמכוון משלשם הוא . שהוא ית' עושה כל . ולא יחולר בשכל שהוא עושה . אם לא שהוא חי יכול חכם . והשכל כולו אח משלשם יחד . וענינים אלו אחדות גמורה בלי שום ריבוי ח"ו . ואלו הייט יכולים להליץ גם בשיטת אם שלשם במלה אחת ככוללת אותם יחד כמו שפולל להם השכל . היינו מליצים במלה שהוא עושה . אבל בעבור שאין מלה בלשונו שתקבץ את שלשם יחד . הוכרחנו להליץ עליהם בשש מלות . וכדבר מבורך בקשר חמץ . ששכל רואה אותם ענין אחד בפניו ההמייכות שום ריבוי ביות מזה עליו רב : (ה) בענין שהוא עושה . עיין מאמר ראשון פ"ב סוף גי'פ"ל בבואור : (ו) כן אמרנו חי יכול חכם אשר הם פרושי עושה אינו מועיל תוספת בעצמו אבל מועיל שיש לו הנה עשוי . אבל לא יהיה עושה ב"א כי שאלה הענינים לו כבת אחת . כנ"ל לדעתו . ד"ל כי כמו שבארנו עושה . אין אט מוסיפין על מהותו שום תוספת ח"ו . ולכוננו בזה אינו אלא שכל הנמלאים הם עשויים ומחולשים ממנו . כן בלתינו שלשם החולאים האלה . אין הכלן מהם כ"א שיש לו עשוי שהוא עשוי . והם רק ביאור וסידור למלת עושה . אבל הדבר מבורך בקשר חמץ . כי לא יחיה עושה כ"א מי שלשם החולאים האלה הם לו כבת אחת בלי שום ריבוי כלל . כי מי שלשם החולאים האלה הם בו ענינים נמרדים הוא עשוי גם עושה . כלומר נכרא לא בורא . ואפשר שחמץ . אבל לא יחיה עושה כ"א מי שאלה הענינים לו כבת אחת . הוא כמו מאמר מוכבד נחמץ בתוך הדברים והכוונה כמו שכתבתי : (ז) ומה שמין דבר גי'שמע בו . כלומר מה מאוד הוא מעט . הדבר אשר נשפט ומתקוק

שמין דבר נשמע בו . ועוד (זכיר י"ד) יהיה י"א אחד ושמו אחד :

פרק ה' ואהרן בן אומר (ה) שבשער הזה אמרו רבים (ג) וחשבו בו זולתו והנה אני מקיים שיש עליהם מהתשובה מהמשיכה ובאהרן האמת באחדותו אעור . ואיני מבזין בתשובה הזאת עמי הארץ שבהם ולא אטוריד ספרי בתשובתם מפני שהוא מבואר ונקל אבל אכון להשיב אל הכמרים (ז) וכאן אל אלה המדות והלו עצמם בס אסרו לא יבדא כי אם דבר הכס הי' וחשבו כי היותו והזבתו שני דבריה זולת עצמו . ותחלת (ד) מה שתגל בו התשובה עליהם שהם אינם נמלטים משיחשבוהו נשם או לא נשם ועם זה הם הייכים בל תשובה שהשיבונו בה על כל מי שינשיחהו ואם לא יחשבוהו נשם (ו) אמרם שיש בושנוי עד שיהיה תגרו זה אינו תארו תאמר הוא אמרם שהוא מנישם באמת אבל אסרוהו כלשון אחר כי מה שיש בו שנוי הוא נשם בלא ספק ואנתנו במר קיימנו כי הענינים האלה הם תאר אחד אבל כלשון לא יוכל לקבצה בדבור כאשר יוכל השגל לקבצה במדע . ורומה זה למי שאומר שהוא אינו עובד האש אבל הוא עובד הדבר השורף המאיר העולה למעלה אשר הוא האש באמת . ואהרן בן נשתדל עם שיאמרו בפיהם שהוא נשם ואם ימנעו מזה ויאמרו לא יתכן לאמר שהוא נשם שכל נשם עשוי וכן יתחייב שלא יאמרו שהיותו והזבתו זולתו (ז) שכל מי שהיותו זולתו עשוי . ואלה יהפך האל סכלו לפני הכאת הראיה והוא שאנחנו ה' ה' ה' ה' האמננו שהיי האדם זולתו בעבור שראינוהו פעם חי ופעם מת ידענו כי דבר היה בו וזהו הי' וכאשר סר ממנו שב מת . וכן כאשר ראינוהו פעם הכס ופעם סכל ידענו כי דבר היה בו וזהו הכס וכאשר סר ממנו שב סכל . ולולי מה שראינו מאלה ב' הענינים באדם היינו מאמינים (ח) כי האדם הי' הכס לעצמו . וכיון שבסכל באמת מצוא עת לבדא הכל שלא יהיה כה הי' ולא הכס כאשר נמצא לאדם התחייב בלי ספק שיהיה הי' לעצמו והכס לעצמו ובכל מה שנטו אליו האנשים האלה טעיקרו . ועם זה (ט) לא השלימו מה שראוי לידועם על דעתם והוא שאמרו ע'צ' מו והיותו וח' כ' מתו ועזבו לומר וי' ב' ל' ד' וכן ענין שומע ורואה . ואם אמרם הי' מספיק להם מיכול ואמרם הכס מספיק להם משומע ורואה אמרם ג' ב' הכס מספיק להם מחי כי אין הכס כי אם הי' . הלא תראה שהם (י) לא הלכו על דעתם אפילו אחר עיונם אך הבחינו במאמר הזה לעמוד בו כנגד מה שנאמר להם . ואהרן בן אומר כי אם היה אפשר בענינו שנוי אהר היה אפשר בו כל שנוי שבועלם כי העיון איננו מעיון (יא) כי אם בכללי הדברים ומניניהם ואיננו מעיון באישיהם ופרטיהם . (יב) ואם האנשים האלה חשבו להביא ראיה מן המושכל כבר בארנו הפסרו עליהם במה שנטו אליו . ואם הביאו ראיה מן הכתוב במה שאמרים קצתם ראיותיהם הכתוב אומר רוח זמלה הוא אמרו (פ"כ"ג) רוח י' דבר בו ומלתו על לשוני . נאמר כי זה הרוח והמלה בראים (יג) הם הדברים המפורדים אשר הם הכורא

שביל האמונה

בו * כי הוא נעלה ומגב מכל מחשבה חגש . והוא יחד ולין יחדות כמוהו כשום פנים :

פרק ה' (ה) שבשער הזה . כלומר בענין שלשה המושגים האלה שפס' מי יוכל הכס : (ג) וחשבו בו זולתו . זנה בענין אשר אמרנו : (ז) וכאן אל אלה המדות . אל שלשה המושגים המזכרים : (ד) שתגל בו התשובה . שהתגלה בו התשובה עליהם : (ו) אמרם שיש בו שינוי בו' . המירחס שיש בו תאורים שונים . הוא עמם האמירה שהוא גשם . כי מי צ'בו בו שטיי הוא גשם בלי ספק : (ז) שכל מי שחיותו זולתו עשוי . כי מי מחזק מחודש : (ח) כי האדם הי' הכס לעצמו . כלומר מחיוהו ומכמתו הם עצמותו ואינם מקדים לזל' : (ט) לא השל' בו מה שראוי לידועם בו' . כלומר שלא הסלימו אל הכורא הירוע להם . הם כראוי לו לפי דעתם . כי לפי דעתם ט' כחיו למנוח גם יכלחו ורואוהו ושמתו : (י) לא הלכו על דעתם אפילו בו' . עזבו מניק' גם אחרי עיינס חכר נכרו להם לעמוד בו נגד החולקים . כי לפי עיונס היה להם להאמין ביומר : (יא) כ"א בכללי הדברים ומניניהם . ר"ל כי אין מסכע השכל העיוני להסביל הסגוה פדמיות [עין סכל עיוני כמתי] כ"ל הסגוה כלליות . וז"ל כ' בהכחיו בו ית' שום שטיי . ככר הוא משיג אותו נופל החס' הסיוני . והנזכר החס' הפועי מקבל שטיים לחן מספד : (יב) ואם האנשים האלה בו' . כלומר ולא חין להם רק רחיוהו שכליות כבר בארנו הפסד רחיוהוהס' במה שנטו אליו : (יג) הם הדברים המפורדים בו' . ר"ל כי רוח זמלה הם שני ענינים נפרדים . בורא אולם הכורא ית' לנבחות ככס כ' אדם . ופרוח ענינו חזון ונבואה . כלומר הכעתין אשר נבשפ' הכפ'א . והמלה הוא סדר הכמרים כהולאת חזיוהו אל הסועל . נדעם לפנח חס' יע' דבר . ויכיה מסכיון מהמקרא הזה . רוח ד' דבר בו . כלומר חזיוהו כל' חלי' והשפי' יודעת מחד שהשגתי הענין על נכון . ומלמו עכ' לשוני

כפי נביאו וכבר ידענו כי הכפרים קוראים שם הבורא נפש באשר אמר (ההלס כ"ד) אשר לא נשא לשוא נפשי במקום שמי. (יז) ובאשר היה כבוראים נפש ורוח ענין אחד והיה נפש כבורא ענינו שם בן לו רוח וענינו הזון ונבואה וזה מאלה ומבואים ראייה מעוט יודעה בלשון העברים. וכן מצאתי קצתם מביא ראייה כי הכפרים אמרו כי רוח האל עושה כאמרו (הלס ל"ג) רוח אל עשתני ונשמת שדי תחייני. ואמרו שדכר הבורא עושה כאמרו (ההלס ל"ג) בדבר י"י שמים נעשו. וראיתי שגם זה מהמעוט ידיעה בלשון אך הפין הכפרים כאמרם כי העושה עשה הדברים בצויו או כמאמרו או כהפצו או כרצונו בלשון שעשה אותם בכוונה (סו) לא על דרך השוא ולא בשגגה ולא בהכרה כאשר אמר (הלס כ"ג) והוא באחד ומי ישיבנו ונפשו אותה ועש. ורוצים כאמרו שהוא עשה אוהו בדברו וכרות פיו ובמאמרו ובקריאתו שעשה אותם בכת אחת לא כמדה מהזמן ולא חלק אחר חלק כאשר אמר (יעקב מ"ח) קורא אני אליהם יעמדו יתירו. (סז) וגדמה לנו זה בדבר אשר נאמר לו בו או שנפח בו ברוח פיו בן אמר (ההלס ל"ג) זכרוה פיו כל צבאם. מנשבת רוח אפך (סח) י"ח כ"י) (ז) ומזה אני מוצא אהם עובדים דעהם כי הכפרים אומרים כי ידו העשה (הלס י"ג) כי יד י"י עשתה זאת. ושעינו הצור (מפלי כ"ג) עיני ה' נצרו דעת. ושכבדו יאסוף (יעקב ל"ח) כבוד י"י יאספך. ושאפו עולה (ההלס ע"ח) ואף י"י עלה בהם. ושרהמו באים (סח ק"ט) יבואוני רחמיך ואחיה. והיה כל אחד מאלו הענינים והדומה להם מרות אחרות מוספות על הרוח והמלה מפני שלכלם פעל ביוחס להם כאשר להם פעל ביוחס. ואלה יישירך האלהים והדומה להם אצלנו העכרות כדבור והרחבות (יח) גרחה בהם הלשון ולכל אחד מהם הקרבה והכנה אבאר אותו בעתיד בעזרת האל:

פרק ו' ומצאתי קצתם הושב ענין י"י קנני ראשית דרכו (מפלי ה' כ"ג) (ה) שלבורא מלה קדמונה לא סרה ברוחה. והשער הזה כבר השיבותי קודם הפעם הוצאת על אשר השיבותי אל הרוחניים ובארתי שפלת קנני ענינה בריאה ונליתי שהתאר ההוא תאר ההכמה ואין רוצים בו שברא הדברים בכלי הוא ההכמה אבל רוצים בו (ג) שברא הדברים מתוקנים יעיד מי שיראה אותם כי חכם עשה אותם. וראיתי אחרים נתלים בנעשה אדם בצלמנו (בראשית ה') ואומרים שזה הדבור רומז לרבים. ואלה יותר כבלי מדאנשים ההם כי לא ידעו כי לשון העברים מתרת לגדול לאמר (ג) נפעל ונעשה והוא אחד כאשר אמר בלק (במדבר כ"ג) אולי אוכל נכה בו. ואבר דניאל (ג') דנא חלבא ופשרא נאמר קדם מלכא. ואמר מנחם (שופטים י"ג) נעצרה נא אותך ונעשה לפניך נדי עזים והדומה להם. ואחרים הושבים בענין (בראשית י"ח) וירא אליו י"י כאלוני מברא ואומרים

שביל האמונה

לשונו. כלומר ומד' מענה לשון שאוכל לבדך את דברו כבדך נעים. להעמידם לאחין שומעיהם: (ד) ובאשר היה בברואים נפש ורוח בו. ר"ל כי אחרי שגם ורוח הם נדפסו לענין אחד אלל האדם. א"כ כמו שיתכן היות מלה נפש רומזה כבורא לענין אחד ממה שהוא אלל האדם. ככה כמו כן גם היות יתכן שיתחזק אלל הבורא לענין אחד ממה שהוא רוחו אלל האדם ויהיה נפש אלל הבורא רומז על שמו. כאמרו אשר לח נשא לשון נפשי. כלומר שמי. ורוח יהיה ענינו אלל הבורא ית'. חזון ונבואה. והמביאים ראיה מזה הכתוב לדעתם. הוא דק בעבור מעוט ידיעהם בלבן העצבי: (סו) לא ע"ד השוא ולא בשגגה בו. ר"ל לא שנמשכו המלאים מאמו ית' בדרך הו"ב. כהמשך האור מהשמש. כי הפועל ע"ד החיוב. לשון יקנה בשם פועל. ולא שפעם בשגגה שכיון לענין אחד ויאלו המלאים האלה. ולא שהיה שם מי שהכריחו על זה. ורק שנספחו אהם יעש בכוונה ורעון מצלי שום ענין המכריחו על זה: (סז) וגדמה לנו זה בו. ר"ל שפעם תלכחו שפעם אחת. לא חלק אחד חלק בדרך העושים הגשמיים. עד שגדמה לנו שדבר אלל תלכחו או שגגה כה כרוח פיו ושהי קלה בעלימומה: (זי) וכזה אני מוצא אותם בו. ר"ל וזמן חבל זה אני מוצא שהם עולתם בכחובים אחרים עובדים את דעתם. כי מדוע לא יאמרו כזה אלל ידו אחרי שהכתוב אומר יד ד' עשתה זאת ושאר הכתובים כמו שמבאר והולך: (יח) גרחה בהם הלשון. ע"י אלה ההעברות נחמדה הלשון עד שהיא יכולה לדבר כמנו אלה הענינים:

פרק ו' (ה) שלבורא מלה בו. כלומר שגם אומרים שים לגדול מלה. אשר לא סרה מהיות. והיא הרומזה לדעתם במה"כ רוח ד' דבר כי ומלתו על לשונו. וכמו שזכר בפרק שלפני זה. והמלה הזאת היא אשר החפארה כפי החכם כפרשת ד' קנני ראשית דרכו לפי דעתם הנפסדה: (ג) שברא הדברים מתוקנים בו. ר"ל לא שהכמה היתה הכלי אשר בה ברא את העולם. כי אין ההכמה ענין מוסף על עצמותו ית'. אלל הכוונה היא שמהם שהסדירים אשר בראם. הם מתוקנים ומסודרים בלשון נאות עלהיו"ס שאמבר. נודע לנו כי הכס עשה איהם. וכדבר מנואר שהוא ותכמו אחד בלחזון גמורה. וכמו שהנאמר כפ"ד: (ג) נפעל ונעשה והוא אחר. כלומר שמשמע לשון העברי הוא. שהאדם הגדול והנכבד יאמר נפעל

ואומרים עזה הענין אשר נראה לאברהם הנקרא בשם הזה הוא שלישי כי הוא פירש אהריו שלשה אנשים נצבים . ואבאר כי אלה הם כפלים מרוב והוא שלא התנינו עד שיגיעו לטוף הענין ואלו היו מבררנים עד שישמעו (פס' ו) ויפנו מעם האנשים וילכו כדומה ואברהם עודנו עומד לפני יי' היו יודעים כי האנשים כבר ילכו ויבור יי' נזכר ואברהם לפניו ובטל שיהיה הוא רם (ד) אבל נראה הכבוד המלה לאברהם שילמד ממנו שאלה אנשים חסדים וראוי השם . על כן אמר להם (פס' ג) אדני אבנא מצאתי הן בעיניך רוצה לומר מלאכי יי' על ורך הדבור הנמצא בלשון העברים ובלשונות אחרות באשר אמרו (פס' ז) לוי ולגזען רוצים הרב לוי ולגזען . ואומרים (פס' ז) לעזתים לאמר . וכבר הכתירו (פס' ט) ויגד . ואמרו (פס' ט) וישלח אבשלום והכתירו זיקה את אחיהובל והדסה לזה :

פרק ז ואלה האנשים ארבע כהות . השלש מהם יותר קדמונים והרביעית מקרוב יצאה . הראשונה רואה כי משיחם גופו ורוחו מהבורא יחברך . והשנית רואה שגופו נברא ורוחו מהבורא לו . שלישית רואה שרוחו וגופו נבראים ויש בו רוח אחרת מהבורא . אבל הרביעית הושבת שהוא כמו (ה) הנביאים בלבד כאשר נסכור אנחנו בכני ישראל (סמוט ד') כי הוא להגדיל ולפאר בלבד . וכאשר חושבים זולתנו (ג) ענין אברהם ידיד הבורא . וזאת הבת האחרונה התחייבו כמה (ג) שאשיב עליהם בספר הזה ומה שאזכרנו (ד) בשער השלישי בשער כפול התורות שנקרא בערבי אל ג' ס'ך . וכל מה שאזכרנו במאמר השמיני בביאת המשיח . אך הבת הראשונה האומרת כי קצת האל יבי גוף ורוח (ס) היא מתחייבת עם עתי החשובות האלה כל מה שיתחייבו בו האומרים כי הדברים הנבראים הם מן הבורא . והבת השלישית האומרת שגופו ורוחו מדושים תחייב כי גוף מדושה שב אלוה בשתוף דבר בו אלהי ויקישין אותו לחול הכבוד על הר סיני ובעין הסנה ובאהל אעזר . וזה תחייב אותם להאמין כי האהל והסנה וההר האלהים גם כן ויזכירו רעה ועם זה התחייבו מה שזכרתי בשער כפול התורות ובשער ביאת המשיח . אך הבת הרביעית תחייב בו מה שהתחייבו בו השתי כהות יחד תחייב מה שהתחייבה בו הראשונה מפני שאמרה שהרוח אלהית עליונה (ו) ומה שהתחייבה בו האחרונה מפני שאמרה כי הגוף מדושה . ועם זה מה שיש בשער כפול התורות וביאת המשיח לא תכלט כסנו והוא מה שזכרתי בקצרה לגלות דתשובה על מי שהאמין שהוא שנים או שלשה או יותר אך הוא אחד נפרד :

פרק ח ואסמך לזה מה שאולי יאמר אימר איך יהיה מה שהוא יותר רק ככל דק בענין חוק מכל חוק . אומר כי ההכנס שם לשער הזה סימנים בנמצא והוא (ה) שהנפש יותר דק מהגוף והיא הזקה בטנו ובה כנהיג את עצמו ועל כן היו האבות נשבעים

שביל האמונה

ונפעל ונעשה כשהוא מדבר בעדו . עם שזה הוא לשון דעים המדברים בעדס : (ד) אבל נראה הכבוד החדה בו . ר"ל כי אלה האנשים הוכיחו ממש שאס"כ וינח אלו"ד בלאוני ממרח וגו' ולא פירש מה נאמר לאברהם כנבואה זו . כי מה שאס"כ אח"כ וינח והנה . שלשה אנשים . הוא כיאור ופירוש אל הכתוב כהשון . לומר כי ד' הנבואה אלו נראה אותו שלשה אנשים . וכגוף ז"ל דהא את דבריהם אלה בעמי ידים וכמו פמבאז וכוך . ומה שנראה ד' לאברהם במסר כאלו האנשים . היה כדי להודיעו שהסידים וינח ד' יבואו עמו כל יקורו . וע"כ אמר להם אברהם ד' אם לא מלאכי הן בעיניך . כלומר מלאכי ד' . וזהו מלת מלאכי ונחרת וכמו שהוא מדק בלשונות המלך המוכנה מלאכי :

פרק י (ה) הנביאים בלבד כוננים בנן הכמר בו' . לומר שבהם הלומרה פלא היה ל"ל גי' בלבד . יספרו אל הכתובים המלאכים אותו בשם בן לסי דעשה . שהוא רק להגדיל ולפאר בלבד . כאשר נאמר אהנו אל בני בני ישראל שיהא שיהא להגדיל ולפאר : (ב) ענין אברהם ידיד הבורא . אפשר שכווננו כזה למס שהעבדים קוראים את העיד הנרנן בשם . ידיד אל רמון . כלומר ידיד הבורא . חס להגדיל ולפאר המקום אשר בו קבורת אברהם לגיטו ע"ה . ולי מה שהכאמי לעיל מאמר ראשון פ"ב אום גימל . השער לומר שהכונה כזה . כי זולתו חושבים שהכונה הפנימים ממש שנקרא אלע"ה ידיד הבורא . הוא רק להגדיל ולפאר בלבד : (ג) שאשיב עליהם בספר הזה מה שאזכרנו בו' . כולל : (ד) בשער השלישי בשער ביטול התורות . בשאמר השלישי בתקן שמתו סתדבר מענין ביטול הסורות . והוא כפ"ח ח' ס' פס' . ועין שער כמ"ו : (ס) היא מתחייבת עם שתי התשובות האלה בו' . לומר נוסף על מי מיני הספנות אשר במאמר השלישי ובסמני . יתחייבו עוד מה שמתחייבו בו האומרים שהדברים הנבראים הם מהבורא . והוא דעת השלישי המכר במאמר ראשון פ"ג : (ז) ומה שהתחייבה בו האחרונה . כלומר השלישי :

נשבעים (ימינו ל"ח) חי י"י אשר עשה לנו את הנפש הזאת. (ב) וכן החכמה יותר דקה מן הנפש והיא חזקה ממנה ובה תהגה ובעבור זאת תמצאנה לברה מיוחדת אל הכורא י"י (מ"ג ג') בחכמה יסד ארץ. וכן בארבע יסודות אנו רואים המים שהם יותר דקים מן העפר והם יותר חזקים ממנו מפני שהם שוקעים בו ועוקרים אותו. והרוח יותר דק מן המים והוא חזק מהם כי הוא מניע אותם ופועמים ישליכם. והאש יותר חזקה מן הכל כי (ג) ענלת האש סוגבת הכל (ד) ובתנועתה הסתמדת תנוה הארץ וכל אשר עלי' במרכו והתנועה העליונה המורחית אשר מסבכת הנלכל הגדול לא ידע לה אדם מכה מניעה כי אם מצות יוצרה ית' אשר הוא דק מן הכל וחזק מן הכל. וכבר התבאר כי כל דבר שהוא יותר דק בענין הוא חזק מהגם ממנו. וכיון שהקדמתי הענינים האלה אני רואה לכתוב רוב התארים והדברים ששואלים עליהם בענין הזה מכה שעולה על הלב ונמצא בכתוב ונשמע מדברי מאמין ואקדים לזה מאמר כולל :

ואומר (ה) כי כל מה שרומזים אליו בענין הזה מעצם ומקרה או תאר לעצם ומקרה לא יבשר ממנו לא רב ולא מעט בענין העושה. כי זה העושה יתברך ויתעלה חזקיים לו שהיא עושה הכל ולא נשאר עצם ולא מקרה ולא מה שיתואר בו אלא שכבר נבר ונכלל ונכלל והתקיים שזה העושה עשהו וכבר נמנע ונשתקר שיאמר עליו מאומה ממה שהוא עשהו. וכל מה שימצא בספרי הנביאים מתארי העצם והמקרה אי אפשר שלא ימצא להם בלשון ענינים וזאת ההנשמה עד שיכבים למה שמחייב אותו העיון. וכל מה שנאמרו אנהנו המון הנאמנים מתארו ממה שידמה להנשמה (ו) הוא ממנו הקרבה והמשלה ואינו כנשמות הדברים אשר נאמר כמותם על בני אדם. וכיון שבארתי (ז) אלה השלשה ענינים אל ימנעו (ח) המעיין בספר ויבנינו עליך הספקות (ט) מאמרך היה ומאמרך הפין ומאמרך רצה וכעס והדומה לזה וכן ממה שיש בספרים. כי אלה המעלות לא נאמר אותם אלא (י) אחר קיום השרש כאשר הקדמנו אליו שיושב אליו וינשאו עליו כי הכנין איננו נבנה כי אם מהיסוד ולמעלה ואיננו נבנה מעלה למטה. על כן אל תהי נבוך בעבור האר שתראה אותו בספרים או שתמצא אותנו מסכימים עליו ותשוב בספק אבל הקש אותו על השרש באשר כבר התברר והתקיים באמת :

פרק ט והנה אני מציע אלה הענינים על עשר המאמרות ואדבר על כל אחד מהם כמה שיבשר. ואומר כי אנשים סברו (ב) כי זה הענין עצם ונחלקו דעותם בו. אמר קצתם אדם ואמר קצתם אש ואמר קצתם אויר וקצתם כסף. ואתרים אמרו דברים אחרים וזאת אלה ובין שהתקיים שהוא כורא כל אדם וכל אש וכל אויר וכל כסף וכל נמצא כבר החבטל בראית השכל כל אלה המהשבות. ובאשר התקיים זה כשכל כן התקיים מן הספרים והוא שהדברים הנמצאים המשה שרשים (ג) המוצק והצומח ובעלי חיים והחובכים והמלאכים. והרחיקו הספרים מהדמות המשתה אל הכורא או שידמה להם ואמרו ביקר שבמוצק והוא הזחב והכסף (ג) (ג) למי תרמוני ותשו ותמשלני ונימא. הזולם זהב מכיס וכסף בקנה ישקלו' (ג) ואמרו יתברך למי תרמוני ותשו ככל בו שיהיה דבר דומה אליו ואמרו תמשלני וגדמה ככל בו שיהיה הוא דומה אל דבר. ואמרו ביקר שבצמח

שביל האמונה

פרק ח (ה) שהנפש יותר דק. כלומר הנפש המיוחית : (ב) וכן החכמה יותר דקה. כלומר הנפש המשכלת : (ג) ענולת האש. כנללים יקראו כפי הגלן ז"ל בכל הספר כפי מעלות האש. מפני שהם לדעתו מיסוד האש. ואינם נאש חמישי. וכן הוא דעת הרבה מהקדמונים. עיין קדמה בסדר עיין ס' אות ל"ח ביאורו : (ד) ובתנועתה המסתרת תנוה הארץ בו. כן הוא דעת הסוכנים באלאקים שבסבת מהירה טעם בגלגל מדמה כהן מלך נד ומשאר קיימם במרכו כחמשי. וישאו מעלם על זה ויאמרו : כחם נשים נרגיר כדל כטק שפופח של בילה וסבב השפופח במכירות. יעוז לו הסרדל במרכו החמשי (ה) כי כל מה שרומזים אליו בו. ר"ל שכל מה שרומז הכתוב בענין הווארים הנשמיים. מעלם ומקרה. או תואר לעלם ומקרה. הכל הוא ע"ד העברה והרחבה ולא יבשר הף מעט מזה בענין העושה. שהוא הכורא ית'. והעלם הוא כחמרו ד' חלוךק אש וגו'. והמקרה הוא כחמרו ד' חפן. כונה ד' אש יבילו. ותואר לעלם הוא כחמך חי יכול חס. ותואר למקרה הוא כחמך רכוס ומנון. ועיין לקמן פ"ח וביאורו שם אות ג ד' : (ו) הוא כמנו הקרבה והמשלה. הוא מלהמה ע"ד הקירוב והמשל (ז) אלה השלשה ענינים העלם והמקרה והחולל להם : (ח) המעיין בספר. אחת הקולא חם ספרי זה : (ט) מאמרך חי. כ"ל : (י) אחר קיום השרש. שהוא אחד פסוק בתחלת הספירות. ואלו גוף ולא שינונו משיני סגוף :

פרק ט (ה) כי זה הענין עצם. שהגדול ית' הוא עלם מונעם : (ב) המוצק. סדומם : (ג) ואמרו ית' למי תרמוני ותשו בו. ר"ל שמהל"כ למי סדמוני ומשוו סדומם בו ע"ה דבר קדמוני

שצמח הארז והשמה (שס מ') ואל מי תדמיין אל ומה דמות תעריבו לו . הפסר נפק הרי"ש .
 דומסן הרומה עין לא ירקב יבחר . ואמרו בכעלי היים כלם (דמיוס ד') ונשמרתם מאד
 לנפשותיכם כי לא איתם כל המונה פן תשחיתו ועשיתם לכם פסל המונה כל פסל הבנית
 זכר או נקבה תבנית כל בהמה אשר בארץ תבנית כל צפור כנף אשר תעוף בשמים תבנית
 כל רומש באדמה תבנית כל דגה אשר במים מתחת לארץ . ואמרו ככוכבים (ישעיה מ') ואל
 מי תדמינו ואעוה יאמר קדוש שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלהי המינויא כספר צבאם .
 ואמרו במלאכים (מסלס פ"ס) בו מי בשחק יערך לוי"י ידמה לויי בניו אלים . וקבצו כל נמצא
 זהרתיקו שדמה לכורא או שדמה אליהם הכורא (ד) ואלה הדברים המפורשים הם השרשים
 הדמות בהם וראוי שיושב כל דבר מסתפק מהעברת הלשון אליהם עד שישכים עמם .
 (ה) ומה מה שאמר הכתוב (נלפסו ח) ויברא אלהים את האדם בצלמו בצלם אלהים ברא
 אותו . ואבאר שזה על דרך ההגדרה וההשיבות והוא כאשר כל הארצות שלו והנדיל אהר
 מהם באמרו ואת ארצי ושכל הדרים שלו והנדיל אחד מהם באמרו זה הרי . (ו) וכן יש לו
 כל הצורות והנדיל אהר מהם באמרו ואת צורתו על דרך היחוד והכנולה לא על דרך
 ההנשמה . ומהם מה שאמר הכתוב (דמיוס ד') כי י"י אלהיך אש אוכלה הוא . ואבאר שרועת
 בזה שהוא כאש שורף למי שכפר ו. חש ואני מוצא כלשון (ז) שהוא מדמה בלא כף . ויוציא
 אתכם בכור הכרזל (שס ט' כ') שענינו כמכור הכרזל . ועוד (ש"ה כ"ד) אהרי כלב מת אהרי
 פרעוש אהר ענינו ככלב מת או כפרעוש . ועוד (דסי"ו ח' י"ג) ופני אריה פניהם בבני נד
 ענינו בפני אריה בן אש אוכלה ענינו כאש אוכלה הוא שהוא עונש . ואהר בן אהר אל
 דמיוס ו. ואומר שענין המות טובל שני דברים לא יתכנו על הכורא (ח) אהר מהם מדת
 אהר רחב ומדת עמק והאחרים פרקים והבזרים יתפרקו ויתחברו קצתם אל קצתם ולא
 יאמר על הכורא מאומה מה בראיות מן המושכל ומן הכותב ומן המקובל . מן המושכל
 (ט) שאלה הפרקים והחבורים הם אשר בקשנו להם בורא ומצאנוהו בשכלנו ומצאנו שלא
 בשאר מהם דבר שלא נגמס תחת ענין שהוא עשהו . ומן הכתוב כאשר הקדמנו (דמיוס ד')
 פן תשחיתו ושאר החבובים . ומן המקובל כי מצאנו (י) חכמי עמנו הנאמנים על הורתינו
 בכל מקום שכצאו כאומה מאלה הדמיונים לא הרגמנוהו מונשם אבל השיבוהו אל מה
 שמסכים לשורש הקודם . והם תלמידי הנביאים ויודעים יותר דברי הנביאים ואלו היה אצלם
 שאלה המדות כנשמותם היו מתרגמים אותם לנו כאשר הם אך התברר להם מהנביאים
 (יא) חוץ מסה שיש בשכלם כי אלה המדות המושבות רצה בהם עינינו הדוקים ויקרים
 תרגמנום כאשר התברר להם . ומה הרגמו (שפס ט) הנה יד י"י הויה הא ברוך מן קדם י"י
 הויה . (שס כ"ד) ותחת רגלי תרגמוהו ותחת כורסיה יקריה . והרגמו (שס י"ז) ע"פ י"י על
 מברא דיו"י . ותרגמו (במדכ"י ח) באוני י"י קדם י"י וכן כל מה שדומה לזה :

**פרקי וכיין שבארתי שהמושכל והכתוב והמקובל הסכימו כלם על הרהקת הדמיון
 באלהינו**

שבול האמונה

הדמיוני ויסים הדבר הטוב שזה אלי . ואמרו מפלוגתי ודמה כעוננו בו לחיזה דבר ממלוגי . וליסיה אני
 דומה לו . ומלס ודמה הוא כיוני לגדול המדבר בעדו בלשון רבים כמו שמלס אלל נעסס מדיס בש"ו . והמכין
 מן המקרא הזה הוא שאין דומה לו כלחת ממלוגי . ולא ידמה הוא אל דבר בלחם מהכנוגותו ית' מה
 עילוי רב : (ד) ואלה הדברים המפורשים בו . ר"ל כי אלו הכתובים אשר בחרו מלנו כשהקת הדמות
 מלחמו ית' . סס הפסדים אשר כל לחם מהם כמות מהפסות בו . וע"כ ראו שכל מקום שבלם בלחם ענין
 סמורה כשהפסד הראשונה כשהקרת הכתובים המפורשים הלאס . ששניצבו ונעמידו על כונת הכתובים
 בלחם ולהכנימו עמם : (ה) וכזה . מהעצרת הלאס : (ו) ובן יש לו כל הצורות בו' . כלומר ללמי ולזנות
 כל הכע"ח סס כלס פלו . והכס יחידס הודיע בללס ולורת הלאס . במה שאלר שזה ללמו . והוא רק דרך
 יחוד וכנונה והגדלה והשיבוט . יטן שפלאס הוא הנכד כלל ככרואיס . ולפכר שזאה היתס נס כונת הכ"ל
 בלארס (לחוב פ"ג) חניב אדס שפכר כללס (מיוחד) הכס יחידס נודעס לו שפכר כללס (מיוחד) שפלאר כי
 כללס חלוקיס עסס אס הלאס : (ז) שהוא מדמה בלא כף . כלומר שישמר לפעמים כף הדמיון במקרא :
 (ח) אחת מהם מדת אורך בו' . כלומר כמוס מסדק . ואתרס כמוס מורקס ומינוכיס כלומר מורכביס . והוא
 ממין כסחוס המחפכר . עיין מלמר כסחוס ככמ"ז ופסין (ט) שאלה הפרקים והחיבורים כור' . כלומר
 כל כשמים הנופלים תחת מלמר כסחוס . כלס כס מפני כבוד ית' ולא יטן ששניצבו מדיס מפרוס .
 וכמו שזכר זה הלאון ו"ל לעיל ספ"ח עיי"ס : (י) חכמי עמנו הנאמנים . סס"ר חליעזר ור' יוסע . כלארס
 ז"ל (מנילס ג') מרגוס של מורס חונקלום סגנ חומרס מסי"ר חליעזר ור' יוסע : (יא) חוץ מסה שיש
 בשכלם . כלומר טוף על מה עסס עמלס השינוי זכ בשכלם . וכמו שפלאר כרס כמורס ז"ל ככמ"ז מהכחשין
 לבאר איך עס חונקלום אס כל מחודו להכחיק כשפסיוס בכל סיפור אשר בא כמורס עיי"ס ויועס ק' :

מאלהינו יתברך אני רוצה להציע אלה המלות הגשניות ואומר שהם עשר .
ראש באמרו (יעשי נ"ס) וזכוב ישועה בראשו . עין באמרו (דניס י"ב) תמיד עיני
י"י אלהיך בה . א זן באמרו (במדכר י"ב) כי בניהם באוני י"י . פ ה באמרו (שמו י"ז) על פי
י"י . ש פ ה באמרו (פ"ס) ומוצא שפתי לא אשנה . פ נ י ס באמרו (במדכר ו') יאר י"י
פניו אליך . י ד באמרו (שמו ס') הנה יד י"י ל ב באמרו (בדלש"ס ח' כ"ב) ויאמר י"י אל
לבו . ט ע י ס באמרו (יעשי ל"ב) על בן המו מעי לו . ר ג ל באמרו (פ"ס) והשתחו
להם רגליו . ואלה דברים והדומה להם ממעשה הלשון והרחבה (ה) תפיל כל אהר טהם על
ענין וסברתו כשה שגמצאנו וזולת ענין הכורא (ב) ונרע כי הלשון ב' אמתתה ומנהגה
שתרחיב ותשאול ותדמה כאשר מרחיבה ואומרת שהשמים מדברים (ס) השמים מספרים
כבוד אל . ושהים מדבר (יעשי כ"ג) כי אמר ים מעוז הים לאמר . ושהמות מדבר (ה) וז' כ"ה)
אכדון וזות אמרו . ושהאבן שומעת (יעשי כ"ד) הנה האבן הזאת תהיה פנו לעדה כי היא
שומעת . ושההרים מדברים (יעשי ל"ה) ההרים והגבעות יפצחו לפניכם רנה . ושהנבעות
לזכשות (פ"ס ל"ס) וניל גבעות תהגנה והדומה לזה מה שלא יספר טהרה . ואם יאמר
אומר מה היתה התועלת שהרחיב הלשון זאת ההרחבה שהפיל לנו אלו הספקות ולמה לא
סמכה על מלות אמתות והיתה מסורה מעלינו זאת הרעה . אומר (ג) כי אלו סמכה על מלה
אדת היה השמוש בלשון מתמעט ולא היה מניע להגיד בה על קצת המכוונות . ואלו היינו
באים לספר עליו בלשון האמתי היינו חייבים לעיוב ולהניח שומע ורואה הדום הפך עד
אשר לא יעלה לנו כי אם הישות כלכד . וכיון שבאמתי הדבר הזה אישכ (ד) אל העשרה
ההם כביאורם וענינם ואומר שרצו הנביאים ב ראש ענין ההגדלה וההעלאה כאשר אמר
בבני אדם (ס) כבוד ומרים ראשי . ורצו ב ע ין השגחה באמרו (בדלש"ס מ"ד) ואשימה
עיני עליו . ורצו ב פ נ י ס הרצון והבעס כמו שאמר (מנ"י מ"ז) באור פני מלך היים . ונאמר
(ש"פ ה') ופניה לא היו לה עוד . ורצו ב א זן קבול הדברים באמרו (בדלש"ס מ"ד) ידבר נא
עבודך דבר באוני אדני . ורצו ב פ ה ו ב ש פ ה באור וצווי באמרו (במדכר ד') על פי אהרן
ובניו . (מע"י) שפתי צדיק ירעו רבים . (ה) ורצו ב י ד יכולת באמרו (יעשי ל"ס) הן לא
קצרה יד י"י . ורצו ב ל ב הכמה באמרו (מע"י) גנר חסר לב . ורצו ב ט ע י ס הנות
באמרו (פ"ס מ') (ו) ותורתך בתוך מעי . ורצו ב ר ג ל הברה באמרו (ש"ס ק"ג) עד אשית
אויביך הדום להגליך . וכיון שטמאנו אלה המלות (ו) בבני אדם על זולת ההגשמה ואתר
כן אומר בקצת העתים קל והומר שיכשר פרושם בעניני הכורא על זולת ההגשמה . ואתר
כן אומר כי כבר טמאנו אלה המלות (ט) כמוצק ולא שיכשר טיהיה לו מאומה מן אלה
האברים והוא שאנחנו מוצאים בלשון לארץ ולמים שתיים עשרה מלות יתחלתם ראש
(מע"י ס') וראש עפרות הבל . ו ע ין באמרו (שמו י') ונסה את עין הארץ . ז א זן באמרו
(יעשי ח') והאזינו ארץ . פ ג י ס באמרו (במדכר י"ב) על פני הארץ . ופה באמרו (סס ס"ג)
ותפתח

שביל האמונה

פרק י (ה) תפיל כל אחד מהם בו' . כלומר שהלשון תפיל אח כל אחד מהלה הנזכרים . על הכורא
ית' . כדי לרמוז בו ענין יקר מאוד ועלה אשר יכופר בו הכורא ית' . והסבירה הענין סיקר והנעלה
ההוא . בענין שמאלנו אותו אלל הכרואים . עם שבתם הענין ההוא בכרואים . הוא זולת מה שסוף אלל
הכורא ית' . וזה דרך העברה והרחבת הלשון : (ב) ונרע כי הלשון בן אמתתה בו' . וידענו זה שמדך
הלשון לדבר על דרך ההעברה והשאלה והדמיון . ממה שהיה מרחיבה גם כפאר ענינים זולת הכורא ית' .
וכמו שהלך הגאון ז"ל ומבאר (ג) כי אלו סמכה על מלות אמתות היה השמוש בו' . כנ"ל לדעמי .
ור"ל כי אלו היתה הלשון מומכת רק על מלות אמתות הנשגות מן ית' . לא היתה יכולה לדבר עליו כ"ל
המציאות והישום בלבד . כי כל הסיפורים והספורים אשר יספורו עליו הם כלם ע"ה ההרחבה וההעברה בלבד :
(ד) אל העשרה ההם כביאורם וענינם . ר"ל לבאר ענין העשר מלות אשר אמרנו והכוונה הפנימית
אשר בהם . עיין מאמר ח' פ"ב חוט ג' כביאורי : (ה) ורצו ביד יכולת בו' . הגאון ז"ל הביא דוגמה כל
העשר מלות ההם . להראות שהם לפעמים גם אלל האדם על זולת ההגשמה . ורק ביד הביא מה"כ . הן
לא קצרה יד ד' . חה כי הכל מודים כי לא ביד יכופר ד' . וע"כ הכוונה על סיכולת : (ו) ותורתך בתוך
מעי . כלומר שסוף מחוק ומרחם על כריותיו . כמו שלבו הומה לו לחוק ולרחם . והמעשים הם כימי אל הלב .
כאמרו ומרתך בתוך מעי . שהכוונה על הלב בני הפך האויל ואין המעשים בני מורה . וכיולת כזה כתב גם
כזה המורה ז"ל בפמ"ו מהראשון וז"ל ולא הוטלו לו מן האברים הפנימים כ"ל הלב בו' כי אמרו המו מעי
לו . המון מעין . רוצה בו ג"כ הלב בו' והכריח כליו אומר ומורתך בתוך מעי . דומה לאמרו בתוך לבי .
ולזה אמר כזה הסוק המו מעי . המון מעין . ולשון הומה לסנס כל בלב משאר האברים . הומה לי לבי ע"כ :
(ז) בבני אדם על זולת ההגשמה בקצת העתים . כ"ל ומלות ואח"כ אומר נמשק . והוא עשות הסופרים .

ותפתח הארץ את פיה . כ נ פ כאמרו (יט"ג כ"ד) מבנף הארץ . י ד כאמרו (דמ"א י"ד) על יד הנהר . ש פ ה כאמרו (שמי"ג ב') על שפת היאור . ל ב כאמרו (שס ס"ו) קפאו החומות כלבים . מ ב ו ר כאמרו (יחזקאל ל"ח) על טבור הארץ . ב ט ו נ כאמרו (יו"ב ב') מבטן שאול שועתי שמעת קולי . ר ח ס כאמרו (לוי"ג ל"ח) ויסך בדתלים ים בניהו כרתם יצא . ו י ר ד כאמרו (יחזקאל ל"ח) וקבצתים טירכתי ארץ . ז באשר מצאנו הלשון שעשה אלה המלות (ס) למה שהעיד חושנו שאין מאומה מאלה האברים אבל הם כלם העברות כן עשתה זה למה שהעיד לו שכלנו שאין לו מאומה מאלה האברים אבל הם כלם העברות . ואם יאמר אומר אין הלשון עושה אלא מה שהוא מונשם יתחייב שימצאנו אלה השתים עשרה בארץ ובמים וכמו שעברו אלה המלות (ו) עבר עוד המצטרף אליהם מהמה אונך . פקח עיניך . שלה ידך . והדומה לזה (יא) ועברו פעליהם המיוחסים אליהם מויראה . וישמע . וידבר . ויחשב . והדומה לזה והיה לכל אחד מהם סברא עד וירח י"י אשר (יג) משמעו קשה והוא קבול כאמרו (לוי"ג י"ד) מריח מים יפריח כפי מה שמסכים למושכל ולכתוב ולמקובל . ואם יפרץ פורץ ויאמר ואיך יתכן שיסבור אלו הסברות באלו המלות המונשמות ובמה שיוחס אליהם החתוב כבר פרש שצורתו בצורת האדם ראוה הנביאים מדברה עמם וכיהמים אליה דבריו וכל שכן שהוא על כסא ומלאכים נושאים אותו ממעל לרקיע אשר על ראשם כמראה אבן ספיר דמות כסא ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם עליו מלמעלה וכבר נראית הצורה הזאת על כסא ומלאכים בימינה ומשמאלה כאמרו (מ"א כ"ג) ראיתי את י"י יושב על כסא וכל צבא השמים עומד עליו טיטינו ומשכאלו . נענה כי זאת הצורה ברואה וכן הכסא והרקיע ונושאינו כלם מחודשים חדשם הבורא באור לאמת אצל נביאו כי הוא שלה דבריו אליו כאשר אבאר במאמר השלישי . והוא צורה יקרה מן המלאכים עצומה כבריאתה בעלת הוד ואור והיא נקראת כבוד י"י ועליה כפר קצת הנביאים (דמ"א ז') הזה הוית עד די כרסון רסיו . ועליה אמרו תחכמים שכינה . ויש שתהיה אור בלא צורת איש והבורא ה. דיל נביאו שהשמיעו הנבואה מצורה עצומה ברואה באור נקרא כבוד י"י כאשר בארנו . וסמך שמורה על מה שאמרנו מה שאמר הנביא על זאת הצורה (יחזקאל ב') בן אדם עמוד על רגלך ואדבר אותך . ולא יתכן שיהיה זה המדבר הוא ארון העולמים כי החורה אמה (דברים ל"ד) ולא קם נביא עוד בישראל כמשה אשר ידעו י"י פנים אל פנים אבל שאר הנביאים המלאכים דברו עמם . ואם נמצא החתוב שכבר פרש שם המלאך כבר פרש המהודש . ואמר כבוד י"י הוא מחודש ואם יזכור שם ה' ולא סמך אליו כבוד ולא מלאך (יג) אבל סמך אליו ראייה או כסא או תאר איש אין ספק שיש במאמר דבר נסתר הוא כבוד י"י או מלאך י"י כאשר הלשון כסתרת כמו שקדסתי :

ואתר

שביל האמונה

שלנו נראה ענינם אל מלות על זולת הכנשם אשר כבורה שח"ז : (ח) במוצק . דומם : (ס) למה שהעיר חושנו בו . ר"ל כי כמו שהסילה כנשן את אלה הכתבים בח"ן ובמים רק בדרך העכבה . כי החוש מעיד שאין בל"ן ובמים מאומה מהכתבים כאלה . ק הסילה אלה המלות אצל הבורא ית' . ג"כ רק בדרך הסעברה . הואיל והסכל מעיד שהוא נעלה ומרומם מהס רוממות בלתי משוער . ומפכה אם יאמר למי של חלה המלות הם מונשמים כשפוסס . ופאין מדך כלשונות לדבר בדרך הסעברה . ויחייב שימלא לנו הפחיס עברה לכתבים הנזכרים בל"ן ובמים מונשמים כשפוסס . מה שזו עדי החוש ובאמור : (י) עבר עוד המצטרף בו . ר"ל כי כמו שהכתבים הנזכרים אצל הבורא ית' הם רק דרך הסעברה . קן גם הפעולות המחיימות ומלמדותם אל הכתבים הם . הם ג"כ רק דרך הסעברה . כמו בהמרו הסס אונך . הנה כמו שהאון נלמד לו דרך העכר . קן גם הכתוב המהירות אל האון . היא ג"כ דרך הסעברה וכן שאר : (יא) ועברו פעליהם המיוחסים בו . וכן כמקום שלא נזכרו הכתבים עמם . אצל הכרו הפעולות הפשוטות חליסס . כמו באמרו וילא . וישמע . וכיוצא . הם ג"כ רק דרך הסעברה והרחבה בלבד : (יב) שישמעו קשה והוא קיבול . ר"ל כי מושגי הראות ומושגי הפסע הכתבים אלו יס' . ויקל עלינו להכין דרך הסעברה . והוא הגהה הראה והכשע . זולת אמרו ויח' ד' את ריח החיות יקסע עלינו להכין דרך הסעברה . ומוכרחים לנו לומר שהוא קיבול . כלומר שקבל את קרבנו והמרה לו כמו שיהיה סודם בהירוח ריח טוב ומקבל . וכיוצא לזה אמרו גם הכ"ל ריח יחוח . חס רוח הוא לפני שאמרחו ונעשה רוחי . וכ"ו למען הכתוב הענין אל המושכל והכח והמקובל אשר נתקיים מעדום שלשן . שהבורא ית' הוא נעלה ומרומם מכל אלה הענינים . וכבר מלאנו ששלשון הפיל ענין הכוח על הקבול גם כשאר דברים . כאמרו מריח מים יפריח . והכוונה על הקבול בלי ספק . שכאשר יקבל המים יפריח : (יג) אבל סמך אליו ראייה או כסא בו . ר"ל כי כמקום שזכור הכתוב שראה את ה' . או עד' יושב על כסא . או שאר כמחאר איש וכיוצא באלה הסופרים המהמים בל אלה הכתובים חסר מלת כבוד או מלת מלאך לפני הכתוב ד' . וכל מה שיאמר בו ד' . כהונס כבוד ד' או מלאך

פרק יא ואחר כן אדבר על האיכות (6) והם המקרים ואמר שרוא באמת לא יתכן שיקרהו מקרה כי הוא בורא המקרים כלם וזה אשר נמצא שאומר שהוא אוהב דבר או שונא דבר. הענין בזה שכל אשר צונו בו קראו אוהב אצלו (ג) כאשר חייבנו לאוהב אותו באברו (מהל"ט ז') כי י"י אוהב משפט (שס ז') כי צדיק י"י צדקת אהב והדומה לזה. וקבץ רבים מהם ואמר (ינמ"ס) כי באלה הפצתי נאם י"י. וכל אשר ההירגו ממנו שלא נעשהו קראו שונא אצלו מפני שהייבנו לשנאתו כמו שאמר (תמ"ו ז') שש הגה שנא י"י. (ינמ"ס ז') שונא גזל בעולה. וקבץ מהם רבים ואמר (ינמ"ס ז') כי את כל אלה אשר שנאתי נאם י"י. ומה שאנו רואים שאומר שהוא רוצה ושהוא כועס הענין בו שקצת ברואיו כאשר חייב להם ההצלחה והגמול קורא זה רצון באברו (מהל"ט קמ"ז) רוצה י"י את יריאיו. (שס פ"ט) רצית ד' ארצך. ובאשר יתחייב קצתם הצער והענש קורא זה כעס כאמרו (שס ל"ד) פני י"י בעושי רע. (עמ"ל ח') ועזו ואפו על כל עווביו. אבל הכעס והרצון המוגשמים והאהבה והשנאה המוגשמות (ג) לא יהיו כי אם במי שיקרה וירא זמנעו מכורא רכל שיקרה לדבר ממה שברא או שיראתו. (ד) ועל הדרך הזה נוציא שאר תארי היראה העולים במחשבה. ועל המצטרף ואומר כי הבורא יתברך לא יתכן שיצרפו אליו על דבר ההנשמה ולא ייוחס אליו כי הוא לא סר קדמון ואין דבר כן העשויים בצטרף אליו ולא מיוחס. ועתה כאשר עשם לא יתכן שישתנה עצמו וישוב מיוחס אליו ומצטרף אליו בהנשמה אחר שלא היה כן. וזה אשר נראה בספרים שקוראים אותו מלך ומשיטים בני אדם עבדים לו והמלאכים משרתים כאמרו (מהל"ט ז') י"י מלך עולם ועד. (שס ק"ג) הללו עבדי י"י. (שס ק"ד) משרתיו אש לוחט. אלה כלם על דרך הכבוד והגדול בעבור שהגדול שבבני אדם אצלם הוא מלך ועל ענין שהוא עושה כל מה שירצה ומצותו מתקיימת כמו שאמר (קל"ח) כאשר דבר מלך שלטון ומי יאמר לו טה תעשה. ואשר נמצא שם הם אליו אוהבים ושונאים כאמרו (מהל"ט ז') אוהבי י"י שנאו רע ואמרו (שס ז') משנאי י"י יתחשו לו. זה מהם על דרך הכבוד והגנני וכבדו החסידים מבני אדם בשם אוהבים וגנו החמאים בשם שונאים וכן שאר מה שנכנס בשער הזה. (ס) ואומר במקורות לא יתכן שיצטרך הבורא אל מקום שיהיה לו מסתפנים. (י) תחלהם שהוא בורא כל המקומות. ועוד שלא סר לבדו ואפס מקום ואיננו נעתק בעבור בריאתו למקום. ועוד כי הצריך אל מקום הוא הנשם אשר הוא ממלא מה שיפנשו ומממשו ויהיה כל אחר מן הממששים מקום לאחד זה בלוי נמנע מהבורא. וזה אשר הנביאים אומרים שהוא בשמים על דרך הגדול והכבוד מפני שהשמים אצלם רמים מכל דבר שידענוהו כמו שאמר (קל"ח) כי האלהים בשמים ואתה על הארץ. (י) ועוד כי השמים וצמי השמים לא יכללוהו. וכן המאמר כשהוא שוכן בבית המקדש (שמות כ"ט) ושכנתי בתוך בני ישראל. (יו"ט ד') וי"י שוכן

שביל האמונה

ד'. וכמו שפירש מדק הלשון לסתור המלוח המזונה מאלהים. והם נכח כאלו נכחנו בפועל. וכמו שזכר זה כהלון ז' למעלה ובהרכב מקומות מזה הסדר. ומתחמטים לדברי הגאון ז"ל אלה גם דברי הסדר למתך הלכות ציטון ס"ד מהמאמר שהי ח"ל הגדולה הרוחניות הנקראות כבוד ד'. ונקרא על דרך העברה ד' בלבד. כמו ויד ד' על הר סיני עד כאן :

פרק יא (6) והם המקרים כדל המקרים הגשמיים כמו שהבהר מהם והדומה להם :
 (ג) כאשר חייבנו לאהוב אותו. כלומר בעבור אשר מייב אותנו הבורא ית' לאהוב מהשפט ד"מ * ע"כ אמר בפעמו שפירש לזכר משפט. ולא שיש שם אהבה מוגשמת חלילה. עיין מאמר ד' פ"ד וביאורי שם אוח חיה : (ג) לא יהיו כ"א במי שיקרה בו. ר"ל כי רק האדם בעבור שהוא מקום לסוכה זולתו וירא מרעהו. ע"כ יאכוב וירצה למי שפנימו הסודי ויכעסו וישנאו למי שהגישו כעס זולתם בורה ככל ית'. ממנע שיקרה אל דבר. או שירא מדבר. ית' מה עוליו דב : (ד) ועל הדרך הזה נוציא בו. ר"ל כי כל המאורכים הנזכרים בו ית' המורים על חקוב ויראה ח"ו. אנו נזכרים להנתיים מהשפוט * ולכבוד בהם כדכחו. עד ענקיים כי הוא ית' שפוט ומרומם מאלה החסרונות עוליו רב ורוממותו בלתי משוער : (ה) ואומר בסיקמיות. כחמלת האלה שהוא המקום : (ו) תחלתם שהוא בורא בו. ר"ל כי משלש פנים לא יתכן שיצטרך הבורא ית' למקום. האלה שהוא בורא כל המקומות. ולא יפול היוצר פחה יצרו. והצמי לו לא סר מכיתה גם כפרים נכרה העולם כהפסם עוד פוט מקום. ואף יתכן שאמר כהנראה יעקב למקום. והפליגי כי גדר המקום אינו מה שמקוף אל המקומם במחון י כמו שזכר במאמר ראשון פ"ד * אכל הוא מה שיפנשו וממשו מלקי המהקומם זה בזה וקצתו מקום לקחו. וזה נמנע אצל הבורא ית' שיצטרך אשר לא ישיגוהו מצינו הכוף : (ז) ועוד כי השמים בו. ר"ל כי מלבד מה שאמרנו שלא יתכן שיצטרך הבורא אל מקום שוכנים אש למר כי מאל"כ האלוקים בשמים. הוא רק דרך גדולה וכבוד כי הפנים (שס)

שוכן בציון. וכל זה (ח) להגדיל המקום שהוא והישות. ועם זה כבר הראה בו אורו הגבורא (ט) אשר הקדמנו זכרו הנקרא שכניה וכבוד. ועל הזמן לא יתכן שיהיה לבורא זמן (י) מפני שהוא כבוד כל זמן מפני שלא סר לכדו ואין זמן לא יתכן שיעתיקהו הזמן וישגורו דשהזמן איננו כי אם מדת קיום הנשמים ואשר איננו נשם מרובם מהזמן וממדוה הקיום. ואם נכפר עליו בעמידה וקיומה היא על דרך הקרוב כאשר הקדמנו. וזה אשר בכפרים שאומרים (הגל' 3) מעולם ועד עולם אתה אל. ועוד (יטעיה מ"ג) גם מיום אני הוא. ועוד (סס) לפני לא נוצר אל ואחרי לא יהיה. אבל שכים כל אלו (יא) הנקודות מן העתים על פעלו. ואשר אמרו ומעולם ועד עולם אתה אל אינם רוצים בו כי אם (יב) לא כרת משיע תחלת הזמן לעבדיך כאמרם (הגל' ס"ח) האל לנו אל למושעות. ואמרו ית' לפני לא נוצר אל ואחרי לא יהיה רוצה בו קודם שאשלה נביאי ואחר ששלחתיו אין אלהי כבלעדי. כי כבר הקדים לפני עבדי אשר בחרתי. ובלשון העם יכשר שיאמר האדם לפני ואחרי רוצה כבר הקדים לפני עבדי אשר בחרתי (ש"ב כ"ח) לא כן אוחילה לפניך. ויאמר אחרי והוא רוצה אחר עלי. כמו שאמר נתן הנביא (מ"א א') ואני אבא אהריך ומלאתי את דבריך. וכן גם מיום אני הוא רוכז אל יום נכבד יום מעבד הר סיני או מה שדומה לו והוא אומר לו מן העת החיא אני הוא המצווה אתכם בזה והמזהיר אתכם מזה והמציל אתכם מזה מפני שגמר הכאמר אפעל ומי ישיבנה. (יג) ועל הקנין כי כל הגוראים הם כרואיו ומעשיו ולא יתכן שנאמר שקונה זה מבלעדי זה ולא שקנינו לזה יותר ולזה פחות. ואשר נראה בכפרים (יד) אומרים שעם סגולתו וקנינו וחבלי נחלתו (זכניס ל"ג) כי חלק י"י עמו ועקב הכל נחלתו. אין זה כי אם על דרך הגדול והכבוד מפני שאצלנו כגתל כל אדם והלקו יקרות אצלו. ועוד כי (טו) משימים אותו גם הוא על דרך העברה חלק החסידים ומנתם כאמרו (הגל' סז) י"י בנת חלקי וכמוי וזה על דרך הסגולה והגדול. ועל הדרך הזה היה ענין קריאתו אלוה לאדם ולבטאנינים באמרו אלהי אברהם יצחק ויעקב. וכאמרו אלהי העברים כי הוא אלהי הכל וזה מטנו על דרך הגדול והכבוד לחסידים. ועל ה"צ"ב כי הגורא יתברך וית' אינו נשם ולא יתכן שיהיה לו מצב מהמצבים לא משיבנה ולא מעמידה והרומה לזה. והכל נמנע מפני שאיננו נשם ושהוא לא סר ואין דבר זולתו. (יז) ובפני שהמצב איננו כי אם השען גשם על אחר ואפני המצב מחייבים שגוי וחלוקה לנצב. ומה שאומרים הכפרים (סס כ"ט) וישב י"י מלך לעולם רוצים בו הקיום. ואשר אומר (במדב' י') קונה י"י יפוצו אויבך אינם רוצים בו כי אם (י"ז) הקדחת העזר והעונש. ואשר אומר (שמות ל"ד) וית' צב

שביל האמונה

ומי הפתים לא יכללכו. ובדפוסים החדשים הביעו כי הוא לפק הכתוב הניחו בגלגל ז"ל ללואה. וכלו מקומו במגלים א' מ'. ומלבד שהפתיחו כהאמר כגללו. הנה גם לפון הכתוב שם חינו כמו שאמר בגלגל ז"ל כי שם נאמר הנה הפתים ומי הפתים לא יכללך: (ח) להגדיל המקום שהוא בו. כלומר שכל זה הוא להגדיל ולפאר בית אלוקינו. ולומר שפתיחותו וישורו והשגחתו הם פמיד בו: (ט) אשר הקדמנו זכרו. בספק שלמי זה. וכיוצא בזה כחז גם הרב המורה בספ"ס מהראשון. וז"ל כבוד ד' רוליס בו האור הגדול אשר יכניחו ד' במקום להגדילה ע"ד המופת. ושקון כבוד ד' על הר סיני כ' ע"כ: (י) מפני שהוא בורא בו. ר"ל שהבורא ית' נעלה ומרומם מכל זמן משלשה פנים. כהחד מפני שהוא ברא את הזמן. ולא יכול היוצר תחת יצוריו. והפני שהבורא הוא קדמון לא כר מהיות גם כפרם נברא הזמן. ולא יתכן שהזמן הגברא יעתיקהו ממה שהוא. והפתישי שהזמן הוא מדה השלמה הנפשית וקיומם על מה ששם. כחוקן שכל גשם יתקיים מדה וחלק מהזמן. והוא ית' נעלה ומרומם מכל גשם וקיומו נלגם נלחיס. ואין מדה הזמן נופלה בקיומו ית' מזה עליו רב. ואם יספרו עליו הכתובים ויאמרו מדה זמן בקיומו. הוא רק דרך העברה וקירוב. וכמו שפאר הוסיך: (יא) הנקודות מן העתים על פעלו. ר"ל כי חלה הנקודה מן העתים. כמו מעולם ועד עולם. מיום אני הוא. לפני ואחרי. וכיוצא כלם מוכבים אל פעולתו ית' לא חל עלמו חילה וכמו שהוסיך ומפאר: (יב) לא כרת משיע בו. כלומר מאח"כ חלה אל. כהוונה בו. אל המושיע. כאמרו אל למשעות: (יג) ועל הקנין. מאמר הלו שהוא מאמר קנין: (יד) אומרים עמו סגולתו בו. כג"ל: (טו) משימים אותו גם היא בו. כהחובים משימים גם את הבורא ית' שהוא חלק החסידים ומנסה. וכ"ז דרך העברה: (סז) ובפני שהמצב איננו בו. ר"ל כי ענין המצב הוא יחס חלקי הגשם למקום השוכן שם וגשען עליו. כי חלקיו מוגבלים לזכות חלקי המקום אשר הוא גשען בו עיין מאמר המלב בנמ"ז. וזה נמנע אלל הבורא ית'. מפני שאינו גוף ואינו נסמך אל גוף. ועוד כי לא סר מהיות גם כפרם נברא העולם כהפס עוד שום דבר לגשען עליו. ולא יתכן שהעתיק אותו הכריאה והשגתו ממה שהוא: (י"ז) הקדחת העזר והעונש. כלומר שאמרו קומה ד'. כהוונה בו שיקדים לעזרתו ועשית את החובים. ולא שפיהה שם עמידה וקיומה מענין המלב חלילה ית' מצ

ויהיצב עמו שם רוצים בו (י) האור הוא שנמרא שכינה. ואשר אמר (נלמס י"ה) וילך י"ז כאשר בלה רוצים בו לעלות האור הדוא ועל הדרך הזה הוא מזקיים כל מה שדומה לזכרים האלה :

פרק יב (6) ואומר על הפועל על בני הבורא יתברך אף על פי שאנחנו קוראים אותו עושה ופועל לא יתכן ענינם בזה מוגשם. והוא שהפועל על המונשם

לא יוכל לפעול בזולתו (ג) עד שיפעל בנפשו וינוע תחלה ואחר כן יגיע והוא ית הפופץ ויהיה הדבר (ג) וזה דרך פעלו תמים * ועוד כי כל פועל מונשם צריך אל חסר יעשה בו ואל נקום זמן שיעשה בהם ואל בלי שיפעל בו וכל זה מרומם סמנו כאשר בארנו. וזה אשר נמצא בספרים וזכרים מקצת הפעלים הדבר והפכו או מקצתם בדבר לא הכנו (ד) בלו כושב אל שהוא כשהפץ להדש דבר וכפואהו בלי שיפנעהו מעשה ולא מינוש. וכשער הדבר יא אה אמו בדבר והפכו ויעש אלהים וישבת, וכאשר ויעש איננו בתנועה ולא ביגיעה אבל הוא המציא והדבר המהודש כן בלי כפץ וישבת לא בתנועה ולא ביגיעה אבל הוא עזיבת המציא והדבר המהודש. (ה) ואף על פי שאמרנו וינה איננו דבר יותר טעזיבת ההדוש והבריאה. וכשער הנכוא אה אמו וידבר י"ז. וענין הדבור שהוא כרא דבור הניע באיור אל שמע הנביא או העם. והפך הדבור מה שאמרו (יעשי מ"ב) החשיתי מעולם אחריש אתאפק. (ו) וענין החרישות הזאת המתנה ואריכות. כי ל ש ו ן ה ע ר ב בספר עליו כבוד הדבור כפי סברתינו ואינה מספרת עליו החרישות ולא בסברא ובאשר נוציא כמו החשיתי אל הפרוש יתברך מה שזכרנוהו וספרנוהו בתחלת הדברים באריכות ובהצלת הברואים טענין שביעזר אות' קוראים אותו זכירה באמרו (נלמס ט"ו) ויזכר אלהים את נח. (ס) ויזכר אלהים את החל והדומה לזה. ואמרו (ז) בשתי הלשונות זכירה ולא ספרה עליו אחת מהן הפך הזכירה אשר היא השכחה בעוב ההצלה. (ח) אך רוב מה שהם אומרים (איכ"ב) ולא זכר הדום רגליו. והטובה. והרהמים נאמרים עליו בשם אל רחום ורחון. והנקמה והעונש נאמרים עליו בשם אל קנא ונוקם. (ט) ואלה הענינים גם כן שהיה על הברואים כאשר אמר (נמס ז') נוקם י"ז לצרוי ונוטר הוא לאויביו. ואמר (הכ"ז) שומר הברית והחכר לאוהביו ולשוכרי מצותיו לאלף דור. וכל אשר בא מאלה השמות ענינם שב אל הברואים. וזה הוא ההפרש (י) בין שמות העצם ושמות הפעלים ובאשר בארנו בפרוש ואלה שמות. (יא) ועל הנפועל אין חושבים שמאומה מההפעל' נופל

שביל האמונה
מה עליו רב: (יח) האור הוא בו. המזכר כמק שלמי זה :

פרק יב (6) ואומר על הפועל. במאמר שיפטול (ג) עד שיפעל בנפשו וינוע תחלה. כלומר שיפעל גם הוא וימטע בעת פעולו. וחלח היה אחת מן ההקדמות שהקדים הרב המורה בתחלת הלך השני מספרו. וז"ל עס החשיעוה. כי כל גשם פועי גשם * אמנם ייעבו נתימטע עס הוא בעת כעסו. וענין עס במסרתי דבריו מה שיש לעין בזה מהלכן המושכה אל הכנול: (ג) וזה דרך פעלו תמים. כלומר שמהלכ הכור תמים פעלו הכוונה ממנו שאין פעלו מונשם * והוא פועל בחפלו כלכד מכלי פוס הפפעלוס ח"ו: (ד) בלו מושב אל שהוא כשהפץ בו. ר"ל כי בכל מקום שמייתסים אל הכתובים אינה פעולה. הכוונה מהם שהמליח אל הפעולה שהוא כחפץ ולעון כלכד. מכלי פועיט ומישוש הפעולה אשר נפועל מונשם: (ה) ואע"פ שאמרנו וינח בו. ר"ל כי לא לבד מאמר וישכוח שהוא מלשון שביחה וניסול. מורה רק על עזיבת הבריאה והחידוש. לא על המנוחה. אבל גשם מאמר וינח שהוא מלשון מנוחה הוא רק דרך העברה ולומו מורה כ"א על עזיבת החידוש והבריאה. וכמו שהלריך בזה הרב המורה בפס"ז מהרש"אן ומי"ח וז"ל והסרה כמו זה הענין שהמספס לא יכוסל בדרכי שמוע לפון. עס דעתנו שאנחנו הי"ס בלמי יודעים למוענו ע"כ: (ו) וענין החרישות הזאת בו. כלומר שאמתם שנין זלח החשיעוים. היא השהיה ואריכות. לא עזיבת בריאת הדבור. כמו שהוא בשאר הפפעלים. כי גם לפון הערכי הספר עליו יתבדך ענין הדבור כפי הכוונה. והוא כוונת אל הדבור כחור ומשמיעו אל הנביא. ולא מספר עליו החרישית כעזיבת בריאת הדבור. וע"כ נאמר גם אנחנו שהחרישית הנזכרת כמחוכים. ענינה המתנה ואריכות. אולם אם נוליא מלם החשיי והדומה לה. אל הפידוש וההסבר. ונאמר מהם מוכוח על עזיבת בריאת הדבור. ויהיה מהלכ החשתי מעולם. כלומר שלא היה עס שום דיבור קודם הבריאה. יתבאר מזה ענינה המונשם במלם קדמוני. שהכריס לעיל פ"ז באורך: (ז) בשתי הלשונות * העגרי והערכי: (ח) אך רוב מה שהם אומרים בו. כגלון ז"ל על הדוב ידבר. כי במקומות מועטים נמצא גם פועל כזה מיוחס ע"ד העגרה אל הכנול ית'. כאמרו (איכ"ב) למה לנח ששכחו וכיונא: (ט) ואלה הענינים ג"כ שבים על הברואים. כ"ל: (י) בין שמות העצם ושמות הפעלים. בין מחלמי הפעלם שסם מי יכול חכס רונס. מהם מסימבוס פ"ד השליס אל הכנול ית' בעלמו. ובין מחלמי הפפעלוט כמו רחום הנון וכיונא מהם שנים רק על הכנוליס וכלמו

נזפל על הכורא (יב) כי אם הראות בלבד. וצריך שאבאר עוד שהראות אינה נזפלת עליו והוא שהדברים אינם נראים כי אם במראים הנראים בשמיהם (יג) התייחסים אל הארבעה טבעים ומתחברים עם הכחות אשר בראות העין ממיניהם באמצעות האויר ויראו אך הכורא מן השקר שיחשוב עליו חושב שיש בו כאומה מן המקרים (יד) אין שלשון לראות על השנתו. ותנה אתה רואה אי אפשר למחשבות לרשותו ולציורו בהם (טו) ואיך יהיה דרך לראות אליו. וכבר בלבד דעת קצת בני אדם ענין משה רבינו (טז) איך שאל מאלהו (שמות ל) הראני נא את כבודך והוסיף להם בלבול תשובתו לא תוכל לראות את פני כי לא יראני האדם וחי ונשפל כלכולם באמרו וראית את אחורי ופני לא יראו :

ראו כנלות כל זה ובארו כי יש לבורא אור בראוהו והראות לנביאים (יז) להיות רואה להם כל דברי הנבואה אשר ישמעוהם הם מאת הכורא וכאשר יראה אותו אחד מהם אומר ראיתי כבוד יי'. ויש שאומר ראיתי את יי' (יח) על דרך ההפטר. וכבר ידעת כי משה ואהרן ונרב ואניהוא ושבעים מזקני ישראל אמר עליהם בתחלה (עס כ"ד) ויראו את אלהי ישראל. ופרשו אחר כן. (עס י"ז) וטראה כבוד יי' כאשר אובלת בראש ההר. אבל כשהם רואים האור הוא אינם יכולים להסתכל בו מרוב כחו ובהירותו ומי שסתכל התפרד תרכבו ויפרח רוחו כמו שאמר (עס י"ט כ"ב) מן יהרסו אל יי' לראות ונפל מפניו רב. ושאל משה רבינו שיחקהו הכורא להסתכל באור ההוא והשיבו כי תחלת האור ההוא עצומה (עט) לא תוכל לראותה ולא להסתכל בה שלא ימות אך יסך עליו בענן או במה שדומה לו עד שיעבור תחלת האור ההוא מפני (כ) שחוק כל דבר נונה בהתחלתו כמו שאמר (עס ל"ג) וישבותי בפי עליך עד עברי. וכאשר עבר תחלת האור נלה מעל משה הדבר הסוכך (כא) עד שהסתכל באחוריתו כאשר אומר (עס) והסירותי את בני וראית את אחורי. אבל הכורא עצמו לא יתכן (כב) שיראה אותו אחד מהם כי זה מדך השקר :

פרק יג ואחר כן אומר איך יתקיים במחשבתנו הענין הזה רוצה לומר הכורא יחברך וחוש מחושינו לא נפל עליו. ואמר (ה) כאשר יתקיים בה הפכת המושב ונגות השוב וחושנו לא נפלו עליו. ובאשר נעלה בשכלנו המנע מקבץ נבצא ונעדר ושאר הסתרהקים והחושים לא ראו את זה. ואמר הכתוב (נמס י') (ב) וי' אלהים אמת. ואומר איך יעלה בשכלנו המצאו בכל מקום עד שלא יהיה מקום רק מסנו (ג) מפני שלא מר קודם כל מקום. ואלו היו המקומות מפרידים בין חלקיו לא היה בורא אותם. ואלו הנשמים בסירידים המקומות ממנו או מקצת לא היה בורא אותם. וכיון שהדבר כן המצאו אחרי שברא

שביל האמונה

וכאמור (יב) ועל הנפעל. פאמר שיחסלו (יב) כ"א הראות בלבד. שלא מלט שיחסו הכספים לפון נפסל על כבודו יי' כ"א אל כראות בלבד. כאמרו וירא חילו ד' וכוונא : (יג) התייחסים אל הארבעה טבעיים בו. ר"ל כי המראים הנראים נשפחוהם הדברים. הם מתייחסים אל ארבע היסודות. והענין ג"כ מתוכר מלכע היסודות. וזוה שיחס אל הדבר הנראה עם העין הנראה. וימתכרו שיהיה בהמשגת האויר. כד שושב הדבר הנראה אל העין הנראה. וזה מסולק ונפלא מהכבוד יי'. ואין שופן לשם הכראות שיוכל להשיגו : (יד) אין שלשון לראות. לחוש הכראות : (טו) ואיך יהיה דרך לראות אליו. וכאשר חס המהשגה שהיא יומר דקס מן המוש. לא תוכל לדמוע ולציורו כי הוא נעלה מכל יזוד ומכל דמיון. איך יהיה דרך לחוש הכראות להשיג אותו : (טז) איך שאל מאלוקיו בו. ר"ל כי ממה שהתן הסכמים מעד"ס שאל לראות חס כבודו יי' נחשכלנו דכות קצת בני אדם לומר שיש שלשון לחוש הכראות לכאופו יי'. כי חלע סיה זה נמנע. איך יתכן שאנן הנביאים והסכמים ישעם גזה לשאול שלא כסונ. וטספ בנבולס ממה שהשיבו ככורא יי'. כי לא יראני האדם וחי. שזה מורס. שכבר יוכל הכראות לכאופו. ודק שפסמי עולס לזור ותסירותו. מהפחד הרככת המסתכל בו וימות והכל כלכולם מלמנו וכלים חס לחזרי. שפס יזרס שיוכל להשיגו בחוש לחומו מחושינו (יז) להיות רואה להם שכל דברי הנבואה בו. נ"ל : (ע"ד) (ע"ד) והחזרי. כססתרה מלה כבוד. והכלו כבוד ד'. וכפ"ס שיראו חס אלוקי ישראל. והכוננו חס כבוד אלוקי ישראל. כאמרו חס"כ כביאור ומראה כבוד ד' : (יט) לא יוכל לראותה בו. נ"ל : (כ) שחוק כל דבר בו. שכל דבר נונה ומאיר הוא חוק כחלתו : (כא) עד שהסתכל באחוריתו. כסוף סלסום סגורס ססול ועיין מזה כסטר כחזרי ע"ד ס"ג ונביאור קול יכודס עס ויועס נך : (כב) שיראה אותו אחר מהם. אחד מן הנביאים :

פרק יד (א) כאשר יתקיים בה. כמהשנתו : (ב) ור' אלוקים אמת. כלומר שיהיה מילוטו סיה ידעס לחתיס אין ספק כס. כי המושג בשכל הוא מקוים ומלומס כמו המושג בחוש : (ג) מפני שלא מר בו. כלומר כהפוכה ע"י היא מפני שהוא קדמון לא מר מהיות גס קודס הנביאס. ואלו קודס הנביאס מסרדס לחומו חו מקומו ממקומו לא סיה כורס לחוה. ולדעתי פאמר ואלו סיו סמקסומו בו ופאמר ואלו

שברא הנשמים בלם בהמצאו קודם לכן בלא שגוי ולא פרידה ולא הסתר ולא הפסק וכמו שאמר (ס כ"ג כ"ד) אם יסתר איש בסתרים ואני לא אראנו נאם יי הלא את השמים ואת הארץ אני מלא נאם יי. ואקרב להבין זה ואומר לולא שהרגלנו שקצת הכתלים אין סותרין בעד הקול וכן אנו רואים שהזכוכית איננה שבה בעד האור וידענו כי אור השמש (ז) לא יוקוהו הלכלוכים אשר בעולם היינו מטהים על זה. ואלה בלם פליאות מעידות על אמתת ענינו. ואומר עוד אך יעלה בלב (ה) שהוא יודע כל מה שהיה וכל מה שיהיה ושידועתם אצלו שוה. ואבאר שהברואים אינם יודעים מה שעתיד מפני שידועתם אינם כי אם מדרך החושים ומה שלא יצא אל שמעם ואל ראותם ושאר הושיהם לא יעמדו עליו. אבל הבורא אשר אין דרך ידיעתו בסבה אך הוא מפני שעצמו מדע וחולף והעתיד אצלו יחד בשוה ידעם בלא סבה. ובאשר אמר (ישעיה מ"ו י') מניד מראשית אחרית. ומקדם אשר לא נעשו אובד עזתי תקום וכל הפצי אעשה. ובאשר יגיע האדם אל ידיעת הענין הוה הדק (י) בדרך ההגדה וראות האותות והמופתים האמינהו גופשו ותמונ ברוחו וישיב נמצא בהדרה וכל אשר העמוד כהיכלה תמצאנו כאשר אמר הנביא (עס כ"ו) נפשי אויתך בלילה אף רוחי בקרבי אשחרך. ותשנה כאהבתו אהבה שלמה שאין בה ספק כמו שאמר (דברים ו') ואהבת את יי אלהיך בכל לבבך בכל נפשך ויחיה העבד ההוא וזכרו כיום בלבתו ובלילה על יצועו וכמו שאמר (מסילס ס"ג) אם זכרתיו על יצועי באשמורות אהגה כך. וכמעט שתחיה מדברת ר"ל הרוח שתהמה בעת זכרו מהקוסף והכליון וכמו שאמר (עס ע"ג) אבורה אלהים ואהמיה אשיחה ותתעכף רוחי כלה. ויוזן אותו וזכרו יותר מן הרשנים ויריה אותה שמו יותר מכל רוח כמו שאמר (עס ס"ג) כמו הלב ודשן תשבוע נפשי ונומר עד שתשוב כל ענינה בלם אליו ותהיה חוסה בו ובזאתה תמיד כאשר אמר (עס ס"ג) במחו בו בכל עת עם שפכו לפניו לכבבם ונומר. ואם ייטיב לה תודה ואם יצערנה תסכול וכמו שאמר (עס כ"ג) (י) אכלו וישתחוו כל דשני ארץ. ואלו היה (ס) מפריד בינה ובין נופה היתה מוחלת לו ולא היתה תושרת אותו כמו שאמר (אויב י"ג) הן יקטלני לו אויב. וכל אשר תסתכל בעניניו תוסיף וראה ופתח וכמו שאמר (עס כ"ג) על כן מפניו אבהל אתכונן ואפחד ממנו. וכל אשר תכונן במדותיו תגדיל שבהיהם ותוסיף שמהתה וכמו שאמר (מסילס ק"פ) ישמח לב סבכשי יי עד שתאהב אוהביו ותוקיר מוקיריו כמו שאמר (עס קל"ט) ולי מה יקרו רעיד אל ונומר. ותשנא משנאיו ותאיב אויביו וכמו שאמר (עס) הלא משנאיך יי אשנא ונומר עד שתמועון בעבורו ותשיב על מי שמדבר בו ובעניניו בשכל וברעת לא כפברות כמו שאמר (חייב כ"ו) אשא דעי לסרחוק ולפועלי אתן צדק כי אמנם לא שקר מלי תביס דעי עמך. ותשבחנו ותהללנו בשכל וביושר לא בנוזמא ובשקר כמו שאמר הסתוב במשבחים (דברים ג') ודברת חזקוהו על לב כל הלוים המשבילים שכל טוב ליי. (ס) ולא תשבחנו בשווא וישו החמשה יותר מן הששה שלא יוסיף בהם ולא שיבינס העולם בחלל המבשת שלא יצר זה וירתיב זה ולא שישביב אתמל החולף כי כל זה הבל. ואפשר שישאלנו קצת הכופרים

שביל האמונה

ולא הנשמים מסרדיס בו. כס שמי טסחלות מפני ספריים שגויס. ופשיקן לדבר אחד נתכונו וכלאמר : (ד) לא יוקוהו הליכלוכים בו. כמו האדים בעולם מן הארץ וכיואל : (ס) שהוא יודע כל מה שהיה בו. ר"ל כי אחרי שידעת העבד הוא ידיעה אמתה ומשגתם בהשגה כרוסה ואין לה החלום עוד כזוים דבר. כי מה שהיה כבר הוא ואין שום ספק בהויסו. משא"כ ידיעת העמדי כי היא אינה ידיעה כרוסה וסוף רק ממויבת בשכל לסבה או לסכום וע"כ כל עוד שלא יראה אל המליאות מהיס הידיעה נה מסופקת. ואיך א"כ מהיה לול הבורא ית' ידיעה העבר והעמיד נפשו. ולזה אמר הנאון ז"ל כי רק האדם נעבור שידועתו נמשקת אחד המליאות. ע"כ ידיעתו נמה שכבר נמצא יוסר עלימה. ולזה הבורא ית' אשר הוא עלמו מדע. ואין ידיעתו מליה כזוים סבה. כי הוא נמה כל הסכום. וכל המליאות נמשך מידיעתו ומחשבו ע"כ מהיה ידיעתו נמה שעבר ומהה שעמיד על אופן אחד כזוים מבלי שום שינוי כלל. וכמו שהארץ כזה סרב המורה ככ"ל מסתפטי עיי"ג ומשענע נדען נפשך : (ו) בדרך ההגדה וראות בו. ר"ל כי אם יקבל האדם ידיעה הענין הואו הדק, מסכתוכים עשה הסבדס הנלמנה אשר נחקיפם באומוה ונמשמים. המליטהו נשמו ומחמצו החלומה עם שכלו ועם רוחו. ויהיה אז הבורא נמצא מאוד במדרי נשמו. וכל הימים אשר תעמוד הנפש כהיכלס שהוא כגוף. ממלאתו ומשחרט : (ז) אבלו וישחרטו כל דשני ארץ. לפינו יכרמו בל יודי עפר. כלומר יפתחו בחלסם כל דשי ארץ. וגם יגרעו לפינו כרדמס לפטר. וכאומר שהס משחמויים ומודים על הרעה כמו על הטובה : (ח) מפריד בינה ובין נופה. בין הנפש ובין נופה : (ס) ולא תשבחנו בשווא וישו בו. כי אין זה מהסנת אס יאמר שהבורא ית' יכול לעשות מה הממשס יוסר מן העמרה. עס שלא יוסיף על החמשה מלומס. או שיבינס כל העולם כחלל הסנעט. עס שלא יקפין

מאמר שני אהרות

הזכורים על כל אלה (י) ונשיב כי הוא יכול על כל דבר וזה אשר שאל עליו איננו בלום כי הוא הכל והתכל איננו בלום וכאלו שאלו היכול על לא בלום אך על זה שאלו באמת. אבל היא משבתת אותו בענינים העצמיים שהוא הקדמון אשר לא חלק ולא יחלוק כמו שאמר (דברים לג) סעונה אלהי קדם. ושהוא אחד בעצמו באמת כמו שאמר (מחיים ט) אתה הוא יי לבדך. ושהוא חיי והקיים כמו שאמר (דברים לג) כי אשא אל שמים וירי וגומר. ושהוא יכול על כל דבר כמו שאמר (דברים י) האל הגדול הגבור והנורא. ושהוא היודע כל דבר ידיעה שלמה כמו שאמר (איוב ל"ז) התדע על מפלשיו עב כפלאות תמים העים, ושהוא בורא כל דבר תהלה כמו שאמר (יחזקאל י) לא כאלה חלק יעקב כי יוצר הכל הוא. (יב) ושאייננו עושה ה' שוא ולא ה' התהו כמו שאמר (מלכים מ"ט) לא תהו בראת לשבת יצרה. ושאייננו מעול ולא חומין כמו שאמר (דברים ל"ג) הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט. ושאייננו עושה לעבדיו כי אם המזכיר ושנא (מלכים קמ"ט) טוב יי לכל וגומר. יודוך יי כל מעשיך וגומר. כבוד מלכותך יאמרו גומר. ושאייננו כשתגלה ולא יחלוק כמו שאמר (מלכי ג) אני יי אלהים לא שניתי ואתם בני יעקב וגומר. ושכלכותו לא תחלוק ולא תכלה כמו שאמר (מלכים קמ"ט) מלכותך מלכות כל עולמים וגומר. ושמצותו קיימת אין משיב לה כמו שאמר (שם קג) יי בשמים הכין כסאו ומלבוהו בכל משלה. ושחובה לישבתו בסודותיו הטובות והגדולות כמו שאמר (שם קל"ח) וישירו בדרכי יי כי גדול כבוד יי. ושכל מה שיפירו עליו הכספרים וישכחורו בו המשבחים הוא נעלה ונדול וסרוסם מה כל כמו שאמר (מחיים ט) ויברכו שם כבודך וסרוסם על כל ברכה ותהלה. וזה אשר תמצא במקומות הזכורים מן השבה ותתהלה איננו מיוחס אליו (יג) אך הוא מיוחס אל ספוריו כמו שאמר (יחזקאל ג) ברוך כבוד יי מסקומו. ואמרו (מלכים ט"ח) זמרו שמו. ופעמים תמצאו (יד) לכפר כפורו ויאמר (שם ע"ב) ברוך שם כבודו. ואמר (שם ל"ז) והורו לומר קדשו. אך בדברי רבותינו רבים כאלו. הוא לכפר כפורו שהם אומרים ברוך שם כבוד מלכותו. ואומר בכל זה שהוא גם כן ממעשה הלשון והוא כאשר הוא מנונה להגדיל ולהאריך מקדמים המלות קודם שיוכרו המנדל ההוא. וכל אשר ידבו המלות ההם הקודמות יהיה כחם יותר גדולה כמו שנאמר (ספר א') בהראותו את עושרו ואת יקר תפארת גדולתו. והוא הוא עשרו ומלכותו והוא נ"כ יקרו ותפארתו ונדולתו (יד) ודמו הספורים קצתם לקצתם: **הסתכל** יישירך האלהים מה שכתבנוהו. והתבונן בו בנפשך. והעלחו במהשבתך. ואל תסחד לנוור (טו) על המלות. אבל גזר (טז) על השרשים הקדמים. ושום המלות העברה והקרכה. כאשר בארנו :

המאמר השלישי

בצור ובאהרה

פתיחה

אמר יהודה בן שאול. אמר המחבר (ט) אשר ראוי לקדם אותו התהלה לבאמר הוה כי הנורא

שביל האמונה

אם טעום ולא יגדיל אם הסעט. וכיוצא מאלו סמנעות. שיהן מו"נח"ג פפ"ו מזס : (י) ונשיב כי הוא יכול על כל דבר בו. ר"ל כי הוא יח יכול על מה שהוא דבר. לא על מה שאינו בלום. כי הפלאה סוף הוא כמו ששאל אם יוכל על לא בלום מה שהוא ככל ובעין רוח (יא) ושאייננו עושה השוא בו. כלומר ללא סכלית וללא תופלת : (יב) אך הוא מיוחס אל ספוריו. אל המולדים כמילאם עליו : (יג) לספר ספורו. מולד לחומר נסוף על נפשו : (יד) ודמו הספורים קצתם לקצתם. כלומר ככל המולדים האלה הם דומים זה לזה. והכוונה מהם הסגולה והכבוד : (טו) על המלות. המעשים בפסוקים. ומודים בהקפסם כהשגחה על הסגמס חלילה : (טז) על השרשים הקודמים. שספרתו לו כמכונים הסגמס יח' הוא נעלה ומרומם מכל גשם ולא יענוכו משני כגשם ואין לו מוס דמיון כלל. וכל אלה סמנעות הנאמרות עליו הם רק דרך העברה והקרכה. וכמו שנבאר :

ובזה גשלים המאמר השני. אל אלוה אקרא ויעני

הברוא יתברך כיון שהתברר שהוא קדמון לא היה עמו דבר והיה בריאתו לדברים טובה וחסד ממנו . ובאשר זכרנו בכוף הבאמר הראשון בעלת בריאת הדברים ובמה שימצא בספרים שהוא טוב ומטיב כמו שאמר (מלכים קמ"ג) טוב יי לכל ורחמיו על כל מעשיו : (ג) ותחלת הטבתו לברואים שהננם ההויה רצוני לומר המציאו אותם אחר שלא היו : (ג) וכמו שאמר לחשובים שבהם (ישעי' מ"ג) כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו ונו' : ואחר כן הננם כמה שמגיעים בה אל ההצלחה הנמורה והטובה השלמה כמו שאמר (סליס כ"ז) תודיעני ארה חיים שבע שמהות את פניך ונו' : והוא מה שצוים והזהירים ממנו זה הבאמר תחלת מה שיקוף עליו השכל ויחשוב בו ויאמר הוא היה יכול שייטיב להם ההגות הנמורה ויצליחם ההצלחה המתמדת טבלתי שיצוים ויזהירם אבל יראה שמוכנת בדרך הריא טוב להם בעבור מה שישתלק בעליהם מעיני המרה . ואומר בביורר הענין חזה כי שומד סבת הגעתם אל המוכנה המתמדת בהטריחם כמה שצוה בו הוא יותר טוב . והוא שהשכל דן שיהיה מי שמיגיע לטובה על (ז) מעשה שהעבד בו יש לו כפל מה שיגיעו מן המוב מי שלא עשה דבר אבל הוא מתחבר עמו ואין השכל רואה להשוות ביניהם . ובאשר הדבר כן נטה בנו בוראנו אל החלק היותר (ה) להיות תועלתנו על הגמול כפל תועלתנו אשר תהיה על לא מעשה וכמו שאמר (ישעי' מ') (ו) הגה יי' אלהים כחוק יבוא וידועו מושלה לו הנה שברו אתו ופעולתו לפניו :

פרק א וכוין שהקדמנו החקירה הזאת אומר פותח הודיענו אלהינו יתברך בדברי נביאינו שיש לו עלינו תורה נעבדהו ובה מצוה אחרתנו כם אנהנו הייבים לשמרו ולעשותם בלב שלם . הוא אמרו (דברים כ"ו) היום הזה יי' אלהיך מצוך לעשות את החקים האלה ואת המשפטים ושבת ועשית אותם בכל לבבך ובכל נפשך . והעמידו לנו נביאינו על המצוה ההם האורות והמופתים המלאים (ה) ושברנום ועשינו אותם סיד . ואחר כך מצאנו העיון מחייב שנצטווה בהם ולא היה ראוי לעובנו מבלעדי דבר וראוי שאבאר

כמה

שביל האמונה

פתיחה (ה) אשר ראוי לקדם אותו התחלה בו . כ"ל סענין הראוי לקדים אותו שיהיה עשה המאמר הזה המדבר מעמי התורה והמנוח סוף . שהכרח יי' בעבור שהוא קדמון לכל דבר אשר נברא . ולא סר מהיות גם כפרס הסליח את העולם וחדשו * ולמי לריך לשום דבר . א"כ סיפה בריאשו את העולם רק טובה וחסד מאתו יי' . וכמו שנבאר זה בסוף המאמר הראשון וסודו עליו הכמונים * חזי סענין שהוא טוב ומטיב ומצן כטובה ברוחי . סוף עשה המאמר הזה כל * והוא הקופס אשר עליו יטובו עמינו * וכבר רמזתי לך בהקדמת הספר סוף ענין ז' . שהנפש יקרא בפי העברי החכלס עיי"ש : (ג) ותחלת הטבתו לברואים בו' . המצן דברי הגמול ז"ל אלה . סוף כי הכרח יי' אשר סיפה עליו וככה בריאשו את הדברים . מה שצוה שמועלם ומצן כטובתם * סיפה תחלה הפכתו להם כמה שהוליסם מהאדם הנמור אל המלאות והישות . ומלכות הפכנה יי' כמה שהוסוף עמה ירו כהפכתו וסודיעם אורה חיים . ולפי זאת צמחה עשה והזכירה בלל חפשה . להקדים בלמרים ויזכו לרלות כמעט ממחיד . וזה סענין כלו יקרא עמו השכל בתחלה ובהקדמה הראשונה . והח"כ יתשוב בו ויאמר . למה סיה לו להעמיס עלישם על מורה ומנוח . סוף ברמותו להפסיק להם . סיפה הפכתו יותר שלימה . אם סיה מטיב להם הסמכה הנמורה . ומלחיסם ההלכה המתמדת . מבלי העמיס עליהם עול העושים וההכרות . וסיפה פוכתו כזה יותר שלימה בעבור שהתקוה עמי כטורה מעליהם . ולזה אמר הגמול ז"ל כי הכרת זה הספק סוף . כי המוכנה יותר שלימה . כאשר נקבל אותה מאתו יי' הלף עבודתנו ופרכתנו . ממה שמתבא אלינו מאתו יי' כדכסה וחסד . כי השכל גזר . שמי שהגיע לו טובה ממטיב . הלף עבודה ומעשה . יסיפה תועלתו כסול ממי שהגיעו המוכנה כדכסה וחסד מהמטיב כם . כי אין מנוחה סוף מסכתו ועבודתו : יסיפה שיתרון כעונו המניע מהסוב כהא על עבודה ומעשה . על העוה כמניע מהסוב כהא כדכסה וחסד : (ג) וכפ"ש לחשובים שבהם . כלומר להחשובים שבברואים . והם הלקדים והמסידים . ועיין בהקדמת הספר ענין ס' וביאורי שם אופ ג"ח . וכפתיחה למאמר הרביעי . וכפ"ג ממאמר הששי וכפ"א מהמאמר החשיעי . כי כלל לדבר אחד נחטוט : (ד) מעשה שהעבד בו . סוף שהעבד סוף עבד מנגין הפעל : (ה) להיות תועלתנו על הגמול בו' . כלומר שהתועלת כהא בעבור גמול על מעשה ועבודה . סוף כפל התועלת כהא על לא מעשה כ"ל כדכסה וחסד : (ו) הגה ד' אלוקים בחוק יבא בו' . כלומר הכרח יי' יבא לפן אשר ללקדים בדרך היותר טוב והיותר חזק . והוא מה שצונו מופתה לו לזוהר כצוה והזכיר מן הרע * וכזה שכרו של כל לדיק אמו . ושכר פעולתו לפניו . וזה הוא דרך יוסר חזק ויומר סוב ממה שיגיעוהו הסופלם על לא מעשה כ"ל כדכסה וחסד וכאמר

ומאמר ופעולתו לפניו כהוזה בו * ושכר פעולתו . כמו לא תלין פעולה סכיד : **פרק א (ה)** ושברנום ועשינו אותם סיד . כלומר שכבר הספיקו לנו האורות והמופתים אשר העמיד לנו הכיאים ע"ס . לקיים אחתם המטה ההם מבלי שום ספק . וחייבנו את נפשותינו לשמרו ולעשות

מה שמחייב אותו העיון (ב) לענין הזה דברים וענינים. ואומר כי השכל מחייב להקביל כל סמך אם בהמכה אם הוא צריך אליה אם בהודות אם איננו צריך לנפול. ובאשר היה זה מחויבי השכל לא היה נכון שיעזבוהו הבורא יתברך בעניני עצמו אבל התחייב לצוות בראוי בעבודתו והורות לו בעבור שבראם. והשכל מחייב עוד שהחכם לא יתיר לנדפו וקללו והתחייב עוד למנוע הבורא עבדיו מזה להקביל בו. והשכל מחייב עוד שימנע הברואים לחטא קצתם לקצתם ככל מיני החטאים. והתחייב עוד שלא יתיר להם החכם זה. והשכל מבטור עוד שיטריח החכם עושה כדבר מהדברים ויתן לו שכרו עליו בעבור שיניעהו אל התועלת בלבד מפני שהיה זה מה שמועיל לעושה ולא זיוק המטריח. ובאשר נבקש אלו הארכעה ענינים יהיו כלליהם הם המצות אשר צוונו אלהינו. והוא שחייבנו לדעתו ולעבדו בלב שלם כמו שאמר הנביא (ז' ח' ל"ח) ואתה שלמה בני דע את אלהי אביך ועבדו בלב שלם ובנפש הפצה. ועוד הזהירונו מהקבילו בקלות ובנדופים אף על פי שאינם מויקים אותו אלא שאין מדרך החכמה להתירם אבדו (ויקרא כ"ד) איש איש כי יקלל אלהיו ונשא חטאו. ולא התיר לקצתנו להרע לקצתנו ולחמסם כמו שאמר (ס' י"ב) לא תנבאו ולא תכדשו ולא תשקרו איש בעמיתו. ואלה השלושה ענינים הם ומה שנמסך אליהם הם החלק הראשון (ג) משני חלקי המצות. (ד) ונסמך אל הראשון מהם להנבע לו ולעבדו ולעמוד לפניו והדומה לזה והכל בכתב. ונסמך אל השני שלא ישותק לו ולא ישבע בשמו לשקר. ושלא יתארהו (ה) בתארים המגנים והדומת לזה והכל בכלל. ונסמך אל השלישי עשות המשפט והאמת והצדק והרין והרחקה מהדוג המדברים ואיסור הניאוף והגנבת והרבילות ושיאהב האמתין לאחיו מה שהוא אוהב לנפשו וכל אשר בכלל בזה השערים והכל בכתב (ו) וכל ענין שצוה בו נמנע בשכלנו מוברו וכל ענין שאי שזהיר ממנו נמנע בשכלנו נגורו כמו שאמרה החכמה אשר היא השכל (פס' ס') כי אמת יהנה חכי ותועבת שפתי רשע. והחלק השני דברים אין השכל נחר אותם (ו) שהם טובים לעצמם ולא מגינים לעצמם הוסיף לנו הבורא עליהם צווי והזהרה להרבות נמולנו והצלחתנו עליהם כמו שאמר (ישעיה מ"ג) י"י הפיץ למען צדקו ויגדיל תורה ויאדיר. והיה המצוה בו מהם טוב והמזהר ממנו מהם מגונה (ח) למקום העבודה בהם. (ט) והוספו בענין השני

שביל האמונה

ולעשות אותם פיר. מצלי שום חקירה ועיון. ורק כאשר יהיו אח"כ את שכלנו אם יוכל גם הוא לקיים לפתחם: מלאך ורואי שם העיון מחייב פניהם פנויים במזוה מאלו ית'. והשכל האנושי עם שהוא קצת מסתעב האמתות על השלימות. ואף כי ידיעה הכלים כוונה בבורא ית'. כמה ענין לעם שגולתו פורה ומלוות ככ"ז מחייב גם הוא שלא יתכן שיעזוב הבורא ית' את האדם מכלפי השמירה והמנוח וכמו שנחנך בפתיחה: (ב) לענין הזה דברים בו'. ר"ל כי אחרי ששכל גור כלל שאין דואי שיעזוב אותנו הבורא ית' מצלי שילם אותנו שום דבר. ודא סעודה הפליטה ואלמור אבל מה מה הם הדברים ומה הם הפעמים אשר השכל מחייב שילם הבורא אותנו עליהם. והם ארבעה ענינים. א' ששכל נחר ומחייב למי שקבל טובה מולו. שילם טובה חמה טובה. ויקביל פני המטיב אליו בהסבה אם הוא נרץ אליה או שאם אינו נרץ לטובתו ישמח על שם להודות לו ולברכו. ואם השכל מחייב זה בין אדם לחבירו. לא היה ג"כ רצון שיעזוב הבורא ית' את המייד השכלי הזה כמו ובין ברואי. והים מן גדלוי שילם אותם לעבדו ולהודות לו ח"ף כשגמו להם כמה שבראם. ב. השכל מחייב שהחכם עם כי נפשו יודעת מאוד שקללה חכם לא טובה. ככ"ז לא יסיר לפני אדם שינדפשו ויקללוהו (וכמו שפנינו ספקיד על זה גם אבינו חזקן כי ע"כ נאמר לו ואברכה מנרץ ומקלף לאור) וימחייב מזה שימנע אותנו הבורא ית' מזה מהקביל אותו כהרעים וגיודים. ג. השכל גור ומחייב שימנע כבודותם מעלמות עול קתם לקתם. ויחייב מזה ששחכם מקר שהחכם יודים ג"כ ע"ז וכל יסיר להם את הנמנע אל השכל. ד. מה שהוא מוכשר אל השכל כי כשר יכשר אל השכל שילם הבורא ית' את האדם וימרוט לטוב בדבר מהדברים בלופן שיקבל שכר ע"ז ויהנה. והוא ית' לא חסר. אלה הם הארבעה ענינים אשר הם מחבוק בהם. הם כלליים כל מצות השמירה: (ג) משני חלקי המצות. שכללות והספיקות. ואלה השלש אשר בהם: כהנאים הנזכרים. הם החלק הראשון. כלומר השכלות: (ד) ונסמך אל הראשון: (ו) וכל ענין שצוה בו נמנע בשכלנו מוברו והכל בכתב. ככ"ז וכפ"ט בענין ראשון ושלישי. ור"ל וכבר נמנעו כל הנויים והסודות האלה בחורה: (ו) וכל ענין שאלה בו'. ר"ל כי כל המצות הנזכרות נסע הבורא ית' את הכנה פונם ואמתתם בשכל האדם. וע"כ יקראו מצות שכליות. יען ששכל משג טובה ואמתתם: (ו) שהם טובים לעצמם בו'. כלומר שאין השכל נחר מהם שונים לעצמם. וגם לא מהם מגונים לעצמם: (ח) למקום העבודה בהם. כלומר בהשקפה אל המקום אשר נכון העבודה אליו. יהיה המנוח מהם טוב והמזכר מהם מגונה. והמקום המעון שהוא הוא הפסח לטוב ית' שאמר ונעשה לנו: (ט) והחטאו בענין השני בו'. ר"ל והחוקים האלה נאגסים ממה שגן הענין שהגן ממלך

השני בחלק הראשון (1) ועם זה אי אפשר שלא יהיה להם עם ההסתכלות תועלות הלכות ועלילה מעטה סדרך המושכל כאשר היה לחלק הראשון תועלות גדולות ועלילה גדולה מדרך המושכל :

פרק ב (6) וראוי שאקדם הדברים על המצות השכליות תחלה ואומר מן החכמה לאסור שפיכות דמי המדברים שלא יותר זה ויכלה קצתם את קצתם (3) ויש בו אחר מה שמרנישים בו מן הצער כמול הענין שבחן בו החכם ומכירת אותם הדבר כאשר בראם לו והטריחם בו . ומן החכמה לאסור חגות שלא יהיו הדברים כבהמות ולא ידע אחד מהם אביו שיכבדו גמול שגדלוהו ושירישהו האב מרפו (2) כאשר ירש ממנו המציאה ושירע שאר קרוביו (7) סדור ואחי אם ויעשה מה שהוא מוצא להם מן החנינה . ומן החכמה לאסור הנגבה כי אם תותר יבטחו קצת בני אדם על גניבת ממון קצתם (8) ולא יישבו העולם ולא יקנו ממון אך אם יבטח הכל על זה תכבול הנגבה עוד כבמול הקניינין מפני שלא ימצא מה שיגנוב כלל . ומן החכמה (1) אך מראשיתה דבר צדק ועווב הכוב כי הצדק הוא האמירה על הדבר כאשר הוא ובענינו והכוב הוא האמירה על הדבר לא כאשר הוא ולא בענינו וכאשר יפול החוש עליו וימצאנו בתכונה מהתכונות ותליין עליו הנפש בהפך בתכונת וולחה מקבילות שני התכונות בנפש ומתהפכות ותשעיר מהמגעם בדבר נכרי . ואחר כן אומר שראיתי מכני אדם מי שסובר (1) כי אלה ד' השרשים המזורים אינם מזורים אבל המזור אצלו מה שיצערנה ויראינהו והטוב אצלו מה שיערב לו וירגיעהו . ולי על הדברים האלה תשובה רחבה (2) ב מ א מ ר ה ד' ב ש ע ר ה צ ד ק . אך אזכור מנהג הנח קצת ואומר כי מי שחושב זה (3) כבר עזב כל מה שהבאתיו לראיה הנה ומי שעזב זה הוא סבל המסתלק מרחו מעליו . ועם זה לא אניה עד שארחיבה (1) ההתחבתי וההפגע . ואומר כי הריגת השונא מה שיערב לחורג ויצער ההרוג ולקחת הממון והגשים הגשוואות ממה שיערב ללוכה ויצער ללקוח ממנו . ועל המחשבה הזאת יתחייב להיות כל פועל סאלו השנים חכמה וסבלות יחד . חכמה מפני שיערב לגנב ולחורג ולזונה וסבלות מפני

שביל האמונה

מחלק המנוח הסבלות . כי כמו שהכחם לא יתור לבני אדם שיגדפוהו ויקללוהו . כן לא יתור להם להמרות את דבריו . עם שינוח אוחס על מעשה אשר לא יזכר להם שום תועלת ממנו . ויחייבם לעשות ככל אשר יורה אוחס : (1) ועם זה אי אפשר בו' . ר"ל כי עם שהחוקים האלה אינם מחייבו השכל כמו המנוח הסבלות אשר כסס תועלות גדולות וסבות גדולות מדרך המושכל . ככ"ז אם נסתכל בהם היצב נמלא גם כהם תועלות מקיות וסבות מועפות אשר יחייב אוחס השכל . וכמו שיבא בפרק שאח"ז :

פרק ב (6) וראוי שאקדים הדברים בו' . כלומר שאקדים לבאר מהלך טעמי המנוח הסבלות . ואל"כ לבאר קצת טעמים גם למנוח השמיעות : (3) ויש בו אחר מה שמרנישים בו' . ר"ל כי מלבד שאם תותר להם הכרינה והרליעה . יכלו קצתם את קצתם . וינישו כהכרינים הצער כגדול מן טיבם וכאלהך בלא עם . יהיו ג"כ נכרחים ע"ז מהכריאה שהיא הספקה הראשונה . ומקיום המורה והמנוח אשר ספריה אוחס הכוונת מהם שהיא הספקה השניה : (2) כאשר ירש ממנו המציאה . כגאון ז"ל רומז למה שאמרו הכז"ל (3"ם ע"ק) מ"אח כמו וכוו הקטיס הכי אלו עלו . מ"אח כמו וכוו הגדולים הכי אלו שלחו ואל"כ כר אלה אר"י לא גדול גדול מאש . ולא קצן קצן ממע . אלא גדול וסמך על שלטן אביו זכר קצן . קצן ולינו סמך על שלטן אביו זכר גדול : (7) סדור ואחי אם . כלומר שלא לכד את דודו אחי אביו לא ידע . אבל שגם אחי אמו מאביה לא יכיר . ולא יוכל לתוננס המנינה הראויה מכן את ואחיה : (8) ולא יישבו העולם בו' . נעבור כסמוסם על הגניבה . לא יעסקו בשינוב העולם . ולא יסמלו להרבות קנינים ממעשי ידעם . ויסמכו על גניבת ממון מכריהם . וזוהו הסכבל גם הגניבה אח"כ . כי יתרושז כלם . ולא ימלאו מה לגנב עוד . ויהיו כלם ברעב ובנירוס וכמוסר כל : (1) אך מראשית זה דבר צדק בו' . ר"ל שהחכמה סחיב אותה לדבר דק ולעווב סכנו . כי לא שושלם החכמה אם לא על דבר אמת כראשיתה . ש כי אם יסול החוץ על חיות ענין וימלאנו כחכונה מהתכונות . ותלך עליו סנספס כחכונה אחרת סחינה שמי אלה התכונות סלשיריש והסווצת מהסכות כנס המושכס כהם ויאשער מהמנעסם דבר עד רומקו : (2) כי אלה ד' השרשים המזורים בו' . ר"ל כי אלה ד' השרשים המזורים שהם שפיכות דמים . זנות . גניבה . הדבר כז . אשר המה כלמת מוזרים מן השכל וכמו שכתבאר . כבר ראינו מבני אדם שאמרו שאינם מוזרים . ושלמלי לא נהבנו לא היה השכל מונע אוחס . ולדעתם אין מורר בשכל . כ"ל הדבר המעניב ומלמד את שפכו וכל דבר המכנס את עמיהו אינו נמנע בשכל ויסי מס . וכבר מוכר דעם הספסופים סכעריים האלה גם בפרק השמיני מזה סמאמר עיי"ם : (2) במאמר הר' בשער הצדק . בחלק שמיני המדבר מלך הכוונת יח' עם גריותו . והוא כע"כ סס : (8) כבר עזב כל מה שהבא זי בו' . מה שבארתי קודם זה איך השכל מחייב זכר אלה הענינים . וספיה מן החכמה לאסור אם חרפססם : (1) ההתחבכות וההפגע . שארמינ לבאר גי' למי טעמט סכנז יתקנז

כפני שהוא מצער בעל דינו . וכל דעת שמכירה אל ההתחפכות ועל ההמנע היא שקר אך
 (יה) יתקבץ עליהם ההפך הזה כאיש א' בדבש שנפל בו מעט ארס אכלו והוא ערב והורג
 וזאת היתכיים שרתיה חכמה וסכלות יחד . (יב) אחר כן אומר בחלק הב' אשר הוא כוהר בשכל
 והתורה צוהה בקצתו ואסרה קצתו והניהה השאר מותר כמו שהוא כמו קדוש יום בין
 ימים בשבתות ומועדים וקדוש איש משאר בני אדם בנהן והנביא . וההמנע באכול קצת
 המאכלים ומשכך קצת בני אדם והפרישות תכף לקצת המקרים בעבור המוכאה . ואלה
 השרשים ומה שילד בהם ומה שיוצרך אליהם אף על פי שהעלה הגדולה בקיוסם מצות
 אלהינו והבאתנו אל התועלת אני מוצא לרובם עלות הלכות מועילות ואני רואה לזכור
 קצתם ולדבר עליהם וחכמת הבורא למעלה מהכל . ואומר כי התועלת קדוש קצת הזמן
 תהלה בעצבת המעשים בו להניע אל המנוחה מרב הנייעה הלהניע אל קצת החכמה וחלק
 כן רתובים בהפלה ויפנו בני אדם לפניעית קצתם את קצתם בהתקבצם וידברו בעניני
 תורתם ויכריזו בהם וכל הרומה לזה . ומתועלת קדוש איש מיוחד לקבל ממנו ההבטה יותר
 ולהפניע בעדם ולחבב לבני אדם הדרך הישרה כדי שיניעו אל מעלתו ושישתדל להישיר
 בני אדם כיון שהוא ראוי לכך ומה שדומה לזה . ומתועלת אסור אכילת קצת בעלי חיים
 שלא

שכיל האמונה

יחקלנו עני הפכים בנושא אחד . מה שהוא נמנע : (יא) יתקבץ עליהם הרפך בו' . ר"ל כי לא לנד עשה
 הפך ונמנע בערך שני בני אדם . כי הכרימה הערב להורג והלער הכנוג וכדומה . אבל שיתקבץ הסקר
 והמנע גם בלדס אחד . כמו אם יאכל דבש ממוג בלדס . שיכרז לחמו וימחה ו אח"כ . ויסיי זה הפך ונמנע
 חכמה וסכלות יחד . לפי דעתם הספרה : (יב) אח"כ אומר בחלק הב' בו' . המפך דברי כנאון ז"ל אלה
 בכלל הוא . שגם חוקי המורה שהם המלות השמעיית . עם שהכחם נעלמה מידעת בני אדם . ומה מחויבים
 בשמירתם רק בעבור שהבורא ית' לזה בהם . ושיכירו על ידס אל הפונ הגמור ולא הטעם המחמיר וחכמת
 הבורא ית' בהם שיהי בהם היא למעלה ממה שיפניקוהו המדברים . ככ"ו כאשר יהפוך בהם האדם . ומלא
 גם הוא בהם מפעמים לגשפו . ועלות וסבות חלקיות מועילות בחוקן עניני בני אדם . וזה כי מתועלת
 השכחות והמועדים למען יפנו העם ממלאכתם אשר הםה עושים ופרודים בהם בכל ימי הפעשה . ויטמו
 מיניעםם בימים ההם המקודשים . ויפנו לבכס אל הסירה וההכמה ויוסיפו בהפלתה ויפניעו את המכמים
 והחשידיים לדבר עמהם מעניני המורה והעבודה כיון מפריד . ומתועלת הבהים והלויים . שיחשמו העם
 מירח החכמה והורהם . ויחשכלו בעד ההמון וישאו כפדם כנה ומפלה . ויחשבו בעניניהם את הפונ וסיקר .
 וייפירו לזהם אל הדרך הנכרה . ומתועלת ליסוד אכילה קלה בעניני חיים . שלא ידמו האנשים את הבע"ח
 לבוראם . כמו שאמר (דברים ד) חנניה כל בהמה אשר בלרך חנניה כל לשור וגו' . וקיסה שחכמה בליסור
 קלחם למען ילמדו בני אדם שלא ידמו את הנורה לנורה . כי לא יתכן שיסיר הבורא ית' ללכל את הדומה לו .
 ולא יתכן כ"כ שיסיי הדבר הדומה לו פמה . ועי"ז יהיו מנגינים גם כן מלטובדם . כי אך יעברו לדבר שהיהם
 להם למאכל . או לדבר שהוא פמה . וכל זה לא היו יודעים אלו פתק מלדבר כזה . ואף אם היה סמיר להם
 בפירוש ללכל את כלס . היו אומרים שהבורא מרב טובו לא מנע האכילה אף ממין הבהמה הדומה לו בחשימו
 משליכ עמה אם כבר נאסרו קלחם לא יתכן שיסיר את המין הדומה לו . ועוד כי לא יסיר האשפר להסיר את
 כס מפני הבעלי חיים הפרסיים הממחים את אוכייהם . ואשפר לומר עוד . שהגאון ז"ל לא יבקש בהם עטם
 חיסור אכילהם . כי זהו מנהג פכלית יען כי כל אלה אינם נאומים למזג האדם וליסור אכילתם מוכרח גם בשכל .
 כמו שכאר הרב המורה בפמ"ח מהפליטי . ורק יבקש ששם שומאחם שזוה מלוס שמעיית . ואתר שע"כ
 שמתאם המורה ולא הספיק לה ליסור האכילה לבד . למען לא יחשבו האנשים שהבהמה בהם שמנעם המורה
 את אכילהם הוא בעבור שהם דומים אל הבורא ית' . מפמ"כ עמה כאשר שמתאם ג"כ . שוב לא ירעו לדמות אל
 הבורא לה את הפסורים ולא את השמאים . כי לא יתכן לדמות אל הבורא מה שהיהם להם למאכל ולא מכ
 שהוא פמה . ומתועלת העריות כי הנורך מניב שיסיתו בני אדם עם החיוסיהם וכמותיהם . בעבור שהם
 ממגלדים יחד . ואילו היה ניסוחיהם מותר להם . היסה גם נפש האדם חומדתן כפעתה ונשפת אליהם . והיכ
 עולה על לבס לזוח עמהם בכל עה . יען שהדבר מלי נכס מאוד . והיו האחים מזוין מקבעתה לאל החיוסיהם
 כהעבולין והכמות הסקר לפני אחיפן כקסן כגדול . ואיב ואביו וכלו חל הנערה . והיה שפעת חזקת ממנהם
 וזרעם מתכלבל ומתערב . ולא ידע איש את אחיו וזה בניו לא יכיר . ולא יהיה להם יסה חבות ידוע . ויהי
 כקלקול רב ומסורכים מה שהוא מבורא מאוד . וע"כ אהרה המורה ליבוליהם עד שגם הפנס חכמה שזה וגם
 החומות מואשים אזהו חכלים החיוסם וההיעוב . ועוד פסיו בני אדם מתאווים רק לנורה היסה מקרוביהם .
 ועי"ז לא היסה יכולה המורה שאינה יפה להחם לליש . כי היו בני אדם מואשין חוסה בראותם שאין קרובה
 חכלים כה . ומתועלת השמאות והפרישות מן הקודש והמקדש בעבור מקרייהם . שיב"ח האדם עי"ז להכיעה
 ופסלה בראוחיו כי שומאם וילחם מגופו או שמשמא גופו . ועוד שיקר בעניני הקודש והמקדש . בראוחו
 שהם נעניס ממנו כל ימי שומאחו . וכן חיקר בעניני השמלה בימי פסרמו בראוחו שהיה מנפס בימי
 שומאחו

(יג) שלא ידמוהו לכורא כי לא יתכן שיחייב לאכול מה שהוא דומה לו ולא לממאו ויטלא יעבוד האדם באומה מהח כי לא יתכן לעבוד מה שהוא שם לו למאכל ולא מה שהוא שם אצלו טמא. ומתולת הרהקת שביבת קצתהנשים אשת איש כאשר הקדשנו אבל האב והאחים הצורך מביא להתירח עםם ובהתרת נשואיהם היה עולה על לבם לזנות עםם ושלא יתאוו לצורה היפה מקרוביהם ושלא ימאסו צורה שאיננה יפה כשיראו קרוביהם אינם הפצים בה. ומתועלות השומאמה והטרה (יד) שיכנע האדם מעצמו ומכשרו ושתיקר בעיניו התפלה אחר שפסק ממנה היטב ושיקר בעיניו הקדש והמקדש אחר ששכנע ממנה ימים ושישיב לכול לראת שמים. ועל זה הרמיון כאשר יחקרו רוב המצות האלה השם עויות ימצא להם מן (טו) סעיפי העלילה ותועלותיה דברים רבים ותכמת הבורא בדעתו למעלה מכל מה שישינוהו המדברים כמו שאמר (שעיה ל"ה) כי נבחו שמים מארץ בן נבחו דרכי מדריכים :

פרק ג וכיון שאמרת זה הכלל בשני הלקי המצות והם השבליות והשמיניות
ראוי שאבאר מה היה הצורך לשלוחים ולנביאים. כי שמעתי כי יש אנשים שאומרים כי אין לבני אדם צורך לנביאים וששכליהם מספיקים להם להישרים במה שיש בהם מן הטוב וכן הרע. וזשכתי אל מבחן האמת וראיתי בו שאם היה הדבר כמו שאמרו הבורא יודע בו יותר מהם ולא היה שולח שלוחים כי איננו פועל מה שאין לו ענין. ואחר כך התכלתי בענין ופצאתי צורך הברואים אל השלוחים צורך גדול לא מפני המצות השמעייות בלבד להודיע אותם אך מפני המצות השכליות כי המעשה בהם לא ישלם כי אם בשלוחים (ה) שיעמידו בני אדם עליהם. ומה שהשכל דן בהודאה לאל על טובתו ולא שם נכול להודאה היות (ג) לא ממאמר ולא מומן והכינה והצטרכו לשלוחים. ושמו לו נכול וקראוהו תפלה. ושמו לו עתים ומאמרים מיוחדים ותכונה מיוחדת ומכנה מיוחדת. ומה שהשכל הרחיק הנאוף ואין בו נכול מושם איך הדיה האשה נקנית לאשה עד שתשוב כאשת איש. והיה זה ברבור בלבד או בממון בלבד או ברצון אביה בלבד או בעדות שנים או עשרה או קבוקין אנשי העיר כזה או בסימן שופמנו עליה או שירשטה ברושם. ובאו הנביאים ואמרו (ג) במהר ושטר ועדות. ומה כי השכל מרחיק הנגנת ואין בו איך יהיה הממון ברשות האדם עד שיחיה קנהו מדרך המלאכה או מדרך המחרה או מדרך הירושה או מדרך ההפקך כמו (ז) ציד הבר והים או בחת הדמים יתקיים המקח או (ט) בתפישו המקח או ברבור בלבד ושאר מה שיפול בשער הזה מן הספקות שהוא ארוך ורחב. ובאו הנביאים (ו) בכל שאר מהם בדיון פוסק. ומה הערכת החבלות כי השכל רואה לשער הנזק ולא שם לשעורו נכול אם בתוכחה בלבד או בקללה עמה או בהלקאה גם כן (ז) ואם היה בתלקות במה שיעורו וכן הקללה ותיתכחת

או

שכיל האמונה

קומלתו. ויזכר ע"י פתהיה חפלתו זכה ולגולה ויפטר יוקר ענין הספלה במה שמעטע ממנו בימי הסומאה וכיולא מאלה הטעמים אשר זכר כל הכס לב למלוא במחשבתו עלילות וכנות גם לגלות השמעייות עם שהמה לעולם נכוסים מהשכל האנושי רוממה בלמי מעוור: (יג) שלא ידמוהו לבורא בו. שלא ידמו את הקצח ההוא אל הבורא י'. ומהו בראיתי כדבור שלמי זה מה שחשתי במשפט דברי הגאון ז"ל אלס, ואם לא חיפוא מי הוא הגד יד יבוא לו כונה הרעים. בהעביר קול סוכו על פניו. נגילה ונפמחה בו ויכרסבו גם בכך יהיה. וישן מפני חפש נוליא: (יד) שיכנע האדם בעצמו ומבשרו. כיולא כזה אמר החכר למלך אלכור. (מ"ב ס"ט) ו"ל ועוד יש פעם שיפלאו כוכב בעצמם בעוד שלא רחמו מקריים. וככר יוסו שמשפטיים במנפם הדברים הדקים כפנייהם והיעונו. ורובנו משמחם מקברת הממים להקברות. ומחבלכלה נפשו זמן מה בבית אשר היה בו מה ע"י ע"כ. ודוגמת זה סופר על הכתם הנרשם במראה זכוכית ע"י הכתם האשה בימי נדה דומה. וזכר זה הרלב"ג ז"ל בשם הפילוסוף בחמלת כפכה כי משא עיי"ש: (טו) סעיפי העלילה ותועלותיה. כלומר טעמים קשים מהמטה הגדולה והתועלות אשר בה:

פרק ג (ה) שיעמידו בני אדם עליהם. שהשלוחים הסס יעמידו את בני האדם על אומי עשותם: (ב) לא ממאמר ולא מומן והכונה. כי לא נוכל לדעת כמות המאמר אשר חלו חייבים להדות לו בו. וגם לא בליזם זמן יפטר להדות לו. גם לא נוכל לדעת מנות ואיכות השבח. ומה נאמר ומס לדבר בשכחו ית' עד שהשלוחים הודיעונו עמים מיוחדים לזה ומאמרים מיוחדים בתכונה מיוחדת ובענה נאומה ולאמרו מזהו נכול הסודאה וקראוהו חסלה: (ג) במורה ושטר ועדות. כספק או בשכר ושיכיו עדים נכד: (ד) ציד הבר והים. שיהיה לזכר נכר כמדבר או כיס. כלומר מן הספק: (ט) בתפישו המקח. במפניה: (ו) בכל שער שהם. בכל ענין מהם: (ז) ואם היה בהלקות בו. כלומר שאם נטח שטרקיים לחמו להלקוחו. לא היינו יודעים כמה מלקוח. וכן כמה קללנו ומתכחה. וכן איכות הסכסא כיד או ככלי בחקך.

או שלא יספיקו ממנו כי אם בהמתו ואם עונש כל סוּק אחד או קצת אינו דימה לקצתם.
 דשמו הנביאים לכל אחד מהם תשלום ידוע ושהפז קצתם עם קצת בענינים ושמו לקצתם
 תשלום סוּק. (ח) ובעבור אלה הדברים אשר ספרנו והדומה להם הוצרכנו לשליחות
 הנביאים כי אם היינו מנחמים לעצמנו היינו חולקים בדעותנו ולא היינו מסכימים על דבר
 (ט) ועוד בעבור השמיעות כאשר בארתי:

פרק ד וכיון שבארתי איך הביא הצורך לשליחות הנביאים ראוי שאמשיך לזה (ב) איך
 התקיימה להם השליחות אצל בני אדם ואומר בעבור שהיו בני אדם
 (ג) יודעים כחם ויכלתם שהם אינם יכולים להכריח הטבעים ולא להפך העצמים אך הם
 נלאים מעשות זה כי זה מעשה בורא שהכריח הטבעים הנואלים ובראם מבורים ויהיה
 ענינם לברוח זה מזה ושנה עצמי נפרדהם עד ששבו הנואלים לא יראה מהם עצם נמוך
 אבל נראה דבר אחר וזאת העצמים האלה המתבודדים רוצה לומר אדם או צמח והדומה
 לזה מהנשטים מהחייב להיות זה אצלם סימן מעשה הבורא. וכל נביא שיבחרהו הבורא
 יתכרך לשליחותו נתן לו אות מאלה האותות אם הכריח טבע כמו שניעה האש משרוף
 ועצירת הנהר שלא יעבור והקטיד הגלגל מהליכתו והדומה לזה (ג) או הפוך עין כאשר
 נהפך הדן דומם והדומם חי והמים דם והדם מים. וכאשר ינתן לו אות בזה יתחייב הדומה
 אותם מבני אדם להקדישו ולהאמין בו במה שיאמר להם כי החכם לא נתן לו אות (ד) עד
 שהיה נאמן אצלו. וזה הענין אף על פי שהוא בשכל הוא כתוב בספרים כאשר ידעת
 מדבר משה רבינו והאותות המלאים אשר נתנו לו מה שאיננו צריך לזכרם הנה. וכאשר
 הם מבורים בספר ואלה שמות וזולתו ופרושם. ובמו שאמר לעמו (דברים ז') הבטות
 הגדולות אשר ראו עיניך. ומי שהאמין בו מבני אדם הם הצדיקים כאשר אמר (שמואל ז')
 ויעש האותות לעיני העם ויאמן העם. ומי שלא האמין בו הם התועים. וכאשר נודע מענין
 מי שנאמר בו כי לא האמינו באלהים ואני צריך לאמר הנה דבר (ג) אשכור בו האמתות
 והוא שהבורא יתכרך (ו) איננו הופך עין עד אשר ידוע לבני אדם שהוא עתיד להפכם.
 והעלה בזה להאמין בנבואות אבל סבלי עלה אינו הופך כאומה מן העינים. כי אם היינו
 חושבים זה היו האמתות נפסדות לנו והיה כל אחד ממנו כאשר ישוב אל ביתו ואל בני
 ביתו לא יהיה בטוח שלא יהפוך עיניהם הבורא ושהיו וזאת מה שעזבו (ז) וכן בשיעור על
 אדם

שביל האמונה

בחוק או נדפיק. וכן חיות הקלל והחוכמה: (ח) ובעבור אלה הדברים בו'. לעומת דברי פגאון
 ז"ל הם מתנשאים גם דברי המכר למך אלכזר כסיתן ז' מהשליש וז"ל ועוד כי חן המאנים והסגליים
 הכס ידועים. פהם נדעם בעלמם לא דעו שיעורם. כי אהמו ידועים שהענוה חובה. ומוכר הנפש כענינם
 ובשפלות חובה. וההנאה מגוה. וההפקר עם הנפיש מגוה. והגיהא על קנה הקדוהוה מגוה. וכבוד
 השכות חובה. וזכמה האלף. אך הנבלת אז ושיעורו. עד שיהיה טוב לכל. אינו כ"ל ללוקחים ית' ע"כ:
 (כ) ועוד בעבור השמיעות. כי לולא ששמעו אותם חטי הנביאים לא היה דעוהו ופלה עליסם במחלה:
פרק ד (ב) איך ותקיימה להם השליחות בו'. איך התקיימה נבואת הנביאים אלל בני אדם. וכמה
 ידעו שגוהאם לחמיה נפיהא מחל הכוחל ית': (ג) יודעים בכחם ויכלתם בו'. ר"ל כי
 כבר ידעו לבני אדם שאין כחם ויכלתם מספיק להכריח את הדברים הנפרדים צמנעם ולהכרם. או לכרך
 עלם לעשוהו עלם אחר. כי אלם הענינים רק מעשי ידי יצר מהם ורק הוא הכריח את היותם להכרם.
 הנפרדים צמנעם ותמננדים זה לזה. וברלם מחוברים ומורכבים. למען יהיה ענינם חמיד לברוח זה מזה
 ולהפחד מהרכבתם מה שזה הוא סנה ההויס וההפחד. זין סנה עלם היותם לעלם אחר המורכב מהם.
 כמו הנשח וברי עד שאין יכיר בהם שום עלם מעלמו ויחויב שמעשה כוסי יהיה סוכן מעשה הבורא
 ית'. וע"כ כל נביא כשיבחר בו הבורא ית' שלחמו. הוא נתן לו אות מחלה עמיים. ונמו שהולך כנאלו
 ז"ל ומנאר: (ג) או הפוך עין. כבר בארתי בקדמה הסדר אוח' י' עין ועלם סה דרובים לעמן אחר
 אלל העתיקים עיי"ש. והיה גם כן הכונו כסיפוך עין. כלומר ספוך עלם לעלם. וכלמן סנה המלל עוד במאמר
 החשישי עיי"ש. וגם בדברי המכר (כוזרי מ"ה סימן ו' וכ"ח) עיי"ש. וכ"כ האל"כ ע"כ המזיפ צמסוק וכנה
 הפע עמד בעיניו שהפעם כמו בעלמו ע"ש. וכן להקר וכנעם הפמים לפוהר (שמוה נד) סירשו צו נשן מרהל כאלו
 אחר וכעין השמים. וכן אדמו עלם מפניים (איכ"ד ז'): (ד) עד שהיה נאמן אצלו. כי הבורא החכם לא
 מסר נידו את האוח. אס לא שידע ממו שהוא נאמן לנתי אללו (ה) איננו הופך עין בו'. ר"ל: שבבורא ית'
 הוא אשר אמר יתקיימו אחר המסות עיין דניגור שח"ז: (ו) איננו הופך עין בו'. ר"ל: שבבורא ית'
 אינו מהקר שום עלם לעלם אחר כליחי גלם סודו אל: ענדו הנביאים מחלה שיעודו זה לבני אדם: זוכדי עיי"ש
 יאמו דבריסם אלל העם. כי מלו סיה מהקר את העלמים גם מבלי סנה ומבלתי גלם סודו מחלה. היו המסות
 נפסדות לנו. וכמו שהולך ומנאר: (ז) וכן בשיעור על אדם בערות בו'. כנ"ל וד"ל עלם וכל אחר
 לכסיד

אדם בעדות או הן כדון אבל צריך שנאמן כי הנמצאות על הכונתם (ח) לא ישנה אותם כדאם כי אם אחר שיעיד עליהם. ואומר עוד שלא יתכן בחכמה שיהיו השלושים לבני אדם מלאכים מפני שכני אדם אינם יודעים שיעור כח המלאכים ככה שיוכלו ולא כמה שילאו ממנו וכאשר יבואו באותות מלאים יש לבני אדם לחשוב שכל המלאכים כן טבעם ולא יתאבת אצלם שהאית הרוא מאת הבורא אך השלושים כשהיו בני אדם כסמו (ט) ונמצא עושים מה שנלאה מעשותו ומה שאיננו כי אם סמעה הבורא (י) תתאמת להם השליחות במאמרו. ואומר עוד כי בעבור העלה הזאת השנה בין הנביאים זכין שאר בני אדם כמות שלא יחשבו בני אדם כי כאשר יבולים להיות לעולם (יא) שלא כדרכם הם כן יבולים לעשות האותות המלאים שלא כדרכם הם. ועל כן לא הספיק להם מבלעדי אכילה ושתיה ולא מנעם מן הוונן כרי שלא יכול הספק באותותם ויסכרו בני אדם (יב) שהמניעה התיא מפבעם וכאשר נתקנה להם נתקנו להם גם כן האותות. וע"כ עוד לא הבטיחה בכריאות הגוף התמיחה ולא במטון הרבה ולא בכנים ולא ההצלה מחכם חומס בין במכות או בהרפות בין בהרינה כי אם היה עושה זה היה אפשר שייחסו בני אדם הענין ההוא אל טבעם שיצאו בו סגור שאר בני אדם ויאמרו כאשר יתחייב יציאתם בענין הזה כן התחייב שיוכלו על מה שנלאה ממנו. (יג) ואומר בהכמתו געלה על כל מאמר כי עזבם בכל עניניהם כשאר בני אדם והוציאתם מכללם שנתן להם יכולת על מה שנלאים ממנו שאר בני אדם שיאמת אותו ותאמן שליחותו. (יד) ואומר בעבור זה עוד לא שמע עושים האותות חביר ולא יודעים העתידות חביר שלא יחשבו הרוב חכם שיש בהם טבע מיוחד נחייב זה אבל שם אותם עושים זה בעת מן העתים וידעו זה עת מבלעדי עת ויתבאר בזה שהוא בא אליהם מצד הבורא ולא מצדם ישחבה החכם ויתברך:

ואשר הביאני לזכור כל אלה הדברים הנה שראיתי אנשים הפסידו אותם מחשבותם כאשר חשבו בדברים האלה וקצתם אמר הרחקי שימות הנביא בשאר האדם וקצתם שהרחיק שירעב ויצא וקצתם הרחיק שישגל ויליד וקצתם הרחיק שיעבור עליו ההסם והעול וקצתם הרחיק שיעלם ממני דבר מן הנמצאות. ומצאתי כל מה שהזכירו און ועול אך התאמת לי שהחכמה ככה שעשה הבורא בענין שלוחיו היא דומה לשאר מעשיו כמו שאמר (מסילס ל"ג) כי ישר דבר י"י וכל מעשהו באמונה. והמה לא ידעו מחשבות י"י ולא הבינו עצתו:

פרק ה (ה) ועמדתי על שהנביאים היה מהאמת אצלם שהדבור שהיו שומעין היה מאת הבורא קודם שייחסו הבורא אצל ע"ו והוא שהיה נראה לו אות מתחלת עם התחלת הדבור ותשלם עם השלמתו והוא אם עמוד עין או עמד אש או אור בהיר (ג) מבלעדי האורים הנרילים וכאשר רואה הנביא זה יתברר לו בלי ספק כי

שביל האמונה

לכעד נחזירו פוס דבר ונס לא לדון אותו נשום דבר. כי שמה חין זה חבירו ידוע לו ורק שאלם אמר מהסך והיה נמוסו: (ח) לא ישנה אותם בוראם כ"א אחר שיעד עליהם. כ"ל: (ט) ונמצא עושים מה שנלאה בו. ונלא זהה שסע עושים מה שנלאה ממנו מעסמו: (י) תתאמת להם השליחות במאמרו. דע כלמת שפיתוחה הוא מהאמרו י"י: (יא) שלא כדרכם הם. שלא כדרכ שאר בני אדם: (יב) שהמניעה הדיא מפבעם בו. ר"ל כי אלו לא היו הנביאים לוכלים וסומים ונזונוים ככר אדם. היו סלמסו מדמים נדעסם. ככעס האכילה וכספסיה והמפגל. מועט מעשות האותות. וספ"כ הנביאים שנתקט כללם ואינם נחייבים להם. נתקנו וכושדו לעשות האותות. ולא ד' פעל כל זמא: (יג) ואומר בחכמתו געלה בו. וע"כ היה חכמתו י"י שהוא געלה על כל מאמר. לעזוב אה הנביאים בכל עניניהם כאשר בני אדם. ועט זה נתן להם יכולת על עשות האותות. לממן מהאמת נכוחתם ויאלמו דכריהם שסם מהת הבורא י"י: (יד) ואומר בעבור זה עוד ח"כ. וכעבור זה ג"כ היה חכמתו י"י שלא יהיה להם יכולת לעשות האותות בכל עת שירלו. כדי שלא יחשבו ההמון שיש בהם סכע מיוחד המכסרים להם:

פרק ה (ה) ועמדתי על שהנביאים בו. כלומר עיינתי כסכלי לדעת חין היה מהאמת הדיבור אל הנביא כחלה נביתו. שרס שייחס אותו הבורא ליהוה נכילה אל עמו. ולא נתן לו עוד שום אות. ואין ח"כ ידע הוא עצמו שהדבור הוא לו זמא הבורא י"י ועמדתי על זה כי בעמוד עין או אש ידבר אליהם. וכמו שהולך ומכאר. ומה שחשש שמואל הנביא ע"ה במחלה נכוחת כאשר קרא אליו ד' שצילי קורא אותו כספורס כשחלל ח' ג'. זה היה רק כאשר קרא אותו שפיין עלמו להתנבוא. וע"כ כאשר אמר לו עלי שיקול הסוף הוא קול מעל מדבר אליו ולא הכין עליו לנבואה. כלמר עט ויבוא ד' ויהי"ב וכו'. וכמו שפאר עט כהד"ק ז"ל כי נפסם סהוא נראים חכמה לנגד עיניו. אשר לדעת הנאון ז"ל היה כמוד עין או אש או אור בהיר. לממן ידע שמואל כי הדבור הוא לו מאת הבורא י"י: (ג) מבלעדי האורים

כי הדבור באת הכורא . ואפשר שיראוהו גם בן העם (ג) כמו שהיו עם משה כשהיה נפרד
 מדם ללכת אל מקום הנבואה היו עומדים ובכימים כאויר והוא צח בלי ענן ועיניהם אל משה
 וכאשר היה מגיע למקום הנבואה היה יורד הענן בעמוד ויעמיד עד אשר ידבר עמו ויעלה
 וישב אליהם כמו שאמר (שמות ל"ג) והיה בצאת משה אל האהל יקומו כל העם ונצטבו איש
 פתח אהלו . וכאשר ישוב אליהם ויניע שליהותו היו אומרים אמת אנו ראינו נקיות האויר
 קודם הניעך וירדת עמוד הענן בהניעך (ד) והיה עובדו כשיעור שמעך הדברים אשר אמרת
 אלינו . ועוד כי מצאתי קצת הנביאים אשר לא פורש בענינו שהיה מדבר אליו בעמוד
 ענן התכאר מענינו בכפר אחר שהיתה נבואתו כן . כי שמואל הובא עם משה ואהרן ואמר על
 הכל (מלכים י"ט) בעמוד ענן ידבר אליהם וכאשר מצאתי בזה שמואל אין ספק כי רבים
 מהנביאים כמדוה . ואם ישאל שואל איך עמדו החרטומים כנגד משה ואזהרתו נאמר כי
 האזהרות אשר עשה משה עשרה (ה) הפיכת המטה והתשעה האהרים לא זכרה התורה
 (ו) שעשו נדודו כי אם השלשה והשלשה גם כן לא זכרה התורה (ז) להשוות בינם ובינו אבל
 זכרה זה לשנות מעשהו ומעשיו . והוא שבארה שמשעה עשה דבר נראה כאשר צוה יי
 ושאלה עשור דבר נסתר ונעלם באשר חוקרים עליו ומגלים אותו ותראה ההתבולה בו כמו
 שאמר בשלשה ויעשו החרטומים בלטיהם . והאת המלה בלשון נופלת על הדבר הנסתר
 והנעלם כמו שאמר (מ"ב כ"ח) הנת היא לוטה בשטלה אחדי האפוד . וכמו (ישעיה כ"ה) פני
 הלום הלוט על כל העמים (מ"א י"ח) זילט פניו כאדרתו . (ש"ג י"ט) והמלך לאט את פניו .
 (ש"ס י"ח) דברו אל דוד בלמ וזהו מה להם . וכאשר פרשה התורה באמרה בלטיהם או
 בלטיהם התבאר כי זה לנגות פעלם לא לאמתו . וזה כאמרך אמר ראובן דברים ישרים ואמר
 שמעון דברים מעוותים או תאמר עשה לוי מעשה טוב ועשה שמעון מעשה רע כי איך
 מבין כי אם להכביל בין שני המאמרים ושני המעשים לא להשוות ביניהם . וכיון ששמתי
 זה השרש איננו צריך להראות איך היה אפשר בו שיעשו התבולה בהלקים מעמים מן
 הבנים ומשנים אותם בצבעים ואיך היו השליכים בקצת אנשי הבנים והבנות מדם
 הצפרדעים אלא שאלו החלקים לא יתכן כמדוה כנרמים הגדולים אבל אשר עשה משה
 ישנה מן היאור כלם ושעורו מהלך ארבע מאות פרסה מעלאיך עד מריז מ . וכן העלה
 הצפרדעים מכלו מה שאי אפשר בו התבולה ולא ערמה אבל הוא מעשה העוון החכם היכול
 כמו שאמר (מלכים קל"ו) לעושה נפלאות גדולות לבדו . ואם ישאל שואל איך נבחר יונה
 לשליחותו וברח סכנה והחכם (ח) איננו בוהר מי שימרהו . אומר (ט) כבר הסתכלתי בדבר
 יונה ולא מצאתי כתוב שאומר כי הוא לא הגיע השליחות הראשונה אף על פי שלא
 מצאתיו גם כן אומר שהגיע אהתה אך הייבתי להאמין בזה כדרך כל הנביאים . ושהתבס
 לא בחר לשליחותו מי שלא יגיענה וכבר מצאתי הכתוב אומר (נכמה מקומות) וידבר יי אל
 משה

שביל האמונה

האזרים הרגילים . לומר שהאור הראה אל סביבו הוא אור בדין שלא נסבע האזרים הרגילים לסיוע
 מהממש והספק ופניאל . והוא האור הנקרא כבוד ד' ומכיל קלאווי סביב . וכמו שזכר זה הגאון ז"ל
 במאמר ספני פרק י"ד עיי"ש : (ג) כמו שהיו עם משה : עמו של משה : (ד) והיה עיובדו כשיעור
 בו . מהמכב טעק שיעור זמן מספיק לשמוע אלה הדברים אשר אמרת . לא פתוח ולא יותר : (ה) הפיכת
 המטה והתשעה האהרים . מנחה נכרות לא נפיתסה למשה כ"ל הקב"ה בכבודו ובתפארו : (ו) שעשו
 נדודו כ"א השלשה הפיכה המטה ודס ונעבדע : (ז) להשוות בינם ובינו כו' . ר"ל כי ממה שאמרה
 ספורה בלטיהם או בלטיהם וגם הספיק לה אמרש ויעשו כן החרטומים . זה יעיד שזונת המורה היסה
 להכביל בין עיקרי מעשיו . ולגות על החרטומים שהיו מעשיו רק ענין טבעי במחצלה עלמה אכר אלו
 היו חוקרים פניה היו מואלים אותה . כללו האמר שהפיכה קצה המים לדס היסה ע"י נכס אלוס וכן
 סעלאחס קצה הנפרדעים מן היאור היסה במה שפסלבו לחוך היאור איזה דבר אשר מסכעו להכריח את
 הנפרדעים מן היאור אל היבשה . וכיוצא מאלה המחצלות . מה שזונת בזה הוא נמנע בכנין האזרות
 אשר עשה מרע"ה . כי לא הספיק עוד מחצלה להפך את מימי כל היאור הגדול ההוא לדס . ולא להעלות
 את כל הנפרדעים אשר בו אל היבשה . אם לא שיעשה זה העוון החכם היכול והוא סבורה ית .
 ודברי הגאון ז"ל אלה בנצינוס ובקומחס גאמרו מפי הכמר למך אלכזר (מאמר ה' סכ"א) ח"ל זה
 ספרש בין מה שנעשה ע"י משה . ובין מה שטעמו החרטומים בלטיהם . אשר אם היו מחספים עליהם .
 הם מואלים המחצלה . כמ"ש ירמיה הכל המה מעשה החטאים בעת סקודחס יאכדו כ"ל אם חספוד
 וחמפס עליהם יהיו לחפס . והנעשה ע"י משה כל אשר חספס עליו חמלחו כחכס סקוי ע"כ : (ח) האמר
 בורר מי שימרהו . איך נבחר הכורא ית' את יונס בן אמתי לסיוע לו לנביא . אם ידע ממט שימרה
 גזרו ויבחר מן הכורא : (ט) כבר הסתכלתי בו . ר"ל כי עם שלא מלאנו הכתוב למרר בסירות שביע
 נביאחו

משה לאמר דבר אל בני ישראל לאמר זאיננו מפורש וידבר משה כן אל בני ישראל כי אם בקצתם. (י) אבל ברח יונה משני דברים שישלחנה פעם שנית בשליחותו כי עלה בלבו כי הראשונה התראה והשנית לאיים ולהפחיד בעונש ופחד יונה שייעדם בדבר וישבו ויסתלק הויעד הווא וייחסו אותו אל הכוב ויצא מן הארץ (יא) אשר יעדס הבורא שתהיה בו הנבואה. וזה מפורש באהרית מאמרו (יונה ד') אנא יי' הלא זה דברי עד היותי על אדמתי על כן קדמתי לברוח תרשישה. ולא היה עליו בזה חטא מפני שלא אמר לו אלהיו הנני שולח אותך שנית אבל היה זה דבר שעל לה לבו ודחה כה (יב) שאפשר להיות או שלא להיות והשיבו אלהינו אל הארץ המיוחדת בהכרח עד שנבא אותו ושלחו (יג) ונשלמה חכמתו :

פרק ו ואחר כן אנאר ענין כפרי הקדש ואומר כי הוא (ה) קצר לנו מכלל מה שהיה בזמן ההולף הנדות נתקן בהם לעבודתו זכרם בספרו וחבר אליהם מצותו וכסך אליהם מה שהוא נטמל עליהם והיה זה תועלת קיימת לעולם. והוא שכל כפרי הנביאים וספרי החכמים מכל עם אף על פי שהם רבים אינם בוללים כי אם שלשה שרשים. תחלתם במדור הצווי והאזהרה וחס שער אחד. והשני נמול ועונש והם פריהם. והשלישי נגדת מי שהטיב בארצות והצליח ומי שהפסיד בהם ואבד. כי התקון השלם לא יהיה כי אם בקבוץ אל השלשה. והמשל בזה אומר כמי שנכנס על הולה שיש לו קדחת והתברר לו כי סבת חליו תגבורת הים ואם אמה לו אל תאכל בשר ואל תשתה יין כבר תקן מענינו ולא התקון השלם ואם יוסיף ויאמר לו שלא תמרוץ דעתך כבר הוסיף בתקון ואינו עד עתה שלם עד שיאמר לו כאשר קרה לפלוני וכאשר יעשה זה כבר נשרם תקונו ועל כן קבצו הספרים אלה השלשה שרשים ואיני צריך לזכור דבר מהם מפני רובם. ואחר כן אומר שההבם יתעלה מדעתו שתורתיו ודברי אותותיו צריכים בארץ הזמן אל מעתיקים כדי שיתאמתו לאחרונים כמו שהתאמתו לראשונים (ג) שם בשכלים מקום לקבול ההנדה הנאמנת

שביל האמונה

נבואחו על גפני נטה פרס נרחו. מצויים אנו להאמין זה מולח הסכה עומה. שאלו ידע הכורס שימרה עדו לא היה נוסך בשליחותו. וע"כ בלי כסף הגיע נבואחו אליהם פרס נרחו. וכמו שמבאר וסוף : (י) אבל ברח יונה משניו דברים שישלחנה בו. כ"ל לדעתי. ור"ל שזרחה יונה משיפולחו פעם שנית. כי עלה בלבו שיפולחו פעם שנית לאיים ולהפחיד בעונש. ופחד יונה שאם ישיבו מדרכם הרעה. ישבו הכורס ית' ויהס. וישונו דבריו מרע לפונ. וע"כ ברח קודם שפניעשו השליחות השנית. וכמ"ש ע"כ קדמתי לברוח תרשישה. כלומר קודם שהגיעתי הנבואה השנית. וכמו שהולך הגאון ז"ל ומבאר (יא) אשר יערה הבורא שתהיה בה הנבואה. כ"ל לדעתי. וזונו למה שאמרו חז"ל שאין השכינה שורה על הנביא בחוץ לארץ. וכן אמר החבר למך אלכזר (מאמר שני כ"ד) ויקם יונה לבדוה מרשישה מפני ד'. לא ברח כ"ל ממקום טבובוה וכן הכיף הדג המבאס עם נפס המכילתס. ושד"ק בתחלת פירושו ליחזקאל עיי"ש. ורשי"ז"ל כתב (יונה ה) ז"ל ים שפמה מרשיש והוא כסוף לארץ. אמר מנחה לי הים שאין השכינה שורה בח"ל. אמר לו הקב"ה חייך יש לי שלוחים כיוצא בך לשלוח אחרוך ולהביאך משם ע"כ. וע"פ הדברים האלה אמר הגאון ז"ל כסוף דבריו. והשיבו אלקינו אל הארץ המיוחדת בהכרח : (יב) שאפשר להיות או שלא להיות. שלא ידע בבירור שיוסיף ד' שנית ידו ויפולחו עוד הפעם אל נטה. ודחה רק את הספק : (יג) ונשלמה חכמתו. כלומר שאחרי שהשיבו בהכרח ויבא אותו כדלונט. ח"כ נשלמה חכמתו ית' נבחרו בו. ונשלה השאלה :

פרק ו (ה) קצר לנו מכלל מה שהיה בו חסן דבריו ז"ל הוא. שאחרי שבאר בפרקים הקודמים. שהשכל מחייב היות בני אדם מוצאים מולח מולח הכורס ית'. מה שבזה יחייב גם השכל להאמין בהגלות הכורס על הר סיני למד לעמו חזרה ונכות ולהפטיעם את דברוה קדשו מלהכות אש. וכמו שכבר נתקיים לנו זה כמה שראינו כעונונו ונפגענו באינינו. והאחרונה והמפסימה שהעמידנו לט הנביאים ע"ז : שב עתה לבאר שלא לצד המלוח וההזכרות אשר בתורה יחייב השכל להאמין היותם מולח הכורס ית' אבל שגם ההגדות והסיפורים אשר בפרס המורה. וגם הנמול והעונש אשר יעדס לעובד ולממרה. כלם הם מחו ית'. וזה כי לא יפסל החועלת אשר במלוח והזכרות. אס לא בזכרון נמולס וענש. וסיפור מיו שהפיו בהס והגליוה. ומי שהפסיד בהס ואבד. וע"כ מלבד הגמול והעונש אשר זכרה המורה בענין המלוח וההזכרות. ספרה לנו ג"כ בדרך קצרה קלה מהמעשים אשר חלפו בזמן העבר. כמו מעשה המבול ודור הפלגה ואנשי סדום. ומעשה החבות ומצרים וכיוצא. למען נקח לעך מוכרי מהמעשים ההם. להשתדל במעשה הטוב ולהזכר מן הרע. והיה מתקיים בזה לעבודתו ית'. ויהיה זה מועלת קיימת לעד לעולם ועיין בספר המורה בפרק חמשים מהשלישי מה שהאריך לבאר תועלת הסיפורים אשר באו בחורה ויועס לך :

(ג) שם בשכלים מקום לקבול הכורס. כ"ל שהבורא ית' הטביע בשכל האדם וינפשו מקום לקבל ההגדה

הנאמנת ובנפש מקום להתישב בה כדי שיהאמהו בו ספריו והגדותיו . ואני רואה (ג) לזכור חלקים מאמת ההגדה לולא כי הנפשות מתישבות שיש בעולם הגדה אמיתית לא היה אדם מקוה מה שדרכו לקוותו ממה שיבושר בו בהצלחה בסוודרה והתועלת ממנו מבטחה פלוגת (ד) שבה האדם וצרכו מושמים לקנות ולא היה נ"כ ירא כמה שיראים סמנו מבטחת הדרך הפלוגי וכן ההכרזה בטניעת המעשה הפרוני אם לא יקוה ויירא ויפחדו בו כל עניניו א"ט לא יחשוב שיש בעולם הגדה אמיתית לא יקבלו מצות מלכ ולא ההרתה כי אם בעת שיראו אותו בעיניהם וישמעו דבריו באזניהם וכשלא יהיה עמם יתחלק קבול מצותו והזהרתו ואלו היה זה בן בטלה ההנהגה ואבדו הרבה מכני אדם . ולולי שיש בעולם הגדה אמיתית לא היה מניע האדם לדעת שזה קנין אכזי וזה ירושת זקנו וגם לא היה מניע לדעת שהוא בן אמו כל שכן שיהיה בן אביו יהיו עניני בני אדם ככפקות עד שלא יאמינו כי אם בסה שיפול חושם עליו בעת נפילתו בלבד . וזה הדעת קרוב (ה) מדעת התעלמים אשר זכרנו במאמר הראשון . כבר אמרו בספרים כי ההגדה הנאמנת אמת (ו) נאמנת הדבר המושג בראות הוא אמרו (ימינו) כי (ז) עברו איי כתיים וראו וקדר שלהו והתכוננו מאד (ח) ולמה הוסיף בשער ההגדה והתכוננו מאד אמר כי ההגדה יפול בה ההפסד מה שלא יפול במחשם משני צדין . אחר מהם מדרך הסברא והאחר מדרך ההורה ועל כן אמר והתכוננו מאד . וכאשר השתלנו באלה השני ענינים איך נאמין ההגדה עליהם מצאנו בשלל כי הסברא וההורה אינם נלמדים אלא מן היחיד אך הקבוץ הרב (ט) סברותם לא יתחלקו אך אם יורו ויפסידו על בריאת ההגדה לא יעלה זה בין ההבון מהם אך תהיה הגדה בכל מקום שתצא תצא עמה הגדת הסכמות . וכאשר תראה הגדה אבותינו בני ישראל (י) על אלה השלשה שרשים תמצאת נצלת באלה הטענות כהורה נאמנת :

פרק ז וניון שהקדמתו אלה הדברים אני רואה לסמוך לדבריה האלה (ב) הדבור בבטול התורות כי יתקומו . ואומר (ג) כבר קבלו בני ישראל על כבלה גזורה שטענת ההורה אמרו להם הנביאים עליהם שלא יבזילו ואמרו ששמעו בו במאמר בפורש יתחלק סמנו כל מהשב וכל סברא . ואחר כן התכוננתי בספרים ומצאתי מה שיש בהם מורה על זה תחלה שרוב המצות כתוב בהן לדורותיכם . ועוד מה שאמרת (דנני' ל"ג) הורה צוה לנו משה

שביל האמונה

הנאמנה . עד שהפסוק נוסחתי ודעתן מתיפכה ככנסת נאמנה . כלנו שמעו באזניהם ודלו בעיניהם . ונ"ו כדי שתחמם כלל האדם ההגדה והסיפורים המוריים . אשר אל"ל זולת זה וכאמור : (ג) לזכור חלקים מאמתת ההגדה . מנידו הסועלה הגדול המכר כהלל אלדס מאמונה ההגדה בטניעת המוריים : יזכור עוד קנה חלקים ועומים אחר לא יתכן היותם . אשלא שהפסוק בלדס האמונה וההתפסוק והשסמון בהגדה נאמנה : (ד) שבה האדם וצרכו מושמים לקנות . ר"ל שלא היה ספק מקום תועלת מהם מלאכה וסחורה עם שהפסד בו הכח לקנותם ולעסוק בהם . כי לא היה מאמין כמה שיבושר בהלמה בהם : (ה) מדעת המתעלמים . הם צעלי העמידה וכוח הדעת השנים עשר סוכר כפ"ג מהמאמר הראשון : (ו) כאמתת הדבר המושג בראות * כל"ל וכן הושקע בספר קול יסודה כחזי מ"ל סכ"ה : (ז) עברו איי כתיים וראו בו' . הרי שהפסוק מושג כראות למס סיגידו השלמים : (ח) ולמה הוסיף בו' * כל"ל כי בעצמו שההגדה יפול בה הפסד לאחד משני דרכים . או מדרך הסברא . כלומר שהמיד אוחס לא השיג הענין על בריו . והוא מגיד לפי סברתו . או מדרך ההורה : כלומר שהספוג הענין על אמתתו וקד עזרון לנו הטיול הממיר באלה הדבר כוז . והוא מגיד כפי זיון לנו . לוח אש"כ אלל האמונה וההכוננו מחוד . כלומר מה לנו להבין שלא היתה פה הפעולה : (ט) סברותם לא יתחלקו בו' . ר"ל שרק על הטיול המניד דבר . וכל לחשוב כדעתו שאין הגדתו אמיתית לחמת משתי הסבות המכרות . אבל קיבון הכתוב המנידים דבר . לא נוכל לחשוב עליהם כזה . כי אין סברת הכתוב והשגחה מקבלת חוקם . כי לנו היתה השגחה מקבלת חלוקה . כבר היו קלמה סוכרים חלוקה אחרת ממה שיסבדו קלמה . וגל היתה שהשגחה תכלס לענין אחד . והשגחה יחד חמיד . כי היתה השגחה כמה שהם מגידיים . השגחה כהורה ואמיתית מעלי שום ספק . וכן לא נוכל לחשוב על הכתוב שהסכימו בזיון . להקדיר דבר שלא היה . כי אין זה משפט הכתוב שיסכימו כלם על שום ודבר כוז . וכל מקום שהוא הגדה . הלא עמה זיון השגחה מהכתיים חסכתיים עליה : (י) על אלה השלשה שרשים בו' . ר"ל כי ממה שהיתה הגדה אשוינו על אלה השלשה שרשים . שהם הטעות והכמולים והסיפורים . יעלה מאלה השעוים שהם סכנתם וההורה . יען שהגדה הוא מעלי שום חולק וכאמור . ידענו מזה שהגדה נאמנה מאד מבלי שום ספק :

פרק ז (ה) הדיבור בביטול התורות . כלומר אם יתכן שתחמם הכורה שישגחה מאתו ית' ונחמיה אחרת חסכתיים אולא : (ב) כבר קבלו בני ישראל בו' . שזכרנו בגלון ז"ל אלה נאמנה שנינו ונחמיה הכורה הים מקובל כחמה דור אחר דור עד הגניזת ע"ה . במחמת מפורש בלתי סוגל שום סכנה לחיפוי

משה (ג) מורשה קהלת יעקב. ועוד (ד) כי אומתנו איננה אומה כי אם בתורותיה וכיון שאמר הבורא שהאומה תעמוד כל עמידת השמים והארץ מן ההכרח שיעמדו תורותיה כל ימי השמים והארץ והוא אמרו (יכמיה ל"ה) בה אמר י"י נתן שמש לאור ויבס תקות ירח וזכבים וגומר אם ימושו החקים האלה מלפני נאם י"י גם זרע ישראל וגו'. וראיתי באחרית הנבואות מזהיר על שמירת תורת משה עד יום דין ושליחת אליהו הנביא קודם . הוא אמרו (מלאכיג) זכרו תורת משה עבדי אשר צויתי אותו בחורב על כל ישראל חקים ומשפטים . הנה אנכי שולח לכם את אליהו לפני בא יום י"י הגדול והנורא . וראיתי אנשים מאומתינו (ס) שמביאים ראיה לדחות בטול התורה סדרך הבלל . ואומר לא תמלט התורה בשמנוה בה הבורא כאחד מארבעה ענינים . אם שיפרש בה שהיא עולמית וזה לא יתכן לבטלה . או שישמיה בחלק מהזמן כאלו אמר עשו זה מאה שנה ובטולו פחות כמאה שנה לא יתכן ואחר הכאה כבר נשלם ולא יפול עליו בטול . או שתהיה נסמך אל מקום כאלו אמר עשו זה בצצדים ובצצדים לא יתכן לבטלו ואם יצוה בזאתו בזאת מצדים אין בטול . או שיהיה מעולל בענה כאלו אמר עשו זה כעבור שמימי היאור נגדים וקודם שיעמדו מימי היאור לא יתכן לבטלו ואם יצוה בזולתו אחר גמירת המים איננו בטול . (י) וכאשר יאמר להם והנה הנה חלק חמישי והוא התורה אשר לא הגבל לה זמן ולא יסורו בני אדם מעשותה עד אשר יצונו בזולתה אומרים וזה נ"ב אלן הי היה בהלק מהזמן כי המדה תהיה ידוע' אם אצל האלהים על אמתתה או אצל בני אדם אל עת הצווי השני ועל שני הענינים יחדיו יבטל הבטול בצצדים ויהיה זמן התורה חלקי בשביל מ. חלת הצווי בה . וקצתם אומר זה החלק החמישי לא יתכן (י) כי התורה הכללית והחלקיות

שביל האמונה

לפניה אחרת . ועדן מימי הנאון ז"ל היטה הקבלה בחוקים מבלי שום חולק מהמיימדים . ורק אחר עבור זמן רב אחרי הגלויות עד הרמב"ם ז"ל והדור הבא אחריו . הלהס הקבלה להחמופס ומלו אז חכמי הזמן בעיוותים . ועם שהרמב"ם ז"ל מנה את זה לאחד מיסודי הדת בכ"ז נחלקו קצת החכמים בדבר זה כמו שמראה בספר העיקרים מאמר עליש עי"ש : (ג) מורשה קהלת יעקב . והירושפה לא חספק לעולם דור אחר דור : (ד) כי אומתנו איננה אומה בר' . כ"ל כי עיקר מה שבמיוחדת אומתנו מיון שחר האמוות . היא רק ע"י זאה הסורה אשר עם משה לבני ישראל . ואם האופפה האומה שמהיה קיימת ומיוחדת לעולם . א"כ גם זאה הסוד' המיוחדת אותם סה' קיימת לעד לעולם וכיוצא בזה הס נ"ב דברי הרב הסורה בספ"ס מהפני זול"ל והוא אמרו אה"י כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה עומדים לפני לאוס ד' קן יעמוד זעקס וממס . כי פעמים ישאר הזרע ולא ישאר השם כמו שהחלה אומות רבות אין ספק שהם מזדע פרס או יין . אלא שלא יודעו בשם מיוחד אבל כללה חוקה אומה אחרת . וזה ג"כ חללי הסנה על נחמה הסורה אשר בעבורה יש לנו עם מיוחד ע"כ : (ה) ששבויאים ראייה לדחות בר' . סוכן דכריו ז"ל כי אגשים מבני אומתנו אמרו בכל מי שיטעון בסורה חדשה ויאמר כי בהמטה הנבואה שנהפלה הראשונה . נדע נאמנה כי בדה זאת מלכו ולא ד' שאלו . כי לפון ביטול לא ידק אלל הסורה בשום פנים . וזה כי לא תמלס הסורה שמהסיה על אחד מהרבעים פנים . אם שיפורס בלתי מוגבלת בשום אופן . וה"כ לא יתכן שמהפבל בשום פנים . הואיל ובלתימה שפורס בה . או שיפורס בה שיהיה רק לזמן מוגבל . וה"כ כל הזמן ההוא המוגבל לא יתכן שמהפבל . ואחרי עבור הזמן המוגבל . והיה ביפולת אמתת קיומה הואיל וכן כהוב בה שמהפבל אחרי הזמן ההוא . או שיפורס בה שכל מלוכה הס רק במזדים ד"מ . וה"כ כאשר יגוה בסורה אחרת חוץ למזדים . אין זה ביטול . הואיל וכן כתוב בה שאין מלוכה אמרוה כ"א במזדים . או שמהיה מלוכה כנסה . והאמר בפירוש שאין מלוכה אמרוה כ"א בעבור שמימי היאור יגידים ד"מ . וה"כ ביה לה בעם אשר יעמוד היאור מהגרתו . הוא עלם קיומה . הואיל וכן כתוב בה נביאור שאין מלוכה אמרוה רק בעוד שמימי היאור מוגרים . וה"כ בכל המרכבה פנים האלה לפון ביטול לא ידק . וע"כ הסונון כביטול הוא עקר משפה . כי א"ל ליידי עוד אופן אחר מהחלוקה בהזכרם שיולק גם לפון ביטול בהלם : (ו) וכאשר יאמר להם בר' . וכאשר אמרו להם כי יש עוד אופן חמישי . והוא שמהסיה הסורה בלתי מוגבלת בשום אופן . ויקיימו אותה האגשים המלווים בה הלוק וקיים . עד שיוה להם הסורה ית' בזולתה שיהיו ואמרו כי גם בהנמן הסורה מבלי שום הגבלה זמן . כה"י לא יפול עליה שם ביטול . כי כבר היה הזמן המוגבל לה ידוע אלל הסורה ית' בעם אשר ליה בה . או אלל האגשים בעם הנמן אלה הסורה החדשה . כי אז נחבר להם שהראשונה היטה חלקיה . כלומר זמנית . לא כליתה כלומר נחמה . אזנני שהענינה האלה שמה ידועה המטה בעם אשר ליה בה . וידועה המלווים בעם אשר יפשו בזולתה . כבר יתכן לנו שמהפפה גם הסורה הנסמכה אל מקום כאלו אמר במזדים . ומהפפה לאחריה במזדים עלתם רבין הסכל בעת קבלת הפניה שהראשונה היטה זמנית מהחלה . ושלא נלשונו בה מהפלה כ"א לזמן מוגבל אבל לומר בה עם ביטול לא יולק : (ז) בי הוצרה הכללית והחלקיות בר' . כ"ל שמה שמהסיה מורה בלתי או חלקית כלומר נחמה או זמנית . אם לא שיפורס בה נלחיות או זמנה . כי לא יתכן שיפאר הדכר בכמה

והחלקיית לא היו כי אם שלא ישאר דבר סתם. וראיתי למי שהוא מפשיר הבטול (ח) בענין הזה שבעה באמרים וחושב שהם מדרך העיון ושגלם לקיים ואני רואה לזכרם ולזכור מה שיש עליהם מן התשובות. ואומר תחלתם חקשהו על החיים והמות הוא אוצר כאשר כשר להחיות בחכמה ולהמית בחכמה כן יתן התורה בחכמה ויבטלה בחכמה. ויתבאר לי כי יש ביניהם הפרש גדול כי לא היה כי אם להמית (ט) ולא נתן תורה לבטלה כי המות היא דרך הנסיעה אל העולם הבא אשר היא הכונה ולא נתן תורה בעבור לבטלה כי התורה אלו היתה בעבור לבטלה לא היה אפשר לכל תורה ככלי בטול להכביל הראשונה בשניה והשניה בשלישית עד אין תכלית וזה שקר. ועם זה אלו היה זה היה בתורת השנית לעולם הפך וכתירה, ובאור זה (י) שהתורה השנית יחיה בה הכונה וזולתה מפני שהיא תורה וזה משפט כל תורה ותחיה היא הכונה מפני שהיא מבטלת הראשונה וכן משפט כל מבטל שיהיה היא הכונה הראשונה והוא מאמר יש בדקות. והשני (יא) הקשתו על המות המצויים בתורה וסור התורה מהם כמות וראיתי שהמות לא היה אפשר שלא יסור התורה מן המתים כיון שלא יפול עליהם צווי ולא אזהרה ואין הקשה (יב) במה שאפשר בלעדיו על מה שא"א בלעדיו (יג) ואם לא יהיה אפשר בלעדיו הבטול עוד ישוב ההפך אשר זכרתיו עם בטול כל תורה. והשלישית (יד) על מי שעושה ביום וישבות ביום אחר ויצום ביום ויאכל ביום א' (טו) וזה ג"כ מדרך ההכרה כי האדם מפני שלא היה ביכולתו שיצום בכל יום ולא שישבות בכל יום לא היה נכון שיצוהו הכורא בזה והתורה יתכן לאדם שיעשה בכל דור ודור ביעיית הקשתו על מה שמשעיר ומגויש מפקח ומעורר שעושה כל אחד מהם בעת שהוא טוב שיעשה בו. והכתבתי מה שיש בין הדברים האלה כי כל ההצלחות כבר שטם נמול מי שעבד אותו וכל היסורין שטם נמול מי שהברת אותו אבל התורה לא שמה נמול לא על העבודה ולא על ההפראת ואלו היה מועין זה מועין (טז) היתה מפסידתו עליו התורה הראשונה מפני שהבטל שתחיה נמול לדבר שקדם לה כיון שאין תורה לפניה. והחבישית הקשתו (יז) על התאדם התמורה אחר שהיא ירוקה והדומה לזה. ואלה כלם התבוננתי בהם והנהגהם בהוייבים אם בכניה ובטבע או בהרגל והתורה איננה

שביל האמונה

בסתר. וזכירו האנשים מספקים במטעיהם אם הם נלחמים לו זמנים. וה"כ זאת הסוד לא תמלט. אם שיפוטם בה נחומה. וזו לא יתכן ביפולה. או שיפוטם בה זמנה וה"כ לא יפול עליה ביפול וכמו שמזכר רמב"ם: (ח) בענין הזה שבעה באמרים בו. ר"ל כי מי שיכפר ויחנך אליו ביפול הסודות יש לו בענין הזה שבעה באמרים. וחושב שהם מדרך העיון ושיש בכלם כדי לקיים הכשר הביטול: (ט) ולא נתן תורה לבטלה בו. ר"ל כי עיקר מהות החיים לחדש בעולם? הוא רק שיתקן עצמו בזה הסודות וימות ויכנס לפרקלין שהוא העולם ויתעב בו כעולם המתמיד ואין בו עום ביטול מעשה האויל והכל מעשה אחד עם שלא יתכן זה אלל הסוד. כי אם נלמד שיעקר מהות הסוד הוא בשתחבבל חס"כ ושכחול חמרת תחמיה. ח"כ חמויב גם הסוד השניה להיות כן אחרי שהוא עיקר מהות של תורה. וכן השלישית והרביעית עד בלתי תכלית. מה שהוא מנונה מאוד: (י) שהתורה השנית יהיה בת הכונה בו. ר"ל שאם נמנה כן בעיקר מהות של תורה הוא בשתחבבל חס"כ והכוח אחרת תחמיה. מהיה אלל הסוד השניה היקר ומסירה כי כמה שהיא תורה. ח"כ לא יהיה כונת המנוה עליה בעלם ורמב"ם. וכמו שהנחנו שיעקר מהות הסוד הוא בשתחבבל ומהיה אחרת תחמיה. וכבר אמרנו שהיה הטובה עליה בעלם ורמב"ם בעם הנתן הסוד אשר לפניו. כמשפט כל מבטל. כלומר של דבר הנעשה רק בעבור דבר הבא אחריו ומבטלו. מהיה הטובה בעלם ורמב"ם על הדבר המבטל ההוא גם בעת עשות את הדבר הרצפון. וזה היקר ומסירה. כי בענין רמב"ם מהיה כונת השניה בעלם ורמב"ם. ובענין השלישית אשר אחריה. הכונה בה רק במקרה ושהיא ולא נוכל לומר שהכונה הימה מתחלה על השלישית. כי לטי זאת ההנחה גם השלישית המבטל וכן הרביעית וכן לעולם: (יא) הקשתו על המות בו. שהמהים הם מלוחים בצורה בחיים ונעשים חפשים זמנה כמחש: (יב) במה שאפשר בלעדיו בו. כלומר אין דנין אפשר משח"א. כי החיים אפשר להם שיקיימוה לעולם: (יג) ואם לא יהיה אפשר בו. ר"ל שאם נמנה כי גם אלל החיים ח"א מצוי שתחבבל. סבוב ח"כ הקושיא למקומה מהיה בזה היקר ומסירה: (יד) על מי שעושה ביום בו. ר"ל כי משפ שלמות הסוד נשנות ממלאכה רק בשכחות ובמעשים ולגום רק יום אחד בשנה. ח"כ טפלות מלוחים ואזכוריהם תחת הזמן והאפשר שהבא עם אשר תחבבל בכלה: (טו) וזה ג"כ מדרך ההכרה. כלומר גם זה הוא דבר שא"א ואין ללמוד ממנו: (טז) היתה מפסידתו עליו בו. ר"ל כי הסוד הראשונה תפסיד שנינו זה. כי לא נוכל לומר דבר שהיה נמול למה שקדם. האויל ולא היה עוד שום תורה לפניו. ואין עוד על מה לגמול: (יז) על התאדם התמורה בו. שמקיימים שינוי המורה אל השינויים אשר ישמנו הנמלאים בחיובים יום יום. כהשאלם שהמרה אחר שהיה ירוקה וכדומה. וע"ז אמר הגאון ר"ל כי בהשבות בשנינו הנמלאים ורמב"ם שם מוכרחים להשמות

איננה כן כי אם היתה כן היה מתחייב בטול כל תורה וישוב ההפקד. והשישי אמר כאשר היתה המלאכה בשבת מותרת בשכל ובטלה השמע כסניעה כן יתכן שישיבנה שמע אחר אל התרתה. ואמר בענין זה היתה זאת ההקשה נגמרת אלו היה השכל כתחוב המעשה בשבת ואז היה לומר שהשמע בטול המתחייב ההוא (יט) אבל התתר לא. כי האדם לא כד שיראה בשכלו שהוא מותר לו שיכטל בכל יום שבת וזלתו אם למנוחת גופו אם להנאת שינה כה או לשניהם יחדיו. וכן באה התורה במה שהוא מותר בשכל ואננה לו השבת למנוחת נופך ושתקנה בזה תועלת וגמול ולא בטל לדבר (יט) אף על פי ששמו עולמי כי יתכן בשכלו שיצוהו חכם לבטל יום ידוע ויתן לו לכל יום דינר. והשישי אמר כאשר היה נכון שתהיה תורת משה בלתי תורת אברהם היה גם כן נכון שתהיה תורה זולת משה בלתי תורתו. וכאשר נעין בתורת משה נמצאנה תורת אברהם באמת אך הוסיף משה הביצות והשבת החדושים שהתחדשו על עכו כמי שינצל ביום ידוע וידור לצום אותו היום תמיד. (כ) וכאשר ייער זה אצלו מהכת עצמו יישר שיצוהו בו אלהיו ואם תהיה התוספת בטול מי שהוא מתנדב בתפלה או בצום או בצדקה כבר כמל תורתו ואם כל התורה התייר לו זה כבר התייר שיבטל תורתו (כ) ובתחייב על הקשותיו הראשונות כמו זה. ואלה כלם יורהק אלהים מדרות הלתיים מהם עם העיון מאוזה :

פרק ה ואחר אלה השבעה אני רואה לזכור דבר שהם אומרים ויהבו בו הדברים. והוא שהם אומרים כמו שהיתה ככת האמין במשה העמידו האותות והמופתים כן חייב שתהיה הסבה להאמין בזולתו האותות והמופתים. ותמהתי בעת שמעי זה תמה גדול הוא שככת האמינו במשה לא היתה האותות והמופתים בלנד אבל ככת האמינו בו ובכל נביא (ב) שיקראנו תחלה אל מה שיכשר וכאשר נשמע דברו ונראה אותו שיכשר נבקש ממנו המופתים עליו וכאשר יעמידם נאמין בו ואם נשמע מענתו מתחלתה ונראה שלא תכשר לא נבקש ממנו מופתים כי אין כופת על נמנע. (ג) והדרך באלה השני ענינים כראובן ושבעון עמד לפני הדין ואם יטעון ראובן מה שאפשר כבוהו כאלו אמר יש לי עליו אקף דינר יבקש ממנו הדיין עדים וכאשר יעידו העדים יתחייב לו הכסון ואם יטעון עליו מה שא אפשר כאלו אמר (ג) יש לי עליו חדקל היתה טענתו מעקרה בגלה שאין חדקל ברשות אדם ולא יתכן שיבקש הדיין עדים על זה. כן הדרך עם כל טוען בנבואה אם יאמר לנו שאלהים מצוה אתכם שתצומו יום כך נבקש ממנו אותות וכאשר נראה אותם באמין אותם וצום. ואם יאמר אלהי יצוה אתכם לנאוף ולגנוב או שרוא מודיעכם שיוביא מי הסבול או שכרא השמים והארץ (ד) בשנה בלי מחשבה לא נבקש ממנו אות (כ) ספני שקראנו למה שלא ישירה השכל (ו) או הגדה נאמנת. וכבר הוסיף קצת על המאמר הזה ואמר (ז) אם לא ישנה אלינו ויראנו האותות והמופתים ונראה בהכרח מה נאמר בעת ההיא. ענין זה כי נאמר בעת ההיא כאשר נאמר בפי שיראה לנו אותות ומופתים על עזיבת מה שיש בשכלנו מטוב הצדק וגנות הכזב והדומה לזה. והוצרך לומר כן גנות הכזב וטוב

שביל האכונה

להשקטת אס בנייה ונשבע. כלומר בסיוסם. ונשבע. או לא מסנעס כ"א מהסכנל אשר הורגו עניו עד סנעס. וכ"ל לא יסכן אלל הסורה. כי אם נלמר שמשנע הסורה להסנעס. יסוב הסיוס והספיוס אשר חסרנו להסורה: (יט) אבל תהיה לא. כלומר שאלו היה הסכל ממיב העבודה בשבת היחס הקשס נגמרת. וסיה לרואי נמר כמו שזלס חסרה כמה שמיבנת המנוסה בשבת הוא עד הסכל. כן ג"כ חסיה לחסיה עוד טורה לחסר עם ספיוס עד הסכל. אולם אם אין המנוסה בשבת עד הסכל. ורק שאין הסכל מתחייב אותה ומסיר גס את העבודה. א"כ אין זלס הסורה מתענדת לשכל ואין הקשס חיקס: (יט) אע"פ ששמו עולמו. שסכר בו אם המלכס עולמיס: (כ) וכאשר ייער זה אצלו בו. כמו שהול נכון ויסר שיעסס כזס סלדס פענמו. כן הוא נכון ויסר שיעוהו הבורא על כזס: (כא) ומתחייב על הקשותיו בו. כלומר כמו שזה כול מבוחר הביטול. כן גם הקשותיו הראשונות כעיון ומבולין ומסרדיס את הכספ. ולא יקיים מהם אחר העיון מאוזה:

פרק ח (ב) שיקראנו תחלה בו. ר"ל כי ייקר עין האמונה בנייה הוא דיק כל אשר יקרא אומנו לדבר שמוכשר להיות ובלתי נמנע בשכל. ולא נבקש ממנו מופס על אממתו. אולם אם יקרא אומנו לדבר המנוע אלל הסכל. לא נלכה לו ולא נשמע אליו. ולא נבקש מופס על חלומותיו ועל דבריו. כי אין מופס על דבר נמנע. ולא מופס לדבריו כלל: (ג) והדרך באלה השני ענינים. המוכשר בשכל והמנוע בשכל: (ג) יש לי עליו חדקל. מביע לי ממנו סכסר חדקל. (ד) בשנה בלי מחשבה. כד ייסי וסכסר בלי טופס ומחשכס: (ה) מפני שקראנו. סקרא אומנו: (ו) או הגדה נאמנת. כלומר שכל זה הוא עד הסכל ועד הסכסר הנלמנס בסוף הסורה: (ז) אם לא ישניה אלינו בו. ר"ל אם לא יעניס הנביא אל מה שאין אלע מנקסיה

זטוב הצדק אינם כדרך השכל אבל הם כדרך הצווי והאזהרה וכן כניעת הרציחה והניאוף והגנבה והדומה להם וכוון שיצא אל אלה הדברים הגל מרחו מעלי ולא תוצרכתי לדבר עמו . ומהם מה שמביא ט' נה על כטול התורה בפסוקים מהבקרא (ח) והנני זוכרם וזכר דבריו בהם וזה שיש השובה עליו . ותהלהם (דברי' ג') (פ) ויאמר י"י כסיני בא וזה בשעיר למו הופיע כהר פארן וגו' . ואלה השלשה שמות להר סיני . והוא שכל הר יהיה בתהלה כנגד עירות (י) שמותם פוסקים איהו בשמות כמו שנקראת כל פסקה טמנו בשם העיר שבנגדה כמו שהים אחד והארצות אשר כנגדו כנגות אורו שמות רבים לעטת כל ארץ כן הר סיני הוא הר נגד סיני ושעיר ופארן נפגשים שניהם הוא אמרו (במדבר י') וימנו בני ישראל למסעיהם כמדבר סיני וישכן הענין כמדבר פארן . והראיה על שפארן ושעיר נפגשים אמרו (בראשית י"ד) ואת החורי בהררה שעיר עד איל פארן . וס' צ' אתי בקצת הספרים ששעיר רומזים בו אל הר סיני כמו שאמר (סופטים ה') י"י בצאתך משעיר . ואחר כך אמר זה סיני . והוסיפו אנשים ואמרו שרוא אהר שאמר הופיע כהר פארן בלשון ההולף אמר (מקוק ג') אלות (י"א) כתיבן . ובא וקדוש כהר פארן בלשון העתיד . והתבאר לי (י"ב) שהבנין כשיבא יהיו קצת המלות הולפות וקצתם כאלו הם עתידות כאשר כנה המאות אבותינו כמדבר (מלטי ק"ו) וימדו על ים בים סוף סהרו שכהו טעשי ויתאוו תאוה כמדבר . וקצתם ספר עליהם בלשון עתיד (כס) ועשו ענל כחורב . תפתח ארץ ותבלע דתן כאלו הם עתידות והם חולפות . בי כן דרך המודה שיאמר פלוני ייטיב לי ויועילני . כן דרך המתרעם לומר פלוני יחטני ויוקני ויעשקני :

וראייתי אנשים שזואלים מי הוא זה שאומר עליו (שערים א') (יג) וציר כנוים שזולח קומו ונקומה עליה למלחמה . והודעתים שהוא יהויאל וזאת המלחמה היתה לאדום בימי יהושפט כי עובדיה היה בימיו וכאשר באו להלחם עמו (יד) כני עמון ומואב כהר שעיר כאשר הוא ספורש בדברי הימים עם יהושפט והתפלל אל אלהיו כאשר הוא כתוב (לע"י ג') ושלה אליו יהויאל בעבור הגוים ההם באברו ויהויאל בן זכריהו בן בניה בן יעילאל בן מתניה הלוי וגומר ואמר להם התיצבו אתם לצד ואלהים יצילכם מאדום . הוא אמרו לא לכם להלחם בזאת (לע"י ג' טס) התיצבו עמרו וראו את ישועת י"י . וענין קומו דבריו

שבול האמונה

מנקשים מופת ממנו . ויעמוד לנו אמות ומופטים וגדלה אוהם כהכרת עד לענו : (ח) והנני זוכרם וזכר דבריו בו' . אזכור את הפסוקים ואזכיר את דבריו כפירושם ואח"כ אזכיר מה שיש להשיב על דבריו : (פ) ויאמר ד' כסיני בא בו' . ממה שיעד לנו הגאון ז"ל בדבר הקודש להזכיר הכמונים וגם מה בלאמר כפירושם הציב אוהם לראיה . יראה שיש כאן חסרון דברים . כי הביא את הכתוב ולא הביא את פירושו לפי דעת המביא דכיה ממנו . ועיין ראש"ע על פסוק זה אמר שם ז"ל וחסרי אמונה אמרו כי פעם משעיר על דעת אדום ופארן על דת יעמעאל ע"כ . וע"ז השיב הגאון ז"ל כי שלשם השמות האלה הם כלם להר סיני כי כעבור מהכר ההוא הוא נגד סיני וגם נגד שעיר וגם נגד פארן אשר נבחרו במונים זה לזה . יקרא לה פסקה ממנו בשם המקום אשר הוא נגדו . וכמו שהולך ומבאר : (י) שבותם פוסקים אורו בו' . שבות העירות מפוקשים את הכר אשר כנגדו להקרא על שם . וכיוצא בזה בלר אדונוי הרמב"ם ז"ל באגרותו למימן שסקב"ט בליה משם מעט לאש מראשי הקדים מראש הר להאש הר עד סידר על הר סיני . ופארן שהוא יותר רעק לאמר בו סופי . ושעיר שהוא יותר קרוב אמר ורח . וסיני שבו שכן כעבוד אמר בו מסיני בא עי"ש שהארץ בזה הרבה : (יא) בתוסיפן יבא . ומימן הוא מני אדום כמ"ש (בראשית לו) בני אליפז מימן וגו' : (יב) שהבנין כשיבא בו' . שם אמרו כי מאל"כ הופיע מהר פארן הוא עבר במקום עמיד וכמ"ש אלה מתוין יבא וקדוש מהר פארן וע"ז השיב הגאון ז"ל שהדבר הוא בהכ"י כי אמרו אלה מתוין יבא וגו' . הוא עמיד במקום עבר . כי כל דבר כזה כמיני הוא ומה וכוך את הדברים אשר כהר היו . לא ימנעו תלמוות וקלה בלשון עבר וקלה בלשון עמיד . עם שכלם כהר תלפו ועברו . וע"כ סיים שם הכתוב כסה שמים הוורו וכלתו מלאה סרץ שהוא ארון עבר : (יג) וציר בגוים שולח . נכ בדבריו אלה יש הכרון הגדלה לעינים כי לא פורש מה דלונס בשאלתם זחס . והפטר ממה שסיים הגאון ז"ל בסוף הענין . והכל כהר חלף . יראה שם ידמו שהציר שהוא הוא על אמונת אדום . ועיקר סמיכתם על מה שנלמד שם בסוף הכנין והיפה לד' המלוכה . כי פ"כ לא שאלו זה על הוצר כהוכר כגבולת ירמיה מ"ס שהוא ג"כ בחומו ארון עלמו . וע"ז השיב הגאון ז"ל כי הוצר שהוא המהר כעובדיה כהר היה בימי יהושפט כאשר בלו להלחם עמו בני עמון ומואב והר שעיר וביאור הכתוב לפי דברי הגאון ז"ל הוא . וציר שהוא יהויאל כנוים שולח . לומר ששלח ליהושפט כעבור הגוים שפלו כלהם נטו ואחר לישאל קומו כלומר התינו שדותם ולהלל לאלוקים . וקומה עליה נמלחמה . כי כסכת הרבה והספלה ד יבא לבס . ועם שנבולת ירמיה שהיה זמן רב אמר יהושפט ולאמר ג"כ הוא כזה . ככ"ז אין עינים אחד . וציר אר כראש"ע ז"ל שכל ה"ר משה שלח המבואה הוא על חזקת עם פלסם כהן אדום ירמיה הרבה : (יד) בני עמון

בדברי עובדיהו הוא עלין התיצבו עמדו בדברי יחזיאל ובאשר שמע ממנו התיצבו נועצו בזה וחשבו שהוא רצה בעמידה לחלל ולהודות הוא אמרו (עס עס כ"ב) ויועץ אל העם ויניבד משוררים ל"י. והפיק בזה רצון הבורא והצילם מן האויב כאשר החלו להלל ולהודות לו כמו שאמר (עס עס כ"ב) ובעת החלו ברנה בתהלה ונומר. והבל כבר חלף :

ומצאתי זולת אלה טוען בדברי ירמיהו (ל"ב) הנה ימים באים נאם י"י וברתי את בית ישראל ואת בית יהודה ברית חדשה. ואמרתי לו ראה מה שאחריו כי כבר פירש שהברית הזאת החדשה היא התורה עצמה כאמרו (עס) כי זאת הברית אשר אברות את בית ישראל אהרי היום הם ההם נאם י"י (סו) נתתי את תורתך בקרבם ונומר. (פו) ואיננה שבה שלא ברית הראשונה אלא שלא תופר בפעם הזאת כאשר הופרה בראשונה כאמרו (עס) אשר המה הפרו את בריתי ואנכי בעלתי כם :

פרק ט ואחריו אלה המאמרים (ה) מצאתי להם ספקות מן המקרא הם : הושכים שיראו מהם בטול צווי והזהרה והם רבים (ג) ואשר נלוו אליהם ויתרו מהם אכל סמכתי מהם על עשר שאלות ומה שיבא מזולתם יתבונן בהם הקורא את ספרי זה כי יגלו לו לפני הטעות בהם והסברא אשר סברו בהם. ויתחלתה (ג) לקחת בני אדם את אחיותיהם ואומרים זה בטול. ואין זה בטול אבל הוא לצורך. כי אנחנו הושכים שהארות מנועה קודם משה כמו שמצאנו אברהם אומר לשרה אמרי נא אחותי את. אבל לקחת בני אדם את אחיותיהם היה בעבור ההבדל כי לא היה מן המדברים זולתם. (ד) ובאשר רחב הזרע נפסקה אכתלת הכהנה למי שעשה זה כמי שיאכל כיום הצום בחליו ובאשר ירפא תפסק אכתלתו וכמי שיאכל הכחה במדבר וכאשר ימצא זולתה תכוד האמתלה. והשני תיך על קין בעבור הרגו הבל נד ונע כלכד ודן אחרי כן בתריגה מל רוצח. וזה ג"כ איננו בטול כי הקב"ה לא צוה להרוג את הרוצח כי אם בדיין ועדים ודיין שלא נמצא זה בעת הרגו קין את הבל לא נתחייב ההרג (ס) אך ענשו בזולתו הלא תראה שאמר לנה (נלשמיס פ') (ו) שופך דם האדם כאדם דמו ישפך. והשלישית מה שצוה בקרבן כל אדם אחר כן כנעם כלם הויך כאהרן ובניו. וזה ג"כ איננו בטול כי אין הכתוב לומר שכל בני אדם העמדו להקריב אבל היה מקריב קודם אהרן (ז) מי שהיה מעמד בבמו מקומו (ח) אבל זולת המעמד לא היה לו להקריב קודם בחירת אהרן ולא אהר בהירתו. והרביעיית הקרבנות הקרבן בשבת (ט) אהרן אסור המעשה בו. וזה גם כן איננו בטול אבל הוא ממה שמאמין דחות הבטול כי הקרבן היתה קודם מצות השבת ולא יתכן שתבטלנה מצות השבת ויתהיה זה בטול ואסרה שאר המעשים הויך מן הקרבן והמילה הקדומים לה. והחמישית מה שאמר הבורא לאברהם על יצחק (נלשמיס כ"ב) והעלתו שם לעולה על אחר ההרים ונומר ואחר כן אמר (קס) אל תשלה ירך אל הנער ואל תעש לו סאומה. וזה גם כן

שביל האמונה

וסואב ורר שעיר. כ"ל וכן הוא נדס"י פס : (סו) נתתי את תורתך בקרבם וגו'. כ"ל כי הכניח המדמה מה' במה שיתן תורתו בקרבם ויבטלנה על לכת שלא תשכח מהם לעולם : (פז) ואיננה שבה שלא כברית בו' כ"ל שמה שאה"כ פס לא נצטוה לשכר כרמי את חבוס. אין סכונה שמשבט הכורה עולמה להיות כולן אחר ממה שהיתה בחלסה. אבל לאצור שמשבט הכורה להיות קיימת לעולם ולא תופר עוד כפעם הזאת כאשר הופרה נלשמיס וכמו שפייס פס הכתוב אשר המה הפרו את בריתי וגו' :

פרק ט (ה) מצאתי להם ספיקות בו'. ר"ל פהם מעורכים ספיקות מן המקראות וחושבים שהכתובים ההם מוכיחים על בטול צווי ואזהרה אשר היו לפנייהם : (ב) ואשר נלוו עליהם בו'. כ"ל והספיקות ההם אשר יעוררו הם רבים. ועוד מהספיקות מהם ענפים רבים מהם. והמדתו לומר מכללם עשרה וחשיב עליהם הסוכות נכוחות. ומכאן ילמוד המאבוקן להשיב על כל השאלות : (ג) ויגלו לו אופני טעוהם נכוחים. וביטול סברתם אשר סברו כפיוסם : (ג) לקיח : בני אדם בו'. שלקחו בני אדם כחלשין את אחיותיהם. והבורא הסיר להם זה ונח"כ אשר כפרקו לקחת האחיות : (ד) את דבריו כחלשין. וע"ז שביב כחלשין ו"ל שאין זה בטול כי מה שלקחו בני אדם כחלשין את אחיותיהם. היה בעבור הסכנה וכמו שמבאר והויך : (ד) ובאשר רחב הזרע בו'. ובאשר נכרחה ונכרחה זרע המין החלש. ולא היה עוד מן הסכנה לקחת איש את אחותו : נפסקה אז האמתלה ונחשבו החמוה. כי ע"כ היתה החמות מנועה גם קודם החורה. וכמו שאמר אברהם לגדיה כרצונו להכתיב לי שושבה עמו. אמרי נא אחותי את : (ס) אך ענשו בזולתו. כולוה טעוה מיסה : (ו) שופך דם האדם בו'. ומרגס אונקלוס ודייטוד דמא דלכא כסדין על מימר דיימא דמיס יוסד. הכי שלא צוה להרוג את הרוצח כ"ל בדייטוד ועדים : (ז) מי שהיה מעמד בו'. אדם גדול ומעלתו נכבדת נמשלה האבן. ומלח מעמד הוא ביומי מנחן הפעל : (ח) אבל זולת המעמד. איש חגר זולת מי שהועד על זה : (ט) אורן אסור הבעשה בו'. אחר פאסר לעשות

גם כן איננו בטול אצלנו ולא אצלם (י) כי מי שמכשיר בטול לא ישפירוהו קודם שיקבל המצוה פעם אחת שלא יהיה שוא אבל צוה לאברהם שיזמן את בנו לקרבו ובאשר נשלם ממנו הזמן בהראות העצים והאש ולקחת הכבין אמר לו דיך לא רציתי ספק יותר סוה . והשישי שית מה שאמר הבורא לבלעם על שלוחי בלק (נמדנכ ל"ב) לא תלך עמהם ואחר כך אמר לו לך עם האנשים . וזה גם איננו בטול כי האנשים אשר סנעו ללכת עמם אינם האנשים אשר צוהו ללכת עמם מי אמר (ע"פ) ויוסף עור בלק שלוח שרים רבים ונכבדים מאלה ומנעו ללכת עם הפחותים וצוהו ללכת עם הגדולים והוסף בגדולתו עד שיאמר הציל הבורא בני ישראל מיד פלוני האדם הגדול . והשיבי עית מה שאמר הבורא לחוקיהו (ע"פ"ל"ה) כי מת אחת ולא תחיה אחר כן אמר לו (ע"פ) הנני יוסף על יסוך חמט עשרה שנה . וזה גם כן איננו בטול מפני כשהבורא מצוה צווי איום או נערה אל עבדו ובאשר ישמעוהו העבד (י"ב) נהרת בו הנערה יסור ממנו מה שאיימו בו וכמו שידענו מענין ניגוה זבל בעל תשובה ונכנע . והשישי נ"ת ענין (נמדנכ ח') ואקח את הלויים תחת כל בכור בבני ישראל . וזה גם כן איננו בטול כי ממנהגו להגדיל מעלת עבדו ובאשר ימרה אותו ישפילנו כמו שהשכין אדם בנן עדין ובאשר חמט נרשו והביא אבותינו לארץ כנען ובאשר חמט הנלם ופורם וכל מה שהוא על דרך העונש כן . והתשיעי ע"ת אמרו (יס"פ"ו) (י"ב) כי יהושע נלהם בשבת . ואין הדבר כן כי לא זכר בכל יום מלחמה אבל היו בכל יום נושאים הארון ותוקעים בשופרות ואלו המעשים מותרין בשבת אבל היום הו' שבו היתה המלחמה לא היה שבת . והשישי ר"ת אמרו שהכונה בתחלת היתה לא נגד המשכן ואחר כך העתיקה והפנה אותה אל בית המקדש . וזה גם כן איננו בטול כי הכונה תהלה היתה כגון מצותה תחלתה כנגד הארון ובעוד שהיה הארון כמדבר היתה הכונה שם ובאשר נסע אל הנגל ושילח ונבו ונדעתן ונ"ת הלכה הכונה אהריו . וזהו מאמר האומר (י"ג) שילך העלול אחר העלה :

ואנשים מהם דקדקו (יד) במלת עולם ואמרו ראינוהו בלשון עברי מתחלקת לחלקים . ואמרו כן יש לה שלשה ענינים . אחד מהם חמשים שנה . והשני ימי הנזכר והוא . והשלישי כל ימי עולם . ובאשר נראה את זה על מצות השבת יבטלו השני ענינים ויתקיים האחרון . כי ראינו את ירמיהו והוא אחר דור משה קרוב לשמונה מאות וחמשים שנה ואחר דורות רבים וכתות רבות מבני ישראל מזהירים על שמירת יום השבת ושלא יעשה בו מלאכה כמו שאמר (י"מ"א) ולא תוציאו משא מבתיכם ביום השבת . וכל מלאכה לא תעשו וקדשתם את יום השבת באשר צוית את אבותיכם וכיון שבטל זמן החמשים וזמן האנשים מהם לא נשאר מן החלקים (טו) כי אם כל ימי העולם . וקצתם שואלים אותנו

שביל האמונה

לכפות בו מלאכה : (י) כי מי שמכשיר הביטול בו . ר"ל כי גם מי שיכפר בעיניו ביטול החורס . יודע ע"כ שלא יחך שמתעצל בסרס יקיימו אותה מקבלים ע"כ אחת ע"כ . כי אם לא יקיימוהו אף פעם אחת הריהו נמנעה לשוא . ור"ל כי יוכרח גם הוא להודות . כי אומרו אל השבת ידך אל הענין אלו ביטול . וכמו שהוכן ומבאר : (יא) וחרת בו הנערה . מל"כ (פס"י"ג) מהם נערה בשבת : (י"ב) כי יהושע נלהם בשבת . במלחמה יריתו שתיים נערה ימים רגזים ע"כ . וה"ל לנערה ימים רגזים מבלי שבת . וע"ל הפ"ג בבבא ז"ל כי בכל יום מהשבעה לא נזכר שם מלחמה . כ"ל נשאלות הארון ומקוה בשופרות . ואלה המעשים מותרים בשבת . כי סביבות העיר וידון ככרמליה והענינה חפץ יותר מד"א בכרמליה אלו חסור מן החורס . וכן מקוה שופר היא חממה ואינה מלאכה ומותרת בשבת . והיום הפעמי שבו היתה המלחמה . נוכל לומר שלא היה שבת . וכל זה הוא כדי להשיב למין אשר שואל . כי לפי דעתו המחמית אין לזכר לזה . כי בלחמה לא נאסרה המלחמה בשבת מעולם וכמו שפירש"ל (שבת י"ט) עד דתהא אפילו בשבת . ואין זה ביטול . וכמו שלפי האמת נלחם גם יהושע בשבת כחמט ז"ל (ירושלמי פ"ק דשבת) . פס"ט הפעמי שבו נכשפה יריבו ונפלו חומותיה היה יום השבת . וכן יסד הסימן שפקדו יריבו שבע להקפץ . לזו עד דתהא בשבת לחקף : (י"ג) שילך העלול אחר העלה . כלומר שכל אומן המקומות לא היה כפונה אליהם כ"ל בעבור הארון . שהוא היה העלם והסבה להסרחה שנינו ית' . והכל מלוינו : (יד) במלת עולם בו' . רואה אני גם כזו קצת חסרון דברים . והוא שס"ב דקדקו מלת עולם . והנאמר אלל יום השבת . אומ הוא לעולם . ואמרו שמלת עולם אין הוראחה תמיד על כל ימי עולם . אבל שמתחלקת כהוראחה לחלקים . ומורה כשעמים גם על זמן מוגבל . ולדעתם כנר עכר הזמן המוגבל . וכחלפה קדושתו ליום אחר . וע"ל היתה חשוכה הגאון ז"ל עליהם . כי אחת כן הדבר שמלת עולם יש לה שלש הוראות . או חמשים שנה כמו שפירשנו לעולם . או ימי האיש המדובר בו . כמו (שמואל א' ח') רישב שם עד עולם . או כל ימי עולם . וכמכונן ממע אלל יום השבת הוא כל ימי עולם בלי ספק . וכמו שהוכן ומבאר : (טו) על מלות הקבלה בו' . ר"ל

אותנו על מלות הקבלה אשר שמענום בהתמדת מצות התורה כל ימי עולם והוא חושב כי מאמר שנאמר לו וכבוד סכרא אחרת לשנותו עלינו. ומנהגנו שנאמר לו הימצא בעולם דבר אמתי כנואר תסתלק עמו כל סכרא וכל ספק. ואם יאמר לא. יבטל אמתות הדבר וישימחו כלו ספק. ואם יאמר כן. נאמר לו בדבור ההוא האמתי שמענו הצווים לשמור מצות התורה. וראיתי מהם מי שאומר אם יאמרו לכם (מז) ה כ ר ה מ י ם אנחנו קבלנו מאדם הראשון שנלבש שעמנו ושנאכל בשר כהלב ושנהרוש בשור ובחמור יחדיו ואין לכם לקבל דברי נביא שיאסרם כי אדם אמר לנו שלא יבטלו. ואלה יישירך האלהים (יז) טענית אין להם עקר אבל הם טוענים אותם ל כ ר ה מ י ם אבל טוענים ה כ ר ה מ י ם שהם מותרים בלכר ואנחנו גם כן מודים שהם מותרים בעת שהיו. (יח) והקרבת בניעולם בשבל מפני שהיה אפשר לאדם להמנע מהם מצד עצמו לתועלת שתגיעו. (יט) ואלו היה בא ברה"מ למעון לעתיד מה שמענו להם לא היו שומעין לו כי המקבל איננו אוסר בכל יום אלא מה שאבר באתמולו ואיננו כמו (כ) החושב הנועץ שאפשר לו לומר נללה לי היום מה שלא עמדי עליו אתמל. ועתה ירחק האל אחר שברו אלה הבטולים מעלינו ובטלו (כא) התמה הגדול עלינו שלא נקיים אלה המצות אשר ינענו והשתדלנו להעמידם הלא תשוב היגיעה לריק כמי שאמר עליה (איז"ל) הקשיח בניה ללא לה לריק יגיעה וגומר. וזהו או כמי שאין לו דעת ולא תבונה כמו שאמר (פס) כי השתה אלוה חכמה ולא הלך לה כבינה. וצריך להשמר מזה:

פרק י ואחרי אשר דברתי בעניי הבטול במה שזכרתיו וזכרתי הערבותים העולים על הלבבות כעבור מות הנביאים ואבילתם ושתיתם ומשגלם והחטם העובר עליהם (ב) להכיר את הלבבות אשר כמגט שיפסדו כעבורם. וזכרתי עוד מהספורים הנופלים על הכורא בהרחקת הדמות ושער החכמה והיכולת והתארים (ג) אשר אם הייתי סובלם הייתי ורא שיפסדו בני אדם. אני רואה שאחבר אליהם שנים עשר ענינים אני חושב שאם לא אדבר על א' מהם יתבלבלו לבות בני האדם ותפסד אבותם. וכאשר נבארפ יסור שלפון ספקותם ויברו הלבבות מהם כאשר התבררו מן הראשונים. ואמר אולי קצת בני

שביל האמונה

קצת החולקים עלינו שזולים באיזה לשון באה לנו הקבלה מהנביאים שזאת המורה חביב בהתמדת כל ימי עולם. וכוונתם בשאלתם זאת כי אולי יוכלו לכבוד באותו לשון שום סכרא בלזון שלא מהיה הכונה ממט על ההמדה כל ימי עולם. וע"ז אמר הגאון ז"ל כי מנהגנו להשיב להם בשאלתם זאת. שידעו לנו אם יספק פיהם במציאות מאמר שלם עכל לדדיו. עד שלא יוכל שום חכם לסבור בו שום סכרא להעתיקו מפספוס. וכאשר ישיבו ויאמרו שזמנע היות מאמר מבורר כזה. יבטלו בזה האמקות אשר לדברים. ויהיו כל עמרי העולם מסופקים כמו שחשבים כח המתעלמים בעלי העמידה המזכרים במאמר הראשון ע"ז בדעת הפרש עשר. אשר כבר הוכיח על קדקוד סכרסם זאת כמה שיש בו די. ואם יאמרו שיחכן היות מאמר מבורר מה בעולם. אף לנו נאמר שבמאמר מבורר כזה אשר אמרסם שיחכן היומו. שמעט היווים לשמור מלח סכרה כל ימי עולם: (כז) הברהמים. הרב בעל קול יהודה בניחורו לספר הכוזבי בס"ג מהמאמר השני. אמר ז"ל אולי הם לומדו מפייתים עלמס לאכרסם. וכאלו אמר סכברהמים. וכמו שזלנו הגדים מייחסיס עלמס להכר. ואולי היו מבני הפילגשים אשר נתן להם אכרסם מהנוח ע"כ. וכפי הגרסה מדברי הגאון ז"ל אלה הפסלו הכרמיס האלה באמונתם ודעתם שהם להם בקבלה דור אחר דור עד אדם הראשון: (יז) טענות אין להם עיקר. כלומר שהכרמיס עלמס אין טוענים זה: (יח) והקרבת בניעולם בשבל. כלומר שאין מוטעם גוד השכל: (יט) ואלו היה בא ברהמי בו' ר"ל כי אם באמת לא קבלו הכרמיס חיוב לבייש טעמם והנהגת כלליס. ורק שפחולקיס עלימו הפייסם וזון לכס לומר שהכרמיס טוענים ק' פ"כ מעשה גם הכרמיס עלמו אם יסעון כן לא יאמנו דכריו. כי אף יאמר היוס שהיא מקובל בדבר אשר לא אמר אותו גם מהמול גם משלסם. ולא היה יכול לאמרו: (כ) החושב הנועץ בו' ר"ל כי הסוטן מפסס קבלתו איננו כמו החושב בשכל ומחיען בהשעו ובלדעתי. כי החושב בשכל היוס ימלא בשכלו כן. ולמחר בות הכוונת ירסם את אשר בנה מהמול. משא"כ מי שדכריו דכרי קבלה. שאין לו אחר קבלתו כלום: (כא) ההחבה הגדול עלינו בו' ר"ל כי אחרי שרכות יגענו בדמות כל אלה הכיפוליס מעלינו. וככר בשלו כלם וסרו מעלינו. א"כ יגדל עלינו החימה עד מאוד. אם לא נשחלל לשמור ולעשות וקייסם את כל דברי המורה הזאת אשר נקיימיה אמתתה מפי הכיפוליס ומשכל בלי ספקוק. וכמו שיגענו והשתדלנו בניחורו זה ואף נשיס את יגיעתנו לריק. וזתה בזה אל העוף הכסידס אשר נאמר עליה הקסיה בניה וגו'. כלומר שחשכוכז על במס כאלו אינם שלם. וזהו כזה ג"כ כמי שאין בו לא דעת ולא תבונה:

פרק י (ב) להכיר את הלבבות בו' עיפיו האנשים כרי לכב. כי כזולת ביטול הפירכונים המזכרים. כמעט פסיו לבות בני אדם נעשדות: (ג) אשר אם הייתי סובלם בו'. כלומר אם הייתי סובל

בני אדם מקצרים להזויק (ג) בספר הזה בעבור שאין פרושי המצות מבוארים בו. ואמר
 (ד) כי איננו לברו המשך לתורתנו אך יש לנו זולתו שני משכים אחרים. (ה) אחד
 והשני הוא טבוע השכל. (ו) והשני אחריו מוצא הקבלה (ז) ומה שלא מצאנוהו
 (ח) והשלישי בה המצות בכמותם ואיכותם בזה. (י) זה שני אולי אחר מקצר מהזויק בו
 בעבור שהושב שיש בו סתירה באמרו בשמואל (ז' כ' ד) ויהי ישראל שמונה מאות אלף
 איש. וכדברי הימים (ה' כ' ו) ויהי כל ישראל אלף אלפים ובאה אלף איש. ואומר כי קרוב
 לשלש מאות אלף היו כחובים בספר המלך ארבעה ועשרים אלף לכל. הדש כמו שאמר (טס
 כ"ז) לכך הדשי השנה המחלוקת האחת ארבעה ועשרים אלף והפילו (פ) כן הנבואה האחת
 הנתיבים ונכתבו באהרת. השלישי אולי יביאנו לזה (י) מהשכו שיש בו הגדה שהיא
 שקר שיהיה הבן גדול מן האב שנתים כי יהודים בן יהושפט מת והיו לו ארבעים שנה ועמד
 אחיה בןו תחתיו (יב) ונכתב במלכים (ג' מ') שהיו לו שנים ועשרים שנה וכדברי הימים
 (ג' כ"ג) שנים וארבעים שנה. ואמר כי כנין שנים ועשרים שנה לחיו (יג) ומנין השנים
 וארבעים שנה לחיי אביו והיתה העלה בזה כי בעבורה מת. ואם יתבענו תבע אך ייחסו
 הבן אל כנין שהיה קודם חיותו. והנה הקרה על ענין זה ומצאתיו שיהיה אחד מבני ישראל
 מבקש הבן ונודר נדר (יג) קודם שיוחן אותו בשנים וכאשר יוחן אותו יקראוהו בן נדרי כמו
 שאמר (מפני י"א) מה ברי מה בר במני ומה בר נדרי. וכן מעטיקים בבקשי האמת על
 הענינים עד שיתברר להם הדרך. והרביעי אולי יהיה כמור בעבור הצות הקרבנות
 (יד) אם לשחוט בהבמות או להקטרת הדם והחלב. ואקרב הענין הזה ואומר כי הבורא נזר
 על כל בעלי חיים במות זשם לכל אדם ימי חייו ושם מדת היי הבחיות הוא שהיטחה
 זשט שהיטחה במקום המות. ואם יש בשחיטה צער יותר על צער המות (טו) לוא היודע זה
 (טז) וראוי אז לתת להם שעור חמורה הצער ההוא. ונאמר זה אם תהדרו (יז) התוספת
 בשכל

שביל האמונה

מטות כהם מצלי הורות להם הדרך הישרה. כבר היו נופרים באמונה: (ג) בספר הזה. בספר ספורה
 הזו: (ד) כי איננו לברו המשך בו. ר"ל כי לא מספר ספורה לבד ישמך לו דייקה כל המלות אשר
 יעשה אותם האדם כפרטיים ודיקאיקים. אבל ציט לט עוד שני משכים אחרים. אשר ימשכו לא מהם
 כל הכפדים וכל הדברים נדיקוק רב: (ה) אחר בהם לפניו בו. לפני ספר ספורה כזה. כי השכל
 קודם להורם נכסע וזמן. כאמרו ז"ל כ"ו דורות קדמה דק אלץ לחובה. וכן אמר גם החבר למך אלטור
 בסמ"ח מהמלחמה השני ז"ל אלה והדומה להם הם החוקים השפליים וזה הקדמות וכלקות לתורה האלוקים
 קדמות לה נכסע וזמן בו: (ו) והשני אחריו. אחרי ספר ספורה הזו: (ז) ומה שלא מצאנוהו בהם.
 ר"ל כי הקבלה הוא אחרי ספורה. וכוללה מה שלא מלאט לא בשכל ולא ספורה: (ח) והשלימו בה המצות
 בו. ר"ל ובעלי הקבלה. השלימו את המצות ונאלחו אותם כמותם ואיכותם ע"פ קבלתם: (ט) מן הנבואה
 האחת הכתובים. ר"ל כי מה שנאמר בשמואל שמונה מאות אלף איש הוא בעבור ששכל פס כמותו את
 הכתובים למך מן המנין. ונאמר לו למנין כספר דה"י ואך סמירה: (י) מהשכו שיש בו הגדה בו. ר"ל
 אולי יקצר עכתיק בספר ספורה והנביאים נעמוד מופנו שיש בהם הגדות צלמי אמיתות: (יא) ונכתב
 בסלכים שהי' בו. שאמר שם בן עשרים ונסיים שנה לחיובו נמלכו. ונדק"י הוא אומר בן ארבעים ושנים
 שנה שחזקו נמלכו: (יב) ומנין השנים וארבעים בו. שאמר שהם גם ארבעים ושנים שנה נמלכו.
 וסיסה המסל גם להזכיר חיי אמו. יען שהכל אחר פלסס וכמו שאמר (דה"י ג' כ"ג) כי אמו היסה ויעלמו
 לטרעיע. ובעבורה לא הברך ימים על ממלכתו ומלך רק שנה אחת. ועיין שם ברש"י ודק"ק כשם סדר עולם
 שסחרינו ביטוב סמירה הכתובים האלה: (יג) קודם שיוחן או. בו. ר"ל שכבר יוכל להיות שידור האב
 נזר בהשלימו שימוק אוחו הבורא ית' צנן. ויסיס הגדה שנים הרבה קודם לידת הבן. ואל"כ כהולדו יקרא
 ליוט בר נדרי בעבור שסמך היה סבה היחוו. וע"כ גם לחיובו בעבור שכלך אחר פלסס אמו ואלח היסה סבה
 פורע נעט שמוחו לחיי אמו. ועם שזה ענין שמוק ורחוק מאוד משפוטו של מקרא. ככ"ו חובס על כל מבקש
 אמת שיעמיק ענין גם נדרך רחוק וזר. למען יתברר לו. נדרך לקיים את הדברים האמתים בלי ספק:
 (יד) אם לשרוטם בהבמות בו. כלומר אך יתכן שיהיה הבורא ית' להכריח בעלי חיים קודם זמנם.
 (טז) אם מה פועלה ים בהקטרה בלימותם: (טז) הוא היודע זה. אם יש בשחיטה חוספת לעד על מה שם
 משפטיים במיתה כעטיה. הוא ית' היודע זה: (טז) וראוי אז לתת להם בו. ר"ל שאם נוח מן היה
 מן האלוי סיסה להם שיעור מן ספוסה חמורה לערס. אבל אין אנו מוכרחים לומר זה. כל עוד שלא נחבר
 בשכל או נבואה. וכדברי הגאון ז"ל אלה יורו כשקפסס הראשונה היחוו מאמין שגם בעמ"ח סלחתי מדברים
 ים להם גמול סוב. וכדעתם כם הפעטוואלה וכדס הרב סמורה צפ"ח מהשלימו ז"ל אמר: ענין זס הגמול
 לבטל הייס שחיי מדבר לא נעמע כלל כאמונתו לעמים. וגם חממי ההלמוד לה וכדוואו כלל. אבל קלה האחרונים
 מן הכתובים ז"ל כאשר שמועו מהם הפעטוואלה ישר בעיניהם והאמיטו ע"כ. אלא שספוס סהחובתו וכלל

בשכל לא בנבואה אבל הקמורת הדם והחלב כבר בארה ההורה שהושם זה שיתכונן בו כי נפשותינו משכנם הדם כמו שאמר (ויקרא י"ז) כי נפש הכשר בדם הוא, וכאשר נראה זה נשוב אל נפשנו לאמר לא נוסף לחמץ שלא ישפכו דמנו ויטרפו הלכנו כאשר אנחנו רואים והחמישי אולי הושב השוכן אף השוכן הבורא אורו בין בני אדם והגיה המלאכים המפורים, ונאמר ומ' הודיע שהגיה המלאכים המפורים בלא אור כי אפשר שכבר השוכן הבורא כיניהם כאור כפלים ממה ששמו בין בני אדם כי שכן שהכתוב אמר (מסלס פ"ט) אל נערץ כבוד קדושים רבה ונורא על כל סביביו, רוצה לומר יתן כי שהוא סביב האור ההוא, והשישי אולי יתמה ממעשה המשכן ויאמר מה לבורא לאחל ולמסך ולנרות מדלקות ולקול נשכע לנגון וללחם אפיו ולרית מוזב ולמגרת סולה ויין ושמן ופירות והדומה לזה, ואומר ובאלהים אעזר כי אלה כלם מדרגי העבודה לא מדרך הצורך, כי כבר דן לו השכל שאיננו צריך אל חבר אבל צורך הכל אליו, אך כיון שיעבדהו עבדיו מן הטוב שיש להם והטוב מה שיש להם הכשר והזין והסלת והקטרת והשמן והדברים הערבים ויביאו מהם דבר מועט כפי יכלתם וינמלך הוא בדבר רק כפי יכלתו כמו שאמר (משלי ג') כבוד את יי' מהונך ונו' וימלאו אסמוך שבע ונומר, ויצילם מרעות שלא יצילם אחר מהם וזולתו כעבור העבודות הדם כמו שאמר (מסלס ל') זבח לאלהים הודה ושלם לעלוין נדרים וקראני ביום צרה אחלצך ונו', ויכבדו משכן האור ההוא שנקרא שכניה ממכונם בזהב וכסף ובאבנים היקרים ושאר הדברים הנכבדים וינמלך על זה שיראה להם הנבואה מן המשכן ההוא כמו שאמר על המשכן (עמוס כ"ב) ונועדתי שמה לבני ישראל ונקדש בכבודי, (יע) וכן ישוב מקום לשמוע הפלת האומה וכל צרה שהמצאם כאשר ספר שלמה בנבואה הביט מעטיו שמועה התפלות ואמר לו הבורא (מ"ב פ') שמעתי תפלתך ואת הרתקך אשר החרמנת לפני, והשישי שיהשוב בחלקי הנצות אף יהיה האדם בעוד גופו בכריאתו השלמה איננו תמים ובאשר יברות מבנו דבר ידוע יהיה הכוס רצוני כזה המילה, ואבאר כי הדבר השלם הוא אשר אין בו לא תוספת ולא חסרון (ז) ונרא הבורא זה האבר תוספת באיש ובאשר ינרתנו הכור התוספת וישאר שלם, והשישי שיהשב בענין פרה אדומה אף היתה נצותה שהבורא הטמא המפורים, ונאמר איננו דבר זר שיעל דבר אחר שני פעלים זה הפך זה כערך על הנוסף רפועה בו, כי אנהנו רואים האש ככתת העופרת (ח) ומקפאיה החלב ונראה המים מרפים עין הארץ ומנבג הגין הנקרא (ט) אל גמי"ז ונמצא המאכל הטוב מועיל הרעב ומוסיק השבע ונמצא הפרואה החשובה הועיל לחולה לזניק לכריא ואיננו זר שיהיה דבר מטהר הטמא ומטמא הפרור, והשישי הקרבן אשר היו מקריבים לעזאזל ביום הביפורים כי כבר נדמה לבני אדם (כ) שהוא שם עוד, ואומר ביעזאזל שם הר כמו שאמר במקום אחר (מ"ג י"ז) הוא הבה את אדום בניא מלה עשרת אלפים והפש את סזע במלומה ויקרא שמה ויקראל ער היום, (כד) וכן יבנאל וירואל זירפאח הכל מקובות, והיה אחד משני השני רים מקריבים אותו על הכרנים במקדש כי רוב הטאיהם היה במקדש והאחר מקריבים אותו על החמין הוץ למקדש (כה) על דרך היתרון, אבל ענין הפלת הגורמות אשר היא יותר זר כמה שיש בענין אבאר כי אין זה לשנוי המוקרב לו אך הם שניהם קרבו לאלות אחד, אך הפלת הגורלות בעבור שנוי המוקרב בעדם והם כהנים וישראל וראוי שיפילו גורלות תחלה ובאשר יהיה לכל אחד שלו אז יקריב אותו בעד נפשו בכרורו, והשישי קנין לו, והשישי ערופה

שביל האמונה

לומר שהטובות זלח הוא רק לפי פיסתם, וכאומר שגם לפי הנחה זלח אין לנו מוכרחים לומר זה כל עוד שלא נסכרר החוספת בשכל או בנבואה, וזפי כלמח הסנחה בקלס מעיקרה לפי דמנו ומנו אמורים נדעו במאמר הממשי פ"ג בחמרו כי חיי מואל העוללים מריעים להם ואין ספק אלני בממולס עיי"ש: (יז) החוספת בשכל או בנבואה - כל"ל לדעתי, ופעוט כזה מצוי על הרוב בעבור שהקודם לפני הסוסר לא יכריד בין הדברים כלאוי: (יח) מי שהוא סביב האור ההוא, כי לא ימנן לומר סביבו כ"א על דבר שיש לו סגלית: (יט) וכן מקום לישיבי בו' בעבור שיעבדו את הבית אשר הוא משכן אורו ית' יעזב הבית הסוף להיות מקום אשר בו תהקנ: תפלת האומה להגילם מכל צרה: (כ) וברא הבורא זה האבר בו', כמו השער והגפורנים והסכור הנכרה מרחס: (כא) ומקפאיה החלב, לעשוטה נגינה קשה: (כב) אלגמיו, מלה ערנית ובשמונו קמה: (כג) שהוא שם שר, ואל"כ הוא שמן עבודס כוכבים: (כד) וכן יבנאל בו', ר"ל כי כמו שכל אלס הם מקומות וכלו כהם אלויות אל נסופס לסומח על גולס מחוקס, ככה גם מלה עזאזל הוא גם כן גדול, והיה כלאוי עזאזל ובאה סא' בין הוימן להקל על המכת לו שמוח במחוקף כמו כשב כשס: (כה) ע"ד היתרון, ולומר שיהיה להקטס ימרון גדולס וכבוד על הסטון כמה

איך יזכור בה לעם עון שלא עשוהו כי כבר הקדים בתחלת הענין (גמלים כ"א) כי ימצא חלל לא נודע מי החכו. ואומר כמו שראוי ליסור האדם על עשותו מה שאין ראוי לעשותו וכן ראוי ליסורו על עזבו לעשות מה שראוי לעשותו. (כו) ואלה הנזכרים אילו היו מעמידים שומרים וכובבים בעיר היה נודע מי החכו וכאשר לא עשו כן התחייבו בעונש ולא בשיעור דמי חבהמה החיא בלבד אך (כז) במניעותם מן הוריעה בקצת עדותם. והאחד עשר שהיא רואה האומה המזוקת בתורה הזאת דלה ונקלה ונאמר אלו שם לאנשי התורה המלכות התמידה היו אומרים עליהם הנזכרים כי אינם עובדים אלהיהם כי אם לשמירת תאוהם וכאשר ידעת שאמרו על איוב. והיו עוד אומרים על נפשם (כח) כי לא עבדו בעבוד שהשפילים והוילים ולא נתן להם מלכות והגדיל הכבוד אלה ולא האמינו ונתקיימה עליהם הטענה והשפיל אלה ולא כפרו בו והתחייב הדין להם וכמו שאמרו (סלוס מד) ולא נסוג אהור לבנן ותט אשורנו בני ארץך. והשנים עשר כי לא מצא בתורה נסול ולא עונש בעולם הכא אבל מצא בה הנסול העולמי בלבד. ואומר כבר יהרתי לזה הענין מאמר בפני עצמו הוא המאמר השני ע"י אבאר בו כל מה שצריך אליו (כס) בענין הזה בעזרת הכורא יתברך :

המאמר הרביעי

בעבודה והפרי והצדק וההכרה

פתיחה

אמר יהודה בן שאול. אמר המהבר אני פותח לבאמר הזה הקדמת שאומר (ח) שאף על פי שראינו הברואים רבים אין ראוי שגזית נבוכים במסוון מהם רצוני לומר מי הוא. כי הנה (ג) שער טבעי יתבאר לנו בו כי הוא המסוון בכל הברואים וכאשר נחקור בשער ההוא נמצא המסוון הוא האדם. והוא כי (גו) המנהג והבניה שמימים כל דבר נכבד באמצע הדברים אשר אינם נכבדים כמוהו. ונתחיל מהקטן שבדברים ונאמר כי (ד) הנרגיר ממוצע בתוך כל העליון והוא שהנרגיר יותר נכבד מהם כי צמת הצמה ותכונתו ממנו. וכן מה שצומחים ממנו האילנות (ה) אם יהיה הוא המאכל יהיה בתוך הפרי כמו השקד ואם יהיה מנרעינו יהיה הנרעון ממוצע בתוך הפרי ולא יפנו אל המאכל ויעובתו הוצה לשמרו. וכן חלמון

שביל האמונה

צמה שקדנים הוא במקדש וקטן סמון סוף מוך למקדש : (ט) ואלה הנזכרים • זקן סעד ונדולוס : (כו) במניעותם מן הוריעה כו' • כי המקום שנעדרה שם פעולה אסור נהרשע וזרע לנפול : (כח) כי לא עברו בו' • כלומר נעבור מהם פעלים ונזכר ש"כ אינם יכולים לעדו : (כס) בענין הזה • מה שזכרם הזכור גמול העו"ל • יתח' מהם שזכרם גמול העו"ל :

ובזה נשלם המאמר השלישי • בעזרת אלוקי קדושי :

פתיחה (ח) שאע"פ שראינו הברואים רבים בו' • הוקן דברי הגאון ז"ל אלה • כי אחרי שלא ימכן בשלנו פסוק כל המין הנמלאים הדברים כלם מנועים לעולם • וכן שהשלל מתייב שהאחד כהם כולו הסכלים והמסוון מכלם • וה"כ יקשה עלינו מאוד שהשקפה הראשונה לדעת ולהבין בהסוון ומלאים רבים כאלה מי מהם הוא האחד המסוון אשר נעזרו כלם נמלאו • ולזה אמר שבז"ל אין ראוי שיעזבו את השקדס וההכבונגה צדק וטהרה נבוכים מבלי נדע מי הוא • כי כבר יש לפנינו שער שני • אשר אם נחקור ונחנוק בו • ילא לנו שהסכלים והמסוון מכל הנמלאים הוא האדם וכמו שזכרנו וסודך : (ג) שער המאמרים אשר הם מאמרים המדברים בענין אחד וקראוהו המעמיקים שער • וזה נכבד הדמיון שנין המאמרים אשר הם מקובלים בו • כי כמו ששער העיר יתאחדו בו אנשי העיר ללא ולבא בו • כן קיבוצ המאמרים ההם יתאחדו בו פעמיים ההם • ומזה קראו ג"כ לכל חלק מאיזה ספר המדבר בענין אחד כהם שער • ומזה אמרו וסוף שער גדול • כלומר מדברים הדברים יתאחדו בו • וכארכתי צביאור המלה הזאת בעמוד שהוא רגילה הדבר צדק הספר • ועיין שער נכמ" : (ג) המנהג והבניה • הפכה והספיק : (ד) הנרגיר ממוצע בו' • כלומר ז"ל מהם נקדמה ערומה ויולאם נכמה לנפוש : (ה) אם יהיה הוא המאכל כו' • ז"ל שאם חסיה ספרי עולם הנמלאים גם הזרע אשר יתחם האילן ממנו • כמו השקדים • אז חסיה ספרי בתוך • כלומר בלחמץ • ואל

הלמון הביצה הוא הממוצע בה (ו) כי ממנה יהיה האפרוח . וכן לכ האדם הוא ממוצע בתוך זהו ספני שהוא משכן הנפש והחום הטבעי . וכן (ז) הרוח הרואה באמצע העין ספני שהראות בו וכאשר ראינו הדבר הזה נוהג ברוב הדברים . וראיתי הארץ באמצע השמים והגלגלים סוכבים אותה מכל צדדיה התקיים אצלנו כי המכוון בכריאה הוא בארץ ואח"כ הסתכלנו בכל חלקיז וראינו העפר והמים שניהם דומם ומצאנו הבהמות בלתי מדיברים (ח) ולא נשאר כי אם האדם . ותברר לנו כי הוא הענין המכוון בלי ספק . ודרשנו הספרים ומצאנו בהם מאמר הנורא עש' מ"ה) אנכי עשיתי ארץ ואדם עליה כראתי . (ס) אבל מתחלת התורה ספר כל הברואים וכאשר השלימם אמר עתה (גמליה' ח') נעשה אדם כמי שכונה ארמון ומציעו ומתקנו ואח"כ מביא אליו בעליו :

פרק א וכיון שחוקדמתי הדברים האלה אתחיל עתה ואומר :

הודיענו אלהינו על יד נביאיו שהוא שם לאדם יתרון על כל בראוי כאמרו (סג) ויררו בדת הים וגומר . וכאשר אמר במזמור (סהל"ס ח') י"י אדוננו מה אדיר שמך בכל הארץ מתחלתו ועד סופו ושהוא נתן לו יכולת לעבדו (ב) ושם אותה לפניו והשליטו עליה ושם הבחירה ברשותו וצוהו שיבחר בטוב כאשר אמר (דנ"ס ל') ראה נהתי לפניך היום את החיים וגומר . ואמר אחרי כן (סג) ובחרת כהיים וגומר והעמידו לנו על המאמר הזה האותות והמופתים וקבלנוהו . ואחר כן עיינו במלאכת העיון כמה נתן לנו יתרון ומצאנו יתרונו בחכמה אשר נתנה לו ולמדו אותה כאשר אמר (סהל"ס ז"ד) המלמד אדם דעת . (ג) והוא בה שומר כל דבר שהלך מהפעלים . ובה רואה רוב הנולדות אשר תבאנה . ובה הגיע להעביר הבהמות לעבוד לו הארץ זיכאו לו תבואתה . ובה הגיע להוציא המים ממעמקי הארץ עד שהיו הולכים על פניה ועוד עשה לו הגלגלים השואכים ממנה מעצמם . ובה הגיע לבנות הבתים הנכבדים וללבוש הבגדים החמודות ולתקן הסטעמים הערבים . ובה הגיע לנהוג ההיילים והמחנות להנהגת המלכות והשליטון (ג) עד שנתקנו בני אדם . ובה הגיע אל ידיעת תכונת הגלגל והליכת הכוכבים ושיעור נרמיהם ומרחקיהם ושאר עניניהם . ואם יהשוב חושב (ד) כי אשר נתן לו היתרון הוא דבר זולת האדם יראנו אלה המעלות או קצתם לזולתו וזה מה שלא ימצאוהו . (ה) וברין אם כן שיהיה המצוה המיוחדת הגמול הענוש כי הוא קטב העולם ומכונתו כמו שאמר (ס"א ז') כי ל"י (ו) מצוקי ארץ וישת עליהם חבל . ואמר (משל"י') וצדיק יסוד עולם . וכאשר התבוננתי אלה השרשים

ומה

שכיל האמונה

ואם הזרע המלאה אינו . המאכל . כמו הספוח שהוא עלמו אינו מלאה כ"ח נדעו . אז הגרעון שזור בתוך הספי ולא ימוש הסבב על הספוח עם שהוא המאכל . כ"ח על גרעינו לשמרו בלמגע יען כי הוא מלאה : (ו) כי ממנה יהיה האפרוח . כן היא דעת . הגמליה סוכב בסוד י"ד סס" לענין ביה שמאל עליה דס וכהסוף דמי דזמחאי אבות דר' אפיסרוקי (חולין סד) לא שט אלא שמאל על חלבון שלה אבל נמצא על חלבון שלה כל הביצה הסורה דשדי מכלא כזולה . אולם הס"ן ז"ל שם כשם הרא"ה כתב ז"ל האפרוח מן החלבון הוא נוצר ולא מן החלבון . שאם אהם שוכב הביצה בעוד שהאפרוח בתוכה לא חמלא דבר מן החלבון שממנו ניצר . והחלבון כלו קיים . והרבה פעמים חמלאו שלם בנוף האפרוח . וזהו אהם מולא פעמים רבות מפת דס כביצה בח יומא בחלבון שלה . ויחלבון לא ימלא עד לאחר ימים שיש לחות לריקוס כו' עיי"ש :

(ז) הרוח הרואה . חלק העין הראש : (ח) ולא נשאר כ"א האדם . זה אחד המיוחד מן המקומות אשר הראה לנו הגמון ז"ל אח דעוהו האמתים . שהאדם הוא יחיד יקר ויותר נכבד מהגלגלים ומכל הגמליה . ועם שהרא"ה ז"ל טעק ממנו בזה . הבט לא וראה בספר עקידת יחזק שער חמישי וסקולות יחדו . ועיין בהקדמת הספר ענין ה' וביאורו שם אות ל"ח : (ס) אבל מתחלה התורה בו' . ר"ל כי מה שהחמלה המורה לספר בריאת כל הגמליה בראשית דבריה . ואח"כ ספרה בריאת האדם איך זמא למעלה על האדם . אבל זהו כמו שכונה ארמון כו' . ועיין מזה בספר עקידת יחזק שער חמישי ותמטע בדען נספח :

פרק א (א) ושם אותה לפניו . כלומר שנתן לו יכולת לעשות חס בסוד ולא הרע . והפליט אותו על יכלמו עד שיכול לעשות בחסדו וכלו מבלי שום מניעה ונתן לו יתרון בספר חכמה ודעת לבחור

במעשה הסוד וזוהו על יכה שיבחר בסוד ולא ברע : (ב) והוא בה שומר בו' . בחכמה היא זוכר האדם חס הספר ומשער חס הסתיד : (ג) עד שנתקנו בני אדם . לכל יהו איש חס רעוה חיים בלשו : (ד) כי אשר נתן לו היתרון בו' . כי כדבר אשר לו יתרון על כל הגמליה הוא זולת האדם : (ה) וברין אח"כ שיהיה בו' . כי אחרי שהאדם הוא התכלית המכוון מכל הגמליה . אח"כ בדין שיהיה הוא הנבחר להיות ממונה ומנהל מאתו ית' במנהו ואזכרוהו . ושימלאו הכורח על עבודתו ויעשהו על מריו . הואיל והאדם הוא

זסה שסמכתה מהם ידעתי כי מותר האדם איננו טעות שנופלה בלבנו עליו (ה) ולא נמות אל הותירנו ולא שהכירנו גאון ולא עזות שנמסרן אותו לנפשנו כי אם אמת ברורה וצדק כבוד (ה) ולא הותירו החכם אלה הדברים כי אם כעבור ששמו מסוים למצותו והותרנו כאשר אמר (ל"ב) ויאמר לאדם ים הן יראת יי היא חכמה וסוד פרע בינה :
פרק ב וצריך שאומר מה שדקדקתי בשער הזה (ה) ממה שהוצרך אליו :

ואומר שחשבתי ואמרתי איך תהיה הכונה מכל אשר בעולם על האדם והנה אנהו רואים נפיו קמן ונכזה . והתישבותי בזה ונצאתי שאף על פי שניפו קמן נפשו רחבה מהשמים והארץ כי פרעו כולל כל אשר בס עדי שהגיע לדעת מה שיש למעלה מהם (ג) אשר בו היא עמדתם רוצה לומר הכורא יתבודך וכמו שאמר (פסלים ק"ג) נפלאים מעשיך ונפשי יודעת מאד . וחשבתי בענין ימי היו ואמרתי למה לא יהיה המד . והתבאר לי שהבורא לא נתן לו (ג) החיים האלה הקצרים בעולם הזה אשר הוא עולם הטרה אך כאשר יסויעותו יהיו לו החיים התמידים כאשר אמר הבתוב (סג ל"ה) חיים שאל מסך נהה ל ונומר . וכאשר אמר בס א מ ר ה ת ש י ע י . וחשבתי איך היה עם מותר האדם בנין נופו חלוש מורכב מהרס והליחה (ד) ושתי ומטרות ולמה לא היו חלקיו (ה) זכות מהמידות . והשיבותי המחשבה הזאת ואמרתי אם נרצה זה אנו רוצים שיבדא כוכב או מלאך כי נוף האדם הוא זה הנברא מאלה התערובות והוא יותר זך מכל הדברים האלה הארציים ומה שהוא יותר זך בסמו הוא אחד מהשמים אם מלאך או כוכב ופי שיהפין לשום נוף האדם מהדקים אינם חלקיו הוא רוצה לבטלו כמי שרצה שלא יהיו שמים כי אם מעפר ושלא תהיה ארץ כי אם טאש שרצונו הכל (ו) ומה שאיננו חכמה . וכבר אמר (סג ל"ד) מה רבו מעשיך יי כלם בחכמה עשית ונומר . וחשבתי עוד בחלויים הבאים עליו ואמרתי הלאוי נצל מהם או נדחו מעליו . ומצאתי טובים לו בעבור שישבו מהטאיו וכנע לאלהיו ויתקנו עניניו כמו שאמר (ל"ב) ויהי הורכב בסכאוב על משכבו . וחשבתי עוד במשול החום והקור והרנשתו באדם וזהלי העפר וההיות המזיקות . וידעתי כי הרנשתו בזה מתקנתו כי אם לא היה מרגיש בצער לא היה מפחד מעונש אלהיו כי כאשר אמר אליו אנו אצערך לא היה יודע מה הוא הצער ושמהו מרגיש בעצרים האלה לבעבור יכירם ויהיו לו לרמיון כמו שאמר בזה הגדול (מלאכי ג' ו) ומה יום בא כוער כתנור . ואמר בדתות העונש באדם (נביאים : ג) חמת הנינים יינם . וחשבתי באלה הצרכים המורכבים בו והתאמת אשר הרכה מהם לרע לו . והתבאר לי כי החכם לא הרכיבם בו כי אם לשים כל אהת מהנה במקומה בשכל אשר הגנו האלהים . תאות המזון להעמי הצור ותאות המשגל להעמי תמורתו ויתעם בכל מפי שבאר לו והתירו ואם הוא מתעסק בו מצד התתר יהיה משועבד ומתעסק בו מן האיפור יהי מנונה כמו שאמר (מלאכי י"ה) תאות צדיקים אך טוב ותקות רשעים עברה ואמר (פסלים י') כי הלל רשע על האות נפשו . וחשבתי (ז) איך יעותר לו הצער הסכאוב והתמסרה באש . וראיתי כי לעמת

שכיל האמונה

סוף קושט העולם ומנוו : (ו) מצוקי ארץ . הדיקים סעודים : (ז) ולא נמות אל הותירנו . שלם כנולחנו להם סמיס אל סמעלה וסכבוד למען קמת סיהנו לנפשותו : (ח) ולא הותירו החכם בו . ר"ל וסכלים כוננם סבורא סחכם כמס סנתן סיהנון אל סלסס . לא סיהס כ"ל למען אשר ילס חומו כמנוס עסס יזוסר ס חומו כמנוס לא סעסס : (ט) הן יראת ד' היא חכמה . עיקר יסנון סלסס ססוול ססססס לא סיהס כ"ל כעבור סססיל לסיס ילל סל ד' :

פרק ב

(ה) סמה שהוצרך אליו . ממה ססולנך ססענר סוס אל סדיקוק ססוול : (ג) אשר בו הוא עמידתם . כלומר סססססו סל סמקייסיס : (ג) החיים האלה הקצרים בו . סוכן כוננו כדכריו אלה הוא . כי כעבור סמיי כ"ל ססוול סס קלריס מלוד . ולכן פי כסס סיוסס סיעור ססססס ססר כיון סבורא ימ' לנפש סלסס . כי כל סוכס סלסני כעס"ז . יס עסס רעס . ועס כל סללסס עמל . ועס כל סלסס עמל . כמו ססוול מכוול חין ססס בו . ע"כ סעסס ססעסו ימ' לסס לכל ליס וליס קלג זמן ומדת ימיס כעס"ז כלסון סכל סלסד יססיקו לו יסיו וסייעווס סיוכל לססליס סוכו וסלססו ססוסלס עליו כעסוולו ימ' . וסל"כ יקן לו סמיס סעעוסיס סססמדיס . כעולס סעסס סלסס סל קודס כוח בו . יסס סכל היי כעס"ז . וע"כ אמר גס סכסוב סייס סלל סמך נסח לו סורך ימיס עולס ועד . כלומר כעולס סכלו סוב וכלו סלנך ססס סמיס סלממיס : (ד) ושתי סססררות . סיוקס וסססמורס : (ה) זכות ססמיררות . ר"ל כי סלרי סכל רעוה סעס"ז וסססוול סל סלסס דק ממה ססנן גופו סלס סמרכס מלרכס לסוס סל"כ יוסר סוב סיו לו סל לא סיה מורכב מחלקיס סללס . סלל סיהיו חלקיו זכות מסמדי סקווס גס כעס"ז : (ו) ומה שאיננו חכמה . ודבר סליו סממה כ"ל סכל ורעיון כוח : (ז) איך יעותר לו הצער בו . איך יסמד

לעמת זה הנעשות התבידות וההתמדה בגמול (ח) ואם לא יהיו שניהם כן לא יקרה תקוה נמורה ולא יירא יראה נמורה וכמו שאמר (דניאל י"ב) אלה לחיי העולם ואלה להרפות לדראון עולם. והשבתו שהוא (ט) קודם זה צוה עליו בעולם הזה להמית אותו כאפני ארבעה מיתות. והתבאר לי (י) כי זה לתקנתו ואיננה יוצאה הוץ לשכל כי השכל כשהוא רואה כי אדם האחד כשיפסד אחד מנתחיו בחלי או באדם שכריתתו תקנה בעבור הצלת שאר נופו (יא) כן רואה מן המדברים כי המית מי שנשחת מהם והשחית בארץ תקנה בעבור שיציל שאר המין כמו שאמר (דברים י"ט) והנשארים ישמעו וייראו. ואחר אשר כפרתי אלה השבעה שערים (יב) משער הצדק בצווי האדם הזה אומר וכן כל מה שנדמה למאמין טמה שדומה להם ראוי שיחשוב בו הטוב כי בלי ספק יצא לו פנים מן החכמה כמו שאמר (מסילים ל"ט) כל ארחות יי' חסד ואמת ונר' :

פרק ג ואחר שבארתי איך תהיה העמידה על השערים האלה מאופני הצדק אומר (ה) ומטה שהוא גאות לצדק הבורא וחסלתו על האדם הזה שנתן לו כח

ויכולת לעשות מה שצוהו בו ולהנעם ממה שהזהירו ממנו. וזה מבורר בשכל ובכתוב. בשכל שהחכם לא צוה אדם מה שאין ביכולתו ולא מה שילאמה מעשותו. ובכתוב כמו שאמר (מס"כ ו') עמי מה עשיתי לך ומה הלאיתך ענה כי. ואמר עוד (מס"כ ז') באור הבקר יעשה כי יש לאל ידם. (ב) וראיתי כי היכולת ראויה שתהי' קודם הפעל עד שיתן לאדם הפעל והעויבה על התמורה. כי אם היתה שוה עם הפעל היה כל אחד מהם סבה לאחר או לא יהיה אחד מהם סבת לאחר. ואלו היתה אחר הפעל היה אדם יכול להשיב מה שעשה קודם וזה הבל ואשר לפגיו הבל וכבר התחייב שתהיה יבלת האדם קודם פעלו כדי שישלם לו בה להגיע אל מצות אלהיו. ואראה לכאור כי כאשר עשות האדם את הדבר הוא פועל (ג) כן עזיבתו אותו הוא פועל גם כן. כי לא עזב אותו כי אם לעשות הפכו (ד) ואיננה כעויבת הבורא

שביל האמונה

יעודת אל האדם הגדול כזה אשר יחרן לו על כל הנמלאים. האנשי המלאים וההתמדה כחש בעו"ב : (ח) ואם לא יהיו שניהם בו. ר"ל אם לא יהיה בגמול על הפסד ועם תמחיד. והעונש על הרע כאב תמחיד. לא יקוה האדם אל הגמול תקוה נמורה. ולא יירא מן העונש יראת נמורה. וכמו שהאריך בזה הגאון ז"ל בסאמר המשפיע פ"ו ע"י"ג : (ט) קודם זה צוה עליו בו. ר"ל כי אם נכונו ללגים שפפים בעו"ב מצוה ח"כ יצא הכובל יח' להמית חוטם בעו"ב' בחרבנה מיתוח שהם סקילה שרפה הרג וחוק : (י) כי זה לתקנתו בו. ר"ל שזה הוא לתקנת המין האנושי. כי בהכרח איש עושה רע. ישמענו הנשארים וייראו ולא יזדינו עוד. והכרח ח"ש אחד לעונת המין האנושי. הוא דבר שאינו מורד לשכל. כי כמו שהשכל רואה להכריע אחד אחד שדבר בנוף האדם לתקנת הגוף בלו. כן רואה להכריע איש אחד נפסד במין האדם לתקנת המין כלו. וכיוצא בזה זכרו כדלפנינו בלשון הפילוסוף בלחמו עימא ח"ף איש רע. והכרחות על הרע היא מיתח ח"ף איש טוב כעד הללא איש רע ע"כ : (יא) כן רואה מין המדברים. כג"ל : (יב) משער הצדק בצווי האדם הזה. כלומר אחר שסלקתי כל חסרון מבריות האדם. לקיים מה שזמנתי כי הוא החלית הסכוק מכל הנמלאים. ופע"כ יולדנו הנוויים וההכרזים ח"יו. אומר עשה שראוי לכל. יחיון שיפסוד כן בכל דבר שנדמה לו שהוא דומה לאלה הסבעה הנזכרים. ויחבוקו בדעמו לחשוב אם הסוב כגמול בו כי ימלאנו בלי ספק :

פרק ג (ה) ומטה שהוא גאות לצדק בו. ר"ל כי הדבר הנאות לבורא יח' צוה שידענו מדדקו ומחלתו על האדם ושאינו צא בעליה עם בריותו. הוא עתה נכבש יצירה הנאות הכח היכולה. שיוכל לכפות מה שצוה להנעם ממה שהזהיר אותו וזה מבורר מאוד. כי איך יהיה מתקו יח' שיוכל את האדם לעשות מה שאין ביכולתו ומה שהוא נלאה מעשותו ועיין בספר שח"א' אורו גם אות ח' : (ב) וראיתי כי היכולת בו. חוק דכרו ז"ל כי היכולת כסכעי אשר הוסבע בלדש. ול מעשיו. לא ימלט משלשה פנים. או שיהיה היכולת קודם החמלה המעשה ויהיה היכולת סבה למעשהו י"ל האדם להמיר את מעשיו ביכולתו ויפעל ויעזוב כפי רצונו. או שיהיה היכולת שוה עם המעשה בלח' למעשה כלל. וזה בלחש מעשי פנים. או שכל אחד מהם סבה אל השני. וע"כ אין לאחד מהם קדימה אל האחר. או שאין אחד מהם סבה אל האחר. וע"כ אין לאחד מהם קדימה אל האחר. או שיהיה היכולת צא אחר המעשה. וזה הכל ואשר לפי הכל. כלומר זה האופן השלישי הוא הכל לומר שהיכולת צא אחר המעשה. כי ח"ו היה הדבר כן. היה האדם יכול להשיב את אשר כבר עשה. והסן השני אשר לפגיו הוא ג"כ הכל. כי כל אחד מהשני פנים כגמלרים בו הוא הכל ועיניו רוח. כי איך יהיו שני דברים מלוים זה בזה. כל אחד מהם סבה ומסוכב עד שלא יהיה לאחד מהם קדימה אל האחר. או כל אחד מהם. א סבה ולא מסיבב ולא פוס קדימה אל האחר. וח"כ החייב ספן האשון מהחלוקה. והוא שיכולת האדם צא קודם פעלו וצוה יוכל להגיע אל מצות בוראו יח' : (ג) כן עזיבתו אותו בו. ר"ל כי בפעולות האדם הנפשיים כמו האהבה והשנאה והכעס והרצון והדומה מהם

הבורא יתברך לברא הדברים אשר בארנו שאיננה פעל. כי הבורא משעבד לברא הנשמים
 וזה שיש בהם לא היה הפך לנשמים ההם. אבל האדם כיון שפעלו הבקרים הוא עוזב דבר
 שיבחר לפעול הפכו ואם לא יאהב ישנא ואם לא ירצה יכעס (ה) ולא תמצא לו מעלה
 ביניהם. וכן הכתוב אוצר (ויקרא י"ח) ושמרתם את משמרתם לבלתי עשות מהקות התולעות
 אשר נעשו לפניכם. ואמר עוד (תהלים ק"פ) אף לא פעלו עולה בדרכיו הלבו. וצריך שפאור
 שהאדם לא יעשה דבר (ו) עד שיהיה בוחר לעשותו כי לא יתכן לעשות מה שאין לו בחירה
 ולא מי שאיננו בוחר. (ז) וזה שאנחנו רואים התורה שאיננה מהיובת בענש מי שהטא
 בשגגה לא בעבור שאיננו בוחר אבל בנכור שלא ידע העלה והסכה בזה נאמרנו בהורג
 נפש בשגגה שהוא מויד בחרות העין ובוחר אבל שנג להשבר. ובמהלל שבת שהוא מויד
 לקושיש עצים אבל שכה שהוא יום שבת:

פרק ד (ח) ואומר אחרי הדברים האלה (כ) כי הבורא אין לו שום הנחמה במעשי בני
אדם ואיננו מכריהם לעבודה ולא למדי. ויש לי על זה ראיות מדרך
 הסוחר וזכרך השכל ומטה שככתוב וש בקבלה. מדרך הסוחר שמשצאתי
 האדם

שכיל האמונה

עצמת הפעולה החמה פעולת הפעולה שנגדה: (ד) ואיננה בעויתת הבורא בו. עין מה שפ"ד
 מהאומר כדאמון: (ה) ולא תמצא לו מעלה ביניהם. ר"ל כי אין בין האהבה והשנאה וזדומה. אמע"י.
 ולא יתכן לאדם שלא יאהבו אם לא שונא: (ו) עד שיהיה בוחר בו. כלומר שלא נזיל לייחס שום מעשה
 נטעמו. אם לא שכתר לעשותו. כי המעשה מצלי בחירה לא יקרא מעשה. ואשר חינוג בוחר במעשיו לא
 יקרא עושה: (ז) וזה שאנחנו רואים בו. כלומר מה שלא עשה הבורא את השונג כפזיר. אין זה בעבור
 שפשה מצלי בחירה. כי המעשה מצלי בחירה אינו מעשה כלל. ואין ראו העושה אותו גם לטעם שנג. אבל
 השונג אשר דרכו הכורה ממנו. הוא מי שכתר במעשיו. ורק שפכת את הסכה המוגפת אותו שפכלתו.
 כפי שכתר עליה מהיער בכחירתו. ושכה שאין ראו לעשות זה אם לא שיפטר מאוד מלכרית את העושה מהם
 וכתו שמקושש עליה כיום השכה בכחירתו. ושכה שהוא יום השכה. ויותר נראה שפלת שאיננה היא ש"ס ור"ל
 כי מה שמיכה הבורא את השונג בעונש. לא בעבור שאינו בוחר. הא בוגג. כ"א בעבור שפכה הסכה
 שפושט ונאמר:

פרק ד (ח) ואומר אחרי הדברים בו. אחרי שכלל בפרק הקודם שהבורא ית' נתן היכולת בנפשו
 האדם שיכול להשלים את מעות חלוקיו. ולא המנעוהו מזה קוצר יכלתו. יבאר שמה בזה הפרק שלא
 נבד שלא ימנע מעשות את מעות חלוקיו בעבור קוצר יתרו. אבל גם ההנחמה העליונה לא המנעוהו מזה.
 והבחינה החשפית נחמה לו לעשות ככל העולה על דברו בחין מזה ומכריה לא מהכפז ולא מפאת ההנחמה:
 (ג) כי הבורא אין לו שום הנחמה בו. כדי להבין דברי הנחון ז"ל חלה הקברים מאוד. מוכרח אמרי
 להאריך קצת. וזה כי עם שיוכלת חלוקיו ודעונו הוא מושג על כל הדברים והענינים אשר בעולם וד' לבאות
 יען ומי ישר. ואין חכמה ואין ענה ואין חכמה נבד ד' כי הוא משיב חכמים אחרו ודעם ישל. בכל זאת
 אין זה מענה לבפל את הבחירה עד שיוכל האדם לומר מה אעשה וד' גור. כי כמו שהאדם אין לו יכולת ורשות
 לאחז מן העולם וללכס חוץ ממנו. ובכ"ז מי זה בער ולא יבין כי בעבור זה לא נפלה ממנו הבחירה החשפית
 והוא רשאי ויכול ללכת בכל חלקי העולם כפי רצונו. ורק שיכלתו מוגבלת מלד מה שכתר הפעולה הנמנעת.
 שהיא הי"איה מן העולם לחון ממנו ככה כמו כן: הא הפלת בחירת האדם החשפית בכל ענינו. אם נאמר שיש
 לאדם רק הרשות והיכולת לעשות ע"י מעשיו הבחריים את הדברים הפרשיים החפשיים החת ידו מהכונה לבחירה
 אחת. לנחשו ולנתון לבנות ולהכרז ולגשע. אבל לא בלחפן שיוכל למנוע את הסמון מאתו ית'. כי אם
 גם ירצה להרע במעשיו הפרשיים יהפוך הבורא בהרעה את רעותיו הפרשיות אל הכפז המכונן מאתו ית'.
 באופן שיתג מפעולותיו רק הכפז הנרצה. ולא יהשוב האדם שאם הדבר כן. בעכ"פ יבחר לאחז הכפז
 המכונן מאתו ית' אל העויל. הלא מוכרח האדם גם במעשיו הפרשיים לעשותם על אופן שיוכל לאחז מהם
 הכפז ההוא. וככה ח"כ בחירתו החשפית. זה אינו. כי אחרי שהרעה שלוחים למקום וע"י אלמעים שונים
 יוכל לאחז הכפז הנרצה מאתו ית'. הלא עוד נאשרה הבחירה לכל בני האדם לבחור בין הפעולות והאלמעים
 השונים המביאים כלם אל החכלית הנרצה. והמשל בזה אם ירצה הבורא ית' להעשיר איש ידוע. הלא יוכל
 להשיג חפזו בזה. אם ע"י שיהיה האיש ההוא חרון בעלכתו או במסחרו לקנות ע"י חון ועושר. או שילך
 בבחירתו החשפית ברחובות קריה במקום אשר שחר בני אדם אבדו כספם וזכסם בעבור עגלותם לפמור כראוי
 זימלתו. או שילכו קרוביו ואנשי משפחתו יותר מדי שבעים בבחירתם. או שילכו בקור רעם. עד כי יתלו
 וישורו. ויעזבו חילם לירושל לאיש הזה. והנה בכל האלמעים הפשוים האלה פעל כל אחד רק בבחירתו
 החשפית. ולא היה מוכרח בשום מעשה ממעשיו. כי החכלית הנרצה מאתו ית' היה יכול להיות מושג גם
 ע"י פעולת ואמצע אחרים. וכמו שכתבתי היה רצונו ית' שאברהם אבינו ע"ה יקנה עושר וכספים לא היו
 פרעה ואנשימך מוכרחים ע"י וקחת את אשתו ולהשיב לו בעבורה. כי אם גם הדלו מעשות זאת. הלא

ואדם שוער בנפשו שיוכל לדבר ויובל לשתוק ויכל לתפוש ויכל להניח ואיננו שוער בכך אחר שיסנעוהו מהפצו כלל . אין הדבר כי אם שהוא (ג) מנהיג טבעו בשכלו ואם יעשה כן יהיה משכיל ואם לא יהיה ככל . וכן המו ש ב ל כי הראיות (ד) כבר התקיימה במה שקדם על הפסד היות פעל אחר משני פועלים . ומי שחשב שהבורא מכריח את עבדו על דבר כבר שם הפעל האחר לשינתם יחד . ועוד שאם היה מכריחו לא היה ענין לציוויו ותוהרתו אותו . ועוד אם יהיה מכריחו על פעל לא היה נכון לעגשו עליו . ועוד שאם היו בני אדם מוכרחים היה הנבול ראוי לאמאץ ולכופר יחד מפני שכל אחר מהם עשה מה שצוה לו לעשות . כמו שאם היה חפץ משיב אחר משני אומנן לבנות והשני להרוס הייב לתת שבר שניהם . (ה) ועוד שאם היה האדם מוכרח היתה לו טענה כי ידע כי האדם לא יוכל לנצח יובל בוראו ומאשר יתנצל לפניו הכ פר שאיננו יובל להאמץ בו מן הדין שיהיה צדיק בטאמרו והתנצלותו מקובלת . וכן התוב כמו שהקדמנו תחלה ובחמת בחיים (דברים ל') . וזה שבה בזוונטאים (מלכי א') מידם היתה זאת הישא מכס פנים וגומר . ומה שבאר שהוא נקי מהטאיהם באמרו (ימסי ל') הוי בני סוררים נאם יי לעשות עצה ולא מני . ומה שבאר שהנקוהו ממעשה הזונוים באמרו (ימסי כ"ג) לא שלחתי את הגביאים והם רצו וגומר . וממה שיש בקבלה בדברי רבותינו (מכות ל"ג) הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים שנאמר (דברים י') ועתה ישראל מה יי אלהיך שואל מעטך כי אם ליראה וגומר . ואף על פי שלא נשאר אחר אלה הבאורים (ו) דבר שיבוקש החישי הבורא ההכרה בשלשה פרשים . הראשון כתבה ששם בני אדם לתמוה על הענין הזה באמרו (יחזקאל י"ט) החפץ אחפוץ כמות הרשע נאם יי אלהים הלא וגומר . והשני בקיימו שזה הדבר לא יהיה באמרו (פס) כי לא אחפוץ כמות המת נאם יי אלהים וגומר . והשלישי שנשבע על זה באמרו (פס ל"ג) אמור אליהם כי אני נאם יי אלהים אם אחפוץ במות הרשע וגו' וכשב הענין ככל צד וזו עליו :

ואחר הביאור הזה אביא אהריו שלש שאלות ואומר אולי יאמר אומר כשהבורא נקי מצותו בהטא ההומא איך יתכן להיות בעולמו מה שאינו רוצה בו . והתשובה בזה קרובה והוא שהמורה אצלו שיניה ההכב ברשותו דבר שלא ירצהו הוא כאדם . כי האדם הוא מואס הדבר אשר יזיקתו ואלהינו יתברך לא מאס הדברים האלה בעבור עצמו כי לא יתכן שישניהו מקרה מהמקרים אבל מאסם בעבורנו מפני שהם מייקים אותנו . (ז) כ"א נחמא בו ולא נודה במה שאנו חייבים לו נסבל ואם נחמא קצתנו על קצתנו נאמרו בפשותינו

שביד האמונה

יקל סיה לו יח' להעשיר אותו ע"י חמא אחר . וכמו שהאריך בכל זה הרב בע"י בעשר כ"ח מספרו . והמשיל שם זה האדם כהחירו לאים נתון כבית הסוהר כשב ידום אשר בו יוכל ללכת אנה ואנה נאכנו ולחטנו כל אשר תחיה נפשו מבלי מוע . וככ"ז אין לו רשות וחופש ללכת מקור בית הסוהר ותולה . והוא ח"י נגבר כמלו . וכן יש ללמד שבחיים החפשיים למבור רק במעשים המודמנים לו . אבל החכמים הגדולים מחלו יח' יבול לכסוף עכ"פ . וזהו ענין ג"כ כי חף פנס פעולות אגבי עול מניעות בקוף ע"פ שהגמנו יח' בחכמה עליוה ח' החכמה הגדולה והמקוון מחלו . ככ"ז עוסי יעשו כל עוסי רשעו יין כי כהחירכה הרעו מעשיהם מצלי היותם מוכרחים לה . כי אם גם שיעו פעולותיהם הפרסיות והסיוו מעלליהם . הים ככ"ז הכחיים פתחוון מחלו יח' יולא אל הסועל באופן אחר . והמבל בזה פתעה מן מרזים שאע"פ כגוד הבורא יח' על ישראל שגילו בארץ לה לם ושישמענדו בהם ויענו אותם . לא גיר בזה על פרעה שיעשה זה . כי הרבה לדדוים ים כמה שיול להקיים וצלו וכן בכל כיוול בזה . וכ"ז כיון הגאון ז"ל כמה שאמר כי הבורא יח' אין לו שום הכנה במעשי בני אדם . כומר במעשיהם הפרסיים המודמנים להם . ואינם מוכרחים לה במעשה העבודה ולא כמתי (ג) מנהיג טבעו בשכלו . כומר שיש לו יכולת להניח את טבעו הנוסף ללמד הקונום ולהעמידו בשכלו על החמא . ואם יעשה כן הוא חכם והוליא שכלו אל הפועל . ואם לא הוא סכל ואין לו שום טענה מן ההכרח : (ד) כבר התקיימה בו' . ר"ל שכבר נחבאר במאמר הראשון פ"ג כדעה החמישיה שם ובמאמר השני פ"ב שלא יתכן לייחס פעולה אחת לפני פועלים עיי"ש : (ה) ועוד שאם היה האדם מוכרח בו' . ר"ל שאף אם נניח ונאמר שהעושה מניע אל האדם חף אם יכריח אותו הבורא במעשיו . כי הים לו לעמוד כנגד ההכרח ולעשות מה בלוח בו . וכמו שהוא הדעת הפלסיה אשר זכרה הרב המורה בע"י מהשלישי הלא יוכל האדם להמלל וגומר שגא שוער דעתו שהאדם יוכל ללכת יכולת כוראו והסלולת כולת מן הדין פתיה מקובלת : (ו) דבר שיבוקש בו' . ר"ל כי עם טענין החכמה החפשיים מבוחר מאוד . ככ"ז בעבור שהוא השיקר הגדול במעשה המלוח . ואין מילוח למורה בלעז . כשב הבורא יח' חף ענין שבחיה מכל לדדו . וביאר אותו בשלשה פרשים החימה ובהנהגה מקיימה . ובשפוע . וכ"ז כדי לזרז . וכמו שחוקר הגאון ז"ל ומבאר : (ז) כי אם נחמא בו בו' . ר"ל כי אם יהיו חפאיו בין אדם למקום . ונתבת

מאמר רביעי עבודה ומרי

צפשוטינו והוננו . וכיון שהדבר גלוי בן איננו רחוק שיהיה בעולמו מה שנמצא אנהו
 ומה שבאר לנו שהוא נאמם אצלו (ה) לנו על דרך החמלה . וכבר באר זה בתחבוב באמרו
 (דמיה ז') האותי הם כפועים נאם י"ו הלא אותם ונוסר . ואולי יאמר עוד בשהוא יודע מה
 שיהיה קדים היותו כבר ידע שהאדם עתיד לברותו ואי אפשר שלא יברחו האדם כדי
 שיהיה ידעתו . וגלות הכפך הוה יותר כבואר בן הראשון והוא שאומר אין לו ראה
 שידעת הבורא את הדברי הם סבת היותם אבל זה באמר (כ) שכבר אותו או הויד בו. ובאר
 הפסד זה שאם היתה ידעת הבורא את הדבר סבה להיותו היו הדברים קדמונים מפני
 שידעתו אותם קדמונית (י) לא סרו מפני שלא סר יודע אותם . (ח) אבל נחשוב שהוא
 יודע הדברים על אמתת היותם ומה שיש בהם סבה שיהיה הוה הוא כבר ידע שיהיה הוה ומה
 שיש מהם מה שיבחרו האדם כבר ידע שהאדם יבחרו . ואם יאמר וכאשר ידע הבורא
 שהאדם עתיד לדבר היתכן שיהיה או שישתוק . נאמר בלשון צה כי האדם אלו היה
 שישתוק המורה שידבר היינו משימים בעקר הכאמר כי הבורא ידע שהאדם עתיד לשתוק
 ולא

שביל האמונה

ככונתו י' . או שלל נודם והשנה אוחו חקק המופל עליו . נהיה כעלם ולא נקבל בכר . ואם נחמס בן
 חדס לחכירו . כמו הרליחה והנטיכה נאמדם נפשוטינו והוננו . וכמו שזכר הגאון ז"ל בעלת ליסור הנטיכה
 וסרליחה במאמר השלישי ס"ב עיי"ש : (ה) לנו ע"ד החמלה . כלומר שאין המלאים בערכו י' כי הוא
 נעלה ומרום מכל מקרה . אלא הוא כערך לנו . כי בעבור חמלתו עליו שם הם הדברים המזיקים אוחו כאלו
 הם מלאים לפיו י' . וכמו שהאר"ך כזה הגאון ז"ל במאמר פיר"ט עיי"ש : (ג) ששבר אותו או
 הויד בו . או פסוק שהוא בן ואומר לפי פשוטו . או שידע שאין סדנך בן ובזון דברו . כי במאמר אין
 ידעתו י' שם סבה אל ההויה . וכיוצא בזה אמר הסדר למדן חלבוז (מ"ט ס"ב) ח"ל כי אין הידיעה בזה
 שיהיה הוא הסבה בהיותו אצלו כהדיעה בזה שהיה לינה סבה להיותו אך ראה עליו ע"כ . וז"ל כי כמו
 שידעה סדר פסוק הויה אצלו כההדיעה מליאותו . כי מה שהיה כבר הוא ולא יבדק לשעל אך היה
 ראה עליו כהשאר הרושם בידעה שידע את אשר כבר עשהו . ככה כמו בן הידיעה בזה ששמיד נהיה לינה
 סבה מהדיעה מליאותו : (י) לא סרו מפני שלא סר בר . כלומר שלא היה נוסד דבר נוסד ובר שהיה .
 בעבור שאין הבורא י' סר יודע אותו : (ח) אבל נחשוב שהוא יודע בו . כלומר שידע את אשר מדע
 כבר במאמר הויה ויודע ב"כ את אשר יתודע עוד . שהוא עתיד למדע אותו . ומה שיבחר לו האדם במחירתו
 כבר ידע מה שיבחרו והכל לפני כהאמר כבודו . וככ"ז סרשות נחוסו ופ"ע שהשאר נבאר על עמדו . וכיוצא
 בזה הם דברי הרב בע"י בעשר כ"ח מהפסוק ח"ל וז"ל האופן נאמר שידעתו י' הכהני בזהה מפני קצות
 האפשר בעמשים במחירים הוה נמשכת מזה בילה מהם אל המליאות ולא מליאותה מהם שידעה ע"כ שהאר"ך
 בזה הרבה . ובפס' סרי"ט סקי"ט אין מעשה האדם נאמך לידעת ד' אולם מעשה מרס יאל לפועל אלא
 ידעתו נמשכת למעשה שהוא הנעשה במחירם ובאפשרותו לפעול הפסוק . ואם ידעה ד' פרה יאל לפועל . ובזה
 נבאר האדם בחייו וידעתה הפי"ט שיהיה בלי פום הגאון ובלתי הוליה האדם ממחירתו כ"כ . ומשל פעלו
 חכמים שידעתו י' את מעשי בני אדם הכהנים ומה ע"כ באפשר שיהיו ובלתי יסיו . למה סדנך דומם
 לעומד על מקום גבוה ורואה עובדים . קהתם עברו וקלהם עובדים וקלהם עתידים לפסוק והכל לפיו לפיו כי
 הוא מרומים יבטון . וכל אשר הוא רואה אין ספק באפשרו ואין ראותו מכריח אותם כלל . וכענין זה כיון כל
 הנמלאים וכל המעשים קרובים אליו י' כאלו הם לפיו נמשכת אחד . ובאמרו כיוצא יחד נכס המעין אל כל
 מעשיהם . ואין הבדלי עבר הוה עתיד נמשכים לפיו . כי כלם נשקרים אלא בשקידה אחת ולכלם בזה אחד
 יקרא וזה אמרו הכל לפיו והרשות נחוסו ר"ל ששם הויה כל המעשים הכהנים לפיכך לפיו י' . יעובד ויהי
 ע"כ החירות והפשוט המחירה במחירתו דברוהו של אדם . וכמו שהאר"ך ככ"ז סרס בעל קול יהודים כחרי
 מ"ט ס"כ עיי"ש :

ושאר הקרוב אלי מתפשחתי החסיד המפורסם קדוש ד' מוכד הרב ר' ברוך קאפונר ז"ל כהפסוק יחד
 האמונה הויה בזה סר"ט האמונה ז"ל שהשפיל בזה משל ואמר . את אני רואה את ראונו בזה
 שהוא רן . הנה בראתי לא יתכן בזהו לר' שיהיה בזהו רן . וככ"ז לא יאמר שהוא מוכרח במרגלותו מה
 בליתי וידעתו שאני רואה אותו רן . כי אף גדליתיי אשהיה . הנה פעולתו הויה אשפרית . בן ידיעתו י'
אמר מכרחם פעולת האדם אף שידעס . יען הוא יודע אולם המיד בזהו . כי אין עתיד לפיו י' שהוא לפעול
מחשבו וכן הויה עתיד בערכו לחין הכלים הוא הוה אלו י' . וכמו שבערכת ידיעה הכוה חויה מנחתם .
 בן ידיעתו י' לכוונה עמיד בזהו חויה מנחתם . אלא לפי שהכנה קשה לנייר איך יהיה ידיעתו בזהו סף
 מה שהוא עמיד אלו . לכן הפריש סרס"כ ז"ל שאין ידיעתו כידעתו . והוה בזה סדר שיהיה עמיד בזהו
 אף מה שהוא עמיד אלו ע"כ . ושאר ז"ל הסביר בה את דבריו באריכות וביים ח"ל ולפי שהעבר והעמיד
 הם בנורא בזהו ח"כ ידיעה הקב"ה בזהו יסיה נדיק חס יסיה רשע הוא מפני בנורא ומצוי למוך דבר
 בזהו וכפועל מהם אף שהנדיק כומר בזהו והרשע ברע . ואף שהנדיק והרשע לא טעמו עדין . כ"כ שם
 מליכות

ולא היה נכון שנשים שהוא ידע שהאדם עתיד לדבר בו הוא ידע העולה מפעל האדם הנופל (יג) אחר כל מהשבה והקדמה ואיחור. (יג) והוא בעצמו אשר ידעו וכמו שאמר (מסיל' 7') יי' יודע מהשבות אדם. (דברים 6') כי ידעתי את יצרו :

פרק ה' הוצאתי בני אדם שואלים בשער הזה, (ה) מה לפני החכמה שיצוה ויזהיר הצדיק אשר ידע טכנו כי לא יסור מעבודתו ? ומצאתי לזה ארבע'

פנים • מהם (ג) להודיעו מה שהוא הפץ סכנו, ומהם לשלם לו הנמול, כי אם יעבוד אותו והוא בלתי מצווה, לא יהיה לו נמול, ומהם (ג) שאם יגמלוהו על מה שלא צוהו בו או יענישהו על מה שלא הזהירו יהיה זה עול, ומהם (ד) שישנה עליו הצווי עם הנביא עם הצווי אשר בשכל, בעבור שישמר ויזהר ב"ש (ויקרא 19) ואתה בו הזהרתו צדיק לבלתי חטא צדיק והוא לא העמא חיה יחיה כי נזהר, ושואלים עוד ומה לפני החכמה בשליחות אל הכופרים אשר ידע מהם כי לא יאמינו ? (ה) והושכים זה לשוא. ומצאתי להם ששה פנים, כהם שאם לא היה שולה אל הכופר שיאמין, הית' לו אמתלא לאמר, אלו היה שולה אלי הייתי באמין, ומהם (ו) שמה שיש בידע' אלו לא היה יוצא אל הפעל, היה הנמול והעונש כפי ידי'תו לא כפי מעשה הכפאים. ומהם שראיותיו החושיים השכליים, כאשר העמידם בעולם לכאמינים ולכופרים, כן ראוי שיהיו ראיותיו הנבואות כוללות המאמינים והכופרים, ומהם כי כמו שנתברר לנו (ז) כי מי שמצוה ברע למי שלא יעשהו ברע לו ונקרא סבל, כן מי שמצוה בטוב למי שלא יפעלהו בטוב לו ויקרא חכם • ומהם (ח) שהמצוה בטוב, כאשר יעזוב המצווה לקבל מצותו, תשוב מצותו סבלות, בעבור שלא קבלה, יהיה גם כן מי שמצוה ברע השיב מצותו חכמה, כאשר יקבלנה המצווה בה, וזה הפני' המשותב וזרע וההיינה כפי הקבול וזה הכל. ומהם כי (ס) כאשר השהה ביניהם בשכל והבה והיכולת, כן ראוי שישו' ביניהם בצווי ובשליחות. ואחר כן אומר,

שכיל האמונה

מילאוקן אינה מכוה בערכו ית' כסם עמיד אלא כסם הוי. כי כל גופם וקומתם זמן ימי חייהם הם מעוררים אלל הנורא כנכח אחד עכ"ל ועוד האריך עיי"ש כי כל דבריו נמי ומרפא : (יג) אחר כל מהשבה והקדמה ואיחור. ר"ל בכל המקרים וכל הכפוא אשר יבטו אה מעשי בני אדם. כמהשבה והקדמה ואיחור. יודע הנורה ית' אה הפועל הנפול אחרים ידעו. וככ"ל האדם כדמותו עמנו לעבוד כאשר יהפך וכלל הטולה על כומו וכאמור : (יג) והוא בעצמו אשר ידעו. כלומר ודק הנורה ית' הוא שיודע בידעה בואת המשלכה שעה כהשפחה. האיל ואין ידעוהו כידעוהו :

פרק ה' (ה) מה לפני החכמה בו' . ר"ל מה חופלת יש כמה שילוח ויזהיר את הצדיק • הלא הוא מעלמו יבין ויבט' בדעו ופכלו לפשות את הטוב ולהסור מן הרע : (ג) להודיעו מה

שהוא הפץ סכנו • כלומר להורות לו את המעשה אשר יעשה כי לא יספיק הכל לבדו נדעש אחיה דרך יספן אולי וכמו שהחבר במאמר השלישי פ' עיי"ש : (ג) שאם יגמלוהו בו' • כלומר אה יסוב לו גמולו כדאסו על ביטולו המעוט אשר לה נאסוס בהם • ויעניש אותו על עשותו אה אשר לה הזכיר ממנו יסיה זה עול : (ד) שישנה עליו הצווי בו' . שישנה ויכפיל עליו אה הצוים כדי לזכרו כי אולי לא יספיק הכל והוסף לו צוי הנגואה. וכיוצא בזה הם דברי החבר למך חלכוזר (מ"ה סו"כ) וז' אלל המחבר כפול בלוחו בעבודה למי שקדם בדעתו פוגרוהו או שיעבדו • איננו פוא כי כבר קדמנו וזאלנו כי המרי והעבודה לא יגמרו כ"ה כסכום החלפועיות. ויהיה טבת עבודה הטובד הצווי בעבודה. וכן קדם בידעוהו שהוא עובד ומסבת עבודתו פומע חוכמתו כ"כ • והספיקו זה גם אלל הממרה ולאמר וכן קדם בדעתו מרי הממרה בו' ומוכחתו לו מיקל ממרו כי מן המפורסם כי לחוכמה רובש הנפש על כל ענין. ובי הממרה חספעל נכשו למשע החוכמות אפילו מנג הפעלות וכס"כ כפויים החוכמה להמון כי יש בהם עכ"פ מקבל וכבר הועיל ואינו פוא ע"כ : (ה) וחושבים זה לשוא. לפועל ריק : (ו) שבה שיש בידיעה בו' • ר"ל כי אלו היה הנורה ית' גומל את החושבים כפי מה שיודע מהם מנלתי יעוה להם דבר • ולא יקבע מהם שיוציאו ידעוהו אל הפועל. כבר היה הנמול והעונש כפי ידיעוהו ית' לא כפי מעשי הכפואים • וסוי הדיקיקס כנ"ע מלי עבודה • ואחרים ביהינם מבלי חטא • מה שכל זה הוא ככל ורשיון רוח : (ז) כי סוי שמצוה ברע בו' . ר"ל כי כמו שרק בכל ומרעי יקרא מי שילוח את זולתו לעשות את הרע ועם שלא יאבה לו ולא ישמע חלו • וכמ"ס וסקלמו באבנים ומת כי בקש להדיחך וגו' • ככה כמו כן אך בשם חכם ומפיב יקרא מי שילוח את זולתו על הטוב ויסיב. עם שהזנה ההוא לא ימוש לדבריו • וכעין מה שנאמר ליוחקאל ומהם כי הוסרת דעת ולא שב מרפכו ומדרכי הרשעה יז' צעוטי ימוט וזהה את נפשו סלגה : (ח) שהמצוה בטוב כאשר יעזוב בו' . ר"ל שאם נתיח ספלווי בטוב למי שלא יקבלהו סבלות. יסיה כ"כ הצווי ברע למי שקבלו חכמה והתפסכה ח"כ חסמות הטוב והרע מעלמות. ויהיה הטוב רע בעבור סלל נחקבל והרע טוב בעבור שנחקבל מה פיה הכל ורשיון רוח : (ס) כאשר השווה ביניהם • בין הממעיש והכופרים :

כי העושה לשוא, הוא עושה דבר שאין לו תועלת לאחד מהכרואים, אבל שרירות הכורא יתברך אל הזופרים אפ"י שהם בדרו שהם לא יעשו אותה, ולא יעילו בה ולא יוכרו, המאמינים ושאר בני אדם כבר נוסרו והתכוננו, וכאשר אתה רואה כי בני אדם עד לתה ועד עולם הם מספרים ענין המבול ואנשי כרום ופרעה והדומה להם. ושואלים עוד בשהתיה מסירת אדם להרג, אחר ממעשה תבירא אם לענוש על הטא או לנכיון, (י) כאשר יתרגו עול, כאיזבל לקצת הנביאים. מה נאמר בזה המעשה? ולמי ניהם אותו? נאמר כי המות בעשה אלהים, וההרג מעשה העול, ואם החכמה חייבה המות, אלו לא היה העול, היה סת בככה אחרת. וכן השאלה על הנגב כשרוא אביהת מטון בני אדם גזירת הכורא, (בי) אם לענוש או לנכיון, איך נאמר בנגבה ההיא ממעשה הכורא? והתשובה בזה, שהאבוד מעשה הכורא, והגניבה מעשה האדם, וכאשר חייבה החכמה אינו הדבר הזה, אלו לא היה נוגבו הנגב היה אבד בפנים אחרים, וכן ענו שמעיה ואחיה לקצת סלבי אדום ואמרו, (מטית י"ח) ואם אנו כהווייבי מיתה לשמים אם אין אתה הורגנו הרבה מזיקים יש לו לפנוע בנו. ושואלים עוד (יב) ואיך נענש דוד על העבירה, כהביא אבשלום לעשות כמות? ויותר גדולה מטנה, באמרו (שמואל ב' י"ג) כי אתה עשה ככתרו ואנני אעשה את הדבר הזה נגד כל ישראל וגו'. נאמר כי אלה הדברים אשר כבר נתן הנביא על שני הלקים, אחד בהם מעשה הכורא והוא הגברת אבשלום והשליטו על כל אשר לדוד ועל זה אובר (סג) הגני מקים עליך רעה בביהך ולקחתני את נשיך לעיניך ונתתי דרעך. והשני מעשה אבשלום בבחירתו, והוא בה שאומר ושכב את נשיך לעיני השמש הזאת (סד) (ט) ורצה בהקדסתו להודיע לדוד בחירת אבשלום, להכאות את לבו בזה. ושואלים על ענין כנחריב ונבוכדנצר ומה שעשו בעולם כן ההרג וההרבן, ושאר עניני הרס, ואיך אמר על האהר שהוא מטחו בשאמר (יטתי י') הוי אשר שכב אפי וגו'. ועל השני שהוא חרבו, בשאמר, (יחזקאל ז') וחזקתי את זרועות מלך בבל ונתתיו את הרבי בידו. ונאמר (יד) כי מקום פעל הכורא לשניהם וזולתם, הוא נתינת היכולת והאמץ כאשר נמשלו בחרב ובמטה, ועם כל זה אשר עשו הם והילט היה בכחירה שחויבים עליה הענש, ועל כן אמר (יטתי י') אפקד על פרי גדל לבב מלך אשר וגו', ואמר (יטתי י"ב) ושלחתי לבגל ולבל יושבי כשדים. ושואלים עוד כיון שכל הנקרים כתחדשים במצותו, (פו) כשהוא מטב למאמין שיזכב בעבוד דבר שמצדו אל הכוב, הוא אם כן הביאו אל הכוב, יש בזה שהי תשובות, ארת מהנה, כי המעיין בשיעוין היטב באיך יצטרך האדם לכוב, ימצא לו סבה מחטא האדם בהנהגתו, וישיב הדבר על כוראו כמ"ש (מתי י"ט) אולת אדם תמלף דרכו ועל י"י יועץ לבו. והאחרת שאם השכל אשר הרביבו בו, איננו צריך אל הכוב לעולם, כי כאשר יאמר מאמר שאפשר שמביאים אותו על אכתת ההגדה על דרך העגרת הלשון, הוא אובר אמת, ואין עליו כמכרת העול כדבריו. וזה כמו שאמר אברהם על שרה אהרתי

שביל האמונה

(י) כאשר יתרגו עול. איש עושה עול: (יא) אם לענוש או לנכיון. אם נענש אותו על מה שעבר או לנכותו אם לא ימקף ויבול ויקבל שכרו: (יב) ואיך נענש דוד כו'. איך יתכן שלמען העניש את דוד על העבירה שעשה. יסבב הכורא ית' פיעסה איזבלום עבירה יותר גדולה ויותר רעה ממה שעשה דוד. וכמחובה בזה כי דברי יתן אל דוד הם נחלקים לשני חלקים. האחד יעיד שחמד מפני ביתו כדכולו למרוד בו בכחירתו החפסית. והיה לו יכולת וחומץ לעשות את כל אשר ירצה בעשותו. עיין בפסוק שחמ"ז כביאורי אוח כ"ב. והשני הוא רק הודעה בלבד וכמו שצדק וכו': (יג) ורצה בהקדמתו להודיע בו: כלומר שעתה אינפולס עם נפי דוד אל הדין בעבור העושה. כי כל מה שעשה לא עשה כ"א כבחימתו. ורק פולס לנקדים ולהודיע את מעשיו לדוד למען הכאוף את לבו: (יד) כי מקום פועל הכורא כו'. כ"ל כי ענין פועל הכורא המיוחס לשני חלקי המלכים סתבב ונבוכדנצר וזולתם. הוא רק נתינת היכולת והאומץ לעשות את כל אשר ירצה לעשותו בכחירתו. כי ע"כ נמשלו בחרב ובמטה. כלומר שנתן בידים הכרב והמטה. אבל לא הכריח אותם על ההרג והאכזר: (טו) כשהוא מטבב למאמין כו'. כ"ל שזה שזולתם כי אהרי שפירא ית' הוא סבה כמ"ס. וכל המקרים המתחדשים ונחיים בעולם הם מתחדשים בנפשו ית'. א"כ אם יקרה לאיש לדיק ומאמין שיהיה מוכרח לדבר כזו למטן הילל עלמו מן הכרעה אשר יגור ממנה. רק הוא ית' הכיאו לזה כמה שחמד עליו המקרה הכרעה ההוא. וע"ז אמרו "ל' כי סמי חשבות בדבר. האמת כי המעיין כאשר יענין ישיב יראה שכוב המקרים המביאים את האדם לדבר כזו. הם רק בעבור חשלו בהכונותו. ולפי כיון בהכונותו מחמ"ל כדלוי לא היה מניע כחוף לדי מזה ו'. ופסית שנס את יקרבו מקדים מספת הפנחה יחיה מוכרח לדבר כזו. וכמו שהיה מקרה הנכרע עם פדעה ואבימלך. הלא אם ישביל בשכלו אשר כרכוב בו הכורא ית' יוכל להפטר מן הכוב כשיאמר המאמר ע"ז העברת הלשון והפועלים ימצאו סבה על אמתת

אחותי היא , והוא רוצה קרובתי , כאשר מצאנו (ט) לומר שנקרא את סדרך הלשון . והם
כברו שהוא אחותו באמת , ולא היה חמא עליו בזה , אבל החמא עליהם (י) כי הם עוולו ,
כי דרך בני אדם לשאול הגר על עניניו ועל תועלותיו , ועל מה שהוא טוב לו , ועל
מה שצריך לו , ואין דרך לשאול אותו על מי שיש עמו ומה הוא כספו , וכל שכן (יב) שכבר
נסה בזולתו , כמ"ש (כנענית ל') (יג) כי אמרת רק אין יראת אלהים במקום הזה והרגוני .
(כ) זכיון שדברתי בשאלות האלה בפה שיש בו די , מתחייב המעיין בספר להשיב
בתשובתם ככל מה שימצאהו דומה להם :

פרק ו' ואחר כן אחר אל הדברים האלה כל הפסוקים אשר יש בהם חפקות ושבושים
בענין ההכרה , (ה) ומפני רובם בעבור רוחב הלשון , כאשר זכרתי במאמר
היחוד , כי הלשון אם לא תרחב , (ג) לא ימצא בה כי אם הדבר בלבד , ואייתי לזכור מיני
הוצאתם עד שיהיו גאוטים למה שיש בשל , (ג) ובאשר אכפור כמה מינים היא , וזכרתי
מכל מין מהם קצת , והמעין בספר הזה יחבר כל מין וכל איש אל מינו בשכלו ובתכונתו :
ואמר שהם שמונה מינים , הראשון מהם שער החוהרה , נדמה לבני אדם המגיעה באוהרה
(ד) במניעת המעשה , ויש ביניהם הפרש גדול , וזה באמרו לאבימלך (כס) ואחשך גם אנכי
אותך מחמא לי , סברו שהוא מעשה ולא מצעו כי אם בחוהרה ובהודעה שהיא אשת איש
ובתפודה , כמו שאמר לו (כז) הגך מת על האשה אשר לקית , והיא בעולה בעל , ואמר
לו עוד (כט) ואם אינך משיב דע כי מות תמות , ומניעת אבימלך מהאשה ההיא שלא יגיע
אליה , היא במניעת המגרש שלא ישא גרושתו אחר שנשאת לאחר , כמ"ש (לניס כ"ה) לא
יכול בעלה הראשון אשר שלחה לשוים לקחתה וגו' , והוא יכול בבחירה ואיננו יכול במצוה .
כאמרו (סג ט"ו) לא תוכל לזכה את רפכת באתר שערך והדומה לזה , והשני (ס) המניעה
מתקנית העולם ומזכותיו והשבו זה הכרה והוא כאמרו (יפיעה ו) השמן לב העם הזה ואנני
הכבד ועיניו השע וגו' , הכתוב רוצה (ו) שיתחדש עליהם כבה שלא יסתכלו בעבודה
בעיניו עולמם ממה שמוחדש להם ממלחמה או רעה והדומה להם , ויהיו נבוכים בתקון
המעשה ההוא כמ"ש (דברים כ"ג) והיית כמשיש כצהרים כאשר ימשש העור באפלה , וכמ"ש
(מיו ס') לזכר חבטים בערסם וגו' , יום יפגשו חושך וגו' . ואמר (עס"ג) מסיר לב ראשי
הארץ וגו' . ימשישו חשך ולא אור וגו' . (ז) ואלה סברו שהוא בענין התורה , (ח) ויהיה
ענין ושב רפא לו ישובו מהלחם באויבם וינחמו בסמו , כאשר אמר במלחמה (סועט ס') והוא
לא

שכיל האמונה

הכנה ופסיפוסה . ויהיה מאמרו חמת והשומעים מופיעים בו וכמו שעשה חלע"ה . וכמו שזכר ומאמר :
(ט) לומר שנקרא את . כמ"ש (כנענית יג) כי חמיה חמיה חמיה : (י) כי הם עוולו . הפלפלים עשו
עול : (יא) שכבר נסה בזולתו . כנענית מן מלנים : (יב) כי אמרת רק אין יראת כו' . פנ לבית
רלסיה למה שאמר רלבינו : הפלפלים עשו עול עמו בזה : פנא עלו חומו על עסקי חלסיה וסמיה . כ"א על
עסקי חיסות . כי ע"כ אמר כי אמרתי הן יראת חלוקים וגו' : (כ) זכיון שדברתי בשאלות האלה כו' .
כ"ל אחרי אשר כבר הפיכתי על השאלות הנלכות נד בחייה החדש וחפשימו . לחמת ולקיים שהאדם הוא
בעל בחירה . מוצה מעשה על כל מעין להפנות בכל הכוחים המודים בהשקפה רחוקה על ניסול הבחירה
ודעוים לאלה הנכונים . וישיב עליהם החפזות הנזכרות ויבארום בחזק שפיכתינו אל הדבר הנכונה . והוא
בחייה החדש וחפשימו :

פרק ז' (ה) ומפני שרובם בעבור רוחב הלשון . כ"ל : (ג) לא ימצא בה כ"א הדבר בלבד .
כלומר מילואו הדבר וישומו בלבד . וזה חובל לספר על שום דבר מלומה . אם לא שחמש
בשמות מושאלים ובהכרחות והעבודות כמו שזכר במאמר הפני פרק י"ד : (ג) ובאשר אכפור כמה מינים
הוא וזכרתי כו' . ובאשר לזכור חל"כ סכום מפחדם שהם פמונם לזכור קצת מני מין מהם . ולו זכרתי
היה ולו סמפסכס . וזכרתי כמו לזכור : (ד) כנענית : המעשה : כנעניתה במעשה . כלומר שעושה מעשה
למעט היכולת : (ה) המניעה פ זקנות העולם ופז בותרו : כלומר פקדוה ית' ימנע לפעמים ומכרוזיו
לזון הקטת הטוב והשגת סיבותיו : עד שכנולו עליהם חיה לרה : יהיה שם מללות עיניהם ומשכיל
לכותם . וילאו לדעת חזק סברה הרעה מעליהם ומשמו חושך ולא אור : (ו) שיתחדש עליהם סבה כו' .
כ"ל כי מה שאח"כ השמן לב העם הזה וגו' . יהיה הטובה שיפחדם עיניהם סבה אשר בעבודה ישמן לבם
ולאדם יכבד עד שיסיו נבוכים בעיניהם ולא יוכלו לחקן מעשה הרעה הבאה עליהם ממלחמה וילחמו חלויבים
וזכרתי וישאלו כה : (ז) ואלה סברו כו' . כ"ל ואלה חלשים החושבים בניסול בחירה החדש יסברו מהל"כ
שחן לב העם הזה בהכנות ית' ישמן לבם בעניני התורה והעבודה , והן הדבר כן . חלל הטובה כמו
שחמרתו שישמן לבם ופכלם עד שלא יוכלו לשים עות נפפש להנול מהרעה הבאה עליהם . ויהיו מחשבים
בלכרים כאשר ימנע העור בחלסיה : (ח) ויהיה ענין ושב רפא לו כו' . כלומר ולפי דברנו יהיה
מחל"כ

לא יוכל לרפא לבם ולא ינהה מסם מזור, והשלישי (ג) בחזק הנפש, כבא פנע פרעה זמטמיעה שלא יאבד בהם, שבעוהו בפפרים וכברו שהוא חזוק הלב שלא יקבל העבודה, (ד) וכ"ש שיחסו הכתוב אל הלב בעביר שהנפש בו, והוא אמרו (פסוק ז) ואני אקשה את לב פרעה, והזכרתי את לב פרעה (פס' יד) כי אני הכבדתי את לבו, (פס' י) ואמר על סיהון כי דקשה י"י אלהיך את רוחו ואמץ את לבבו (דברים ג'). ויצטרך פרעה לזווק נפשו שלא יאבד במכות ההם עד שישלמו לו שאר המכות, וכבר באר לו זה באמרו (פסוק ט') כי עתה שלחתי את ידי ואך אותך וגו', ואולם בעבור זאת העמדתך (פס' ט') וגו אבל סיהון יצטרך לחזוק לבו שלא יאבד כפחד שטע בני ישראל, כפ"ש (דברים יד) אשר ישמעון שמעך ורגזו והלו כפניך, וכן אנשי ארץ מצרן הצטרפו לחזוק שלא יחיתם פחד השמועות, כפ"ש (יהושע ג') ונשמעו יומם לבבנו וגו', ועל כן אמר כי (יא) באת י"י היתה לחזק את לבם לקראת הכלהמה את ישראל (פס' ה') (יג) והרביעי השטת מעלה ובדרגה, דאו בני אדם זכרון הענין הזה כמקרא, וסברו כי הוא הפעלה והשטה. והוא שהחזיר במלאכה מאמת האמת מנהג ומכחל השקר, כאשר נאמר כי השופט הצדיק את ראובן והביז את שמעון, ושהוא הצדיק לוי והרשיע יהוד', (יג) ולא נרצה בזה שהוא שם אהר מהם לעשות דבר ולא צווה בו, אבל רצוני שבאר עליו ונלה לו ושבחו במעלתו, וכמו שאמר התורה והצדיק את הצדיק והרשיעו את הרשע (דברים כ"ט). וכן אומר כבר אמת השופט שטר פרוגי וזיף שטר פלוני, (יד) לא זייפו כפעל אבל הוא בכבוד. והניעני שאומרים על שני דיגרי הוהב, כי הברצה היטב זה, (טו) ופתה והוא יאמרו רוצים שפתחו בידו אבל רוצים שהגיד שהוא מפורח, וכאשר יתמידו המהשבות בהעברה היות ויהישבו בה, יהיה על הירך הזה מה שאמרו הכפרים טפעל הבורא (פס' ג') אם ללצים הוא ילין ולענוים יתן חן. ואמר עוד (יחזקאל י"ד) והנביא כי יפותה ודבר דבר אני י"י פתיה את הנביא ההוא, ר"ל בארתי עליו שהוא מפורח. וכן אמרו (דברים י) השא השאת לעם הזה ולירושלים לאמר שלום יהיה לכם. (טז) בטל דברי המתנבאים להם בגלותו להם. וכן שאלתם (ישעיה כ"ג) למה תתענו י"י כדרכיך, אל תשיכנו תועים, שתרון עלינו שאנחנו תועים, אבל כפר לנו ורחם עלינו.

שביל האמונה

מאס"כ ופנ רפא לו. פאס לא אשמך לבס ישיחו עולת נפשם להמלך מן הכרע וישבו מהנחם עם האויבים וינחו מס' (ט) בחזוק הנפש בו' ר"ל ככנהבו יאמר ככחור ית' מחוק את נפשות האנשים לכל ימחו פחאוס מהפנע הכרע ומהפמיעה הכרע ככאה עליהם. פאס עיקלו את העונע ככאו להם לסי כחמחו ית' וסעוסי יסברו פסכונה על חזוק הלב שלא יקבלו העבודה וכמו שמבאר הוהך: (י) וכ"ש שיחסו הכתוב בו'. ועוד מחזק להם פטוהם ממה שיהיה הכחוש את החזוק אל הלב. עם פטוה הכחוש בזה יטן שהנפש כוח נבל. עיין מאמר עשי ספ"ג. וכן כחכ ככאכ"ע כפ' כרלפיה ענפמה ככאס ככילונה ככקד"ב כככור היינו המרכנת ככאשונה לה עי"ש: (יא) כי באת ד' היתה בו' כלומר מד' היחס זאת להם לחזק את נפשם הפוכה כלכם לכל ימחו קודם הפלחה למען יקבלו פטוה ככאו להם על שזה קבל קבלת כמלחמה, ופאשבו שאל עני ככרניה ככאה פהס ככאס מהקנת פסולס ופוכוחיו. וחזוק הנפש שלא חלבה פאס קבלתה העונע ככאו לה. כיון רכמיהו פ"ס כקניחו אפך קוק על גודל נקמת פאויבים ומחשבות על ישראל כל יוים י' ע"כ אמר (ארכ"ב ג') תשיב להם כמלך ד' כמעשה ידיהם. כלומר שלא חמיהם פחאוס עד שחשוב להם נמולס כמפעלם. וזה ככאך חתן להם פננת לב חלחך להם. כלומר שחחוק את נפשם לכל יאכחו פחאוס. ונס חסכל ענחס מלא ישיחו עולת נפשם להמלך מן הכרע וישמשו ככאכריס ככאכר יפאס פטור ככאס: ויסיח חלחך מלפון עולו פרי זוכו וכמו פככ"ג כס' וכנס ככרוך ככף והכפידס ממהח עמי ד'. כלומר ככני חלס חוכל לכדוך חמריהם ולכלות אפך ככה להשיב להם כמול כמעשה ידיהם ופאכ"כ ככפידס פפחס עמי ד': (יב) השטת מעלה וסדרתה בו'. ר"ל כי לפעמים יזכור ככחוש סככורה ית' פסיס איס או חניס כמעלה וכמדדנה. ויסכרו פסופים כה סימה ופסולה ממס' וחין ככדך כן. חלל ככנו כזה סככורה ית' מלחמ ומקיים כמעלה וכמדדנה כהוא לכעליהם. ומבאר עליהם פהס ככני פכלה ומדדנה. וכמו שמבאר הוהך: (יג) ולא נרצה בזה שזרע שם בו'. ר"ל שאין ככונה כמה פאמרט שפכוס ככדיק את כלאון וככשיע את שמעון שפכריס חותם לעשות דבר או עשה עליהם לעשות דבר. חלל ככונה ככאכר עליו וכלה את עמינו כהוא עשה כזה ופכ"כ כוח כמעלה ככאח אפך כהוא חומר עליו. חס כדיק ופאס ככע ופאמור: (יד) לא זייפו כפועל בו'. לא זיוף חותו ככוספ ככופל וכן ככאכר עליו כהוא ככויף. וכיחלה כזה כמול גס ככדי כחז"ל (כסכדין ג') חר"ל כר' יוסי ככדך וס יפאחי פכרי כדיקיס. כלומר ככדך זה ככאכרי להם ככפריהם מוסיס: (טו) ופתה זה. מלפון פחוחי תועים: (טז) ככסל דברי הכתנבכאים בו'. כלומר שמהא"כ כהא פחחס למס וגו'. יכלה כככורה ית' ככל ככרי סכמנחמים להם לאמור ככוס יסיה להם ככנלמו להם ככוכר וככיסול סיה ככה פננה עמיס וככאלס לכל פהס ככילוי פסקר. וכנס קיים וככא פהסס כהה כס פספוס

(יז) ומי שלא יבין ענין אלה והדומה להם ישימם הכרח. והחמישי שער הכפרה, רואים אנו שהאדם אומר המני אליך ואל המני מעליך כמ"ש (מסילס קי"ט) הט לבי אל עדותיך ואל א"י בצע, אל הט לבי לדבר רע (עס קמ"ט), ויהשוב שרצה בשתי החטאות ענין ההכרה ולא רצה בי אם הכפרה. רוצה לומר שחשכפר לי כבר המיתני שלא אשוב להטא לך, ואם לא תכפר לי כבר הפלת בנפשי היואש, והכיבאני הכפר' לנטות לעבודהך, כמ"ש (עס ל"ב) (יח) אלמדה פושעי' דרביין וגו'. והששי כפור פועל הוא (יט) בבנייה השרשיה, הושבים בו (כ) שהוא השמה ולמוד, כמ"ש (מסילס מ"ו) לאדם מערכי לב זמיו' בענה לשון, רוצה בו הכריאה השרשי, כמ"ש (עס כ') (כא) און שומעת ועין רואה וגו'. והשביעי הפלגה בכאמר, יסבר השומע כי הוא דבר מיוחד, באמרן (עס כ"ב) פלגי מים לב מלך ביד יי' וגו'. (כב) סובר שיש למלכים דבר מיוחד שיפיל בלבם מה שיחפון, אבל זה הפלגה הוא אומר, אפילו המלך בעבודת הבורא, כמו המים ביד עצמו, כאשר יחפץ המלך ימנו וישתמש בו:

והשמיני (כג) חרוש, סבה תזויה עם חרושה כהירת האדם במעשה מן המעשים, וזה בא על שלשה ענינים, אחר טחה (כד) ההצלה מן האויבים, עד שיפנה האדם בעבור זה למעשה מן המעשים, ויאמרו כי הפציל אותם מאויביו גרם לו זה על דרך העברה, כאשר אמר (ד"ס א' ה') ויער יי' אלהי ישראל (כס) את רוח פול מלך אשור. ועוד (ד"ס ב' ל"ו) העיר יי' את רוח כורש מלך פרס. ועוד (עס כ"א) ויער יי' על יהורם. ועוד (סוה"א') כי שכתם יי' והסב לב מלך אשור. ועוד (ד"ס ב') ולא שמע אמציה כי מהאלהים היא. ועוד ולא שמע המלך אל העם כי היתה סבה בעם יי' (מ"ב א' ג'). כל זה בהצלה מן האויב ומן הנזק. והשני (כז) זכות ההכנה וברור העצה בשנות הטוג, עד שיבין האדם שערי הדת והחכמה, ושומע זה ויחשוב כי הוא הכרח, והוא כמ"ש (מסילס כ"ט) רביך יי' הודיעני אורחותיך לסדני.

שביל האבונה

מסוים ומסוים לדברי שקר: (יז) ומי שלא יבין ענין אלה בו' ר"ל כי סגלתי מנין בדרכי לשון. ידמה מהמכותים האלה שהאדם מוכרח במעשיו ואינו בעל בחירה: (יח) אלמדה פושעים דרכיך ופשעי' וממני ילמדו וישובו אם ידלו מהסלח לו: (יט) בבניה השרשיה. נכפע ממין האטמי הסרטי אשר נכרח על זאת הפקוה: (כ) שהוא השמה ולמוד. סגלתי יודעים מופנים מה הפמה ולמוד חסם לאדם מיוחד: (כא) און שומעת ועין רואה בו'. מביא ראיה שדרך המקראות לדבר כן בבנייה הסרטיה לייחסה אל מעשה הבורא. כי ע"כ אמר ד' עשה נס שיהיה. כלומר בעת הלידה: (כב) סובר שיש למלכים בו'. השומע סובר שהמלך מיוחד משאר המלכים עד שאין נוכל בלבו כ"א מן שיחצו הכורא יח'. ואין הדבר כן. וכן שהכחבו מפלגי ואומר שלא בלבד כל האדם הסרטי הוא ניד עמו מפלגי מוס'. אבל פגם הפלך אשר בחירתו חפשיה כמה שיעשה מדבר המלכות. היא סכנה ופלאה אל העם אשר חתמו. ככ"ז לבו בני פלגי בעניני העבודה כפלגי מים. והל כל אשר יחפון ימנו. והעמים דברי הרלב"ג ז"ל בכיפודו מה אמר ז"ל. סנה לב המלך ורלונו הוא ביד ד' כמו פלגי מים שיכולו להסוות אל כל אשר יהיה שמה החפץ. כן ישה ספיקה לב המלך אל כל אשר יחפון. והנה העיר כזה כי פעולות המלך ומחשבותיו הם מובטחות מהש"ס והוא כמו פליח מהש"ס כמה שיעשה מדבר המלכות. וזה כלו הוא מיושר החכמה האלוקית. כי אלו היה פועל המלך באלו הדברים מסור לבחירתו בפלימות כדרך המסר לבחירתו פסולותיו בעצמו. היה זה הענין סכנה ופלאה אל העם אשר תחת המלך ההוא. וזהו לא עזב הש"ס כל זאת ההאגדה למלך כי נבזה מעל גבוה שומר בו' ולואו הסבה ייחס להש"ס המפסג אשר יגיע מהפוסקים בחמרו כי לא אלקים רשע עכ"ל. ויהיה לשי זה ביאור אמרו לב מלך כלומר בדברים הטבעיים למלכותו והכנתו את העם אשר חתמו. משא"כ בדברים הטבעיים לעצמו ובעניני העבודה. כי בלאה יהיה בחירתו חפשיה כאלה האדם. אלא שהאגון ז"ל הולך לסיפתו במין השמיני שאח"כ: (כג) חרוש סבה בו'. ר"ל כי לפעמים יחדש הבורא יח' סבה מהסכות. אשר ע"י הסבה ההוא המחודש מחלו. אם יחבור לו האדם בבחירתו חפשיה מעשה מן המעשים להוציא הסבה ההוא המחודש אל הפועל. יהיה לו יכולת ואומון על זה. ויאמרו כמובנים בדרך הפנדה שהבורא יח' העיר את בוח האדם ההוא לעשות זה: (כד) ההצלה מן האויבים. כלומר בענין הסגלה מן האויבים. כי אם ירצה להציל את האדם מאויבו. ויפנה האויב בבחירתו למעשה הסוב. הכי זה כאלו הוא העיר את רוחו להסכיב עמו. ואם לא ירצה להציל הכי זה כאלו העיר את רוחו להרע עמו. עם שהאויב ההוא יסיב וירע בבחירתו חפשיה והכנה פלוחים למקום להרע או להסכיב עם בלעזו: (כה) אור רוח פול מלך אשור. לא הילס ממנו והכי זה כאלו העיר את רוחו: (כ) אור רוח כורש מלך פרס. שרצה להציל איהם מרעה אויביהם. והכי זה כאלו העיר את רוח כורש. עם שקורש עשה בבחירתו. ולא לו היה רוצה הבורא יח' להצילם מרעם. סרבה פלוחים לפשו בשם היה כורש רוצה להסכיב עמהם: (כז) זכות ההכנה בו'. ר"ל שיבקש האדם מהבורא יח' שמהיה סכנתו וזהו ועליו כבורא ומצו פיה עד שידע לבחור בסוב בבחירתו חפשיה. ויאמר סמקת בדרך העברה שהוא חקק מהבורא יח' שישיבהו אל' הדך סכנה כלומר שיהיה לו לב ספור לעבודתו יח'.

ועוד (כס כ"ז) הורני י"י דרכך ונחני בדרך מישור . ועוד (פס קי"ט) העבר עיני טראות שוא . ועוד (ד"ס ב' ל') (כס) גם ביהודה היתה יד האלהים . והשלישי אות מלאה יתרשנה הכורא , ותהיה סבה להאמין עם רב , וישמעת השומע ויחשוב כי פעל העם הכרח , (כס) באשר אמר אליהו ענני יי ענני וידעו העם הזה , (מלכים א' י"ח) ר"ל כי האיש כשתרד ותשרוף העולה , תסב בה את לב העם אשר הוא אחרנית . ואין במאמר הסבר זולת ההא שנתאמר האחרנית . וכן בעת הישועה אשר אמר (מלכים א' י"ח) זאת רוחי ארץ כקרבכם ועשיתי את אשר בחקי הלכו , איננו רוצה בזה דבר כי אם תראת האותות והמופתים :

ואחר אלה השמנה שרשים לא נשאר כי אם מה שהטעות בו מפני סדר הפסוק , כאמרו (מלכים ל"א) לך לכרך הטאתי והרע בעיניך עשיתי וגו' . השב השומע (י) כי זה השב אומר כי הוא בעבור שיתקיים עליו מה שנזכר בו אלהיו , ואיננו שב אמרו לפען הצדק על המאמי , אך הוא שב על אמרו , ומתמאתי מהרני . הוא אמרו כבר לעוני עד שיתקיים מאמרך אשר אמרת וגזרת , כי מי שישב אליך תכפר לו , וזה משה שנוהג בלשון דומה , כאמרו (פס ל"ד) צעקו וי' שמע . אשר איננו שב על פני י"י בעושי רע , אבל הוא שב על עיני יי' אל צדיקים . ועם אלה הכאורים יתלקו כל הספקות אשר הם פרימיס ההכרח , ומענת בוראנו שלמה על בוראיו (ה) בעבודתו והמרתו אין להם טענה עליו . וכמו שאמר ה.תוב (איזנד') האנוש מאלה! יצדק אם מעושהו יטהר נכד . (ג) ובאשר התקיימו האותות המלאות ושליחות הנביאים .
נשלם המאמר הרביעי מן הספר :

המאמר החמישי

בזכויות וחובות

פרק א אמר יהודה בן שאול . אמר המהבר , הודיענו אלהינו יתברך , כי עבודות האדם אורו כשהם רבים נקראו זכויות , ושחמרותיו כשירבו נקראו חובות וכי הכל שמור אצלו על כל עבדיו , כמ"ש (ויקרא ל"ב) גדול העצה ורב העלילה אשר עיניך פקוהות על דרכי בני אדם . ונאמר עוד (איזנד' ל"ד) כי עיניו על דרכי איש וגו' . (ה) וזכי הם פעלים יפעלו בנפשות וישומם זכות או מטונפות , כאשר הוא אומר בעונות , ונשא עונו ונשא חטאו , ואל עונם ישאו נפשם , (הושע ד') הנפש היתה עונה בה (נמדנד ס"ו) . ואם יעלה זה סבני אדם ולא התכרר אצלם , הוא גלוי אצלו יתברך , כמו שאמר (ויקרא י"ח) אני יי' הוקר לב בוכן כליות וגו' . והביא על כל הענינים האלה האותות והמופתים וקבלנום . ובאשר

שביל האמונה

י' : (כס) גם ביהודה היתה יד אלוקים . נתת להם לב אחד לעשות מצות סמך והפדים בדבר ד' : (כס) באשר אמר אליהו ענני בו' . ר"ל שפס שחמר אליהו ענני ד' ענני וידעו כל פסם הזה כי חתה ד' האלוקים וחמה סכנות אם לבס אחרותי * אין סכנה שחשפ סכרות חוסם להם סכל סכנה שאם מעניי נחם מן השמים סכס בזה אם לבס הוא עתה אחרותי . וישונו להאמין כך בנחמתיס כחפשיה כדלוחם גדול הנס וכתות המלאה : (ב) כי זה השב אומר בו' : השופע יתשוב סהדכריס הס כסדקן * ובהשג מחסחתו חומר . לכן מחשתי למען חזק בדרכך שגורם עלי שחשפ * וחין כדכר כן * כי אין אמרו למען חזק סב על חשפתי שלפניו . אבל הוא מוסב על ומחשתי סכרני שפני סניו * כלומר כפר לעוני וסכרני מחשתי למען חזק בדרכך אשר אמרת כי חספר לבעלי ספוכה : (ג) בעבודתו והמרתו בו' : ר"ל טענה סכורה י' : ענ כדלוחם סיעכדוכו וסלא ימרכו סיה טענה סלימה עליהם . כעכור סיס להם יכונם ענ זה * וחין כדלוחם כוס טענה עליו י' : לומר שסס מוכרתיס כמעטפסיס : (ד) ובאשר התקיימו בו' . כלומר באשר קיימו לע אח כמכירס החפשיס : סלימות סכביאויס ע"ס ע"י סאותות וסמופתויס שסעמידו לו :

ברוך צור מושיעי . שובני להשלים המאמר הרביעי :

פרק א (ה) וכי הם פעלים יפעלו בו' . וכן הודיעט סכורה י' כי הזכויות וסחכות הן ספכות אשר סהפעל מסיס סאפס עד סכרכות סכזיז ססיינה סהפסות זכות וסכזיזות . ובהסגר יכבו סחכות סכזיזס סהסופות ומגוללות ועס סהחננו לא כוכס דגת זחט אך סהפעל סהנפ סכזיזינה סהספסיס סהסמיס להספספ או להסגלה : סוס . סלל ד' ימקור זחט וכדכר גלוי לפניו י' כמ"ס סלל ד' יוקר לב ובוטן כליות : כהספספי

ובאשר התקיים לנו זה, (ג) התעסקתי בעיון בענין הזה כאשר קדמתי, וראיתי בנמצאות מלאכות דקות נעלמות מרבים מבני אדם, (ג) וירבו מוכיחה לרעיהם עד שיגיעו אל החכם זהם, וכיכר מה שיש בינותם, ומהם (ה) מלאכת הרצוי, תראה הפתי אשר איננו בקי בה, כימה הדינר הטוב לרע, עד שיכדילים המרצה. ומהם מלאכת הרפואות, תראה הפתאים מבקשים דפיקת הגידים ולא ידעו מהפשטם והקצצם, (ס) מה האיות הגוברת על הגוף, וידעם הרופא הבקיא ומהו (ו) חכמת הקיפאה, אשר הם מכינים בקוי הפנים והרגלים, ומכדילים בין איש לאיש, במה שהוא נעלם מזולתו, ממי שאין זאת מלאכתו. וכן במלאכת הפנינים מאודם ומפטרם וברלח זו לתם, לא יכירם כי אם הבקי, והכלל כל מלאכה דקה הרבה ממומיה, יעלמו מן הפתאים ויראו לחכמים, ובאשר מצאתי אלה הדברים המלאכותיים כאשר כפרתי (ז) הוספתי להחזיק במומי הנפשות העונות והאשמים, אף על פי שאינם נראים לכני אדם, מפני שאין חושם משער בם, והם נגלים לעושיהם, כי הוא בראם, והחל אותם, והוא שהנפש עצם שכלי זך יותר זך מעצם הנוכבים והגלגלים, ואנהני אין אנו רואים אותה בחושנו, ואיך יתבאר לנו מה שפועל בעצמה ומעביר אותה אך הוא טבואר (ח) לבוראה ובורא הגלגל, ועל כן ישים השמים והנוכבים דומים לה בענין הזה, כשהוא אומר (איוב כ"ט) וברכבים לא זכו בעיניו, וישים לא זכו בעיניו (שם ס"ו). ואומר כי הוא לו באור הנר אשר יחופש בו כל המחכואים והחדרים ויראה כל מה שהוא נסתר בם, כפ"ש (פסל כ') נר ימי נשמת אדם הפש כל חדריו כמין (ס) ואמר עוד כי הוא הם כאשר אשר תחין חוהב והכסף כבור ותוקק אותם, כמ"ש (שם י"ז) כסף לכסף ובור לזהב וכוחן לבות יי. ואסרתי מה נפלא הדבר הזה, כי האדם הוא אוכל שתי אכילות מותר ואסור, ורואה אותם שזנין אותו, ובעל שתי בעילות מותר ואסור, וימצאם ערבים, והושב אותם על דרך אהת, (י) והמרצה הוא מרצה מה שפועלים ברוח כאשר בארנו, וכמ"ש (שם כ"ה) כל דרך אש ישר בעיניו. ואחר בן התבאר לי כי הזכיות כשירבו לנפש, תוך ותאיר, כמ"ש (איוב לג) והיתו באור תראה, לאור באור רחיים (שם). וכאשר ירבו עליה העונות תעבר והתשך. וכאשר אמר במי שהם בן, (מסלס מ"ט) עד נצה לא יראו אור. ואחר בן הודיענו כי ה' א שומר כל אלה הזכיות והחובות על כל בני אדם, (יא) והמה אצלו ככתובים אצלו, כמ"ש על הצדיקים (מלאכי ג') כתבה ספר זכרון לפניו לירא יי' ולחושבי שמו. ואבר על הרשעים (שם) הנה כתבה לפני לא אחשה כי אם שלמתי. וכאשר השתכלתי בזה המשל מדברי החכם, מצאתי בתכלית התקון והנכונה, והוא שאנחנו המון הברואים, מפני שמצאנו ביכלתנו אשר שמה החכם בנו (יב) שנבין האותיות אשר נדבר

שביל האמונה

(ג) התעסקתי בעיון ס'. כי עס שלא יוכל האדם לעמוד על אחת ענין זה בעיונו. כל"ו התעסקתי בעיוני לדעת עכ"פ שהוא דבר נאות לשכל ובלי מתנגד אליו. וכמו שקדמתי לנסות את עיוני היוכל לאמת את הענינים האמתים נחשתיים הקודמים: (ג) וירבו מוכיחה לרעיהם. כלומר צננו מיעוט הכנסה מדמים על אפניו עס רעים: (ד) מלאכת הרצוי. עיין בהקדמת הספר ענין ב' וביאורי פס א' ח' (ס) מה האיות הגוברת בו'. כלומר שדק הרופא הבקי יודע ומבין מהתעסקות הגידים והתעסקות. את האיות אשר התגבר על הגוף: (ו) חכמת הקיפאה. מה ערכים והוראתם חכמת סיד והסלולף הנודעת כרסה כספתי קדמונו: (ז) הוספתי להחזיק בו'. כלומר הוספתי להחזיק את העוונות והאשמים. שם פוסי הנפשות: (ח) לבוראה ובורא הגלגל. כלומר שהגדרים אשר ישומו את הנפשות זכות ומסוגלות. והנפש זכס מהגלגל הוא גלוי למי שנכח שחיהן: (ט) ואמר עוד כי הוא חם כאשר כלומר שהנר שהוא הוא חם חם וכו' יבחין הכורח י' את לבות בני אדם. כלש המוקפת את הכסף ולא הוסב. ובעבור שלדעת האלף ז' הגלגלים הם מיסוד השם כמבואר בהכנה מקומות מזה הספר. ע"כ אמר שגם הנפש כמותה וכמו האש שהיא חמה ומליכה. והכורח י' חופש כל יחדיו בקן לאורה. ובקן המבנות בחומה. כמו האש המהבב את הוסב והסכף ומוקפת חופש: (י) והמרצה הוא מרצה בו'. והוא י' מלא את המעשים הסס. ורואה מה שסס פועלים ברוח האדם. כלומר נכפוש מן הקיפוש והגלגל וכאמור. והגלגל ז' לאו דרכו במה שהמשיל ראשונה את בחינה המעשים אשר יעשה הרוח האדם למלאכה הריוני. וכן אמר גם בהקדמת הספר ענין ב' וז' וכבר דמה הכחוש ריעו דרכי הנדק ריעו הממון עי"ש. וע"כ חואר גם פה את הכורח י' בשם מלכה וכאמור שם שהאדם לא יוכל לדעת הכדל אשר בין שני המעשים האסור והמותר. יען כי שניהם יפדים בעיניו הוא י' מלכה חופש יודע שהכדל י' בעיניהם וכמשה"כ כל דרך איש ישר בעיניו ותוקן לבות ד': (יא) והמה אצלו ככתובים בספר. כלומר שכל מעשו בני אדם שמורים אללו כמו שצאורים אללו הענינים הכמונים בספר. וכמ"ש ויכתב בספר זכרון לעשו. כלומר שסענין שמור אללו כללו נכח בספר. וכ"ז ע"ד העברה כי אין שמה לפי מה כבוד: (יב) שנבין האותיות אשר נדבר בו

בם, ונוליד לכל אות סימן מהמכתב, עד שנשמר בזה חשבוננו, וכל ההדושים אשר נצטרך לדעתם, כל שכן שיהיה בחבתו הוא מה שישמור עלינו הכל ככלי חתם ולא ספר. ודמה לנו זה בכתב, נעבור שהרגלנו בו החשבון, לקרב אל הכנתנו כאשר בארתי. והודיענו עוד, כי בעוד שאנחנו עומדים בעולם המעשה, הוא שומר על כל אחד מעשהו, (יג) וכבר זמן נמולו עליו לעולם האחר אשר הוא עולם הגמול, (יד) והעולם ההוא יבראהו בשישולים כל מספר המדברים אשר חיובו חבתו שיבראם, שש ינמל הכל כפי מעשיהם, כפי ש החכם (קל"ג) ואמרתי אני בלבי את הצדיק ואת הרשע ישפוט האלהים, ואמר עוד (סג) כי את כל מעשה האלהים יביא במשפט וכו'. ואני עתיד לכאר דעת הגמול במאמר התשיעי מהספר הזה במה שיבשר. וגם זה לא הנית עבדו בעולם הזה סכלתי נמול על הטוב, ועונש על האשם, מה שיהיה (סד) לאות ולסימן לכל המונה לעת הקבץ מעשה הכרואים. ועל כן אנהנו רואים שהוא זוכר בתורה הברכות אשר בפרשת אם בהקותי, ואומר בכתובים (הט"ז) עשה עמי אות לטובה. וזכר הקלות אשר בוהיה אם לא תשמע, ואמר עליהם (לכ"ו) והיו כך לאות ולמפת (פז) ופעניכם בעולם הזה (פז) וכל הזכיות שמורות לצדיקים והחטאות במ"ש (פס ל"ב) (פז) הלא הוא כמוס עמדי היום באוצרותי :

פרק ב וכוין שהקדמתי אלה הרברים, אני רואה לספר מדרגת הכרואים באפני זכיותם וחובותם במה הם, במה שידענו כן הכחוב וכן הסקובל, (ס) ואשים כל אחד מהם במקומו כאשר ידעתי, לבעבור יתישדו בו רבים סכני אדם. ואמר שמדרגות בני אדם בשער הזכיות והחובות עשרה טעלות, צדיק ורשע, ועובד וכסרה, ושלים ומקצר, וחומא וזכיר, ושב וכופר. (ג) ויש הנה השוה בפרש לבד, כדי שאדבר על ענינו. (ג) וראוי שאבאר כל שער מהם ומה שיש בו. ואומר נקרא צדיק כי שרוב מעשיו זכיות, ורשע מי שרוב מעשיו חובות. והענין הזה דומה לדברים הטבעיים. והוא שהחכמי קורין לדבר חכם, כאשר יהיה ההום בו יותר מן הקור, וקורין לדבר קר, כאשר יהיה הקור יותר מן החום. וקורין לגוף בריא כשהבריות בו יותר, והולה, כשהחולי בו יותר. ועל הדרך הזה באו השמות הנבואיים, שקורין האדם צדיק כשהיו רוב מעשיו צדק, כאשר קראו יהושפט והוקירו צדיקים, אע"פ שהיה במהצת מעשיהם חטא, כאשר נאמר ליהושפט (ד"ה ב' י"ג) הירשע לעזור ולשונאי יי' תאהב ובזאת עליך קצף. ונאמר לחזקי ולא נמול עליו השיב חזקיהו (פס ל"ב) וכמו שקראו יהוא רשע, והוא כטל את הבעל, (ד) וקראו צדקיהו רשע

שביל האמונה

יח' נתן בנו כח יכולה לדעת ולהבין סדיבורים אשר נדבר בפניו הם מחמלקים לאחיות וכלל האחיות הם כ"ב במספרם ושנעשה חמונה מיוחדת לכל אות מהם ולהשים בספר אח על העולה על רואו לסדין בזה מה זכרוננו ולשמור את החשבונות והחוקים אשר נצטרך לדעתם. כ"ז יכיר עמוס כבורה שהכרונ ימלא עליו וכלאונה אלפי יח' על השלימות בעולם ומהם ומהם. ובשלימותו מלא עליו כ"ב שלימות מה אשר חין על דמיון וערך לשלימותו יח'. כמו שפטרון הכחות הם כל זכיותם, והשליח הם על משנתה שפוטם בשלימותם מהכחות והשליטה של הפיקה והכרית מכלי עז שום בלי. וכן הזכרון שאנו קלבי ד זכרים בעזר הכתב והמכתב. חין דמיון וערך למה שזכר סוף יח' מכלי שום אמלטי. ובכיוולא בזה בחר סדין המורה בפ"ס מהשלישי מה"כ העשע חון הלא ישמע וכו' עיי"ש ונעטע לך: (יג) וכבר זמן נמולו עליו. חזקין לו לו נמול על מעשיו: (יד) והעולם ההוא יבראהו בו. שפלתה זה הענין ענין במחבר התשיעי פ"ז: (טו) לאות ולסימן לכל המונה בו. ר"ל שסגמול והעשע אשר בעו"ז סוף רק לאות ולסימן ששאל נאמן לישרע ונאמן שפלת שער: (סז) ופעניכם ברוה"ז. וכברות וכללות אשר בפני אלה הפעיות הם מעויע העוה"ז. ונאמר עליהם לפון אלה. נעבור מהם כל לאות ולסימן של הגמול העמיד בעת הקבץ מעשי הכרואים בעו"ז: (יז) וכל הזכיות שמורות בו. כלומר שכל הפעו"ז חינו כ"ל לאות ולחופת. ועיקר הפער שפור וחסוס לעמיד לבא (יח) הלא הוא כמוס בו. הגלון ז"ל נשען כדבריו אלה על מה שכווא שפורסם עמי הכז"ל (יומא עו) עשה טובה מרובה ממדה סרעניות וע"כ הביא ראיה על סכוכיות שמורות לצדיקים וחסומות ממה שאה"כ גם כמעשי הרשעים הלא הוא כמוס עמדי חסוס בחולתי. וכלומר מהם שערות כ"כ עד שלא חספיק הכחוכה לכה שזכר ראשונה. אבל מהם גם חסומות וכלל ע"ד העברה וכלומר. וסמ"ח סימן מר"ד הביא בשם הספרי ו"ל לא נפלו לדיקים כלום בעו"ז מפלתם שאלמר מה רב מוכר אשר נשען לירדך. ולא נפלו רשעים כלום בעו"ז מפלתם שאלמר הלא הוא כמוס עמדי חסוס בחולתי לי נקס ופלת ע"כ:

פרק ב (א) ואשים כל אחד במקומו בו. ישיית מקום לכל אחד מהם לדבר בפניו כפי מה שידעתי נאמן יתישרו צדקרים עמי אדם. (ג) ויש הנה השוה בו. מלבד העברה שמדרגות הכרבים. יפ עוד מדרגה אחת והוא הפוה אשר נולדו ידוע והוא שיעור עוונותיו בעוונותיו וכו"ל יחדיו והפסדו לו מקום מיוחד לדבר כענינו. כי עס שפולדו ידוע פנינו הוא בלתי ידוע ולחיי לדבר בו: וכלוי

רשע, וכבר הציל ירמיהו. (ה) ומטה שזכר אותו החכם בשער הזה, לנמול בעולם הזה עבדיו על המעט ממעשיהם, עד שישארו להם הרוב לעולם האחר, כי לא ירפן להעתיקם בעולם ההוא פמדרגה אל פמדרגה, כי כל אחד מהגמולים עומד תמיד במה שהוא בו, כאשר אמר (הילל י"ג) לחיי עולם ולדראון עולם. ושם הנמול על המעט בעולם הזה, (ו) כאשר בכל הזכיות שהם לזמן הרחוק, והמעט מן הזכיות לעולם הזה, כאשר אמר (דברי' א'). וידעת כי י"ו אלהיך הוא האלהים שזכר הכרית והחבר ונ"ו ומשלם לשונאיו אל פניו להאכירו. (ו) ויחלק הענין הזה, כי משה ואהרן חמאו הטאו אחד, וענש אותם עליו בעולם הזה, כמ"ש (במדבר כ') יען לא האמנתם בי להקדישני ונ"ו לכן לא הביאו ונ"ו. ושאיבה מן ירבעם עשה טובה אחת, ונמל אותו עליה בעולם הזה כמ"ש (מלכ' ח' י"ד) כי זה לבדו יבא לירבעם אל קבר יען נמצא בו דבר טוב. ועל השרש היה אפשר שיהיה לצדיק הטאים רבים, הוי"ב שיהיה כעבורם כל ימי חייו נגש ונענה, ואפשר שיהיה להטא זכיות רבות, ראוי שיהיה בעבורם רוב ימינו כטוב. ובהו אשרו רבותי ז"ל קדושין (ד"ט) כל שזכיותיו מרובין לו מעונותיו פריעין לו ודוכה כמי ששרף את התורה בלה, וכל שעונותיו מרובין מזכיותיו מטיבין לו ודוכה כמי שקיים את התורה בלה. וזה המאמר כמי שעושה זכיות וחובות, ובעת שעושה הזכות לא רתרט על החובה, ובעת שעושה החובה לא התחרט על הזכות. אבל מי שעושה זכיות רבות והתחרט עליהם, כבר אבדם כלם בהרבתו, ובו נאמר (מוקל י"ח) ובשוב צדיק מצדקתו ועשה עול ונ"ו. ומי שעושה חובות רבות והתחרט עליהם וקיים חקי התשובה, כבר הסירם מעל עצמו, ובו אומר (סס י"ח) ובשוב רשע

שביל האמונה

(ג) וראוי שאבאר כל שער בו. ראוי שאלכזר מסוּם כל אחד מהם, ולדבר אח"כ ממה שיש בנינו: (ד) וקראו צדיקיהו רשע וכבר הציל ירמיהו. דברי הגאון ז"ל אלה סומרים בהספקה הראשונה למה שלמנו הנז"ל (סורית יב) הוא שלום הוא לדיקיהו למה נקרא שלום שלום מופלג במעשיו ונרמ"ש עם לדיק גמור היה בכל מעשיו. אמרו עוד (סנהדרין קג) בקש הקב"ה להחזיר את העולם כלו לחוסו וכוהו בשביל היוקיס. נסחל דודו ונחקרה דעמו. בקש הקב"ה להחזיר את העולם כלו לחוסו וכוהו בשביל דורו של לדיקיהו. נסחל לדיקיהו ונחקרה דעמו. לדיקיהו נמי כחוב ועם הרע בנינו ד'. שהיה בידו למחוא ולא מחא ע"כ. כיו שדיק גמור היה והנין בזכותו על כל העולם ולא היה בו עול כ"ל מה שלא מחא בני דורו. אולם כחוב ההכוננה יראה שדברי הגאון ז"ל כטוב והמחוס והם בעיני על המחמר האחרון המכור זה כי ממה שהכתוב קראו רע על שלא מיהה בני דורו כרוב מעשיהם המקוללים. ולא השניה בהם שכבר מיהה בהם בדבר אחד וככלו אח ירמיהו ממה שאלו בני דורו לברנו כמפורש בספר (ירמ' לו לח) - מזה נראה שהאדם קרא ל"מי רוב מעשיו ומי שרוב מעשיו רעים נקרא רע ואלמחר - ועיין ברכות י"ח נפשים בחייהם קרים מחוס כ"ו וכפר"י עם ונח"ל ד"ה ונחמה הלא רשע ומכרה כי ל"מי דברי הגמול" אלה אין מקום לקושימו: (ה) ומטה שזכר אותו החכם בו'. תוכן דבריו ז"ל כלה הוא. כי אחד מהמענינים שזכר אותו החכם בשער הזה שהוא ענין הגמול. הוא שהאדם בין שזכיותיו מוטעין מחובותיו ובין מחובותיו מוטעין מזכיותיו יגמלוהו הצדק ית' על המוטעין בעוה"ז והמרוכין ישאלו לקבל גמולם בעוה"ב. וזה בעבור שאל' שהאחרים שיתקן יחד הזכות והחובות לקבל גמולם בעוה"ב יען כי לא יתכן להעסיק את האדם בעוה"ב לא מן השכר אל העונש ולא מן העונש אל השכר. כי כל אחד מהגמוליים. כלומר מתקבלי הגמול. עומד תמיד במה שהוא בו לנח. כמ"ש אלה לחיי עולם ואלה התרפוח ולדראון עולם. ואם שהאחרים הזכיות והחובות שיקבל גמול שמיין לעוה"ב. יתקבלו בו ההפכים. כי בעבור זכיותיו יהיה ראוי שיקון לחיי עולם. ובעבור מחובותיו יהיה ראוי שלא יקון אבל שיפטר להתרפוח ולדראון עולם. וכמו שזה דעת הגאון ז"ל רביאור כחוב זה לקמן במאמר השביעי ספ"ד. וע"כ היה מן ההכרח שיקבל האדם גמול מעשיו המוטעיים בעוה"ז והמרוכין ישאלו לעוה"ב. וכן אמרו חכמי (הענין יח) אל חמוה ואין עול. אל חמוה כשם שפטרעין מן הרשעים לעוה"ב אשילו על עבירה קלה שפושין. כך נטרעין מן הדיקים בעוה"ז על עבירה קלה שפושין. ואין עול כשם שמשלמין שר לדיקים בעוה"ב אשילו על מזה קלה שפושין. כך משלמין שר לרשעים בעוה"ז אשילו על מזה קלה שפושין. וכן אמרו בירושלמי (ספ"ה ט"ה ס"ה) רובו זכיות יורש גן עדן. רובו עבירות יורש גיהנם: (ו) כאשר בכלל הזכיות בו'. כלומר מה שאמרתי שבעוה"ז יגמל על המעט בעוה"ז. הוא ממה שזכר הכתוב בדבר כלל שהאדם הרחוק מלמה לזמן הרחוק. כמ"ש שומר הברית והחסד לאו הכיו ולפומרי מעותיו לאלף דור. והוא הזמן הרחוק לומר לעוה"ב. והמעט מן הזכיות בעוה"ז באמר' ומשלם לשונאיו אל פניו ונ"ו. ואם הדבר כן בזכות ידעתי כי גם מחובות הוא כן. וקרוב לזה כתב הרב בעל העקרים בפל"ז מהמאמר הרביעי ז"ל חשו שמכר בחורש כמשלום השכר שומר הברית ונ"ו לאלף דור וזה הלשון נאמר על זמן בלתי בעל תכלית. כיו דבר זה לאלף דור' חדע שמתקום אחר נאמר ועושה חסד לאלפים. ואין ספק כי לזמן לאלפים נאמר על זמן כב"ח: (ז) ומחלק הענין הזה בו'. כלומר וזמן ממה שאנו הכתוב את זה בדבר כלל מלאה כן כפרס באנשים מיוחדים

רשע מרשעו וגומר. ואחר כן אמר (ט"ז) כל פשעו אשר עשה לא יכפר לו (פס"ח) ע"כ
 (מ) בביאור זה בתורה על הראשונות. ועל השרש הזה גם כן אפשר שיהיה איש צדיק
 זכותיו מוכנות לו לעולם הבא, ויתחרט עליהם, ויפלו מהחבנה לעולם הבא, ויגמלו
 הבורא עליהם (נ) בעולם הזה על קצתם, ויראוהו בני אדם כאשר החל לכפור, החלו
 טובותיו, ויבלאו לבם להטא, והטובה היא אינם בעבור מה שחלל בו מן הפירות, אבל
 היא טובת מה שהיה סובל לו, והכו בו על פניו. ואפשר שיהיה אדם רשע מוכנות חובותיו
 לעולם הבא, ויתחרט עליהם וישכח, ויפלו מעונש אותם עליהם בעולם הבא, ויפרשו ממנו
 בעולם הזה, (ס) כמה שאי אפשר בלעדיו מעונש עולמו, כאשר אני עתיד לבאר. ויראו
 אותו בני אדם, כאשר החל לשוב מהטאתו, אז באו עליו הרעות, ויחממו ולא ידעו כי
 זה שביצאו איננו בעבור מה שחלל בו אך משארית מה שכר ממנו, וכאשר יחבנונו בני
 אדם בטינים האלה, יגלו מעליהם הכפוקת, ויחזקו לבותם לעבודה, כפ"ש (ל"ז) ו"ג)
 ויאתו צדיק דרכו ונתהר ידים יוסף אמין. (י) ואם יאמר אומר, שחובת אהת הפסיד זכות
 רבות, איננה עושה זה, אלא שיש עמה חרטה, בעבור עלת החרטה לא בעבור עצמה.
 ושזכות אהת התקן חובות רבות, איננה עושה זה כי עם התשובה, בעבור התשובה
 לא בעבור עצמה, והוצרכתי לביאור הזה מפני שראיתי אנשים (ה) כזויים הדברים
 ואומרים אם יש בשיעור כפירה אהת, לאכז הרבה מן האמונה, לא יתכן להיות בשיעור
 אמונה אהת, מה שיאבד הרבה כפירות, ואם יש כמה אמונה אהת, מה שיסיר הרבה
 כפירות, לא יתכן להיות כפירה אהת, מה שיסיר הרבה מן האמונה, ויהיו הפאסינים
 נבוכים בדברים האלה :

פרק ג' ואחר כן אומר, כי אני מוצא יסורי הצדקים בעולם הזה על שני דברים, אחד
 מהם על הטאים בעטים, כאשר הקדמתי לבאר. והשני (ב) התחלת רעה
 יביאה הבורא עליהם, כשידע מהם שיהיה טובה אותה, ואחר מן יבטל עליה טובה,
 כפ"ש (מ"ג) ו"ג) ו"ד) ו"ה) ו"ו) ו"ז) ו"ח) ו"ט) ו"י) ו"יא) ו"יב) ו"יג) ו"יד) ו"טו) ו"טז) ו"יז) ו"יח) ו"יט) ו"כ)
 תועלת. אבל התועלת בסבול הצדקים, כדי שידעו בני האדם, כי לא בחרם האלהים יחנם.
 וכאשר ידעת מענין איוב וסבלו. אלא אם יהיה האדם נענש ביסוריו, ויבטל מאלהיו
 להודיעו על מה הביאם עליו ? נהג להודיעו, כאשר אמר (נ"א) ו"ה) ו"ו) ו"ז) ו"ח) ו"ט) ו"י) ו"יא) ו"יב) ו"יג) ו"יד) ו"טו) ו"טז) ו"יז) ו"יח) ו"יט) ו"כ)
 מה עשה יי' אלהינו לנו את כל אלה וגו'. ובהתקן מפני שביא לכור מהטאתו. וכאשר
 יהיה האדם נבטל ביסוריו, וישאל מאלהיו להודיעו למה הביאם עליו ? נהג שלא להודיעו.
 כאשר אמר משה רבינו (נ"ב) ו"ה) למה הרעות לעבדך ? ולא באר לו. ואמר איוב, (ל"ז) ו"ג)
 י' הודיעני על מה תרבינו לי ? ולא באר לו. ובהתקן עוד תקן בדין שלא יהיה כבוד הצדיק נקל
 אצל בני אדם, ויאמר לא סבלי כי אם (ג) בעבור שידעו כי גדול יהיה גדולי ואומר עוד כי
 (ד) אפילו השלם יתכן שביעין לו לנבול אותו, כי אני מוצא (ה) העוללים מרעים להם
 ואין ספק אצלי בגמולם ויהיו היס רין שביא עליהם הבורא לטוב להם, כמו מוסר אבותם
 להם להכותם ולאסרם, כדי למנוע מהם החוק, וכאשר ישקם הרפואו המרות הנבאסות להסיר
 מהחנות

שביל האמונה

מיוחדים. וכמו שמבאר וסוף : (ח) בעוה"ז על קצ"ב. וזה חוסר הזכיות אשר פ"ח של יקבל סג"ס
 גמול עליהם בעוה"ז עכ"פ. אפילו אם יספור בטיקת ויתחבר על מעשיו הטובים ויהיה סוף של סג"ס
 זכרם כגמול ז"ל לקמן כפ"ז מה המחמיר. (ט) כמה שא"א בלעדיו מעונש זכ"ר. וזה חוסר הפניות
 פ"ח של יקבל סג"ס ענשם עכ"פ בעוה"ז. אף אם יעשה טובים פלמס. (ז) כמה שגמול סוף סוף
 (י) ואם יאמר אומר שהחובה אחת כו'. כגו"ל דוכא כזא שפסלמו סוף (ז) דוכא (ס) כפ"ש וסוף
 אפילו לדיק גמול כל ימיו ומרד בלחמיהם אכזר חם סג"ס כו' עיי"ש : (י) מו"פ"ים הרברים. פלמס
 פלמס הם דברים מו"פ"ים. ובעבור זה נבוכו המאמינים :

פרק ג' (ב) התחלת רעה יביאה בו. כ"ל שיהיה כפירה ית' לנבול עליהם רשע מבלי שחסיס גמול
 להם על מעשם פקדס. כ"ל לנכוסם להביאם כלהיכסם : (ג) ד' צדיק יבחן. ואמרו סוף
 (כ"ז) פ"ה) סוף כזה פקדו כזה פקדו חם הפכפכ פכו. אינו פקד חם הפכס המכוערין. נמש פ"ה מביק נקס
 עליו חסם עד שכולו שוכרו. ומס הוא פקד פקדוקים כדורים פחלול הוא מקין עליו כמה פעמים פכו
 שוכרו. כך אין קב"ה מנסה חם כדעשים. ח"ה חם כדדוקים פחלול ד' לדיק יבחן : (ג) בעבור שידע כי
 גמולו כו'. בעבור שסבולו בלר וטעול מייסדי נמינו בלהיכסו : (ד) אפילו השלם יתכן כו'.
 כ"ל כי לא לבד כדדוקים שיש להם עכ"פ מוכות מועשים. ויפקו ונסה חוסר כפירה ית' גמול חוסר ח"ה.
 חלל שנס פלמס פחין ונס אף חוסר חסם. ונס כדדוקים כפי ח"ה לדיק גמולם. מדי"ן להם כפי
 גמול חוסר : (ס) העוללים מרעים להם. גם העוללים ויוקפי בדים של חסלו סובלים לעות וסוף.

הלותם . וכמו שאמר (דגוס ח') כי כאשר יכר איש את בנו ו' אהרץ מיכרך . ואמר עוד
בבבזזה (מפי ג') כי את אשר יאהב ו' יוכיח וגו' . ואם יאמר אימר הוא יכול להוסיב
להם בשעור הנמול הזה מבלי יסורין . נשיבנה בתשובתינו (ו) הראשונה אשר אמרנו
כי נטה בנו אל חלק הגדול . כי החטבה על דרך הנמול יותר גדולה ממה שעל דרך החסר ;
ואחר בן אומר , כי מבת הזכורים בעולם הזה והארכתם . (ז) היא על שבעה דרכים .
יש מהם מי שרע הכורא ממנו שעתיד לשוב , והוא מאריך לו כדי שתשלים תשובתו
כאשר מצאנוהו (סנהדרין ק"ג) שהאריך למנשה כ"ב שנה עד שחזר בתשובה ל"ג שנה
(ח) אעפ"י שתשובתו , לא נשלמה לו . ומהם מי שהאריך לו כדי שיצא ממנו בן צדיק ,
כאשר האריך לאהו ויצא ממנו חוקיהו . וכאשר האריך לאמון ויצא ממנו יאשיהו . ומהם
מי שמאריך לו להנבט בו מאנשים רשעים ממנו , כאשר אמר על אשור (יפסו ו') בניו
חנף אשלהנו ונו' . ומהם מי שמאריך (ט) בעבור בקשת צדיק , על דבר שיהיה בו תקנה
כמו שאמר ללוט (בראשית י"ט) הנה נשאתי פניך גם לדבר הזה לכלתי הפני וגו' . ומהם מי
שמאריך לו להביט עליו העונש , כאשר הציל פרעה מעשר הכבות עד שהמביעו בים ,
כאשר אמר (יהלים קל"ג) ונער פרעה וחילו כים סוף . ועל הענינים האלה שאל ירמיהו אלהיו
על האנשים הרשעים , להודיעו על איזה דרך הוא מאריך להם , לא שהיה הדבר רע בעיניו
כשאמר (ירמיהו י"ג) (י) מדוע דרך רשעים צלחה וגו' , והודיעו כי יוצא על הנבים האחרונים ,
כדי לענשם ענש חזק , כאשר אמר בפרשה שאהריהו (סס י"ז) עד מתי האכל הארץ וגו' .
וכיון שבארתי מה שצריך אליו בשער הצדיק והרשע , אהבר אליו שאומר , הנה אנהגו
רואים הכתוב אומר , (קלמ"ט) ויחזיק אחד יאכד טובה הרבה ודמחו כזבוב נופל בשמן
רוקח , כמו שאמר אחריו (סג) זבובי מות יבאיש יביע שמן רוקח . אין זה כי אם על
(יא) קריאת השם בלבד , כאלו היו לו לאדם מאתיים ואחד מעשים , מהם קצותיו וקצותיות ,
יהיה ענינו שוה . ואם יהיה המעשה האחד טוב , נקרא בו צדיק ואם יהי רע , נקרא בו רשע ;
פרק ד (ב) אך העובד , הוא אשר יחד לו מצות אחת , לא יעברנה כל ימי חייו , (ג) שאם
יסכים בזולתה או יחלק בה לא יקצר בזאת כלל , כאלו שם לעצמו שלא
יאכד הפלה בזמנה , או שלא יקנה כסוין כצד אסורא בשום פנים , או שלא יבעל בעלת
אסורא בעולם , והדומה לזה . וכמו שאמרו רבותינו (קידושין סוף פ"ח) כל העושה מצוה אחת
כסובין לו ומאריבין לו את ימיו ונוהל את הארץ , ובארו זה (ירושלמי סס) כגון שיהיה לו מצוה
אחת לעשותה כגון כבוד אב ואם . אבל מי שלא הניח מצוה שלא עבר עליה פעם אחת אינו
נקרא

שביל האמונה

ואין ספק נגמולו וסהוול קלמדין (סנהדרין ק"י) קמן מאימתי ב"ז לעו"ל ר"ח וד"ש כר רבי ח"א משעה
שגולד בו : (ו) הראשונה אשר אמרנו . בפסיחה מאמר הפלטי עיי"ש : (ז) היא על שבעה דרכים .
כלומר שני הדרכים שהתבארו בפרק הקודם האחד אם יש לו זכויות מועטים ולא התחפש עליהם . והשני אם
התחפש עליהם אבל הם מחוקין הפלות מל"א שלא יקבל גמולם חף אם יכפור ויהיה מוסר על הראשונות .
ועוד הפסח דרכים אשר הוא מבאר והלך : (ח) אע"פ שתשובתו לא נשלמה לו . כאשר שהגו"ל למד
זה ממה שאמרו הגו"ל (סנהדרין קג) פעשה לו הקב"ה כתיב מתחמם בנקיע כדי לקבלו בחטובה מפני מדה
הדין . ומתיה הכוונה כזה לפי דעת הגו"ל שהיה פדס הדין מעכבת מלקבלו בחטובה מפני שלא היסר
השובתו שלימה ועשה הקב"ה כתיב מתחמם בנקיע ופספ ירו וקבלו בלא ידיעת מדה הדין . ועיין בפס"י סס :
(ט) בעבור בקשת צדיק בו' . ר"ל שהלדין יבקש מהכורא דבר שהוא לתקנתו . ולא יפסל מקובאו אם לא
בהללם הרשעים מעונשם . וכמו שהיה ענין לוס עם עיר זוער שלא נהפכה במהפכת סדוס בעבור בקשתו
להמלך שמה : (י) מדוע דרך רשעים צלחה . שלא אמר זה כקריאת מנר ח"ו על מעשיו יח' . אבל אמר כן
דרך שאלה ובקש מהכורא יח' להודיעו על איזה חסון ולאיהו מכלית דרכם נלחה : (יא) קריאת השם בלבד .
כלומר מה שאמ"כ שחופס אחד יאכד טובה הרבה כמו שזכור אחד מה יבאיש הרבה מהשמן הכוקח . אין
הכוונה שבעבור חסא אחד יאכד שבו מכל זכותיו ששעה . אבל הכוונה שהלדס השוס אשר זכותיו וחובותיו
שקולים . יקרא בסס רשע בעבור חסא אחד אשר יעשה . כי יכריע עלמו כזה לקח חובתו ויאכד טובה הרבה
אשר יהיה מוכנה לו לעו"ל . ויקבל שכרו בעו"ל . אבל לא שיאכד שכר זכותיו מכל וכל . וכן שמשמן
הרוקח שהוא הכוסס המתמיד בעו"ל יהיה לו סתן מוכאש שהוא השכר הנופטי בעו"ל :

פרק ד (ה) אך העובד . עד כמה באר הגו"ל מדריגות הלידי וברשע . ועמה יבאר מדריגות העובד :
(ב) שאם יסכים בזולתה בו' . ר"ל שקבל על עצמו להזכר במצוה אחת מאוד עד שלא יעבור
עליה אפילו פעם אחת בכל ימי חי' . ובשאר הפלות אינו חופס כ"כ . ובין שישכס במצוה אחת ובין שיתלוך
בה . עכ"פ הוא נזכר במצוה ההיא אשר קבלה עליו ואינו מקצר בה כלל . וההוא יקרא עובד . כלומר שהוא
עובד חס ד' במצוה אחת ולא יעבור עליה כלל . אולם מי שפין לו חף מצוה אחת שזכ"ל להסתפר כי מעולם לא
עבר

נקרא עובד. אבל המטרה הוא מי שישם לעצמו תק להלוק על מצוה אחת תמיד, וקדמוניו קוראים אהו משועבד. (ג) והדמיון בזה כאלו יש בבני אדם מי שרואה בן מצוה מהטעות קצר בה, והוא משועבד לשמרה כאלו היה קשה לו, מצוה הרביעית או מצוה השלישית, והוא מתנהג בהתחלה כמי ששורד לו. (ד) ועל כן יש לכל אדם מצוה כפי ההתחלקות דעתו. אבל השלם מי שהתושר לו וקיים כל המצוות וההזרות ולא קצר במאמץ מהם, והוא שיקרא צדיק נסור. אעפ"י שבני אדם חושבים כי מציאת אדם שהוא כן, רחוק שינצלו לו כל דרכיו, (ה) ואני רואה שיתושר זה, כי אם לא יהיה לא היה תהגם מצוה בו. ואם יאמר אוצר, מפני שצאנו בתור(נמזג כ"ח) ושעיר הטאת א' לכפר על כס (ו) ידענו כי אי אפשר בלתי הטא, נאמר בזה נכתב על האפשר, ואם יחטא יכפר לו בו, ואם לא יהיה לנו עליו הגמול. ואם יאמר, איך אמר, (קלף ו') כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא, נאמר לא אמר זה (ו) כי אם על היכולת, כי אין אחד מן הצדיקים יכול לעשות טוב אלא הוא יכול לעשות רע, אבל הוא בוחר בטוב ומנביר על הרע. אבל המקצר הוא המיקל במצות עשה, והוא שנאמר ליו (ימא ט"ו) עובר על מצות עשה, והוא המקל כהפולין ובצניח ובסכה ולולב ושופר והדומה לזה, והוא במעלה הזאת מן החטא. אך החוטא הוא העובר על מצות לא תעשה, אבל לא על החמורות, ובאי זה צד נדע שאינם חמורות, מפני שלא הגדילו ענינם בעולם הזה, והוא נקרא (פס) עובר על מצות לא תעשה, והוא כמי שמקל בנבלה וטרפה ושיטתו ובעוננות וכבהש, והדומה לזה, שענינו במעלה הזאת מן החטא. אבל המייד הוא שעובר על החמורות, והם שיש בו כרת בדיש, ומיתה ביד שוארבע מיתות בית דין, ובוה נדע כי הם חמורות, כמו העריות והלול שבת והאכילה ביום כ' החמין ברסח, והדומה לזה, הוא במעלה הזאת מן החטא. אבל הכפר הוא העובר העקר, ר"ל בורא הכל ויתברך ויהי, ועוזבו אורו על שלשת דרכים, אם שיהיה עובד זולתו (ח) כדמיון עשוי, או אדם או שמש או ירה, וכמו שיש בלא יהיה לך אלהים אחרים, או שלא עבד זולתו ולא עבדו, והוא איננו עובד דבר, לא אמת ולא שקר, וכמו שיש בפרשת (היב כ"ח) האומרים לאל סור ממנו ודעת דרכך לא תפצנו. או שיהיה כספק באמונתו, והוא נקרא בשם מאמין, ואפשר שיתפלל ויתגן ואין לבו שלם ומאמין, והוא סתרה במאמרו ובאמונתו, ובאשר אמר (הגליס ט"ח) ויפתוהו בפיהם ובלשונם יכזבו לו ולבם לא נכון עמו. והוא נקרא (פס) מי שנתחיל בו שם שמים, והוא במעלה הזאת מן החטא. ואלה כלם באשר ישומו, יכופר להם בעולם הזה, הויך מזה שכתב בו הכורא לא ינקח, (ס) כי אי אפשר

שביל האמונה

פטר עליה הנה הגם שיש צדו מרע ומצוה לא יקרא עובד (ג) והדמיון בזה כו'. כיוצא דמיון העובד והמטרה הוא. כמי שיקשה עליו עשות מרע אחת מהמטות. כאלו המלך המגיעה מהכבוד או מהחלפת אחרות שהעובד משתדל עם נפשו בקיומה. והמטרה אין לו שום השתדלות בזה. ועושה כפי מה שידומן והוא הנקרא כפי קדמוניו מומר לדבר אחד לחשבון (ד) וע"כ יש לכל אדם מצוה בו'. כי בעבור שהעובד הוא המזכר במצוה הקשה עליו. והמטרה הוא הכלמי חסר במצוה הקשה עליו. א"כ יס' העובד והמטרה עניני אדם. כפי החמלקות דמות. זה חסר במצוה זו חסר בלחצו. זה בלמי חסר ביוצא בחמרה. הכל כפי ההחלקות דעות בני אדם וכאמור: (ס) ואני רואה שיתושר זה. דעת המז'ל שיחכן שיהיה האדם שם בכל עניניו בחוסן שיעשה רק טוב תמיד ולא יחטא. כי אם לא היה בלשונות לקיים ככל המורה לא היה מנוח בזה הכורא יח'. וישן מזה בפטר שמונים ממטר שקידם יחכן מה בסמוכה מה עם סר' אכרסה ברש"ם בזה ובניחורו עם ויועם לך: (ו) ירענו כי א"א בלתי הטא. ר"ל כי מה שחמרה המורה להקריב עם כל המוספים שיער חסחת לכפר יראה שכבר שעררה המורה שאל' מכלתי חסא. כי אם היה אפשר מכלתי הטא. כבר יצויר שכל הדור יהיה שלם מכלתי חסא. ומה יעשו אז בעערי המוספים. וע"ז אהג"ל כי שערי המוספין הם רק לכפרה בעשה שהעולם נרטיין אליה. ואם יסיון שלמים בלמי גריכים לכפרה. וקריבו אותם בעבור הגמול אשר יקבלו עליהם והוא עמנו מה שבאנויו חמקי החשלות לפי דעת הרב בע"ז"ל שער ל"ז. בחמרה ראשי חדשים לעמך נחם בו' בהיותם מקריבים לפיך וצמי רטון שעירי חסחת לכפר בעדם. ופירושו וצמי רטון במה שחמך וצרון כלום יהיו ופירותו שעירי חסחת לכפר בעדם בחמרו השועפת נפסח מיד שוחא. והשוחא האפתי הוא שכן הוא יח"ל. אהמך לעמך בסמול לנו כל ערלה לבב והשוחא הוא כרת יכרת. מוכנה חדש בזיון חסין. ועולה ג"ח עולה עליו והוא הוצא אשר מהענין כדלחמן. אהמך בעיר עויל לא יהיה עוד לחסחת כ"א לתמן ע"ל"ל יכיו עם עוד הכורא עבירה כלל: (ז) ב"א על היכולת. אהמך בעיר עויל לא יהיה עוד לחסחת כ"א לתמן ע"ל"ל בלחן שיהיה מוספע בפקעו שלא יהיה לו יכולת כ"א על הפוכ ולא על הרע. אבל שם הדיק הוספע בו סיכולת על הסוב וזרע בשום. ורק שבחמירו בוחר כפוב ומואם ברע. עד שהוא מנכיר את הסוב על הרע: (ח) מרביון עשוי. דמות אחד מהמלאים אשר בשמים ממעל ועל הלחן מסחה: (ס) כי א"א שלא

אפשר שלא תבא עליו רעה עולמית :

פרק ה והעשירי הוא השב, המקום עניני התשובה, ועניני התשובה ארבעה, (6) העזיבה והחרטה, ובקשת הכפרה, ושיקבל על עצמו שלא ישנה, וארבעתם מקובצים במקרא במקום התשובה, באמרו (ספעי' ד) שובה ישראל עד יי' אלהיך כי בשלך בעונך קחו עמכם דברים ושובו אל יי' ואמרו אלין כל תשא עון וקה טוב ונשלמה פרים שפתינו אשר לא יושיענו על כס לא נרצב ולא נאמר עוד אלהינו למעשה ידינו. ואמרו שובה, שוב ממה שהיית בו, והיא שער עזיבת החטאים. ואמרו כי בשלח, רוצה בו החרטה, רוצה לומר כי החטאים ההם ומכשולים. ואמרו קחו עמכם, רוצה בו בקשת הכפרה : (3) ויש הנה מלה נכרית, כל תשא עון וקה טוב, כנגד מה שתכפר לנו, נודה לך ונאמר טוב וישר יי', כמו המלה הזאת (מישי' ג) כל הוביש על עם לא יועילו למו ועקר גזרתו מן כל קבל אשר בלשון התרנום, וכבר התחבר עם העברי באמרו (קסל' ה) כל עסת שבא כן ויך. ובו עוד, ונשלמה פרים שפתינו, (ג) יתכן להיות נפרים, ויתכן שיש בו הסתר, ונשלמה פרים אשר פצו שפתינו. ואמרו אשר לא יושיענו, ועל כס לא נרצב, ולא נאמר עוד אלהינו למעשה ידינו. שער עזיבת ההשנות. וספר הנה אלה הנה דברים, על אשר וכוס ועזי', מפני שהם הנראים יותר במיני החטאים שהטאו, כאשר הוא כתוב בתהלת הספר, (ספעי' ה) כי המה עלו אשר (ד) פרא בודד לו, ועוד (ספעי' ו) כי הרכה אפרים מובהקת להטא. וכן אם היו הנגלים שבהטאי העם נגוב ורצוה ונאוף, היה אומר דם נקי לא בשפוך, נאוף לא ננאף, וננבה לא ננגוב. וכאשר ישלמו אלה הארבעה הם נדרי התשובה, וזאינו ירא על רב עמינו שיפילו מנדרי התשובה כי אם זה השער הרביעי, רוצה לומר ההשנות, כי אני בוטח כי בשעת הצום והתפלה, יעזבו וייתרנו ויבקשו הכפרה, אך אני הושב שהם מסכימים לשנות, ואחר כך אומר מה תהיה התהילה (2) להחיר המחשבה לשנות מהלבבות, אומר (ו) לחבר דברים בפרישות מן העולם, ויוצרו האדם ענין הלישותו וענין ויגיעתו ומותו והפרד הלקיו, והתולעה והרמה, והחשבון והיסודין, והרומה לזה, ומה שהוא מתחבר למה שיש בו, עד שימאס בעולם הזה, וכאשר ימאס אותו כלו יכנסו הטאיו בכלל המאוסים, ויטיב את דעתו לעולם. ואומר כי על כן מצאתי החכמים הראשונים, נהגו לומר ביום הכפור כמו אלה התבורים (ו) אתה מבין שרעפי לבי, ואל תבא עמנו בתובנות, אדון כל פעל והרומה להם. (ח) ולאלה הארבעה סמוכים שלשה, והם התוספת בתפלה ובצדק, ולהשיב בני אדם למוטב, אמר בתפלה וצדקה (מלי' ע"ז) בחסד ואמת יכופר עון ובידאת יי' סור מרע. ובהשיב

שביל האמונה

הבוא בו. ר"ל שיש מן העבירות. והם אשר נאמר בהם לא יקנה. אשר הם יחמל חסד בלחם מסנה. ח"ה שלא יקבל עונתו ע"כ בעוה"י. וגם החטובה לא חמלק מעליהם כ"ל עונת העוה"ב. אבל חטוב עליו רעה עולמות. כלומר רעה מרעות העוה"י :

פרק ה (ה) העזיבה והחרטה בו. עיין ביאור הארבעה עניני החטובה האלה בספר מו"ס שער החטובה פ"ה ויוגט לך : (3) ויש הנה מלה נכרית בו. ר"ל כי מלה"כ כל תשא עון הוא בהסתר מלה אחת חכמית. והראוי כל קבל תשא עון וקה טוב. כלומר כנגד מה שחשט עון וחכסר לנו חקת טוב. כי טוב לך ואלמר טוב וישר ד'. וכמו שהיה כ"כ מלה"כ כל הוביש על עם לא יועיל לנו בהסמרת מלת קבל. והכוונה ממנו סידרו בני ישראל מנרים לעזרה. כנגד מה שהיה להם לנפש ולהכלם מלבסוח על עם לא יועילו למו. וכבר הסתבר מלה כל אל נגד גס בלשון העברי. כמ"ש על עומת ש א כן יך ויהיה ח"כ הסתבר ספני אלה הכתובים המכירים אינו מלה חכמית אבל מלה עברית. וכאלו אמר כלעומת תשא עון. כלעומת סוכים. וכבר מלאנו גם מלת קבל בלשון העברי כאמרו (מלכים ב' ס"ו) ויכחו יתל עם. כלומר עד העם : (ג) יתכן להיות כפרים בו. כלומר או שחסר קף הדמיון והראוי והשלמה. אם שפתינו או שיש בזה הסתבר שהי מלות. והראוי והשלמה פרים אשר פצו שפתינו : (ד) פרא בודד לו. שכל אחד רכב על ספסל לעלות לאשור : (ה) להסיר המחשבה לשנות מהלבבות. להסיר מהלבבות המחשבה הרעה הזאת אשר יתשוב כלום להיות טובה בלשונם ולשוב לנבלי : (ו) לחבר דברים בפרישות בו. ענתי להסיר המחשבה הרעה שהיא מן הלב. הוא שיתבר האדם לעמלו כל הדברים והענינים המעוררים את האדם למאוס בעוה"י והמדותיו וכמו שהולך הגאון ז"ל ומבאר : (ז) אתה מבין שרעפי לבי בו. עיניו הולכות מזה כי עוד ימינו הגאונים ז"ל היו שוכים קבועים לאמרו נכרים ויכול להיות שהם מפיוסיהם כ"כ שמתען. וכמו שהיה הרמ"ם ז"ל בסוף פרק אין עומק בהם הפסיקא. כי דרך ר"ה נר"ם קרא עליו דבור מכל חכמה רובל. דמות מנה קרובין נדען ושיימן : (ח) ולאלה הארבעה סמוכים שלשה. ר"ל כי לאלה הארבעה עניני החטובה שהם בעזיבה

ובהשיב בני אדם לסומט (פס'ס ל"ג) אלמדה פושעים דרכך ונו'. ואבאר עוד כי האדם כאשר יסכים בעת תשובתו בלב שלם שלא ישנה, תהיה תשובתו מקובלת. ואם תשיאתו התאוה אחר כן לשנות, אין תשובתו נפסדת, אך יחללו לו העונות שהיו קודם התשובה, ויכתב עליו מה שיהיה לאהרית, וכן אם ינהג המנהג הזה פעמים רבות, שיושב ואחר כן ישנה להטא, אין כותבין עליו כי אם מה שאחר התשובה, כשתהיה בכל פעם דעהו שלמה ולכו טוב שלא ישנה. וזה אשר אתה מוצא הכתוב אומר (עמוס ה') על שלשה פשעי ישראל ועל ארבעה לא אישכנו, איננו בקבול התשובה, (פ) אבל הוא כרחוק העגש מהם אחר השליחות, אלא היה שולח אל עם שישוכו, ואם לא ישוכו, אביא עליהם התרב והרעב, ואם ישוכו אחר השליחות הראשונה או השנית או השלושית, לא יבא עליהם מה שאמר להביא, ואם לא, יגזור עליהם מה שאמר, אפילו אם ישוכו אחר כן לא יועיל להם תשובתם ברביעית, לדהית מהם העגש ההוא בעולם הזה, אבל היא מועילי להם להנצל בעולם הבא:

פרק ו זכיון שבארתי המאמר הזה, אהבו אליו שאר הדברים אשר לא תקובל עמהם התפלה, ואומר כי הם שבעה. תחלתם, כשיתפלל אדם אחר שנגזר דין עליו כדבר, כאשר ידעת מענין משה רבינו. ע"ה (דברים ג) ואתהגן אל יי' זענה אותו רב לך אל תוסף דבר אליו עוד כדבר הזה, והשני התפלה סבלי כוננת הלב, ובמו שאמר (פס'ס ע"ח) ויזכרו כי אלהים צורם ונו' ויפתוהו ביהם ונו' ולבם לא נבון עמו ונו', והשלישי מי שאינו רוצה לשמוע דברי תורה, כמו שאמר (פס'ס ל"ח) מכיר איננו משמוע תורה גם הפלתי תועבה. והרביעי מי שמתעלם מזעקת העני, כמו שאמר (פס'ס כ"ה) אומם איננו מזעקת דל גם הוא יקרא ולא יענה. והחמישי מי שמתור לעצמו ממון שאמור לו, (מכס"ג) ואשר אכלו שאר עמי ועורם מעליהם הפשימו ונו' או יצעקו אל יי' ולא יענה אותם. והששי כשהוא מתפלל כלא טהרה, כמו שאמר (ישעיה ה') גם כי תרבו תפלה איננו שומע ודיבם דמים מלאו רחצו הזכו ונו'. והשביעי מי שרבו עונותיו ואיננו מתפלל בתשובה, כמו שאמר (זכריה ו') קראתי ולא שמעו כן יקראו ולא אשמע. וצריך שאבאר במקום הזה, שכל העונות יחללו עם התשובה, חוץ משלשה, (א) המתעה, עם בדת רע שמראה להם, או בהוראת רעה שמורה להם, כי לא יתכן לו להשיב את מה שעשה, וכו אמר (פס'ס כ"ח) משנה ישירים בדרך רע בשחורת הוא יפול ותמימים יחללו טוב. ומי שהוציא שם רע על חבירו, כי אי אפשר לו להשיבו, וכו אמר, פן יחסך שומע דבתך לא תשוב (פס'ס כ"ח). ומי שיש בידו נזלה ואיננו משיבה אל בעלה, כמ"ש (ויקרא ס') והיה כי יהטא ואשם והשיב את הנזלה אשר נזל, ואמר (יחזקאל ל"ג) חבול ישיב דשע נזלה ישלם בהקרת החיים הלך. ואם ימות הנזול ישיב ליורשיו, כמ"ש (פס) לאשר הוא לו יתגנו ביום אשמתו. (ג) ואם לא ידענו, יפקרנה ויהיה הפקר:

ואבאר עוד מה שיעדתי לבאר מן העונות, אשר אי אפשר שלא יענש עליהם בעולם הזה, אעפ"י שעשה תשובה, ואומר שהם ארבעה. תחלתם שבועת שוא, אמר בה (עמוס כ') כי לא ינקה יי' את אשר ישא שמו לשוא. והשני שפיתות דם נקי, אמר בו (יהו"ל ד') ונקיתי דמים לא נקיתי. והשלישי הבא על אשת איש אמר בו (פס'ל"ו) כן הבא אל אשת רעהו לא ינקה כל הנוגע בה. והרביעית עדות שקר, אמר בה (פס' י"ב) עד שקרים לא ינקה ויפית זכבים לא ימלט. ויהחבר אליהם מי שנתתם עליו נזר דין כמו, רב

שביל האטונה

העצובה והמרהס ובקשת הכפרה והקבלה על עמו של לפנות, צריך להסד לעשות להם סמוכים שלשה. מוספת כחפלה. מוספת בלדקה. והשבת בני אדם למוסב. כמ"ש בחדש ולמח יכופי פון כפי זדקה ויכירלה ד' סוד מרע הני פסלה. ואמר אלמדה פושעים כו' הרי השבת בני אדם למוסב. וכמ"ש סרפס"ב כ"ג פושעים כנגד פשעי אבי אדם. וספס"ס כנגד וספס"ו עזי חמיד: (פ) אבל הוא ברחות העונות כו'. כ"ל כי מס פס"ה"ע על שלשה פשעי ישראל וכו' אין הכוונה שרק כשנזו חס מעשו כרעים שלם פשעים מועיל לו להטובה ולא כפעם הרביעי. כי החטובה מועלת חף למי שגזס כחולמו הכנה פעמים. אבל הטובה כזה שאם היה כצורה מחרה כעס שלא יחסאו. כי יביא עליהם עונם והס לא ימו חוון עד הפעם השלישי לא אגדה עוד סקוהס ומועיל להם הפטובה להתלס מן הרעס. חולם חס לא ימו חוון ולא יכעס לכבס עד הפעם הרביעי. כבר אגדה מקווחס ולא מועיל להם הפטובה חף חס יעיבו ככל לכבס. אבל להמלס פטובה סטובה"ב מועיל הפטובה חף למי שגזס כחפסו פעמים רבות:

פרק ו (א) המתעה עם בו'. כלומר שלמדס דעה נפסדת הפך האמונה האמתית. או סבורה להס כזוון לבו כורלה רעה הפך החורה. והעס מחזיקים בלעמו וכורלחו בלתי זדס מסס: (ג) ואם לא ידענו

רב לך, (דברים ו') כאשר בארנו. והתשובה עם אלה התמשה מקובלת, אלא שאיננו נשלט מרעה שהבא עליו בעולם הזה עליהם. ומי שהרע להברו שלא במזון, אבל בגדוף או בהנאה, הרבר הלוי שמחילתו. ואם ימחל לו, יסור ענישו כמו שאמר (נלסאס') כל מה תאמרו ליוסף אגא נא פשע אחיד וגו'. וצריך שישראל ג' פעמי' (ימסא ס"ז כל הענין) כמו שאמר, (סס) (ג) אגא נא נא וערה נא נא. ואם ימות המגורף או הכובח, יאמר במעמד עשרה אנשים, הטאתי לפלוגי ג' פעמי', כי אם היה חי וישאל מינו בן, ולו: היה עונתו היה נמחל לו. ואבאר עוד חזכות אשר אי אפשר שלא יכא עליהם נמול בעולם הזה, (ד) אפילו אם יכפור אדם. ואומר שהם שלשה, כבוד אב ואם, כמו שאמר (סמס כ') כבר את אבך ואת אמך למען יאריבו ימוך. והרחמים על בעלי חיים, כמו שאמר (דברים כ"ג) שלא תשלח את האם ואת הבנים יחד לך למען ייטב לך והארכת ימים. ושיהיה משאו זמתנו באמונה, כמו שאמר (סס כ"ה) (ס) אבן שלמה וצדק יהיה לך. ויתחבר אל זה העידה בטובה (ו) בשתהיה כגור דין, כמו שאמר ליהוא, מ"ג (פ"ו) בני רבעים ישבו לך על כסא ישראל בנך דין. והנא הוא ובניו, ולא היה אפשר שלא להשלימם מה שיעדו בו. ואל יחשוב הושב שאמרו והיה בך הטא בקצת העונות, שאי אפשר מבלי ענש בעולם הזה, כי המאמר הזה איננו כי אם בשלישה דברים, כאחור הנדרים והם לאלהים, יתכן לביחול התאחרם, ובהמנע מהלוות לעני, והוא נמחל עם התשובה, והארכת שבר שביר והוא נבנם בשער הגולות:

ואבאר עוד שיש לתשובה המוש מעלות כל מעלה קודמת בהם גדולה מהמתאחרת. הראשונה שישוב האדם בשנים אשר הטא בהם, וכעור ההיא אשר הטא בה, ושיהיו עניני חטאיו מצויים לו, ובוה הוא אומר (ימקאל י"ח) השליבו מעליכם את כל פשעיכם אשר פשעתם בם ועשו לכם לב חדש ורוח חדשה. והעניתי שיעברו השנים ההם ויצא מן העיר החיא ויסור ממנו עניני חטאיו, ובו אומר (יעקב ל"ה) (ז) שובו לאשר העביקו מרה בני ישראל. והשלישית שלא ישוב עד שיפחידוהו ברעה שהבא עליו, כמו שאמר לאנשי נגוה (יונה ג') עוד ארבעים יום ונגוה נהפכת. והרביעית מי שלא שב עד שבאה עליו קצת הרעה אשר הפחידוהו בה, כמו שאמר (ד"ס ב' ג') בני ישראל שובו אל יי' אלהי אברהם יצחק וישראל וישב אל הפלטה. והחמישית אם ישוב (ח) בעת צאת נפשו, הוא גם בן נקרא שב, כאשר אמר (איוב ל"ג) ותקרב לשחת נפשו והיתו למסיתים וגו'. יעתר אל אלה וירצהו וירא פניו בתרועה. ועל בן מנהגנו לאמר להולה קרוב לפני מותו, אמור, חטאתי ועויתי ופשעתי, תהא מיתתי כפרה לכל עונותי:

פרק ז וכיון שהשלמת (ה) ביאורי העשרה ההם אשר הקדמתי שמתם, אומר עתה באדם השוה. והוא אשר שער עונותיו בשעור זכויותיו, (ג) האדם הזה אם ימצא מרוחם, ונחשב עם הצדיקים. והוא שהרחמים הגזרים לבורא יתברך ויתעלה

שביל האמונה

ידענו יפקירנה בו. ואם אינו יודע מני גזל יעשה בה לרכי רבים וחסיה ספקר לכל: (ג) אגא נא נא וערה נא נא. שלש פעמים נא. ואין נא אלא לשון נקסא: (ד) אפילו אם יכפור אדם. ר"ל כי לא לבד בהיום חובות האדם מרובין מזכותיו יקבל שכר זכויותיו בעוה"ז וכמו שכתבתי אצל שם אם יכפור אדם ויתחכם ויהיה חובה על הזכות אשר עשה. שאז כבר חנך את כלם בחכמהו. כמו שזכר לעיל ס"ב מזה המאמר. ככ"ז וכל להיום ציגנלו בן זכותיו אשר עשה מלוחן הזכות אשר א"ל שיאבדו מכל וכל. ומקבל שכרם עכ"פ בעוה"ז. אולם האדם שזכותיו מרובין וחס עמומים למע"כ חסייה גם אלה הזכות שמוכות לעוה"ב וכת"פ חכ"ז (קידושין לט) הכי שאמר לו אביו עלה לבירה והבדל לי גזוזום ועלה לבירה ופלח את האלם ונסל את הבנים ובחירתו נפל ומס. היכן סופה ימיו של זה והיכן אריות ימיו של זה. אלא למען יסב לך לעולם שכלו טוב ולמען יארכימן ומין לעולם שכלו ארוך. ואפשר שהגאון ז"ל פוסק דלא כר' יעקב וכסמס מחמתין דריש פאה שהאדם אוכל פירותיהם בעוה"ז ונקבן קיימת לעוה"ב: (ס) אבן שלמה וצדק יהיה לך. למען יארכימן ימך וגו': (ו) בשתהיה בגזר דין בר'. דעח הגזל שנס סיעוד הסוג אינו מוכרח לבא חס לא כמסייה בגזר דין על מעשה שקדם. וכמ"ס ד' ליהוא יפן אשר הפניות לעשוה וגו' בני רבעים ישבו לך וגו'. מנח"כ אם יהיה סיעוד הסוג מעלי גזר דין על מעשה שקדם. כ"ל נדעה ומסר מחמו יח'. כבר יוכל החסא לדרוס על יחיקים ולא ינא: וכבר הליטי הרשעים בענין זה עיין דמכ"ס בהקדמתו לזרעים: (ז) שובו לאשר העמיקו בו'. כלומר שובו על אשר הלכתם למלכים לעזרה. כי כבר הושיע חסכם ד' ואין חסם לריכים עוד לעזרתם. רק שובו על העני: (ח) בעת צאת נפשו. קודם מוחו:

פרק ז (ה) ביאורי העשרה ההם. הסערה מלכות אשר בשמר הכיות והסובות לדיק ורשע ט': (ג) האדם הזה אם ימצא בו'. האדם הזה שהוא הכינתי אם ימלא יהיה מרוחם מהבולא יח'.

ויהעלה, מפני שאי אפשר (ג) שיהולו עליו ויבואו בו, מפני שאין בו מקרה כאשר הקדמנו, ראוי שיהיה מושב אל הנברא, ויהיו משמות הפעל, ויעלה בדינו מהם שלשת ענינים האחד קבול התשובה, כאשר אמר (ספ"ט) וישב אל יי' וירחמהו. ושמוע תפלת מי שהוא בצרה, כמו שאמר (מקק"ג) ברגו רחם תזכור. (ד) והשגת השוה בצדיקים, כמו שאמר (ספ"ט) הנון יי' צדיק ואלהינו מרחם. ואמרו רבותינו ורב חסד משה כלפי חסד, (ו) שאם היתה שקולה מברעת, ועל כן לא יהיו בני אדם בעת הנמול כי אם שתי בתות, (ז) אין בהם שלישי אלא צדיקים ורשעים בלבד כאשר אמר (מלאכי ג') ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע:

אי רואה לשום במאמר הזה הדברים האלה, ואומר כי העבודה מן התשובים יותר חשובה כמו שאמר (ספ"ט) רננו צדיקים ביי'. והנהא מהם יותר גדול, כמו שאמר (ימ"ג) כי גם נביא גם כהן הנפו. והעבודה במקום הנבחר המיוחד, יותר חשובה, כאשר אמר (יחזקאל י"ז) כי כהר קדשי כהר מרום ישראל שם יעבדוני כל בית ישראל. והחטא במקום הנבחר יותר גדול, כמו שאמר (ימ"ג) גם בביתי מצאתי רעתם נאם יי'. והפרישות בכחיות יותר חשובה, כמו שאמר (עמוס ג') ואקים מבניכם לנביאים ומבחרים לנזירים. והתפקד בזמן יותר מנונה, כמו שאמר (יוע"ז) גם שיבה זרקה בו והוא לא ידע. (ח) וההאמנה ברש יותר גדולה, כמו שאמר (מפלי"ב) טוב רש הולך בתומו מעקש רבים. והעשק מן העשיר יותר גדול, כמו ש'נמול' ב' (י"ג) ויקח את כבשת האישי הרש ושאר הענין. ואזור האויב יותר גדול, כמו ש'פמול' א' (כ"ד) ובי ימצא איש את אויבו ושלחו בדרך טובה. וההזקה לאוהב יותר קשה, כמו ש' (ספ"ט) שלח ידיו בשלומיו חלל בריתו. והענוה מהגדול יותר גדולה, כמו ש' (נמל"ג) והאישי משה ענו מאד מכל האדם. והגאווה מן השפל יותר קשה, כמו ש' (ספ"ט) כרום זלות לבני אדם. והכוס העני יותר קשה, כמו ש' (מפלי"ב) לאכול עניים מארץ ואביונים מבני אדם. והזקת החכם ומי שמועיל לבני אדם יותר קשה כמו ש' (עמוס מ') כי ידעתי רבים פשעיתם ועצומים התאיתכם צורדי צדיק לוקחי כפר. (י) ורוב העשוקים יותר קשה, כי עושק אלף איש כאלף וזו יותר קשה משיעשק בהם חמש מאות איש, כמו ש' (איוב ל"ה) מרוב עשוקים יועקו ישועו מזרוע רבים. והחטא ביום הנבחר יותר קשה, כמו ש' (ימ"ג) הן ביום צמכם תמצאו חפץ. והצדיקה מן העני יותר חשובה, כמו ש' (מפלי"ב) טוב מעט ביראת יי'. והצום מן המעונג יותר חשוב, כמו ש' (יחזקאל ג') יצא חתן מחדרו ובלה בהופתה

שכיל האמונה

וצדו רחמי וחסדיו יחשוב אותו עם הצדיקים: (ג) שיהולו עליו בו'. כ"ל כי מה שהלכו הכתובים אל הכורא ית' בשם רחום ליתו עם הטוב. כי הרחמים הם הפעולות הנפש מתקרי אלך. וסוף ית' מרומם ועלה מכל המקרים רוממות בלתי משוער. אבל הוא רק עם הפעולה כלומר שהנבדלים יקבלו מאלו טובה וחסד כללו הוא מרחם עליהם. והסובות אשר ייטב בהם הוציא לברואיו כללו הם רחמים מפניו. וכמו שהוקר וחבאר: (ד) והשבת השוה בצדיקים. כ"ל לדפ"י. ור"ל שישוב הכורא ית' אל האדם שהוא הובניו ליהיה נמנה ונחשב עם הצדיקים: (ה) חנון ד' וצדיק בו'. כ"ל כי צבור שנקט דוד חמך ע"ה מאלו ית' שימנה אותו עם הצדיקים. וחמך הוא ד' מנשה נפשי וסוף חושב עמנו רק לאדם שיה ופיוני. חמך האנשים השלמים אשר רואים את עלמם תמיד כללו מעשים שקולים. ע"כ אמר ואלוקינו מרחם, כי הרחמים מאלו ית' על ברואיו. הוא כמה שמשיב את השוה להיות נמנה ונחשב עם הצדיקים. וזוה ימלם את נפשו להיות מאלו אשר יקצו לחיי עולם. וכן אמרו תנ"י (ר"ה יז) שעל הכינויים אמר דוד אהבתי כי ישמע ד' את קולי וכל הפרשה כלה: (ו) שאם היתה שקולה מברעת. שאם הי' כף הכיכות וכן הסובות שקולים. רב חסד מסה כלפי חסד עד חפך הכיכות מברעת: (ז) אין בהם שלישי בו'. כי כח הכינויים והספ"ט יכנסו בכלל הצדיקים: (ח) וההאמנה ברש יותר גדולה. עני הנפש ונחון בלחונם יותר גדול לפי הבורא ית': (ט) כרום וזלות לבני אדם. ורש"י כגמחותם את הוולל כעני בני אדם: (י) גרוב העשוקים יותר קשה בו'. קעין זה כחכ גם הרמב"ם ז"ל כשרשו לאבות ס"ג. והכל לפי רוב המעשה. אמר ז"ל שהפעולות לא יגיעו לאדם לפי רוב גודל המעשה. אבל לפי רוב מספר המעשים. והוא שהפעולות אמנם יגיעו בצפול המעשים הסובים פעמים רבות. ועם זה יגיע קצין חוק לא כשיעשה האדם פעול אחד גדול מפעולות הסובות. כי בזה לברו לא יגיע לו קצין חוק. והפעל בו כשיקח האדם לפי כחיו חלק זכויות כחם אחת. ולחיש אחד לא נחן כלום. לא יענה בידו מזה הכיכות בזה המעשה האחד הגדול. כמו שמביא למי שיחמד חלק זכויות בחלק פעמים. ונחן כל יחוב מהם על גר הכיכות. מפני שזה כשל מעשה הכיכות חלק פעמים ויגיע לו קצין חוק. וזה פעם אחת לבר הסעורה נפשו הסעורה גדולה לפועל טוב וזה"ל ספקס ממנו בו'. והאשר גמחר גם בחשום האנשים שהחמם לאנשים הרבה מציע קצין החמם נכנסם פמוטם. וע"כ סוף יחבר רע החמם ממנו

מחופתה. (יא) כאשר צונו להקדיש הבכורים והבכורים, וזהתפלל בבקר בזרח השמש כי אלה דברים יקרים אצלנו, במ"ש (דברים י"ג) וכל סבדר נדריכם אשר תדור ליי: **פרק ה זכיון** שזכרתי הענינים האלה, אני צריך לדבר (ה) בשער המחשבות, ואומר (ג) כי המחשבות שיעלו על לב בני אדם וידחו אותם, יש להם על זה גמול רב, כמ"ש (מסעי ל"ה) יעזב רשע דרכו ואיש און מחשבותיו, ומי שיטה אליהם, ואחר כן יחשב במעשה ולא יעשהו, יש עליו אשמת ההסכמה, לא אשמת המעשה, במ"ש (מסעי ס"ו) הועבת יי מחשבות רע. ואין בכל הדברים (ג) מה שיענש האדם עליו ועל מחשבתו ויל מצפוננו, חוץ מהבפירה בכזרא, כי הוא דבר לא יגיע אדמו אליו כי אם במחשבה בלבד, ובו נאמר (יחזקאל י"ד) למען תפוש את בית ישראל בלכם אשר נזודו מעלי בנלוויהם כלם. (ד) ואומר בכזורים הסוכרים בפסוקים על ארבעה דרכים, מי שסובר להפיק בין פסוק ובין מה שיש בנראה, או בשכל, או מה שיש בכתוב אחר, או מה שיש בקבלה וישלם לו זה יהיו לו עליו גמול, ובו אומר (מסעי ג') אם חבקשנה בכסף ו סממונים תחפשנה או תבין יראה יי וגו'. ואם לא ישלם לו זה, אין לו גמול כי אם ענש. והסובר במצות והוליד ספק, הוא משיג את נביאי השקר, אשר נאמר בהם (יחזקאל י"ג) אשר הולכו אחר רוחם, ולבלתי ראו. והסובר בעניני הכזרא וחדש, וזא משיג את הזכורים, כאשר סוכרים כפר נעשה אדם בצלמנו, וחשבו כי מלאך כרא אדם וכל העולם. ובהם אומר (תהלים ק"ט) אשר יומרוך למזימה נשוא לשוא עריך. (ו) ואומר, והריון אשר מיסר ועונש מצמנו, אם כונתו שמירת התורה והקנתה, יש לו גמול, וכמו שאמרו רבותינו ז"ל, (יבמות ג') בית דין מכין ועונשין שלא מן התורה, ולא לעבור על דברי תורה, אלא כדי לעשות סייג לתורה, ואם מכיון בזה לנשות או לבצוע, הוא מאבד את עצמו, כמ"ש (מסעי י"ז) גם ענוש לצדיק לא טוב. ואומר בעמי הארץ רוצה לומר אשר לא למדו, והם שואלים (ח) החכם אשר באנשי דורם החובב שכם, ועושים על פיחו, תורתם שלמה כמ"ש (ש"י) שגתי צדיק ירעו רבים וגו'. ואם לא יעשו כן אין להם אמתלא, ובהם הוא אומר (ש"ס"ו) לא יארב לץ חונח לו אל חכמים לא ילך. ואומר בענינים אשר ישנם הקצור בתבלתם ועבודתם, כל מי שמקצר מהם בעבור המזון יש

שכיל האמונה

הרבה מאים אחד. יחי' זזה דברי הרמב"ם ז"ל מהאומים (דברי הגאון"ל אלה: (יא) כאשר צונו להקדיש בו. כי רשעים טרי הבטן ורשעים פרי האדמה והתחלת סיוס הם הכיזים אלל האדם. וע"כ ענדתו בהם את אלקיו יחד הסוב ויחד גדול וזוה יסיב הסעפיה בחדס מעונג יותר גדול. וכמו שכתובל זזה אחז"ל לפי שכלל אנה:

פרק ה (ה) בשער המחשבות. בענין המחשבות הרעות העולות על לב האדם אם הכזרא ית' מלךק למעשה. ואך יסיב העונש והגמול עליהם: (ג) כי המחשבות שיעלו בו. ר"ל כי אם ידחה האדם את מחשבתו הרעה חיקף כדי עלושה על לבנו. ולא יסכים עמה כלל. יש לו על זה גמול רב מהכזרא ית'. ואם יסכים עמה ויחמקס אח"כ על הסכמתו וישוב מעטושה, אזי יענש רק בעבור אשמת ההסכמה. ולא תחשב לו למעשה. זולת מי שהסכים עם מחשבתו לעבור כו"ס. הוא נחשב בעונו וענש כאלו כבר עבד. וזה בעבור שציקר עבודת כו"ס הוא הכפירה בכזרא האמתי ית'. ועם ההסכמה לעבורה כו"ס כבר נשלמה לו הכפירה ואינו צריך עוד לפוש למעשה (ג) מה שיענש האדם עליו על מחשבתו בו. כנ"ל: (ד) ואומר בסוכרים בו. הם המולוים את הנחומים מפשוס ומסכרים בהם סכרות. וסם על ארבע דרכים האחת מי שמולו את הכחוב מפשוס ומסכיר בו סכרה. כדי שלא יסמרו דבריו את המוחש או את המדע. או מה שגאמר בכחוב אחר. או מה שכל בקבלת מפי מכו"ל. סוכר זזה הוא משונם ומקבל שגר. וספני מי שמתחיל בזה ואינו יכול להשלימו ומשאר במנוכה. כדי זה נענש על הכיסתו לדתש בתוסלת ממנו. והשליסי מי שמולו את או מלוה מפשוס ומסכיר בהם סכרות ומוליד בהם ספיקות. כדי זה משיג את סמיהוט גבולו השקר. אשר הולידו ספק בדברי הנבויים האממים. כמה שכלבו אחר דעתה והנגזת המפולח. וזהרביעי מי שמולו פרשת הכפירה וחידוש העולם מפשוס משיג זזה פתיחה הכופרים. וזמו שהולך ומבאר: (ה) אשר יסרוך למיסה בו. כמו שכתב הר"י אלבו את זה הכחוב כפסר הנקרים (מ"ג פ"ח) וז"ל סם מרוממים ומנשח סוףק. והרוממות וסעליו שמיחסיס אל"ך הוא לתומה. ולגאמור כ' סנהגמ סעול ספסל הוא מופשט מהגבלים בו עיי"ש: (ו) ואומר והריון בו. ואומר עוד בענין הכפירה: כי הדין אשר מייכר בו: (ז) גם ענוש לצדיק לא טוב. להכחז מדיכיס על יוסר. וזה מוסכ לזה שאמר סם ראשונה שוחד מחיק כסע יקח להסות ארחות מפשס עיין כחב"ע שס: (ח) החכם אשר באנשי דורם בו. כי לא חלתו ישראל מהכמים ולדיקים המורים לזה את דרכי המשושה ואם המעשה אשר יעשו. כי בכל דור ודור גל' מטיקו אלן אשר ישיס פיהם תבל. וכמו שכתב החסיד בעל ע"ש ז"ל בכ"ו תשער הספוכס ח"ל: ככל

יש להם אמתלא . (ס) ומהם שיש למעלה ממנו הם נחמדים , כמ ש (אזכר ל"ז) (י) יחליץ עני בעניו ויגל בלחץ אזנם . ואומר בחולים שאין להם אמתלא (יא) כמה שמעוילים בו את הדין בחלים , כמ"ש (ספ"ז) ולא זעקו אלי בלבם כי יילילו על משכבותם . ואומר בשמורים שאין להם אמתלא על מה שחוטאים בעת שכרותם כי הרין , (יב) שבור מקרו מרה וממכרו ממבר , (הג"ס גזון ה"ה) עבר עבירה שיש בה מיתה , מסיתין אותו , מלקות , מלקין אותו ואוי' בנגזשים מישראל בידי בותים (ג) שאין להם אמתלא על קוצם , אבל יוכלו כמ"ש (א"כ) יתן למכהו לחי ושבוע בהרפה . ואומר בשונים בעבירות , כי תשובתם יותר קשה , כמ"ש (מש"י כ"ו) ככלב שב על קיאו כסיל שונה באולתו . ואמרו רבותינו (יומא פ"ב) האומר אהמא ואשוב אין מספיקין בידו לעשות תשובה . ואומר בסומכים על כפרת יום כפור , שלא יועיל להם כלי תשובה , וכמו שאמרו רבותינו זכרם לברכה (פנעו"ט י"ג) יוכל לכפר על השבים ועל שאינן שבים , תלמוד לומר אך בעשור , הא אינו מכפר אלא על השבים בלבד . ואומר (ד) במפסדי בני אדם , שהתשובה (טו) לא תשלם בהרגל , וכמו שאמר (ימ"י ג') (טז) מה תיטיבי דרכך לבקש ארבה לכן גם את הרעות למדת את דרכך . ואומר במצדיקי בני אדם , כי המאיהם לא יושלמו בהרגל , כמ ש (א"כ כ"ג) (יז) באשורו אחזה רגלי רכבי שמרתי ולא אט מצות שבהיו ולא אמיש מהקי צפנתי אמרי פיו . ואני יודע כי אלו קבצתי הענינים הרבים , לא הייתי משלים מה שצריך אליו מהעדת בני אדם על תורתם , אך אלה הכללים קרובים יהיו מועילים להם בעזר המורא :

נשלם המאמר המישי מן הספר :

המאמר הששי

בעצם הנפש ובמות ובמה שמסוך לו :

פרק א אמר יהודה בן שאול . אמר המיכר , הודיענו אלהינו יתברך ויתעלה , כי התחלת נפש האדם בלבו , (א) עם שלמות צורת גופו , באמרו (זכ"י י"ב) משא דבר יי על ישראל נאם יי נוטה שמים ויוסף ארץ ויוצר רוח אדם בקרבו . ושהוא שם

שכל האמונה

סדרות וכל הארצות לא יחסר קורא אל אלוקים ואל עבודתו ומורה את הורטו ע"כ : (ס) ומהם שיש למעלה בו' . ר"ל פרק מסרון המזון שהוא דבר הכרחי . הוא לבס אמתלא מקובלת על קולוס אולם מסרון הכרחים אשר למעלה מהמזון ואינם הכרחיים כמזון * אין להם אמתלא מהם . והם נחמדים על פניהם : (י) יחליץ עני בעניו * פרש"י יחליץ אותו מניהיגם בעבור עניו שהביא עליו . ולדעת הגאון ז"ל יהיה ויגל בלחץ אזנם * כלומר שוגלה את הזנם שאין להם אמתלא כ"א כמה שהוא לחץ והכרח . כלומר המזון * אבל לא כמה שהוא למעלה מהמזון : (יא) כמה שמעוילים בו' . שהם מחירים לעצמם את האיסור כמשכשכ שיש להם אמתלא בעבור חולים . ואפשר שז"ל שמעוילים עליהם את הדין . כלומר שאינם מצדיקים את הדין עליהם ומייללים על משכבותם ולא זעקו אל ד' בלבם : (יב) שבור מקרו מרה בו' . כדריחא כפרק הדר (עירובין ס"ה) ואז"ל לא פנו אלא שנה הגיע לפכרותו של לוח אבל הגיע . שכרותו של לוח שבור מכלל : (יג) שאין להם אמתלא על קוצם * י עכ שהם גופים ומוכים ומעונים * ככ"ז אין להם להחזיק ולקח כחוכמתו יח' : (יד) כפפסדי בני אדם . המתחילים את הרבים : (טו) לא תשלם בהרגל . אף אם ירגילו את עצמם בהשוכה לא תושט להם השוכה . וכמו שהמצדיקים את הרבים לא יושלמו מפניהם אף אם ירגילו הרבה . כי לסוף ישובו מדרגתם העט . וכמ"ש חז"ל (אבות פ"ה) כל שהחזיר את הרבים אין מספיקין בידו לעשות תשובה . וכל המאכה את הרבים אין משא ב"א על ידו : (טז) מה תיטיבי דרכך כו' . כלומר איך מיטיבי את דרכך לשוכ לאהבה את ד' אם גם את העו"ג הרעות למדת את דרכך . כלומר שתפלת והתפלת את הרבים : (יז) באשורו אחזה רגלי בו' * כנו' רגלי הולכה בפשיעוהו' ולא תהיה דרכו שנתתי ולא נפתי ממנה . ועשייתו מאת שפתיו ולא אמוש מהם * וזאת היתה לי בעבור שהיה מחוקי וממנהגי לנפון אמרו להודות בהם כי אדם את הדך הישרה . וכמ"ש (מש"י כ') יאמן לישרים תופיע עיני כפרש"י שם :

נשלם המאמר המישי . בעזרת אלוקי קרושי :

פרק א (ה) עם שלימות צורת גופו - ר"ל אחרי השלמת צורת גוף האדם בשלימותו * אז יכרח הכחלת יח' את הנפש וישגון אותה בלבו . וכמש"כ' ויוצר רוח האדם בקרבו . כלומר אחרי אשר כל בנין גוף האדם הוא על השלימות * אז יוצר את הרוח בקרבו כלומר בלבו . והגאון ז"ל הסת' לן כמו שהשיב רבי לאלטונעם

שם (ג) חלקים לעמידתה מקובצים. ובא"ר ישלם יפריד ביניהם, (ג) על שיתום מספר הנפשות אשר חיבה חכמתו לכרוא אותם, ובאשר יתום אותם, יחבר בינם ובין נפשותם וחלקיהם, והעמידו לנו נביאי האורות והמופתים על זה, וקבלנום כהרה, ואחר כן התעסקנו להתקיים לנו זה בדרך החן, על הדרך אשר הלכנו בה בשאר המאמרים הקודמים :

ותהלת מה שראוי לחקור עליו עצם הנפש ומה הוא ? והוא שמצאתי בני אדם דולקים בעצמה, מחלוקות נפלאות מטרידות הלכבות 'אני רואה לעזוב זכרון רובם, ואכיל מהם שבעה דעות, זולת הארבעה הראשונים אשר קדם זכרם, והיוו אחר עשר. הארבעה שהם, כבר בחנתים ודקדקתיים ונפטרו ארבעתם וכסלו. והם (ד) הרחננים (ה) ודעת שהם הדברים מעצם הבורא, (ו) ודעת שהם ממנו ומדבר אחר, ודעת בעלי השניים. ובין (ה) שהנפש אחר מדברים הידועים, כאשר הניסוח בכלל הדברים ההם, כבר נכנסה גם כן בכלל התשובה על המאמרים ההם, ואין אנו צריכים לשנותם, אבל אזכור אלה השבעה, ואומר תהלה, מצאתי אנשים הושבים, (פ) כי הנפש מקרה מהמקרי, וכמדומה לי כי אשר הביאם אל המאמר הזה, בעבור שלא ראו אותה, אבל ראו פעלה, והשבו, בעבור דקותה מהרגיש אותה כחוש, שהיא מקרה (י) בפני דקות המקרים, ועם זה נחלקו חמש מהלקות, קצתם השכוח (יא) מקרה מניע עצמו, וקצתם השכוח (יב) שלמות לגשם מבעי, וקצתם השכוח (יג) חבור הארבעה מבעים, וקצתם השכוח

שביל האמונה

לאנפנינום (סאדרין ל"ה) על שאלתו ומה מלימתי נחם בלדס מפעם פקידה או מפעם ילדה. אמר לי מפעם ילדה ע"פ: (ג) חלקים לעמידתה מקובצים בו' ועוד ידועו סבורא יח'. פסאם פס חלקים בגוף בלדס - אשר בקם חסיה עמידה הנפש מקובצת עם הגוף, וכדבר הסודי בעל ח"ס פ"ה משער הבחינה - וז"ל זה העלם הוא נשפו אשר קשרה בו בלמעשים רלוים לשתי הקלות. והם רוח החיים והחוש הסבני והדם והגידים והעצבים והעירקים ע"כ' וכאשר יובלם קיבוץ ביניהם כללו חלמך שיפסדו החלקים המעמידים לה קיבוץ. אז יפריד הבורא יח' בין הנפש והגוף וימות המיתה השבעות שהיא קץ ימי החיים הנזכר לקמן בפ"ו מה המאמר. ובה הניח הגאון"ל ח"ה הכתיבים אשר בקם סודיעו הברא יח' אל כל זה: (ז) עד שיתום מספר הנפשות בו'. למען הניק דברי הגאון"ל אלה הסתומים מליד מוכרח אנכי להסריך קצת - דע כי דעת הגאון"ל לפי המחבר מדבריו במאמר הזה ומאמר השני והשלישי. הוא כי אחרי אשר ימות בלדס ומתפרד נשפו מנופו. יהיה הגוף שומר בלדס הוא עם - בלופן הנזכר במאמר השני פ"א. עד עם הגמול: וכן הנפש חסיה שמורה ג"כ עד עם הגמול בלופן הנזכר לקמן בפרק שביעי מה המאמר. ועם הגמול היא הנקראת בפי הגאון"ל העוה"כ. והוא בחתימה עמידה העולם בלדס יתום מספר הנפשות אשר חיבה חכמתו יח' לברקן ולא יוסף לברוא עוד' ולא יקבץ הבורא יח' את כל הנפשות אשר היו בעולם. ויחבר בלופן עם גופוהיכן ויכרח להם עולם חדש ויגמול אותם בו על מעשיהם. והוא העוה"כ. וסבורא"ל אשר הוא היום יחבר וימחה מן המליחות. והוא מה שזכר הגאון"ל פה בלמרו וכאשר ימות אותם יחבר ביניהם בו'. כלומר שאז יצעה הגמול בעוה"כ יחבר עוד הפעם את הגוף וחלקיו עם הנפש. ומה הבין שאין דבריו אלה מוסכים על ח"ס אשר לנו מקיים למות המשיח בעת היפועה אשר רבים משיגי הדמה שפר יקלו כי ענין ח"ס המקוה הוא ענין אחר. ועם שהמחיה אשר עמיד הקב"ה להחיותה בעת היפועה שוב אין חוררים לעפרה. ויהיו כעמקים עימות המשיח אל עימות העוה"כ. וכמו שזכר זה הגאון"ל בפ"ה מהמאמר השני אין זה סותר לדבריו אלה שאמר כי חיבור הגופים עם נפשותיהם יהיה לעמיד בעוה"כ. כי פה יזכר בכלל האנשים כלם. ולפי אותם שלא יזכו לעמוד בחיים. והוא המלדס אחר החיים וימותו. ואשר חסיה היפועה ביניהם פסח ג"כ ימותו. וכל אלה יחבר הבורא יח' את נפשותיהם עם גופותיהם בעת הגמול בעוה"כ. וכמו שכתב הגאון"ל ע"י רלוים מסכתובים לקמן בפרק שביעי מה המאמר. וענין המאמר שביעי פ"ו בלואויו ארז גימ"ל. וענין בספר העקרים מאמר רביעי מפרק למד עד פ"ו גם העמיק דרשני באלה הענינים: (ד) הרחננים. בעלי הקורות ועמלים פדורים. ויהי הדעת השני הנזכר בפ"ה מהמאמר הראשון: (ה) ודעת שהדברים מעצמם הבורא. הוא הדעת השלישי בפרק הנזכר: (ו) ודעת שהם בסמו ובדבר אחר. הוא הדעת הרביעי בפרק הנזכר: (ז) ודעת בעלי השניים. הוא הדעת החמישי בפרק הנזכר: (ח) שהנפש אחר מהדברים בו'. ר"ל כיון שהנפש אחד מהנפשות הנשמיות לדעתם. וכמו שהכתיב: בעלי הדעות הסן בכלל כל הנפלאים פסח בשמיים. א"כ נכנסה הנפש בכלל הספופה אשר השיבתי עליהם במאמר הראשון. ואין צורך לנסול הדברים: (ט) כי הנפש מקרה מהמקרים. כלומר שעלם בלדס הוא הגוף. והנפש הוא מקרה קרה לגוף האנושי. כמו החוש והקור וכדומה מהמקרים. שאין להם בוס מליחות בפני עצמם: (י) בפני דקות המקרים. כי ח"ס לדעתם חסיה הנפש עלם. ולא חסיה מוכנסת לחוש וע"כ אמרו שהיא מקרה. כי המקרים הם דקים בלתי מוכנסים לחוש בפני עצמם: (יא) מקרה מניע עצמו. שהנפש היא מקרה המניע את העלם

השבוה (יד) התקשר החושים, וקצתם סברו שהיא (טו) מקרה נולד מן הדם, וכאשר התישבתו להתבונן במאמרים האלה, אשר נקבץ אותם בלב המאמר שהיא מקרה, שהמקרה והשלמות והחבור וההתקשרות וההתילדות מקרים, מצאתים בלב שקר מכמה צדדים. אחד מהם, כי הרבר המקרי לא תבא כמנו החכמה הגדולה הזאת, ואלה התבוננו הנבדרות אשר בהם תקון העולם, כאשר זכרתי (פז) במאמר הקודם לזה. ועוד כי המקרה (יז) לא יהיה נקרה במקרה אחר, בעבור מה שיש בזה מן ההפסד. והנה אנהגו מוצאים הנפש נקרות במקרים רבים, תאמר נפש הנמה, ונפש הכלה, ותאמר נפש זכה, ונפש רעה, ותאמר שיש לה אהבה ושנאה ורצון וקצף, ושאר תמדות הנדורות, ולא יתכן עם הענינים האלה שרתיה מקרה, אבל נראה אותה בענין הזה מקבולה התפנים, יותר ראויה שתהיה עצם. והשני ראיתי אנשים השבות רוח, והשלישי אנשים השבוה אש, ומצאתי אלה השני מאמרים עוד נפסדים, מפני שאם היתה רוח, היה טבעה הם ולה, ואלו היתה אש, היה טבעה הם יבש, (יח) ואין אנו מוצאים אותה בן. והרביעי מי שאמר שהיא שני חלקים, החלק האחד שכלי דברי, ואיננו בלה והוא שוכן בלב. והשני חיוני, והוא מתפשט בשאר הגוף והוא בלה. והתאמת לי עוד כי זה טעות, כי החלק הדברי, אלו היה זולת החלק המתפשט בגוף, לא היה אפשר שיכוננו, מפני (יט) שזה קדמון זה הדיש, וזה בלה וזה איננו בלה. ועוד אלו היה החלק הדברי זולת חלק המתפשט בגוף לא ישמע ולא יראה ולא יחוש שאר החושים. ואין בתשובה הזאת אשר השיבותי, כי החושים יהיו קצתם לקצתם, וידבר הדבור על בלב, כאשר פרשתי במאמר הראשון; אבל אומר כי הנראה מן המאמר הזה הוא, שהנה שתי נפשות (כ) מפני שכל חלק לבד. והחמישי מי שאמר שהיא שני אוירים, האחד מהם בפנים, והשני בחוץ. והצריכו למאמר הזה, שמצאה לא תתקיים כי אם במשיכת האויר מחוץ, (כא) וכבר שית בחציה ואיננו

שביל האבונה

הנפש אותה * כי לדעתם בגוף הוא העלם, והתעטף החיונית מקרה קרה לו: (יב) שלמות לנשם טבעי * כלומר שלמות טבעי לנפש. כי הנפש אם יתלה בכל האלו בגוף האדם * הוא מוטבע ע"ז שחיה ויתנועע * כי כמו שהנורה הולמתה מעלתה מהנורה המתלביית מלד עילוי מוג נופחה מנופחה וכן הצדקה החיונית נפעלתה מלוד מן הולמתה לנכסה הזאת עצמה. ככה כמו בן החומר האנושי היותר טוב והיותר נכבד מכל החמרים * הינה זוכתה המחשבה בו והטמנה בו השלמות יותר שלמה ויותר זריזה מכל הנורות הסיוולאניות: (יג) חיבור הארבעה טבעים. מהתעדרות הארבעה טבעים אשר בגוף האדם. שהם החוש והקור והלח וסיוע * תהווה הנפש החיונית והמשכלת: (יד) התקשר הרשיים * מהתחלשות החושים הנפשיים והמסקרס וסעפס זה בזה וקצת הסעדרות אשר בפעולתם המיוחדים * תהווה הנפש החיונית והמשכלת * וע"ל פ"ג וביחודי עם אלו ח': (טו) מקרה נולד מן הרם * הרשיה הדם ומנועמו הסעפס החילד הנפש החיונית: (טז) במאמר הקודם לזה. במחלת הרשיה ע"ל ע"י"ש: (יז) לא יהיה נקרה בטקרה אחר בו * ר"ל כי מדבר המקרה שיעל על דבר עולמי האופי אותו. ולא שיעל על מקרה * ובאשר הנו רואים הנפש נושאת למקרה שונים ומתחלטים כאלו תאמר נפש חכמה ונפש סכלה נפש זכה ונפש רעה. ויש לה אהבה ושנאה ורצון וקצף וכדומה * יותר רלעי שנאמר שהיא עלה בעלתה ונופחת למקרים השונים ומתחלטים הכלה * והנבא"ל שכל אלה לשוננו כמה שאמר. יותר רלעי עתה עלה. כי הסכרה הזאת אינה מוכרחת * והיא לקוחה מתחמת הסדברים הבזאה כבד המורה בשמים בפע"ג מהרשקון וז"ל בהקדמה הששיית היא אמרם כי המקרים לא ישאו קצתם את קצתם * ולא יאמר אללם שזה המקרה נפוא על מקרה אחר * ואחר על העלם * אלל המקרים בלל הם נפואים נפואות ראשונות על העלם בשום ע"כ. וכבר נודע כי הסיוולופיה הכרו כל הקדמותיהם צקיימו היות מקרה נפוא על מקרה * עיין העלם והמקרה בפמ"ז * וע"כ אמר שהוא רק יותר רלעי שתייה הסעפס עלם * כי לא יתכן שיהיה המקרה נושא למקרים שונים ומתחלטים כללה. ולא שהוא מוכרח כיוון * ואפשר לומר עוד ככונת דבריו. כי המתאמר כשהנפש מקרה הוא ר"כ אחת מהקדמות המדברים * והם האוירים * והוא ומהו זה הכו המורה ז"ל בשם בפרק הנזכר וז"ל * בהקדמה השמינית היא אמרם שאין נפוא אלל עלם ומקרה * והעדרות הסעפיות ג"כ מקרים בו * והיה החיות אללם והאנושיות והסדרגה והדיבור כל אלה מקרים ע"כ. וע"כ ספר הנבא"ל אה סכרסם זאל לטי טיכסם בהקדמה הששיית וכאמור: (יח) ואין אנו מוצאים אותה בן. שחיה לא יבשה ולא לחה: (יט) שזה קדמון וזה חרש בו * כי לדעתם השוק בלב כשם שאין לו חכלה אין לו חכלה. והסתעפס בשאר הגוף כשם שיש לו חכלה יש לו חכלה. וא"כ זה קדמון זה חרש. זה כלל זה איננו כלל * ואין יתמצו שיהיה (כ) מפני שכל חלק לבד. ר"ל כי לא שכל לומר בזה כאשר תאמר במחלת הראשון פ"ג אלל הדעת העשירי. שהדיבור יקבץ השפע כל החושים ויליץ פניהם * כי זה לא יתכן כ"ל שנאמר שהנפש היא אחת ויש לה כמות מחלפות. וע"כ מבקשת אה כלן וחליץ שיליץ בדיבור. משא"כ אה נאמר שהנפשות שמים הנה נעדרות זו מנו. האחת בלב * והאחר בשאר הטף:

ואיננו כי אם להרויח לחום הטבעי אשר הנפש שובנת בו בלב . כאשר מסופקים על האש להרהיק העינין הרע ממנה רוצה לומר מהאש . ורששי מי שחשב שהיא דם נמור (כג) והוא ענין לבדו , כאשר כתב בספרו . והמעשה בזה באמר התורה (דברים י"ג) כי הדם הוא הנפש . ולא זכר מה שאמרה קודם (ויקרא י"ו) כי נפש הבשר בדם היא , אבל זה נראה כי הדם הוא משבנה ומרכיב , (כג) ובכחו יראה לנו כחה , ובחלשותו יראה לנו חלשתה , וכשהיא שמהה ותראה שמהתה בדבר אשר תשמה בו , תראה הדם עמה , וכאשר תגוס מיראה דבר שתירא ממנו , תקחתו עמה לפניך . ומה שאמרה התורה כי הדם הוא הנפש הוא על מנהג הלשון , שהיא קוראה הרבה בשם משבנו , כאשר קוראה החכמה לב , באמרה (משלי ז') גער חסר לב . מפני שהלב משבנה , וקוראה הלשון שפה , באמרה (בראשית י"א) ויהי כל הארץ שפה אחת . (כד) כי בשפה הדיח :

פרק ב והדעת השביעי הוא הדעת האמת , ואני שיתברר למו שיקרא בם' הזה , לפניו אלה הששה דעות הנזכרי , כדי שיתברר למו שיקרא בם' הזה ,

כי המחקר בידועת הנפש , הוא מחקר בדבר עמוק ורק , (ה) כמו שספרתי על מחקר אמת דבר לא מדבר , ובענין כורא הנמצאי , כן היא זאת ג"כ בענינה מן הדקות , מה שיהיו בו נבוכים הרבה מבני אדם . ואומר ובעבור זה תמצא החכם בוקר , כי שיעמוד על אמתת ענין הנפש הדברית אשר באדם , באמרו (קלס ג') (ג) מי יודע רוח בני האדם העולה היא למעלה וגו' . וראוי שאבאר , כי אמרו מי יודע . אינו ספק כי קצת הנפשות עליונות נבכרו , וקצתם שפלות נמכות , (ג) אך הוא קיום לנפשות שהן כך , אבל אמרו מי יודע , הוא להוקיר מי שידענה כן , (ד) ואומר לשמוע זה , באמר , מי יודע ראובן החכם , וכי יודע שמעון העובד ? כי באמר זה , התקיים החכמה לראובן , והעבודה לשמעון בלי ספק , ואין שאלתך על מי שידע , כי אם להוקיר אותם ולבדם והרומה לזה , כן אומר החכם , מי יודע הנפש הנכבדת העולה , והנפש הפחיתה היורדת , הוא אמות לשרי הנפשות שהן כן בלי ספק , ומקום אמרו מי יודע , רוצה בו כי מי שיעמד על זה (ה) כבר הגיע ויבצל . (ו) ואר עוד , כי מאמרו זה רוצה לו' מי יודע , הוא להפלא ולהוקיר על התחבר שתי הנפשות אל עניני השני נופים , והוא אומר , כי עניני שני הנופים , כבר מצאנום שויים

שביל האמונה

(כא) וסבר שזה בחציה . כלומר שהנפש אשר נטחך הנוף משחוקקת ממיד נסתכל עם סהלי סהלי אשר ממון לנוף : (כב) והוא ענין לבדו . שוא עין אביו של שאלו אשר היו נכחו מאה שנה לפני הגאול . וסם אשר חזקו ידו כלדוקים אשר ממון החוכבן נחלדלו ונאלו אלה וחזקו אוחס . בראשית ז"ל מזכיר הרבה . וחומר כלל עין וילך יוד שאלו ולא יעלה . ועל עין לבדו יאמר יסמה שמו ענין : (כג) ובכחו יראה לנו כחה ככה הדם ימראה לנו כח הנפש : (כד) כי בשפה תהיה . שהלשון עמדת עם השפטים :

פרק ב (ה) כמו שספרתי על מחקר אמת בו' . ר"ל כמו שהמחקר בענין גריאת דבר לא מדבר וכדיעת גורם הנפשות ויחודו יח' . הוא מחקר בענין עמוק ודק מאוד . וכמו שזכר הגאול

בפתיחתו לתאמר הפני . שבו אה"כ רחוק מה שהיה עמוק עמוק מי ימלאנו כן ג"כ הוא ידיעת מהות הנפש בענין סהס מן הדקות והעמוק : (ג) מי יודע רוח בני אדם בו' . מוכן דברי הגאול אלה הוא' כי לא טוכל לומר שמאמר שהנפש"מי יודע רוח בני אדם וגו' . הוא להפיל ספק ולומר מי יוכל לדעת זאת ולהחליט שנתפס האדם הוא עליונה נכבדה ונתפס הכהמה היא שפלה נמוכה" . אם כבר אפשר שמתיהן שפלות ונחמזוה . זה לא יתכן כשום אופן . וזה כי אחר שכל עיקר מחמרו זה מוסד על מה שאתר עם ראשונה . ומותר האדם מן הכהמה אין כי הכל הכל . ואין יתכן לתכס שכמוסו לומר כזה ולנצל החכמה מכל וכל . ועוד שנת סהיס סכמוני אשר לא חק' לו בביעה"כ"ו יכיר יתרון האדם על הכהמה וידע שהאדם נכבד מהכהמה כמה שיעבוד בה ויכבד עינה וישתפס בה כרעט" . וע"כ האמת יורה דרכו פלא דלם החכם זה לא נחלמה ומותר האדם . ולא נחלמה מי יודע"י אין ספק שנתפס האדם היא עליונה נכבדה . ונתפס הכהמה שפלה נמוכה . ורק בעבור שגופותיהם ערים ומקרה אחד לנס' . וכמות זה כן מוח זה ומוחר גוף האדם מן הכהמה אין ועיקר הסבל בניהם היא רק בנפשותם אשר זה הוא ענין דק ועמוק מאוד . ואין ככה המוש להפינו . ע"כ אמר מי יודע כו' . כלומר מי החיפס החכם ויבן את זאת כי יש הבדל ברמות בין האדם והכהמה . שרוח האדם עולה הוא למעלה . ורוח הכהמה יורדה למטה . כי היודע זאת הוא האדם הפלס ועל הטעם שיתמל" . וכאומר איש בשר לא ידע ובסיל לא יבין את זאת : (ג) אך הוא קיום לנפשות שהן כך . כלומר במאמרו זה הוא מקיים שהנפשות הן על זה החופן שזאת עולה ואינה יורדת וזאת יורדת ואינה עולה : (ד) ואומר לשמוע זה . כלומר שמדכר עם קורא ספרו ואומר מי יודע"י כי המעט הם שידעיים זה ענין האמת" . היודע אומר ראוי להוקירו ולכבדו : (ה) כבר הגיע ויבצל . כלומר החיפס היודע הלא טוב לו : (ו) ואומר עוד כי באמרו זה בו' . וטול לומר עוד כי בחסוק לשונו שחמך מי יודע כלל הפליאה הגדולה ממעשי סיוור" . ששם שמי רוחות

(f) שוים בחוש נשמים ובקרים, ואין ספק אצלנו כי יש בין שתי הרוחות הפרש, ומי ידעוהו ויעמוד עליו, הוא אמרו קודם זה, (פס) כי מקרה בני האדם ומקרה הבהמה מקרה אחד להם כמות זה כן מות זה ורוח אחד לכל. ואמר בן אמר, (פס) מי יודע רוח בני האדם. ומתוך המאמר הזה שהוא כאשר אמרנו, הוספתו בן, (פס) ומותר האדם מן הבהמה אין כי הכל הכל. ולא יתכן שרצה החכם בזה שאין מותר לנפש האדם על נפש הבהמה, כי אין חכם האומר זה, כי היה מבטל הבהמה, ועוד כי עם הארץ שיש לו מוט דעת לא יאמר זה, והוא רואה עצמו לבד מן הבהמות, בענינים אשר יאריך באורם, מהעביר אותם ורכבו עליהם, והשתמשו בהם כאשר ירצה, אבל רצה בזה המאמר, כי גוף האדם אין לו יתרון על גוף הבהמות במאומה, כי הוא מורכב מארבע יסודות בהם, וכאשר אמר אחריו (פס) הכל הולך אל מקום אחד הכל היה מן העפר והכל שב אל העפר. אבל היתרון מי יודע רוח בני האדם. וזה עוד כמאמר האומר, כי האדם והאבן החלמיש שוים, בענין ההתאבנות, אין כיניהם הפרש, כי זה אבן זה אבן, (ח) ומי יודע האור המזהיר אשר באודם והגבה אשר בצור החלמיש כבר הגיע. וכישר שיהיה ענין מי יודע קיום, כאמרו (יול"ג) מי יודע ישוב ונחם, אשר ידע שהוא חוטא ישוב, כן אומר הנה אשר ידע יבין שזאת עולה וזאת יורדת :

פרק ג רביזן שהקדמתי אלה המאמרים, ראוי שאביא המאמר השביעי, ואומר, (ב) כי אשר התאמת כי הנפש כרואה, בעבור מה שקדמתי מהרוש כל נמצא, והפסד שיהיה דבר קדמון זולתי הבורא, ומאמר הבורא (ג) ויצר רוח אדם בקרבו. אבל הבורא בורא אותה עם שלמות צורת האדם כאמרו בקרבו. וכאשר לא כרו אבותינו נשבעים חי' יי (ג) אשר עשה לנו את הנפש הזאת ויכניס לה (ג) ושעצ. ה. עצם נקי בנקיות הנלגלים. ושחיה מקבלת האור כאשר יקבל הגלגל ותהיה בו באורה, אבל עצמה יותר דק מן הגלגלים, ועל כן היתה מדברת, ועמדה על זה משני השרשים הגדולים. אחד מהם המושבל, והוא כאשר ראיתי מעשה הבטחה והתנתה מכלתי הנוף, וראיתי הנוף ערום מכל זה בהפרדה ממש, ואזו היתה (ד) במן החלקים הזרעיים, לא היה לה דיבור כאשר אין למאומה מן הגלגל, ויתחייב שתהיה עצם דק יותר זך ונקי ופשוט מעצם הגלגלים. והשני מדברי הספרים, כי הנפשות הזכות האורגה בהאור הגלגלים מהכבדים, והוא אמרו (דיל"ג) והמשבילים יתירו בוהר חרקים, והנפשות הרעות לא האורגה אך הן יותר פחותות (ה) מענין הגלגל הסתם, במ"ש (לוג"פ"ה) הן בקדושיהו לא יאמין ושמים לא זכו בעיני

שביל האמונה

מתחלפת חלוף רב זמנא. בשני נוסים שוים. ותי יוכל לדעת זה ולמוד עליו: (f) שרש בחושים נשמים לבקרים. זל"ג ול"ג פה שוים נחשוים הגשמים ובמקרים הגשמים: (ח) ומי יודע האור המזהיר בו. כלומר מי שידע את האורש בליטות שחול אורו מהדיר. ואל לור התמים בכמותו שחול כמו הד נבוא ותלל. כבר הגיע לדעת מהוה פהים :

פרק ג (ה) כי אשר התאמת בו. ד"ל סדנר אשר נחלמת בעין מהוה הנפש. הוא פופש שחולש הית כרואה ומחודשת, כמו שהקדמנו במאמר הראשון שכל הנמצאים הם מחודשים. ובארנו מה הפסד הדעת האומרת שיש דבר קדמון זולת הבורא ית'. ורק בכל הנמצאים הם מהודשים מאחו ית' אחר שלח היו ול"ג גם הנפש כגלגל. וזכ"ש יוצר רוח האדם בקרבו. כלומר שחול מחודש מהיוצר אשר יצר אורו בחוף הגוף אחרי היותו עם שלמות לורתו. כמ"ש בקדמו. כלומר כפופו אחרי שהוא כבר בשלמות: (ג) אשר עשה לנו את הנשים. כלומר לגופותיה אחרי אשר כבר היו על בלמותן: (ג) ושעצמה עצם נקי בו. והתאמת עוד מהנפש הוא זכר ונקים בעלם שמים לבוכר. ד"ל היא מקבלת אור כמו כגלגלים. והיא עוד יותר דק מהגלגל כי ע"כ היא מדברת כלומר משכנה: (ד) במן החלקים הארציים. ד"ל כי אלו היה עלמטה מהחלקים הארציים שהם היסודות הארבעים. לא היה לה דיבור שכלי. כמו שאין לגלגלים פהים מיסוד האש. משום דיבור שכלי ופה הפהים הגלגל עם הדמות החלוקה על דעת הרמב"ם ז"ל. האומר שהגלגלים הם חיים משכילים. וכמו שפניו הגלגל כבוד מלגו במאמר הראשון פ"ג חלל הדעת השפתי שהשמים הם מיסוד האש ומתועהם הסיבובים היא חטעה בעצת. וכפי הדעה שהיה בעל עקדה יתכן ז"ל לא ראה את סכר האמונות. כי ע"כ אחרי אשר החוכה בשער הפני מספרו לכל ענין חנופה הגלגלים היתה מהחלה סבעית מכלי שוש של ומדע. שים ח"ל אמנם אחר שהתמים הסודים פלם כל מה שנמצא מדבריהם ומשבו אחר הדעת השלישית וקבלו היות המלטים מניחי הגלגלים חללו על הדקן שאמרנו ולא מלאים לו כלום עוד וסופן כדי לא הדעה הוא בו ע"כ. אך החימה הגדול על הדק בעל קול יהודה בניאורו לספר הסודי (מ"ד ע"ח) אשר ז"ל חור בעל עקדה על כל תלמודו וקסו לו סכר זלו מנה ולא חרש בעלמתי סוף מולא כוונתו לשומע מדברי הסוד ע"כ. והמש לא הזכיר דברי הגלגל שלה היותם לו לחבר ולספרון. אחרי שחול

בעיניו אף כי נתעב ונאלח איש שותה כמים עולה. וידעתי כי הספרים לא דמו אלה כנגלגלי' המזיזים, ואלה בפתות מהגלגלי' סתם, אלא שהיא מכמו זה העצם, ואלה שני הדמיונים מחוקים מה שאמר החכם, העולה היא למעלה היוודת היא למטה. אחר כן אומר על דרך דקרוק החקירה, כי מאמר החכם באחרית ספרו (קבלת י"ג) והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה. קיום ואמות מורה על אמתת הפירוש אשר פרשתי בו, מי יודע דוח בני האדם. ואם יתקיש מתעקש שהוא ספק בן החכם (י) כפי מאמרו עוד, כבר שב החכם מכפקן בראשונה לאמתו באחרונה, ואמר. והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה, ודבריו ברוח האדם, כאמרו בפרשה ודע כי על כל אלה יביאך האלהים במשפט. ואחר כן התבאר לי כי הנפש הזאת (ז) חכמה לעצמה כממת פנים. אחר מהם כי לא יתכן שקנתה החכמת מן הנוף, כי אין זה מענינו. וישיר בעבור מה שהתאמת, כי היא הטובה היאה כהלומה כאלו הוא האדם, וכיון שלא השיג זה מחמת גופו, לא השיגו בו אם מחמת נפשו. (ח) ובה טעה עוד מי שחשבה התקשר החושים והכתבם והפגשם, והוא שהיא היא הנותנת לכלים החוש, ואיך יתנו לה הם העצם, אך אומר זה הפך הגזרות והפך האמונות. ואחר כן התבאר לי (ט) שהיא לא תפעל אלא בנוף, כי פעל כל גבור צריך אל כלי פהכלים וכאשר התחבר לניף (י) יראו לה ג' כחות, כח ההכרה, וכח הכעס, וכח החיות, ועל כן קראה אותה לשוננו (כ"ג פ"ג) בשלשה שמות, נפש, ורוח, ונשמה. ורמזה באמרה נפש אל שיש לה כח מתאווה, כאמרו (דברים י"ג) כי האוה נפשך (חיות). ונפשו מאכל תאוה. ורמזה בשם רוח

שביל האמונה

ראה אם ספר האמונות והביא דבריו כביאורו למאמר הראשון כ"ה ע"ה: (ה) מענין הגלגל הסתם. כ"ל כי ע"כ הם" והמסקילים יזכירו כוונת הדקיע. ולא אמר סתם והמסקילים יזכירו דקיע. כמ"ס בן שמים לא זכו בעיניו. ולא אמר כן וזכרי השמים לא זכו בעיניו. להודות לנו כי הנשמות הזכות חלודנה כהאיר הגלגלים המסקילים אור מהטובים. והנשמות הרעות לא לבד שלא תמורנה כהאיר הגלגלים מן הטובים. אבל שהם פחותות מהגלגלים עצמם. ואחרי שפ"ה העריך הכתוב את הנשמות הטובות והרעות בענין הגלגלים. ואמר שלש הם כוונתם ואלה הם שחופים ומהם עצמם. ידענו מזה שהגלגלים והנשמות מן מערך אחד, ושהנשמות מן ממש העצם אשר הם הגלגלים. ופני אלה הדמיונים אשר דמה הכתוב את הנשמות הטובות לזכר הגלגלים. ולא שהנשמות הרעות כשמות מהגלגלים. מהאמינים למען שאל"ת העולה היא למעלה היוודת היא למטה: (ו) כפי מאמרו עוד. כלומר שיתעקש עוד ויאמר כי הנראה מהמערך המאמר שהוא מיל' ספק באמרו מי יודע. נאמר לו שאף לפי דעתו כבר שב החכם מספיקו בחכמת ספרו לאמת ולקיום שברוח השיב אל הלוקים אשר נהיה: (ז) חכמה לעצמה. בלתי עוד מהנוף: (ח) ובה טעה עוד כו'. כ"ל כי כמה שמו רוחים שהכל משיג בלתי עוד גופי. א"כ ענה מאוד מי שאמר כי מהתקשרות החושים וההכחות והפגשם החושים הנפש. כי אם הנפש נותנת הכוח לכלים. כאלו האמר הראשון לעינים והשמע לאישים וכיוצא א"כ אך יתנו החושים את המליחות אל הנפש. ויהיה העולג סתם העלם. מה שזה הסך הנזירות והאמונות: (ט) שהיא לא תפעל אלא בנוף. שאין הנפש יכולה לעולג פעולותיה כ"ל בחלמנות הנוף. והנוף הוא הכל אשר בו תפעל. כמו שהוא מלוך הנבדלים אל כלים אשר ישעלו בהם. ויאין חוץ בלא כלים. כי רק הכוונת ית' הוא פועל בלי חלמנות שום כלי ית' מזה עילוי רכ וכיוצא בזה זכרו הראשונים בשם אשלתוין. בגוף האדם אלל וככו. הוא במדענה הכלי ביד האופן. וכאמיה מונחנה ע"י רכ החובל. ואמר בגדר האדם ידוהו נפש מדכנה בעלת שלל משמשה בנוף ע"כ: (י) יראו לה ג' כחות כו'. כ"ל בהתחברה אל הנוף יראה לה שלש כחות מה שלא יכלה עליהם וזאתו. וכל הכחות הנפשיות וכללים בחלק השלשם והם החלום והכעס וההכרה. אשר החלום והכעס הם שני חלקי הכח המתעורר שזכרו הראשונים בשם הפילוסוף בגלגלי מספר הנפש. ועם שם לו חוק החלומי לאמור ארדוף אשיג מבוקשי. ומשפט הכעסני להחלמן ולהתגבר כנגד המשיק. להחזוק עליו להנקה ממנו. והוא האומר חרין חרבי מורימו ידי. כי לשתי בחינות יסוד משפט האדם על הדבר. האחת מרד היומו רלוי נכענו לדקוף חמר הפתוח. ולא זה יום הכח החלומי. והשני מרד היומו קשה להשיג לסבה המעיקים והממרידים המהולכים בפניו. ולעומת זים יתנשא הכעסני להתגבר על המונעים. ויתחזר חיל למלחמה להרים מכשול מדק החלומי. למען לא יבלר ממנו אם אשר יום לעשות. ושתי הכחות האלה ומלאים המה גם אלל הכעלי חיים. והמשל בזה כלב אחד מולל חתכה ככר. ודמה לבח החלומי היומו מאלל ערב ונאות לכענו והחזיק בו. הכשר עודנו בין שניו. והנה אש אחד כוזב לבדו וחרבו שלופה כידו להשיך סרק מפיו. או יתמריער הכלב בכחו הכעסני להדיח מעליו את הפעיק אשר קם לו לשפן. ויתחזר לשונו אל האדם. או יגום וילא עם הכשר חוזה ובין יקום הכעסני לעזרה החלומי מפני נובטיו המונעים דברו טובו. ותחת שני הכחות האלה נכנסות אחת עשרה הפעניות שם מהן החלומי וחמש כעסני. שם בהם האדם ופאלה חמדה וגיעול הנאה וענב. והמשפט הן נטחלת ויאוש יראה ולבדירות וכעס וכלל אלה חלודות אין זה מקום נאות להזכירם. וכל אלה הם כעסני שצבור ערלה כבורא ית' ויוללו

רוח אל שיש לה זה בועט באמרך (קס"ז) אל תבאל ברוחך לבעוס . (מט"ז) כל רוחו יוציא כסול . ורמזה בשם נשמה . אל שיש לה זה מדעי , באמרך (לוי"ג) ונשמת שדי תבינס . (יא) ונשמת מי יצאה מסך (סג) . ובענין אלה הכחות (יב) מעה מי ששמה שני חלקים , אחד מהם בלב , והאחר בשאר הגוף , אך השלשה לנפש אחת , והבדלה הלשון לזה (צ"ג) שני שמות אחרים , היה , ויחידה , וקראה אותה חיה , (יג) בעבור שהיא עומדת בהעמדת בוראה לה , אבל יחידה , מפני שאין לה דומה בארץ . ואחר כן התבאר לי כי משננה בלב מבני אדם , וכאשר הוא נלוו כי הגידים אשר נותנים לגוף החוש והתנועה , צמיחתם כלם מן הלב . ועם שאני מוצא (יד) הטעופים הנדולים אין מוצאם מן הלב , אך צמיחתם מן המוח . וידעתי כי הטעופים ההם אינם לנפש , אבל הם כיתרים לגוף וקשרים . ולזה מהבר הכתוב תמיד (טו) הלב והנפש , באמרו (זמיר"ב) בכל לבבכם וככל נפשכם . בכל לבבך וככל נפשך (סג) . והדומה לזה :

פרק ד זכרון שהמדעי אלה המאמרים , ואמר כי מצאתי קצת בני אדם אומרים , מה אפני החכמה ששם הבורא יתברך זאת הנפש הנכבדת , אשר היא יותר זכה מן חלגל , בגוף הפחות הזה ? ואמרו בלבם , כי הרע אליה . והתחייבתי שאתעבב במסעם הזה , ואבארהו באר היטב . ואקדם בתהלת מאמרי , כי הבורא יתברך אשר ספרנו עליו בזה שקדם , מתכלית השקר שיאמר עליו שהוא (ה) מריע על נברא או שיעול עליו , מפני שכל המקרים בתלקים מעליו י ועוד כי פעליו כלם ישרים וטובים ועוד כי לא ברא הבוראות כי אם לתועילם , לא להזיקם . (ג) אלה המאמרים מכלל שפכזמו כבוד , ואחר כן , אהבר אליהם מן המאמרים החלקיים הפרטיים , ואומר כי העול אין לו כי אם שלוש סבות אין להם רביעית , ושששהם מרוחקות מן הבורא יתברך . וההלתם שיעול המעול כבודתו מפי שיעול עליו , והשנית הכדתו דבר שיגיעוהו מבני , והשלישית שיעולו בענין האמת , והבורא אשר לא יאכר עליו שיירא , ולא שיחמוד , ולא שיכבד מאומה מן המדעים , כבר התלקו מעליו הסבות כלם , ואחר כן הסתכלתי בפפרים ובצאתיהם טוענין לצדקו באלה השלש , והוא מה שאמר ההביר (לוי"ג) אשר לא נשא פני שרים ולא נכר שוע לפני דל כי מעשה ידיו כלם . אשר לא נשא פני שרים , רמז בו אל שער היראה , ולא נכר שוע לפני דל , (ג) רמז בו אל שער החסדה , ואמרו כי מעשה ידיו כלם , רמז בו אל

שביל האמונה

לזכותם ולהעירם אל הנאות לפענם וכאמור . אך בעבור שהכחות הלה הן מועזות לקבל כסמיים לנפש ויוניחו משפט מעוקל בשמים אור לתופך ותופך נאור . ע"כ הכני יחידה נודעת אל האדם . כמק אומר הבורא ית' . וכסוף בו נח שלישי . והוא הסברה . שיהא כמקן הסכלי המושל על הכחות המזכרה להקים סדרתן לדמיה . עד יתפס נליסם ויסתם כי ישחקו וינחם למחוז השלם . וגבר תמים יתמס . וכמו שזכר כ"ז הנאז"ל עלמו בקלרה לקמן במאמר הטעמי פ"ב עיי"ש וכיוצא בזה הם גם דברי הראב"ע ז"ל בפרשת משפטים אל והסירוחי מחלה מקרבך . וז"ל ח"א כמתברר הנמיים גדולים חממי השמי חזקות . ולה הסעבוקו בהכמה המודת . ע"כ לא יכלתי לפרש אלה הכרכות אם לא אציר פתע מן הכתמות בעבור שגוף האדם מהעולם השפל והגשמה הפלונית קפורה זו . ויש אמונים בין הגשמה והגוף . והנה הם שני כחות ובל"ק יקראו על הכוב רוח ונפש . כי הגשמה הוא ההכמה ומתעבב כמות הראש ומתנס יאל כח כל ההכנסות ותנועת החפץ . והכוח כלו וכו החדש . והוא כמקשה פרכה להגבר על כל העושר וכדור הוא בעלם בעלם . וק אמר שלמה אל חכבל ברוח לבעוס . כל רוחו יוציא כסול . והנפש כנבד ויחיה המתאוו לאכול . והנה חסדי כי חסוד נעשך . ומאזה המכני ממנה . והנה יש אדם שנכרה שהסיונו לו אלו השלש הסוכרות חזקות . או כן כמות . או זו חזקה וזו רפה . או לא חזקה ולא רפה . והנה בני אדם על כ"ז מינים פגומים כו' עיי"ש :

(יא) ונשמת מי יצאה מסך . כלומר שמי שמעט מדעת הזה : (יב) מעה מי ששמה בו' . כי לדעתו לא היה אפשר שיעשבו מנפש אחת כמות מהחלפות . אבל כאלה שאין עם כ"א נפש אחת כמות כמות : (יג) בעבור שהוא עומדת בו' . ר"ל כי כש חיס מורס על שזזה עומדת קיימה למה . בייטלה כבודא אשר מעמידה . כי ע"כ הוא חיה תמיד לנח : (יד) הטעופים הנדולים . הגידם וכלי הזרע וכיוצא : (טו) הלב והנפש . גם הראב"ע ז"ל בפרשת וזרח כ כ ז"ל ורוח האדם כאלמע הגוף ככתוב ויוצר רוח האדם בקרבנו . וע ז' רלוח רבות מן החולדות ע"כ ובמקשה אדרי כהנ ז"ל וסלמס כי הנה שכל יחיה האדם הוא דבר אלב פ"כ וכן כהכ כרז סמורה בפ"ט מהלשון וז"ל אמנם מאחר וחסת אמת' ד' הלוקין בכל לבבך . שירשו אלו בכל כמה לכן . כעמר כמות הגוף כלם . כי החלפת הכל מן סג' . והענין שפטים מכליה שפולחך כלם הפגמו ע"כ :

פרק ד (ה) מריע על נברא בו' . שיעשה רע לנפש נברא . או שיעשה לו עול : (ג) אלה המאמרים מכלל שפכזמו כבוד . ר"ל כי הפגם ממאמרים כאלה אשר אמרו . שיהא מושלך ועלם מכל מקרה . ושפועותיו יערים וטובים . ושלא נרא הכרכות כ"א למועטים . כל אחד מהם הוא כלל . שפכזמו

אל שער המדע . מפני שהוא יודע את כרואיו , וכל שכן שידע מעשיהם ומה שיתחייב להם ועליהם , וכיון ששמהי הצדק חזה שרש לו , כל שאלה שישאלו בה בני אדם כענין הנפש , (ד) ראוי שאיכונה אל זה השרש ואשיאנה עליו . (ה) ואומר בעבור שהיתה בלת כעלת לברה (ו) בכנינה , (ז) התחייב הכורה אל דבר הניע בו אל הפועל , והניע אל הנעם הפתמיד , ואל ההצלחה הנמורה , כאשר בארנו (ח) במאמר החמישי . כי העבודות יוסיפו בעצמה אור , והעונות סקרירים עצמה ומשהירים אית' . כאשר מספרים הכפרים (מסלי' לה) אור ורוע לצדיק ולישרי לב שמהה , ועוד אור צדיקים ישמח (מסלי' יג) . והביתן זה הוא צור העולמים , והוא שהוא יודע כל מעשים , ודמו זה הספרים לצריפת האש ההוב והכסף , (כ) ויתבאר בה אמתת עצמם , והחוב והכסף השרשיים יעשו , והתלה בהם מראש המכתות , קצתם ישרף וקצתם יעוף (י) כמ"ש (מסלי' ס"ז) מצדף לכסף ובור לזהב ואיש לפי מהללו . ועוד (מסלי' י"ג) וצדפתים כצדף את הכסף ובנתתים ככחין את הזהב . והנפשות הובות המוקקות אשר נצלו , (יא) הוקרנה ותכובדנה , כמ"ש (איוב ג) כי ידע דרך עמדי כחגני כזהב אצא , והדומות לסיגים ולזוופים , מהם (יב) תרדנה ותפחהנה , כמו שנאמר (ימסי' ו') לשוא צדף צרוף ורעים לא נתקו כסף נמאם קראי להם , ועם זה אומר כי המנואל' מהם כעודם כגוף , אפשר להם תשיכנה ותזכנה ותנקי' ועל כן התשובה מקובלת כעוד האדם חי , וכאשר תצא ממנו לא יתכן לה לדנקות מטה שנהערב בה , ולא תקוה לה מאומה מזה . כאשר אמר (מסלי' י"א) במות אדם רשע תאבד תקוה , ומי שיאמר כי המזב ליה היה אלו הנהיה נפרדת והגוף מן האשמות והגאולים והזכורים , אני אבאר לה ואגלה לו כי הפרייה אלו היתה טובה (יג) לא היתה עושה זה לה בוראה , ואחר כן מה שידענוה , כי אלו היתה מניחה נפרדת , לא היתה מבטת אל נעם ולא אל הצלחה ולא אל חיים סתמיים , כי הנעתה אל כל אלה איננה כי אם בעבודת בוראה , ואי אפשר לה (יד) על חק הכנייה אל העבודה כי אם כגוף , מפני שעמו פועלת כל פעל , כמו שהאש אי אפשר לה להראות כי אם בתלותה כדבר , (טו) ודברים אחרים מן ההלקיים לא יתום פעל אחד מהם כי אם על האחר , ואלו נשארה הנפש לבדה , לא היתה פועלת דבר כל שכן שהגוף לא היה פועל דבר . ואם יהיו שניהם ערוכים מן המושגים , לא היתה לברואתם ענין , ואם לא היתה לברואתם ענין , יכמל עם בטולי בריאת השמים והארץ ומה שיש ביניהם , כי הכל לא נברא כי אם בעבור האדם , כאשר אכרנו (טז) בתחלת המאמר הנ' כאשר קדם הנה , נזכרת שמים ויוצר ארץ , בעבור ויוצר ווא אדם כקברו (מסלי' י"ג) . וכאשר יש משה בראשית (יז) כי הכל בעבור נעשה אדם . ואם יאמר וינחנה על ענינה נפרדת , ויתן לה כח לעשיית עד שתניע בו אל מה שרצה לה , נאמר כי השתדלותו בזה כהשתדלות הראשונה אשר (יח) זכרנוה בנשם האדם , שייחה כמו עצם הככבים והמלאכים , ונשיב כי הוא השתדל שתהיה הנפש לא נפש , והאדם לא אדם , מפני שהנפש המשכלת אשר לא תפעל כי אם עם

שביל האמונה

הסודים כמס עיכא . וכמו שמבאר הגאול' לח כל אחד מהם והוכי' : (ג) רמו בו אל שער החסדה . ר"ל ע"א יכיר פני שוע ונדיב בעבור שלא יחמד דבר שניעוהו אלו : (ד) ראוי שאיכונה אל זה השרוש בו' . ר"ל כי לחרי שמתבאר נדקת ד' ומספסי עם בראיו . ח"כ כנ שאלס מישאל האדם בענין מות הנפש מדוע הוא כך בלוקי זה ולא כגופן אחר . מהים המשובס כמס שפכשטו כי הבור פעלו נדק . וכבר פועל בלוקי כי היותם על האופן הזה טוב לס מכיומה בלופן אחר . וזכר נחבארו פדפי הפני כללים הרשפונים . שכול פסולק מן המקרים . ופפעולתווי יפדים ופוכים : (ה) ואומר בעבור שהיתה בו' . עסה עב לבאר הכלל הפלפי' שלא נראה לח הנפואים כ"ה לנפושים : (ו) בכנינה . נכעסה : (ז) התחייב חבורה . המחייב שמתמכר : (ח) במאמר החמישי . מס כמ"ל נחבאר כי העבודות יוסיפו אור בו' : (ט) ויתבאר בה אמתת עצמם . כמעסה הנריסה יחבאר האמתות פכר לכסף ולזהב והסניגים הממורכים כמס קלמס יאכפו וקלמס יעופו עד שלא ישאר כ"ח רשפי הזכס והכסף האממים : (י) כמ"ש מצדף לכסף ובור לזהב וכוהין לבות ד' . מסלי' י"ג כ"ל' : (יא) הוקרנה ותכובדנה . מהינה יקופו וככדות : (יב) תרדנה ותפחהנה . מהינה יודומו ופסחיות : (יג) לא היה עושה זה לה בוראה . גאול' עשן על שפס הכבד הככר למעלה . כי נדק הכורח הוא יסוד מוסד להשיב בו לכל פואל : (יד) על חק הכנייה . על חק המכס : (טו) ודברים אחרים מן ההלקיים בו' . וכמו שכול אלל כל פדכרים בעלי המלקים . שלא פושלם פעולתם כ"ח כהקנן מלקים יחד זס ע"ז : (טז) בתחלת המאמר הר' בו' . כמ"ל ור"ל כמו שמתבאר בפתיחה למאמר הרביעי וכמו שהקדמו כהתלה זס המאמר לה"כ עסה פמים וגו' : (יז) כי הכל בעבור נעשה אדם . גאול' ל רוח' למה שחמר בפתיחה למאמר הרביעי כי עס פהיה האדם למרון למעסה כנאפיים . כול כמי שזכרנו אכמתן ומליעו ומחקמו ומח"כ הים אלו בעלו : (יח) זכרנוה בנשם האדם . ר"ל ששפדלתי עם

עם נפש האדם, אם תהיה כוועלת לא בנפש האדם, היא נוכח או נלגל או מלאך, ועל
 איזה דבר שיהיה כבר כגולה אמתה, והוא אם בן בקש לבטלה (יג) בלשון בלתי לישון
 הבטול והוא כמו שבקש שהיה האש וזררת לבטה, והמים עולים למעלה כטבע, אשר
 זה בטול עינים, או בקש שתהיה האש מקררת, והשגל מהם, אשר הוא בטול עצמיהם.
 ובקש זה, הוסיף החכמה, כי החכמה היות הדברים על אמתותם הידועות, ואין החכמה
 שיהיו הדברים כאשר יחמד החומר ויתאוה המתאוה, ובאשר אמר הרמב"ם (יט) הוי
 רב את יוצרו וכו', היאמר חכר ליוצרו מה תעשה וכו' (י) אבל הרב העונות בה אשר
 הרחוק, זה יהיה ברוע בהירתה כשהיא ממה מה שבין בה בודאה, ובאשר אמר (קא"ז)
 לבד ראה זה מצאתי אשר עשה האלהים את האדם ישר והמה בקשו השכונות רבים, ומה
 שהרחיקו מן האולים והנומאה, נאמר כי כלל נוף האדם אין בו דבר טמא אך הוא טהור,
 הי הטובאה איננה דבר מודש ולא מה שיהייכחו חשבול, אבל התהייב כחורה, והתורה
 לא טמאה קצת לחות בני אדם, כי את אשרי הפרד מהם (לא) לא טמאתם וחס בהם,
 אלא אם ישיב לנו אומי הדבר הזה תורות נכדיו מעצמן, ויהייבנו בהם ואנחנו לא נקבלם
 ממנו. והיכורים אשר זכרם, אינם נמלטים מאהת משתי מעלות, שיהיו היסודין קטנה
 אותם, היא בצאהה בעת ההשך ובעת החוס ובעת הקור, והטא לה, לא לאלהים כי הוא
 כבר נתן בה שכל, שמצוה אותה להשכר מאלו הכפרים (כ) והמרתו, כאשר אמר (מס"ג)
 ערום ראה רעה ונכתר ופהאים עברו ונענשו. ואם היסורים הדשם עליה אלהים, (כג) הוא
 לצדקו ולרחמינו, לא הכיאת עליה אלא על ררך בוסר, לגמלה המורתם טובה, כאשר
 אמר (דמ"ט) ולמען נסותך להבייך באהריתך, ואמר עוד אשרי הנכר אשר תיסרנו יה
 וכו' להשקימו לו כימי רע וכו' (מכ"ט ל"ד):

פרק ה' ואחר בן (ה) כי הנפש והנוף יהדיו פעל א', כאשר קדם בתחלת היצירה,
 (כ"א"ט"ב) וייצר יי' אלהים את האדם עפר"ן האדמה ויפח באפיו

נשמת הים, וכן רמה שניהם גמול אחד וענשו א', וזה אשר תמצא רוב בני אדם נבוכים
 כשער הזה, קצתם הושב כי הנמול והעגש הם לנפש בלבד, וקצתם הושב שהם על
 הנוף בלבד, וקצתם סברו על העצמות בלבד, והוא בנימן. והטעה את כלם מעוטי ידיעת
 כל"ן, והוא כי כי שישצא מהם הלשון אומרת ויקל"ד. נפש כי התמא, נפש כי התמל
 מעל. הנפש החומאת היא תמות (יחקול"ט). השב כי הפעלים לנפש בלבד, ולא ההבונן
 שהיא אומרת ונפש כי תנע בכל דבר טמא, והנפש אשר האכל בשר (ויקל"ז). ואינו
 כי אם הנוף, ואחר ראה הלשון אומרת, ויהי סדו חדש בהדשו וכו' יבא כל בשר
 להשתחווה לפני (יעצ"ט). ויברך כל בשר שם קדשו (תל"ט קמ"א). והדושה ליה, וחשב
 כי המעשים לנוף, ולא ההבונן (כ) מה שיש עמם, כי הדבור ה' מליצה הם לנפש, וכנימן
 טמא, ותהי עונותם על עצמותם (יחקול"ב). ועוד כל עצמתי האמורה וכו' (תל"ט ל"ט)
 וחשב (ג) כי הסמיכה על העצמות, ואני אומר שבספר החתוך, כי נותת האדם הם

העצמות

שבול האמונה

גם נגמס ונוף האדם מדוע לא נבדל מחומר אך פעם סוככים והמלאכים. וכמו שהוא במאמר סד"ט ס"ג
 ש"ש: (יג) בלשון בלתי לישון הביטול. בלשון שבקש הביטול נשפן אחר מפני סוכי לטון ביטול על
 מפחו: (כ) אבל הרב העונות בו'. ההי אשר נכר הגמול"ל פדך כל כי הויה הנפש עם הנוף מובלט
 מיוס נכרדס. יתמל חסם להשיב על גמלה הפעמה אשר סגן הפול: זה זכר ואמר כי ע"י הפורס עם הנוף
 יודקו הם העוונה והשמיים, ויודקו בהם ה' אלהים והסומאות ויודקו גם היסורים והנשמת. ומטיב עליהם
 אלה אלה: (כ) לא טמאתם והם בזה. כמו ד"מ דוקו ונמינו כגלו זה זכר ובעל"א שם סכויס
 כסיוסם נבוכו. ואינם מסמלים כ"א אחרי גמלה ממנו. וא"כ לא תקיים סמאלס כאלה כ"א חסר ימי
 חומט לקבל חרות הדשות נכרוס בענין סמאלס האדם. מה שחננו לה נכסנו לו ולה נשע חלו ולא נקבל
 ממנו חרותו וסכליו: (כג) והמרתו. מרסם נגד השכל ולא שמעם בקולו וא"כ מידס סיסה זמט לה:
 (כג) הוא לצדקו ולרחמינו בו'. ר"ל ממה שדמנו גמל דקו וכוכו דממו נכר נאמנס כי לא הביט עליהם
 כסוכוס כ"א לטוכנס ולסועלנס:

פרק ה' (ה) כי הנפש והנוף יהדיו בו'. ר"ל אם האדם יעשה דבר. הנפש והנוף יהדיו עמוה וסמיכן
 יהדיו לפועל אחד יחשבו. כי שניהם הם ענין האדם. כמ"ס ויל"ד' גלוקיס הם האדם עפר מן

האדמה ויפח באפיו נשמת מיוס כפי ששקיס יהדיו הם האדם. וא"כ לא יתכן לגמול ולטעם אחד פסס כאלנס
 כפאמר, כי ספחד מהם חלו כ"א כהני ופטיס יהדיו סוף הגמול וכוף הפעום. כלומר מקבל הגמול עם חקק.
 הטעם: (ג) מה שיש עמם. כלומר מה נמלא עם הכחוסים האלה. כי יונכך כל כדו מורס על סדנר
 סכליו וסמליו וסס לפס: (ג) כי הסמיכס על העצמות. כ"ל"ל לדעמי ור"ל ספסכוס סממוך את ספסמיס

העצמות (ז) והבשר והגידין והכותרים, משמשים ושומרים. אלא שאני יודע, (ס) כי הוא לא אמר זה על הדרך הזאת בעבור כעוֹס ידעו, כי לשלאכה כונה, ודרך זולת דרך מלאכה אחרת :

ואין מלאכת ההורה ממלאכת החתוך בשום פנים, (ו) אבל לא התבונן, כי באמר יי מי כמון, לא יהיה בעצמות. ולא די לו זה, עד שחבר אליו כי נופת שאול ובניו שררו אנשי יבש גלעד, כמו שאמר (ש"ב א' ב') ויבאו יבשה וישרפו אותם שם : (ז) ושעצמותם לבדם נקברו, כמו שאמר (ס) ויקחו את עצמותיהם ויקברו תחת האשל כיבשה. והנה אתה רואה כשאמר (שמות י"ג) ויקח משה את עצמות יוסף, מי שרף גויתו, ועוד מי שרף גוית איש האלהים אשר בא מיהודה? כשהוא אומר אצל עצמותיו הנהו **מה** עצמותי (מ"א י"ג). אך אמרו וישרפו אותם שם כמו וישרפו עליהם, כאשר אמר לשם (יחזקאל י"ד) ובשרפות אבותיך המלכים הראשונים ישרפו לך. ובלשון ויבך אהוה אביו (צדקתו י"ז), במקום ויבך עליו. והכלל שלא ידע מי שיהם המעשים אל הנפש לבדה, ומי שיחסם אל הגוף לבדו, ומי שיהסם אל העצמות לבדם. הק הלשון ומנהגו, והוא כי מנתנה, כשיחיה בעל מוחם אל שלשה דברים או ארבעה או חמשה, תיהם גוהו פעם אל הראשון לבדו, כאשר אנהנו יודעים כי הדבור חושב חמשה כלים, פה ושפה ולשון והיך ונרון, והלשון אומרת פי יספר צדקתך (תהלים ע"ב). ולשוני תהנה צדקך (שם ל"ב). שפתי ישבחוך (שם ס"ג). אל חכך שופר (הושע ח). קרא בגרון (ישעיה נ"ח). ואי זה כן החמשה (ה) זכרה הארבעה האחרים עמו, כן הנה יש פעמים שהזכור הנפש לבדה או הגוף או העצמות או העור והוא רוצה הבל, ואפשר שתיהם פעל מן הפעלים, (ס) לא יהיה כי אם לגוף ולנפש אל אבר אחד, כאשר (משלי ז') בביתה לא ישבנו רנליה. והעש כהפץ כפיה (שם ל"ב) ובהמרותם תלך עיני (איוב י"ז). אם חבי לא יבין הוות (כ"ו), והדומה לזה. וכבר בארנו מצד השכל ומצד הכח (י) שהם פעל אחד, ונהבאר אל זה מצד הקבלה מה שאמרנו רבותינו, (משנה י"א) אם ב אדם יבולץ גוף ונשמה לפטור עצמם מן הדין, משל לסת הדבר דומה, למלך שהיה לו פדום, והושיב בו שני שומרים, (ב) אחד הגר ואחד כובא. ושאר הענין :

פרק ו ואחר כן אדבר (ה) בענין קץ ימי החיים, ואומר כי כוראם שם (ג) להתחברותם מרת ימים מנויים, כמו את מספר ימיו אבלא (שמות ל"ג). ואמר לקצת הנביאים (דברים לא) הן קרבו ימיו לכות. ולקצתם אמר (שמואל ב' ז') והיה כי ימלאו ימיו והדומה

שביל האכונה

על **שמואל** : וזהם מקבלי השגר והטוב : (ז) והבשר והגידים בו'. כלומר שרק השלמות הס גוף האדם ובעבר והגידים והמימרים הם רק שומרים אותם : (ה) כי הוא לא אמר זה על הדרך הזאת בעבור מיעים ידיעתו. כל זה הוא מאשר נהמלע בתוך הדברים. כמו מאמר מוכנר והכונה שהלמת הוא כן כשנב גלויטם בספר החינוך המדבר במלאכת הניחות. שהוא חכמה חיונה אבני האדם וחילוקם וסידורים והיורם וסרכבהם. חלף שאם יודע שאין להביא ראייה ממלאכת החינוך בעבור שאין מלאכת הסורה מעין מלאכת החינוך בשום פנים, ואין למדן מלאכה ממלאכה. כי לכל מלאכה כוונה מיוחדת בדרך מיוחד זולת מה שהוא חלף מלאכה אחרת. אבל מה שלא הביא בטימן ראייה ממלאכת החינוך. אינו בעבור זה. כ"א בעבור מיעים ידיעתו. כי הוא לא ידע מענין מלאכת החינוך כלל : (ו) אבל לא התבונן בו'. כלומר הדעה סכלותו דלשילו במקרא לא ידע. כי מאמר כי כמון לא יהיה בעצמות : (ז) ושעצמותם לבדם נקברו בו'. והביא ראייה מה כי עיקר האדם הם העצמות. וע"כ לא חשו בזה ששרפו את הגבנר. ולא קברו כ"א את השלמות. והנאז"ל דחה את ראייתו. ואמר שלא שרפו את הגבנר כלל. כי מה שאכ"כ וישרפו אותם ביאורו וישרפו עליהם. וכמו שמתרגם יונתן סס וקלו עליהן כמת דקלון על מלכיה : (ח) זכרה הארבעה אחרים עמו. כלומר בכל פעם שאין זכרה אחד מהחמשה בפועל. זכרם גם הארבעה אחרים עמו בזה : (ט) לא יהיה כ"א לגוף ולנפש בו'. כ"ל כי לפעמים חייבת כל שון אחיה פעולה לאחד אחד. עם שבאמת לא משלם הפעולה שהיא כ"א בגוף ונפש יחד. וכמו שפבאר והולך : (י) שהם פעל אחד. שהגוף והנפש יחד לפועל אחד ישבנו. כי הפעולה האנושית מיוחדת לשניהם גוה בשום. וא"כ לה שמואל ע"י אחד מהם : (יא) אחד חגר ואחר כובא. אמר לו חגר לבואם בכורות נאות חני ואמר שפדס בוא ורכיטבי וניאם לחבלם. רכב חגר ע"ג כובא והביאם וחבלם לימים גא בעל הפרדס ואמר להם בכורות נאות לביניכם הם. אמר לו חגר כלום יש לי רנליים להלך בהן וא"ל כובא כלום יש לי עינים לראות מה עשה רכיטבי חגר ע"ג כובא וזן חוהם כלחד. חף הקב"ה מביא נשמה ואדקה בגוף וזן אותם כלחד :

פרק ו (ה) בענין קץ ימי החיים. עמה שם הנאז"ל לכניס ראייה הכמוצים על מה שאמר במחלת המלמד ש"א וטמא שם פליקס למתיאס ומקנזים וכאשר ילסם יסדיר בטימם : (ג) להתחברותם. למיכור

והרומה לזה. ואחר כן אומר כי יש פעמים (ב) שמוסיף במדה היא (ד) בדעתו, כי הנפש תשאיר בנוף. כי ידיעתו אינה שונה אמת הדבר, אבל המדה היא אצלי, אשר הסבול ההוספה והחסרון, מדת הכח אשר נתן לנוף. והוא שמתחלת שבראו אין ספק כי בנה אותו על נח מן הכחות אם רב אם מעט, ומדת עמידת הכח ההוא היא הנקראת קץ, והוא יכול להוסיף בו ולאמצו, ותעמד (א) עם השבעים שלשה אחרים, ויכול להחלישו ולהסס אותו ויפס בארבעים. (ו) ועל הכאור הזה יסבור התוספת בקץ הימים, והחסרון אשר יהיה מן החיים לאדם אחר (ח) התוספת והחסרון הוא אשר ידעו בוראו שיצמידם על האמת וכאור זה שהוא יודע שרשש בח הנהף היה על שבעים, והוא מוסיף בו שלשים או מחסר שלשים. (ח) ובאי זה מקום התחייבה התוספות והחסרון? מאמר (מנ"י) יראת יי תוסיף ימים. ואמר בקצת הצדיקים, (מ"ג ב') הוסיפתי על ימך חמש ישרה שנה. ואמר ברוך הנבולים לטען יאריכון ימך (דברים ל"ח) והרומה לו, ואמר ברשעים ויי' הכה כל בבור בארץ מצרים (שמות י"ב). ויהיו המתים בסנפה (ממנר ל"ה) והרומה לו ואלו היו מתים בפי כח קצב, לא היתה סנפה בעבור המאמץ, ולא היה דבר נעצר בעבור מעשה פנחס. זכר שם הנביא הסנפה וזאת קץ הימים, באמרו (פ"א ל"ו) כי אם יי ינפנו (ב) או יומו יכא וסת. ואינני אומר שכל צדיק מוסיפין לו, ולא כל רשע מחסרין לו, אך כפי בחירת הבורא ובפי הטוב, ומי שלא הוסיפו לו מן הצדיקים, נמול העולם הבא לפניו, ומי שלא קצרו ימיו מן הרשעים ענש העולם הבא לפניו, כמו שנאמר (קט"ג ג') זעה לכל הפעם: פרק ז' וביון שכארתי אלה הענינים, צריך שאבאר איך יהיה ענין הנפש בעת הפרדח מן הנוף? ואומר כי רבותינו הוריעונו, (עט"ס ל') שהטלאך אשר ישלהנו הבורא להפריד בניניהם, ויתראה לאדם בצורת אש ירקרקת (א) מלאה עינים מאש כעין חשמל, וביוו הרב שלופה. (ג) מכיון אליו בה, וכאשר יראתו, יחדר למראה, ותתפרד נפשו

שביל האסונה

הנפש עם הנוף: (ג) שמוסיף במדה ההיא. בידם הימים הנצחים לאדם מזד הסנפ כיום פולרו: (ד) ברע"ו כי הנפש תשאיר בנוף. כלומר עם שהנולד ימי' כנר ידע מהו האדם כי פסח נפשו ננישו גם אחר עבוד מדס ימיו. ככ"ז היתה מדה ימיו מעשה. כי אין ידעתי ימי' מסנה לחמה הסנפ כפוס דבר. זכמו שמבאר הגאון לו הויך שהמדה היתה אשר אמרנו שמקבלת הווספה והחסרון. הוא הכח הנוסד באדם כעה יצירתו שהוא ענין שבעי בו. כאלו האמר שאם אבי הילד ואמו כרואים בנוסם ומתנונים על השלמות יהיה גם כח הנוסד מהם יותר גדול. וכן אם האכל האם מאלים סונים והמוננים וכיונא אשר מהס יוסד כח בנוסד. ומדס ימיו מהים כפי הכח הנוסד בו. ועל המדה היתה יוסיף הבורא ימי'. ויברע ממנו כפי רצונו והכמתו. ומכ"ל נתקפו בזה בסוף סרק התענין דמתיא אח מספר ימך אמלח אלו פני דבורס. וזה משלימן לו גא וזה פוחס לו דר"ע. ונמנים אומרים זה מוסיפין לו לא וזה פוחסין לו בו. והסת לן הגאון' כהמנים. וכן הם גם דברי הרש"ע ז"ל כפרסח משפטים אלל אח מספר ימך אמלח. וז"ל ויהי ידענו כי הוא לכל אים זמן קצוב וזמן ידעם סובל לחיות כפי רוב החוס והליטה המולדס. לא אש זכס ויהיה נראה כי הוא הסך המולדת והדבק בנפס יחוק החוס והליטה ככס הנפשה. וזו ימים האדם יותר מהזמן הקצוב. וכן כסוב יראת ד' תוסיף ימים וטעה כשעים תקטרונה. וכחיב בחלי ימיו יעזבו. וכחיב כי אם ד' ינפט או יומו יכא. וסנה המה במלחמה או במנפה לא מה ביומו בזמן הקצוב כפי מורגס החוס והליטה. כי מחוק כאלו לו מקרים. והנה השס פדבק בו וילגו מלס. ובחורס בן ימות במלחמה. אמר שלמה לפס תמות בלח עסק. ואין זה הסך כהמס המולדס. כי דברי המול חזני גדברים רבים בו. ע"כ כחיב הנני יוסיף על ימך. ומה פוסיף עוד להכריך ע"כ. והכרי מ"ע בספר עשרה פלחמות מחסר תקך דין ח"כ סכ"ח ספק כר"ע. וכהיה דלמריק (מ"ק כ"ח) בני חיימוני אלו בזכות הילס מילחא בו ועשו' ימיוס שס ד"ס מוסיפו יסעבו זס: (ה) עם השבעים שלשים אחרים. ככ"ל לתי מספר המלחמ: (ו) ועל הדיכאור הזה יסבור בו' לאדם אחר. כלומר ובוס הכילוד יבן אך יסג על הלשן לומר פנימוספו החיים לזס ומחסרו' לחי. כי זס ככ אל מדס סכח הנסון בנוף כעה יצירתו וכאמור: (ז) והתוספת והחסרון הוא אשר ידעו בו. ככ"ל ור"ל כי הבורא ימי' יודע מדס הכח הנוסד בכל אים. ויודע כמה להוסיף או לגרוע ממנו עד שיפגידאו על מה שהוא נלס אליו: (ח) ומאיה מקום התחייבה התוספת והחסרון. ר"ל מהיכן למדט דבר זס שהנוסד ימי' מוסיף או מחסר במדה ימי' האדם: (ט) או יומו יכא וסת. כלומר פיוסוס בקט: (י) ועת לכל הפעם. לדעתי זס טעות ככל הדפוסיס. ואין כוונס הגאון' למה שלחמ שס (קטלס ג' א') לכל זמן זמס לכל הפעם. כי אין לזה שום ענין לדבריו אלל צריך להיות עם לכל חסן. ודומה למה שלחמ שס (ג' ס"ו) אמרתי לטי בני' אח הגדיק ואם הנפש יספוט האלוקים כי עם לכל חסן ועל כס המעטה עם. ויסיס לפי דעס הגאון' המקום המלוינ במלס עם. כלומר שס כשוע"ס. ועיין במלחמ כהשיעו פ"ג כפרסח הרביעי סס:

פרק ז'

(א) מלאה עינים מאש כעין חשמל, וביוו הרב שלופה. (ג) מכיון אליו בה, וכאשר יראתו, יחדר למראה, ותתפרד נפשו

מחוק

בפשו מנפשו. וכאשר הסתכלתי בכתוב, מצאתי הענין בו כמו שהודיעונו, כאמרו בעת
המנחה (ד"ה כ"ח) וישא דוד את עיניו וירא את מלאך יי' עומד בין הארץ ובין השמים
וחרבו שלופה בידו. וכאשר התפלל והקריב, אמר אחר כן, (פס) ויאמר יי' למלאך וישב חרבו
אל ג'נה. ולמדתי שנוף המלאך מאש ירקרקת, מאמרו (יחזקאל ב') ורמות חתיות בראיהם
בנהלי אש. וכלו מלא עינים, באמרו (פס י"ב) וכל בשרם יבניהם וידיהם וכנפיהם והאופנים
מלאים עינים מביב. ואלה העינים בעין השמל, כי אם היתה ירקרקת כמו הגוף, לא היו
נכרים שהם עינים, אבל הם נכרים בשלשנות מראיהן, והוא עין החשמל הנזכר. וכבר
ידעת כי ראות האש הנדולה, כמו מ שלש מתו אבותינו ממנה. כמו שנאמר (דברים ה')
ועתה למה נמות כי תאכלנו האש הנדולה הזאת. וכל שכן כשמבונין אל האדם בה עם
חרב שלופה. וכבר ידעת עוד שרוד מפני שראה את המלאך אעפ"י שלא בון אליו בשום
חזק, איך הבחילו והרעידו כמו שאמר (ד"ה ב' כ"ח) כי נבעת מפני חרב מלאך יי'. ולא כר
מן היום שהוא מרעיד בלתי מתחמם עד יום מותו, כאשר אמר ויכסוהו בכננים ולא יחם
לו. כל שכן מי שכבונין אליו בה. ואם יאמר אומר, למה לא נראה הנפש כשהיא יוצאה
מן הגוף? (ג) בעבור זכותה והדמותה לאויר בזכותו, (ד) כאשר לא נראה הגלגלים בעבור
נקיות נרטיהם וזכותם, וכאשר מנהני להמשיל, כי אם היה לוקח אדם עשרה עשירות
וזכותן דך, ושם כל אותן מהן בתוך חכרתה, ושם בתוכו נר דולק, לא היה מי שרואתו
מרחוק שהוא תוך עשר עשירות, (ה) בעבור עבוד האש בכרטיהם, ועבור הראות באור,
וזה דבר גלוי. אחר כן מה יהיה מענינה אחר יציאתה מן הגוף? ואשיב כמה שקדמתי
זכרו, שהוא תהיה (י) שמורה אל עת הנמול, כאשר אמר (משלי כ"ד) (ז) ונוצר נפשך
הוא ידע. (ח) ויהיה הודך ממנה מקום שמירתו למעלה, והעבור לכמה, כאשר הקדמתי
(ט) באמרו, בזה הרקיע (דניאל י"ג). ובאמרו העולה היא למעלה (קבלת ה'). וכמו שאמרו
רבותינו ז"ל, (פס קל"ג) נשמחן של צדיקים נגוזה תחת כסא הכבוד, ושל רשעים משוטטת
בעולם ואין לה מנוחה, (י) וזה הדרומה לו התפרש שביניהם. (יא) ובהחלת זמן הפרוד,
תעמוד הנפש זמן סכלי מנוחה, עד שיכלה הגוף. וענין זה שיתפרקו חלקיו, ויקשה עליה
בזמן ההוא, מה שתדערו ממה שיעבור על הגוף מן התולעת והרמה והרוסה להם, כאשר
יקשה לאדם כשהוא רואה ביתו אשר היה שוכן בו, חרב ועולה בו שמיר ושית. והקושי
הזה יש שיהיה לנפש מעט זרב, ויקשה עליה כפי שהוא ראוי לה, כמו שמעלתה בירידת
תהיה במעט זרב. וכזה אמרו רז"ל, (ברכות י"ח) קשה רמה למת, כמחט לבשר החי, וסומכין
זה אל באמר הכתוב אך בשרו עליו יבא ונפשו עליו תאכל (איוב י"ג). והנה שקוראים אותו
דין הקבר או הכות הקבר. ואחר כן אומר שזמן עמידתם נפרדים יהיה, עד שיתקבצו שאר
הנפשות אשר חייבה הכמת הבורא בריאתם, והוא אחרית עמידת העולם, וכאמור ישלם
בכסמם

שכיל האמונת

מכונן עם המרכ אשר בידו: לכניסה אליו. ומכונן המרדה אשר ימנע האדם ממראה עיניו אשר
יכלה מתפרד נפשו מנפשו: (ג) בעבור זכותה בו. והיה המסוכה פזה כעבור זכותה והדמותה אל האויר
הדך: (ד) כאשר לא נראה הגלגלים. כאשר לא טבל לעמוד על מספר הגלגלים כמות ראוטו. ולפי
כמות עיניו ידמה לנו שאין פס רק בגלגל אחד: (ה) בעבור עבוד האש בכרטיהם בו. כי האש עובר דרך
גופם סוף והסביר עד העין כחולה. וכן הראונו עובר לאור כאשר עד הגר הדולק: (ו) שמורה אל עת
הנמול. כלומר המסוכה על זה היא שמורה שמורה ונגוזה חמה כסא הכבוד עד שיסיים הכבוד אל צריחת
כל הנפשות אשר שייכה חכמתו לכדאן. וזה יכנה חם העולם הנקרא בני חכול' העוב' ז. ויחמר הנפשות
עם גופותיהן. וינמול אותם בו על משפטים. וכמו שהקדים הגוף זכרון. הענין כמחלה המחמיר בלחמו
עד שיסום מספר הנפשות בו. וזכרו גם כמלאך החמישי פ"א. ויוסיף הזכירו עוד לפנינו בזה הפרק:
(ז) ונוצר נפשך הוא ידע. והסביב לאדם כפעלו. כלומר מי שנוצר נפשך ל' הגמול הוא יודע מעשי בני אדם
וישיב גמול לכל אחד כמפעלו. וחלחל היה הרלוס מהכתוב למ"ם כחלחל. גר עד שיסום מספר הנפשות בו.
(ח) ויהיה הודך מהן מקום שמירתו בו. כנ"ל לדעתי. ונ"ל כי הנפש הזאת מקום מביחם למעלה החם
כה"כ ומנוח פס בפלוס על משכנה. והנפש העטרה מקום שמירתה למטה בעולם השפל. והיא משוטטת בו
ואין לה מנוחה: (ט) באמרו בזה הרקיע בו. ממה שה"כ והמפנטים יחידו בזה הרקיע. וממה
שלאמר מי יודע רוח בני אדם העולה הוא למעלה: (י) וזה הדרומה לו התפרש שביניהם. כ"ל זה הענין
מן מעלה והיכירה וקדושת הוא הכפ. ש ענין הנפשות. כי מעלתם בזה הוא כמעט זכר. ולא כל העולות עולות
על למעלה. ולא כל היודות יודות עד למטה כ"כ כפי הראוי לכל אחת מהם: (יא) ובהחלת זמן הפרוד
בו. כן אמרו חז"ל (פס קי"ג) כל י"ב חודש גיפו קיים ונשמחו עולה ויורדת. לאחר י"ב חודש הגוף כפל
ונשמחו עולה ואינה יורדת. ויסים לדעת הגוף עולם ויורדת כלומר שאין לה מנוחה בעבור שיקשה עליה
פירוש

מספרם ויתקבצו, תחברנה הנפשות עם גופיהם, (יג) כאשר אבאר במאמר הסמוך לזה ויגמול אותם במה שראוי להם. (יד) וזה עם מה שבארנוהו במה שקדם מן המאמר. יתבאר עוד במה שאמר החכם, בי אחר שאמר (קל"ג י"ב) והרחה תשוב אל האלהים אשר נתנה. הודיענו שסוף ענינם אל הגמול באמרו אחר מן, (פ"ט) סוף דבר הכל נשמע כי את כל מעשה האלהים יביא במשפט. ואמרו את כל מעשה, רוצה בו הנוף והנפש יהיו. ואמרו על כל געלם, רוצה בו מה שהוא געלם בטנו מענין הנפש הוא גלוי אצל הבורא, ואז יביא אותה מן השמים ויביא הנוף מן הארץ ויגמלם, כמו שאמר (ספ"ט ז') (יד) יקרא אל השמים מעל ואל הארץ לדון עמי. ויתבאר החכם ויתברך! ונשאל ממנו שידריבנו בדרך הפוכה, אך מה שיהיה מן הגמול והענש? אני עתיד לבאר במאמר חתישני מעורת האל:

פרק ח ואני פסכים לסוף לדברים האלו (ה) זכר מה שנחלקו בו החולקים בעצם הנפש מה הוא. ואמרו, יותר ראוי שתושם נפש, ויצאתי אשר אמרו שהוא מקרה, (ז) הכל חושבים שהוא חכם והפסד והטק. אבל אשר אמרו שהוא מן הרוחניים, ומן בוראה לבדו, וממנו וכבר אחר, ומן שני שרשים קדמונים, הם חושבים כלם שתשוב אל סוצאה אשר ממנה נחצבה, וכבר בארתי הפסד כל אלה המאמרים ובטולם. אבל אמר שאנשי' ממי שנקרא' יהודי, מצאתים אומרים (ג) בהשנות וקוראים אותה העתקה, וענינו אצלם שרוח ראוהו תשוב אל שמעון ואחר מן בלוי, ואחר מן ביהוד'. ויש מהם רבים שאומרי' יש פעמים שרתוה רוח האדם בבהמה, ורוה בהמה כאדם, ודברים רבים מה השעון והערוב והסתכלתי במה שחושבו' שהביא אל המאמר הזה, ומצאתים ארבעה שבוישים. ואני רואה לזכרם, ולהשיב עליהם. ותחלת זה שהוא סחוק בדעת הרחמיים, והשלשה דעות האחרים, (ד) ומי שאינו יודע כי אנשי דעת ההשנות, לקחוהו מדעת השניים והרוחניים. וכבר גליתי מה שיש על כלם מן התשובות וזכרתי אותו. והשני, שראו בדות רבים מבני אדם, ומצאום דומות לדמות הבהמות. כמו שרואים אותו עני כדמות הצאן, ודע כדמות החיות, ורעבתן בכלב, וקל בעוף, והדומה לזה. והסבימו בעבור אלה הענינים, שאלה הדמות לא היו בבני אדם, עד שהיה בהם מרוחות הבהמות. וזה ירחיק האלהים שרחה על רוב סבלותם, כי הם חושבים שנוף האדם מהפך הנפש מעצמותה, עד שישכנה נפש אדם אחר שהיתה נפש ברהם. ועוד שהיא מהפכת אותו מעצמותו, עד שתשיב כדמותו כבהמות, אף על פי שצורתו מבני אדם. ולא די להם עשבו עצם הנפש מהפך ולא קיימו לה עצם אבתי, עד שסתרו דבריהם ושמחה הנוף ומשנה אותו, והנוף מהפך אותה ומשנה אותה, וזאת היא הציאה מן המושכל:

והשלישי שמביאים דבר הם על דרך המצנה, ואומרים ביון שהבורא שופט צדק, לא היה מביא יסורים על העוללים, כי אם על הטא שחטאו נפשיתם, בעת שחיו בגוף אשר קודם גופם, ויש על זה תשובות רבות. תחלתם שהם שבו (פ) שער הגמול אשר זכרנו (ו) ועוד כי אנתנו נשאל אותם על ענין הראשון, רוצה לומר תחלת בריאת

הנפש

שביל האמונה

עירוק מלכי הנוף: (יג) כאשר אבאר במאמר הסמוך לזה. ר"ל ואזן שמירת הנוף עד כמה הסוף. בוא כמו שאבאר במאמר הסמוך ס"ח. (יג) וזה עם מה שבארנוהו בו. ר"ל זה שאמרתי שהנפשות שומרות לעם הגמול. וגם מה שבארנו בס"פ מה שאמר שהגמול וסעונו הם לנוף ולנפש יחד. יתבאר מה שאמר החכם בו: (יד) יקרא אל השמים בו. ולאמרו מה'ל (הסודין אל) יקרא אל השמים מפל זו פמה. ואל הארץ לדון עמי זה הנוף:

פרק ט (ה) זכר מה שנחלקו בו בו. ר"ל מאני הדברים האלו אשר אמרנו ממין מהם ספסל אשר ספרה מהנוף. אני מסכים לזכר דעת החולקים בעלם הנפש ומפסותה אשר זכרנו לחס בראשונה בס"ח אשר מסס אומרים שהוא גשם ופסה אופרים עיני מקרה. ולאמר לך דקסה גש בנמות הנפש אחר הפסד מהנוף: (ג) הכל חושבים שהיא חכם בו. לומר כל החולקים מאמרים מסמימים לדעת אלה לכהים עיני השארית הנפש מכל וכל. והנפשים שהנפש מהם ומקמ והפסד עם הנוף יחד ולכן זכר לנו: (ג) בהשנות. שאמר מוח האדם חסוד נפשו עוד הפעם להיות בגוף שני: (ד) ומי שאינו יודע כי אנשי בו. מי הוא שאנו יודע כי אנשי בו: (ה) שער הגמול אשר זכרנו. במאמר הסמימי פ"ג שהיאמרים הכלים על המוללים ויוקו שדים גלגל חסוד. ועל המוללים שאין כחם שום חסוד. הכל תמורה הכוב המעוי להם בבהמיהם: (ו) ועוד כי אנחה נשאל אותם בו: הוק דבריו הוא כי אם ימלנו לומר שהיאמרים הכלים על העוללים הוא כדי להפכים בחרמיהם. ויחזיקו בדעתה שאין יסורים כ"ל על העבר לא על הפסד. מסמימי הפסלה על הנפש הכבדה מחדש. על אלה מקני פנים. וזה כי אם נאמר שלא יבוא לחס הכורל בשם פוחס בשם כדחה הפסס הראשון למוך הנוף: א"כ בטלו העונשים. ועל מה ולמה יעניש לחס לרדה לנוף

פרק

הנפש, אם צוה אותה בוראה בעבודה מן העבודות, אם לא ואם יאמרו לא צוה אותה, במרו הענינים כלם, מפני שלא היתה מצווה בתחלה. ואם יודו במצוה, הנפש בעת ההיא לא קבלה ולא מרתה, וכבר הודו שהארם יצווה לעתיד לא לחולף בלבד, וישבו אל מאמרינו בתמורה ויעזבו הסכמתם, על שאין יסודין אלא על מה שהלף. והרביעי שהם נתלים בספקות מן המקרא, ראיתי לזכור מהם קצתם, ואומר שמהם דברי משה (דברים כ"ג) כי את אשר ישנו פה עבנו עומד היום ואמרו זה מורה על שררה האחרונים הם רוחות הראשונים, ועל כן הם הנמצאים והם שאינם נמצאים. ופשט הפסוק כמכל מה שכברו, כי הוא אומר שהנמצא זולת שאיננו נמצא, ופרושו איננו כי אם שחייב מי שיגיע אליו דברי משה, שיקבלם כקבול הנמצאים אחר. ומהם (פסלים א') אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים. ואמרו כי מפני שאמר לא הלך ולא אמר לא ילך, למדנו שהענין על דבר שעשתה נפשו כגוף הראשון. וזה מהם הכלית המעות, כי הכתוב לא חייב לזכור אשרי כי אם אחרי שלא הלך, ולא הייבו לו קודם שלא הלך. (ז) והנראה מהכתוב תשובה עליהם, (ח) ואלו היה כמו שאמרו היה הגמול על הזכיות חכאות, לא על החולפות, מפני אמרו אחריו ובתורתו יהנה, ולא אמר הנה, כאשר חייבו הענין על העונות החולפות ולא על הבאות, מאמרו לא הלך ולא אמר לא ילך. ומהם אמרו (איוב ל"ח) תתהפך חסר חותם ויתיצבו כמו לבוש. וסברו כי אמרו תתהפך על הנפש, ואמרו זה מורה שהיא סתהפכת באדם ובבהמה תמיד, ולא הבינו הפתאים שהוא לא אמר כי אם על הארץ, מפני שהקדים לפניו לאהזו כנפשות הארץ, ועליה אמר שהוא מתהפכת ברשעים חסר חותם, (ט) והם שוקדים כאלו היא לבושם, לא יוכלו להעתיק מנה ער שהשלים גורת האל כהם. ומהם דברי הנביא (הסלים כ"ג) נפשי ישוב. והשבו זאת השכה כגוף אל גוף, ולא הבינו הפתאים כי היא מנוחה ומנוע והשקט מצער שהיתה בו, ואיננה השכה אחרי יציאה, וזה כלשון אבותינו מבואר נלוי, שאמרו על שמשון בעת שצמא והשקה בורא מים, ותשב רוחו יהי (שופטים ט"ז) ולא יצאה ככר. ואמרו על המצרי כאשר רעב והאבילו דוד, ותשב רוחו (שמואל א' ל). ואמרו על הציר נאכן ציר נאכן לשולחיו, ונפש אדוניו ישוב (משלי כ"ט). ואמרו בחכמה, תורת יי תסימה משיבת נפש (הסלים י"ט). (י) ואנו כנשא דברי מקלות דעתם, וארוטמם מפחיתותם, ולוי יראתי בן ההשאה. (יא) ובסוף דבריהם אומרים, בארבע רוחות באי הרוח ופתי בהרוגים האלה יהיו (יחזקאל י"ז). ואומר ואי זו דבר נבדו יש בזה, כי לא אמר זה כי אם מפני שהרוחות להם שקט למעלה ולמטה, ובאי זה מקום שתהיה משני הצדדין

שביל האכונה

שנים. וזה נאמר שהבורא יצוה אותה בעבודה. הלא יודו בהכרח שהציווי הוא על העמיד אחרי שתמחד עם הגוף וכדי להשיגה בלחיתה. כי בהיותה נפרדת אין מסכסע לקבל עבודה אנושית ולא להמרות עזו ית' ואל"כ אם יודו בהכרח. שהכלית הנבילה הוא בעבור הסוב העמיד. למה ימלאנו להודות פנים היסודים הכלים על העוללים הם בעבור הסוב העמיד. שיקבלו המודתם הטובים המתמיד. ויעזבו הסכמתם שהסכימו לומר שאין יסודים כ"ל על העבר. (ז) והנראה מה כתוב תשובה עליהם. כלומר כשפשו עיני בניסול דברים כי לא יתקן לומר אשני איש כ"ל אחרי שלא הלך. (ח) ואלו היה כמו שאמרו בו. וזה משובה אמת ונ"ל שהם אמרו לא הלך מוכב על הגוף כראשון. אף לו נאמר כי אמרו ובהודו יתנה מוסב אל הגוף השני ויהיה הגמול על הזכיות כפי אשר תעשה הנפש בעת אשר תהיה בגוף השני אחרי זה. (ט) והם שוקדים בו. שהם מוכרחים להיות שוקדים על הארץ. עם שהיא מתהפכת בלחיתה. ואינם יכולים לסוד תמנה כאלו הם לנפוש בה. (י) ואנו כנשא דברי בו. כלומר כבר היה לי לנשא דברי מלמד בקלות דעתם ולבומם מלמד בסמיותם. ונ"ל כי יראתי פן יראו את הסמון דברים. (יא) ובסוף דבריהם אומרים בו. אכשר שלדעתם מה"כ מארבע רוחות ככונה אל הגוף דהוא האהפיל מהרעע פסדי עלמא. כי כבר היה הכוח בגוף אשר בעת הנבואה. וקרא אותו מן הגוף ההוא לאלו אל הגוף הראשון שהיה בו כבר.

אמר הנפשי

כבר ידענו שהיא האמונה מגילגולי הנפשות. היא אמונה אמתית ומקובלת כלומה. וכל חכמי האמת הפלגו מחוד בלמפתה. וכבר"ז אין פלא בזה על הגאון ז"ל אשר בימו לא היה עוד חזון חכמת האמת נפרד. ורק שקלא חששים קיימו זה מסכרות כליות אלושיות. וכמו שאמר ראשונה שלגשי זה הדעת לקחיהו מדעת השניים והרומיים. וכמו שכן הוא נ"כ דעת הפילוסוף פיתאגוראס. ועל זה אמר הגאון ז"ל שאין זה מספיק. אולם אמתו וכל המאמינים לא מפי הפילוסופים אלו חיים ולא על דעתו ועלכלו אלו המאמינים כ"ל על דעת הר' שמשון בן יוחאי וכל חכמי האמת אחריו. ופיתאגוראס עלמו קבל הדעת הזה מהנביאים. כפוזכר מספר מגדול עוז להגאון יעבץ בית מדות עליה היראה קושב בהגלגול עיי"ש וע"כ אם קבלה הוא נקבל ולא נהרס אחריו. וכמו שכתב הרב ה"ר חסדאי בספר חור ד' דרום הפניעי מהמאמר הנביאי ז"ל. השפיע. אם העתק נפש האדם או חלל. והוא שיקראוהו כח מחממים נגלגל. ואמנם לפי

מאמר ששי כחות הנפש

הצדין ומארבע רוחותם תבא, שבוראה קורא לה, כמו שאמר החסיד (ליוזב"ב), תקרא ואנכי נאענך :
נשלם המאמר הששי מן הספר,

המאמר השביעי

בתחית המים והוא הנכבד שבשקדיו בני ישראל אשר יעדם הבורא במעת הישועה :

פרק א אמר יהודה בן שאול, אמר המהבר. יתברך ויתעלה האל אלהי ישראל. המאמת דבריו, הצדיק (ה) במועדו. ואחרי כן אמר שמצאתי המון בני ישראל מאמינים, כי הבורא יתברך ויתעלה, יהיה מתיחס (ג) בעת הגאולה, ומצאתים שמפרשים כל פרשה שיש בספרים, שנראה ממנה תהיית המתיחס בעת הישועה כפשוטה, ועוזרים זה בדברים מקובלים כוללים (ג) פרושי המין ההוא, ומצאתי אנשים מעטים מן האומה, שאינם מודים שזה יהיה בעת הגאולה, ואומרים שזה יהיה (ד) בעת היציאה אל העולם הבא, וסומכים בזה על שבוש הלש, (ה) קצתו שמעתי מהם, קצתו ראיתיו להם באפשר, ומפני שהיה חובה לכל צדיק שיעלה בלבו תחלה הדבר הנרצה, וידחה מעליו הדברים ההפוכים, כאשר אמר הכתוב (מש"י) שפתי צדיק ידעון רצון. (ו) ועליו עוד להודיע לאומה ולהקריבו להכנתם, ושישיבנה מדברי הפתאים, כמו שאמר עוד, (ז) שפתי צדיק ידעו רבים ואוילים כהסר לב ימותו. (ח) היה ראוי בעבור בקשתי הצדק, אעפ"י שלא הנעתי אליו, שאשגינה על הכפר הזה ודקדוקו השגחה רבה, עד שיעלה לי תהלה הדבר הטבואר בתכלית מה שאפשר. ואחר כן אכתבוהו לאומותינו להיות לה (ה) מישיר תעורו בו על עבודת אלהינו, ועל סבל מה שהוא בו מן הנלות, ונהגתי בו הדרך אשר צוה בו הבורא לצנות בככל, כאמרנו (ישע"י ל"ה) חזקו ידים וברכים בשולות אמצו אמרו לנמתי לב חזקו אל תיראו הנה אלהיכם וגו'. ובאשר הכתבתי בזה, ברי שיתכבאר לי (ג) היש על מה שמכבדים ההמון בתחיות המתיחס בעת הגאולה מענה, ועיינתי בענין ומצאתי, (י) שהמוצאים אשר יעלו תחלה בראשונה אשר יצאו מהם משכי המענה על זה, ארבעה אין להם המישי. וראיתי כל שבוש שמעתי או השבתי בו שיהיה מענה על האמונה הזאת, ועמדתו על שבר הכל וביטולו והפסדו, ואז התקיימה האמונה הזאת בראיות

שביל האמונה

לפי שהתבאר כמה שקדם. טעם האדם עלם עמי מוכן. היה נראה שהסתפק בה דבר בעל כ"ו ולפי שכח האומה בו יסודה הקבלה : הנה ללמי המקריב נעלמה בו. ולא קבלה קבלה כהכר פנים יפות ועל"י ע"י כפ"ת הר"ב"ח סי' ה' פ"ב כי היא האמונה באמתיות שיקרי ספורם לתוך קושיה לדיק ודע לו ומחויבים לטאמין לאמונה כדלח כלי שקטוק וכסך כלל וכו' ולשון הרמב"ן ז"ל פ"י. לא יבין יעיד ויזיל כשהתפין לבנין כשה הגדול סוד נכר חסיד ליעת ובלוחך חשוקן ועל חטא החלוקין ומסיר מעל עינין הפנין תחלית עיני המלך וכמלכס ופגלס לנאולה תהלה שני עשרים תלומדי לבי' וכוונה וככסיה עב"ל רמז כמלס תתלודין לאוקן כשלק וסמלסו יסודה וחתמ כלתו חלסס נבאלס כועס ש"י נאלל תלמי לני' סדן וורה וכגורה מתפלל דתימגוד וככסיה בנין סיכוס] : ואלוקים ישימנו מן המאמינים בלמת וכלס עלס חסן :

נשלם המאמר הששי בר' תתהלל נפשי :

פרק א (ה) במועדו. בהסתמו : (ג) בעת הגאולה. כלומר בעולם הזה : (ג) פרושי המין ההוא. כלומר סירופי הענין הכוול כל תחית המתיחס : (ד) בעת היציאה אל העולם הבא. כי לדעתם ח"א שיחיו המתיחס בעולם הזה. וכל מה שנאמר בענין תח"מ לא יהיה לדעתם בעולם הזה בעת הישועה. כ"ל בעת היציאה אל העולם הבא המתיחס בהדסים והארץ כהדסה אשר יכיו אז אחרי המוחס הפמים וכאלך תהלה וגם כסכע חרוב יחרב : (ה) קצתו שבעתי מהם בו. ר"ל קצת מראיותיהם שמעתי אומרים אותם בפרוש. וקצת ראיות לא שמעתי מהם שיאמרו אותם. אבל חשבתי ודמיותי כי אפשר שיאמרו אותם. וכאומר שיבאר ביטול הראיות אשר כבר אמרו אותם. ויבטל גם הראיות שאפשר שיאמרו אותם : (ו) ועליו עוד להודיע לאומה בו. ר"ל כי מלבד שהיא חובס על כל לדיק שיסתדל לעזמו ידיעת סלמת סנדור וכדלס. חובס עליו ג"כ להודיע את סלמת סנדורס הוול אשר עלס בדעתו אל סלומס ולקרב את ידיעתו ללמשי. ולהפני בזה את סלומס מדברי ספתאים : (ז) היה ראוי בעבור בקשתי בו. ר"ל עס שזה מוכה על כל לדיק. ולמי יודע בעמתי שלס סנעמי למדס זו. ככ"ל בעבור שעכ"ס אני מקפס דיק חלי על ג"כ החובה סנמכרה אע"פ שלס הנעמי אליו כלומר אל הדיק אשר אני מקפס : (ח) מיישיר תעורו בו בו. שיהיה כספר מיישיר את סלומס עד ספתמור בו לעבודה בוראס יח'. ומיישיר אוהס ג"כ אל סכל גלסס ודעסס ולל סלומס מן סישועס : (ס) היש על מה שמכבדים ההמון בו. ר"ל סלס יש סעסס נגד מס סהסמון מלמינים סהכורל יח' ימיה סמיהס בעת הגלולס סעוה"י : (י) שהמוצאים אשר יעלו תחלה בו.

בראות, (יא) מן השלישה עינים אשר מהם ימשיכו המאמינים ראיותם, והמוצאים הארבעה אשר הקרית עליהם לראות היש על האכונה הזאת בהם תשובה, הם מוצא הטבע והשכל והכתוב והקבלה, והחילות מן הטבע, מפני (יב) שקדימתו קדימה עצמית, ואמרתו אולי יתחייב הכניע ההודאה בתחית המתים מפני המנע המכניע לעשות זה, (יג) מפני שאין כמו שגדלים בעלי היים בטבע, ושבים קצתם בטבע, ומתים בטבע, יהיו גם כן אחרי המות בטבע, וכאשר התכונתו במחשבה הזאת הנהשבת, מצאתיה שאין נתלים בה כי אם האומרים בקרמות או (יד) בשניים, מפני שלא יתכן אצלם שיהיו הדברים אלא על דרך המנהגים הנחונים הנדעיים, אבל המיוחדים שמאמינים שהכורא כשנה מנהגי הטבע, נישמם בכל עת שירצה כאשר ירצה, אי אפשר להם להמנע מהודות בתחית המתים מצד הטבע, שכלם מודים ששלה אליהם נביאיו ובידם אותות מלאות, ונתול מזה כראותו היסודות הראשונים לא מדבר, ויהיה כאור המאמר הזה, שמי שמרחיק תחית המתים כעת הישועה מפני שהטבע לא יעשה זה, יתחייב להרחיק לעצמו הפוך הכטות תנין, והמים דם, ונימדי מי הים והקפאס, (טו) ועיבוד התנועה הגדולה המודתי' עד שארך בה עמידת השמש על הארץ, ושאר האותות הבחירות אשר זכרו הכפרים שהכורא עשאם על ידי נביאיו, עד שיכחש האומר זה בכל הנסים, ויתחייב עוד להרחיק בריאת דבר לא מדבר, עד שיכפור ככורא ויצא כצלל המאמינים. ותחית המתים אצל העיון השלם, יותר קל ויותר קרוב סבראות דבר לא מדבר. וכבר התבאר כי מי שיודה שהכורא התחיל הנמצאות לא מדבר, ואמין נביאיו באותות מלאות, לא יוכל להרחיק תחית המתים, ולא להתלות למעון בטבע, כל שכן עם הודאתו שהאשה השונמית החיה הכורא כנה בעולם הזה, כמו שאין ספק בזה אצל עמנו. ועוד שניתה החקירה הזאת ואמרתו, אולי יהיה השער הזה אשר אנחנו מדברים בו (טז) מן הדברים ההבליו, אשר לא יבשר להאמי' שתפול היכולת עליהם, כמו השבת אתמול ושום החמש יותר מן העשרה, (יז) והיה אפני העכרת זה על לבי שאמרתו כשהגוף החי אחר מותו כבר נמקו החלקים אשר היו בו מן היסודות הארבעה אשר הניע כל חלק מהם ליכודו השרשי ונמוכו בו, ואחר כן התחברו חלקים כן היסודות ההם והתרכב מהם גוף שני, ואחר כן נמקו כמותו ושבו אל מוצאיהם, ואחר כן התחברו פעם שלישית והתרכב מהם גוף אחר, ואחר כן נמקו כמותו איך יהיה הראשון על שלמותו, והשני על שלמותו, והשלישי על שלמותו, וחלקי כל אחד מהם כבר נבטו באחר בעת שהתרכב, וכאשר יקתי הרעיון והעליתי ביני ההכרה, מצאתי זאת הסברא המתעה שאיננה אמת. והוא שיסודות הגוף כאשר נמקו, והניע כל אחד מהם אל מוצאו מהם וקר ולח ויבש. אלו לא היה במוצא השרשי מה שיתרכב ממנו גוף שני כי אם מה שנתק מן הגוף הראשון, לא היה אפשר שיכורא שני אלא על אחד משני פנים. אם שיהיו חלקיו חלקי הראשון, או שיכורא בריאה י' (יח) ועל שני הפנים יחדיו, יכמל שנתת הגופים אחר שנמקו. אך מפני שהיו המוצאים יותר גדולים מחלקי כל המורכבים כפלים רבים

שביל האמונה

ר"ל המוקדים אשר מהם יוכל להספק בהשקפה ראשונה יסודי הספק עד זה. הם ארבעה לא יותר: (יא) מן השלישה עינים בו. מן הסכל והכתוב והקבלה. כי הספק לא יחייב זה כי הוא בלמת ענין ויאל חוץ לספק ורק הספק לא יחייב המנעו וכו' כמו שיבא. ועם שגם הסכל לא יחייב חומו ורק שלא יבטלו כמו שיבא בפרק ש"ח"ז. ככ"ז ע"פ יורה דאגו חובו מהכתוב והקבלה כמו שיבא בפ"ב. וע"כ בלדק וכל לומר עליו כי מהשקפה הדי נכד עם מצד השלמה לא בא: (יב) שקדימתו קדימה עצמית. שהמנע אצל הכפע הוא מניעה עצמית וחד מהמנע אצל השלמה האחרים. כי הם רק מניעות פקירות בערך המניעה הפכעית כמו שסוף תכולת מאוד: (יג) מפני שאין כמו שגדלים בו. ר"ל שאין להקיים ולומר כי כמו שהג"ח הם גדלים כפעם ושבים קצתם לפתחוון ולהלממק כפעם. ומתים כפעם. ככה כמו כן יחיו אחר המות כפעם יען שעוד לא רצו כזה שהפעם ישיב להחיות אח אשר כבר ממו. ואין זה מחק הפכע וממנעג: (יד) בשניים. הוא כדעה המתיס סוכר במאמר א' פ"ג: (טו) ועיבוד התנועה הגדולה הכורחית. שפעם יסובע ען גון. עיין מתיס יומית כמת"א: (טז) מן הדברים ההבליים. מן הדברים המנעיים אשר הוא העל להאמיס: (יז) והיה אפני העכרת זה בו. כלומר ומה שכיבאלי העניני כזאה על לבי. שיהיה זה מהדברים המנעיים. הוא באמרתו הוואל והגוף יוחך וימק וימפד אל היסודות הכלככס. והל"כ ימכר מהחלקים החלה גוף שני וימות ג"כ וימפד אל היסודות ויורכב מהם גוף שלישי וכן רביעי. ול"כ איך יקומו כל אלה הגופים כשהם. אם אין בין כלם כ"א גוף אחד: (יח) ועל שני הפנים יחדיו בו. ר"ל כי אם הגוף השני יורכב מחלקי הגוף הראשון. א"כ אין בין שני הפנים יחדיו בו. ר"ל כי ואם הגוף השני נכרף מחד. א"כ כהמקו כצרו ישיב ללא דבר. הוואל ול"כ שיהיה במצותם ויגד מחלקי

אשר לא יספרו מרוב, כי החכמים יודעים שאויר אשר בין הארץ ובין החלה חלק מן השמים, המו כל הארץ כלה ועפרה והריו וימיה וצמחיה וכעלי היום שבה, אלף פעם והשעה ושמונים פעם, (יט) מפני ששלושה ושלשים בשלישה ושלשים, ובין שהדבר כן, על הרוב הזה יכול בודא הגוף השני שלטון חלקיו חלקים מן היסודות אשר לא שמש במ בגוף הראשון, וכן ירכיב השלישי מהחלקים לא הונו נמוגים בשני, וכן ידבר הרביעי מחלקים לא התערבו בשלישי, מפני רוב עולמי היסודות ומציאותם, ויעזוב נמקי הגוף הראשון והשני והשלישי, ומה שאחריהם בעצמם, לא ישמש בהם בחבורים העתידיים, עד שיהיו מוכנים לחבר מהם חלקי כל גוף וישיבהו בעת שירצה. ומה שגמר את זה עוד ומקרב, כי המחויים בהמשת אלפים שנה, אינם על דרך הקירוב (כ) כי אם חמשים בת מבני אדם, ואין שיעורם כלם חלק אחד מחלקי הארץ. ואם ישאל שואל על (כא) מי שאכלוהו החיות איך יהויה והוא כבר נשתנה אל גופות אחרים. נשים כי האויר המאמר הזה אומר, כי הגופים הנאכלים הם כלים ומשתנים אל הגופים אשר נכנסו עליהם, וראוי שנשיבהו אל שני הדברים יחד, בשרש אשר אהצו קהל היסודים באמינים בו ונדעוהו, כי אין לגוף מן הברואים לבלות קף אחד בשום ענין, אפילו אם ישרפו באש לא יוכל לבלותו לעולם, כי לא יוכל לבלות הדברים עד שישבו לא דבר, כי אם מי שבראם לא מדבר, ושטם נמצאים, אבל כל הברואים אינם יכולים כי אם להפריד חלקי הגוף בלבד, עד שהאש בשהיא כוערת בגוף מן הגופים אין דרסה כי אם להפריד אבריו וישוב החום אשר בו אל מצא האש, והלהות והקור אל מוצאותם, ותשאר העפרות אפר, טבלתי שיכלה מחלקי היסודות. ובאשר תעשה האש הנראית לעין, כן תעשה האש אשר כבעלי היום בדבר הנאכל. ובאשר יאכל הוי תפוח על דרך הדביון יפרדו חלקיו, וינגב האויר מחלקיו מה שדרבו לנגב מחלקי התפוח תמיד. ומה שאלו לא מצא לנגב מחלקו התפוח, היה מנגב כמורו מגוף החי. והוא תמיד, עד שלא ישאר בו כי אם העפרות בלבד. וכמו שהבאמר בתפוח הנאכל, כי מן המאכל בראם הנאכל, כי האויר מנגב החלקים אשר משלשה היסודות מגוף החי אשר אכלו, וישאר החלק העפרי ויורד לכמה, ואין הפרש ביניהם, אלא שתחלקים אשר שבו אל האויר מן התפוח הנאכל כבר, התערבו ביסודות השרשיים, ותחלקים אשר עלו אל האויר מגוף האדם הנאכל, הם שמורים בלתי מתערבים ביסודות השרשיים להיותם מוכנים לעת הבקרה

שביל האמונה

גוף אחד לפי זאת הסגה. ואחר חזרהו ללא דבר חזק יסוב וימיה. אם כבר עז לאספסוף. ואם יגרהסו עוד הפעם. יהיה בריאה מדסה לא חזרה הראשון: (יט) מפני שהוא טובה בו. שהוא מוכפל ל"ג פעמים ל"ג. וזה חלק פ"ט: (כ) כ"א חמשים בת מבני אדם. חמשים פעמים כמספר גת הלבנים המלאים סיום בעולם. כי על נד היומר גדול לא יתקפו מן הדלוים לחיות במאה שנה. יוהר מהה הלבנים החיים עמה בעולם: (כא) מי שאכלוהו החיות איך יהויהו בו. כלומר מי שאכלוהו החיות הנאכלות א"כ לאדם. איך ימיה במחיה. וכוחו השולל צוה הוא. כי הוא מוכר מהגופות הנאכלים הם כלים ומשמנים. כלומר קצת חלקיהם כלים מן העולם ע"י פעולת הטיבול אשר בגוף האוכלים. וקצת חלקיהם משמנים לגוף האוכלים: וה"כ מי שאכלוהו החיות כבר כלם קצתו מן המציאות בתמטעות הטיבול. וקצתו מהנה: וגוף החיה אשר אכלה אותו. והח"כ כאשר מחיה זאת החיה נאכלה לאדם. יכלה קצתה מן המציאות ג"כ בתמטעות הטיבול. וקצתה ישמנה לגוף האדם האוכלה: וה"כ אין במציאות יוהר מזה האדם. וה"כ יקום האדם הנאכל במחיה. אם כבר כלה קצתו מן המציאות. והשפעת מהנה לגוף אחר. ועל שפי' אלה הסברות אשר הפך מן הכליון והשיעור. השיב הגאול"ל ואמר כי מה שהוא מופשט שימכן שיכחד דבר מהמציאות וישבו לאספסוף באופן שלא ימלא עוד בעולם לא הוא ולא חלקיו: ומפני עוד בגוף האוכלי ישמנה ויפוש גוף האוכל. שפי' אלה הסברות בלתי נודקות נס יחד. האמת כי כמו שלא ימכן לשום נרצה מהנכרחים נעשה דבר מזה דבר. כן צוה האופן עלמו לא ימכן לשום נכרה בעולם. להכחיד דבר אחד מן המציאות והשיעור ללא דבר. וגם השפעתו המעשית הגדול בעולם. ח"ל לו הכחיד דבר מן המציאות. ורק שהוא מפניד בין חלקיו. וי"ך כל חלק שמונו לשעשו. באופן שלא פעל בו האש כ"א השפעתיה הרכבתו. אולם היסודות אשר היו מורכבים בו. הם קיימים עומדים כאלו כן עמה כל אחד עז לשדכו נא חסר מהם מאוהו. וכן האש היאודי אשר בגוף האוכל לא יכחיד ג"כ אם הוא הנאכל מן המציאות. ורק שיפניד בין חלקיו והתפחד הרכבתו. והשפעה שחשב בגוף הנאכל שהוא המהות לגוף האוכל ג"כ חזק כן. כי אין פעולת האכילה לבדך המזון לעיון. ורק עשור עשפעה השפעתו המהות בעולם שימכו לימות החי בכל פעם. ע"י חום האויר שהוא סביבוחו. והוא כולך ומנגב את לימותיו בכל עת ומחלק אחס: עז חלקיהם ומחזיר כל חלק לשדכו אפ דוה מים. עד שלא ישאר מגוף החי כ"א חלק העפר בלבד. ע"כ היתה פעולת החכילה למען ינגב האויר ייחיהו הנאכל המופש

הפקידה כאשר חקיימו. וכאשר העברתי הדברים האלה על לבי, סרו מעלי הכפקות ההם, והתאמצה אמינותי בדעת היה וההזקתי בו, ואמרתו ישתבה היכול על כל דבר:

פרק ב' ואחר כן הקרתי כמותא השני אשר הוא המחשב בשכל, ודרשתי אם אמצא לאמונה הזאת מה שיבטל אותה, ולא מצאתי (ה) מה שמספיק בריאם שלשה דרכים. האחת מהם שתחיית היכולת על תחיית המתים (ג) מן השקר, וכבר עבדתי על שאיננה כן כאשר בארתי. והשנית שיתיה היכול על זה לא הבטיחה בו, ומצאתיו שהבטיחה בו במקומות רבים מן המקרא, אעפ"י שיתכן לסבור בהם סברות רבות עד שיתנתן מענין תחיית המתים אל ענינים אחרים, (ג) לא ראיתי העיון מחייב דתות הנראה מהם, בעבור שיתכן שתכלהו הסברא, והוא (ד) שאנחנו כל בני ישראל מאמינים, כי כל אשר בכפרי הנביאים, הוא כאשר נראה מכשמעו והידוע כמלותיו, אלא מה שהנראה והידוע ממנו, מביא אל אחד מארבעה דברים, אם להכחיש משהש כמו שנאמר על חוה, (ג'למטי' ג') כי היא היתה אם כל חי, או להשיב מה שיש בשכל, כמו שאמר (דרכים ד') כי יי אלהיך אש אוכלת, או לכתור דבר אחר כתוב, כמו שנאמר (מלפני ג') ובחנוני נא. אחר שאמר (דרכים ו') לא תנכו את יי אלהיכם י או להכחיש מה שקבלוהו קדמונו, כמו שאמר (ס' ס' א) ארבעים יכנו לא יוסף, ואמרו דבותינו שהם שלשים ותשע מבה י והדרך בכל אלה שיבוקש להם שער עובר בלשון, כמה שמנהג הלשון לשמש במלות ההם בו, עד שיפסיכם לענין ההוא ולא יהלוק עליו, כי זה ימצא בלי ספק 'במצאנו למאמרו, אם כל חי, מדבר מכני אדם, ובמצאנו לאמרו, כי יי אלהיך אש אוכלת, על דרך הרמיון והקירוב אומר, כי עגשו נאש אוכלת שהיא שורפת בחרה, כמו שאמר כי אש קדחה באפי ונ' . ובמצאנו לאמרו, ובחנוני נא בזאת. אחר אמרו לא הנסו את יי . הפרש, והוא שהבחינה על שני פנים, אחד מהם יכולת הבורא היכול על הדבר אם לא, וזה הוא האסור כאשר אמר (מסיל' פ"ח) זינסו אל בלבכם ונ' היוכל אל לערך שלחן במדבר. והשני בחינת האדם ענינו אצל הבורא, היש לו אצלו מעלה יתירה אם לא, אחר שהוא מורה שהוא יכול על העששה ההוא, וזה מותר כאשר אמר בנדעון (ס'פס'ס'ו) ויאמר נדעון אל האלהים אם ישך מושיע את ישראל כירו אנכה נא רק הפעם בגזה ונ'. והוא כמו שאמרו בחנוני נא בזאת. ומצאנו לאמרו ארבעים יכנו הוא שזה למח שהעתיקו רבותינו ז"ל שהוא ל"ט והוא שנאמר (ה) שהשלים הל"ט ושםם ארבעים כמו שהשלים הל"ט שנה שהלכו במדבר ושםם ארבעים, כמו שאמר (קמני' י"ד) במספר הימים אשר תרחם את הארץ ארבעים יום יום לשנה תשאו את עונותיהם ארבעים שנה. והשנה הראשונה כבר עברה כלא העגש ההוא. ואלה התוצאות אנו נוהנים בהם, וכל המענינים כאשר יכריחנו דבר כאחת מאלה הארבעה אשר זכרנו, (ו) אבל בשאין צורך דוחק כל דבר כתוב ומקובל, ונשמע מכל אחד מאלה השערים הארבעה אשר זכרנום, לא

שביל האמונה

מה שהיה לו לגב ליחוס האוכל. וזוה העמודה ליחוס החי על מחנכותם ולא יקחו מהם * וא"כ לפי המחשבה זאת * יתסדרו החלקים מגוף הגחל. כל אחד לפי שער * ע"י חוס האויר כמנעג וכו' * והכרח ית' שומר אם כל החלקים הסס לכל יתסרכו ביסודות הכפפים * ויתן לכל אחד מהם מעמד בפ"ע. ויתיו מוכנים יוים הפקידה :

פרק ב' (ה) מה שמספיק בה כי אם שלשה דרכים. כן הוגה גרסום חדש וכו' וכן : (ג) מן השקר. מן המנוע : (ג) לא ראיתי העיון מחייב בו' * ל"ל שאין הסכל מחייב לדחות אם הנראה מפשוטי המקראות בעבור שהסבלו הסברה. כלומר שאין מה שהסבלו הסברה ככה מספקת לזה. כל עוד שאין הנוהך מביא אליו : (ד) שאנחנו כל בני ישראל באמינים בו' * חוק דרכי שאין המקרא יוצא מידי פשוטו כ"ל בזהה מלרבעה חופים. או במקום שהחוש מכחישו כלמרו אם כל חי. והחוש מעיד שאין הכעלי חיים נולדים מן האשה * או במקום שהסכל מתנגד אליו * כלמרו אש אוכלת הוא * והסכל מעיד שאין לדמות היולר לילדיו * או סבורה למח שלמח במקו' אחר. כלמרו ובחמוי. אחר שאמר לא תנכו. או סבורה דרכי הקבלה הנלמסה. כלמרו ארבעים יכנו וחז"ל קבלו שאינם כ"ל שאינם וחשע. וכל עוד שאין טורח מאלה הארבעה עברים, אין לנו להוילא דברי הכתובי' מספוס : (פ) שהשלים הל"ט ושםם ארבעים * והרואן בו ע"ד ארבעים וכן ככה הל"ג ז"ל בהחלח סר יוספע. ארבעים יכנו הנלוך בו עד הרבעי' * וכן הנסדו המעי' יום הרטון בו עד תאפיס יום : (ו) אבל לא בשאין צורך דוחק בו' * כג"ל לדעתי * וז"ל שאין חנו מרגיס כחולמות וטענות כאלה כ"ל במקום שהלוגך מהארבעה המוכנים דוחק. אבל לא במקום שדבר כחוב ומקובל ונשמע ואין צום טורח מביא אומנו לדחותו * ויכולה בזה כחב גם כדכב"ע כפרעה ג"ל אלז וסיה ק"ל נלמש על ידך. וח"ל יש חולקין על אמונתו הקדושים * שאמרו כי לנפש ולזכרון

(ז) לא יתכן לבקש תוצאות והעברות, אשר בהם מועד תחיית המתים, עד שנוציאם בפשוטם. אך ראוי שנגיחם כאשר הם, כי האומר אותם, הוא יכול ויעד יחד. והשלישי, (ח) שיהיו סעיפים מסתעפים מהשרש הזה מפסידים אותו, כשיעלה אדם על לבו, והאשר אי אפשר לשרש בלתי הסעיפים ההם, ואי אפשר להם, יתחייב בהכרח ביטול השרש הסביא אליהם והמצריך להם. והקרתי ולא מצאתי סעיף (ט) אחר המאמרים האלה. (י) ואבאר איך הלכום ויושר אפניהם בעזרת האל :

פרק ג ואחר כן הקרתי במוצא השלישי, והוא הנהוג במקרא : והסתכלתי אולי יש בה מה שמונע תחיית המתים בעולם הזה, ומצאתי ספקות שאפשר שנתלים בה המרחיקים את זה, וראיתי לזכרם הנה ולבטלם. מהם ויזכור בי בשם המה רוח הולך ולא ישוב (פסלים ע"מ) . ואמר עוד, אנוש כתציר ימיו וגו' (איוב י"ד) בעין יצא וימל וגו' . כי רוח עברה בו ואיננו וגו' . ואמר עוד (עס) בלה ענין וילך וגו' לא ישוב עוד לביתו וגו' . ואמר עוד ואיש שכב ולא יקום (עס) . ומה שדומה לזה . והתבוננתי כל זה היטב ולא מצאתי (ה) אהר מהם שהתפין בו שהבורא אמר שלא יהיה את המתים אבל כל זה ספור שאין אדם יכול לקום מן הקבר אחר רדתו אליו, ושאינו יכול להעדר מן העפר ולשוב אל ביתו . (ז) ומה שיהיה מהמאמרים האלה דברי בני אדם הוא, שמתחננים בו לפני בוראם ושואלים ממנו לרחם עליהם מפני שהם בענין הזה, ומה שיש דברי הבורא הוא (ג) ספור אחת מן החובות אשר בה ירחם עליהם ויחנם, והוא שהם בענין החלוש הזה ממועם חיובותי, וכל אשר יוסיפו הספרים, לזכור שהבת לא יוכל להחיות את עצמו ולא יקום שמשכבו, (ד) תוסיף יכולת הבורא אצלנו גדולה, כי

שביל האמונה

ולזבון ע"ד כי לויח תן הם לראשך וגו' . גם וקשרתם לאות על ידיך כמו קשרים על לוח לבך . ואין זה דרך נכונה כי בהמלת הספר כתוב משלי שלמה ב' . ואין כמוהו שיהיה ד"מ הילול רק הוא כמשמעו ע"כ לא נזילת מדי פשוטו . כי בהיותו כמשמעו אינו מכהי' ציקול הדעת . כמו ימלחם את עולם לבנכם שנתפך לתקו לפי הדעת ע"כ . והוא מה שהשישו בהקדמה פירוש החורה בדרך השלישי בלמרו . וכל דבר שהדעת לא חכמינו כשפשו ומשפטו נפרשו ונעמידנו על מהותו ונלמנו כי ככה אמרו ולא נעשה קוד כעושים בו' ולמה נהפוך הגרלים לנסתרים ע"כ : (י) וע"כ לא יתכן לבקש תוצאות בו' . כ"ל לעמי . ור"ל ובעבור זה לא יתכן לבקש חולאות והעברות בחוקי הכהנים אשר בהם מועד תחית"מ . כי מי שאמר לואס הוא יכול ויעד יחד . כלומר לא לבד שהנפח אבל שהוא יכול על זה בלי ספק . וכן הם גם דברי הכה"מ ז"ל בספרו הקטן מאמר תחית"מ ז"ל . ואם יאמר אומר לחמו נפרש הפסוקים ההם כמו שפשטנו זלמם . נאמר לו המביא לך לפרשם הוא . להיות טוב המחים בלתי כפע . ומפרש חלו הפסוקים עד שיביטו לעינים הסעעיים. וכבר בלנו במורה הנבוכים בדבריו בחידוש פסול . שפע חמוגת חידוש העולם יתחייב בהכרח שיטו המופתים ללא אפשריים . ולהו יהיה ג"כ תחית"מ אפשרי . וכל אפשר כשיבא בו הגדת הנביא . נלמנו ולא נעמד לפרשו ולא נזילתו מפשטו . ואמנם נעמד לפרש הדבר שפשוטו נמנע כהנמוח השם . אבל האפשר יעמוד כאשר הוא . ואשר יחדל ויפרש תחית"מ עד שלא יהיה שם (חורה) הנפש לנוף . אמנם יעשה לפי חמוגת קדמות הטוב . ומלמנו הקדמות איש מעשה ואברהם ע"ה כ"ל . כמו שבלרו במורה הנבוכים . ולאלו כשרשים החמוגו תחית"מ על פשוטה . ושמוה מפנות תורה ואמרט שאין ראו לפרש הפסוקים המגלים המורים עליה ראה כבודה אשר לא יסכלו פירוש עכ"ל : (ח) שיהיו סעיפים מסתעפים בו' . כ"ל כי לפעמים אף אם יהיה חיוב ענין נאות לשכל . ככ"ל נעמד לדמותו . כעבור שישמעו וימשכו ממנו השישים ופרשים מחנכים אל השכל . ובעבור שאל"ה היות השורש מבלתי הסעיפים והשעיפים אל"ה היותו ימן שהם עד השכל . יתחייב גם ביטול השורש מן הניחוח : (ט) אחר הפאברים האלה . כ"ל אחר השלמת הפאברים האלו מהארכעט המזלזלים . מקרתי כזה השורש של תחית"מ . ולא מלאמי שיהתקף ממנו שום סעיף המחנך אל השכל : (י) ואבאר איך הליובם בו' . ועם אחר המאמרים האלה . אבאר תהלוכות הסעיפים המסתעפים מהשורש האמתי הזה של תחית"מ . ויעד חפיהם . ושאין אחד מהם עד השכל . וכמו שהוא ב"פ"מ מזה המאמר :

פרק ג אחר מהם שהתחפץ בו בו' . כ"ל שאין כוונת אחד מהמקראות האלה לומר שבורא יח' אמר שלא יהיה המחים . ורק שם מהפכים חולפת ענין האדם . ושאין בו יכולת להנער מה שער ולשוב לביתו פעלמו ומשכבו . אמנם אין זה כומר טוב המחים כשירלה הם בשוים : (ג) ומה שיהיה סהמארים בו' . כ"ל כי חופן המקראות אשר הם דברי בני אדם . הם דברי כנושים ומתערים . מה שצמי אדם מחננים לפני בוראם . שישעשע להם ויחמוק את עבדיו והאלהים והאנשים אשר הם מעמי יכולת והכח : (ג) ספור אחת מן החובות בו' . כלומר ואופן המקראות שהם דברי הבורא . כמו ויזכור כי בשר כמה רוח הולך ולא ישוב וכיוצא . יספר הבורא בזה אחד מן הדברים . המחייבים אותו שירשם כל האדם ויחמוק אותו . והוא מיעוט יכולת האדם וחולפת ענין : (ד) תוסיף יכולת הבורא בו' . יכולת הבורא מוסף גדולה וכזו

כי הוא יכול לפקוד את בני האדם ולהחיותם. ותהיה זאת הפליאה הגדולה, כמו שאמר על מעמד הר סיני (דברים ד'), כי שאל נא לימים ראשונים אשר היו לפניך ונו' הנחיה בדבר הגדול הזה או הנשמע כמהו. וכן שאר האותות והמופתים אשר הם נפלאים בעיני בני אדם איך היו. וכן האורות העתידים נפלאים בעיניהם איך יהיו, כמו שאמר (ישעי ס"ו) מי שמע זאת מי ראה כאלה (ה) ומהם מה שאמר הכתוב, (קטל ס') כי מי אשר יהוה אל כל החיים יש במחון ונו' כי החיים יודעים שימותו והמתים אינם יודעים מאומה ונו' גם אהבתם גם שנאתם גם קנאתם כבר אבדה ונו'. ועינתי בפירוש הפסוקים האלה, והם כאשר אני מספר כי מי שיהוה אל החיים יש לו במחון, ולכלב הדני טוב מן האריה המת, והוא שהחיים יורעים שימותו, והמתים אינם יודעים מאומה, ולא נשאר להם שבר כי נשכה זכרם, עדה שאהבתם ושנאתם קנאתם כבר אבדו כלם, והלק אין להם עוד לעולם בדבר שיעשה תחת הגלגל. ואמרתי (ו) שזאת הספיקה חוקה, אפשר שנתלים בה עוד מחזיקי הדעת הזה, והסתכלתי כמה שיש לפני זה, ומצאתי ההבם שהקדים שהמאמרים האלה אינם דבריו על עצמו, אבל הם ספור דברי הכסילים ומה שעולה בלבם, כאשר אמר לפניו מאמר מפורש, (סג) וגם לכ בני האדם מלא רע והוללות בלבכם בחייהם, ואהריו אל המתים. ופרושו שלבות בני האדם מלאים רע והרהורים, ואמר (סד) מי אשר יהוה, כי החיים יודעים שימותו, גם אהבתם גם שנאתם גם קנאתם כבר אבדה. וזה כמו שאמרה התורה (שמות ה') ויאמר פרעה מי יי אשר אשמע בקולי. והוא דברי הבורא ספור מה שאמר פרעה, כן אלה המאמרים דבריו ההבם ספור דברי הכסילים. ואהר שקרא התכם המאמרים האלה רע והוללות, יהיה ענין מי שהחזיק בהם ראוי שלא יקבל פני שכנת בוראו, כי כבר באר כי אנשי רע והוללות לא יתוצבו לנגד ולא יגורו אצלו, כמו שאמר (פסלים ה') לא יגורך רע לא יתיצבו הוללים לנגד עיניך. (ז) ויהיה ענינו ענין הנכרת בפרעה אשר אמר בו ויאמר פרעה מי יי ושאר הפסוקים המקום יצילנו מכל אולת:

פרק ד ואחר כן מצאתי הכתוב מפורש כמה שיעדנו בוראנו, (ה) אמרו כי כאשר בני ישראל אומרים יבשו עצמותינו אבדה תקותנו, אמר להם הנביא, בה אמר יי אני פותח את קברותיכם והעלית אתכם מקברותיהם עמי והבאתי אתכם אל ארמת ישראל, ונתתי רוהי בכם ונו' ויעלתי כי אני יי (יחזקאל ל"ז) (ז) ר"ל יעדתי אתכם והקימותי בה שיעדתי אתכם והוא אמרו (סג) ויאמר אלי בן אדם העצמות האלה כל בית ישראל הזה הנה אומרים יבשו עצמותינו ונו' לכן הנבא ואמרת אליהם הנה אני פותח את קברותיכם ונו'. ותהיה הקדמתו הנה אומרים יבשו עצמותינו, על מה שידע שיעלה בלבנו ונחשוב בו ונאמר, איך יהיה העצמות אחר יבשם, וישיב הלחות אחר כורם ויחבר ביניהם וכין הנפש אחר הפרדה. (ג) ויהיה אמרו והעליתי אתכם מקברותיכם, מבאר שזה מועד לבני ישראל לכדם, ויהיה אמרו והבאתי אתכם אל ארמת ישראל, לאמת אצלנו שזה המועד בעולם הזה, שלא נחשוב שהוא בעולם הבא. ויהיה אמרו וידעתם כי אני יי בפתחי את קברותיכם ובהעלותי אתכם מקברותיכם עמי, (ד) אשר הוא כמו שנוי, שכל אחד מהם כשיחיה יתברר לו כי הוא אשר היה חי, והוא אשר מת, והוא בעצמו אשר היה. ויהיה אמרו ונתתי רוהי בכם וחייתם ונו'.

שביל האמתנה

וכבוד אלנו נזה: (ה) ומהם מה שאה"ב בו. ועוד ראהי נהמרחיקים ענין תה"מ מהם שאה"כ כי מי אשר ימוכר בו: (ו) שזאת הספיקה חוקה. הבטת מאלה המקראות הוא בלחם ספק עולם. ובעלי הדעה ההוא יופלו להעזר מהם בהסקפה הראשונה: (ז) ויהיה ענינו ענין הנכרת בו. כי מאלה שהמחזיק בדברי אלה הכסילים לא יתוצב לנגד עיני הבורא יי. א"כ יכרת ויאבד כשרעה והדומים אליו ובגזל"ח לחזו דרכו כמה שאמר שהחכם יספר דברי הכסילים כמו שהספרה החוקה דברי פרעה. וע"כ דמה מפלג המחזיקים בדברי הכסילים ההם. לאנדה פרעה אשר נכרה וגלגל הוא וכל המונע המחזיקים בידו:

פרק ד אמרו כי כאשר בני ישראל אומרים בו. הגזל"ל מניע תמלה ענין הכסוים ומחמתם בלשון. וח"כ מביא לשון הכסוים עלמם. וזה בעבור שמינוח הספר הוא בלשון הערבי. והלא לסודיע ענין הכסוים בלשון הערבי שנינוס ההמון. וכן דרכו בהכרעה מקומות מהם הספר גם במאמרי חז"ל וסמור זה. (ג) ר"ל יעדתי אתכם בו. כי כשהבורא מלמח דבריו הוא מודיע שמו ד'. וכמו שהביא גם רש"י ז"ל בשם הר"ב ברוך כ"ל ח"עור בתמלה פ' וחל"ל: (ג) ויהיה אמרו והעליתי אתכם מקברותיכם עמי מבאר בו. כג"ל. וכן הוא בספר התמים והסדות. וכל פמלת עמי מוכה שזה היעוד הוא רק לעמו ולא לגם אחר: (ד) אשר הוא כמו שנוי. ר"ל כפל ומוחר הו"ל וכבר אמר זה במקראת בלשון.

וידעתם כי אני יי' דברתי ועשיתי נאם יי'. להתברר אצלנו (ב) שימי הישועה יהיה להם אריכות בעולם הזה. ומצאתי עוד ישעיהו אומר, (ו) ויהי מתוך נבלתי יקומון וגו' (ישעיה כ"ו) מסכים לזה ונאות לו, והוא שפרושו יחיו מתוך זיקומו גוייהונו, כשהאמר הקיצו ורגנו שוכני עפר, כי טל אורות מלך, זאל הארץ תפיל המתים. (ז) ויהיו מתוך הוא דומה לאמרן, הנני פותח את קברותיכם, (ח) אך נבלתי יקומון הוא דומה למה שאמר שם והעליתי אתכם מקברותיכם. ומה שאמר הקיצו ורגנו שוכני עפר. הוא דומה לאמרן וידעתם כי אני יי' בפתחי את קברותיכם. כי המקיץ ככפר בהקיצו מה שראה בחלומו וידע כי הוא הוא אשר היה ישן והוא אשר נעור. ואמר כי טל אורות מלך, דומה לאמרן שם, יבשו עצמותינו אברה הקותינו נגזרנו לנו. וזה הרטבה להם וחרוש לחות, אבל אורות רומז בו אל הנפש, ושם אותה אורות רבות ולא אמר אור אחד, כעבור הכחות הרבים אשר לה, (ט) והם ששה עשר כחות, כאשר בארתי במעשה בראשית. והוא דומה למה שאמר אברה תקותינו. ומצאתי עוד מאמר דניאל ורבים משיגיני אדמת עפר יקיצו וגו' (דניאל י"ג). וזה המאמר מהמלאך לדניאל (י) הוא בעולם הזה בלי פסק, והוא שכל העתידות אשר הודיעו הם שמעה וארכעים פסוק. הפסוק הראשון מהם במלכות פרס, והוא אמרו (פס י"א) ועתה אמת אניד לך הנה עוד שלשה מלכים. והספיק לו פסוק אחד לפני שהיה סוף מלכותם. ואחר כן שלשה עשר פסוק במלכותו, והוא מאמרו (פס) ועמד מלך נכור עד ויעש הכא אליו כרצונו. ואחר כן עשרים פסוק במלכות רומי. והם מאמרו (פס) ויעש הכא אליו עד ויעשה כרצונו המלך. ואחר כך עשרה פסוקים במלכות הערב, והם מן ויעשה כרצונו המלך, עד ובעת ההיא יעמוד מיבאל (פס י"ג). ואחר כן שלשה פסוקים בישועה, ובעת ההיא יעמוד מיבאל ורבים משיגיני אדמת עפר יקיצו. והמשיבילים ויהירו (פס) וקצר עניניהם דניאל, מפני שכבר השלים באורם בספר ישעיה וירמיהו ויהוקאל. ואלה השבעה וארכעים פסוק נאמרו יחד מאורע אחר מאורע על הסדר. וכמו שמלבי פרס ויון והרומי והערב בעולם הזה לא בבא, גם כן ורבים משיגיני אדמת עפר יקיצו, בעולם הזה לא בבא. ואמרו ורבים

שביל האמונה

שלפניו. אך כפל הטעם להסמיכו למלת וידעתם. לומר ככל מהם כשיחיה ידוע בעצמו שהוא סוף אשר חי ומת וזמר לחימו. (ב) שימי הישועה יהיה להם אריכות בו. ר"ל ע"כ אה"כ ונחתי רוחי בכם ומייעס והנחתי אתכם על אדמתכם וידעתם וגו'. לזכור לנו שימי הישועה יהיה להם אריכות בעוה"ו וימותו על אדמתם לאורך ימים: (ו) יחיו ס' ס' בבלתי יקומון בו. ר"ל כי מה שאלמ יפשיחו ימי מתוך נבלתי יקומון הקיצו ורגנו שוכני עפר כי טל אורות מלך וארץ רפאים תפיל. כ"ל הוא מסכים והלוח למס שאמר יחוקאל, וביאור אלה הכתובים לפי דעם הגאון"ל הוא שהאומה הישראלית אומרת אל בוראה ימי מתוך גופותיו יקומו כאשר שאמר אלה הכתובים הקיצו ורגנו שוכני עפר. כי ידענו כי טל אורות מלך וע"כ וארץ רפאים תפיל כלומר תפיל המתים אל הארץ ואיך חושש כי ידעם אשר יחיו בכל: (ז) ויהיו מתוך נבלתי יקומון וגו' דברו דברו כי החפץ ענינים הודיע יחוקאל ע"כ בענין תה"מ. האחד כי עס שיבשו עלמותיו ככ"ל לא אבדו הקותיו. וזה מאמרו הנה אני פותח את קברותיכם אחר שהזכיר אמרם יבשו עלמותיו אבדו תקותיו והעני שזה היעוד הוא רק לישראל ולא לעם אחר. וזה מאמרו והעליתי אתכם מקברותיכם עמי. והשלישי שזה יקיה בעוה"ו כאשר היה והבטיח אהם אל אדמת ישראל והיא בעוה"ו. והרביעי שהמתים כבקולו ידע כ"ל מהם שזאל הוא אשר חי ומת וזמר חזר לחימו. וזה מאמרו וידעתם כי אני ד' כפתחי את קברותיכם והמתים כי ימי הישועה יארכו בעוה"ו וימותו על אדמתם לאורך ימים כלומר והנחתי אתכם על אדמתכם. ופאלה החפץ הענינים זכר ישעיהו מהם שלשה. האחד יחיו מתוך כלומר עס שיבשו עלמותיכם ככ"ל יחיו וזה לעומת הנה אני פותח את קברותיכם. והשני נבלתי יקומון שהוא מאמר מיוחד לבני ישראל המדברים בעדס לעומת והעליתי אתכם מקברותיכם עמי. והשלישי הקיצו ורגנו שוכני עפר כלומר שהמתים אשר יחיו וזכרו אה הראשונות כמי שמקין משנתו ויודע שהוא אשר ישן והוא אשר יעור מהשנה. וזה לעומת וידעתם כי אני ד' כפתחי את קברותיכם. ואמר אה"כ כי טל אורות מלך עד מה שבני ישראל אומרים יבשו עלמותיו. כלומר שאין הוכח מ"ק כי ימותם כפס הלמות וההרעבה בכל. ואמרו אורות הוא נגד מה שהם אומרים אבדו תקותיו כלומר שאין תקוהם אבודה. כי השוכנה הנפשית האביר בגופותיהם באורותיהם ככתחלה וישוהו הליהם כל כוחותיהם קוהם להם קוהם מוחס: (ח) אך נבלתי יקומון בו. סקברותיכם עמי. כ"ל. ור"ל נבלתי מרש ביחוד על ישראל כמו שפורס מלך עמי: (ט) והם ששה עשר כחות. אפס סגנאל"ל רומז על החפץ חופים והסאלה וכדעם כי כתחלה עס כמות וככעס המגש וכל אלה הם כחות גופניות ואין להם מציאות בזולת הגוף עיין לעיל מאמר שפי פ"ג ובביאורי עס אות יוד: (י) רבים טרבים מהם. כלומר מהמספר סרב משד הכמות בלמרו ישיי אדמת עפר. שזה כולל כל המין האנושי. יקומו רבים מהם ולא כלם. והם

ורבים, רוצה בו (ה) רבים מרבים מהם • והוא כן בעבור שאמר מישינו ארמת עפר, וזה כולל כל בני אדם, על כן יהד באמרו ורבים, ליהד בו בני ישראל בלבד. (יג) ומכנים לאמרו מקברותיכם עמי, ואמרו יהיו מתים • ואמרו עפר, עד שידמה ליבשו עצמותינו, יהיה כנגד כי טל אורות מלך • ואמרו יקיצו לזכות להקיצו ורגנו, ולהדמות אל וידעתם כי אני יי' בפתחי את קברותיכם • אבל אמרו אלה לחיי עולם ואלה לחרפות, (ג) אינו רוצה החלק המחיים עד שיהיה מהם עם בני ערן ועם כנחיהם, אבל רצה החלק העם אשר בקברות. והרבים ההם אשר יקיצו, הם להי עולם, והאחרים אשר לא יקיצו, הם לדראון עולם:

פרק הו' הוכאשר מצאתי הפסוקים האלה והדומים להם, השבתים היטב אתר כן ואמרתי, אולי יתכן לכתוב בפסוקים האלה סברות אחרות, עד שישוב ענין החיות המתים אל ענין החיות המלכים והעבדת המלכות, וצריך להנהיג המנהג הזה, והוא שהרמת השפל מענין השפלות אל ענין הגדולה והרוכמות, ידושה להרמה מן העפר. כמו שאמר (מסילס ק"ג) מקימו מעפר דל' ואמר יען אשר הרימותך מן העפר (מ"ב ה"ד). ודמה מי שהוא ציזוק ובערת למתים, כמו שאמר (מסילס פ"ה) במתים הפשי כמו הללים שוכני קבר ונו' ואבר עוד גשבתתי במת מלב ונו' (ס"ב ה'). וידמה השועתו מהענין שהוא לתחיה, כמו שאמר אשר הראיתנו צרות רבות ורעות תשוב תחינו ונו' (ס"ג ה'). ואמר עוד הלא אתה תשוב תחינו ונו' (ס"ד ה'). והתכוונתי עם העיון והחיוך, כי אם יתחייב או יבשר שנכבד פרשיות האלה אשר יש בהם תחית המתים על הדרכים האלה, (ה) עד שנעתקו ממשומם מבלי דוחק, שיביא אל זה, יתחייב ויבשר על הדרך הזה, לכבוד במצות השמעיות, וההנרות הקדמוניות, והאותות הנזכרות, סברות אחרות, עד שלא ישאר מהם דבר בפשוטו, אך יעתקו אל ענינים אחרים. (ג) ואדמה מהם קצת מן המצות השמעיות ולא יאכל המץ. אפשר שיסברו בו ולא יהיה ביניכם זנות מפני (ג) שדמה אותו בלחם אשר הוא המץ שאי אפשר שלא לדבקו כאמרו (השע"ז) כלם מנאפים כמו הנור ונו' מלוש בעק עד הכצתו • ואמרו לא תבערו איש איש • אפשר שיסברו בו אל תצאו למלחמה מפני שכבר דמה אותה לאש, באמרו (נמדנר כ"ה) כי איש יצאה מהשבון להבה מקרית סחון. ואמרו (דניס כ"ה) לא תקח האם על הבנים. יתכן לכבוד בו, כשהכבשו את אויביכם, לא תהרגו הזמנים עם הבהורים • כמן שאמר (השע"ז) כשוד שלמן בית ארכאל ביום מלחמה אם על בנים רוטשה • עד שלא תשאר מצוה שמעית. ומהנהגות הקדמוניות דברי הברואה, אמרו בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ. יתכן תקון ענין אומה מן האומות, כאשר אמר בהפסד ענין אומתנו, ראיתי את הארץ והנה תהו ובהו ואל השמים ואין אורם (וימס ד') ואמר בהשבת תקונה, כי הנני בורא שמים חדשים וארץ חדשה (יעמס ס"ה). וכן יסברו בתדשא הארץ דשא עשבי שלום הגופות, כמו שאמר (ס"ג ה') ועצמותיכם חדשא תפרוהנה. וכן ענף עושה פרי דמלך הגדול, כמו שאמר (יחזקאל י"ז) כהר מרום ישראל אישתלנו ונשא ענף עושה פרי ונו'. וכן יהי מאורות, תורה ונביאים וחכמה, כמו שאמר (מס"ו ו') כי גר מצוה תורה אור. גר לרגלי דבריך ואור לנהיבתי (מסילס ק"ט). עד שלא תשאר בריאה ממעשה בראשית, שלא תצא ממשומם של ענין אשר הוא הברואה והיצירה. ובספור האותות והמופתים, יסברו גם כן, ויבאו בני ישראל בתוך הים ביבשה, והמים להם חומה מימינם ומשמאלם, שבאו בתוך חיל פרעה, והם עומדים מימין ומשמאל יבשים. כי החיל

שביל האמונה

האומה הישראלית. והכח"ע נסיונם דיחל הכיח לדגומה. ורבים מנאפים מנחה • ורבים מעמי הארץ • מחיודים. רבים יחלו פני נדיב • (יא) ומסכים לאמר מקברותיכם עמי ואמרו יהיו מתים נבלתי יקומון. כ"ל וד"ל כי מה שחד ענין תהיה"מ לבני ישראל. הוא מסכים למח שאמר יחזקאל מקברותיכם עמי ולמה שאמר יעשיו נבלתי יקומון. שס"ב נ"ב ליהד הכוונה וכמו שתבאר: (יב) אינו רוצה החלק הבהויים בו. ר"ל שאין כוונת הכתוב שכלם יקיצו קצת לחיי עולם וקצתם לחרפות. ויהיה במלמד מוסב אל עם הייחוס אל העוה"ב. שאז כל ימינו אדמה עפר יקיצו. קצתם לחיי עולם כנ"ע וקצתם לחרפות כניחוס. כי כבר נבאר מסדר הכתובים שיהיה זה כעוה"ז. וע"כ הכוונה שרבים משינוי אדמה עפר יקיצו ורבים יותר מהם אשר לא יקיצו וישארו בקברות לחרפות ולד"ע ויהיה אמרו ואלה לחרפות מוסב אל העם אשר לא יקיצו לא על חלק מהמחויים וכאמור:

פ"ק (ה) עד שנעתקם ממשומם. כנ"ל (ב) וארמה מהם קצת. אינו קצח מסס לדמיון: (ג) שרמה אותו בלחם בו. שהכוונת דמה אם הזאת נלחם הגדק כסודר האופס. וכמו ש"ל"ה שלא לדבק כלחם

החיל ידומה למים, כמו שאמר בסנהדרים (יט"ג ו"ח) ולכן הנה יי מעלה עליהם את מי הנדר העצומים והרכים את מלך אשור. אף כפרעה עצמו אמר, במדבר יכה פרעה את עזה, כה אמר יי הנה מים עולים מצפון והיו לנהל שובך (ימיה מ"ו). ויטברו בידום השמש וירח עמד, (ד) בהראות המלכות ורוממותה, כאשר דמה חסרתה והלישתה כמא השמש, באמרו (מיה ג') וכאה השמש על הנביאים וקדר עליהם היום, ואמר עוד (ימיה ס"ו) באה שמשא בעוד יומם. ואמר בתקון זה והיה אור הלבנה כאור החמה וגו' (ימיה ל"ט). עד שלא ישאר מופת ולא אות שלא יצא מפשוטו ויכטלו. (ה) וזרע מי שחייב או משעיר לכבוד כפפור תהיית המתים שהם מושלים, מפני שיתכן שיטברו בם דרך אחרת שמתחייב לחיוב ולהמשיך לכבוד כפפור מעשה בראשית ובכל האותות והמופתים וכל המצות השמעיית עד שיישומם כלם משלים, כי אפשר שיטברו בם כברות, ואם יקבל זה על עצמו, יצא מכלל תורת ישראל, ואם ימאן לעשות כן, יכמל מה שהקשה עלינו בכמיהו בתהיית המתים:

פרק ו' ואחר כן התכונות כחורה בשירה אשר שמה לעד לו על בני ישראל, כאשר אמר (דברים ל"ב) למען תהיה לי השירה הזאת לעד בבני ישראל. ומצאתי בה זכרון תהיית המתים בעת הישועה, (א) והוא מביאה על סדר. כבר תחלה חסרו על עצמו, באמרו (סג) הלא הוא אבד קנך הוא עשך ויזננך, עד דם ענב תשתה חמר. ואחר כן כפר בנפשו ובחשם, וישכן ישורון ויבעט, עד מכעס כניו ובגותיו (סג). ואחר כן כפר קצפו עליהם וענשו להם, באמרו (סג) ויאמר אסתירה פני מהם אשבויה כאנוש זכרם. ואחר כן כפר המלתו עליהם (ג) בנכור האויב עליהם והתרוממו, באמרו (סג) לולא בעם אויב אנור. (ג) ומה שעתד לאויב מן הנקמה והשלוש, באמרו (סג) הלא הוא כמוס עמדי. ומהרמיו על עמו בעת רוב הולשתו ומיעוט זכרתו, באמרו (סג) כי ודין יי עמו, עד יהי עליכם סתרה. ואחר כן יעד בהגלותו להצילו ולגאול אותו, באמרו (סג) ראו עתה כי אני אני הוא. והשיב בזה על ארבעת מיני המכחישים. הראשונים מהם מי שאמר כי אין בורא. השיב עליהם באמרו, ראו עתה כי אני אני הוא. ומהם מי שאמר שהוא בורא אך שרף עמו. השיב עליו ואין אלהים עמדי. והשלישי מי שהכחיש תהיית המתים. השיב עליהם באמרו, אני אמית ואחיה. (ד) ובעבור שידע שיתיה מי שיאמר, כי רוצה כאמרו אני אמית ואחיה שהוא כמית דור ומחיה דור אהר אהריו, חבר אליו סחצתי ואני ארפא, לברר אצלנו מי כאשר הנרפא הוא אשר טהן כן המחיה הוא אשר המית. והרביעי מי שהכחיש ההשכון והעגש. השיב עליו באמרו, ואין מידי מציל. ואחר כן סדר שאר עניני הישועה, באמרו אם שגותי כרך הרבי. אשכיר חצי מדם. הרנינו גוים עמו. וכל זה בעולם הזה, (ה) כאשר פרשתי ובארתי:

פרק ז' ואחר כן לא נמנעתי מהקור כמוצא הדי', אשר הוא העתקת הנביאים וקבלת החכמים. אמרתי אולי אמיצא בו (ה) תשובה על תהיית המתים, כי דבריהם ז"ל מלאים מזכרה וכפורה, (ג) וראיתי לזכור מהם דברים מעטים, תהיית מצות

לוח

שביל האמונה

הלחם כמור הנוער מאופה. ולא יסבוח הסגור ממלכתו כ"ח מלוח בנק עד חמלמו כי אין לו מה לאסוף אז כן גם לב הטוף צוער כמור וז"ל לו לפנות מחזקו כ"ח כאשר לא ימצא עם מי לגות: (ד) בהראות המלכות ורוממותה. ר"ל מהם"כ וידום הפתם הנאמר אלל יב"י. כעווה ממנו שהתחילה מלכותו להסתלות ולהתחזק וכמו שמתאר והולך. (ה) וזרע מי שחייב בו. כלומר ומהרעותו סמיכות למי שמחייב לו משעיר לכבוד בענין חס"מ. הוא סיחויב לכבוד גם בעתשה כדלפיה וכלל הנסים עד שילא מכלל ישראל. עיין לעיל פ"ב וביאורו ע"ס חז"ל מה שהכחיש בעם הרמז"ס ז"ל בזה:

פרק ו' (ה) והוא מביאה על סדר. שמתרם תחלה את אשר יקרה אולם בחס"ס. ושח"כ ירחס כעולה איתם וינחלם מיד לויכיהם ויחיה את מהיחס ושאר עניני הישועה. וסדר דברים יעד שכל זה יהיה בעוה"ז: (ג) בנבור האויב עליהם והתרוכבו. שיאלמו האויבים ידיו דמם: (ג) ומה שעתד לאויב בו. כלומר מה שיקום הסאוויבים וישלם להם לעמוד בעוה"ז. כאמרו הלא הוא כמוס עמדי כו' כי קרוב ויס אידם וחס עמידות למו. ובעבור שכל הפרשה על סדרה היא בעניני הטו"ס? אחר כזה וחס עמידות למו. ועיין ספ"ח מהמאמר החמישי: (ד) ובעבור שידע שיהיה בו', כמו שאמרו חז"ל (מסכתין ג"ח) חיי אמיס ואחיה. יכול שהיא מיסה בלחד והייה בלחד כדרך שהעולם נוהג. ת"ל מחליט ואני ארפא. מה פעילה ורפואה בלחד. אף מיסה וחייה בלחד. מלחן חסוכה לאומרים חין חס"מ מה"ס: (ה) כאשר פרשתי ובארתי. שהדברים הם כסדר רלופים זה אחר זה וכלם בעוה"ז:

פרק ז' (ה) תשובה על תח"מ. כ"ל אולי יש כדברים שהעוה על ענין חס"מ בעוה"ז: (ג) וראיתי לזכור

לוח בעבור מה שרבו, ומשאלות המלאים להם על הענין הזה, והשיב כל אחד מהם כפי דעתו מה ששאלו אותם עמי ארץ שבועטנו, והשיבו אותם על דרכים רבים. (ג) אבל אומר, מפני שאמר הכתוב: מלאכי יי' הנה אני שולח לכם את אליה הנביא, ואמר עוד (מקס"ה) והקימונו עליו שבעה דועים ושמונה נסיכי אדם. שאלו על גלה הו' רועים מי הם? (סוף ל"ב) ואמרו קבלנו, דוד באמצע, שת ומתושלה מימינו, אברהם ויצחק ויעקב ושה (משמאל) ושאלו אותם יוד (ש"ו) על ה' נסיכים מי הם? ואמרו קבלנו, ויש שאלו ושמאל עמוס צפניה חזקיה אליהו ומושיה, והנה אמרו בפי' שהמתים יעמדו (ד) בעת הישועה, ואמרו עוד קבלנו, כי מי שישות בז' שני גוג לא יעבוד בתחיית המתים, כי היא גוהגת אצלם מנהג הקריאה הקדומת לתנונה, שמי שאוכל בה אוכל בחתונה ומי שאינו אוכל בה אינו אוכל בחתונה, וכן אמרו (ירושלמי ספ"ד דשמיטת) אמר ר' יונה המת בז' שני גוג לא יזכה לימות המשיח, וסימנך (ה) דעביד פרטנמיא אכיל משתיתא, ואמרו עוד מי שכבר בתחיית המתים לא יהיה לימות המשיח, אעפ"י ששאר מעשיו טובים, מפני שהוא מדה כנגד מדה, מי שכופר בדבר מועיין אותו ממנו, כמו שהיה מענין השליש של יהורם בז' אחאב, מפני שהכחיש דבר אלישע ומה שכשרם כו' מהשוכע אחר הרעב הודיעו שלא יהנה ממנו, אבל ראה אותו בעיניו ומשם לא יאכל, כמו שאמר (סאנדנ"ל) הוא כבר בתחיית המתים, לפיכך (ו) לא יהיה לו חלק בתחיית המתים; שכל מדרותיו של הקב"ה מזה בנגד מדה, שנאמר (מל"ג ב' ז') ויען השליש אשר למלך נשען על ידו את איש האלהים וגו' ויאמר הנך רואה בעיניך וגו'. ואמרו עוד מי המתים יעמדו בתקריבם, ואמרו (פ"ט) (ז) עתידיים הצדיקים לעמוד בלבושיהם, ואין השבת בגדיהם ויהר קשה אצל השכל מהשבת גופותיהם ורוחותם (ח) וכאשר פשט באומה הפליגו בתקריבם, עד שהביא זה הדבר לירי רעה גדולה, שכל מי שלא היה ירו משנת הגיה מחו וברת, עד שתקן רבן גמליאל (מ"ק ב' ז) וצוה שילבישוהו שני בגדי פשתן מנהצין, (ט) ונהגו כל העם אהריו :

פרק ה' ואחר שדקדקתי אלו הירקוקים, התעסקתי לחקור על סעופי האמונה הזאת ופארותיה, וראיתי לכתוב כמה שגורמן לי מהם י' שאלות, ואשיב עליה מהכתוב והשכל והקבלה. השאלה הראשונה, אם ישאל שואל מי ומי יהיו מן האומה בעת הישועה? אשיב ואומר כל צדיק ובעל תשובה. כי מי שימות מבלי תשובה (א) הוא מהענושים, (ב) וכן ראוי בשכל, כי כבר הכטיה הכורא את השב שיקבלהו, בבתובים רבים. וכבר התחייבו כל אלה המועדים לכל שב מדברי רז"ל (סוף יומא), אחר שמנו מיני החטא ושמום ד' מעלות, עבר אדם על מצות עשה, ואחר כן עבר על מצות לא תעשה, ואחר כן בריתות ומיתות ב"ד, ואח"כ מי שנתהלל בו שם שמים, ואמרו אח"כ (ג) או יבול

שכול האמונה

לכור מהם ב'. ר"ל מכל דברים ז"ל אשר כבו מאוד בזה הענין; ומתשובותיהם הרכות אשר הבינו לפלסטי ולעמי הארץ על פלומיהם יונד רק דברים מוטעים להיות למזכרת לוח הענין של מה"מ שיהיה בעוה"ז: (ג) אבל אומר מפני שאח"כ ב'. אפטר פתח"ל רומו לוח שאמרו (ירושלמי ספ"ב דשקלים) מה"מ מניח לוד אליה זכור לסוב דכתי' הנה אני כי וגו'. הרי שמה"מ יהיה בעת הישועה ומתערה אליה זכור לסוב ולא בעת הולאת אל הטוב"ב: (ד) בעת הישועה. ולא בעוה"ב: (ה) דעביד פרטנמיא כו'. פרטנמיא היא הסעודה שעובין לפני החטא. ומשמית היא הסעודה שעושין בעת החטא. ומי שאינו אוכל בסעודה לפני החטא. כבר הוא סימן בידו שלא יאכל גם בסעודה אשר בעת החטא. וכן מהם בז' שני גוג הוא סימן בידו שאינו זוכה לראות בישועה וע"כ לא יעמוד בתמים. הרי שהמה"מ היא בעת הישועה אחר ז' שני גוג. ובספר ההוב"פ אמר שלם ימים ימינו הסורקן לכל ימים בעוה"ב: (ו) לא יהיה לו חלק בתחיה"ם. כלומר שיהיה מאלה אשר לא יקונו לימות המשיח וישאר בקברות לתרפות ולדלוון עלם. ועיין במאמר השביעי פ"ד וביאורי אות ס'. ובפרק טעמי שם וביאורי לוח זיין וחבין: (ז) ואמרו עוד כי המתים יעמדו ב'. כבר ידעת כמה שהעיוותך כי הגאון! דרכו להלעי חתלה מה"כ או מאמר חז"ל כלפני הערכי והמ"כ מביא לה"ב או המאמר עלמו: כדי שיכתי הסמון. והמעמיק הנאמן בהעמקו לא ראה לעולם יד להוסיף או לגרוע מאותה עם שכלפון העברי אין זוכך לככול הדברים: (ח) וכאשר פשט באומה ב'. כלומר שהסעודה האמונה הזאת כחלומה שהלדיקים עתידים לעמוד בלבושיהם. פלגו לעשות לחמיהם חכריכים יקרים ומטובים. וכ"ז יעיד שהמה"מ היא בעוה"ז אשר המלפוסים הם נלרכים בו לכסוף מערומיהם: (ט) ונהגו כל העם אהריו. להלביש את מה"מם כק בני בניו ששמן מנוהלים:

פרק ה' (ח) הוא מהענושים. כלומר מאותם אשר לא יקונו וישאלו בקברות לתרפות ולד"ע: (י) וכן ראוי בשכל. הסכל מתייב כן שם הכעלי חפוצה עתה בתחיה עם הלדיקים יחד. כי כבר הכטיהם ככורא יח' שיקבלם בתשובה: (ג) או יבול שבפרה לו מיתתו ב'. כלומר סואיל ומיתתו כפרתו

יכול שצפרה לו מיתתו, ת"ל הנה אני פוטה את קברותיכם. והנה נתחייבה תחיית המתים לכל שב, ואני אומר כי מעט הם מכני עמנו שמתים מבלי תשובה. והב' הימותו אחר בן? ואשיב בו לאימותו, אבל מעתיקים אותם מימות המשיח אל נעומת העולם הבא. וזוה ארז"ל (סנהדרין י"ג) מתים שהקב"ה עתיד להחיותם, שוב אינן חוזרים לעפרן. והג' התביל אותם הארץ? ואומר (ד) שמעת שיצאה אומתנו לבני העולם אלפים וזאתים שנה, ועוד יהיו (ה) כמו שנים ושלושים דור, (ו) כל דור ק"ב רבבה אנשים ונשים על דרך הקירוב. ואם נאמר אם (ז) כלם שוים וכלם יחיו, אין ממלאים מן הארץ כי אם חלק במאה וחמשים חלק, על שגשים לכל אחד יותר מד' אמה למקומו ולזויעתו ולדרכיו (ח) ולבהמותיו. וזוה זה כי כל אנשי הדורות יהיו מאה ועשרים רבבה בשנים ושלושים על הקירוב, ויהיה הכל שלשת אלפי רבבה וששנה מאות וארבעים רבבה, וכאשר נזוור להם מן הארץ כאתים פרכה על מתים, אשר הם חלק במאה וחמשים מן הארץ, ונמדוד אותם אמות בכל פרסה שלשה מילים, וכל טיל ד' אלפים אמה, וכל אמה אשר היא אמתים וחצי ושליש, ויהיה לכל אדם רחב במקומו (ט) רפ"ח אמות, ואי זה דבר יש בו שיתבלבלו בו החכמים. והד' אם יבירום אנשי ביתם וקרוביהם מן החיים? ואומר כי הנביאים והרועים והנסיכים בשמתחייב שיבירום בני האדם, יתחייב לעמת זה שיבירו קצתם את קצתם ושיחובר כל אדם אל שבטו, כאשר הוא מכוון (י) בכדור השבטים בספר יחזקאל וזולתו. והה' מי שימות מהם והוא סוכא או סכונל מאכרו או בשאר הפגעים והמומין מה יהיה מעניו? ואומר, שיחיה תהלה ביום ההוא עד שיבירוהו בני אדם שהוא הוא, ואחר כן ירפאהו הכורא ויהיה אות גמורה. בב"ש רז"ל (סנהדרין י"א) עומדין במומין ואחר כן מתרפאין, אמרו, ועל כן הקדים אני אמרה ואחיה בהצתי ואני ארפא, וכבר אמרו אז הפקחנה עיני עורים ואוני חרשים תפחחנה או ירלג כאל פסח וחרון לשון אלם (שם) והששית אם יאכלון וישתון וישאו נשים? ואומר כן, כפי שבן הצרפית אשר חייהו הכורא על ידי אליהו, וכן השונמית על ידי אלישע, אכלו ושתו, ויתכן שנשאנו נשים (יא) והשביעית איך יערקו אל העולם הבא אשר אין בו אכילה ולא בעילה וכבר נהגו כס בעולם הזה ויהיו? ואומר, (יב) כמו שנהג מיטה רבינו עליו השלום האכילה והשתיה והבעילה, ועמד בלעדיתהם ארבעים יום כהר סיני שלשה פעמים וזוהי כמו שכתוב בתורה והשמעונית כיון שהמחויים כימי הישועה הם מונחים לבחירתם בעבדה

שובל האמונה

ספרנו יכול שלא יעמוד בחי'. ת"ל הנה אני פוטה וגו', כי הולל פעם חסונה שימוח ספרה לו יכול לחיות מעשה: (ד) שמעת שיצאה אומתנו בו'. ב"ל משפ שיאלו בני ישראל ממלכים שיסיה אז פנו ב' אלפים תמ"ח לניניה עד השנה אשר כתב כס הגזל"ל את ספרו זה ס"סא פנח ד"ל סל"ג. כמבואר בסוף הסאמח הראשון. הוא שני אלפים ורמ"ה פנים. והגאון ז"ל השמים הם הפוספ הקטן ס"סא מ"ה וכלנו נמלה ועוד. כ"ע"כ אמר אלמים ומחיים שנה ועוד: (ה) כמו שנים ועלשים דור. כל דור שבעים פנה. תכפיל מספר הפגעים במספר ל"ב. הם כ"ל ור"מ פסוה המש מהמספר אשר אמרו וע"כ אמר כמו שנים ושלושים: (ו) כל דור ק"ב רבבה. לפי הספן שפסי ריבוב זכרים שיאלו מפלרים: (ז) כלם שוים וכלם יחיו. לפי מה שאמרנו כי המעט הם מבני עמנו שמתים מבלי תשובה: (ח) ולבהמותיו וזולת זה. כלומר וכלר הנרכים: (ט) רפ"ח אמות. לפי הנדאה בספקס הראשונה אין זה הספן מדוקדק עד סכרד יסכן כסירושול מעמדות יום פסי בסמוק פרו וכרוב על דברי הגזל"ל הלה שבקס הגמורת רבים פליס פוליס כהוגן ולפטר אפסל כס פסוח מהספורים, ובעצמה כי מדה הלכך אשר הוא דעה קדומה וגם הפסס ו הגמל והלמה כס מדוח קדומה. ועוד כי בטוונותו כרכו יאלו עוד מימי הגאון ז"ל עד היום קרוב לפעט מלות ומחסי פנה. ע"כ לה העממתי עלי טורת משה הספן. והנחמו כמו סהול. וכבר הלךך צוה הכר המבי"ס כספרו ביה חלוקים פטר היסודות פ"ט עיי"ש: (י) בסידור השבטים בו'. לפון הכר המבי"ס כספר הנזכר. והראיה מספר יחזקאל הוא משה סהוכרו פס כסוף יחזקאל גבול כל הפגעים העמידים. כל גבול יהיה ויכר לגבשו אשר נראה כי כל בני שבטו אשר שיקומו בחיים, יהיו לגב אחד ובכך אחד ירכים זה לזה. וכיון שכל אחד ימוכר אל שבטו י יכרו קהה אח קהה לאכ ולאכ ולכן ולגם וללח וללחוס ולשאר קרובים בו': (יא) והשביעית איך יערקו בו' כלומר לפי מה שאמרנו שצופה סהלה הצניה שהמתים אשר יהיו יוסיפו למות. אבל יעמקו מיומם המטים אל נעומת העו"ש. איך ה"כ יעקרו הגופות מהעו"ס אשר היה בו מדרכס ללכול ולסמות ופטר הכרכים אל נעומת פסו"ס אשר אין בו לא אכילה ולא פסו"ס והפטר וחיו: (יב) כמו שנתה ברע"ה בו'. לפון הכר המבי"ס כספר הנזכר. ועס כי שקול משה כנגד ישראל. ואם הוא עמד כהר ארבעים יום בלא אכילה ושמים. מי כמוהו נאזר בקדושת סוף. עכ"ל נפון סתמים שיכתבל רוב ילד"ר מכל האנשים הקמים בחיים. כל אחד מהם יוכל לזכך גושו. עד שנלחיות ישי

בעבודה שמא יכדורו במרי ולא יהיו בעולם הנמול (יג) אישיב בזה, שמשויבים כל עמנו המון המאמינים כענין הצדיקים בעולם הבא, כיון שהם כוהרים בעבודה ולא במרי שמא יבחרו במרי? ואומר, כי היודע מה שיהיה קודם שיהיה, לא הבטיח הצדיקים שבעולם הבא כנסול המתמיד אלא לדעתו, שהם כוהרים בעבודה ולא במרי, כן אומר אחר שהוא יודע מה שיהיה, לא הבטיח תהיית המתים לצדיקי ישראל, עד שידע כי כימות המשיח יבחרו בעבודה לא במרי. והתשובה, אם יש להם על העבודה היא אשר בימות המשיח נמול? ואומר כן, (טו) באשר יש לצדיקים בעולם הזה נמול על עבודתם, כן יהיה לאנשי ימות המשיח נמול על עבודתם, שלא יתכן שתהיית עבודה שאין עמה נמול. (טז) ובאשר יש שם לצדיקים תוספת על מה שראוי לזכותם הקודמים, כן מה שיעשו בימות המשיח תוספת על מה שראוי לזכותם הקודמות. והשאלה העשירית על העם אשר בהם הישועה בחיותם, (יז) מה יהיה מענינם? וכן הילודים בזמן הישועה? ואשיב, בעבור שהכתוב לא דבר בזה ולא רבותינו לא קבלו בזה קבלה, נחלקו בזה על שלשה דרכים. יש מי שאומר שאין מתים כלל, ונתלה באבדו בלע עבודת הנצח. ויש מי שאומר ימותו ויהיו כדרי ההשתנות עם המתוים ההם. ויש מי שאומר יהיו שנים רבות וימותו ולא יהיו עד העולם הבא. ולבי (האלהים ישייך) נטוה אל זה המאמר השלישי, מפני שלא מצאתי תהיית המתים הובטחה בימי הישועה, אלא למי שהיה בגלות. ולא ראיתי להוסיף על זה דבר מלבי, כל שכן שהעלה בתחיית המתים אשר מתו בגלות, היא שלא תמנע מהם זאת הישועה הגדולה, (יח) אבל מי שראה אותה מן החיים והישרים, כבר הניע להפצו. אך ימיהם יהיו ארוכים, כגון ארבע מאות שנה והמש מאות שנה, עד שיהיה המת בן מאתים בדור ההוא, כמו שכתב בדור הזה בן עשרים, כמו שאמר (ישעיה ס"ה) כי הנער בן מאה שנה ימות והחוטא בן מאה שנה יקולל. (יט) ומי שהמא על בני אדם והוא בן מאה שנה יקולל, ויהיו הימים בימי הגנבים והגנמעים הגדולים, כמו שאמר (עז) לא יבנו ואחר ישוב לא יעמו ואחר יאכל כי בימי העץ ימי עמי ונו' :

ובאשר

שביל האמונה

יעקב אל עבדו"ב ויעמוד בלי אכילה ושתיה ושלך זככי הגוף ע"כ. וכיוצא בזה הם דברי הרבניו בחיי ז"ל בספרו בד הקמה סוף א' כלל. בביאור דברי חז"ל מה הקב"ה ע"ן את כל העולם כולו. אף הנשמה זנה את כל הגוף וז"ל אף הנשמה זנה את כל הגוף כלומר זככה שלא ע"י מאלו ומשקה. כי כשהוא ניוונה מזון חטונג הסגה יש לה לה להמטיד הגוף ולזנוג ימים רבים כפי שזיוון מרעה"ה כבר ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכל ומים לא שתה. ק"ו הוא את הגוף הוא ממטיד את האשף בחובו בסבת מזון הגוף ע"כ"ל שיש סח לגפש להמטיד ולזון את הגוף כסבת מזון הנפש. וכן מלעי נאלושו שיהיה נפשו ניוונה במזון הנפש שהוא המת האמתי מלעדי סבות אמלעות והלך ארבעים יום כעמט מזון גופי בו' : (יג) אישיב בזה שמשויבים בו' . ר"ל השוכח זאת השאלה היא כחשוכה שאלה אחרת דוגמתה. והיא שמשויבים המון בני ישראל כענין העבודה אשר יעבדו הצדיקים את בוראם בעוה"ב. וכמו שמבאר לקמן במאמר הששי פ"י שגם בעוה"ב יהיה לאלוקים עוה"ב עבודה. וכיון שהצדיקים בעוה"ב יהיו נומרים בעבודה בנחירה חספית. כי לא יתכן שיהיו מוכרחים א"כ שמא יבחרו במרי ולא בעבודה ולאומרים כי היודע מה שיהיה בו'. כן אומר גם לוי כחשוכה השאלה הזאת כי אחר שהוא יודע מה שיהיה לא הבטיח בו' (יד) ואומרים כי היודע מה שיהיה בו' . כז"ל וכן העתק בספר בית אלוקים להרב המצני"ס שם. ודבריו הם כדבריו השאלה לא זמית להבינים : (כו) באשר יש לצדיקים בעוה"ב נמול על עבודתם. כז"ל לדעמי ור"ל כמו שגם שוים כענין בחחירה כמבואר בחשוכה השאלה הקודמת. כן הם שוים כענין הנמול. כי לא יתכן שיהיה עבודה ואין עמה נמול. וכמו שזכר הגאון"ל חם זכריו אלה לקמן במאמר הששי פ"ו. והרב המצני"ס שם כספר הזכר פירש כענין אחר. ולא ידעתי לסוף דעתו : (פז) ובאשר יש שם לצדיקים תוספות בו' . ר"ל וכמו שיש לצדיקים שזכר עבודתם בעוה"ב נוסף על שזכר עבודתם הקודמת בעוה"ז. כן גם שזכר העבודה בימות המשיח נוסף על שזכר העבודה אשר עבדו אותו ימי' כסם מוחס כאלוה פזורים ונלוהם : (יז) מה יהיה מענינם. האם יעממו טעם מימה וקבועה : (יח) אבל מי שראה אותה מן החיים הישרים בו'. כז"ל ור"ל כי אחר שכל עיקר התמים הוא כדי לראות את הישועה הגדולה אשר בכלל עוה"ב רבות רבות. א"כ מי שיראה את הישועה מן החיים הפשטים כבר הניע להפצו ואין צורך להמיווה עד עוה"ב : (יט) ומי שחמא על בני אדם בו' . ר"ל מי שיחמא על בני אדם ועיז פניו נגדם וכיוצא. והוא בן מאה שנה. יקולל ויוזף בנערה כדכך שעושין לנער קטן. לנהוג בו קלות ולקללו בני שום נשיאת טנים. אף אם יחסא רק דבגדים נגדם. וכן הם דבריו בביאור בספר החמה והפדום. והוכרח לזה כי לא יתכן שיהיה שם חוסא לד' כמבואר במאמר השמיני פ"ו עיי"ש :

שקלומה

פרק ט ובאשר עמדתי על הרברים האלה, רציהים בלבי לאמונה, וכתבתים על ספר להיות לבני ישראל לבטחון, והוא שראיתי (ה) שהאומה תתישב בהם בעבור שבעה דברים. מפני שתהיות המהים ארת גדולה מאותה הבורא הנגלות, ובבטחון בחיותה הוכפת בהאמין ביבולתו, וכי כל הנביאים מתקצצים בה. והנה אנחנו היום מתאווים לראות אחד מהם, כל שכן בלם, וכל המלכים הצדיקים והחכמים הגדולים יתקבצו בה, עוד אשר אנחנו נבכפים לראות אחד מהם, ושקרובי כל א' מהם אשר התאבל עליהם ודאנ להם, יתכרם ויראה הכן אביו, והאח אחיו, והאחוב אוהבו, והחכם ותלמידו. ושאר הקרובים. והרבה לדברי הנפש אשר הנפשות תלויות בהם, יגלו לנו בשיחיו. ויכפרו לנו מה שעבר ומה שהיה, מאיכות ענין מותם ושכרם וקונם. ושכל דורות בני ישראל אשר הם הרבבות אשר הקדמותי זכרם, יבאו יחד ויהיה לקבוצם ההוד וההדר הגדול. ושהוא סבה מחיבת להאמין בעולם הבא יותר, שנאמר כמו שיתקיים זה המועד, יתקיימו כל מועדי העולם הבא, ונקוה אותם על דרך הבהינה. כמו שאמר (שם כ"ג) ביום ההוא הנה אלהינו וזה קוינו לו ויושיענו. ומה נכבד מועד, יתקבצו בו כל אלה הטובות הגדולות. ואלה הטובות חייבו אותי לקיים אמתתו, ולהועיל לאומה ולהישירה בו ובקשתי שאזכה להיות מן הרואים (ג) בחיות או בתהיות נמול על הישירי ויתברך האל הנאמן במועדיו וישתבח:

נשלם המאמר השביעי מן הספר :

שביל האמונה

פרק ט (ה) שהאומה תתישב בהם בו. המשך דבריו ככלל. כי ע"י האמונה בחס"מ תשיש דעת האומה בעבור שבעה דברים. האחד מפני שחס"מ הוא ארת גדולה. וכאשר יבין בני אדם צושים בחיותה. יוסיפו אמונה להאמין ביבולתו ית'. והשני כי אז נזכה לראות כל הנביאים יחד. מה שהיו לנו מחלטים לראות אחד מהם ולא נוכל. והשלישי כי חס"מ לראות כל המלטים והצדיקים והחכמים מהקב"ה יחד. מה שהיו לא נוכל לראות אף אחד מהם. והרביעי שיבאר הנורא ית' המחיים עם החיים יחד. וישני לכל אבות על בנים ולב בנים על אבותם ויראה הכן אביו כו'. והחמישי כי אז יתגלה לנו הרבה מהשמיים הנשפכים אשר יספרו לנו הממונים. כמו איכות המוס והעסק והעונות וקונם בחמיה וכוונת. והששי שישמרו האדם בנפשו הבוד והבוד אשר יהיה אז נקיטין האומה. בהתקין כל הדורות יחד קבל גדול מאוד לחלפים ולרכבות. מלבססי יקר וגדולה הוד וסדר ונבדו רב. ישמחו וילכו לבנות הרואים * והעלתה כליות המחמשים יברועעו אף יסירו. והשביעי כי זה סבה מחייבת להאמין נס ביעודי העוס"כ. ונקוה לתם ע"ד הבחינה כאלו הוא בחון ומנוסה אלנו שאין מקומנו אבודה בשום פנים ואשר קוינו לו הוא הושיענו. ונקוה כי עוד עליה ונשמחה בישועתו לעוס"כ: (ג) בחיות או בהחיות. בחיים חיותו כנסת אמות. או עכ"פ אובה ואלה ה אחריו המוס וסיה זאת נמול לי על מה שאני מייפיד אח בני אדם להאמין בזאת החמיה האמתית: **אמר המפרש**. בעבור שספר החיים והפרות המוחס"כ לארדנו הגאון ז"ל. אף בו כל חס"מ לעומת המאמר השביעי הזה. כ"ל השאלה השנית והשמינית שהם בו באופן אחר ממה שהם בזה המאמר. ע"כ אמרתי כי טוב להעתיקם הנה וז"ל סס. שאיה ששים. כיון שיחיו המחיים ויבכשו להדם ולקדם. הידע כל איש ואיש את חס"ו. השוכה שאלה זו כהשוכה שאלה מי ששאל (עין דה ע' ע"ב) כיון שיחיו המחיים. לריבים למי דה אז לא. ונשיב כי במקום שמה רביע שומד אף לנו רשות להודות לשני. ובלי ספק כי משה רבינו ושאר הנביאים יחיו בימים של משיח והם יודו לנו האסור והמוחר וישיבו לנו על כל אלו השאלות עם שאר פסיקות שיחיו. ואם יאמר האדם כסם שלא יתה בישועה הראשונה חמיה. כן לא יהיה בישועה השנייה חמיה. נשיב לא היה בגאולה הראשונה חמיה לפי שלא נוד השי"ת על אש"מ חמיה לבניו. אלא ב' דברים נוד עליהם. ונס הבין אשר יעבורו דן אנוכי ואחרי כן יאלו ברכות גדול. אבל בגאולה השנייה כבר קבל ועבר ד' לנו להחיותנו ולהשיבנו על אדמתנו. ובשכל כמה דברים לא היה בגאולה הראשונה חמיה. הראשונה לפי ששעבוד הראשון היה קל וזעיר מאוד לפי ערך גדלוה וכדמות השעבוד האחרון. השנית לפי שק הראשון היה מעט וקם ממה שיחיה הקן האחרון. השלישית מפני ששעבוד הראשון היו בלם יושבים במקום אחד והשעבוד האחרון אנו שרוים בכל העולם. לכן השעבוד היה קם ודק. שם הקב"ה נחמתי מועטים וקלים מבלי חמיה. אבל השעבוד בלם מלשערים ביוחר. רלוי כשהיה נחמתי מרובים ולכן שם בגאולה השנייה כמה נחמות יחירות על הראשונה. והח"מ אחת מהם. ובוד יש חוספוט יחירות. ובגאולה הראשונה פיו שומעים הנבואה מנביאים ובאחרונה נחיה כלנו נביאים. ולא עוד שלא נחיה לריבים ללמוד זה מזה את האסור ואת המותר שנאמר ולא ימדנו איש את דעו. ואחר בגאולה הראשונה היה שעבוד ובגאולה השנייה לא היה עוד שעבוד ממה שום האומה כדכתיב ולא יעבדו עוד רעים. שאלה שמיית. כשיחיו המחיים היו כלו לחפוא אלא הם יוכלו לחפוא כבר הם מוכרחים. ואם יוכלו לחפוא מה יהיה משפטם ודינם. סימוח ד' על מוס אלא לא חשובה ששוכה שאלה זאת מחכאר עניה בחשבות שאלה שאלות עמוקות כמדומות

בגאולה האחרונה :

פרק א אמר יהודה בן שאול, אמר המהבר. הודיענו אלהינו על פי נביאיו שינאלנו קהל בני ישראל מן העוני אשר אנתנו בו, ויקבץ נפוצותינו ממזרח וממערב מצפון וים, ויביאנו אל עיר קדשנו וישכיננו בה, ונהיה סגולתו ונחלתו. כאמרו נזכרים (ח) הנני מושיע את עמי מארץ מורה ומארץ מבוא השמש והבאתי אותם ושכנו בתוך ירושלים. והרחיבו נביאיו כענין הזה, עד שכתבו בו ספרים רבים. ולא הגיעתנו הידיעה הזאת מהנביאים האחרונים בלבד, אבל מהנביא הראשון מרעה עמדנו על המועד הזה, שאמר בתורה (דברים ל'), ושבי יי' אלהיך את שבותך ורחמך. ושאר מה שכתוב בפרשה עד סופה. והעמידו האותות והמופתים על זה וקבלנוהו. והסתכלתי בענין הזה בדרך העיין, (ה) ולא היה בו דבר שצריך לדרק ולחלק, כי אם ענין אחד אומר אותו באמצע המאמר הזה. אבל שרש הגאולה הוא הייב כפנים רבים, כהם קיום אותות אשר החל וכשר בהם. והאותות אשר יתקיימו לישיעה, וזולתו מהנביאים אשר בשרו בהם, ושהשולה אותם משלימים בלי ספק. כמו שאמר (ישעיה מ"ד) מקים דבר עבדו ועצת מלאכיו ישלים. ומהם שהוא צדיק לא יעול. וכבר הביא על האומה הגולה הגדולה הזאת אצלנו הארובה, ובלי ספק כי קצתה לעונש, וקצתה לנשיון, (ו) ולכל אחד משני הענינים מדה בתכלית, ולא יתכן שיהיה באין תכלית. וכאשר תכלה, יתהייב שירפו מאלה, ושישלם גמול אלה. כמו שאמר (פס מ') כי נרצה עונה כי לקחה מיד יי' כפלים ככל הטאתיה. ומהם שהוא נאמן בכל מועדיו, ויקים דברו ויעמיד כצותו, כמו שאמר (פס) יבש הציר נבל ציץ ודבר אלהינו יקום לעולם. ומהם שנקיש המועדים האלה למועד הראשון שיעדנו בהיותנו במצרים, שיעדנו שידין את לוחצינו ומעבידנו ושיתן לנו רכוש גדול בלב. והוא אמרו (בלשון מ"ג) וגם את הגוי אשר יעבדו הן אנכי ואחרי כן יצאו ברכוש גדול. וכבר ראו עינינו מה שעשה לנו מקריעת ים סוף והבסן והשלו, ומעמד הר סיני ועמידת השמש והדומה לה. כל שכן שיעדנו בדברים הגדולים העצומים מהטובה וההצלחה והגדולה והנצח והכבוד, אשר שמם כפל מה שהגיענו מן העוני והשפלות. כאמרו (ישעיה ס"ה) תחת בשתכם משנה ובלמה ירונו חלקם לבן בארצם כשנה יירשו. ודמה מה שעבר עלינו לרגע קטון, ומה שיגמלנו עליו רחמי הגדולים. כמ"ש (פס נ"ד) ברנע קטון עזכתך וברחמים גדולים אקבצך. (ג) ועל הנסיון והבחינה במה שעבר, הוא עתיד לעשות לנו כפלים על מה שיעדנו, מה שלא יוכל לכתרו מהרה. כמו שאמר (דברים ל') והמיצר והרבה מאבותיך. ובעבור זה שונה לנו זכר יציאת מצרים במקומות רבים מהתורה, ומזכירנו מה שראינוהו. ואם נשאר דבר משה שעשה לנו כנלות מצרים שלא הזכירו בפיו בגאולה הזאת, הוא כנגם התת מאמרו (מ"ס ז') כימי צאתך סארין מצרים אראנו נפלאות. ועל כן אנהנו טובלים ובוחלים

שביל הארובה

המדומה לזה. אשר נזכיר לפנינו פסיקס אחד לאחד והכל שב אל אחד. הראשונה בסופו של העו"כ"י סיוכלו בני חים למרוד בו. השנים השולל בעד הגוילים אם יוכלו להוסיף על דברי אלוקים ולחסר מהם או לאו. השלישית השולל בעד המלאכים סיוכלו למרוד בגודם אם לאו. ושיבי ונאמר כיין פנחכר לנו שהקב"ה יודע כל דבר הפתירות ומבין כל תעומות רצוי עלינו שנאמין שש"י יר מלאכים אשר הם יודע בהם שלא יוסיפו ולא יחסרו על דבריו. גם הקקין את נעיונות החיים לנגד למי שהוא יודע בו שהוא אוהב יחידו ועבודתו. ובחר ב"כ לחשי היפועה מפני שנראשית היה חוקר תכלית מתי"הם שלא יבחרו בדופי שאין דבר נעלם ממנו ואין נסתר מעד עיניו. לכן נחר בהם לפי שודע שלא יחש לפניו לעולם כענין שנאמר ועמד כלם דקיקס לעולם יכשו ארץ. ו"כ :

ובזה נשלם המאמר הג' . יד' ירים קץ ישיעו .

פרק א (ה) ולא היה בו דבר שצריך בו . ר"ל שכל אלה המועדים וההכנסות אין בהם שום דיקוקים וסכנות להויתם מפסופס. והכל מודים בהם. ורק ענין אחד יש בזה והוא מה שנאמר החולקים עלינו שכל אלה ההכנסות היו כחופץ שמיני שיבחרו העם בעבודה לא במרי. ונפקדום כבר נתקיימו בימי בית שני. הנה בחלש המאמר בפרק שביעי חסבה סכירת דעתם זאת הנפסדה (ג) ולכל אחר משני הענינים בו . ר"ל כי הסובלים הרעות לקבל עונשים על מה שעבר . והסובלים הרעות לנסוחם ולהפיכם בהחריקם . הוקבע לפניכם בלי ספק מדה זמן בעל תכלית . וכאשר יכלה הזמן יתחייב שירדו העונשים מאלה העונשים . וישולס גמול לאלה המוטסים : (ג) ועל הנסיון והבחינה בו . ר"ל כי בחנינת מה שכבר לאנו בגלות חללים שפעם לע סכרה יומר ממה שיעדנו . דע נאמה כי גם בגאולה האחרונה ישפס לנו סכרה

זמיהלים מה שיעדנו, לא נקנין ולא נקצוף, אך נוסף חזק ואומץ, כמו שאמר (פס'ס ל"ו) חזקו ויזמין לכבבם כל המיהלים לוי. ובי שרואה אותנו בענין הזה הוא תמה עלינו. או הושב אותנו לכסילים, מפני שלא נכה כאשר נסיונו ולא האמין כאשר האמנו, והוא כמי שלא ראה זריעת החמה, וכשהיו: רואה כי שמשליך אותה בבקעת האדמה לצמוח, יחזיקנו לכסיל. ואינו מכיר כי הוא הכסיל, אלא בעת הקציר כשתשוב המדה עשרים או שלשים. וכן דמה הכתוב ואמר (ס' קל"ו) הזרעים ברמעה כרנה יקצרו. וכמו כי שלא ראה מעולם גדול כנים, והוא לועג למי שהוא רואה שמגדל בן וסוכל כל מרחיו, ואומר אי זה דבר יקרה בזה? וכאשר יגדל וילמד ההכמות ויהיה סלך וינהיג החילים, ידע האדם ההוא, כי לנפשו לעג. (ד) ובדמות הענין אשר נקוה לכן זכר, הוא מה שאמר (יע'ס'ס ל"ו) בטרם יבא הבל לה והמלוכה זכר:

פרק ב ואחר כן אומר ומי ששעור השמים אצלו (ה) בשיעור זרה ואל דרך הקירוב, איך יקשה לשלוח הנבואה אלינו מהם? ומי שמדת המים אצלו (ו) כפרישת בף, איך יקשה עליו (ג) לקבץ פוורנו מתוכם? ומי שעפר הארץ אצלו (ד) כדבר סוד, איך לא יהיה נקל אצלו לקבץ נדחנו מאפסיה? ומי שההרים אצלו (ה) כדבר השקול, איך לא יהיה קרוב אצלו לבנות הר קדשנו? ועל כן קדם בהחלת הנחמות מי מדד בשעלו מים וגו' (ס' מ'). וזמי שכל הנמים אצלו (ו) נפיו מים מהדלי, וזאבק הסאונים, איך לא ישפלים לפנינו? כמו שאמר (ס'ס) הן נמים כבר מדלי ובשחק באונים נהשכו. (ז) ומי שנעירתם מן הארץ אצלו כאשר נקבץ כנפות האמתהת ונגער אותה, כמו שאמר (לוי' ג') לאחוז בכנפות הארץ וינערו רשעים מטנה. ואלו הייתי אומר מי שברא דבר לא מדבר היה מכפיק לי בזה, אך הצעתי אלה הענינים (ח) מפני שהציעם הוא ית', ולא יתכן שנעלה על לבנו שאינו יודע (פ) מה שאנחנו בו, (י) ולא שאינו נפרע לנו. ולא שאינו מרחם. וכמו שהוכיחנו ואמר, (יע'ס'ס) למה האמר יעקב ותדבר ישראל (י"א) נסתרה דרכי מיי וגו'. ולא שאינו יכול להושיענו ולשמוע הפלתנו, כמו שאמר (ס'ס ל"ט) הן לא קצרה יד יי מהושיע וגו'. ולא שמאננו ועזבנו, אך כמו שאמר (ד'ג'ס' ד') בי אל הוסי' אלהיך לא ירפך ולא יעזבך:

אבל (יחברך האל) הרבר אשר נאמין, שהוא שם לשעבודנו ב' זמנים, אחד מהם זמן התשובה, והב' זמן הקץ. (י"ג) ואי זה מהם שיקדים תתייב בו הגאולה, ואם תשלם תשיבתנו אין מביטין אל הקץ, אבל יהיה כמו שאמר הכתוב בתורה (ס'ס) והיה כי יבאו אליך כל הדברים האלה הכרסה והקללה ושבת עד יי' אלהיך ושמעת בקולו ושוב יי' אלהיך וגו'. ושאר הו' פסוקים. ואם תקצר תשובתנו, נעמוד עד השלמת הקץ, ויהיה קצתנו ענושים וקצתנו מנוסין, כאשר הוא יודע ככל רעה שהבא בכלל בכל חלקי הזמן, כרעב וחרב וחרב, שיהיו קצת בני אדם ענושים בהם, וקצתם מנוסים, עד שהמבול לא נמלט שלא היה בו (י"ד) עוללים ונשברים. וכמו שאין אצלי ספק שאבותינו מצרים היו בהם צדיקים רבים ועמדו בנסיון עד שנשלם הקץ ההוא. על כן אל יאמר לנו אומר אל

שביל האמונה

הרבה יומר מה שיעדנו: (ד) ובדמות הענין אשר בו. ר"ל וכבר מלאה מנס הכחזי זמם העין המקום לכן זכר כחמרו כמס יבא חלל בו:

פרק ב (א) כשיעור זרת. כחמרו (יע'ס'ס מ'ס) וזמנס בזרת מן: (ג) כפרישת בף: כחמרו (ס'ס) מי מדד בשעלו מים. כלומר בלגיונו: (ג) לקבץ פוורנו מהוכם. מאי הו: (ד) כדבר מרוד. כחמרו (ס'ס) וכל בשלים עפר הארץ. וימורו בעומר מ"א יכלו בעומרה: (ה) כדבר השקול. כחמרו (ס'ס) וסקל כסלם הרים: (ו) נמפי מים מהדלי בו: כחמרו (ס'ס) הן נמים כמד מדלי ושחק מלאזים נחשכו. ומד מדלי הם הספות הספות מחמרו הדלי. סקן מרות בעבור שיפוש הכלי מחמורו: (ז) ובי שנעירתם מן הארץ בו. מוטב למה בלמך ללשונה. כלומר איך לא יפליה לפשט מן שקל לו נענס מן הארץ: (ח) מפני שהציעם הוא ית'. כמחמרי החזכרים: (פ) מה שאנחנו בו. רוב הלכות וכדשית אשר לנו סובלים: (י) ולא שאינו נפרע לנו. מזרינו: (י"א) נס זרה דרכי מד'. שאינו יודע חל לחנו. ומאלוקי משפטי יעורו. שאינו נפרע לנו מזרינו ואינו מרחם עלינו: (י"ג) הן לא קצרה יד ד' בהושיע. ולא כדרכ אנו משמוע: (י"ג) ואיזה מהם שיקדים וכו'. כחמרכ ז"ל כעסם חמשיה' ז'ו חמשיה' נ'ו זכו כעסם: (י"ד) עוללים ונשברים. מן הס דכריו ז"ל גם בחמרכ החשיפיו ס"ב בחמרו כחמך לוח ככרוג קף מדין והמים קף המבול בו מחחיב שיסיה אחר המוט ענין שמינו בו אל המות מה שנלמנו בו. ועיין מהדרכין ק"י מחלוקת ר"ג ור"ט בקפני בני רשעי ישראל. ופקמי בני רשעי עו"ג ד"ה אין בלין לעו"ב. וחמכך למר ככונת הגאולה ספק מדין וספק המבול יש לסס שיטור מן סמוכס חייך אחר סמנת

אלו היו בכס צדיקים היתה באה לכס הגאולה, כי הנה משה ואהרן וזרים, עמדו בשעבוד יורה משבנים שנה עד שנשלם הקץ, ובמהם מהצדיקים:

פרק ג וצריך שאזכור מרת הקץ ואומר, שאלהינו יתברך הראה לנו יאור דניאל שלשה מלאכים, האחד מהם עומד ממעל למי חוקל, והשנים האחרים עומדים על שתי השפתות, ושואלים את העומד למעלה כהמים, מתי תהיה הגאולה? והוא אומר (ויעל י"ג) ראיתי אני דניאל והנה שנים אחרים עומדים, אחד הנה לשפת היאור ואחד הנה לשפת היאור. וההל המלאך העומד ממעל למימי היאור, ונשבע על קץ שקבעו, אעפ"י שלא שאל ממנו להשבע, ואמר דניאל (סג), ואשמע את האיש לכוש הכדים אשר ממעל למימי היאור, וירג ימינו ושטאלו אל השמים וישבע בחיי העולם כי למעד מועדים וחצי (ה) ושני המלאכים שמעו ממנו מועד מועדי, והכפיק להם בזה ובאלו ידעו פירוש, אבל דניאל לא ידע מה פירוש מועד מועדים וחצי, ושאל הוא את המלאך העומד ממעל למימי היאור על זה. כמו שאמר (סג) ואני שמעתי ולא אבין ואומרה אדני מה אחרית אלה? וההל המלאך עוד והקדים לו העלה אשר בעבורה סתם הדבר (ג) קודם שיפרש לו המענה, ואמר לו סתמתי הדבר כדי שלא יעמדו עליו (ג) הפתאים והבסילים ויקיצו, כי אינה מהאיים ויראים מה שהתקמים מהאיים ויראים, והוא נמול העולם הבאה, היים המתמידים. אבל הם בתאונים מהרה מלכות העולם וכבודו. אבל החכמים יעמדו עליו. כמו שאמר (סג) לך דניאל כי סתומים והתומים הדברים וגו'. יתבררו ויתלבנו ויצרפו רבים וגו'. ואחר כן פירש אותו לו שהם אלף ושלוש מאות ושלושים וחמש שנה. כאמרו (סג) אשרי המכה ויניע לימים אלף שלש מאות ושלושים וחמשה. ומלת ימים, תקופת שנה. כמו שאמרה התורה, (ויקח כ"ה) ימים תהיה גאולתו. וסמך לו, ואם לא ינאל עד מלאח לו שנה המימה, ומצאנו כל קץ ששם אותו (ד) למלחמה מן הממלכות, הם שנים לא ימים. ויש שזכרם השנים, והיה מקץ שבעים שנה יפקוד יי את צור (וימס ל"ד). ואמר עוד, מקץ ארבעים שנה אקבץ את מצרים (וימקאל כ"ט). ויש שזכרם בלשון ימים והם שנים כמו שאמר ליהווקאל ואני נתתי לך את עונם למספר ימים שלש מאות ותשעים יום (נכ) (ל) וקבץ לשון שנים ולשון יום, הראה בזה כי ימים הם שנים, וכן בטקום הזה. ודניאל הבין איך היה פירוש מועד מועדים וחצי אלף ושלוש מאות ושלושים וחמש שנה, ולא הוסיף לשאול ואנחנו (ויסיך מג) צדיקים להשתדל ולחקור על פירוש מועד מועדים וחצי, עד שיהיו כמו אלף ושלוש מאות ושלושים וחמש שנה. (ה) כי אמרו למועד איננו כי אם לשמוש הדברים, כאמרך (שמות ל"ג) למועד חדש האביב. והעקר מועדים וחצי. וחקרתי ומצאתי זה מסנים שנתאים, שהוא רוצה במספר מועדים, (ו) שני מלכות ישראל, ויהיה הקץ ששני מלכותם וחציהם בלי ספק. והוא שכל עתי המלכות שמה מאות ותשעים שנה, ת"פ קודם בנין הבית, ות"י בבית, וחציהם תמ"ה, יהיה הכל אלף ושלוש מאות ושלושים וחמש בלי תוספת ובלי חסרון. ויהיה אמרו, (ויעל י"ג) ומעת הוסר התמיר ולתת שקוץ שומם ימים אלף מאתים ותשעים. (ז) מעת מאורע שאירע בבית שני בתחלת בנינו, תהיה אחר העת אשר אמר בו המאמר הזה לדניאל, חמש וארבעים שנה. ויהיה אמרו (סג מ') עד ערב בקר אלפים ושלוש מאות ונצדק קדש. צריך שיקח ממנה החצי, (ס) מפני שהציע הימים ושם

שביל האמונה

המות חמורה לערס ומיתחם קודם זמנם. וכדרך שחמך במלמד כשלישי פ"י כשיחם כהמות עיי"ש וצניאורי לוח פ"ז * ולא סקן כחין לעוה"ב :

פרק ג (ב) ושני המלאכים שמעו ממנו מועד מועדים וחצי * כ"ל : (ג) קודם שיפרוש לו המענה * כלומר קודם שפרש לו המענה. הקדים וזכר לו הסנה אשר בעבורה הוכנה פיהו דכרו סתומים ומתומים : (ג) הפתאים והבסילים ויקיצו בו * כשיפמדו על מורכ הזמן ופחין לקוות שהיה כיסופם בחייהם. יקולו בתוכחם ולא יכלו לסבול * וילאו מן הדם. כי הם אינם יראים מהעונש המתמיד. וגם אינם מתאווים אל העונש המתמיד אשר יהיה צעוק"ב * ועיניהם נזופות רק לסובות העוה"ב * והללחמו : (ד) למלחמה מן הממלכות * ס"ה למלכה מן הממלכות : (ה) כי אמרו למועד איננו בו * ר"ל כי מלה למועד היא רק לשמוע. כמו למועד מודם הכניב * וכלו חמך לזמן מועדים והני : (ו) שני מלכות ישראל. כלומר שחמך מועדים רומז אל הפנים שנמסרה בכס מלכות ישראל * והס ת"פ שנים קודם בנין הבית * ות"י שנים מעת בנינו עד שחרכ : (ז) מעת מאורע שאירע בו * ר"ל שחמך ומעת הוסר המתמיד רומז לזמן המאורע באירע בבית שני הגודע או כסירוסם. אשר מיום שחמך לו מועד מועדים עד יום המאורע הכוא היו כמסע ולרכבים שנה. וע"כ נמלך מהעת הכוא עד סקן * אלף ות"י שנה : (ח) מפני שהציע הימים בו, ר"ל כי חמך ערב צוק * רומז שהמספר כשלישיתו הוא לילס ויום.

ושם לילה ויום, ויהיה החצי אלק וקן, ויהיה זה מאהר העת אשר נאמר בו לדניאל
 ומאמר הזה קפ"ה, יגיע סוף ה' זמנים (כ) אל שנה א בעצמה:
פרק ד ואחר כן ואומר, ובעבור הדמות הספק בשלשה הזמנים בקן הזה המושם
 לשעבודנו זה, שם אלהינו כעני קצי השני שעבדים הראשונים
 הדמות הספק גם כן, שלא נהשו' שהספק אירע בקן הזה לכור, מפני שאינו גמול,
 וכאשר נראה שני הקצים הקודמים אשר כבר ידענו אמתם, נמצא בהם כמו זה יסור הספק
 סלבותינו. ואבאר זה ואומר, שהספק בשעבוד מצרים הוא שפעם הוא ד' מאות שנה,
 גרות זרע אברהם ועבודתם וענוים, כמ"ש (גנלמיו מ"ו) כי נר יהיה ורעך בארץ לא להם
 ועבדום וענו אותם ד' מאות שנה, וזה מיעת שגולר יצחק. וזמנים הוא ד' מאות ול שנה,
 יבנו בהם שני גרות אברהם, כי יציאת אברהם מהרן אל ארץ כנען מפורשת, ויציאתו אל
 הרן איננה מפורשת, (ה) ותהיה גרות אברהם שלשים שנה. כמ"ש, (במח"ש) ומישב בני
 ישראל אשר ישבו במצרים ל שנה וארבע מאות שנה אבל אין נקרא אברהם בני ישראל?
 ואין נקראו הרן וארץ כנען מצרים? יש להם פירושים אין זה מקומו. ועם זה כל מה
 שישבו במצרים ר"י שנה, ולא יוכל אדם לאמר שישבו שם ארבע מאות שנה, (ג) כעבוד
 שימי קהת ועמרם ומשה מונעים, ואין זה מקום באורו. ובכר שבו שלשה זמנים, ארבע
 מאות, וארבע מאות ושלשים, ומאתים ועשר שנים. אבל שעבוד בכל יו שני זמנים.
 האחר ג"כ שנה, והוא אמרו (ימיה כ"ט) לפי מלאת לכבל שבועים שנה אפקוד אתכם. והשני
 שבועים

שביל האמונה

ושקן הוא כהשגת הלילה בעת הסוק: (ס) אל שנה אחת בעצמה. כי לא נאמרו שש"ה זמני הקן
 ביום אחד. רק לאחר עבוד שנים רבות יותר ממ"ה שנים אחרי שנאמר לו מועד מועדים י' אז נאמר לו ומעתה
 הוכר הממדי. ואחר עבוד עוד פנים רבות סהם קפ"ה שנה י' נאמר לו ערכי בוקר אלפים ושלש מאות. וזוה
 יגיע סוף שלשה הזמנים אל שנה אחת בעצמה. כי דמיאל הארץ ימים הרבה. וזמן העת אשר נאמר לו החשבון
 הנאסוף עד האחרון כבר עברו קפ"ה שנים. ולפי זה הנביל הנא' אל זמן הקן לשנת ד"ה השב"ה ליערה.
 שהיא שנה שחיה ושלשים אחרי כתיבת ספרו זה. כמבואר בסוף השאלה הראשון פסוקים בשנת ד"ה הנל"ג.
 כי לא ילפת מלרים היתה בשנת ב"ה חמ"ה ליערה. הוסף עליהם ה"ה ארבע שנים היתה וז' זמן עמידת
 היות. הרי ג"ה של"ח ועוד ל"ב שנה אשר החשבון עד שנה אחת לדרים. הרי ג"ה ע"ג וז' זמן נאמר
 לדמיאל החשבון של חלף של"ה. הרי ד"ה השב"ה. והנה הנא' הנביל זמן הקן כלופן שיגיע עוד בימיו.
 ובעצמותיו שרבו ילאו מן העת ההוא מה שיאלו ולאחרו לא נשענו. ואשרי המהרה. ודמיאל כי טוב להעתיק
 הנה אח דברי אדוניו הרמב"ם ז"ל באגרותו לסימן וז"ל אבל מה שזכרנו מדבר הקלים ומה שזכר רב העדים
 ז"ל בהם. החלה מה שיש עורך לעת שהקן ע"ד החלה לא יתכן לבוא אדם לעת אותו לעולם. כמו שזכר
 דמיאל ואמר כי סחומים וההואים הדברים עד עת קן. אבל רוב יצור קלה החכמים על זה ועלה כדעוהם
 שהסוגו. כבר קדם הנביל הודיע ענין זה. ואמר יושבי רבים וחרבה הדעה כלומר ירבו הדעות והסברות
 בו. וכבר באר הסק"ה ע"י נבואו שקלה בני אדם יתענו קלים למשיח. ויעברו הקלים ולא יתקיימו. ואח"כ
 הזכירנו מלחמת ספק בענין זה ואומר אל יתענו אדם הם לא יעלה משגות. אבל כל מה שיוסף להשתלח
 הוכיחו בו חקוק. שכן אמר כי עוד חזון למועד ויפה נקד ולא יבט אדם יתענה חכם לו כי הוא יבא ולא
 יאחר בו ולפיכך מאלי החכמים ז"ל מלחמת הקלים נבואה משיח. לפי שיכעלו בהם כהמן. ושמה יבשו
 כדאוחס שכלו הקלים ולא בא. וכן אמרו חז"ל הפה רוחם של מחשבי קלים. לפי שהם הקלים לעס לפיכך
 התפללו עליהם חכמים בשפת רוחם וישתחו משגות. והעני דין זה רב טעמים לקר וכוה נאמר שמה מה
 שהביאו לענין זה והע"פ שהיה יודע שהחורה אברהם זה. לפי שהיו בני דורו בעלי סברות רבות נשחקות
 וכמעט שהאבד תורה ד'. לולא הוא ע"ה לפי שהוא גיה מן החורה מה שהיה נעים. וחזק ממנו מה
 שדלדל. והודיעו בשגותו ובכחובו ובקולמוסו. ודלא ככל מה שזכרנו כדעתו. לקצן המן העם ע"ד חשבון
 הקלים כדי לאתן להם ולחוסף על מחולתם והוא המכון כל מעשיו לשם פנים. ואין למען עליו על שפעה
 כשכחנהו כי הואנו היה מה שזכרנו ע"כ:

פרק ד (ה) ותהיה גרות אברהם בו. דעת הנא' כי אברהם אבינו ע"ה היה בן שבעים שנה
 בלאתו מלרץ מולדו מאור כדמים וכל למן. כי החשוב הודיענו שהיה בן ע"ה שנה בלאתו מהרן.
 אבל לא הודיענו כמה שנים היו לו בנבואו אל הרן. וממה שה"ב ומושב בני ישראל אשר יבשו במלרים שלמים
 שנה וארבע מאות שנה. ידענו כי בן שבעים שנה היה בנבואו אל חקן. ומהיה א"כ גרות אברהם מעת נבואו
 אל חקן עד שגולר יצחק שלשים שנה. כי אברהם בן מאה שנה כהולד לו אח יצחק בנו. וכן כס גם דברי
 הרמב"ם ז"ל בספרו על ע"ש ועיני רמכ"ן ז"ל בפסוק כרית בן הבחורים ובספר מעשיו ד' ח' פ"ו מה
 שהאריכו בענין זה (ב) בעבור שיובי קהת בו. שהרי קהת מן הנאלים מצייתים עם יצחק היה. לא
 נחשוב שחיו קל"ג שנה ושמו עמרם בני קל"ו שנה. ובמקום של שנה. ולא יעשו להסבר ארבע מאות.
 מלמד

שבעים שנה, והוא אכרו (גמול'ט) לבלגת להרבות ירושלים שבעים שנה, והיה בין מלכות בבל והרבן ירושלים שמונה עשר שנה. כמו שנאמר, (מ"ג כ"ט) ובהחדש החמישי בעשור לחדש היא שנת השע עשרה שנה למלך נבוכדנצר. והוא כמו שנים וחמשים עד מלכות כורש, ונתן להם רשות לכנות, וכמו בשנה היא. ושנתה בלאכת הבנין י"ז שנה, עד השלכת השבעים כמו שאמר. (שול' ל') כטילת עבדות בית אלה די כיר'עלם והיה בטלא עד שנת תרתין למלכות דרוש. וכאשר לא הויק בקין הראשון השנתה שלשה זמנים, איבע מאות, וארבע מאות ושלשים, ור"י, ולא הויק בקין השני השנתה שני זמנים, נ"ב, וע' בן לא הויק בקין השלישי השנתה שלשה זמנים, ארף וכאה וחמשים, זאלף ור"צ, זאלף ושלש מאות ול"ה. בעבור שהנן אלהים את עמו מההכנה מה שיכירו בה הכל :

פרקה זביון שפרשתי הקצים האלו ובארתים, אומר עתה, כבר ידענום שאם לא

תשלם תשובתנו נעמוד עד השלמת הקין, ואנן ישלם הקין קודם שנשוב לא יתכן שהיה היסועה ואננה הוכאים, שהוא הגלנו בפני הטאינו, וכאשר ארך גלוהינו ו"א שכנו, ושיכנו קודם שנתקן? (ה) יהיה זה בשוא. אבל קבוננו ז"ל קבלו, שהקראנה אותנו צרות רבות ורעות, שנבחר בעבורם התשובה, ונהיה ראויים להנאל. והוא מה שאמרו (סנדרין ל"ז) אם ישראל עושין תשובה ננאלין, ואם לאו, הקדוש ברוך הוא מעמיד עליהם מלך, שגזרותיו קשות בחסן, והם עושין תשובה וננאלין. ואמרו שסבת זה, עמידת איש מכני יוכף כחר הגליל, ויהקבצו אליו אנשים בכני גמנו, וילך אל בית הקדש אחר שיהיה ברשות אדום, ויעמוד שם עמם זמן, ואחר כן יעלה עליהם מלך ששמו ארמילוס, ויהם בה זילכוד העיר ויהרג וישבה ויענה, ויהיה האיש אשר משכני יוכף, בכלל התרונים, ויהיה עמנו כצרות גדולות, והקשה שנצרות הפסד ענינם עם כל המלוכות והתאשם בהם, עד שיגרשום אל המדברות, עד אשר ירעבו ויצמאו. ובחוק הצרות הנוצאות, יצאו רבים מהם מתורחם, וישארו הנשארים המתבררים המוקקים, ואז יראה להם אליהו ותבא הגאולה :

ואדרך שעמתי אלה הצרות, התבוננתי בכחוב, ומצאתי בו מקום לכל דבר מהם. והחלהם שארום יכבשו בית הקדש בעת הגאולה, יאמר בו (סנדרין ה') ועלו מועיעים בהר ציון לטפוט את הר עשו. וש לחם כם אחד מכני רחל, אמר בזה, (ימיס מ ט) לכן טמעו עצי יי אשר יעין אל אדום ומחשבותיו אשר השב אל יושבי תומן (כ) אם לא יכחבו צעירי הצאן. וש אנשים מעבים מן האומה יתקבצו אליו לא רבים, אמר בו, (פס ג') ויקהרו אתכם אחד מעיר ושנים במשפחה. ושהעולה עליהם יתפשים וישבם ויהרגם, אמר בו (זכריה י"ד) הנה יום בא ליי והולק שללך בקרנך ואספתי את כל הגיים אל ירושלים למלחמה ונלכדה העיר ונשטו הבתים. ושהאיש אשר מלך יהיה מן הנתרגים ויכבו לו ויכפרוהו, אמר בו (פס י"ג) והביטו אלי את אשר דקרו וספרו עליו כמבמד על היחיד. ושרה הענין ושצרה גדולה תמצא האומה בעת ההיא, אמר בו (זכריה י"ג) והיתה על צרה אשר לא נהיתה בהיות גוי עד היום ההוא. וששנאה גדולה תתחדש בין רבים מהם ובין ראובות, עד שיגרשום אל המדברות הרבים. אמר בו (יחזקאל ל') והבאתי אתכם אל מדבר הנעים ונשפטתי אתכם שם. ושיו עבו ושיצמאו ויתענו (ג) כאשר אירע לאבותיהם, אמר אחריו (פס) ונשפטתי אתכם שם פנים אל פנים כאשר נשפטתי את אבותיכם. ושיחברו שם ויבחנו איך סכלם וחוק אמונתם. אמר אחריו (פס) והעברתי אתכם תחת השכמ והבאתי אתכם במסורת הברית. ושאלה הדברים נורמים לשי שאמונתו הלושה לצאת מדתו, שיאמר, זה הוא אשר היינו מקיים? וזה הוא אשר הניע אלינו מטנו? אמר בו אחריו (פס) וברותי מכם ומרדתי והפושעים בי. ושהנשאר יראה לכם אליהו וישיב את לככם, אמר בו (מלכי ג') הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא ונומר והשיב לכ אבות על בני. ורנה עניני הדברים האלה מפורשים במקרא והוסיפו לנו הקרטונים שדרום דבר אחר

דבר

שכיל האמונה

מ"ג סדרה פנים סוף לקח עד שלא ירד למזרים וכרבה משנה עמס נבליים בשמה קסס • וסלנס משמויים על משק נבליים בשמה עמס. וז' כ' ח' ל' לומר כי ישראל נבליים חרבע משח טס : פ"ק ה' יהיה זה בשוא • כ'ומר סס ישיב לומנו לתרנו קודם שומקן סס ח' ח'ב' משמו • ח'ל' לסוף סבלה לומנו ממס • ה'ולו ועדן לא שבטו משמליו : (ג) אם ג' יכרבו ס צעירי הצאן • ולמנו ח'ול' ח'לו בני כים על רחל ללמדן סלון עכו טופ' סלנו כיד ורעס כל רחל' ו'וכף ונמין ססס כמי רחל סס לטרי סססס : (ג) כאשר אירע לאבותיהם • בלחסי מלח' מלסי וילנו כמדכר בלח' לא ז'ופס מעוים ורעס כמ"ס ועק' ויעק' :

דבר כאשר נכתבו. וישתכת מי שהנביר הסרו עלינו! בהקדמת זכרון הציונות האלה, יראה תפנענה אותנו פתאום ותיאשנה אותנו, ובהתחדשות אחר עוד (ישעיהו ג') מכנף הארץ ומירות שמענו. עד סוף הפרשה :

פרק ו' ואומר אחריו זה, כי על שני העגונים יחד, ר"ל אם לא נחזור בתשובה ויהיו המאורעים של בן יוסף, ואם נחזור בתשובה ולא יהיו, יראה לנו משיח בן דוד פתאום.

ואם יהיה משיח בן יוסף קודם לו, יהיה משליח לו ובמתקן האומה ובמסקל הדרך, כמ"ש (מלאכי ג') הנני שולח מלאכי ופנה דרך לפני. ובמצרף באיש לבעלי התמאים הגדולים, ובמכנס בכבורית לבעלי התמאים הקלים, כמו שאמר אחריו (עב) ומי מכלל את יום כואו ומי העומד בהראותו כי הוא באש מצרף ובכבורית מכבסים. ואם לא יבא, יובא בן דוד פתאום, כמ"ש (עב) ופתאום יבא אי הילכו הארון אשר אתם מבקשים.

ויכיא עמו עם עד אשר יל יושלים. ואם תהיה ביד ארמילום, יתרוג אותו ויתפשנה. והוא מה שאמר (יזקאל ג') ונתתי נקמתי באדם ביד עמי ישראל, ואם תהיה ביד זולתו, יהיה גם כן מארום. וביון שלא בא בן יוסף, יפנעו מבן דוד מה שיאמין לבס וירפא שברם ויגביה נפשם, כמ"ש (ישעיהו ה') רוח יי אלהים עלי יען משה יי אותי לבישר עגונים שלחני לתבוש לנשכרי לב לקרא לשכויים דרוג ונו' לקרא שנת רצון ליי. ופירש הגה מיני הנכול מהגדולה והכבוד והתפארת - ואמר אחריו (עב) לשום לאבילי ציון לתת להם פאר תחת אפר, ויושיבו הארץ וישכנו בה, כמו שאמר אחריו (עב) ובנו חרבות עולם. אז ישמעו אנשי גוג את שמע בן דוד ועמו, וטוב ארצם ורוב הונם, ושהם יושבים לבטח בלי מכנף ובלי חומה והדומה לזה, יעלה בלבבם לתפשנה כמו שאמר בלוג (יזקאל ל"ט) ואמרת אעלה על ארץ פרוזת אכא השוקמים יושבי לבטח כלם יושבים כאין חומה וזכרית ודלתים אין להם. ויקבוץ אליו עם רב מאומות רבות, ויעבור בארצות רבות עד שיגיע אליהם, כמו שאמר (עב) ובאת במקומך מירכתי צפון אתה ועמים רבים אתך.

ויהיו הנקצצם אליו שני מינים, האחד מהם רשעים גדולים מתמכרים למות, והשני עם מתקנים לבבם להכנס בתורת ישראל. והמוכתים הם אשר אמר בס (ויל' ד') וקצתו את כל הגוים והורדתים אל עמק יהושפט. ואמר עוד (עב) קראו זאת בגוים קדשו מלחמה, כותו אתיכם לחרבות. עושו וכוואו כל הגוים יעורו ויעלו הגוים. שלחו מל כי בשל קציר. המונים בעמק החרון. והמתקנים הם אשר אמר בהם (ישעיהו ג') כי אז אהפוך אל עמים שפה כרוחה לקרא כלם בשם יי ונו'. וכווא על הרשעים כיום ההוא, ארבעה מינים מן המנפות. קצתם ימותו במה שימטר עליהם אש ונפרית ואכנים, כמו שאמר (יזקאל ל"ט) וגשם שוטף ואכני אלגביש אש ונפרית ונו'. וקצתם ימותו כחרב איש ברעהו, כמו שאמר (עב) וקראתי עלי לל הרי זורבנא יי אלהים ונו'. וקצתם ימותו שימך בשרו ויתפררו אבריו, כמו שאמר (זכר ס"ד) ואת תהיה המנפה אשר ינוף יי ונו' המך בשרו והוא עומד על גליו. עד שאם יבא אחד מהם להחויק ירו ביד רעהו תעלה בידו, כמו שאמר (עב) והחויקו איש יד רעהו ועלתה ידו על יד רעהו. והשאר יהיה בהם סימני סבות שתבאנה עליהם. כנקירת עין, ונדיעת אף, וזכריתת אצבע. ויצאו אל קצוי הארצות, וכפרו מה שראו. כמו שאמר (ישעיהו ס"ו) ושכתי בהם אות ושלחתי מהם פלטים אל הגוים. והמתקנים גם כן על ארבעה מינים, מהם מי שיעבור את בני ישראל כבתיהם, והם הגדולים. כמו שאמר (ישעיהו מ"ט) והיו מלכים אומנך ושרותיהם מניקותיך. ומהם מי שיעבור איהם בעבודת המדינות והמפרים, כמו שאמר (עב י"ד) בית ישראל על אדמת ה לעבדים ולשפחות. ומהם מי שיעבדום בשרות ובמדינות, כמו שאמר (עב ס"ה) ועמדו זרים ורעו צאנכם ובנו נבר אכריכם וזורמיכם. והשאר ישובו אל אדמתם, והם תחת יד ישראל, וינוור עליהם בן דוד לבא ככל שנה לחוג את הן הסבות. כמו שאמר (זכר י"ד) והיה כל הנותר מל הגוים הבאים על ירושלים ועלו מני שנה בשנה להשתתת לסלך יי צבאות ונו'. וכל אומה שלא תחוג בו לא ירד עליהם סטר, כמו שאמר (עב) והיה אשר לא יעלה מאת משפחות הארץ אל ירושלים ונו'. ואם יאמרו המצרים אנתנו אין אנתנו צריכים לבטר, כי אורנו משקה את ארצנו, לא יעלה יאורם, כמו שאמר (עב) ואם משפחת מצרים לא תעלה ולא באה ונו'. ואז יראו האומות (ב) כי הדבר הגדול שיוכלו להתקרב אליו בן דוד, הוא שישאו אליו מי שהוא מעטו למנחה. כמו שאמר (ישעיהו י"ד) ולקחום עמים והכיאות

אל

שביל האמונה

פרק ו' (ב) כי הדבר הגדול שיוכלו להתקרב בו. כ"ל סיכום האומה סלך דבר גדול וכמד לספיק בו לזון מלך המשיח. כ"ה כהנים מחלוקים אחד מעני עמו למחנה. וכעבור זכ יתאמרו להביאם

מני

אל

אל

אל

אל

אל

אל

אל

אל מקומם . וכל אומה תעשה כזה כפי יבלתה , כי עשיריהם ישאו בני ישראל על הסוסים וכפררים וכבאים ובמרכרות דרך גולה וכבוד , כמ"ש (ס"ב) והביאו את כל אחיהם ככל הגוים מנחה לוי ונו' . והעניים שבהם ישאו על כתפיהם , ובניהם בחצנים ממי שאמר (ס"ג) והביאו בניך בחצון ונו' . ומי שיהיה מהם בנייהם באוי הים , ישאו אותם בספינות זים כסף זהב , כמו שאמר (ס"ד) כי לי איום יקון ואניות הרשיש ונו' . ומי שיהיה מהם בארץ מוש , ישאו אותם בארכו של גומא עד שיגיעו למצרים , כי במקום הנבואה הר יוצא במים לא יוכלו הדגוניות לעבור בו שלא ישכרו . אך ארבות הנזכר העשויים בשעות , אם יגעו כהר תכף ולא השבר , כמו שאמר (ס"ה) הוי ארץ צלצל מפני אשר מעבר לנהרי כוש . וענין צלצל כנפים שארצותם מסככים ונסתרים מהרבה בני אדם . ואמר (ס"ו) השולח בים צירים ובכלי גמא . ואמר בסוף הפרשה , בעת ההא יוכל שי לוי צבאות ונו' . ואמר (ס"ז) מעבר לנהרי כוש עתתי בת פוצי ויבולון סנחתי . ומי שנשאר במרכרות מישראל או במקום שאין שם מי שישאנו מן האומות , יביאנו אליהו במהרה , כאלו העמים נושאים אותו . כמו שאמר (ס"ח) מי אלה כעב תעופנה . או כאלו הוא עוף , כמו שאמר (ס"ט) וכיונים אל ארובותיהם . או כאלו הרוחות נושאות אותו , כמו שאמר (ס"י) אומר לצפון תני ולתימן אל תכלאי ונו' . וכאשר יתקבצו החיים מישראל המאמינים כאשר זכרתי , תהיה אז תחית המתים , כאשר בארתי כמאמר הקודם לזה . ויהיה בן יוסף בראשם , כי הוא איש צדיק ומנוסה , וינמלחו הבורא בטוב . או יחדש הבורא בנין מקדשו , כמו שאמר (ס"יא) כי בנה יי ציון נראה כמבדו . והנזרות וההיכלות כאשר פרש יחזקאל בויהי בעשרים וחמש שנת ללותנו , עד אחרית הפרשה . ובאכנים היקרות כמו שכאר ישעיהו , (ס"יב) ושמתי בדכד שמשותף ושעריך לאכני אקדה . והתישב כל הארץ עד שלא ישאר בה מקום חרב . כמו שאמר (ס"יג) ויהי השרב לאגם וצמאון למבועי מים . או יראה אור השכינה וזרה על בית המקדש , עד שיהיו המאורים נגדו כמים . (י"ד) כי כבר פרשתי כמאמר השני שהוא מאיר יותר מכל אור , כמו שאמר (ס"ט) יקומי אורי כי בא אורך ונו' . עד שיהיה מי שאינו יודע דרך בית המקדש ילך דרך הארץ ההוא , כי הוא מן השמים עד הארץ , כמו שאמר (ס"ה) והלכו גוים לאורך ונו' . אז תהול הנבואה בתוך עמנו עד שבנינו ועברינו יתנבאו , כמו שאמר (י"ז) והיה אחרי כן אשפוך את רוחי על כל בשר ונבאי בניכם ובנותיכם . וגם על העברים והשפחות , עד שאם ילך אחד מבני ישראל אל אחת הארצות ויאמר כי אני מישראל , יאמרו לו אמור לנו מה יהיה לאחר ? או מה היה אתמול ? כמה שהי' סוד אצלם , וכאשר יאמר להם , יתברר להם שהוא מישראל . כמו שאמר (ס"ח) ונודע בניו זרעם וצאצאיהם בתוך העמים . ועמדו על הענין הזה כל ימי העולם , לא ישתנה ענינם . כמו שאמר (ס"ט) ג) ישראל נושע בלי תשועת עולמים . ועלה לבבי , כי לא אמר המלה הזאת שהיא עד עולמי עד (ד) במקום הזה משאר המקומות , כי לא לאמת אצלנו חוק הישועה בהוק שפצא בלשון , ולדחות דברי מי שאומר שיש לה קץ ותכלית . והודיענו כי העם יבהרו כעבודה ולא במרי . כאשר הוא מפורש בפרשת ואל יי אלהיך את לכבך , (זכניס ל') וכפרשת (יחזקאל י"ח) ונתתי לכם לב חדש , עד סופה . ובחורים בזה כמסת פנים , האחד מפני שהם רואים אור השכינה וחול הנבואה עליהם , ושם כמלכותם בטוב ובנעימים , ואין מי שיכריחם , ואינם סרסרים דבר . וכל עניניהם בהצלחה , והודיענו שכל דבר וכל נגף וכל מחלה יסורו כלם מקרבנו , וכן כל אכל וכל ינון וכל שאר . אבל יהיה להם עולם שכלו שמחה וששון , עד כאלו שמהם וארצם התחדש להם . כמו שכאר בפרשת (ס"ט) כי הנני בורא שמים חדשים וארץ חדשה כי אם שישו ונולדו עדי עד , ונלתי בירושלים . ומה נבחר עולם כלו שמחה וששון , כלו עבודת האל ויראתו , כלו גמול ושכר טוב . ובה אומר (ס"ח) אשר בנינו בנשיעים כוזינו מלאים אלופינו מסובלים :

פרק ז' ואחר הפרושים האלה אדבר על מה שהגיעני , כי יש אנשים שנקראים יהודים , תושבים כי אלה המועדים כלם ואלה הנחמות היו כלם בבית שני ועברו , ולא נשאר מהם דבר , והוא ששמו שרשים מופסדים וכנו עליהם דבריהם , והם שאמרו שזאת ההפלגה שאנתנו רואים לישועה , כמו לא יבא עוד שמשך וירחק לא יאסף ישעים ואמר

שביל האמונה
 אליו מלגות פזיכוס : (ב) כי כבר פרשתי במאמר השני . בסוף ס"ב : (ג) ישראל נושע בד' תשועת עולמים . לה תכינו ולא פנימו עד עולמי עד : (ד) במקום הזה משאר המקומות : לנזכר קול אחר קן ביום מקום :

(ט') ואמר עוד לא ינתש ולא יהרס (יכמיה ל"ט) לעולם, הכל הוא בתנאי (ב) אם תשלם עבודת העם אמרו, זה הוזהר למה שאמר משה לישראל, (דברים י"ב) למען ירבו ימים וימי בניכם וגו'. וכאשר הטאו נגמרו וידיהם וכרה מלכותם. בן היו קצת המועדים האלה בכית שני זמרו, וקצתם לא היו, בעבור שהטאו. ולקחתיו (י"ט) מלכות דברי האנשים האלה אשר היא התנאי, והבאתיה במלאכת הדקדוק, ובצאתיה מופקדת במלה סכמה צדדין. אחד מהם שמועדי משה פרש בם שהם על תנאי, שהוא אומר (ע) כי אם שמוזר תשמרון את כל המצוה הזאת והוריש יי את כל הגוים האלה. ואמר (פסוק כ"ג) והיה אם שמוע תשמעו בקולי ואיבית את אויביך. והיה עקב תשמעון (דברים ג'). והדומה לה. ואלה הנחמות אין בהם מהתנאי הוזהר מאומה, אבל הם מועדים פשוטים; ועוד כי משה לא די לו שהתנה על עמו בלא שמוזר ואם שמוע, (ב) וישייבם בהפך זה אל שבלם, ושם לא יקיימו לא יקום להם, עד שהפך להם הענין וכארו להם שאם לא יקיימו לא יקום להם, ויהפך עליהם הענין. כמו שאמר (פס' ט) והיה אם שבת תשבת את יי אלהיך וגו' בנוים אשר יי מאביד מפניכם בן תאבדון. ואמר עוד (פס' ד') כי תוליד בנים העידותי בכם היום. ובאלה הנחמות לא התנה בדבר כל שכן שיהפכם. (ג) ומהם ששם אלה המועדים, כמו סכול גה. ואמר כמו שאם יחטאו הברואים לא אביא עליהם עוד המכול, בעבור שנשבעתי עליו שלא יהיה עוד, אבל הייתי עונש אותו בזולתו, בן אהם לא אסיר מלכותם, בעבור שנשבעתי על זה. והוא אמרו (פסוק י"ד) כי מי נח זאת לי אשר נשבעתי מעבור מי נח עוד. ואלו היו חומאים היה עונש אותם במה שירצה, לא בהכרת מלכותם. (ד) ומהם שכבר הודיע כי העם יבחרו בעבודתו לא בהסרתו, כאשר פרשנו. והוא יודע כל מה שיתיה כאשר הקדמו, ובטל שהיה שם חטא או עון שלא ידעו. (ב) וכאשר לא יהיה חטא אפילו אם היה תנאי לא היה מויק להם, כל שכן שאין שם תנאי. (ג) ועוד שכתורה שמהו כמו החדשות אשר גזר בהם, (ו) כאשר בארנו במאמר הששי. (ז) כאשר נשבע וגזר ואמר. (דברים ל"ג) כי אשא אל שמים ידי אם עונתי ברק חרכי אשכיר הצי פה. הרנינו גוים עמו. ועם כל אלה הבאורים, יבטל מה שנדרשה להם ומה שחבדו להם בו ששער התנאי:

פרק ח (א) וכיון שעקרתי יסוד בניכם, אשיב עליהם אה"כ בהמשה עשר שער. (ב) המשה
 מהם בראיה מן הכתוב, והמשה מן ההגדה, והמשה ממה שיושג בראות.
 והמשה אשר מן הכתוב, תחלתם בנחמות האלה, שישאל יקובצו כלם אל בית המקדש, ולא יישאר מהם אחד בנרות. כמ"ש (יחזקאל י"ד) וקבצתיים אלף הארצות והביאותים אל ארמתי. ולא שב מהם בבית שני כי אם שנים וארבעים אלף ושלוש מאות ושישים, כמו שאמר (נחמיה ז) כל הקהל כאשר ארבע רבוא אלפים שלש מאות ושישים. והשני שיקובצו באוי הים, כמו שאמר (ישעיה י"ח) מחבת וסאוי הים. ולא הלכו בנלות הראשונה אל מקום מן האיים, כל שכן שישונו מהם. והשלושי שהעטים יבנו חוכות בית המקדש, כמו שאמר

ובנו שכול האמונה

פרק ז (ב) אם תשלם עבודת העם. כלומר כדק את המים עטודת את הכורא ית' עליהם. יעמוד
 להם גם הוא את הכפחותיו. וכאשר השאו חין להם פענה עליו: (ג) וישייבם בהפך זה אל שברם. ר"ל כי לא הספיק למרע"ה מה שאלם להם באים יעמדו ולא ישמעו ויקים להם הכפחותיו. ומהם יבנו משלם שאם לא ישמעו יהיה הדבר כהפך מהם הכפחות. וכמ"ש מכלל בן אהם שופה לאו. הכל באר להם ההפך נסודם במלואי כפול ואמר להם באם לא ישמעו יהפך הכורא עינים עליהם ופאמר שם להפיק אותם כן ישיב לטובים. משל"כ באלה הפחות מהגאולה האחרונה. שלא לכד שלא באר ההפך. הכל שנס לא מלה הענין מחלה כשום תנאי: (ג) ומהם ששם אלה המועדים בו. ועוד מהפנים המבטלים אח דעשה הגמטה. מה ששם אלה המועדים בו: (ד) ומהם שכבר הודיע בו. ר"ל כי מאחר שהכורא הידוע מה פעמדי להיות. הודיע שהעם בעת הכיבוש יבחרו בעבודה לא כמי. כלומר בלדנו בסוף פרק הקודם. א"כ ככל שהיה שם חטא: (ה) ועוד שכתורה שמהו כמו החדשות בו. הגאול' כמו בזה המאה"כ (יכמיה ל"ט) כה אמר ד' וקח שם לאור יום וגו' את ימושו החוקים האלה מלפני יחוס ה' גם זרע ישראל וגו'. וכמו שכלר במאמר השלישי שם סקוים האומה הוא רק בקיום התורה. ולא זרעם ופאם הם לעולם א"כ קיום התורה הוא לעולם. וכאומר שרק כענין קיום התורה שם אח העם כמו החדשות ששם העמים ול כהם אשר גזר בקיומם לעולם. כי אומה זוהי אומה כל' בקיום חוקותיה: (ו) כאשר בארנו במאמר השלישי. כ"ל לעמי. וע"פ כמ"ש? בנבואתי אה"ל: (ז) כאשר נשבע וגזר ואמר. כלומר ולא המה שם תנאי נשבעתו:

פרק ח (ב) וכיון שעקרתי יסוד בניכם בו. אהרי שיעקר יסוד בניכם אשר אמרו ששכפחותיו היו על
 הנאי. א"כ אשיב עליהם כמה שלא נתקיימו: (ג) המשה מהם בראיה בו. כלומר מהמשה מהעמים

(פס"ט) ובנו בני נכר הומותיך. ולא די שלא בנו לנו מאומה בבית שני, אלא שבנו אותנו לבנות והיינו במלחמה הדירא בכנין, כמ"ש (נחמ"ד) הבונים בחומה כאחת ידו עושה במלאכה ואחת מחזקת השלה. והרביעי ששערי המדינה יהיו פתוחים לילה ויוסם מהכנעת הנכנסים והיוצאים כמ"ש (יע"פ"ס) ופתחו שעריך תמיד יוסם לילה לא יסגרו. ומצאתים בבית שני סוגרים אותם קודם בא השמש, ולא היו פותחים אותם עד הציו היום כמ"ש (נחמ"ד) ואומר להם לא יפתחו שערי ירושלים וגו'. והרביעי שלא תשאר אומה שלא יהיו תחת עבודתם, כאמרו (יע"פ"ס) כי הגוי והממלכה אשר לא יעבדוך יאבדו. ומה שאין בו פסק שהם ושדותיהם היו כשועבדים למלכים בבית שני כמ"ש (נחמ"ס) הנה אנתנו היום עבדים והארץ אשר נתת לאבותינו. ואלה החמשה באורים אשר מן הכתוב, והחמשה אשר מצד ההגדה, תחלתם שחגם יבערו את מן העצים אשר יהיו בכלי מלחמת נוג שבע שנים כמ"ש (יחזקאל ל"ב), ויצאו יושבי ערי ישראל ובערו והשיקו כנשק ומנן וצנה בקשת ובהצים ובמקל יד וברמח ובערו בהם את ז' שנים. והבי' שיאור מצרים יחרב במקום אחד, ונהר פרט כשבעה מקומות. כמ"ש (יע"פ"ס) והחרים יי את לשון ים מצרים וגו'. והשלישי שהר הותים יבקע כחציו מורחת וימה עד שיהלך, ויהיה הציו אל הצפון והציו אל הנגב, ויהיה ביניהם גיא גדולה. כמ"ש (זכרי"ד) ונבקע הר הותים וגו'. והרביעי בנין בית המקדש, ככתוב בצורת הבית מתחלתה ועד סופה. והחמישי שיצא מעין מבית המקדש, ואחר בן ירחב עד שיהיה נהר גדול שלא יוכל אדם לעבור בו. כמו שאמר (יחזקאל מ"ז) והנה מים יוצאים מתחת מפתן הבית עד כוף הפרשה. ועל שתי שפחות הנהר, כל עץ מאכל שפריו מתמיד ועלהו קים, במנו מזון וממנו רפואה. כמ"ש (פס) ועל הנחל יעלה על שפתו מזה וגו'. ולא הגד לנו שהיה מאומה מקלה החמשה, אבל ההגדה מרובת שלא היה מזה דבר בשום פנים. והחמשה האחרים אשר ישנים הראות, תחלתם שהברואים בלם ואמנו ויודו כי הבורא אחד. כמ"ש (זכרי"א) ביום ההוא יהיה יי אחד. והנה אהנו רואים אותם בתעוהם ובפירתם. והשני שמירת בני ישראל שלא יתנו עוד מס ולא נושא מסון ולא תבואה לזולתם, כמ"ש (יע"פ"ס) נשבע יי בימינו ובזרוע עזו אם אתן את דגנך עוד מאכל לאויביך וגו'. (ג) ואנחנו רואים כל האומה גותנת מס ועובדת ושומעת לאומה אשר היא תחת ידה. והשלישי תחלתה המלחמות עד שלא ישא אדם כלי מלחמה, כמ"ש (פס"ג) וכתרו חרבותם לאתים לא ישא גוי אל גוי חרב, ואשר אנתנו רואין הפך זה. והרביעי שבעלי חיים ישלימו קצתם את קצתם, עד שירעה הזאב והכבש, ויאכל האריה החבן, וישחק היונק בפתן ובאפעה. כמ"ש (פס"ה) וגר זאב עם כבש וגו'. ואנחנו רואין אותן שהם על טבעם ורעתם, לא נשתנה מהם דבר. ואם יסבור עוד סובר ויאמר איננו רוצה אלא שישלימו האנשים הרעים עם המובים ולא ייוקם, וכן הדבר כי אם כהפך, והם חיוס יותר ממה שהיו מקדם בן החכם והעול כהחזק לחלש. והחמישי ישוב סדום לקדמותה, כמ"ש (יחזקאל ל"ז) ושבת י את שכנותיה וגו'. ואהותיך סדום וזכנותיה תשבן לקדמתן. וכבר ספרה התורה שימה של סדום היתה מתוקה והיו משקין כמנה ברנך, (ד) כאמרו (נחמ"ד) וישא לומ את עיניו וירא את כל כבר הירדן כי כלה משקה. ואמר (פס) בני יי בארץ בצרים. כמ"ש (פס"ב) ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן. ואמרה בארץ מצרים כמ"ש (זכרי"א) אשר תזרע את זרעך והשקית ברנלך בנן הירק. והיא חיוס חרבה מוצא מלך, ויטה מלוח כאשר היא. ואלה הענינים בלם סודים ראה נבזרה, על שהגהמות האלה לא היו עדין:

פרק ט וכל אשר השיבנו בו על אלה, תוך משה שזכרנו (ה) מכנין בית שני, כי אינם אומרים שהמוצרים החלו מן העת ההיא אבל ישיבום (ג) קודם חרבן בית שני

שכיל האמונה
 מהענינים המועדים להיות בנאולם האחרונה. יעיד לנו הכתוב שלא נקיימו בזמן בית שני. וחמשה העיד לנו ההגדה הנאמנה שלא נקיימו וחמשה יעיד לנו מוס לאומה בידן לא נקיימו. וכמו שהולך ומכאז: (ג) ואנחנו רואים כל האומה יי שיהללים: (ד) כאמרו וישא לומ בו' י כל כי ממה שאס"כ כי כלה משקה ידעו עמי כי הם היו משקים וכן ממה שאמר כגן ד' י ידעו ג"כ שהיו מימים מתוקים. כי כגן סיה נוסר היולא מעדן משקה לומ. כמ"ש וזכר יולא מעדן להשקות את הגן. וממה שאמר בלחך מננים ידעו שהיו משקים ממנה ברנל. וכמ"ש בלחך מננים ופסקים ברנלך כגן היק:

פרק ט (ה) מכנין בית שני. שונה בעניו וכמוכר כל. כי הם לא יאמרו שנקיימו המועדים בזמן בית שני. כ"א בליה משיח: (ג) קודם חרבן בית שני רמ"ה שנה. כ"ל לפי מה שחבר לח"כ שמתעטלח זה לדוגל עד כמה אשר אמרו אנתנו כ"א רמ"ה שנה. אולם מקוד זה הסגנון לא ידעמי

שני קל"ה שנה, (ג) ויתחרו הקדמים האלה בתשובה אחרת, והיא מה שזכר הנביא בפרשת שבועים שבעים, (ד) והוא שפרושה אצלנו שהם ארבע מאות ותשעים שנה (ה) מעת שנלו העם עד שהחלו בבנין הבית השני, כמ"ש (דניאל ט') ותדע והשגיל מן מוצא דבר, (ו) ומהם ארבע מאות ול"ד שנה זמן בנין הבית, יהיה בקצת בטול והפסק ועיבוד הבנין, כמ"ש (ט) ושבעים ששים ושנים תשוב ונבנתה רחוב והרוץ ובצוק העתים. והיא מה שזכרנו בפרשת (טז) אצל (ז) בארץ כנען עבדתי בית אלה, והשבונו האחרון קצתו שלום בין האומה ובין קצת המלכים, וקצתו מלחמה עמם והפרת ברית, כמ"ש (דניאל ט') והגביר ברית לרבים שבוע אחד. ותשם הארץ ויאכדו רבים מאנשיה, כמ"ש (ט) ועל כנף שקוצים משומם ועד כלה ונחרצה. וזה הכלל הוא (ז) שבועים, שבעים מקצצים טובה, והטבת ענין הכרת המלכות והכרונה והנביאים, כי אמר בתחלתם לבלא הפישע ולהחם הטאות ולכפר עון ונ'. (ח) וזה כמאמר האומר עשיתי בחופה ובהול ובסחורה נ' יום מקבצים טוב ורע, ואח"כ יפוט אוחם. והגיד שבסופם יברת כל כהן משיח ולא ימצא. כמ"ש (ט) ואחרי השבועים ששים ושנים יברת משיח. ואינונו רוצה במאמר הזה איש אחד בעצמו, (י) אבל הוא רוצה כל כהן משיח, כמ"ש בתורה, (ויקרא ה') אם הכהן המשיח, והביא הבקע המשיח. והדומה לזה. ונכרת מן העם כהן גדול אחר הזמן הזה, כמו שהודיענו. וחשבו העם הזה שאמרו יברת משיח, וזה מופסד סכמה פנים, אבל היא נופלת על כל כהן ומלך, (יא) ועוד שמלת יברת כשהיא הריגה איננה נאמרת כי אם עד מי שיהרג כהן. כמ"ש (פס י"ז) כל אכלו יברת. (יב) ועוד כי זה המאורע, עם הרבן הבית, כאשר סמך אליו (דניאל ט') והעיר והקדש ישחית עם נגיד הבא. ויותר מכוואר מזה כלל, שמעת שנאמר זה לדניאל, עד העת אשר אמרו, אינונו כי אם רמ"ה שנה, (יג) והכלל הוא ארבע מאות שנה, מהם ע' קודם בית שני, ומהם ארבע מאות ועשרים ישובו. ובצאתי העם הזה לא יתהר להם תחבולה, אלא (יד) שמענו תוכפת במספר, ואמרו שמלכות פרס משבת על ישראל

שביל האמונה

ידעתי ואפסר שהנאזל ידע סק דעתם: (ג) ויתחרו בו' י' למופת מה שחיתוהו סקדמים כמה שהשיב על דעתם מבנין בית שני י' יחידו גם הם בתשובה מיוחדת. והוא כמה שאמרו כי מה שזכר דניאל בפרשת שבועים שבעים: (ד) והוא שפרושה אצלנו בו'. והשפעה עליהם היא. כי פירוש זאת הפרשה אצלנו הוא שמן מורכב בית ראשון עד חורבן בית שני ארבע מאות ותשעים שנה כמשפט שמימות של שבע שנים שהם ח"ן שנה: (ה) מעת שנלו העם עד שהחלו בבנין הבית השני ט"ו שנה כמ"ש בו'. כל"ל לדעתי. והוא מביא ראיה שמן מורכב בית ראשון עד שנמשך כורס למך שאלו החלו לעסוק בבנין הבית השני י' היו ט"ו שנה. ומהם טה"כ ותדע והשגיל מן מוצא דבר להשיב ולבנות ירושלים עד משיח הגולה שבעים שבעים. כלומר משה שחרב הבית בראשונה שאלו ילא הדבר מלפני בנורתי יח' ונבונה נורא להשיב בגולה שבעים ולבנות ירושלים. עד שנמשך כורס לנג' ד' הם שבע שמימות של שבע שנים. שהם מ"ט שנים. ועיין בפס"י ט: (ו) ומהם ארבע מאות בו'. ר"ל ועוד חל"ד שנה שעתה הבית השני על מקומו. וגלל בהם גם אומן השנים אשר נעשכו מלכות הבית וכלל הבנין בתחלת מלכות כורס. וכמ"ש ושבעים ששים ושנים השבו ונבנתה רחוב בו'. וששים ושנים שנתה הם חל"ד. ועם הם ט"ו שנה אשר מהחורבן עד כורס י' הם טפ"ג. ועוד שפסא אחת קלטה שלום וקנה מלחמה י' כרי בין הכל ארבע מאות ותשעים שנה: (ז) שבועים שבעים מקבצים טובה בו'. כלומר עם שיכנס בכלל השנים האלה ימי החורבן והכרת המלכים וההשנים. וגם אחר הבנין נשחם הזון ונבונה והיו חסד ידי מלכי האומות וכיבוד כשבע האחרון אשר מלאוהו אז לרות רצוח ורעה. וכל' נוכל לומר שהכבוד קבץ כל שלשה המספרים האלה: החורבן. ועמידת הבית. והשבונו האחרון. יען כי כלם שנים לנבונה כי גם הכרת המלכים והכרונה והנביאים היהם לתקלים טוב' כמ"ש עם להם שחלת ולכפר עון. והרעות אשר לתקלים טוב'. לטוב יהשבו גם הם: (ח) וזה כמאמר האומר עשיתי בחופה ובהול ובסחורה נ' יום מקבצים טוב ורע, ואח"כ יפוט אוחם. והגיד שבסופם יברת כל כהן משיח ולא ימצא. כמ"ש (ט) ואחרי השבועים ששים ושנים יברת משיח. ואינונו רוצה במאמר הזה איש אחד בעצמו, (י) אבל הוא רוצה כל כהן משיח, כמ"ש בתורה, (ויקרא ה') אם הכהן המשיח, והביא הבקע המשיח. והדומה לזה. ונכרת מן העם כהן גדול אחר הזמן הזה, כמו שהודיענו. וחשבו העם הזה שאמרו יברת משיח, וזה מופסד סכמה פנים, אבל היא נופלת על כל כהן ומלך, (יא) ועוד שמלת יברת כשהיא הריגה איננה נאמרת כי אם עד מי שיהרג כהן. כמ"ש (פס י"ז) כל אכלו יברת. (יב) ועוד כי זה המאורע, עם הרבן הבית, כאשר סמך אליו (דניאל ט') והעיר והקדש ישחית עם נגיד הבא. ויותר מכוואר מזה כלל, שמעת שנאמר זה לדניאל, עד העת אשר אמרו, אינונו כי אם רמ"ה שנה, (יג) והכלל הוא ארבע מאות שנה, מהם ע' קודם בית שני, ומהם ארבע מאות ועשרים ישובו. ובצאתי העם הזה לא יתהר להם תחבולה, אלא (יד) שמענו תוכפת במספר, ואמרו שמלכות פרס משבת על ישראל

וזה מה שח"ל וכמו שתגלה בגאון ז"ל והולך:

ובוה נשלם המאמר השמיני ד' ירים קרני:

ישראל קודם ויון כשלוש מאות שנה, ושם כפר מלביהם כימי ס האלה היו שבעה עשר מלך והשיבותי עליהם מהכתוב בספר הניאל, שלא יתכן שיהיה בין מלכות כבל ומלכות ויון, ממלכי פרס בארץ ישראל יותר מארבעה, לפני שאמר המלאך לרניאל, ואני בשנת אהת לדריוש הגדו עמדו לחזוק ולמעוז לו. ועתה אמת אני לך הנה עוד שלשה מלכים עומדים לפרס (עס"ה). אלה התשובות עליהם, מלבד מה שיש עליהם כגמול התורה, ומלבד מה שיש עליהם בשער היהודי, חוץ מהדברים האחרים אשר לא היו ראויים להביאם כספר הזה: בשלם המאמר השמיני מן הספר:

המאמר התשיעי

בגמול ועונש:

פרק א אמר יהודה בן שאול. אמר המהבר, הודיענו אלהינו יתברך ויתעלה, כי כבר קבע זמן לגמול היצויקים, ובו יבדיל ביניהם ובין הנפורים, כמ"ש (מלכי ג') וחיו לי אמר יי צבאות ליום אשר אני עושה כלה וגו'. ושבחתם וראיתם בין צדיק לרשע בין עובד אלהים וגו' (עס). והעמידו לנו הנביאים האותות והמופתים וקבלנוהו. וצדיק שנקדים שנוכח (ה) מוחכות הזמן הזה הנקרא העולם הבא, מן הראיות המושכלות והכתובות, והמקובלות. ואומר תהלה, כי כאשר התאמת (ג) במאמר השלישי והרביעי והששי, כי השמים והארץ ומה שיש ביניהם, לא נבראו בלם כי אם בעבור האדם, ועל מן שמהו באמצע וכל הדברים מקיפים, ועל מן גתן לנפש יתרון מעלה בשכל ובחכמה, ועל מן הייבה במצות ובאזהרות (ג) הבינה כס לחיים התמידים, (ד) וששהיים האלה כאשר ישלמו אישי המדברים אשר הייבה חכמתו לברוא אותם, וישכינה עולם אחר ויגמלנה בו. והבאתי על הענינים האלה, מן הראיות המושכלות, והכתובות והמקובלות שם, מה שהוא הקדמה והנעת למאמר הזה מה שיש בו די. וראיתי לחבר אליו מה שיעזרהו ויוסיף לו באור (ה) מהג' משנים הנזכרים:

ראשון כמה שמחייב אותו השול עור, (שהבורא ית' בפי מה שנראה לנו מהכמתו ויכלתו והטבתו אל ברואיו, לא יתכן להיות שיעור הטובה אשר כיון בה לנפש הזאת, היא מה שהיא מוצאה בעולם הזה מטובותיו והנאותיו. שכל טובה שיש בעולם יש עמה רעה, ועם כל הצלחה עמל, ועם כל הנאה צער, ועם כל שמחה אבל. (א) וכל חלקיו שנים, וההכרעה לענינים המפציבים על המשמחים. וכיון שזה מבורר ואין בו ספק, מן השוא שיהיה החכם משים תכלית תועלת הנפש הזאת, הענינים האלה הנחפכים. אבל ראוי שיהיה מזמן לה מדור שיש בו חיים הנמורים וההצלחה המיוחדת (ז) ימצאות אותה. ועוד כי אני מוצא כל הנפשות אשר ידעתים, (ח) אינן נהות בעולם הזה ולא בוטחות, אפי' אם הגיעו אל הגדול שבמלכויות, ואל העליונה שבמעלותם. ואן זה כמבנה, כי אם בעבור ידיעתה, כי יש מדור יותר נכבד מכל טובות המדור, והוא נכספת לו ועיניה צופות אליו. ולולי זה היתה נחה ושקטת. ומה שהוא גנה לשכל האדם דברים שמינעו מתאוה להם

שביל האמונה

פרק א (ה) מוחכות הזמן הזה: ר"ל כי מן הראוי נקדים הנה. אך שהזמן הזה הנקרא העו"כ יקוי מילותו מן הסכל ומן הסמוך ומן הקבלה: (ג) במאמר השלישי והרביעי והששי. עיין בספתימה למאמר הפליגי ויזכורי שם אות גומיל. ובספתימה למאמר הרביעי ופ"א שם (ז) ופ"א מהמאמר הששי (ג) הבינה כס בו'. הכן אם הנפש צלחה המזות וההזרות. לחיים הממדיים שמה שיש בעו"כ: (ד) וששהיים האלה כו' וגם אמרו שם שהחיים האלה שהוא העו"כ. יהיה אחרי אשר יכלו כל הנפשות העמידות להכחלות כפי אשר חייבם חכמתו ית' וזו יקח את הנפשות ממקום שכן נהנות שם שמה כס"כ. ויחנך אותם עם גופותיהם. ייסבון אותם בעולם הנקרא העו"כ. ויגמול אותם שם (ה) מהג' משכים. מהג' משכי הראיות הנזכרים. והם הסכל והסמוך והקבלה: (ז) וכל חלקיו שנים כו'. כל חלקי העו"כ שנים בעיניהם לפניה ורעה ועוד הרעה מרעת: (ז) ימצאות אורם. כל"ל וכל שמינע אותם הם החיים הנמורים וההצלחה המיוחדת אשר הזמין לה במדור ההוא: (ח) אינן נהות העו"כ כו'. שאין דעתן נוחה בכל טובות העו"כ. ואין שאלות כוונותם בכללותו. חף אם יגיעו למלכות ועיניהם כממשלות. וכללו כל טובות העולם איך מספיקות להם. והם חמדי נכספים ומספוקים ליותר גדול וליותר נכבד. מה שהוא בלתי נמנע צד העולם. וזה יורה שמה מנעישים בעצמם. מדור יוסד כיון ויותר נכבד

להם, מהזנות והגנבה, והעזות והנקמה, והדומה לזה, וכאשר ישמר מזה, יבטלנו עצב וצער ודאגה, ויצטער ויבאב לבו, ולא היה עושה בו כל זה, לולי שהוא נזכר אותו עליו טובה. וכן שייפה לשכלו הצדק והיושר, (ט) ולצוות בטוב ולזהור מן הרע, (י) וקיים את כל אלה, ותשיגוהו שנאת בני אדם (יא) כשיפרע לקצתם מקצתם, וכאשר יצוים ויזחירו להכדילו בינם ובין תאוותם, ואפשר שיגדפוהו ויכוהו, ואפשר שיסיתוהו. ולא היה מביא אותו אל כל אלה (יב) כמה שייפה לשכלו, לולא שהוא עתיד לנשלו עליו נסול גדול. ומה עוד מה שאנו רואים בהמום קצת בני אדם את קצתם, (יג) ויהיה החוסס והחכוס בטוב או ברע, ואחר כן ימותו, וכיון שהוא ית' שמו שופט צדק, מן הדין שיחיה מבין להם מדור שני, דין בו בין שניהם בצדק. וישיב לזה נסולו לפי מה שהגיע אליו מצער החוסס, ויביא על זה מן העניש, כפי מה שמצא (יד) מן הערבות בהסמו ועשקו. ומה עוד, כי אנתו רואים (טו) כופרים בנעימים בעולם הזה, ובאמינים בצער בו, ואי אפשר שאין לאלו ולאלו עולם אחר, שנוסלים אותן בו הצדק והמשפט. ומה עוד, שאנחנו מוצאים כי שחרג נפש אחת, ומי שחרג עשרה נפשות יומת, וכן כי שנאף פעם אחת, ומי שנאף עשרים פעם יומת, וכן כל מי (טז) שנוהג הכנהג הזה. ואם יאמר אומר והלא היה טוב שיבורא הבורא את האדם הזה בעולם האחר בתחלה, ויסיר בעליו כל אלה הצערים? נשיב אותו (יז) בכמו מה שהקדמנו ביאורו במאמר השלישי:

פרק ב (ה) ואזכור מקום הכתובים במקום הזה י"ג ענין, תחלתם ענין יצחק, ראית אותו שמשך עצמו לשיחיה ולקרבתן לעשות מצות בוראו, ואלו היה אצלו שהגמול איננו כי אם בעולם הזה בלבד, איזה דבר היה מקות שיהיה נסולו אחריו מותר? גם הבורא עוד לא היה מצוהו בזה, כיון שלא יהיה לו עליו נסול. ובמצאתי עוד הגנייה מישראל ועזריה משרו נפשותם לאש שלא יעבדו הצלם, ואלו היו יודעין שהגמול איננו כי אם בעולם הזה או זה הדבר היה נשאר להם אחר שתשרפם האש שיקו אותו? ובמצאתי בדניאל שמסר עצמו לאריות, בעבור התפלה שחיה מתפלל לבוראו, ואם היה יודע שהגמול איננו ב"א בעולם הזה מה היה נשאר לו לקוות אחר שיאכלוהו האריות? (ג) אלה הדברים (יחמך הללסיס) מורים, כי הנבראים מסכימים, כי הגמול איננו בעולם הזה. ואם יאמר אומר, הן לא נמצא מה שנוצר בתורה מן הנסול, כי אם בעולם הזה בלבד? והוא מה שכתוב בפרשת אם בחקותי, ובפרשת וזיה אם שמוע תשמעו. נאמר כי הבורא (א) לא עובב מבלתי גמול העולם הבא, כאשר אנו עתידים לכוון, ולא היה המפורש בה בהצלת העולם הזה ורעהו, כי אם לשתי כפות. אהת מהנה, (ד) שגמול העולם הבא מפני שאין עומדין עליו כי אם בשכל כאשר בארנו, לא זכרתהו התורה כי אם

שביל האמונה

חזק אמרו שהוא העו"ז: וע"כ הם נכמקו עזו ועיניהם טפיות אליו: (ט) ולצוות בטוב ולהזהר מן הרע. כ"ל: (י) וקיים את כל אלה בו. ר"ל שאלה הדברים שסם חלקו וסוחר וסגיוו בטוב וססוהס מן הרע סס יסיס בעיני שכל האדם. ועו"ז הוא מהעורר לקיים אותם בפועל. ותשינכו בזה שגלח בני אדם וכמו שמבאר והולך: (יא) כשיפרע לקצתם מקצתם. כאשר חללנו נדקוה ויגורו להסרע מן העשוק אל העשוק: (יב) כמה שייפה לשכלו. ר"ל כי לא סיה הכורא ית' מיסיה חח אלה ספנינים המביאים לכל כגער הסוד בעיני שכל האדם. אם לא סהוה סמיד לגסול אוחו גמול גדול עליס: (יג) דדיה התרמס והתחוסס הזה בטוב וזה ברע. כ"ל: (יד) מן הערבות. מן המתיקות: (טו) כופרים בנעימים בו. הכופרים חיים חיי נעימות בעו"ז. והמאמינים חיים חיי צער בו: (טז) שנוהג הכנהג הזה. כלומר וכן בסאר הספאים אחר המרכה ואחד הממעיס. כני קפ"ו לא קפ"ו ק"ו. וכ"ז מוכס על מלימות מדור אחר אשר בו יתן לרע רע כרעעו: (יז) בכמו מה שהקדמנו בו. כמו שבארנו בפסיחה למאמר השלישי. כי מי שחגיגוהו בו מוכס בעצור מעסס וענוהס. הוא ככל הסעעג ממי שחגיגוהו הסוכס בחסד ודכס עו"ז:

פרק ב (ה) ואזכור מקום הכתובים בו. שסרק הקודס הייה הכליות אשר מן השכל. ומעסה יזכר אה הכליות מסכמוצים. וסס שלסס פסר עיניס: (ב) אלה הרברים מורים כי הנביאים בסכימים בו. ג"ל לדעתי. ולספס ער"ל שהגדולים מסכימים שבעסס מן. וע"ז סלמר צנרק הקודס ולק זה מסכסס כ"א בעבור ידיעסה בו: (ג) לא עובב מבלתי גמול בו. ר"ל שגלח רמזס הסודס נס גמול העו"ז כרמו. ומה שסלמר גמול העו"ז כרמו. וגמול העו"ז כרמו. סהא לפתי סכוח וכמו שמבאר והולך: (ד) שהגמול העו"ז בפני בו. ר"ל כי בעבור שאין גמול העו"ז טעג כחע. ורק ססמה שכלרס הסודס חח הסוכוס הגופניות וסמיותו הסעוהדות לסומרי מלוחיס. סזס יוכס כי סכורל ית' נוקל לפתי סכד מספעלו יחייב שסכל גס חח גמול סופס בעו"ז. הכולל ולק די כסגנוה העו"ז מלסס גכר לירכי ד' ולחוסכי סמו כאשר בארנו בפ"א. ע"כ סוכרסה הסודס לסר מיב כל אחס סהרחה כענין סיעודים

אם בקצרה, (ה) כאשר עשתה כוונתו וי אלהים על האדם לאמר, ולא אמרה, אנכי וי אלהיך לא תרצה לא תניף לא תגנוב, כי השכל מורה על כל אלה, אבל הראתה ומעין היצת טוב ורע לא תאכל, מפני שאין השכל מורה עליו. וכן לא הזכירה הנמול האחר, בעבור שסמכה על השכל שיונה עליו. והשנות בי הנבואה ממנהגה להרחיב בדברים שהצורך מכיח עליהם בקרוב, והקצר בדברים הרחוקים, וכאשר היה צורך העם בעת שנתנה להם התורה, לידועת ענין ארץ כנען אשר הם באים אליה, הרחיבה להם (ו) כפרושו וכמה שיש בו מפרי עבודתם והמרותם. ועל כן התחילה בכמר וכמה שבפרשת כי הארץ אשר אתה בא שמה לרשתה לא בארץ מצרים היא, עד כופה (דברים ז'). ורמזה אל הרחוק במאמר קצר, לא בפרוש רחב. והמענה הגדולה בזה, מצאנו משה רבינו הגדול שבצדקים ובעובדים, לא היה לו מעניני נמול העולם הזה דבר, כמו ונתתי נשמיכם בעתם, והשיג לכם ריש, ונתתי שלום, ופניתו אלוכם, ואכלתם ישן, כפני שלא בא אל ארץ כנען. ואלו לא היה לצדקים כי אם מה שיש באם בתקותי, היה מתחייב (ז) שיהיה רובו למשה ואין עוד, זה מורה שאין שרוב הנמול בעולם הבא. (ח) אך הדברים האלה כפי האותות והמופתים, כאשר בארתי קודם זה. ומה מה שהגיד לנו, כי אליהו היה מתפלל שיברך הכורא בקטח ובשמן לזולתו בתפלתו, והוא מבקש הלה להם ולא יגיע אליה (ט) ושאלישע והוא מת היתה הכורא בעבורו האדם אשר השליכו אל קברו. ואלו היה הנמול העולם הזה בלבד, לא היה יכול מי שאינו ראוי להגיע אליו, להגיע וזולתו אל מאומה מכנו. ומה מה שכפר לנו על אנשי כדום, שמעת שהגדילו ברעה ובהטא, הפך הכורא את ארצם, והמטיר עליה אש וגופרית, ואלו לא היה עונש כי אם בעולם הזה, היה יורד על מי שהגדיל להרע אש וגופרית בין רב למעט, הול לפי חטאתו, ואין אנחנו רואים כן. ומה שבני ישראל שעבדו וזולתו, השליט עליהם וזלזלם מן האומות, ושבו אותם והגלום. והנה אנחנו רואים עמים רבים עובדים וזולתו ואינם נשבים ולא גולים, ואלו היה העונש בעולם הזה היה מגיע אליהם כמחו. ומה עוד שהוא צדיק כאשר צוה בהרונן מן מדין, והמית טף המבול, (י) והנה אנחנו רואים שהוא מצער

שכיל האמונה

היעודים הנשמיים: לאמת ולקיים אחת זה השורש. כי משמים יספק לזקוקים על מעללי כל אדם. וכו' הנה והפך כזה מאלו בפעולותיו הטובות ויחיה הוא וזמאם את פעולותיו הרעות. וזה שכר והעונש אלהים בעקב משייתם הטובים והרעים. כי כדלוחמי שכלשך נשמע אל מותו ויתן משר ארצו בעשו. וכל מחלה לא תיש עליו. ולא תהיה מפסלה ועקרה כאלו וכיוצא. והספק בהפק יסיה זה לנו לאות על אחת ענין שכר והעונש מהבולתי ית' לעבדיו המדברים: אדם אם יסיה מרחופע בענין גמול העוה"כ לזמן הרמוק. אשר לא הפ רנו עין בצר. יסיה האמונה רובפת צדו עשיקר אחת עין הפיר והעונש. הכולל וכן את כואים מאומה מעניו. ובעבור זה הכתיבה בישירה הנשמיים כדי לקיים אחת ענין שכר והעונש בענינים מובחרים נגלים אשר לא ישאר אחריהם עוד שום ספק בלחמתו. והיעודים הרומיים עם שלא נתפחה בהם ע"ד הכתבה: הנה לא הסתירה אותם בלחה. אבל בלחה אותם גילוי מספק ונאות כפי שבעס. כי משכע הדברים אשר כאלה שאין מלאכות מוב: בהם. שלא להפלה בהרבהם הדיבור בהם. רק בלזון שאשר יסגילם מעלמו. ומלא אותם בכתובים ויגביהם הרבה כלי חזק. וכמו שיבואו רמזי הכתובים ע"ז בפרק שאמרו:

(ה) כאשר עשתה ביוצר ר' בו'. הגבול' רמזו למע שאמרו הכול' (סגולתו נו) וינו אלו הדיק' ד' ז' ברכה הפס. הלוקים זו עכו"ם. על האדם זו צפיכות דמים' לאמור זו גילוי כעוה"כ מכל עין ולא גול. אבל חלל ולא אה"ה. ובעתה שהשכל מורה על כל אלה קלרה בהם השורש ואמרה לוחם כעמו. וכן לא הזכירה הנמול הנשמי כ"ל כרמו בעבור שסמכה על השכל שיונה עליו החר שיקיים לו אחת ענין שכר והעונש ע"י היעודים הנשמיים וכמו שהבאר בדיבור לפני זה: (ו) בפירושו ובכח שיש בו בו'. ר"ל שזלחה חללה ענין ומהות ארץ יבנאל. ובהענה כדרך מזכיר המריכה להשקאח מי היאור. כי למשר השמים השפה מיט. וזה"כ בלחה מה שיש בענין הארץ מפרי העבודה והמרי ואמר והיה אם שמוע השמעו וכל הפרשה כדי לבאר להם שרק אם ישמעו יתן יסר ארצם ואם לא ישמעו ועזר את השמים ולא יסיה משר. וכ"ז בעבור שהיה אז לורך העם לדעת זה וע"י הוכחה המורה להרבוץ הביאור כפיתוס רחב. משל"כ גמול העוה"כ שהוא לזמן הרמוק ע"כ כמה אומר ברמז וכלומר: (ז) שיהיה רובו למשה ואין עוד. כלומר ועדיין לא היה צמיו דבר מה: (ח) אך הרברים האלה כפי האותות והמופתים. כלומר שהיעודים הנשמיים המזכרים בעשריה אלה. אינם השכר העלמי. אבל הם רק אוחוס ופיתוס אל היעודים הרומיים אשר צפוי"כ להחודע ולהגלות שהבורא ית' גומל לזים חסד כמעטו ונזמן לרשע רע כרשעמו. וכמו שבאר כנאל"ל את כל זה במאמר המשיי פ"ה ממאה"כ עשה אחי אום לטובה ומלאמו והיו כך לאות ולמופע עיי"ש:

(ט) ושאלישע והוא מת בו'. מבואר מלפני ב' י"ב: (י) והנה אנחנו רואים בו'. כלומר וגם היום

במקף וממיתם, (ה) מתחייב שיהיה אחר המות ענין, שיגיעו בו אל המורת מה שנצטערו בו, כאשר בארנו :

פרק ג וכיון שזכרתי (ה) אלה הששה ענינים, צריך שאכסוך להם השבעה האחרים אשר מן הכתוב, ואמר כי הם שבעה ענינים, לכל ענין רבו מן התורה

וראה, וכשאר ספרי הנביאים פירושו וביאור השרש הראשון, (ג) קריאת מה שמקנה אותו החכמה והתורה היום, באמרו (ויקרא י"ט) אשר יעשה אותם האדם וזה בהם.

וקריאת מה שמגיע אליו הכסילים, כמה שמקנה אותם פלולת מות. באמרו (משלים י"ח) הנפש ההוטאת היא תמות. ועוד (משלי ט') כי מוצאי מצא היום והוטאי הוכס נפשו, כל

משנאי אהבו מות. ועוד (סס ט"ז) ארח היום למעלה למשכיל למען כור משאול מטה.

ועוד (סס ו') דרכי שאול ביתה יורדות אל הדרי מות. ועוד (משלים כ"ז) לולי האמנתי לראות נטוב יי בארץ חיים. ועוד (סס ט"ו) כי לא העזוב נפשו לשאול, תודיעני אורה היום.

וכיון שלא היה אפשר לרמוז בחיים האלה אל חיי העולם הזה, מפני שהדיק והרשע שונים בו, התחייב לרמוז בהם אל חיי העולם הבא, ותחת כל פסוק דברים ארובים.

(ג) והשרש השני ההודאה כי מוכה צפונה קיימת לפני האלהים לצדיקים, ורעה צפונה לרשעים. אמר בזה (משלי י') זכר צדיק לכרכה ושם רשעים ירקב. ואמר נהמיה, זכרה

לי אלהי המוכה (נחמיה ט'). וברשעים אמר, (סס ו') זכרה אלהי למוכיה ולסבלט במעשיהם אלה. וזה אחר מה שאמר בתורה, (דברים ו') וצדקה תהיה לנו. ולך תהיה צדקה לפני יי

אלהיך (סס כ"ד), ועוד (ישעי' ל"ח) והלך לפניך צדקך. ותחת כל פסוק פרושים רבים.

והשרש השלישי הודעת שלא להים ספרים שבורים יש בהם מעשי הצדיקים והרשעים, כמו שאמר משה (שמות ל"ג), מהני נא כספך אשר כתבת. ואמר (משלים ס"ג) ימחו מספר

חיים, ועוד (מלאכי ג') ויתב ספר זכרון לפני ליראי יי ולהושבי שמו. ואמר (ישעי' ס"ט) הנה כתובה לפני. וכל מאמר כולל פרושים רבים. והשרש הרביעי ההתראה שיש לבורא

מנמד, יגמול בו על כל מעשה אם טוב ואם רע, באמרו (נחשית ד') הלא אם תיטיב שאת ואם לא תיטיב לפתח חטאת רובך. ועוד כי עת לכל דפיך ועל כל המעשה שם (קלה

ג'). ועוד שם פתרו (משלים י"ד). ועוד שם נבלו נועלי און (סס ל"ז) יי ועוד שם יצעקו ולא יענה (איוב ל"ט). וכולל כל מאמר מזה פרושים רבים. והשרש החמישי עוד

הרחבת הספרים שהבורא שופט צדק ישלם לכל איש כמעשיו, והוא אמרו (דברים ל"ג) הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט אל אמונה ואין עול וגו'. ועוד (משלים קמ"ה) צדיק

יי בכל דרכיו. ועוד (סס ט') ויי לעולם ישיב כוון למשפט כסאו, והוא ישיבו תבל בצדק. למשפטיו עמדו היום (סס ק"ט). ועוד יתן לו לבטה וישען ועינתו על דרכיהם (איוב כ"ד)

כי עיניו על דרכי איש (סס ל"ד) כי נבה עיני יי דרכי איש (משלי ט'). כי את כל מעשה האלהים יביא במשפט (קלה י"ג). וכל פסוק כולל פירושו גדול. והשרש השישי זכרון

שיש לבורא יום סוון לגמול (ד) אמר בו (למטה ח) כי קרוב יום יי הגדול קרוב ומהר מאד, יום עברה היום ההוא, והצרות לאדם והלבו בעורו, גם כספם גם חבם. התקוששו

וקושו בטרם לדת חק (סס ז'). ולכל פסוק כאלה פירושים אינני זוכרם הנה שלא יארך הכפור

שביל האמונה

לנו רואים שהול מלמד כסף וממיתם: (ה) מתחייב שיהיה אחר המות בו. כמ"ס לעיל במלמד הכסוי ספ ז מ"ס :

פרק ג אלה הששה ענינים. ענין יתכן להיות ט"ה והמ"ו והמ"ט שסמכו ופסחם לפניהם יס' וענין מרע"ה ג"ה היה לו מן הסוכות הסמכו ס בטהו בטעמי טעו"ה מחומה. וענין חלוכו

וזליתע שבגינו לחמרים מה ש"ה היה להם נגמל, וענין חבתי כדום שלא נעשה מן לשאר חומרים. וענין גלות יבטל משל לדמיה וזוה: החיובים בהם מה שלא נעשה מן לכל נוי. וענין הכינת סף מדן ומות סף המכיל

עם שלא חסלו: (ג) קריאת מה שמקנה אותו בו. כגונד שהכחוב קורא אל הדבר כהקדש לחדש ע"י המורה והחכמה בשם חיים, ואשר יקנה אותו ע"י הככלות קורא אותו בשם מוח: (ג) והשרש השני

ההודעה בו. כמ"ל: (ד) אמר בו כי קרוב יום בו. בכל הספרים אשר הכתוב לנו הנחל"ל בה. הכיח דרו מן הכורה החלם והמ"כ מדברי הנביא ס פירוש וביאור כמו שיעד בתחלת הספר. ובמכות הספרי הזה לא

הכיח סוס רמו מן המורה. וגם לשון הכחוב שהכיח הוסיף בו מלה כי בתחלתו. כי לכ"כ נגמיה עם. קר ב יוס ד' הגדול. וע"כ לבי אומר לו שיש כחן הסדון וכמות הסופרים, וכמ"ל אמר בו כי קרוב יום חדים

זאמר קרוב יוס ד' הגדול בו. וכמות כזה מלוי על הרוב ידלג מן קרוב יום הכחשון עד קרוב יום השני. וזאת

בשי"ס כאלו שאמר עם הלה הוא כמות עמיי חמוס בחלונותי בו. כי קרוב יום חדים עם מחידות למו. זעין במלמד החמישי ספ"ה וביאורי עם חות י"ח מה שהחתי עם הספרי בה. ומכאן כי חלם הכחובים

הספור. והשרש השביעי קריאת הגמול טוב, ושמונעים אותו מן הרשעים. כאמרו (זכרים) ה' לאען ייטב להם ולבניהם לעולם. ועוד (הסלים ל' א') מה רב טובך אשר צפנת ליראיך. ועוד (קבלת מ') כי גם יודע אני אשר יהיה טוב ליראי האלהים וטוב לא יהיה לרשע. ולכל פסוק מאלה פרושים. ואם יסבור סוכר שאלה הפסוקים כובלים סברות אחרות מפסידים המענה בהם לעולם הבא. נבאר שהדבר איננו כמו שסבר, (ס) כי השכל הייב הגמול בעולם אחר, וכל פרוש מסכים למה שיש בשכל הוא האמת, וכל מה שמביא אל מה שהוא חולק בשכל, הוא הבטל. ואלה ראיות מן הכתוב בדרכים קצרים:

פרק ד אבל הקבלה הדברים כה יותר רהבים משיוכל אדם לכתבם בלם. אך אזכור ממה שכאז בה ראשי דברים, ואומר, קבלו קדמוננו מן הנביאים, כי העולם הזה דומה לפני העולם הבא כפרוזורד לפני ארמון המלכים, אשר צריך שיתקן אדם עצמו בו, במה שהוא ראוי לחתקן קודם שיבנם אל הארמון לפני המלך. וזה מבוואר בדבריהם, (אבות פ"ד) העולם הזה דומה לפרוזורד לפני העולם הבא, החתקן עצמך כפרוזורד כדי שתכנס למרקלין. ואמרו עוד ששעה בתשובה בעולם הזה יותר מועילה מכל חיי העולם הבא. (ב) שאין בו תשובה, כאשר בארנו (ג) שמה שנכתב על הנפש בעולם הזה מקרות ושהרות אי אפשר להנקות. וששעה מנוחה בעולם הבא, טוב מכל חיי העולם הזה. (ג) כי הנפשות אליו לא כרו נשקפות עדין ומצפות אליו, כאשר בארנו. והוא אמרם, יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה, מכל חיי העולם הבא. יופה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא, מכל חיי העולם הזה. וקבלו עוד שהעולם הבא החיים בו כאור, ואין שם מאכל ולא משתה ולא פריה ורביה ולא מקח ולא ממכר ולא דבר מדברי העולם הזה. (ד) אבל גמול הצדיקים ממכוד הכבוד, הוא אמרם (ויגלות י"ז) העולם הבא אין בו לא אכילה ולא שתיה ולא פריה ורביה ולא משא ומתן, אלא צדיקים יושבים ועמרותיהם בראשיהם, והם נהנים מיוו השנינה. ואני עתיד לשוב לבאר איכות גמול הצדיקים בפרוש ובכאור. וברוב החזקים בענין הזה הנכבד, קבלו שכל מי שאינו מאמין בגמול העולם הבא, ובמתן תורה, ואינו מאמין בקבלה, אין לו חלק לעולם הבא, ואפי' אם מעשיו טובים. והוא אמרו, (סנהדרין ל') אלו שאין להם חלק לעולם הבא, (ס) האומר אין תהיית המתים, ואין תורה מן השמים, (ו) ואפיקורוס. ומנו שבעה שהתקיים אצלם שאין להם חלק לעולם הבא, מפני שהחמיאו בה בני אדם, והוציאו מעבודת הכבוד, ולא יכלו לחתקן מה שהפסידו. והוא אמרם, שלשה מלכים וארבעה הדיומות, אין להם חלק לעולם הבא. שלשה מלכים, ירבעם האבא ומנשה. וארבעה הדיומות, בלעם דואג ואחיתופל וגיהוי. ועוד בשתרנמו לנו התורה משם הנביאים זכרו בהרגומה תחיות משה רבינו עליו השלום. כשתרגמו וירא ראשית לו (זכרים ל"ג), ויתקבל בקדמיהא דיליה (ז) ארי תמן באחסנתיה וגו'. וזכרו עוד חיי העולם בתרגום יחי ראובן ואל ימות (שס). אמרו יחי ראובן חיי עלמא ומותא תנינא לא ימות. ובתרגום גביאים יש (ח) מה שלא יוכל אדם לספור גמול מפרושי העולם הבא. ואחר שפרשתי מה שנזכר בשלישה המשכים, המושכל והכתוב והמקובל, מהגמול והעונש בעולם הבא, אומר שעמנו מסביבונים בלם עליו מחכמה מקובלת, מהם ברברים מבווארים שלא יסבלו סברא ולא שנוי, מפרושים היטב (ס) כאשר אמרתי בגמול התורה:

ובין

שביל האמונה

דומים אל הגמול העמיד נעו"ב: (ה) כי השכל חייב הגמול בו. כ"ל כי אחרי שהסכל מחייב היום גמול בעולם אחר. וכמו שנתבאר בפ"א. ח"כ עניו היסא כוונת הכמונים בלי ספק:

פרק ד (ב) שאין בו תשובה. מפני שאין בו תשובה: (ב) שמה שנכתב על הנפש בו. כ"ל לדעתי. וכמו שנתבאר בפ"ד מהמאמר השני: (ג) כי הנפשות לא כרו נשקפות בו. כ"ל ודומה להם שאמר בפ"א כי מה שכתבתי ח"ן נוח נעו"ב? ולא נוסחתו בו ח"ף א"ש יעשו אל הנדול שמתלכיות ואל העלוינה שמתעלות. אין זה כ"ל בעבור שהנשקן צמדור יותר טוב ויותר נכבד מהעו"ב? והן נכספוס למדור הסוף ויעיטן נסיוות אליו: (ד) אבל גמול הצדיקים סככור הבורא. פהסין ומחעענים מזו כבודו יח': (ה) האומר אין תהיית בו. כלומר שכבוד גמול העו"ב. ובמ"ש שם ח"כ לבניו לרזים שהספר בהה"מ אין לו חלק לעו"ב. הוא כפר במה"מ לסיכך לא יהיה לו חלק במה"מ הכי שפיהס הס שם אחר. ועיין נפישו בפרק השביעי וביאורי שם אות זין: (ו) ואפיקורם. שאינו מאמין בקבלה ומלגלג על דברי חכמים: (ז) ארי המן באחסנתיה. משה ספרא רבא דישאל קביו. הוא נפק ועלל ברזים עמא ע"כ דכרי החכנוס: (ח) מה שלא יוכל אדם לספור מפירושי גמול העו"ב. כ"ל: (ט) כאשר אמרתי בביטול התורה כ"ל שסעס מקובל מפי הכנפאים ע"ס בגמול העו"ב כמחלמים מבווארים ומפושטים היסב אשר לא יסבלו שום סכרה

פרק ה זכרון שבארתי השרשים האלה היטב והקנתיים, ואמר יתח בן, כי כבר בארתי ופרשתי שהגמול והעונש לנוף ולנפש יחד, (ה) מפני שהם פעל אחד. זכר אף יהיה הבורא המתים, ויחבר הנפש עם גופה, (ג) בארתיו ופרשתיו. והשיבותי על השאלות התלויות בענין, וגליתי הכפקות אשר אולי יפלו בה והסירותים. וצריך שנדבר עתה הנה בפירוש מהות הגמול, ומהות העונש, ובספור המקום אשר יהיה או, (ג) ובספור הזמן אשר יהיה להם, (ד) שמחייב ההמדה נצחית לגמולים ולעונשים, (ה) ואם גמולם ועונשם שווים בענין, (ו) ואם יש ביניהם הפרש, (ז) ובין הראוי התמידית, ואם יתקצרו הגמולים והעונשים זה עם זה, ואם יש עליהם עבודה לבורא, ואם יתכן שיבחרו בהמרותו, ואם יעבדוהו מה יהיה גמולם (ח) וכאשר אפרש אלה העשרה ענינים, ישלם כל מה שצריך אליו במאמר הזה:

ואהל בתחלה הודעת מהות הגמול והעונש, וכבר זכרתי לפניי מהם קצת, אך אוסיף בהם הנה באור, ואומר שהגמול והעונש שני ענינים דקים, (א) יבראם אליהנו בעת השלום, ויגיע בהם אל כל אדם כפי הראוי לו, והם שניהם מעצם אחד, דומה לכת האש שורפת מאירה, והיא מאירה לצדיקים ולא לרשעים, ושורפת הרשעים ולא הצדיקים. זכרה אמר הכתוב (מלאכי ג') כי הנה היום כא בוער בתנור זרחה לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא ככנפיה. ומת טוב דמיתו אורה בשני מעשי השמש, אשר בה יהיה חום היום, ובה יהיה האור הבהיר. ואמרו היום בוער ושמש צדקה הוא מדבר אהר, תלא הראה כי הלשון רומזת אל השמש במלת יום, כאטרה (שופטים י"ג) והיום רד מאד. ואמרה עוד (ס') הנה נא רפה היום לערוב. ושרש זאת אשר יחדשנה הבורא בדומה לשמש אלא שיש בינה ובין השמש הפרש, כי השמש הומה ואורה מתערבים ובשרתפים, לא ינבר אהר מהם מן האהר, והעצם הזה ביבולת הבורא, יתקבץ אורה לצדיקים, ויתקבץ הומה לרשעים. אם בבח שמיחד אותה בו, אם במקרה, שישמור בו אלה מן החום, ויבתיך

שביל האמונה

כנראה להפסחם לנגח אהר. וכמו שהיה גם הקבלה אשר צידדו סחורה לא סתכל ולא השתנה. במאמר מצבור ומפורט כמזכר במאמר הפלטי ש"ס ע"ס וצבאורי אוח ס"ו:

פרק ה (ה) מפני שהם פועל אחד. כלומר כל מה שיעשה האדם יד הנוף והנפש שוים בו. וכתיבם יהיו הם הטוב אשר עשה את המעשה הטוב. ולא יתכן לייחס הפעולה לפועל אהר מהם בזולת השני. וכמו שכתב במאמר השני פ"ב: (ג) בארתיו ופרשתיו. במאמר השני פ"א: (ג) ובספור הזמן בו. כלומר מהו הזמן אשר יהיה אז: (ד) שמחייב ההמדה נצחית בו. מוכח על מה ובספור כלומר ששכר הענין אשר הובע עבדו הגמול והעונש נצחיים. ואפשר ש"ל ומה שמחייב בו: (ה) ואם גמולם ועונשם שוים בענין: (ו) אם גמול מזה אהר גמול מזה הרבה שוים בענין. זכר אהר ענינה אהר מה לעונש עבירות הרבה: (ז) ואם יש ביניהם הפרש. אם יש לצדיקים שם יתרון ע"ל ומה הוא יתרון. זכר נכשעים: (ז) ובין הראוי התמידית. כלומר אם יש חילוק בין הכשעים בענין השני הסמלי ומי הוא הראוי לעונש חמדי: (ח) וכאשר אפרש אלה העשרה בו. כלומר כאשר אבדע עשרה ענינים מן השלום עשרה הנזכרים יושלם כל הנוף כזה המאמר. כי השלום הראשונה והיא מהות הגמול ככר מהכירה כשכר שלמי זה. ומהו השלום האחרונה ככר הכבארו במאמר השני פ"ב. וכמו שאתר זה הנשאל בסוף פרק יו"ד אהרי ציבור העשרה ענינים. וזה סדר השאלות א'. מהות הגמול. ב. מהות העונש. ג. מהות המקום אשר בו יהיה הגמול והעונש. ד. מהות הזמן אשר יהיה אז בעת הגמול. ה'. מה הוא הדבר המחייב שיהיה הגמול נצחי ומתמיד. ז'. אם גמול מזה אהר גמול מזה הרבה שוים בענין. ח. מהו הענין המייחד עבירות הרבה. ט'. אם יש הפרש בין צדיק ובין רשע. פ'. מי מהרשעים הראוי לעונש חמדי. יו'. אם יתקבלו הצדיקים והרשעים לרשות זה אהר זה יא' אם יש עבודה. יב'. אם יתכן שיבחרו אז הצדיקים חמדי. יג'. מה יהיה גמול הצדיקים על עבודתם אשר יעבדוהו אז: (ט) יבראם אלוהינו בעת השלום בו. יחוק דבריו ז"ל כי בעת השלום כלומר אחרי שכבר יבארו כל הנפשות שהעבודות להכרתים כפי רצונם ומחמתו יא' אז יתחילו ימי השלום לשלם לכל אדם כמעטבו. וזה יברא הבורא יא' שם אהר בעל פני ענינים דקים האור והכפרה. ויהיה האור אל הצדיקים ולא אל הרשעים. והכפרה אל הרשעים ולא אל הצדיקים. וכמו שהיה אהר גם היום בעלם שמי כחוח אלה. כח שוקף וכח מאיר. וע"כ היה כהן יוס כל בוער כהנור. ויוס הוא כינוי לשמש כלומר שיהיה שמש בוער כהנור לרשעים. וזרחה לכם יראי שמי בו כלומר וכשמש הוא עומה חסיה לצדיקים שמש צדקה ומרפא ככנפיה. וכעבור אהר כשמש שמי כחוח אהר שם כחוח האור ע"כ יכונה גם העלם שהוא הבהיר להכרתם כשם שמש. אמנם ברו ובין ששמש הפרש גדול. כי החום האור אשר לשמש הם מהקשמים יחד ויא"ל לאחד שכלתי השני. אולם השלם הוא הכבארו יקבץ אורו לצדיקים מכלי השתקף האור עמו. ויקבץ חובו אל הרשעים מכלי השתקף החור עמו. וזה יהיה ביבולת

ויכתיר בו האור מאלה. והסברא השנית יותר קרובה, וכבר ראינו שעשה בן בצצרים שקיץ האור לישראל, והחשך למצרים (י) במקרה במצותו. (יא) וביון ששמתו זה השרש, ואמר 'עתה כי בעבור זה קוראים הספרים כל גמול הצדיקים אור, וכל ענש הרשעים אש'. כמו שהם אומרים בגמול (הגלס לז) כי עמך מקור חיים באורך נראה אור. ועוד אור זרוע לצדיק (סס ל"ח). אור צדיקים ישמח (מסלי יג) להשיב בנפשו מני שחת. לאור באור החיים (איז ל"ג) וכמו שאומרים בגנש הרשע, (ישעיה ה'), והיה החסון לנעורת ופועלו לניצוץ ובערו שניהם וגו'. ועוד (סס ל') (יב) כי ערוך מאתמול תפתה. ועוד (איז ס"ו) כי עדת הגף גלמוד ואש אכלה אהלי שחד. ועוד (סס כ"ג) אם לא נהדר קימנו ויתרם אכלה אש. ועוד (סס כ') כל חשך פמון לצפוניו תאכלהו אש לא נפה. ועוד תהרו חיש תלדו קש ורוחם אש תאכלם (ישעיה ל'). ועוד (סס כ"ו) אף אש צריך תאכלם. ועוד ימטר על רשעים פחים אש ונפירת (הגלס י"א) יכופו עליהם גחלים באש ופירם (סס ק"ג). והדומה לזה. ואם ידרוש דורש להמשיך לו איך יהיה נוף בלי מאכל וכלי משתה תמיד? נמשיל לו במשה רבינו עליו השלום, אשר החיהו הבורא ארכעים יום שלש פעמים בלא מאכל ובלא משתה. כמ"ש (פמול ל"ד) והיה שם עם יי ארכעים יום ויום. אך היה בזה אש לא בראו לו ונתנו על פניו, כמ"ש (סס) ומשה לא ידע כי קרן אור פניו. (יג) שם לא אות והקרבה אל שכלנו, שנעמיד על היות הצדיקים באור לא כמזון, וכן אמר לו (סס) נגד כל עמך אעשה נפלאות וגו'. וזה כאמרו לצדיקים, ומעולם לא שמעו ולא האזינו. עין לא ראתה אלהים וזולתך יעשה למחבה לו (ישעיה ס"ד). אבל איך יהיה הבורא הענוש המיד העומד נצה באש? לא מצאנו במה שקדם מי שאירע לו כזה שנמשיל בו, ובאשר לא נמצא זכרו הכתוב בפרוש ואמר (ישעיה ס"ו), מי תולעתם לא תמות ואשם לא תכבה. וזה המאמר מחייב שיהיו נפשותם שמורות כנופם בענין דק (יד) הוי"ן מן החום המכאיב, עד שיהיה החום המכאיב ענש להם ויסבלוהו. (פו) וישר עוד שישמור נפשות הצדיקים בענין, עד שתהיה האורה המנעת אליהם מערבות מתמדת, הוי"ן מהענין אשר בו יעמדו. אלא שהצרך להאמין בזה הענין חזק השומר, הוא כשער הענושים יותר צריך, ממה שצריך בשער הגמולים. הלא תראה שהמלכים כשהם רוצים לענוש האדם זמן ארוך בזהנים לו לאכול ולשתות קודם (פז) שישלם בו הפצם מן הענש, כי הם עושים זה מתחת הטבע. אבל הבורא עושה ממעל לטבע, יעמיד וישמור בלא מאכל. ונקרא הגמול בן עין, בעבור שלא נמצא בעולם יותר נכבד מן הנן והוא אשר השכין בו האדם. ונקרא הענש גיהנם, (ח) מפני שהכתוב קראו תפתה. (יח) והוא שם מקום קרוב לבית המקדש.

שביל האמונה

ציון להבורא ית' על אחד מפסי פנים או עיניו בו כח מיוחד לדעת זאת להאיר לצדיקים ולשרוף לרשעים. ולא תהייה פטולתו בעלם. או טיפוס דבר בלדיקים שיהיה חוסם מהוהם. והנה נ"כ דבר אשר ימוע נדעשים אדם. ובה תהייה פטולתו העלם הבורא במקרה לא בעלם. חלח הסגלה הלהרונה אמר"ג ז"ל שהוא יתר קרובה לפל. וכל דבריו אלה הוא מה שאמרו מכו"ל (טכ"ו ג) אין גיהנם לע"ל אלא הקב"ה מוליד הטה מנהיגה ומקדיר. רשעים מדונין בה. ולדיקים מתרפאין בה. דכתיב הנה היום כל בוטר כמטר וכדו כל זרע וכל טובי רבבה קש ולכח לאדם היום הכל כ"י (ופרש"י) היום הנה השמש הבהה דבכמה חזקתן קרינן לפחש יומא) לדיקים מתרפאין בה דכתיב וזדחה לכח ידלו שמי שמש נדקו אמרש בכנפיה כו'. (י) במקרה כמצותו 'לומר כאשר לוד אז כעס הבורא (יא) וביון ששמתו זה השרש שגמול הוא האור והטעם הוא השפעה והחוס (יב) כי ערוך מאתמול תפתה. מדוקה אש ואלס וגו'. (יג) עם זה אור והקרבה בו. ר"ל כי ע"כ עיכב את מנ"ה בהר ארכעים יום מצלי מאכל ומשקה. וזן אורו באור חלוקי היתה על פניו להיות זה לט לאור ולקרב אל שכלו איך ימו הצדיקים שהקב"ה באור מצלי מזון. וידעו כל הטע את מעשה ד' כי עכא הוא אשר היה עישה עמו לקיים חונו באור מצלי מזון: (יד) הוי"ן מן החום והמכאיב כו'. ר"ל כי האיר המאיר לצדיקים הוא עולמו הוא המעמיד ומקיים אותם קיום עמי. אולם חוס המכאיב אבר לרשעים. אין ספק שיש פס ענין דק וזולתו אשר בו יתקיים גופם לטבול טעם חוס המכאיב תמיד: (טו) וישר עוד שישמור כו'. ר"ל שישר ג"כ לומר כי נס בלדיקים יש ענין הסומר חוס ומעמיד. וזלס האור המאיר. אלא שהין את מיכתיים אומר זה כמו שאנו מוכחים אלא חלס ברכעים: (טז) שישלם בו הפצם מן הענוש. שהם מבייחים אותו חלסו להשלים חלסו בו מהטעם אשר לא היה יכו לסגלו כולל זה: (יז) מפני שהכתוב קראו תפתה. שהמכוז קרא אל הטעם חלסו וכמו שזכר סג"ל לפני זה את מהס"כ כי ערוך מאתמול תפתה: (יח) והוא שם מקום בו. וגי'הם הוא שם מקום קרוב לגיהנם"ק אשר אורחים עליו החופה גי'הם בן פנס כמ"ש (ירמיה ז) ולא יאמר עוד הטעם גי'הם בן פנס והוא קרוב לגיהנם"ק כאמרו (יהושע פו) ועלם הגמול גי'הם בן פנס הוא יבשלים ומקדש

יאמר לו התופת זניא כן הנם ובאמר לו בספר יהושע ניא הנם (יפוסס ס"ו). ועל כן ששבן בי אדם נושאים המשל הנכבד באמרו כגן עדן הארץ לגנו (ויא: ג' ועל מקום התופת נושאים המשל הפדותיכם ש יכמים י"ט) והיו בתי ירושלי' ובתי מלכי יהודה במקום התופת הנמאלי':

פרק ו' ובין שבארתי (ה) שתי המדות האלה צריך ולהשיב) על השאלה השלישית:
 (ג) והוא המאמר במקום (ג) אלה הנמולים והעונשים, כיון שהם אדם נופים ונפשות, ואי אפשר להם בלי מקום ינחו בו, ומקין שיקופם, יכרא להם הכורא אדם ישבנם בס. והמאמר הזה כפיא אליו (ד) צרך הנבראים, ועם זה שספרי הקדש זכרו אותה, אך קראוהו שמים וארץ להקריב אל הבנתו, מפני שאין אנו רואים כי אם שמים וארץ. והוא אמרו (יעפיה ס"ו) כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה. ואומר כשער זכרון המקום, מה לפני ההבמה כשמים חדשים וארץ חדשה, ולמה לא נמלם (ה) במקום היה הידוע. ואבאר ואומר, מפני שהארץ לא הוכנה כי אם לצרכי הסוון, ועל כן יש בה שדות לזרוע וננות, ונהרים ואפיקים להשקות האילנות והברכות, (ו) והים והנחלים למטר ולשמן, ומדברות למרעה החיות, ודרבים להוליכים. והצרכנו לצדור הזה לכל אלה הסותרים הם, בעבור צרכנו לסוון ולקנין, אבל מדור העוה"ב אין בו לא סוון ולא קנין, ואין צרך לשדות ולא אצמח, ולא לנהרות ולא לנחלים, ולא לכל מה שדומה לזה, ואין צריך לבני אדם בעת ההוא, (ז) כי אם מתקע ומקיף בלבד, וכראו להם כפי אשר ידעה, והוא המושב והמקיף אותו. (ח) ואין דומה פרוש כי כאשר השמים (יעפיה ס"ו) ופרוש אמרו (פס ס"ו) כי הנני כורא שמים חדשים וארץ חדשה. כל הפכוך הוא בעת הישועה, וכאלו הרש להם העולם על דרך המשל, כל שכן שאמר אהריו (פס) כי הנני כורא את ירושלים גילה ועמה משיש. ואיננו רוצה שיהיה בריאת ירושלים, אבל יהיה לה השמחה, כי השלמתו גילה ועמה משיש, ובאלו בראם בשמחה, כי כאשר השמים החדשים כיון שהוא בעולם הבא, הוא מקום ומקיף באמת, יכראם לבני אדם, ויבחה המתקע הזה והמקיף הזה, וישימים לאין. כאשר פירש שם (השנים ק"ג) לפניו הארץ יסרת ומעשה ידך שמים המה יאבדו ואהיה תעמוד ואהיה הוא ושנתך לא יתמו בני עבדיך ישבנו, ואמרו ישבנו, אהרי המדות השמים והארץ, מחייב בריאת המקום

שביל האמונה

ב"כ בספר יהושע גי הנם כאמרו (פס) וענה הגבול א: רחש החר אשר על פני גי הנם ימה * ובעבור שהעונש קראו ככחם חפחה * והקופס הוא גיהנם ע"כ נקרא העונש כשם גיהנם והוא מלה מורכבת כי הנם. ובינאל ציה הס דבני החכר למך אלכוד כסוף המחמר הראשון וז"ל גיהנם הוא מקום ידוע קרוב לירושלים ניא שחן כלם נכתי מנו * היו שורפים בו ענמות כסומחה והנבלות ושאר הסומחות. והמלה עכרית מורכבת ע"כ * וז"ל מתי פסח או מעבדיו מן העולם כל מתי כסומחה וסכחון * כיון שם זה למקום כשם נכרסין נפשות הסומחים כסומולמות בגילוי כסומחות עוונותיהם * והכו"ל (שירובים ו') אמרו שנקרא מקום העונש חפחה בעבור שכל המחפחה ביננו יסול עס * ונקרא גיהנם ע"ס שעמוקה כניא והכל יורדים לה על עסקי הנם :

פרק ז' (ה) שתי המדות האלה. מהם הגמול ומהם העונש: (ב) והוא הבאמר במקום. נמרות המקום אשר בו יהיה הגמול והעונש: (ג) אלה הנמולים והעונשים בו. ר"ל אלה מקבלי הגמול והעונש כיון שהם אדם כלומר נופים ונפשות. וח"כ הם ירכיבים למקום לעומ בו ומקיף שיקופם. כללו הבאמר ארץ ושמים * יכרא להם הכורא מעת הגמול פקוס ומקיף וישכון לחסם כו' (ד) צורך הנבראים בו. ר"ל זה שאמרנו מבדילת המקום הוא מוכרח בשל יען שח"כ לנכרמים מכלי מקום עכ"כ וזעם זה עוד שכתובים זכרו זה וכמו שפאר הולך (ה) במקום הזה הידוע * כלומר כעוה"ב אשר אלו בו היום: (ו) והים והנחלים בו * כלומר שיקו המים המכבד והספק אל מוכה * לכל יכפו את פני הארץ: (ז) כ"א בורקע ומקיף בלבד * מתקע הוא מושש והמקום אשר בו יתקוממו המתקוממים והפכר שהוא עור מלה"כ (בדשמים לא) ולכן מקע זה אחיו * והמקיף הוא כביבות המתקע המקיפו מכל ג' כמו שיקיפו השמים ואת הארץ: (ח) ואין דומה פרוש כי כאשר השמים בו. ר"ל שמה"כ כניי כורא שמים חדשים וארץ חדשה הבאמר על ימות כשמים בעת הישועה. הוא כק משל לומר שילאו זה עולם חדש * וכמ"ס שם חל"כ כניי כורא את ירושלים גילה ועמה משש. וזה יוכיח שהכוונה שדמה להם כללו כראם מחדש על כסמחה ועל הגילה * וז"ל משל אל הישועה וכמו שכתב גם הרב המורה כפכ"ס כספיה וז"ל ואמר ממשל אני אכרא שמים חכרים וארץ אחרת וישכחו הראשונים והמה זכרם * וחכ"כ בחר זה בדבקות המחמר. ואמר זה אשר אמרתי אכרא אתי כולם בו שאני אשיחכם בעיני שמהם חדיהו אהרוב מקום האכל הוא והלעז ולא יזכר האכל הוא הקודם ס"כ * הולם מה"כ כי כאשר השמים החדשים החדש על העוה"ב חינו ד"מ אכל הוא כשמושו. כיכרא להם מתקע ומקיף חדש באמת. והמתקע והמקיף הם. כלומר שמים והארץ אשר הם היום יתמו מן המזמלות יאבדו * וכמ"ס הם יאבדו וחכ"כ בני ענדך ישכנו * שזו מחייב שאמר שיאבדו השמים והארץ יכרא להם מקום

אחר ישכנו בו. ועוד בעבור האויר אשר (פ) בין שתי קצוות האלה, כבר התברר לנו שהוא מושך גופותנו (ו) מה שהצרכינו אל המורה תחתיו כהמזון, ומפני שהיו בני אדם בעולם הבא אינם צריכים מזון, התחייב שיהיה האויר להם שלא כמכשע האויר הזה, עד שלא יצטרכו אל המזון. (יא) ובאשר יהיו שתי הקצוות בטבע האלה כזה, שהאויר הסמוצע ביניהם איננו זה האויר ולא כמכעו :

אך איך יהיה הזמן אשר הוא תשובת השאלה הרביעית? אומר כי זמן בלו אור בלי חשך, ר"ל שלא יהיו שתי משמרות זו אחר זו לילה ויום, (יב) כי הלילה והיום אופני ההכמה כשהטובנה בני אדם בארץ, במקום שיהיו במסע השמש והנועתה, להיות היום להתעסק בו במהותם ודרכיהם, והלילה למנוחה ולהשקט ולמשגל ולהתבודד בעצות והדומה לזה. אבל העולם הבא, אין בו מבל זה מאומה, ואיננו צריך אליהם בלי כפק ללילה ויום, וכן למנות החדשים והשנים, כי זה איננו בעולם כי אם להשכון ולשכירות ולצמח הארץ והדומה לזה, (יג) אלא שהלק מה מזומן יהיה לו אות, יהיה עליהם בו עבודה כאשר אני עתיד לבאר :

פרק ז אבל השתי שאלות ההמישית והששית, אשר הבה (ה) הרבות זכר גמול הצדיקים ועונש הרשעים, אדבר בזה מדרך המושכל. ואומר כי כאשר הויב המורה את האדם כעבודתו, היה ראוי לעודר הפצו עליה בנדול שבדברים המעוררים את החפץ, כי אם היה מושך הפצו בדברים מעטים, ולא היה עובד אותו, היה יכול האומר לומר, (א) אולי אם היה מיהלו ביותר שיחל, היה עובדו. ובאשר יהל אותו בכל, לא תשאר לו טענה. וכאור זה, אם הושם זמן גמול הצדיקים אלף שנה, היה אפשר לומר, כי לאתפצו בה קצת בני אדם, בעבור מעוט השנים. וכן שני אלפים ושלשת אלפים, וכל מה שהוא קצוב, ימצא בשכל שיעור אחר למעלה ממנו. ובאשר ישום גמולם בלי הכלית וכלי הפק, וטובותם לא המוטנה, לא נשאר מקום לטוען לטעון. ואולי יאמר אומר כי הענין הזה כגמול יותר נכון, כי היא טובה והצלחה זהה, אבל ביסורים והתקמדה באש, רואה אני שזה עויבת הרחמים ואמוריות, ומה שאיננו דומה למדותיו יתברך. ואומר בזה עוד (ג) דבר בניע, כי כאשר התחייב ליהל אותם יהול שאין גדול ממנו, בן התחייב להפתים הפחד שאין גדול ממנו. כי אם היה מפחדם ביסורי אלף שנה, היה יכול האומר לומר, אלו היה משים אותם אלפים היו מפחדים יותר, ואם היה משים אותם אלפים, היה יכול לומר, אלו היה משים אותם רכבה, היה מפחדים יותר, על בן שם היכורים באין תכלית, שיהיה מפחדו גדול שבהפחד, שלא תשאר עמו תואנה לשום אדם. ובאשר ייראם ביראה הגמורה ולא ישמעו, לא היה נכון להמיר מה שהפחדים ו כויב באמרו, אך בעבור הצדיק טאמרו ודברו, ראוי שיהימדי עליהם היסורין, (ד) ודמכס על נפשם, כי מרו וכהשו. ולו ההסד בשהגדיל עליהם בפחד היסורין לתקנם לעבודה. וזה הענין דומה לשאר הדברים אשר בראם הוא בהכמה, (ה) והם שבים לשער בהפא האדם, כמי שיצא בלילה וירד לבור, ויאכל המאכל בלא ערו, ושיהרפא

במה

שביל האמונה

מקום הדם ישכנו בו : (פ) בין שתי קצוות האלה. בין הסמים והסלחן אשר הם עסה : (י) מה שהצרכינו אל המורה בו. ר"ל בעבור כמכעע האויר אשר איננו בו היום. הוא שיגב את לימות האדם בכל עת עד ש"ז הולך האדם למזון כדי שיהיה ליחוס חדשות אשר יגב אומם האויר תמורת מה שסיה לו לגב מליחות הגוף וכמו שזכר במאמר פכיעי כפ"ח. ח"כ יחייב שיהיה האויר אשר בעו"ב : איננו כמכעע זה האויר אשר אל בו היום. הכולל ואין עם חלילה ונחיה : (יא) ובאשר יהיו שתי הקצוות בו. לשמו זה דמק מאוד. ובזונו כי אם האויר אשר יהיה לו לא יסיה כמכעע האויר אשר הוא היום. יתחייב מזה פכס הקצוות אשר האויר ממוצע ביניהם. כלומר הסמים והסלחן. יהיו ג"כ כמכעע. אחר ממה שפס היום. ולאפכר שיש מזה טעות הדמס וכ"ל וכפר שיהיו כפי הקצוות האלה כמכעע מזה שהאויר הממוצע בו : (יב) כי הלילה והיום אופני ההכמה בו. ר"ל כי כעה אשר השפיעה ההכמה את האדם בלחץ מקום מסע השמש ומאנועסם אשר מזה יתקום היום והלילה. סיו אופני ההכמה כזו להיות היום להתעסק בו : (יג) אלא שחלק מה מהזמן בו. ר"ל שיהיה לו אל הצדיקים זמן מיוחד אשר יכידוהו לעבוד בו אם ככורה יח. וכמ"ש להין כ"י ממחל"כ ויהי מדי חודש כחדשו בו :

פרק ז (ה) הרבות זמן גמול הצדיקים בו. כ"ל לגמיו. וכ"ל בחיפה ככה חייב להכנס זמן גמול הצדיקים ועונש הרשעים לגמלי מכלים : (ב) אולי אם היה מיהלו ביותר שיחל. כלומר אם היה מנחיתו כשתלח ויסר גדולה ממה שהכסיתו : (ג) דבר בניע. דבר בניע הענין כוס מהתמדה העונש ג"כ : (ד) וחכסם על נפשם. שאין להם לעזוק חמם כ"ל על נפשם. כי מידם סיהם זלח לנס : (ה) והם פנים

במה שמזיק והרומה לזה, ואח"כ אומר (ו) בשער מן הכתוב שהוא מתמיד לעד. תהלה (ז) אלה לחיי עולם ואלה להרפות לדראון עולם (הלא י' ז). ואומר עוד (הגלים ס"ז) נעימות בימינך נצח. ואמר עוד (פס"ט) עד נצח לא יראו אור. וכאשר אמר (פס"ב) ואתה הוא ושנותיך לא יתבו. אמר אחריו בני עבדך ישכנו וזרעם לפגיד יבון. (ה) וחייב במאמר הזה, שכמו שהוא ית' קיים לעד לבלי הפסק, בן עמידת הצדיקים מתמדת בלי הפסק. ואם ישעון מוען ויאמר, כאשר המשרת עמידת הברואים עמו באהרית הזמן באין הכלית, וכשר גם כן שיהיו הברואים עמו בתחלת הזמן באין הכלית? איך מכאן התפרש אישר יש בין שני הדברים. ואומר, כי היא מן השוא שיהיה הנכבד לא סר עם בוראו בלא תכלית, כי כל עושה, (פ) בהכרח הרברים קודם למעשהו. אבל (ו) כשהוא מקדים ועושה אותו בכל יום שאנחנו רואים אותו בשכלנו וכול לקיימו בו, נראה אותו גם כן יכול לקיימו אחר, וכאשר רבבותיו שיעשה לו כל הוא מגיע לו כל יום ביום וכל עת בעת, לא ירחיק השכל מזה מאומה אבל מכשיר אותו. ואם יאמר מה ירחיק בעת ההיא לכבוד על הנכבד? נאמר, זה המאמר אין צורך תשובה. ואיך ידמה הנקב והרוח הצריך אל זמן ואל מקום, הנחמה המצווה והמוזהר הצריך אל עמידה שיעמידהו, לבי שהתעלה מכל הענינים האלה והרומה להם. אבל הוא לפניו כמו שעיניו נזכשו תלויות למה שיהרשהו לו, כמו שנאמר (פס"א) וזרעם לפגיד יבון :

פרק ה אבל תשובת השאלה, אם גמולם וענשם שווים בענין? אומר כמו שלא יכלה גמול אלהי זכות, בן לא יכלה גמול זכות אחת? ובמו שאלה חובה לא יכלה ענשה, בן חובה אחת לא יכלה ענישה? אלא שהגמול העונש אע"פ שהם לנצח למעשה אחר ולא אלהי מעשה, ענין לא אחר יהיה כפי מעשהו, ומו שיעשה זכות אחת או עשר או מאה או אלף, יהיה ענינו בגמול כפי מה שעשה, אלא שהוא לנצח, כאשר אנו רואים בעולם הזה אנשים, ויכלות טובותם המנוחה בלבד, ואנשים שהם עם המנוחה אוכלים ושותים, ואנשים אחרים, שהם עם כל זה לובשים הבגדים המנוחות, ואחרים עם כל זה יש להם מעלות גדולות, בן בעולם הבא אנשים, נאמר בהצלחתם אף בשרי ישכון לבטח (הגלים ס"ז) ואחרים, בצל כנפיק יחיוון (פס"ו). ואחרים, ירוון מדשן ביתך (פס) ואחרים, והלבש אותך מהלצית (זכיה ג'). ואחרים, ונתתי לך מהלכות בין העומדים האלה (פס). רמו בו אל המלאכים אשר נאמר (ישעי'ו) שרפים עומדים מטעל לו. וכן מו שעובר עבירה אחת או עשרה או מאה או אלף, יהיה ענינו בעונש כפי מה שעשה, אלא שהוא מותרת לנצח כאשר אנחנו רואים בעולם הזה אנשים שזנשם שיושמו במשומר, ואחרים שגוררים עם זה בחבלים, ואחרים עם כל זה קשורים וכפותים, ואחרים עם כל זה אכזרים בזקים ובבלים, ואחרים עם כל זה חכים אותם כמה שמכאיבם, בן בעולם הבא, אנשים שנאמר ביסוריהם, ואכפו אכפה אסיר על בור וסגרו על מסגר (ישעי' כ"ד). ואחרים, עונותיו ילכדונו את חרשע ובחבלו הטארו

שביל האמונה

שבים לישער בו' - אפסר שהוא מל"כ (משלי כ"ג) כמו שער בנפשו. שפירטו בו פסול מלבון שטרוריה. ור"ל כי הצורא ית' כדא אה כל הדברים בהכמה ולכונה. וע"י חסא האדם בהנהגתו הס פשוט להיות כמו שער בנפשו : (ו) בשער מן הכתוב לו'. כלומר אחרי מחיצ היות מן המושכל. ראינו כי שער הכתומים יורס ב"כ שהגמול והעונש יתמידו לעד לעולם. (ז) אלה לחיי עולם בו' - כלומר אלס אשר יקטו לפמוד בחחיה יהיו לחיי עולם כי יתקו מיתום הנושית אל חיי העולם המסמדיים לעד לעולם. וכמו שזכר בפ"ה מהמאמר השביעי. ואלה אשר לא יקטו ישאלו בקבדות עד הטוב"כ אשר יהיו בו להרפה ולהלחן עולם : (ח) וחייב במאמר הזה : כמה שאמר וזרעם לפגיד יבון אשר מה שאמר ואתה הוא ושנותיך לא יתמו : (ט) בהכרח הרברים קודם למעשהו. כלומר שהכרח וכבע הדברים מחייב שיהיה העושה קודם לנעשה על ידו : (י) כשהוא מקדים ועושה אותו בו' - כלומר פסס שהוא מחייב שיהיה העושה קודם לנעשה : לא יחייב שכלל הנעשה ממילאמו. וכבר אפסר שיעמוד ויסקיים כמו העושה. וזה כי כמו שאנו רואים בשכלנו שהעושה יכול להעמידו מדת זמן. בן ב"כ יכול להעמידו לעד לעולם. ואם הצורא ית' הבשיתמו בזה מה המנוע שיעשה זה ויעמוד אותו זמן אחר זמן עם אחר עם בלון; שאל חמוס עמידתו מלפניו כל הימים לעולם. וכן הס גם דברי הרב המורה לפי שפסו בפס"ז מהשבי אמר ז"ל אמנם לפי מעצמו הסודיית אשר היא מילאמו הדברים והפסדס לפי בלואו ית' לא על זד החיוב. לא יתחייב לנו לפי זה הדעת. שהוא יתבדך כאשר הסמ"א דבר לא היה נמלא. שפסד הנמלא הסו א בהכרח. אבל הענין נמלא בלואו ואם יכלה ויפסידהו. ואם יכלה ישלכיהו בגזק חממה. הסו הוא אפסר שישלכיהו לנצח נלחיס וימסידהו כשהמדנו ית' ע"כ :

(יא) וזרעם לפגיד יבון - כלומר שעושים לך תלויות בכל עניניכם :

הטאתו יתמך (משל' ה') ואחר כ', ואם אסורים בזיקים (א' ב' ל"ו). ואחרים, וסער מהנורר על ראש רשעים יהול (נמס' ל') :

אבל השאלה השמונית היש בענין הצדיקים יתרון זה על זה? וכן בענין הרשעים, כבר נכנס שרש השוכחה בבאמר הזה הקודם. אבל רואה אני (א) להשריש משרש אשר להם יתרון שכעת סעיפים. ואומר, כי מזה שמורה שיש לצדיקים מעלות בגמולם, שכל אחת יתרה על הברתה. תהלה מה שמחייב אותו השכל, ואחר כן שמציאנו בכפרים שבע מעלות זו למעלה מזו. הראשונה שקצתם יהיה לו אור כזריחה אור השמש, אמר בו (מלאכי ג') וזרחה לכם יראי שמי שמש צדקה. וקצתם יהיה לו עם ערבות בניצוציה כמו שאמר (מש) ומרפא בגנפיה. וקצת יתקיים לו האור כדבר הנמוע, כמ"ש (סלוס ל"ו) אור זרוע לצדיק. וקצתם יוסף לו האור, כמ"ש (משל' ג') אור צדיקים ישכח. וקצתם יהיו אורו כאור הגלגל. אמר בו, (דניאל ג') והמשכילים יזהירו בזהר הרקיע. וקצתם יהיה אורו כאור המוכבים, הוי"ן מן השמש. אמר בס' (מש) ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד. (ב) וקצתם יהיה אורו לו כאור עצם השמש. וכס' אמר (פופסיס ה'), ואחזיו נצאה השמש בגבורתו. וכמו שידענו שמרעה היו פניו כאלים הוד, ופני יהושע פחות ממנו, מפני שאמר בו (גמזכר ל"ו) דגתה מהודך עליו. ולא אמר כל הודך, ופני שבעים זקנים פחות זהם, בעבור שאמר (מש) ויאצל מן הרוח אשר עליו ויתן על שבעים איש הזקנים. (ג) וכאשר תהיה עלת מהודך עליו, למען ישמעו כל עדת בני ישראל הזקנים בכלל העם. ומה שיוזרה על כי העונשים גם כן יש להם מעלות זה על זה, מצאנו בספרים להם זכרון שבע מעלות בלהב האש. מהם מי שהאש מלהבת פניו עד שיאדימו, ובגמולם אמר (ישעיה י"ג) פני להבים פניהם. ומהם מי שישהירו פניו כשהרות הקדרה. ובגמולם אמר, (יול' ב') כל פנים קבצו פאורו. ומהם מי שיניעוהו ממנה כמו צליה ובשול. ובהם הוא אומר, (מלאכי ג') הגה היום בא בוער כתנור. ומהם מי שיניעוהו כמו שתאבלוהו האש. ובהם הוא אומר (איוב ג'), תאבלוהו איש לא נפה. ומהם מי שיניעוהו כאש אוכלת בעצים. ובהם הוא אומר (ישעיה ל') מדורתה אש ועצים. ומהם מי שיניעוהו כאש אוכלת העפר והאכנים, ובגמולם הוא אומר (דברים ל"ב) והאכל ארץ ויבולה. ומהם מי שיניעוהו כאש אוכלת עד בעמקי ארץ, כמו שעושים הוועות. ובהם הוא אומר, (א' ב' ל"ו) כי אש היא עד אברון תאכל. כאשר ידענו כי טבת כערים היתה כוללת ומניע לכל אחד כפי מדרו, כמו שאמר (ספסיס ט"ה) (ד) יפלים נתיב לאפו. ופרזיש יפלים ישקלחו כששקל, כמו שאמר (משל' ס"ו) פלס ומאזני משכנתי לוי :

פרק ט' אבל תשובת השאלה התשיעית מי אשר הם ראויים ליסורים האלה? נאמר, המפורים והמשתפים ובעלי העבירות החמורות אשר לא עשו תשובה. אך המפורים והמשתפים הוא אשר אמר בהם (ישעיה ס"ו) ויצאו וראו בפניו האנשים הפושעים כי, ובעלי העבירות החמורות, הם אשר נכתב בהם כרת או מיתות בית דין. כי כאשר יזרהו מהעולם הזה, ויצאו אל הברת בעולם הבא מבין הצדיקים גם כן, מפני שלא עשו תשובה. ואם לא יבריתנו, אבל השלים יביו מדי שיאריך לו, ועם כל זה לא עשה תשובה, יהיה ענינו יותר קשה, והברתו מבין הצדיקים יותר ראוי, כפני שהאריך לו ולא שב. ואם לא יהיה (ב) בכל אשר כפרנו. אומה, מה שהוא זולתם הם קלות ויכופרו לו : ואם יאמר אומר כאי זה דבר יכופרו לו מבלי תשובה? נאמר, הלא הקדמנו המאמר שאין להם כי אם קלות, ואמרנו שזה מחייב שכבר נזהרו מן החמורות, ולא נזדונו טהם עד שקיימו שבגנדם ולא כפרו, אבל האמינו ולא שתפו אבל יהדו, ולא רצוהו ולא נגבו ולא נאפו, אבל עשו בצדק ובמשפט. (ב) ומי שהוא על הדרך רוב מעשיו זכיות, ועבירות

שכיל האכונה

פרק י' (א) להשריש משרש כו'. מהספס' אשר הפדענו קודם זה שיש לצדיקים יתרון וע"ז ראוני להשריש מפני שכעת סעיפים. כלומר לא שיהיה אור לו כמו מלור השמש שיהיה הנדבנה הנאשונה. הכל סהול עמו יאיר כמסת : (ג) וכאשר תהיה עלת מהודך כו'. ר"ל כי יהיו של יתובע גדול מהסות הגלגל על הזקנים. כי כחמרו ונתם מהודך עליו למען יתאטו כל עדת בני. סעיפים הזקנים ג"כ בכלל המחויבים לשמוע אל יהושע : (ד) יפלים נתיב לאפו. כלומר יפקול בפלס את הנמוע אשר דרך בו ויזיך את הרוח אפו :

פרק י"א (א) בכל אשר כפרנו טאוכה. מחויבו להיות ומיתוס כ"ד : (ב) ומי שהוא על הדרך הזה רוב מעשיו זכיות. כל ל : (ג) והעבירות הנועמות כו'. והענינים הקודם אשר הם בלחם

בואמר הטיעי גמול ועונש

(ג) ועבירות המועפות ההם כנגד אלה, ישלמו לו עליהם בעולם הזה ויצא נקי, כאשר בארתי במאמר החמישי:

אבל השאלה (העשירית) היא היתקנין קצתם על קצתם? אומר, כפי אשר הכתבלתי ובזאתי, כי הצדיקים והרשעים רואים קצתם את קצתם בראות בלבד, כמו שאמר בצדיקים (ט) ויצאו וראו בפני האנשים הפושעים בוי. וכל אשר יהברר להם יכורם, יאמרו וישתבה מי שהצילנו מן הוכרותי האלה, וישמחו ויגילו בענינם וכמו שאמר על הרשעים (כ) ל"ג (ד) פחדו בציון הבאים אהיה רעהה הנפיים. יתמהו על הצדיקים אך יעברו על האש היוקדת ולא היוקם, ויאנחו על מה שאבד מהם מהגמול. ובאשר דמה אותם שמה באנשים, נקראו לאכול לכעורה, ואחרים שזמנו ליסורים, והם רואים אותם באנשים. הוא אמרו (כ) ל"ג (ה) לכן כח אמר יי הנה עבדי יאכלו ואתם הרעבו וכו'. אבל הצדיקים קצתם עם קצתם, מי ששעלתי מהם קרובה ל-עלת אחר ופגעני ואם תהיה הוקה לא יפגעני. ועלה בדעתי, הענושים כל שנים מהם שתהיה מעלותם קרובות זו לזו אינם נפגשים, (ו) מפני שהיכורים פוסקין ביניהם וטרדתם בהם:

פרקי אבל השאלה היש לאלהים עליהם עבודה? אומר, כ, שלא יתכן שיעשה כבוד הזה שיעזוב שכל שלם בלי ציו והזהרה, (ב) ואלו היה נון לעשותו בעולם הבא היה עושהו בעולם הזה, אך יש לו בו הבה עליהם ש אמנו באהרתי, ושלא ילמדו, ויא יספרו עליו הסודות המגנות, ומה שדומה להם. אלו בדרך השכליות הנמורים, וזה דבר שאי אפשר זולתה. וזכרו הספרים עבודה אחרת שמעית, (ג) והוא (כ) שיבזין להם מקום מארצם, יהיבם בו שיבואו אליו בכל פעם, הוא להם כיום השבת וראש השנה אצלנו עתה, ויעבדוהו שם ככה שיצוה אותם, עד שלא יעזוב בלי עבודה. במ"ש (יבשה פ"ו) והיה מדי הדש בחדשו ומרי שבת בשבתו ובה כל בשר להשתחוה לפני אפר יי, (ג) ובאשר ישלימו, יצאו ויראו הענושים. במ"ש (כ) ויצאו וראו בפני האנשים, (ד) מפני שאמר יבא כל בשר. ואמרו קדמוננו שהצדיקים אין עומדים בלי עבודה בעולם הבא, כאשר הם בעולם הזה, אמרו, (כוף נכמות) תלמידיו חכמים אין להם מנוחה לא שעולם הזה ולא בעולם הבא. אבל הענושים (ה) לא יתכן שיצו בעבודה, בעבור היכרותי ובעבור שהיתה בעתיקה אותם מענינם המתמיד כאשר הקדמנו. אבל השוכה השתי שאמות האחרונות, אשר אתי בנה, אם יעברו מה יהיה נמולם? והאחרת, אם הם לא יעברו, מה יהיה מענינם? כבר השיבתי עליהם (ו) בנוף המאמר השביעי, ואברתי שלא ערב להם הגמול הנצחי, כי אם בעבור שידע שהם יבחרו בעבודתו ולא בחסרותו. וכי כאשר יבחרו בה, יוסף להם ביתרון הטובה כאשר בארנו. (ז) וכיון שיצאו שתי אלה עם הראשונה אשר קדם באורה, נשארו עשר בלבד:

פרק יא וראוי שאחבר אל המאמר הזה מה שאומר, (ב) אבל עין הגמול על כל מעשה ודת

שכיל האמינה

באמם מועפות נגד הציות גדולום האלה אשר זכרו, יקבלו עליהם העונם בעוה"ו. ויטו נקיים מכל חטא בעוה"ב. וכמו שנתבאר במאמר החמישי פ"ב בספרות יח' נסדע על המעם בעוה"ז. כדי שיפאר הנוג לעוה"ב: (ד) פחדו בציון המאים אהיה רעהה הנפיים. מי ינור לנו אש אובלה מי ינור לנו מוקד עולם. כלומר שהרשעים יפחדו וינעזו ויתמסו. אך ינורו הצדיקים בלש אובלה. ויעברו על האש היקדת ולא היוקם: (ה) מפני שהיכורים פוסקין בו. בלומר שכל אחד מהם מרוד ביכורים קשים ורעים. על שלא יעברו מה נבלות וכו'. ומה שהם רואים את הצדיקים. הוא להם לעונם למען יתמוז על מה שאלד מהם מהגמול. כמ"ש עבדי יאכלו ואתם הרעבו וכו'.

פרקי (ה) ואלו היה נבזין לעשותו בו. ר"ל כי אלו היה נכון לעזוב את הצדיקים בעוה"ב מבלי שיעדה. כבר היה עוזבם גם בעוה"ז מפני טבדות: (ג) שיבזין להם מקום בו. ר"ל שיחד להם מקום אחד בלגש שיבואו אליו בכל פעם: (ג) ובאשר ישלימו. את העבודה האופלת עליהם (ד) מפני שאמר יבא כל בשר. וזה יורה עלרעים גמול המקום למקום מיוחד: (ה) לא יתכן שיצא בעבודה בו. ר"ל כי לא יתכן שיצא הגמול יח' את הרשעים שייעזבוו מפני פנים. כאלה כי ח"ל להם בטבדות מפני היסורים המגיעים אותם. והשני כי צעה העבודה היו לרעים גמול מהיכורים המגיעים אותם. והם מובזין לסיבה בהקדמה מפני הספק וכמו שנתבאר: (ו) בנוף המאמר השביעי. ר"ל עיי"ש פ"ה בנאווי אות פ"ו: (ז) וכיון שיצאו שתי אלה בו. ר"ל כי בעבור ששתי אפולות האחרונות כבר נתבחרו במאמר השביעי פ"ח והשאלה כהאשגה שהיא מהוה הגמול קדם ביאורה במאמר הזה פ"ד. ע"כ לא נשאלו מה"ל שאלתו אשר זכרו כ"ל עכרה בלבד אשר הולכנו לבשרם הזה:

פרק יא (ה) אבל עין הגמול בו וכן עין העונש בו: ככר בארתי בהקדמה בספר ענין ח' אות

זאת והשתדלות מה הוא? וכן עין הענש על כל מצוה ודה והשתדלות (ג) כי לא עבר זה בעולם הזה, לנמח פנים מן החכמה. אחד מהם (ג) כי שרש העין אשר בו הנמול והענש לא ראינוהו, אבל היענו בדרך הקירוב וההבנה, ואיך נעמד על סעיפיהם אשר הם יותר דקים? ועוד שלא יארנו הרברים וירחבי האמרים וירבה הפרה. ועוד שלא נבחר מה שנרצה מן העבודות, כשנרע גמול כל אחד מהם. ועוד כי הטרדה הגדולה שבלבתינו, (ד) הוא הדבר הקרוב אלינו כעווי לאמר ענין הישועה, וגל כן הרהיבו בו הספרים ובארו. אבל אני מקרה (ה) שיפורשו לנו כיום הנמול לכל עבודה. זמרינו דרכי הענש על כל עבירה בזמן הישועה (ו) כשיגלה הענין הזה, ויפני הלבבות לבקש ההבנה, ויודרכו הטבעים לקבל התבונה, כי קרובה הוא ומזומנת לצאת אל העולם הבא. ואומר שעל כן אמר (ז) שהנבואה תהיה כוללת הכל, באמר (יחל"ל) והיה אחרי כן אשפוך רוחי על כל בשר. (ח) כי לא יתנבאו כי אם במה שהוא, ואשר יהיה עתיד בעת ההיא, הוא גמול העולם הבא וענישו. ובאשר יודיעם זה, יתן להם עליו אותות ומיפתים. כמ"ש אחריו (סג"ג) ונתתי מופתים בשמים ובארץ. ואחד כן אמר אחריו, כי הרברים האלה יהיו קודם תהיית המתים, כשאמר (ס) השמש יהפך לחשך והירח לים (י) ומי שהשכיל לנפשו יהיה מן המשכילים ומי שמתקן בני אדם לעבודת אלהים וילמדם (יא) מה שניעו בו אליה, יהיה מגדולי הרבים. כמ"ש (יחל"ל) והמשכילים יזהירו כזה הרק ע ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד. וכעבור זה יצוה כל חכם (יב) על ההשגחה ובלמד בני אדם והישרים:

המאמר העשירי

במה הטוב לאדם לעשותו בעולם הזה :

פתיחה

אמר יהודה בן שאול. אמר הסופר, (ה) הקדמת המאמר הזה אשר דברו בו אנשים רבים

שכיל האמונה

א' ובמאמר הסליחי פ"ד חוט גימ"ל כי עין ועלם הם עמות נרדפים לעין אחד לאל המעשיקים עיי"ש: (ב) כי לא עבר זה בעוה"ז בו' . ר"ל מה שלא הודיענו הנורא ית' בדרך העברה וקירוב ע"י עיני עולם הזה. את עמם גמול כל מצוה ומצוה . ועמם גמול הדם ככלו . ועמם גמול המספד לחזר אחר המלוח בהשתדלות יחירה. וכן עמם העונש על כל אלה . היה זה לנמח פנים מן החכמה. ולבטחן הזה עוד במאמר הפני פרק יוד עיי"ש ובביאורי חוט יוד י"א: (ג) כי שרש העין אשר בו בו' . כנ"ל ור"ל כי אם לא עמדנו על פורע עמם הנמול . כ"א ע"ד קירוב והכנה רחוקה . איך נוכל לעמוד על עניו: (ד) הוא הדבר הקרוב בו' . ר"ל כי כעבור פרהם הנבואה ית' את הפחד הגדול אשר תמיד את לבוהינו מכוונת המלאות ומוקף הגרוח בגלותו . ע"כ וזה לביאור לא מור לנו ענין הישועה שהיא לימות המשיח . פ"ה דבר קרוב ומיכנה לפי המצב אשר אצטו בו' ולא שיתבאלו בפרכי העוה"ב שהוא לזמן רחוק . ולא יבגם בלתינו מקולר רוח ומנהגות הקשה: (ה) שיפורשו לנו מיני הנמול בו' וביני דרכי . עונש בו' . כנ"ל לדעתי: (ו) כשיגלה הענין הזה ויפנו בו' . כלומר כאשר יגלה הענין הזה מהעוה"ב ויפנו הלבבות בו' אז יפורשו לנו מיני הנמול ומיני העונש בכל פרקים. וכן עוד שלא נחלה הענין נס בדרך כלל . איך אפשר שיפורשו לנו פרטיו: (ז) שהנבואה תהיה כוללת הכל . פתלם ויבגמו מגדול ועד קטן: (ח) כי לא יתנבאו ב"א במה שהוא ע"זר . כנ"ל ור' כמו פתל הביאורים מתבאלו לימות המשיח בעבור שזה היה העמיד בערך זמנם . ככה כמו כן בימות המשיח יתבאלו הביאורים ג"כ במה שהוא עמיד בערך זמנם: (ט) השמש יהפך להושך והירח לדם. לפני בוא יוס' ד' הגדול והטוב ולדעת הגאול' יקרא היום לשב' בו ימיו המשיח . יוס' ד' הגדול והטוב . וכן אמרו גם חז"ל (ירושלמי שקלים ספ"ג) חס"מ מביאה לידי אליהו וזכור לכוב דלתיב הנה חוכי פונה לכם את אליה הנביא לפני בוא יוס' ד' הגדול והטוב . ויפרשו הכ"ן ומה"כ יפה ז"ל כומר דלתיב בא כפכיל חס"מ . וכאן מקדים לכה . דיוס' ד' הגדול והטוב היינו חס"מ . וכיון דכפכיל חס"מ יוס' ד' חס"מ ומה"כ נמלא פתח"מ נרמס לאליהו (שיבא: י) ומי שהשכיל לנפשו . כלומר שזכה ללמוד ולא זכה ללמד: (יב) מה שניעו בו אליה . כלומר שכלימוד ההוא יגיעו אל העבודה: (יג) על ההשגחה . כומר להשגיח על אחרים וללמדם ולהייערים אל החכמה ולא העבודה:

גשלה המאמר השיעי בעזר צור מושיעי :

פתיחה (ה) הקדמת המאמר הזה בו' . כלומר הדבר הראוי להקדים לזה המאמר הדק מאוד עד

מאמר עשירי: הנהגת האדם

רבים, ומעט מי שהגיע בו אל העצה המשובחת, אומר בפתח דבריו כי בורא הכל ית' (ג) מפני שהיה אחד בעצמו, התחייב שיהיו הברואים רבים כאשר בארתי. ואומר הנה (ג) כי האחד הנראה, אי זה אחד שיהיה, איננו אחד (ד) כי אם בדרך המספר. אבל כאשר יכנהו הבורן על דרך הדקדוק, ימצאנו ענינים רבים. (ה) ויותר פשוט מהכלל הזה, שהנמצאות כלן כשיבחנו כל גוף מהם, ימצא בו חום וקור ולחות ויובש, ובאשר יבחנו גוף האילן, (ו) ימצא בו עם זה סעיפים ועלים ופרי ובה שנלוה אל זה. ובאשר יבחנו גוף האדם, (ז) ימצא בו עמם בשר ועצמות ויורים ועורקים ומיהרים ומה שנלוה אל זה. וזה מה שאין כפך בדיעתו, ולא נדחת במציאתו, (ח) אבל אם היה בחקי דבריהם פי הבורא אחד ומעשיו רבים, וכמו שאמרו הכפרים מה רבו מעשיך יי כלם בחכמה עשית וגו' (תהלים ק"ד). אפי' השמים יש בהם מן החלקים השונים זה מזה, והשיעורים והזוורות והמראים ורדתנועות מה שלא נוכל להכפר. (ט) וכן הם כמו שאמר (איוב ע"ג) עושה עש בסל ובימה וחדרי היבן:

פרק א ובאשר הקדמתי המאמר הזה, אומר עתה, כי בן באהבות (ב) אהבה לדברים, ושנאה לדברים. כמו שאמר (משלי י"ט) רבות מהשבות בלב איש ועצת יי היא תקום. ובאשר הנופים אינם קיימים כיבוד אחד לכד מד' היסודות, וגוף האילנות אינו קיים כחלק אחד מזה שזכרנו, והאדם אינו חי בכשר או בעצמות בלבד, גם השמים אינם מאידים בכוכב אחד, בן האדם לא יתנהג כל ימיו כבסדה א'. (ג) אבל מהתקבצות מה שזכרנו ככל שער על רוב מדבר אחד זמנתי סאהר, ישלם כל הנזכר בן מהתקבצות מדוה האדם באהבה ובשנאה על רב ומעט, ישלם לו תקון עניניו, ויהיה כאלו הביאם לפני הדיון ודן עליהם. כמ"ש (תהלים קכ"ג) טוב איש חונן ובלוה יגבלל וגי'. או כאלו שקדם במשקלו וחלק אותם חלקים, וכמו שאמר (משלי ד') פלם טעגל רגלך. ובאשר יעשה בן יהיו כל עניניו שוים ומתוקנים. ואשר חייב שאשים השער הזה התהלת המאמר הזה, הוא שראיתי

שביל האמונה

רבים דברו בו. ומעט שהגיעו אל החמה ולא העלה המשובחת * אומר אומר בשפת דבריו : (ג) מפני שהיה אחד בעצמו בו' * כלומר אחרי אשר קיימנו האהדות העלמי לברת הכל ית' בעבור שהוא בורא : המחייב מזה שיהיו הברואים כל אחד מהם חנו אחד בעצמו * הואיל והוא נבדל לא בורא * וכמו שנבאר זה במאמר השני : (ג) כי האחד הנראה. כל דבר שאנו רואים בחוש שהוא אחד : כ"א בדרך הדבאר. ר"ל שאנו מושכים אותו לאחד רק בדרך המספר. הואיל והוא נספור אותו יותר ממחד. יען שחיו כמות מחסד * חולם אם נבחנו אותו בדקדוק נמצאנו שחיו אחד בעצמו. אבל שהוא ממוכר ומרכב מענינים רבים מהדברים ומורכבים זה עם זה : (ה) ויותר פשוט בו' * ר"ל זה דבר כלל * ולכספור הענין יותר הוא שהנמצאות כלן כשיבחנו בו' : (ו) ימצא בו עם זה * עם זה שהם מורכבים מד' יסודות : (ז) ימצא בו עמם * עם הד' יסודות : (ח) אבל היה בחוקי הבריאת בו' : כ"ל דעמי * ור"ל שזה הוא מחוקי הבריאה שיהיו בן אותו ענין נדמה מהמציאות * והאשר סתיון לומר כי כל דבר אם רק היה בחוקי הבריאה אין ספק שהוא מורכב. כי רק הבורא הוא אחד פשוט * אבל מעשיו מורכבים מהם. וכמ"ש מה רבו מעשיך לומר כל אחד ממעשיך (ב) וכן הם כמו שאמר בו' * ר"ל ומלמד כל חכם המוכרים הם עוד כמו **אמר** עליהם הכהוב עשה עש וגו' :

פרק א (ה) אהבה לדברים בו'. ר"ל שחן מהכב האדם שיהיה מושבע רק על האהבה בלבד * הכל שהוא מושבע גם על השנאה * יש דברים שיאסוב אוחס ויש אשר ישנא אותם * ולפעמים ישנא גם אף אשר אהב חמלה. ויאסב אף אשר שנא ככר. וכמס"ב רבות מהשבות וגו'. כלומר פרק עלה ד' היה תקום ולא משנה. אבל האדם הוא כשבעו שירבו עמנוסו ומחשבותיו מחספנות : (ג) אבל מהתקבצות מה שזכרנו בו' * ר"ל כי כמו שלא יסקימו כל חלה המוכרים אם לא בהתקבצות הכיבו והסדקס מענינים גלומים מזה מעט ומזה הרבה * כפי כראוי לכל אחד מהם * ובהו יוכלו ליהוט מה שהם. כמו האילן ד"מ אם לא יהיו בו מעט ענפים ועלים הרבה ופירות מופתים לא יהיה חילן עיפה פרי וכן כו'. בן ובאופן הזה לא השלמנה מדוה האדם כ"א בהתקבצות כל המדות המוכרות לפנינו בשערים הכתובים. להאבד ולשנות מה מעט ומזה הרבה כפי כראוי אלל כל אחת מהן. וזו יובל מיקון ענינו. ויהיה כאלו הביאם חת מדוהו לפני השופט ודן ביעים לקח כפי כראוי מכל אחת מהן באהבה ובשנאה אם מעט ואם הרבה. וכמס"ב יוכלו דבריו כשפס. והאשר שאלה היתה גם כוונת הסו"ט כמה שאמרו במלמס הנפלאה (בדמות סה) דיקים יר סוב שופכן שנאמר לבי חלל בקרבי רשעים יר ריע שופכן שנאמר לחוס פסע לרשע בקרב לבו חן פחד חלוקים לנגד עיניו * ביטנים זה וזה שופכן שנאמר יעמוד עימן חכיון להוביע משופכי נפשו ע"כ. כלומר שכל חלה ככלכלים נדבריים בשפס * אף השופס של הדיקים הוא סו"ט סוב ועל פיו יאלו ועל פיו יבורו נכחור ממיד במעשה הסוב כי היל"ר כבר מה בקרבס כמו בשפס פס. והשופס פס הרשעים הוא היל"ר ועלנו וטלמו

שראיתי אנשים חושבים ומאמינים, כי הובה שיתנהג האדם כמדה אהת כל ימיו, (ג) יגביר אהבת דבר על שאר האהובים, ושנאת דבר על שאר השנואים, והסתכלתי כעצה הזאת, והנהגה היא מתמלית הטעות מכמה פנים, אחד מהם כי שנאת דבר אחד והגברתי אלו היה יותר תקין, לא היה נוסף הכורא מזהות האדם אהבת שאר דברים, ואלו היה הדבר כן היה אפשר לבראו מיסוד אחד, ושיבדנו נורה אהת, יהיה בורא כן שאר כל הנמצאות ויהיו על הענין הזה. הלא תראה שתלקי הפעלים לא יבשר בהם השתמש דבר אחד לברו, כל שכן בלליהם, ובוזה אלו בנה בונה בית מאבנים בלבד או מעצים בלבד או משהצלאות בלבד או מבסמרים בלבד, לא יהיה תקין כמו שיהיה, אם היה בונה מאלה מקובצים. והדומה לזה יאמר בתבשיל ובמאכל ובמשתה ובמלבוש ובשמוש ושאר ההצבים. ואיך לא יפתח האדם עיניו כשהוא רואה כל אלה החלקים אינם הווים מדבר אחד, והם הוכנו לו לשמור ולהקנהו, כל שכן עניני נפשו ומדותיה:

פרק ב וצריך שאמר כי (ה) הדושי הבחירה הזאת אין רעתה מעטה, אך היא גדולה.
(ג) כמו שאני כרמה ואומר, מהם מי שבהר לשוט בהרים, (ג) והוציאנו זה שגעון ה' ומהם מי שבהר הרבות האבילה, והוציאנו אל הנהורים. ומהם מי שבהר הנקמה, ונקם בעצמו. ומה שרומח לענינים האלה, משה שאני עתיד לבראו באמצע המאמר הזה בעזרת האל:

אבל אקדם הנה ואומר, (ד) כי על כן צריכים לחממה בהנהגת האדם ומהלכו תמיד, כמו שאמר (משל ז) ברתהלכך תנהג אותך, והישרש בשער הזה, שיהיה האדם מושל במדותיו, ושולט בנה שיאכהו וישנאהו. כי לכל אהת משה שהוא אוהב ושונא, מקום ראוי שישתמש בו. וכאשר יראה המקום אשר ראוי להשתמש בו במדה ההיא ישלחנה בשיעור עד שישלים המעשה ההוא, וכאשר יראה המקום אשר ראוי לעזור המדה ההיא, יעזרה עד שיעבור המעשה ההוא. וכל זה ביישוב וביחזית לפשוט בעת שירצה. ולתפוש בעת שירצה, ובמ"ש (ישע' יז) מוב ארך אפים מנור ומישל ברוחו מלוכד עיר. (ה) וכבר הקדמתי קודם זה כי לנפש שלשה בחות, ההאזה והתעס וההכרה. ומה ההאזה הוא אשר יביא האדם לבסוף לאבאל ולמשתה ולמשגל, ושויטכו בעינו המראים הנאים, והרח המוב, והמשושים הרבים. ומה התעס, הוא אשר יביא האדם אל התגברות והשררה, והעזר לאחרים, והנקמה והגאזה והעזות, והדומה לזה. (ו) אבל כה ההכרה הוא אשר ידן על הכחות הזוהרים. ואי זה מהם ידמה האדם או ענף מענפיהם או יתעסק בנה ההכרה להתבונן

שביל האמונה

וגלמו חוריס נבאר שחם. והענינים זה הם כופסן וע"כ מעסיקם שקולים * ועיני כח"א כס: (ג) יגביר אהבת דבר בו. ר"ל הם אמרו כי הדבר הייפרה סיבוכ לו האדם: הוא שואב דבר אחד באכזה שלמה עד שבהכחו יבנה תמיד ולא יחוש עוד לפוס דבר * וכי נממחו וחספנו ומשכחו לא הסייגה כ"א באהבת הדבר ההוא. או שישם כל משכחו וחספנו בגיאה דבר אחד ונצלחו ויבנה תמיד ולא יחוש עוד לשום דבר. וע"כ אהבנו"ל שעלמם נבערה * כי אלו היה הספק מן האדם אהבת דבר אחד בלבד. לשול נסע בו הכורא יח' אהבה לדברים הרבה ואלו היה הדבר כן כבר היה יכול לבראו מיסוד אחד לא מיסודות מתנגדים * וגזרה אחת לא כשר גידן ועצמות וכיו"ל. וכן גם שאר המלאים היה בוראם מיסוד אחד וגזרה אחת. אבל באמת אין הדבר כמו שאמרו * ואם הפעולות החלקיות והגיפיות לא תשלמה כ"ל בהכרעה דברים הרבה. כש"כ הפעולות הנפשיות הכלולות שלא תשלמה כ"ל בהשגחה בכלל אחת מהן כזמן הראוי צדק ובמשקל וכאמור:

פרק ב (ה) כי חירושי הבחירה הזאת אין רעתם מעטה * כ"ל * וכ"ל מי מהבמידה הרעה הזאת אשר הכרו להחזיק רק צדקה אחת והניחו האחרות נמשכו ממנה מידושים אשר נעמם רבה:
(ג) כמו שאני כרמה ואומר. כמו שאממל משל ואומר: (ג) והוציאנו זה אל השגעון * כ"ל: (ד) כי ע"כ צריכים לחכמה בו. ר"ל כי בעבור שאמרנו שלא יושלם תיקון עיני בני אדם אם לא מהחכמות כל מדותיו והשקמתם בכל אחת מהן כפיבור הראוי ע"כ לריך האדם להכמה יחידה בהכרעותיו והסלכות ענינו * כי אז ההכמה תנחה ותנהלו ולא יהיה נבוכ בעיניו וכמ"ש החכם על החכמה בהסתלק ממה אחר: (ה) וכבר הקדמתי קודם זה. כש"ג מהמאמר השעי עיי"ש אות יוד כניאורי: (ו) אבל כה ההכרה כ"ל. ר"ל כי כה ההכרה הוא כנה המושל אשר כופפע באלו לדין על הכמות המוכרות ששם החלוה והכעס כדי לכלול דבריו במשפט. ובהשעיר בקרבו החלוה לו הכעס או עקף מענפיהם ישחל ככה הכרמו להסתבוק באהריתו לפתח אם ישפה ואם יחדל * וכיו"ל כזה כהג גם הכר המוכר כש"מ מהסליטי ו"ל ולריך למי שיבחר להיות אדם בהמת * לא בהמה כמאמר אדם והמוחו. שישם כל השמלוחו להסר כל לרכי הסומר ממאלו ומבמה ומגבל וכעס וכל בלר המדום הכושכות אחד החלוה והכעס ויבוס מהן וישם להן מדנות לפשו. אהמם מה ש"ל מבלעדיו כמאכל ומשפה. יכתפק מהן צמועיל ולמי לורך הפרנסה לא לפי ההנאה ע"כ

להתבונן בהם ולבחנם, ואם יראה אחריתו וסופו נצולים ספגע, אז יענין בו, (ז) כ"ש שתהיה אחריתו משובחת. ואם יראה בצד סגודיו פגע מן הפגעים, ייעני בעזיבתו. וכל אדם שיקים השער הזה, וימשיל הגרמו על תאוותו וכעסו, יהיה בכוסר ההכמים. כמ"ש (ט"ו) יראת יי מוסר הכמה. וכל אדם שימשיל האוהו וכעסו בהכרתו, לא יהיה איש מוסר. ואם יקרא ענינו זה מוסר שלא כדון, (ח) הוא מוסר אוילים. באשר אמר (ס"ב) ומוסר אוילים גזו. ואמר עוד (פ) ובעבם אל מוסר אויל (ס"ז) :

פרק ג וביזן שהקדמתי המאמר הזה, שהצורך מביא אל חכם, שיסדר לנו האהבות והשנאות איך נתנהג בענינם, ואמר, שמצאתי רחם שלמה בן דוד שהתעסק בזה, להודיענו מה הוא הטוב, ואמר, (קבלת ב') ראינו את כל המעשים אשר נעשו תחת השמש והנה הכל הכל ורעות רוח. אינו רוצה באברו הכל הכל ורעות רוח, קבון המעשים והתחברותם, כי חבורא המציאם. ואין חכם אומר בזה על מה שהמציא בוראו הכל הכל אבל רוצה בזה, כי כל מעשה שיקחוהו בני אדם לכדו, כלומר כי כל אדם כן מעשי האדם כאשר יעשהו נפרד, יהיה הכל ורעות רוח. ובהפך אמר עוד (ס"ג) מעוות לא יוכל לתקון. (ב) וכל אחד מעוות כמתקן מקצו מהשלם, אבל בהתחברותם לא יהיה הסרון כי אם שלמות ותמימות. ומחוק הפרוש הזה שהוא כן, שהראה שלשה שערים מאהבות העולם, וגזר על כל אחד שהוא הכל, (ג) ופירושו השאה, כאמרו (ינמיס ג') מהבילים המתה אתכם. משיאיים אתכם, ואמרו (מגלים פ"ג) ובגזל אל תהבלו. והתלתם שיתורד בהכמה לכדה ויעזבו שאר האהבות, אמר בזה (קבלת ב') ואתנה לבי לדעת הכמה. (ג) וזכר העלה בו, כי כל אדם כפי שתרבה הכמתו ירבה מכאובו, כאשר יגלו לו ממוטי הדברים מה שהיה כמנוחה קודם הגלותם לו, והוא מה שאומר (ס"ד) ויוכיף דעת יוסף מאבוב. ואחר כן שנה בשמחה ובשחוק בלבד, ואמר אם ישים האדם דעתו לפנות אליה ולהשנות עליה, יהיה לו זה גם כן הכל, כמ"ש (ס"ט) אמרתי אני בלבי למה נא אנסכה בשמחה וראה טוב. וזכר העלת בו מה היא, כי האדם בעת ההיא מרגיש מעצמו בעת השחוק והשמחה פחיתות ונגות, וכבר נכנס במדות הבהמות, והוא אמרו (ס"ט) לשחוק אמרתי מהולל ולשמחה. ואחר כן שלש ביישוב העולם, והודיע כי העסק בו גם כן הכל, כאמרו (ס"א) הגדלתי מעשי בניתי לי בתים נמעת לי כרמים עשיתי לי ננות ופרדסים. ושאר מה שכפר ממעשיו עד סוף הפרשה וזכר העלה בשנאות את כל זה, שיוניחו לאדם שיהיה אחריו, ותהיה יגיעתו לריק. כמ"ש (ס"ב) ושנאתי אני את כל עמלי שאני עמל תחת השמש שאניחנו לאדם שיהיה אחריו. ובאשר כפר אלה השלישה שערים, (ד) פסק לזכור שאר אהבות העולם שלא ימנעו זה כמה שהוא צורך לדבר ולצוות, אך רמז בתוך השערים האלה, (ה) להשוות בין אלה השלושה, והוא שנתעסק במעט מן החכמה וכן התענוג, ולא יניח לעיין במה שהוא הטוב, כמו שאמר (ס"ב) תרתי בלבי לבשור ביין את בשרי :

פרק ד ועלה בדעתי (וישיך האלהים) לקבן משרשי אלה האהבות שלשה עשר, ואזכור מה שידעתי (ה) כמה שהביא כל עם לבחור העסק בכל אחד מהם לכדה

שביל האמונה

ע"ג: (ז) כ"ש"ב שתהיה אחריתו משובחת. כלומר וכפ"כ כאשר יראה פקטיו אחריתו לא לבד יגלה ספגע. כ"ל גם משונמח. כי אז יאחו בו ביהר עזו: (ה) הוא מוסר אוילים. ר"ל אם יקרא כלסם אם ממסלה החלום והכעס על הכרה כפס מוסר. הוא שלא כדון. (פ) ובעבם אל מוסר אויל. שהאול כמארם כלמתי וכוז וכוז לו. כמספ"כ חכמה ומוסר מויליס כזו: (ט) ובעבם אל מוסר אויל. שהאול פועל אם המוסר עד כמנו שיקסם לכבוז רגלו אל העבם. כן הוא קסם לכבוז אל המוסר. ושנין רכ"ט סס: **פרק ג (ה)** כל אחד מעוות כמתקן בו. ר"ל כל אחד מהם כסיומו לבדו הוא מעוות חסר לא יתקן וקילור חסר לו יושלם: (ב) ופירושו השאה. פס נגזר מה"כ"ג הנחם השיאמי כלומר שלב בני אדם נפחה אחריהם והוא הכל אין בו ממש: (ג) וזכר העלה בו. סעלה והסגה חסר בעצומם לא מוב היות אלהם פחיתות כחכמה לבד ולעזוב פחד החכמות: (ד) פסק לזכור שאר אהבות העולם בו. כלומר ככספיקו לו ה"לם סעלפס לדוגמא מעלי חזקר עוד פחד האהבות. למען לא יארכו כדברים וימנעו מלדבר כמה שרצה לדבר ולצוות. (ה) להשוות בין אלה השלושה בו. ר"ל כי כנר רמז פס כחכם כמה שאמר סרתי בלבי לבשור ביין אם כשני ולבי כחכמה וליאחו ככללות עד אשר ארצה חיוב קוב וגו' לפסוקים וישכר בין אלה סעלפס. ולקחת מכל אחד כפי הראוי. מעט חכמה מעט טענוג ומעט טימן כמה סטואט טוב. והכל כמדד וכמתקן ?

פרק ד (ה) כמה שהביא כל עם לבחור בו. ר"ל לזכור הסגה חסר כיבאם אם כל עם ועם לבחור רק כמדה אחת מחלם הפלם עשרה ולעסוק בה כל ימיסם (ב) איזה דבר הניחו ועזבו

לכדה כל ימיהם, ואחר כן אכאז (ג) אי זה דבר הניחו ועזבו מהענין ההוא, ואזכור בכל אחד מהם הפקום אשר ראוי להשתמש בו אשר לו גברא והוי"ש, (ג) ואקבץ כלל כמה שאניה כל הפץ בכל שער, יהיה הקבוצן ספר פרישות שלם, ואכפרם מתחלה ואומר, כי משרשי האהבות שלשה עשר, הפרישות, והאמילה, והמשגל, והחשק, והכנים, והיישוב, והחיים, והממון, והשררה, והנקמה, והעבודה, והחכמה, והמנוחה. ואחר כן אראה לשכל אהר אחד, ואזכירו לו אופני הרפין בו, ואכתוב מה שראוי כן הפרישות בו, ואיה מקומו הראוי לו. ואומר בראשון:

ישער הפרישות • ראו אנשים כי אשר ראוי להתנהג בו האדם בעולם הזה, הברישות וההליכה על התרוים ולכבות ולספור ולהתאבל על העולם הזה. ואמר:

חייבנו זה ספני שהוא (ד) עולם כליה מתהפכת באנשיה איננה קיימת. בעוד שיריה האדם שמה בו שמחה בהטקט ובשלוח התהפך עליו ותחיה שבתו אבל, וגדלותו שפלותו והצלחתו עמל. במ"ש (איג"ז) עשיר ישבב ולא יאסף עיניו פקח ואיננו. תשיגהו כמים בלחות. ישאחו קדים וילך. ואלו היה האדם משתדל בכל כחו להתחכם תנצחחו אילתו, או להגות יצחהו טנופו, או להיות בריא יחלהו מזגו, או להלבב ישלחהו לשונו. במ"ש (ס"פ) אם אצדק פי ירשיעני תם אני ויעקשני. ואין בן אדם שידע מה שיתחדש עליו מחולי ופגע ושכול ודאנה והכרון ושאר הפגעים, ובמ"ש (מפ"ג) אל תהלל כיום מהר כי לא תדע מה ילך יום. וכל אשר יוסף ממנו רות יגדל צמאו, וכל אשר יוסף והחיים בו ינתק מבטחו. במ"ש (יוז"ח) אשר יקום כסלו ובית עבשיו מכבחו ישען על ביתו ולא יעמוד יחזיק בו ולא יקום. (ה) ואין ענינו בו כי אם ביוף ושקף וזכב כל ימיו, ובמ"ש (תהלים ל) ורחבם עמל ואון. ובמה גבורים השם השפיל, ובמו שאמר (ס"ג) אשתוללד אבירי לב. ובמה גדולים הבניע והלל, במ"ש (ישעיה כ"ג) להלל נאון כל צמי להקל כל נכבדי ארץ. ובמה מיחל טובו המידה לו ברע, ופתח עיניו לראות באורה והחשיכה בפניו כב"ש (איג"ז) כי טוב קויתי ויבא רע. (ו) ונשען בראנותו על האדם הזה, והשליך עליו הולשתו, ובמ"ש (תהלים פ"ח) עלי סמכה חמתך. (ז) ואנה העונות והחטאים והחשבון והיסורין וההכבדל בינו ובין אלהיו? עד שישוב לו כמורק כאפו, ובאמרו אהי הרהמים במ"ש (יוז"ח) כשהל צודני ותשוב תתפלא בי. ואמר עוד (ישעיה יג) הנה יום יא בא אכזרי ועברה וחרון אף. ואמרו צריך למאס בעולם הזה ולא יבנה בית ולא יבטע, ולא יקח אשה ולא יולד, ואל ישכון עם מי שבוחר במעשים האלה, שלא ירגילו אותו ותדבק בו במדותם, אבל יתבודד בהרים, ויאכל מה שימצא מהצמח, עד שימות בדאנה ובאבל: **והסתכלתי** כמה שאמרו העם הזה וצאתיו רובו אמת, אך מעו בעזיבת הישוב ובני אדם. כי עזבו זכרון מה שלא יוכל אדם לעמוד בלעדיו מן המזון והכמות והמהסת, ונס הניחו זכרון נפשם כי עזבו לישא נשים, וזרות הרע אלו היה טוב היו מתנהגים בו בני אדם בלם וכטל מין המדברים, וכבטלו תבטל החכמה והתורה ויום הדין והשמים והארץ, ותהינה הנפשות בסכנה בין החיות והאריות והנחשים והחום והקור והפגעים, ואיה עבי הטבע והשגוען ומרוף הדעת בהעדר הכאבל הטוב והמים הקרים והפסד הדם והמית המרה השחורה עד שיצטרבו אל אנשי הישוב לרפוא אותם שיועיל להם, ואפשר שלא יועיל. (ח) והיו משתוממים האנשים סכני אדם עד שיחשבו שיהרגו אותם. ויש שישנאום על היותם מוחזקים אצלם לרקים וחטאים עד שיתירו לעצמי שפיכות

דמם

שביל האמונה

בו' : כלומר אחי דבר נשמה מהם ועזבו לחוץ כנס שבהו במדה הכוא : (ג) ואקבץ כלל כמה שאניה בו' . ר"ל כי ימאם שגיוח בכל שער מאלם שפלטה שער. אחי הספן הסגלה מהאלם בלפני הסתמם בו . כלומר הדרך הראוי והממוצע ממנו. יקובץ ספר שלם בעניני הפרישות : (ד) עולם כליה מתהפכת בו' : שכל הכדדים ליום ונפסדים. וסכות העולם מתהפכת כל אחת מהם בלגשים ולינה מתקיימת : (ה) ואין ענינו בו' . ואין ענין הכאס בצלם : (ו) ונשען בראנותו בו' . כאלו העולם מעל בלגמוחו על האדם וכל משכרו וגליו עליו ישגורו . וכל מלואותיו ורעותיו יכלוך רק עליו סמיד ובמ"ש על סמכה חמתך כלומר חמתך סהכ פגעי הזמן ותחבולותיו סמכו עלי . וכיונל בזה כמג גם הדב המליץ צי"ב מספרו בח"ע אמר שבלע חולפת ענין האדם בעולמו . ושהוא בו במסרה לחץ אל האצור והמערס ואל יסתאו . אמר ז"ל ראה זש חרש ונפלא הטובים מסמלותם כאלו לחמים חיש ברעשו לקחם המנוחות בפעליהם המיוחדים ואלו רש ונקלה וחלקי הכל בעולמו . יפקדוני בצפלי טפכות מלחה . יכונן עגדי תיחוחיהם . יסובו עלי רביהם * גם שאחם נס קנאחם חיי אסכוב : (ז) ואנה העוונות בו' . ומלמד כ"ז איש עוד העוונת בו' : (ח) והיו משתוממים האנשים בו' : כלומר שהלגשים המתבודדים הלהם היו משתוממים מבני אדם והיו מושכים

בהם

דמם. ויש שישבו במדות הכחמות ויצאו מן האנושות, כמ"ש (למה ד') בת עמי לאבדו, כיענים במדבר. ואמר (למה ב') בערוץ נחלים לשכון חורי עפר וכפים מין שיחים ינהקו. ויפסידו נפשם לגמרי, אבל הפרישות טובה לאדם כשיתנהג בה במקומה, והוא כשיזדמן לו המאכל והמשתה האכור והמשגל האכור והמטון דאכור, ישתה המדה הזאת עד שתתחקה מכל זה, כמו שאמר (קלמ א') (ב) כי מה הוזה לאדם בכל עמלו כי כל ימיו מבאובים וכע עניונו :

פרק ה' השני שער האמולה והשתיה. ראו קצת בני אדם כי הראוי שיתנהג בו האדם, שער האמולה והשתיה. ואמרו כי המזון (ה) בו קיימת הנופים והנפשות,

ועם זה יש בו ערבות גדולה והוא כבת נידול הנופים ורבוים והעמדת הזרע. והנה איה היתה האדם יצום יום אחד יהלש אור עינו ושמעו ומהשבתו וזכרונו ורעיונו, וכאשר יאכל ישוכו כל כחותיו כבתחלה, ויש עת שירעב ויכפור כאלהיו, ולא יבין מה שיתפלל אליו. והנה אתה רואה ישוב הארץ כלו איננו מושם כי אם במקום הנהרות (ג) בעבור הזרע ושדות המים, (ג) וכן כס המלכים וכן מהנות החילים. ואליהם יגיע המשל (ד) באמור כל אדם זה לחמי, ותראה מבטחיהם הכפרים כהם הצדקים כהם (ממט ב') ועברתם את יו אליהם ובך את הלךך ואת מיטך, וכן (ויקרא כ"ג) ונתנה הארץ פריה ואכלתם לטבע. והרומה לזה הרבה, ושכל אירוסין הנתנה וליתה ומילה וברית ומזרע הנזק (ו) לא ישים דבר מהם כי אם בו, (ו) וכן ההכרה והרעיות בין האוהבים. ואמרו היך מראהו נהמד וביחו טוב ובעמו ערב, ישי' הדואג שמה, והמולי נדוב, ודרך הלכב נבור. וכבר קבעם הפסוק בשבת, באמרו (מסנסי ק"ד) ויון ישמה לכב אנוש לחזקהל פנים משם, וכו' והתבנתיו כמאמרם זה ובעצתי רובו מעות, ועוד כי הם הכיטו אל בוכותיו ולא הביטו אל רעותיו. והוא שרוב המאכל גורם (ז) הקבטה ומכבוד האכרים, ומטלא הראש והעניו, ומכאן עדי נועה בהרבותו, וישיב הלכ נמהר וישנה מדות האדם ויטה אל תאות המאכל והרבות המטון עד שלא יזכור השבע, וידמה למדות המהמות ויהלבים. וכמ"ש (מסנסי ע"ג) והבויים עזי נפש לא ידעו שבעה. גם ישוב כמו האש אשר מה שובא אליה האכלנו מבלי הרגש כמו שאמר (מסנסי ע"ג) ויהי העם כמאכזרת אש. גם ישוב כמות אשר יאסוף אליו כל הבריות ולא יאמר די. כמו שאמר (מסנסי ע"ג) אשר הרחיב בשאל נפשו והוא כמות ולא ישבע. גם ישוב כארבע כמות החכרון (ה) והם האש זרמים והמות והעקר, כמו שאמר (מסנסי ע"ג) לעלוקה שתי כנות הכיב שאיך ועוצר רחם ארץ לא שבעה בים ואיש לא אמרה הון. עד שהיה עינו רעה כמי שיאכל סמנו חלת לחם אפילו אם יהיה עשיר. (ס) ואם יראה לו זה יהיה כלי לב וכמו שאמר (מסנסי ע"ג) כי כמו שער בנפשו בן הוא אכול ושתה יאמר לך ולבו כל עמך. וכאשר יראה זה מסדותיו וכאכזהו המלטים וגדלו בני אדם וכשיבילתם ולא ישבו עמו. כי כאשר יאכל ימהר, ואם יראה הריכה טובה יקפול עליה, והוא

שביל האמונה

זהם מהם רואים להכנס והיו קלמס שינאים אח בני אדם ומחזיקים אותם לנעים וממלאים בו' : (ב) כי מה היה לאדם בו' : כ"ל כי הרעיון הזה אשר אמר גם הכנס מסנסי להכניס מורה לנו שהוא רעיון טוב לפעמים למען ירחק האדם ע"י הרעיון שהוא מהמאכל והמגבל והממון האכזרים וכדומה : כי בהעלותו על לבנו הרעיון הזה. כי הכל ימו אדם על הארץ וכל ימו מבאובים וכעס עניונו. או אז יכעב לבנו וימלאם כהכלי הזמן והמחזומו :

פרק ה' (ב) בו קיימת הנופים והנפשות. כמזון יתקיים חובד הגוף והנפש : (ג) בעבור הזרע ושדות המים : כי השדות המטוים לאוירים ויבלי מים יפיה לרעיה. והמים יפיה לשתיה :

(ג) וכן כס המלכים בו'. כל אלה הם רק לערך המזון : (ד) באמור כל אדם זה לחמי : כ"ל כי על כל דבר טוב ומוכנה אל האדם יאמר עליו זה לחמי. כי הכלילה והשמה מוכרחה אל האדם ואליה ימזון בלחמו זה לחמי : (ה) לא ישתה דבר כהם בו' : כאלו האמר בעודם עושין ובריה מילה ומנוכה בית והשאל : (ו) וכן החברה והרעיות וכו'. כמו שאמרו גם חז"ל (עבת לב) אכב מחלחל נפשי חמי ומרמתי. וכפ"י לפמה המנוח שמהלקים בו מונוח בו הכנה לחמי והכנה אוהבים ע' : וכן אמרו (מסנסי ק"ג) גדולה לבימא שמקבנה את החמוקים : (ז) הקבטה. שילשול מלמסה וקיא מלמעה : (ח) והם האש והמים בו'. ועליך אמר הכנס שאל ועולר רחם בו' שאלו הוא הפסוק ועולר רחם הוא העקר כי כשן העקרה יושב הזרע : אכן לא שבעה אל המים יפיו כי הערס הוא כבת החכרון. ואם לא אחרת כון כי הוא הממסח יתב כהמ"ל את הספד אל המים יפיו כי הערס הוא כבת החכרון. ואם לא אחרת כון כי הוא הממסח כגדול בעולם : (ס) ואם יראה לו זה : סך עמי רעה : כלומר שפך אם יראה בעינו את האדם האוכל כהממו. יהיה זה בני לב : (י) והוא ראשית מי שישלח בו'. כלומר ראשון ואחרון בקבטה : (יא) ועינו

(י) והוא ראשית מי שישלה יהו לאכול ואחרית מי שישאנה, (יא) ועינו אל מה שיבא מן המאכל מאשר לבו אליו, וכמו שאמר (סג) כי תשב ללחום את מושל בין הבין את אשר לפניך ושמת שבין בלועיך, ועוד כי יכוין (נג) להפנות עד שיוכל לאכול שנית מההאווה לו, וכאלו הוא מניףך שופך מלמעלה ויורד מלמטה ובמ"ש (פעם כ"ח) כי כל שולחנות מ"או קיא צואה בני מקום, ועוד כי בא להקיא מרוב המאכל כאשר לא תכילנו האצטומכא כמ"ש (מעלי כ"ג) אכלת תקיאנה, ואיה עני הלב עד שיעזוב תורתו וישבת אלהיו, כמו שאמר (סזע"ג) בגרעיתם וישבעו שבעו וירם לכם על בן שכחתי, ושכחו כמעשה היין נגוב המוח אם ישתחו חו, והרפתרו אם ישתחו מזוג, ואיה התנבחותו על השכל והפסדו את החכמה, וכמו שאמר (מעלי כ') לץ היין חומה שער כל שונה בו לא יחכם, ואיה (יד) הרפתו את הגידים והרעישו וחטית חדם וקרתת הדם והמורסות והסמסות, וכתות שמת האצטומכא (סו) והכשת הכבד, (עז) וגריר' שריקת המעים והמכאובים הגדולים, וכמו שאמר (פס"ג) למי אוי למי אבוי למאחרים על היין, ואיה העכרות והתועבות ליפות כל גנות והתר כל איסור, והוא מתהלך בגוף האדם מעט מעט, וכמו שאמר (סס) ואחריתו בנהש ישר וכצפעוני ופריש עיניך יראו זרות, ואיה הריגת הנפש והסכות והמאסר והכבל והענש ו לא בו, ואיה כל דרבי האינאה והתנבחות והאבדן כי אם בו, ומי שהרניל את עצמו לכתיך על המאכל והמיעתה מהתירם ולא יניע אליהם (ח) יקחם כאשר ימצא, כמו שאמר (סז"ד) כי לחמו לחם רשע ויין חססים ישתו, אבל הם מוכים לאה לקחת מהם מעט כפי מה שיעמיד גופו, כמ"ש (מעלי"ג) צדיק אוכל לשוכע נפשו, וכאשר יראה בשכלו בקים לזה ישלת האות המאכל והמיעתה, (יח) וכאשר יהיה לו מזוג יעצרת: **פרק ו' השלישי** שער המט' ל' ראז אנשים כי המשגל ראוי שיהיה נבחר על כל אהבות העולם, וכי יש לו ערבות יותר גדול מכל ערבות שבעולם, כי לכל יש דבר (ה) שיעמוד במקומו, וזה אין דבר שיעמוד במקומו, והוא מסיף בשמחת הנפש ויחזקנה, (ב) וסקל מלאות כל שכן מן הראש ומן הכות, והוא מניח כעס האדם ומעביר מעליו הדאגת, ומועיל בחלי המרה השחורה הנקרא מלאנכוליא, והגדול שבדברים שהוא סבת היות האדם המרבר מהם, (ג) ואין סבת התנבחות בני האדם ורעותם כי אם בו, ואלו היה דבר מנונה היה הכורא מונע ממנו נביאו ושוחיו, הלא הראה כי קשהם אמר הבת את אשתי (כנפשי כ"ט) באין בשה, ואחר אשר ואקרב אל הנבואה (פעם ה') באין הבלם, (ד) והקרי דברי אלה ומצאתי בהם טעות, ועד כי הניהו נקויו ונגותו מהם, כי הוא מוכיח לעינים ומסיר תאות המאכל והמיעתה, ובפיל הכח, והרבה פעמים מביא השחפת וזאב וחלצים וחלל הכטן, והודם הגוף ומכחורו סהרה ויסהר הזקנה, וכמו שאמר (מעלי ל') אל תתן לנשים הילך, ואיה טרדת הרב ובלבול הדעת ועסיבות העינים והבית הנפש כי אם עמו' ובמ"ש (סזע"ד) זנות יין ותירוש יקה לב, ומי שלכו עליו לא ינח להם אשו כי אם בעת הנעתו אל הפצו בלבד, וכאשר יעשה הפצו תבער אשו כבתחלה, כמ"ש (סג) כלם מנאפים כמו הנור כוערה באופה, ואיה המטיף והלבלוך, עד אם ירניש ויהיה לו מעט דעת, (ה) יהיו שלמותיו מתאכים אותו, אפילו אם התרחץ בו ימיו, כמו שאמר (סז"ט) אם התרחצתי במי שלג ונר' אז כשהת תטבלני ותעבוני שלמותי, ואיה ההרפה והבוז והננע

שביל האמונה

אל מה שיבא בו', עינו נפיות אל מה שיבא מן המאכל יותר מאשר יכסוף לנו אליו, יען שכבר נתמלא כפעו עד חסר ילא מחסו והיה לו לזכ' וככ"ו ילמס עינו למאכלים הכאים: (יז) כי תשב ללחום בו' - בגזל' מביא רחם למה שאמר לחפונה כי סוהג מנגב זה ימאכוכו כמלמס וכמסלס: (יח) להפנות, להמרוקן: (יח) הרפותו את הגידים והרעישם - כל"ל וכן כועק ככפר מגדול עוז לככר יענך בית מדות סימן ד': (סו) והכשת הכבד, ככ"ג: (עז) וגרירת שריקת המעים - פע"י כוכ המאכל יוגרד חלקת המעיים עד שלא יוכל המאכל להסדק ולפוג מחוס: (ז) יקחם כאשר ימצא - כמו שממרו גס מחז' אל כולל והסוכה - סוף שיבקס לימודו ואין לו ומלמסם חס ככריות: (יח) וכאשר יהיה לו מזוג יעצרת, ככבר כבר ככל ד' מזוג יעצור המוח המאכל ולא יוכל עוד:

פרקו (ה) שיעמוד במקומו בו' - כי כל מחוות האדם תפקוסה כהגיעו לדבר יותר גדול: מוח מחלום המגבל פמין דבר שיעמוד במקומו וכן החומדו כוער כמחז מאין הכמות: (ב) וסקל מלאות בו', כלאסר יתמלאו הגידים וכלי הזכר יוקל מלואתן ע"י כמעגל וכס"כ הראש והמוח סהזע מתק מהס: (ג) ואין סבת התנבחות בו' - כי ע"י החימון מתמכנס המספחות לאכסה ולחוס ורעוש: (ד) והקרתו רברי אלה - דברי סלמס האלה: (ה) יהיו שכלותיו בתעבים אותו, כלומר של ק יהיה גופו מנואל ומסוף כעניו עד שימער ממלמותיו מהס מעטנים ומולמסס לומר מלית המיעב' והמולמסס ואין דעמס עמס

דהננע. ומה שישאר זכרו עד אחרית הימים וסוף הזמנים. וכמו שאמר (פס' ו) נואף אישה חסר לב וגו' נגלע וקלון ימצא והרפתו לא תטהה. ואיה שיהשוב כל בני אדם עושים והרשים (ו) עד שיהשוב כל ננות בגלות, ויהשוב שאינם יודעים. וכמו שאמר (למנו י"ג) ז' נאופך ומצהלותיך זמת וזנהך. ואיה שישבים ביהו מעון לכל לין ולכל נואף ולכל לסבב ומשחית (ח) ואיננו שוער. וכמו שאמר (פס' ה) ואשביע אותם וינאפי ובית זונה יתמודדו. וגורם לעצמו ולבניו שלא יהיה לו בן כשר, כמו שגורם הוא לזולתו מעצמו כזה, שהוא מדה כנגד מדה. וכמו שאמר (לוי' ב) אם גפתה לבי על אשה, תטחן לאהר אשהי וגילה יכרעון אהרין. ואין התאוה הזאת מוכח לאדם כי אם להקים בת זרע וכמו שאמר (מלכים ב') ואתם פרו ורבו. (ס) וישלחנה בדת בעת שהיא ראויה, ויעצרה מהרבות:

פרק ז הרביעי שער החשק. השער הזה ואם הוא גנאי לזכור איננו יותר מניה מדעות הדבורים, אעפ"י שזכרנו להשיב עליהם, ויסור הכפק מן הלב, מן זכור את זה גם כן להשיב עליו, ויסור ספק מן הלב. יש אנשים שרואים (ב) שהחשק טוב כמלכה שיתנהג בו האדם, והושבים כי הוא מוכך הרוח והמוג, עד שתשוב הנפש וזה צפה על הנוף מזכותה, ושהוא ענין דק עד באר, ומשיבים אותו לפעולת הטבע, ואומרים (ג) כי הוא משך לבזק אל הלב, תהלתו ההבטק, ואחר מן תהלת, ואחר מן קביעות, ואחר מן יעורוהו משכום אחרים ויתקיים. ועלו מן ז' ובעלה, עד שהשיבו אותו לפעולת הטובים ואמרו בשיחו מזלות בני אדם שונים, (ג) מביאים זה אל זה משליש או משותף, וימשול על שני חלקי אהבותם כוכב אחד מחייב ביניהם האהבה והחברה. גם עליו עד שאמרו שהוא פעל הבורא יתברך. וטענו שהוא ברא רוחות הנכראים כמדורים עגולים, וחלק אותם לשנים, וכשיים כל חלק באדם אחד, ובעבור זה בשימצא כל חלק את חלקי הוא נתלה בו. גם עליו מזה עד שטמדהו כמו חובה, ואמרו (ד) כי נסו בני אדם בשער הזה, כדי שידעו כניעת האהבה ויבנעו לו ויעברוהו. העם הזה בכל מה שיזכרו, פתאים אין בהם דעת וראייתו להשיב עליהם בשער הזה בתהלת השובה נראית במה שכזבו, ואחר מן אראה להם הפך מה שנתלו בו. ואומר כי מה שאמרו על הבורא, לא יתכן שינכח האדם במה שהזכיר במנו. ובס"ש (לוי' כ"ז) ואלוה לא ישים תפלה. ועוד כי לא אל הפך רשע אהה (מלכים ב') אבל ענין חלוק המדורים אשר נתלו בו, כיון שהשיבנו על מי שאמר בקדמות הרוחניים, ובארנו

שביל האהבה

טחה במה שהוא לבוש כהם * זה דרך משל ממה שכל סוף לין דעמו וזהו נלפס כנדים מנימים ומגוללים: (ו) עד שיהשוב כל ננות בגלות * שיבקש דברים מנויים בגלוי לפני כל. כאלו כל בני האדם הם עוורים וחשים ואין רואה ואין שומע: (ז) נאופך ומצהלותיך זמת וזנהך * על נצמט כדעה * לומר לעין כל: (ח) ואיננו שוער * והיו מפעו זה דעמו מרוב חלווה: (ט) וישלחנה בדת כו' * כפה כחליים וכפמתי כחליים ושלח חלווה וזה * וגם כזה ועלור החלווה מהכרות כ"א כענין ראויה:

פרק ז (ב) שהחשק טוב מכל כו' * ר"ל שאין טוב לאדם רק שישהל על היות לו חשוקה טובה עד מאוד. עד בכל חפלו ודלגו ופחמטטו ומהפנטטו לא יכיר כ"א כהפנטו חושה. ועם שפחיות השער הזה ונעמו מביאר מאוד א"ל האומה אשר לאחד עליה טובה כפושט * וכמעט שאין גיש אחד אשר ימכך כניור כגלוהו לגיאר מופלג * ככ"ו ראה כגז"ל נכרו ככלל הכערים האחרים והשיב עליו למתן לא יחסר שער אחד מהעברים האחרים כזה * וכמו שבמאמר הראשון מזה הספר זכר כל דעות הכופרים מגלי הממים אחס מהם כי ע"כ קרא אח ספרו האמונות והדעות * כומר כגולל הענינים האמקיים והאמנים המקובלים מפי החורה והכניאים ע"ה. וכולל גם הדעות הנפסדות האמרות מפי הפילוסופים כחצי פלסאר וזה שיש להשיב עליהם וז' למתן יוכר יתרון אור הכורה והקבלה הגלגלה כי מן החופך יוכר יתרון האר ופירו * וכבר הפליגו כזה האמונות בימי קדם וכמו שזכרו הכופרים כפס הפילוסוף צעין החשק באמרו כהא שורון החוש מהשיג מומי כהכוב והיא מולי הגוקי כי הוא נפשי והעמיד מינו, ויזכר נכח לו שלא יאהבה * משיאהכסו וכאשר יאהכסו לא יכחור ביאהכסו, וכאשר לא יאהכסו יכחור ביאהכסו. עיין מדע חסידים עף חשק: (ב) כי הוא משך ניצוק אל הלב כו'. ר"ל פה מופנים שפחדים וכל לקיים היות לו חשוקה ואהבה על האופן הכשר בפעולות והשחלוח כעניות. יתן שפחק כוח עיני החוקך לאב לאב עד שיכיר עינך אל הלב ויתקיים. וכחמלה יך אשר עינו ואשר חשק כענינו לאהבה וסוף להחבוק אליה ויחס חמולתו רק כה ואח"כ יוקבע הענין בלבו ויעזר ממכסים אחרים שהם חלוות כהגלל ועגפיה עד שפיה חשוקהו והכובו על האופן הכשר: (ג) מביאים זא"ו משליש או משותף * ר"ל כהם אחרים כי החשק והחשוק הם מפעולות הטובים. כאשר הכינים למינס מנוח פוים. וכפי כענינו מן חסיה האכנס משלים או משחוט וכיוצא * ומשול על חלקי הכעום הכוכב המחייב זה: (ד) כי נסו בני אדם כו' * ר"ל שהכורא ית' נעם האהבה והחשק כגלוהו בני אדם * למתן יהיו מנוסים כל השיעור ההוא מהאכנס והמחברק

ובארנו כי נפש כל אדם היא נבראת (ה) עם השלמת צורתו, בטל השער הזה ושכור. ומה שפענו מצד הכוכבים מהקפת שני הצולות ושני החלקים, אלו היה כמו שאמרנו לא היה נמצא ראובן שאוהב את שמעון שלא יהיה שמעון אוהב אותו מפני שהם שוים, ואין אהבנו מוצאים הדבר כן. ומה שאזכורו כי התחלה הכמה ואחריה נפילת התהולת בלב, אויבר כי על כן צונו בוראנו שנשיב לעבודתו העין והלב יחד. ובמו שאמר (מטו כ"ג) הנח כפי לבי לי ענין דרכי הצורנה. והזהירנו מהשיבם להסרותו, באמר (נמדנז ט"ו) ולא תתורו (ו) אחרי לבבכם ואחרי עיניכם. (ז) ואין זה כי אם עד שיקבע הענין הזה בלב ויתפשטו ויטטול בו, (ח) ומקצר האדם החוץ פמאלו ומשתחו וכן תקנותיו, עד שימק בשרו וידל גופו וישלמו בו החליוס החדים. ואיה הלהב והנויעה והיגון והחמיה, ונדנדו הלב והתהעלפות והקיעה והאסטיגנות, ובמ"ש (סג ע"ד) כי קרבו בתנור לבם בארבע. ויש שיעלה זה אל הכוח ומחליש הראות והחושבה הזכרון. ויש שמבטל התרגשה והתנועה, ואפשר שיראה השוקן פתאום ויגוע ותהעלם וזהו בגופו ארבעה ועשרים שעות, ושבת יחשבוהו למת ויקברוהו * (ט) ואפשר שיבינו אלו או שישמעו זכרו ויתאנה אנה ושוכת בה כמסת. ויהיה המשל (ס) במ"ש (משל ד') כי רבים חללים הפילה ועצומים כל הרונה רגליה וירדות בית. ואיך יהיה האדם אכיר הוא ודעתו, עד שלא ידע לעצמו אלה ולא ענין ולא עולם זה ולא עולם בא זולתו. ובמ"ש (איזכ ל"ו) (י) והנפיל לב ישימו יף. ואיה הנגיעה (יא) והעבודה לו ולכל הנלוים אליו, והישיבה על הפתחים והשקיעה על כל נוח, ובמ"ש (ינמיה ג') שאי עיניך על שפיים וראי איפה לא שבכת על דרכים ישבת להם. ואיה ההלכה בליה והעמידה בשחיות, וההכרתות מכל חי, פן יפנעהו ויכות מיתות רבות (יב) בכל בלימה ובלימה, ובמו שאמר (איזכ כ"ד) ועין נואף שברה נשף לאמר לא תשורני עין. ואיה היגת החושק או החשוק או אהת בן הכתות הנלוות אליהם, או אותם ואת הנלוים אליהם, ושמו רבים טכני אדם עכס. ובמו שאמר המשל, (יחמל כ"ג) כי נאפות הגה רום בודיקו, ואם יגוע יום פן תיטיס אל מה שבקש, ויניע להולדת מה שבעבור הייבה נפשו כל הצער ההוא, תשוב בתחרות מתעבת כואסת למי שחיתה אזהבת ויתר מאהבתו אותו. ובמו שאמר (ש"ג י"ג) וישנאה אמנון שנאה גדולה מאד. ויכיר האדם, כי מבר נפשו ותורתו וכל הרגשותיו ושללו (י"ג) אהר נפול החין אשר אין לו חשבון. כמו שאמר (משל י"ז) הורק אהריו פתאום וגו' עד יפלה חין כבודו. ואין הענין הזה טוב כי אם באשרו של אדם שיואבהו ותאהבהו לישוב העולם, כמו שאמר (סס ה') אילת אהבים ויעלת הן דדה ירווך בכל עת באהבתה תשנה תמיד. (יד) ויראהו האדם לאשהו בשכל ובשחיות כפי אשר תנעם הכרתם בה, ויעצרה מוזלת זה בגבורה ויובלת :

שער

שכיל האמונה

ומהכונה ליה. וידוע ק"ו בעתם לאהבה את ד' בכל לבבם ולתקנע מפניו ולעבדו בכל נפשם ובכל מלואם : (ה) עם השלמת צורתו * כאשר כמד השלם זרם גוף האדם כנסן המלכה * אז כרגע הסול יבדל הכורא יח' לה נפש בו מהאדם הגמור * ואין שם קודם זה לא כדרכים ולא ח"י כדרכים : (ו) אחרי לבבכם ואחרי עיניכם. כאלהם ז"ל (ירושלמי ברכות פ"א ה"ה) ליבאל ועינאל חרי פנסורי דחפשה גיבסו : (ז) ואין זה כ"א עד שיקבע בו. ר"ל כי ע"כ אמרה הסודס לא תמורו וגו' * למען נדע להסוד ולמשול על החוזה העינים מנס וקבע הענין בלב. כי אמר שיקבע בלב אין עוד שום מקום : (ח) ומקצר האדם החוץ ומבטלו בו. כנ"ל וכמו שבאר הכינוי בחיי זול' אם מיהוס החשק כספרו כד המקח חוס ח' אהבה * וז"ל מדה אהבה גדולה חך מדה החשק גדולה ממנה * כי אהבה היא שואבב את האסוב בכל פעולותיו בגולה ובמסגר * אבל לעמים העולם אהבה ממנו וישבת אותה כשהוא מתעסק בחליה ושמיה או בשעה. אבל החשק הוא דקנות המחשבה באהבה גדולה ועזה. שאין מחשבת החושק נפרדת מן החשוק כלל. והעד ע"ז והדבק נשבו בדיעה ואמר שנס בני חשקה נפשו כמתכס פירש על הדכקוס שהזכיר כמד כשהוא החשק * כי אין החושק מחשב כדבר אחר כ"ל בחשוק לבדו * ואף כשיאכל וישמה לא יחשוב כ"ל בו. ולפעמים יתכפל ממנו חוס העינים ולא יתאוס למשעמוהו ולא יאכל כלל גס בשניה ואלה החשוק כולומו וישפר עמו ע"כ ועיין קבר כנמ"ז : (ס) ואפשר שיבינו אליו בו. ר"ל כי לפעמים יביט הפושים מי הוא חשוקו או שימעו ממנו מזכיר אותו ומנעוהו ממנו ויתאנה ע"ז כשכרון מתיס וימות בלחמהו, וכאלומו מעשה הזכר כדנבי חז"ל (סנהדרין ע"ד) בלחד פתקו עיניו בלשה בו ואמרו ימות ולא הפטר עמו מחשורי כנגד עיי"ש : (י) והנפיל רב ישימו אף. לא ישונו כי חסדי. כלומר שאינם מרגישים כבערם ולא יעקו מכלשם : (יא) והעבודה לו. אל חשקו : (יב) בכל בלימה ובלימה * כי הכלימה היא מעין מיהס כאלמה ו"ל דלזיל סומקל ואמי חיוורל : (יג) אהר נפול החין. שימחש על הדבר אחרי אשר כמד נפל בו החין ולא יוכל להשיבו עוד : (יד) ויראהו האדם לאשמו

פרק ח החמישי עשר קבוץ המבון. ראו אנשים כי הטוב שיתנהג בו האדם בעולם זה, הטובה בקבוץ המבון, (ה) והשלמת הדברים. מהם מה שאמרו כי המאכל והמשתה והמשל אשר בהם תקנת הנוף לא יושגו כי אם בו, וכן בו יהיה המקרה והמבנה והנישואין, וכל עסק שיהיה בין בני אדם בו יהיה, עד שהמלכים לא ימליכום כי אם בו, ואין מקבצים החילים וכובשים המכבדים כי אם בעבורו, ולא יתפרו המוצאים המטוננים, כי אם להוציא אותם מהם, ואין ההליכה אל בתי העשירים והלות פניהם כי אם בעבורו, ואין הנדיבות והכבוד והצדקה והחירות כי אם להם, וכמ' ש (משנ"ט: רבים יהלו פני גרוב, ומשלת בגוים רבים (דגיס"ט)). וזאת הממשלה כמבון, וכמו שאמר (תנ"י כ"ג) עשיר ברשים ומשול. והסתכלתי מדבריהם וראיתי, שהטוב מסגו הוא סח שיבא לאדם מבלי טרה ועמל, אבל מי שישתדל לדרשו, הוא ביגיעה ובמחשבה ובקוצר הרוח ובגדודים כלילה והגיעה ביום, עד שאם יגיע למה שירצה ממנו, לא תתישב שנהו לעתים רבות, וכמו שאמר (קס"ה) מהוקה שנת העובד אם מעט ואם הרבה ואכל והשבע לעשיר איננו מניה לו לישון. (ג) וכאשר ישימחו האדם כונתו ומשול בו ויתאוהו, כאשר זכרתי בשער האכילה והשתיה, שיהיה כאש וכמותו וכעוצר רחם גם יותר מהם, כמו שאמר בזה (משנ"ל) שאול ואבדון לא תשבענה ועיני האדם לא תשבענה. ואיה המריבה והתננה והשנאה והמלחמה, כאשר יעשו הזאבים והכפירים עד שימרפו טורף, וכמ"ש (ימס"ג) אריה טורף בני גרותו ומחנק ללבאתו וגו'. (ג) ואיה סבל צעקת היתומים והאלמנות והעניים ושאר העשוקים, ואיננו פונה אליהם, כי אם מי שיאהב קבוץ המבון. וכמ"ש (קס"ה) והנה המעת העשוקים ואין להם מנחם. (ד) ואיה לקיחת המבון והפסד הכבוד ואבוד האמונה וגלגול כל מסתור, וכו' אמר (סופע"ז) ונגלה עון אפרים ורעות שומרון כי פעלו שקר וגנב יבא פשט נדוד בתוין. ואיה העברת המועדים ושבועות השקר עד שיערך הצדק לגמרי, המו שאמר (ימ"ה) אברה האמונה ונכרתה מפיחם. כאשר יבא לו המבון בחפזו, בוטח בו ושוכח אלהיו וכופר במי שחננו המבון, כמו שאמר (דגיס"ט) וכסף וזהב ירבה לך וגו' וזה לכבד ושכרת את יי אלהיך, ויש פעמים רבות שיהיה המבון סבת תריגתו ואבדו, אם בלכתיים או בשלטון והדוכה לזה, וישאר הוא וכניו הדרי כל, וכמו שאמר (קס"ה) עושר שמור לבעליו לרעתו כאשר יבא מבטן אמו גם זו רעה הוליה. ואם ישאר בידו עד עת מותו, ישא האב עון המבון אמו אל הקבר, ויפסול אישמתו, כמ"ש (ימקל"ח) אביו כי עשק עושק וגו'. ויניה לבן פחות אשר לא יהיה לו ברבה, כמ"ש (משנ"ג) נהלה מבחלת בראשונה ואחריתה לא תבורך. אבל הושם האדם לאהוב המבון לשמור מה שהננו הכורא (ס) ולא יאבדו לוולתו, כמו שאמר (פס"י) ברכת יי הוא העשיר (ו) ולא יוסיף עצב עמה:

פרק ט השישי עשר הבנים. ראו אנשים אחרים שישתדלו בכקשת הבנים, ואמרו שיש בזה שכחה לנפש ומחמד לעין וישון וגילה, ולולוי הבנים לא היו בני אדם ולא יתקיים העולם. והם הבנלה האדם לעת הזקנה, והחוכרים אותו כמנוב אחר מותו. (ה) ושהחנינה והרחמים אינם כי אם להם, והכבוד והיקר להם. ודי כי כל נבבד בין הנביאים שואל אותם, כאשר תמצא אברהם אמר (נלשית"ט"ו) הן לי לא נתת זרע. ואמרה התורה ויעתר יצחק ליי לגוזה אישתו כי עקרה היא (ט"ז). ואמרה רחל

הבה

שביל האמונה
לאשתו בו. ט"ה נכרא השק"כ"ח להלכותיו לאשתו הכפרה בסבל וכפסדות ונעוהו סדא"ים. ויעצר השק"כ
בגבורה ויכולת במקום הסכלי רלוי:

פרק י (ה) והשלמת הדברים מהם בו. ומלתי דכדי האפיס האלם הוא מה שאמרו כי המאכל בו: (ג) וכאשר ישימחו האדם בו. ר"ל כאשר ישים האדם את כונתו רק אל המבון. אז ימשל בו המבון ויחלוס האדם ללון כלאפי האכילה המכרים לעיל פ"ה. ואלוי"ל ימשל בו ויחלרבו בו: (ג) ואיה סבל צעקת בו. כי כסול לעקש העניים וסיומיהם ושאר העשוקים, וכלמי פתח לנעקש. הוא רק כמו שחוסב הממין: (ד) ואיה לקיחת המבון בו. מהחומד ממון יקחשו כלאפר ימלאהו. ואף שופסד כבודו והכבד אמונתו וימסך לגלוה כל מסתור לף יחוס ככל זה: (ה) ולא יאבדו לחולתו. כלומר שלא יאבד חוכו בידים עד שיאבד ממנו ויפא לדי זולתו. כי המחמד ממוט בידים ונחם: הוא כועס כדרכו יס' וכמ"ש כרז יעבך נכפר מגדול עוז בית מדוה ס"ב ע"י"ט: (ו) ולא יוסיף עצב עמה. כלומר שאין האדם כריך להחנע להטעיר ודי לו כמה שיצרכו ד':

פרק יא (ה) ושהחנינה והרחמים בו. שהחנינה והרחמים והכבוד ויקר אינם כ"ח לבנים על אבותם:
ל"א

חבה לי בנים ואם אין מדה אנכי (ס ל). ופעמים מלמדו האב תורת האלהים יתברך ויהעלה וחקיו ומצותיו, יקנה במ שבר, כאשר אמר (סעי' ל"ח) אב לבנים יודיע אל אמתך. והשתכלתי במה שאמרו וראיתיו נכון כבנים שיהנם הבורא לעבדו כרצונו, ומקום מעות אלה שמחויבים בנות זה השער לבדו מצלי שאר הדברים. ואומר מה תועלת יש בהם אם לא יהיה להם מזון וכסות ומחסה, ומה טוב יש בגדולם אם לא יהיה להם חממה ומדע? ומה היא הניגתם וההמלה עם הערר אלה הדברים? רק תוספת בצער האבות. (ג) והנה הוא יקדם וכבודם שיקנה מהם דבר כשלא יהיה להם הקדמות, ואיה צער החריזון וחבלי הלידה ומה שיקרה מן חליה, וכמו שאמר (מלכות ג') בעצב תלדי בנים. ושמה תמות בעת לדתה ותשוב השמחה לאב, כמו שאמר (ס ל"ב) ויהי בצאת נפשה בי מתה. ואיה יגיעת האב ועמלו והכנסתו בכל סכנה כי אם על מזון בניו, כמו שאמר (איוב ל"ב) ואפרוחיו יעלעו דם. ואיה צער הגדול והנהגת החלי ותקן הרפואות ושמירת מי השעורים והכנת המיטקים, כי אם עמהם ברוב. כל שכן באהרית הענין למות ולשכוח, והוא האוי והאבוי, כמו שאמר (סעי' ט') כי אם ינלו את בניהם ושפלתים מאדם, ואם יהיו, הפחד ממה שיהדירוהו הזכרים בהם איננו כניה לו לישון, וכמו ש' (מס' י"ט) כשודר אב ובריה אם בן מביש ומחפיר. ופחד ממה שיתחדש על הנקבות מהם הוא כלימת עולם והרפת בנים, כמו שאמרו רבותינו (סנהדרין ק') מפחדה לא יישן בלילה, והכלל אם יהיו כמרים האבד התוחלת, כל שכן אם יהיו מרעים. ועליהם אמר (ס ל') דור אביו יקלל ואת אמו לא יברך. אבל שם האב לאהוב את הבנים להחזיק במה שחננו כוראו בהם ולא יקוץ בהם, כמו שאמר (סעי' ק"ז) הנה נחלת יי בנים שבר פרי הבטן:

פרק י השביעי שער ישוב העולם. ראו אנשים אחרים (ב) כי ישוב טוב ככל מה שיתעסק בו האדם, ואמרו כי ישוב הבית הוא דבר שצריך, כי לולא הוא לא היה לאדם מקום יהיה לו מחסה מן החוב והקור, ויתקבצו אליו כל הנלוים אליו. אך ישוב השדות צרכם למזון, שאי אפשר לעמוד בלעדיו, וכלם מהדשים האדם השמחה, ורחב הלב וההריצות והגילול, ובנין שאמר (קלס' ט') ויהרון ארץ ככל הוא מלך לשדה נעבר. וכישוב ובנינים מתפארים המלכים והשרים, כמו שאמר (איוב ג') עם מלכים ויועצו ארץ הבונים הרבות למו. ובכחו זה יעד המאמינים, כמו שאמר (זכריה ו') זכתיים מלאים כל טוב אשר לא מלאה. והתבוננתי בעצתם ומצאתים שטעו, כאשר הייבו עזיבת כל הדברים והתעסק בשער הזה, ואיך יוכל אדם ליטב מאומה מכל זה, כי אם בהכמה ועצה ובודיעת המדות השערים. ואם לא יהיה (ג) באמצע מדע רחב לא יגיע דבר מהמבוקש הזה, ואם יטריח אדם עצמו בשער היישוב, יפול ביגיעה ובעמל והדאגה והתוהו והוצאת הממון כשלו ומשל אחרים, מתאוותו להשלים מה שהחל ממנו, ובמ"ש (וימיה ל"ג) הוי בונה ביתו בלא צדק ועליותו בלא משפט ברעהו יעבוד חנם. ואם ישלים מה שהחל, ויראה בו דבר שלא יישר בעיניו, לא ישוה כל מה שטרח בעיניו מאומה, ויהיה עמלו ויגיעתו לריק, ובמ"ש (מלכים א' ט') ויצא הירם מצור לראות את הערים אשר נתן לו שלמה ולא ישרו בעיניו. ואיה הינון המתמיד וקוצר רוח כי אם עמו. ואיה קנאת בני אדם ובעס המלכים והבאת הפנעים כי אם עמו, ובמ"ש (עמוס ט') בתי גזית בנייתם ולא תשבו בהם. ואם יהיה היישוב שדות, לא יצמחו נטעיהם כרצון האדם, אך הם צומחים כרצון כוראם והדאגה על זה סתמית. ואם יעקרום ויעמיד אחרים תחתם תכפל הדאגתו והתוהו על העצר המטר יותר גדולה וכן בצמאון וכקוצים וכירקון והארבה והשטף, ובמ"ש (מ' ח') רעב כי יהיה בארץ דבר כי יהיה שרפון ירקון ארבה, ועול המלכים והמס עבדיהם עד שיהיה מה שיעשו השדות להם ולא יגיע מהם ליד בעליהם מאומה, ובמ"ש (קלס' ט') ברבות המזכה רבו אוכליה ומה כשרון לבעליה כי אם ראות עיניו. ואם ינרל מה שזרע ויאסוף את תבואתו, תהיה בונתו וחפצו ביוקר השערים וצוק העתים, עד שיקה מה שיש ביד העניים והדלים. במ"ש (עמוס ח') לקנות בכסף דלים ואביון כעבוד געלים ומפל בר נשמיר. ולא נתנה אהבת היישוב בלב האדם כי אם לתקן בו צרכו בלבד

שביל האמונה

(ג) ואיה הוא יקדם וכבודם בו. כ"ל וכן הועסק כספר מ"ע כ"מ ס"י. וז"ל איה הוא הכבוד וסיקר על הכנס שובלו אכתיסם לקווח מהס זכר. אם אין לבנים האלה הסקדמות הנזכרות להם:
פרק י (ב) כי ישוב טוב ככל מה בו. כ"ל כי המזכ כל עסקי העולם הוא להעסק בישונו. לננות במים ולאדם קדום ולמעט כרמים שיעשו פרי תבואה: (ג) באמצע מדע רחב. כלמנשט מדע רחב:

בלבד, כמו שאמר (מס' ק"ו) ויושב עם רעבים ויזנונו עיר מושב ויורעו שדות ויטעו רבנים ויעשו פרי תבואה :

פרק יא היטובני שער החיים. ראו אחרים כי הטוב שידרוש האדם בעולם הזה, הדשנה על ארובות ימי חיו. ואמרנו כי ארך החיים, כי יגיע האדם אל כל אשר יהיו, מעניני התורה ועניני העולם. ואם לא ישתדל האדם על זה אי זה דבר ישמור. ובה יעדו הספרים באמרם למען יאריכון ימיו (מס' כ"ג) : למען תחיו ימים רבים (מס' ל"ט). וסבות החיים אצל אלה התנצת האכילה והשתיה, ושלא ירבה במשגל, וישתדל לשמח את נפשו, ושימנע מהכנס בסכנות ובפחדים, (ה) כל עניני התורה ועניני העולם. ואמת הוא כי הענינים האלה מתקנים הנוף, אבל אינם סבות החיים, כי אנהנו מוצאים הרבה מכני אדם הם על הענין הזה, והם קצרי חיים. ואחרים בהפך הענין הזה, והיחס ארוכים. וזרואה גופים שבנינם חזק, והרסו מהרה. ואחרים בנינם חלש יעמדו ימים רבים. ואם היה הענין כאשר אמרו, היו המלכים מאריכים ימים יותר מכל אדם, בעבור שהם יכלתם על המונות והתענוג. ועוד אזכור כל מה שהנהיגו בשער הזה, כי האדם כל אשר יאריבו ימיו, ירכו יגוניו האנותיו וצרותיו. ובכו שאמר (מס' כ"ט) צרות לבבי הרחיבו. וירבו עליו העונות והחטאים, ויארך השכונם וסנינם, ובאלו הם מתהדשים בכל יום, כמ"ש (מס' ג') אכן השבימו השחיתו כל עלילותם. ובעוד שהוא בענין ה לדות הוא ככל לא ידע מאומה, כמו שאמר (מס' כ"ג) אולת קשורה בלב נער. ובאשר יגיע אל ימי הנערות יתק אל החפסד ואל החפקר, כמו שאמר (מס' כ"ט) ונער משולח מבייש אמו. ובאשר יגיע אל החכרות, יכנס בעמל וכביעה, וכמ"ש (מס' ס"ג) נפש עמל עמלה לו כי אבן עליו פיהו. ובאשר יגיע אל הקנה יכוד כל מה שהתאוה ויהיו חיו עליו לטרה. כמו שאמר (קמ"ג) עד אשר לא יכאו ימי הרעה והיגיע ימים אשר האמר אין לי בהם הפין. ויהסר זיו ולחו והרנשהו וכהתיו, וישוכ בעב אשר נכס סמני האמר, ונשאר עשנו היבש אשר אין בו תועלת. כמ"ש אחריו (מס') עד אשר לא החשך השמש והאור והירח והכוכבים ושכו העבים אהרי הגשם. ושאר הפרשה עד סופה. והאדם הצדיק לא יאהב חיי העולם הזה, כי אם בעבור שהוא מדרגה יגיע בה ויעלה ממנה אל העולם הבא, לא בעבור עצמה. ולא נתנה אדבתה בלב האדם כי אם שלא ימית את עצמו בשתגא עליו צרה, כמ"ש (מס' ס"ג) ואך את דמכם לנפשותיכם אדרוש :

פרק יב התשיעי כאהבת השררה. ראו אחרים הגדול שכמה שמתעסק בו האדם בעולם הזה, הגאווה והגדולה והשררה. ואמרנו שהנפש תטה אהרי הגדולה, ותראה שקטה עליה השפלות אל אדם אחד ולהתודות לו, והבצא השררה בחוקת אותה וסורפמתה ותוסף לה הרוצות והתפשטות. (א) וכן הציווי והאזהרה יערכו לה. ולולא השררה לא היה העולם מסודר, ולא נשלחו תקנותיו. דמלכים מנהיגים המלחמות והשטירה, והשופטים ישפכו בון הצנועים מכני אדם, והשומרים מתקנים העוים שבהם. ובה כרך קצת הצדיקים את קצתם כמ"ש (מס' כ"ט) יעבדוך עמים. אבל מה שזכרוהו מסדר העולם בשמירה ובמשפט ובכניו איננו נדהה, אבל הוא מאמרנו וזכותנו. (ב) אך הם שאלוה שאלה נעזרו בו על דעתם, כי כדור העולם לא יהיה כי אם בהכמה, והם הפילו מעלת החכמה ושמוה לשררה לעצמה, וצריך שאזכור מה ששכתו אותו מנזקי הגאווה והשררה, מהם כי האדם ששיתגאה ותגדלו נפשו בעניו, וצא ששכתו ויתגאה על הקרובי' ותרחקו', ויראה עצמו כאלו הוא יוד ברורו ויכונו לעצת כל אדם ויתעקש וידה' כל מאמר, וכמ"ש (מס' י"ח) לתאוה יבקש נפרד בכל תושיה יתגלע. ותולק על הקני' (ג) כמה שנכחוהו בארך ימיהם, והבינו אותו ברטילותם ולא ישמע לעצתם ולמצותם, וכמ"ש (מס' י"ג) דרך אויל ישר בעיניו. ויפסחו לו עניני שלטו, (ד) ומה שיתקנו לו סהם, ויהסם אל

שביל האמונה

פרק יא (ה) בכל עניני התורה ועניני העולם. כנ"ל. וכן סועמק כמ"ש לכד יענן כ"מ סימן כ"ט עיי"ש :

פרק יב (ה) וכן הציווי והאזהרה יערכו לה. כמ"ש ולמוכמים יועס : (ב) אך הם שאלוה שאלה בו. כ"ל שנס חמנו ואמריסן כי סידור העולם כוא רק כפי אשר חמיס חכמס המלכיס וכסופסיס ומיסי כסופסיס. אך כענינסי סאלה סס קולטליס להס לסעוד אל כחכמס. כי כל אלס לא יפלטו כ"ל כחכמס. וסיח כסנס סעלמס כסידור העולם. וכסדרס סיח רק כנס מקריס סועללס לא כענס : (ג) כמה שנכחוהו באורך ימיהם בו. סלל ימוס להס סקוקיסי ככר כמנו וכו' אל סדכר כלוך ימיהס וככניו סלוח ככוכ סרוכ סכנגל

כרו ויכלתו והנהגתו והכרתו, וכמו שאמר (ישעיה' י) אפקוד על פרי גודל לבב מלך אשור ועל הפארת רום עיניו כי אמר בבה ידי עשיתי וכו'. ועולה מזה להלוק עם האומנים באומנותם, ויחשבו אותו לפתי וילעגו לו, ולהלוק על ההכמים במלאכות המדעיות ישתדל לשכור אותם. (כ) והכסיל השותק יש לו הקוה בסגנו, ובמ"ש (פס"ג כ"ו) ראית איש חכם כעניו תקוה לכסיל ממנו. ויכא מזה לדבר במלאכים ובשרים ולא הכשר בעיניו עצתם, ולא תישר אצלו הנהגתם, וכו' נאמר (פס) הכס יוצל בעיניו משבעה משיכי מעם. ויפליג בזה עד שידבר בהכמות הבורא ית' וידיעתו, (ו) וירחיק הרוב כהם ויגנהו וכמו שאמר (הס"ג ע"ג) ואמרו איכה ידע אל ויש דעה בעליון, ויביאנהו זה לבא בכל עמל וסכנה ופחד, מבמהונו כי עצתו תצילהו, והיא הבשילתהו, וכמו שאמר (לויג) ספר מחשבות ערומים ולא תעשינה ידיהם הושיה. (ז) ואם לא תשלם לו השורה והמלכות, אז יראו מקנאיו ויצמחו משנאיו, אעפ"י שלא ירע להם (ח) כי אם התחלה, כמו שאמר (הס"ג ע"ג) בלי עון ירוצון וכו'. אבל בהחלת ראותם שמולך עליהם, חפצים להרגו וכמו שאמר (נב"ל ע"ג) ועתה לבו נהרגהו, והוא תמיד לא יואכל כי אם התום, ולא ישתה כי אם עמור, ובאלו יושב תחת חידו של חרב, ובאלו חייו הלויים בשערה, (ט) כמ"ש (ש"א כ') כי כפשע בניו ובין הכות. (י) ויכדילו אנשיו בינו ובין הדין באמת, ויביאנהו אל החשדים ואל הספקות, ויחזקו עליו דברי בני אדם, ותקשה עליו הביעת הבורא אותו, כמו שאמר (הט"ז ע"ג) ובית המלך האזינו כי לכם המשפט. ולא נמט הבורא ית' בנפש האדם אהבת השורה והגאווה, כי אם בעבור שתכסף בהם לנמול העולם הבא, כמו שאמר (איוב ל"ו) לא יגרע מצדיק עינו ואת מלכים לכסא ויושיבם לנצח ויגברו:

פרק יג העשירי שער הנקמה. ראו אחרים כי המוכ במה שמכין האדם כעולם הזה, שינקם מאויביו. ואמרו שהנקמה מסירה הדאגה מהנפש, ויסתלק מעליה היגון אשר היתה בו, והמנע ערכות במה שהיא רואה באויבה, ותניה מן הנעם ותסיר המחשבה הרבה, והמנע אויב אחר מעשות מה שעשה הראשון. הלא תראה כי המוכ מה שנאמר למאמינים (ישעיה' ס"ח) הן יכושו ויכלמו כל הנהרים כך הנקמם ולא תמצאם אנשי מצותך. והתבוננתי כל מה שזכר והנה הם בו מכהילים, כי כל אשר זכרו (ה) לא עשה בנפש רמעשה הזה, אלא כעבור שבא לה מאליו, לא עשתה היא בו כלום, אבל כשהיא נופלת בעצה ומחשבה על האויב, היא נופלת ביום השחור, ובכל יום תהי' לה עצה אחרי עצה, וכמו שאמר (הס"ג ק"ט) אשר השכו רעות כלב. (ג) וימלא האדם לבו שלא יפגע אדם ולא יהמול ולא יהון ולא יקבל תהנה, וכמו שאמר (מס"ג כ"א) נפש רשע אותה רע לא יוחן בעיניו רעהו. (ג) ועל הוצאת כל ממונו וכל הונו בנקמה התיא, וכמ"ש (ישעיה' י"ג) הנני מעיר עליהם את כדי אשר כסף אלף השוכו והוב לא יחפצו בו. ואעפ"י שלא יבוע להרג האויב ההוא כי אם כהרגו אלף אודה או כהרגו עצמו, לא יגיבוש לזה, וכמו שאמר (שופטים כ') ר"ל כי אם יגיבוש ממנו שפוט מוכן למלך, נכנס מופתם לו הפחד והמלכות וכמס' ימלך. אז יראו מקאיו וימצאו פשאלו: (ח) כ"א התחלה. כלומר שגדן לה פשה להם שפוט רכ ורק פהמחיל לומר לוי מלך. ובמ"ש דוד בעלות שחול ויפסרו את הכית להמית. בלי עון ירוצון ויטגו: (ט) ויכדילו אנשיו בינו בו. שזילכוהו לפניו טועה בנפשותם ופקרונם מרכילותו ולשון הכע דובר פרה על בני אדם. עד שיביאוהו לחשוד את בני אדם טכפרים ולהסתפק ביושר לנכס וכפבור כע ידברו בו בני אדם וימנע מהנו הבורא ית' עליון של כניו:

שכיל האמונה

אשר סודגלו עליו: (ד) ומה שיתקנו לו מהם בו. כלומר ואזן הענינים מעמי עולמו אשר יכיו מחוקים. יצח כי כוח ית' טמן לו כח לפנות מיל. ויחס אותם אל כמו ועולם ידו: (ה) והכס ל השותק בו. הכסיל הסזוק ותושב עולמו לכסיל. יש לו תקוה יומר ממנו יפן שפוט מכיר מסרנו. ואפסכר שיעסדל בקין החכמה וישגינה: (ו) וירחיק הרוב בהם ויגברו. שיחמיק רוב עמי החכמה האלוקים ויגנה אותם: (ז) ואם לא תשלם לו השורה והמלכות בו. ר"ל כי אם יגיבוש ממנו שפוט מוכן למלך, נכנס מופתם לו הפחד והמלכות וכמס' ימלך. אז יראו מקאיו וימצאו פשאלו: (ח) כ"א התחלה. כלומר שגדן לה פשה להם שפוט רכ ורק פהמחיל לומר לוי מלך. ובמ"ש דוד בעלות שחול ויפסרו את הכית להמית. בלי עון ירוצון ויטגו: (ט) ויכדילו אנשיו בינו בו. שזילכוהו לפניו טועה בנפשותם ופקרונם מרכילותו ולשון הכע דובר פרה על בני אדם. עד שיביאוהו לחשוד את בני אדם טכפרים ולהסתפק ביושר לנכס וכפבור כע ידברו בו בני אדם וימנע מהנו הבורא ית' עליון של כניו:

פרק יד (א) לא עשה בנפש המעשה הזה בו. ר"ל כי כל אשר זכרו ממעשה הנקמה. אין זה כ"א כבואה כמוב הכוזמנות מפלי שיעשה כהדם דבר. אולם אם ישפדל האדם עם נפשו על זה כמחשבת וענה. מתחדש לו בכל יום כהשנה וענה אחרת. ומסיס הפתלתוהו לריק ותחלתו וכזכר: (ב) וימלא האדם לבו בו. כמה שרובו את נפשו על הנקמה יסתך לכו לאקצר. וימלא את לבו שלא יפגע בלדם ולא יחמול ט': (ג) ועל הוצאות כל כמונו בו. מוסכ אל וימלא האדם לבו. כלומר שימלא את לבו להוציא את כל ממונו

שהוא מבקש, וכמו שאמר (מ"ג) להבקיע אל מלך ארם ולא יכול. ואפשר שידפך עליו הענין ויאבד הוא, וכמו ש (מפ"ג) כורה שחת בה יפול וגו', ואם ינצל וישלם לו מה שבקש, כבר הפיל נפשו בעגש החזק מאת הכורא, אשר לא יצילנו אדם ממנו אלא במחילה מי שחרע אליו, וכמו שאמר (ס"ח) אדם עשוק כדם נפש עד כור ינוס אל יתמו בו. ואיה התקוה לעמוד כנגד הזמן (ד) על דעת אנשיו, והתקוה לעמוד כנגד הכוזות (ה) כדברי בעליהם, והתהלת הנכזבה לעמוד כנגד בורא השמי' והארץ (ו) כדברינו אנחנו אנשי האמת? והם חושבים כי הם חוץ להנהגתו, וכמו שאמר (הפ"ס ס"ה) יחוקו למו דבר רע. ואיה שנאת בני אדם ואיבת הכרואים, (ז) ושיפקיר בלב מה שיקנאו בו על הטובה וישמחו לאידו, וכמו שאמר (ס"ט) ויכשילוהו עליו שוונם. ולא ימצא דואג לדאגתו ולא כואב למפלתו אלא הכל שמחים לשכרו, כמו שאמר (נ"ט) אין כהה לשכרך נחלה מכתך כל שומעי שמעך וגו' (מ) ואפשר שיהיה שרש השנאה הזאת מחסם זה טכחנקם באחרונה, כמו שאמר (מפ"ס כ"ט) ושנאת המס שנאוני אל תחון כל בונדי און מלה אבל נטעה בנפש אהבת הנקמה, לקחת דין הכורא מן המשחיתים בארצות (ס) כדי שיתקנו בני אדם, כמו שנאמר (ס"ה) לבקרים אצמית כל רשעי ארץ להברית מעיר יי כל פועלי און:

פרק יד האחר עשר שער התבונה. מתלמידי החכמים מי שאמר, כי אין ראוי לאדם להתעסק כעולם הזה בדבר חוץ מן בקשת התבונה, ואמרו כי זה יניע אל ידיעת מה שיש בארץ מהטבעים והמונים, ואל ידיעת הכורא ממה שבשמים מהכוכבים והנללים, ויש לה ערכות ותענוג נפש, כמו שאמר (מפ"ג) הדעת לנפשך ינעם. ורפואה שתרפא אותה מהסבלות, כמו שאמר (ס"ט) רפאות תהי לשרך, וכאלו היא הנאתו כמזון, כמו שאמר (ס"ט) ושקוי לעצמותיך. (ב) ועינו בה כדולה וכפנינים על המלכים, כמ"ש (מפ"ג) כי ליות חן הם לראשך וענקים לגרנרותיך. ומי שאיננו מכוין אליה ולא מבינה, כאלו איננו מבני אדם, וכמו שאמר (מפ"ס כ"ח) כי לא יבינו אל פעולות יי ואל מעשה ידיו. ומצאתי כל מה שאמרו אמת, אבל מקום הפעות בו הוא מה שאמרו שלא יתעסקו בדבר זולתה, ואם לא יתעסקו עמה כמזון וכמסהה וכמסתור הבטל, כי אין עמידה זולתם. ואם ישליך את עצמו בצרכיו אלה על אנשים אחרים, יהיה נכזה ואין סומכין עליו ולא מקבלים דבריו, וכמ"ש (ק"ל) והכמת המסכן בזויה, ודבריו אינם נשמעים. ואם יכפיק לו המזון העבה היבש, ויגהיג עצמו בו ויעבה טבעו ויכער, תבטל זכות החכמה ודקותה, וכמ"ש (מפ"ג כ"ה) הפחדי זהב כמשכיות כסף (ג) דבר דבור על אפניו. הלא הראה בני ישראל כמדבר, וזם הכורא כמזון דק רוצה לומר המן כדי שילמדו החכמה, כמו שאמר (שמו"ט) ויצא העם ולקחו דבר יום כיום למען אגמנו הילך בתורתו אם לא. וראה עוד בני לוי שהיה חלקם אחד כשלוש עשרה מן התבונה, מפני שהם שבת כשלוש עשר שבמים, ושם להם המעשר, כדי שישמו מזונם דק. ואלו היו כסבימים בני אדם על מה שאומרים אלה, (ג) במלה חכמת היצירה בהכרת הזרע ובעזיבת הנשואין. ואלו היו מחסוקין בחכמת היצירה לכרה, במלה חכמת התורה, ולא נטע כלבם אהבת העולם

אלא

שביל האמונה

שמש וכוונתו וכלבד שינקס נקס: (ד) על דעת אנשיו. על דעת המלכים האומרים כי לא יוכל האדם לעמוד כנגד טעמי הזמן והמורמו: (ה) כדברי בעליהן. גמלי הכוכבים האומרים מן זינולם האדם לעמוד ולהתנער נגד כוחם הכוכבים והמלוא: (ו) כדבריו אנחנו אנשי האמת. שכל כהפנתה מלח כנולד יח' וכוונתו כחכמתו. וכס חושבים שסם חן לכבנתו יח' תליתו רואח אוחס ולטי טפניס ככס. כמ"ש יחוקו למו דבר רע יכפרו לממן מוקשים אמרו מי ידלח למו: (ז) ושיפקיד בלב בו'. כלומר שחול מוכרה לספקיד בלבו מה שגני אדם מקנאים בו על כללחמו וסוכותו. וטפמיס ללודו ושנדו ודכאו. וכמ"ש ויכשילטו עלימו לפונס ימחדו כל רואח כס. כלומר שפממיס ללודס: (ח) ואפשר שיהיה שורש בו'. כלומר שכנגד יוכל להיות שורש כהפנתה מלח אשר יטוב להחוקק פמט נלחורוס. כמ"ש אל החן כל בונדי און. כלומר לממן חולל לח"כ להחוקק פמט על טפנתה חמס טלואי: (ט) כדי שיתקנו בני אדם. ולא יסכ טח ציכיס פועלי און כפממיסיס כחלרנט:

פרק י"ד (ב) ועינו בה כבדולה וכפנינים בו'. כלומר שחכמת אדם חלוד פרו עד פויכס פיס ומלואנו לחן כעייני כל רואח נמו שפס כבדולה וסממיס אשר כל המלכים: (ג) דבר דבור על אפניו. ככל דבר זניך להיות כחוק כחלוי: (ג) במלה חכמת היצירה בו'. ד"ל כי חל ריו כל בני אדם עשוקים דק כחכמת כחורס היה העולם מרב והוא נכר ע"י עזיבת הפעולין ויחיה ילדס כעולס כמלס. ולס ימסקו דק כחכמת היצירה שהוא קיום העולם מסיס האורס כמלס. וע"ל און טוב כל"ס מיטסקו האדם כחכמת כטורס

אלא (ד) להיות עור לזאת וינעמו יחד, וכמו שאמר (משלי כ"ג) (ה) להודיעך קשט אמרי אמת להשיב אמרים אמת לשולחך :

פרק טו השנים עשר שער העבודה. יסצאו אנשים רבים שאומרים כי המזב כסה שיתעסק בו האדם בעולם הזה, עבודת אלהיו בלבד, והוא שיצום ביום, ויקום בלילה לשבח ולהודות, ויניח כל עסקי העולם בלם, כי אלהיו יטלא לו ספוקו כמזון ורפואה ושאר צרכיו. והנה אנתנו מוצאים בעבודה תענוג גדול, כמו שאמר (ספלים קמ"ה) כי נעים נאווה הלה. וששון ושמחה, כמו שאמר (ספ ק) עבדו את יי בשמחה. (ה) ומצפון אצל הבורא לעת הגמול, כמו שאמר (מלאכי ג') וחבלתי עליהם באשר יתכול איש על בנו העובר אותו. אלה (ירחמך האלהים) כל מה שכפרו בעבודת בוראנו אמת וברור, (ג) וכל המדות לא יגיעונו, כמ"ש (ספלים קמ"ה) גדול יי ומהולל מאד ולגדולתו אין חקר. אך מקום טעוהם הוא ההתבודדות בה לבדה, ואמרים כי לא יתעסק האדם בזולתה. ואם לא יתעסק כמזון לא יתקיים הגוף, (ג) ואם לא יתעסק בפריה, לא תהיה העבודה כל עיקר, כי אם היו מסכימים על זה אנשי דור מן הדורות בלם, וימותו אחר כן, היתה העבודה כהנה עמם, אבל העבודה לאבות ולבנים ולבני בנים, כמ"ש (דברים ו') למען תירא את יי אלהיך לשמור את כל חקתיו אתה ובנך ובן בנך כל ימי חיך. ואחר כן נלהל להם מה שנעלם מהם, כי העבודה היא (ד) בכל המצות השכליות והשמעיות, כמ"ש (ספ י"ג) ועתה ישראל מה יי אלהיך שואל מעבך כי אם ליראה את יי אלהיך לשמור את מצות יי. ואי זה דבר יקיים המתבודד ממצות המדות והשקלי? כמ"ש (ויקרא י"ט) מאזני צדק אבני צדק וגו'. ואי זה דבר יקיים ממצות הדינין באסת ובמשפט? כאמרו לא תטה משפט לא תכיר פנים (דברים כ"ו). ואי זה דבר יקיים באכור והתר באבילת הבשר והרומה לזה? כאמרו (ויקרא י"ח) זאת החיה אשר תאכלו. ואי זה דבר יקיים ממצות טומאה וטהרה? באכרו (ספ) להבדיל בין הטמא ובין הטהור. ועוד להורות ביום הטמא וביום הטהור (ספ יד). וכן בניני הזריעה והמעשר והצדקות והדומה להם. ואם תאמר למד כל זה וירח בו לאנשים אחרים ויעשוהו, אם בן הם הם העובדים לא הוה, כי בהם נכלמה עבודת הבורא לא בו. אבל מה שזכרו בהבמהות על הבורא בתקון הגוף ותקון המזון, הוא כמו שאמרו, אך נשאר להם דבר, והוא שישבו ית' שם לכל דבר סבה וכנהג צריך שיבוקש מהפנים ההם. ואם הם אומרים אמת (ה) שהבמהות כולל יכמתו עליו בשער העבודה גם כן שיגיע אל גמולו בלא עבודה, ואם לא יכשר זה מפני ששם העבודה סבה לגמול לא יהיה אפשר מבלי הקנין והנשואין וההשגחות אשר שם סבה לתקון בני אדם, אלא שפעמי' עושה הבורא קצת מאלה על דרך האות והמופת כלא עסק אדם, (ו) אבל ישימתו סבה שישנה הטבע אשר הטבע :

פרק טז השלשה עשר שער המניחה, אמרו אנשים, כי המנוחה טוב מכל מה שיתנה בו האדם בעולם הזה, כי היא סבת לרפואת הגוף, להעביר

שביל האמונה

הסוכה ונס מקיום העולם אל ימ ידו : (ד) להיות עור לזאת כו'. כלומר שע"כ יפס הבורא ימ' נס את אכנס העולם בלנוח בני אדם. כדי שיהיה העולם עור לזאת החירה כי טוב תורה עם ד"א וסיוס ינעמו יחדו : (ה) להודיעך קושט בו'. כלומר מה שכתבתי לך עלישים במוענוס ועם כדברים סמדיים והעוירים סיה להודיעך קושט בו' ועיני כלב"ג עם :

פרק טז (ה) ומצפון אצל הבורא בו'. כלומר שהעבודה נמוה אל הבורא ית' לגמול עליה ביום הגמול. כמ"ש והיו לי חמר ד' נבחות לזכ אשר אני עושה סגולה ומחילה עליהם כאשר יתמול אים על נו העובד אוהו וסכתה ורואים בין דיק לרשע בין טובד חלוקים לאשר לא ענדו : (ג) וכל המדות לא יגיעוהו. כלומר שיש יתקנה בכל המדות המכרות לזכ כיום ולקום בלילה ולסניח כל עסקי העולם. עדיין לא ילאו ידי מכתן. ולא יגיעו עת לעבודה הסלימה. הואיל ואין מקר לגדולתו ית' וה"א לבני עדין : (ג) ואם לא יתעסק בפריה בו'. כלומר כניסול פריה ורבים מסכת העבודה בכללה. כי יכלו הדורות והאדם חין לעבוד אס בוראו : (ד) בכל המצות השכליות והשמעיות : כנ"ל ור"ל שלא ספלים העבודה כמלום הסכליות שסם מוצות סלכנות בלבד. כ"א גם כמלום המעשיות שסם הנוסם האזרים וכמו שסולך ומכיר : (ה) שהבמהות כולל. ואין צורך לשום השמלות ח"כ יכמתו גם כמלום העוס"כ מבלי מעשה. ואם סם משמולים כמעשה העבודה כעבוד סהול למלום העוס"כ. ישמלנו נ"כ כעסקי העולם שסם סכה לתקון עיני בני אדם כעוה"ז : (ו) אבל לא ישימתו סבה שישנה בו'. כנ"ל לדעתי כלומר שלא יעסם זה כמתודות לפסל הסכע מכל וכל :

(ב) להעביר ולערוך נוסח ולשבור חושיה, וכל אשר ייגע האדם עיניו תלויה אל המנוחה, והיא מבוקשו. הלא הראה שהכלבים הם כמנוחה יותר מכל אדם ילולי שהענין הזה הוא טוב לא היו כוהרים בו. ואיה נוח הנוף (ג) ועזיבת הקיצה והמחירות והיגון והדאגה, עד שחורת האמת כשבוהרים בה פדמים אותה בה, כאמרו (ימימי ו') וכצאו מרגוע לנפשכם וצוה במנוחה כשכתות וכמועדים. והשקנתי על עצת אלה, וכצאתים פכלים מכל אדם, ואמרו מה שלא ידעו. כי המנוחה לא תשלם לאדם אלא אחר ההשגחה הגדולה ותקון צרכיו והכנת כל אודותיו, ואח"כ ינחה וישקוט. כמ"ש (פסלי לד) הפך בחוץ מלאכתך ועתדה כשרה לך אחר ובנית ביתך. אבל המנוחה לבדה מכלתי דבר כאלה, איננה (ג) כי אם מנוחה בשם, והעולה מענינה הוא ועצלה. ואל תשאל על העצלה מה היא? כי האדם כשהעולם והעצלה יבואוהו הריש ויהכר כל טוב. כמ"ש (פס'י) מעט שנתעל מעט תנומות מעט ברוך ידים יושב ובא כמהלך רישך ומחוכרך באיש בן. וכאשר יתעצל ולא יכין לו כוון ולא כמות ולוון מחסה, יהיה כיוון כל ימיו, עד שימיתוהו האותיות ומשאלות לבו. כמו שאמר (פס'ל"ו) תאות עצל המיהנו כי סאנו ידיו לעשות. עד שהוא כניח התפלה והצום והעמידה והתנועה במצות ובכל תועלת. (ד) ועל כן הפך הענין בצדק, כי ענין העצלות עוד נופל על הרשעות, ואמר (פס'ו) כל היום התאות תאוה וצדיק יתן ולא יהשוך. ואיה הרפיון והכובד, והנפה והחלישות והשוזפון, (ה) וכאב התהית (ו) והפורגרא וניד הנשה, והכליות, (ז) והלי הפיל, והרבה כן הננעים כי אם על הבטלה. ואפילו (ח) מי ששפקו על אחרים אין ראוי לו להתכבול, וכס' ש (פס'ל"ח) צופיה הליכות ביתה ולהם עצלות לא האכל. אבל אנחנו מוצאים הנפש נוסח אל המנוחה, (כ) ושבוראה שמה לה הנחנה בהשקט וכמטהה אשר בעולם הבא והנחילה בה. כמו שאמר (ישעי' ל"ב) וחייה מעשה הצדקה שלום ועבודת הצדקה השקט וכמה עד עולם וישב עמי בנוה שלום:

פרק יז וכבר התבאר מפה שהצעתיו וכארתיו למי שקורא הכפר, שכל מי שרוצה להתנהג בן גין מן השלשה עשר ענינים האלה, תחיה בטלה עצתו ולא נכונה, מפני שהוא מחייב להתנהג בו לכדו, והניח לשתף עמו זולתו, והתעות לו סתפצו וקצר להגיע אל מה שאהב. כאשר הקדמתי במאמר שלמה, כי כל דבר מעות וחסרון, אבר בשיקובצו הענינים האלה בלם הוא הנכון הנמור:

ואין ראוי גם כן שיוקח מכל אחד מהם חזיק משלשה עשר בשה, אך יקח מכל מין מהם השיעור אשר הוא ראוי לקחת כפי מה שתחייבהו החכמה והתורה. וכאשר יקובצו פזורי אלה השלשה עשר ענין, תחיה הכאת המיץ שיגיע האדם מן הכאכל והמשתה והמשגל בה שיעמיד בו נופו ורועו, וכאשר יכצא זה מהתרו, ישלח בו האורו עד שתקח ממנו כהתר, ואם תרצה להרבות או לקחת מולת היתרו, יתמנה ויפנענה, ואם לא תרצה להמנע כחפצו, ישלח בה מדות הפרישות, עד שתמאס בכל ענין. וישכור מה שחננו הכורא מסכזן ובגנים כפי אהבתו בהם, ויעבוד האדמה כפי צרכיו, ואם המשול בו התאוה שתביאהו באיסור ישלח בה הפרישות עד שימנע מזה. ויאהב חי העולם הזה, בעבור העולם האחר, כי הוא הנוקלין שלו, לא בעבור עצמו. ואל יהפוך במאוסה מן השררה והנקמה, (ה) ואם יבא לו זה כאליו, יקבלנו לקיים בו משפטי התורה, וישיד בני אדם. ולא יתנהג במאוסה מן העצלה כלל, ומה שישארו לו כעתותיו אחר זמן מזונותיו, ישיב השגחתו במ אל העבודה והחכמה. וכאשר יקבץ אל אלה המעשים כאשר זכרנו

שביל האמונה

פרק טז (ה) להעבות ולערוך נוסח בו. כל"ל נדפתי. ור"ל כי ע"י המנוחה יסיס סגוף מב וספן ומעון ויהיו גם המעשים נשלמותם: (ג) ועזיבת הקיצה. יקילס מן פניס: (ג) כ"א מנוחה בשם. כלומר פסס קנוליס זס מנוחס וע"ד סלסס ח"ן זס מנוחס כ"א עללוס וסכסלולס בלבד: (ד) וע"כ הפך הענין בצדק. כלומר סכסכס קרל פס סכך סעלס פסס לזך. יתן כי סעללוס סול סעטוס וכלמי לזך. וכמ"ס על סעל. כל היום סכלוס מלוס ולדקי יתן ולא יתפך. הרי סכלדיס סול סכך סעל. וסכך סמולסן פל"ד סכסלסן אמר כזס דכך גלס ומקבל עיי"ש: (ה) וכאב דההיתיה. מחטמוס: (ו) והפורגרא. מולי סכנ"ס וכסכסו ולמניך (סוסס מד) מלס חס דגלוו. אמר ככ פללוסס סנוגול: (ז) וחלי הפיל. סכנון כח דכיס חס סכסכות מוך לנף: (ח) שספקו על אחרים. סמספסוס סמולק מתיס: (ט) ושבוראה שמה לה רגבה כו'. כלומר סכסכול ית' סס כנפס כלסס סכוסף חל סמטס כזי סכסכוף נמול סכוס"כ עולס סמטסס וזס פלוס אמר סמסכ כזי סכסכוס וככססס עד עולס:

פרק יז (ה) ואם יבא לו זה כאליו. סמטכו לזך סמטס מלי סיסמל כזס: (ב) ככל משמר נצור

זכרנו , יהיה משובח בשני העולמים . וכמו שאמר (מע"ד) (ג) מכל משמר נצוד לך כי סמנו הוצאות חיים . וישבו המעשים דומים לנופים המורכבים בארבעה טבעים , (ג) וכל גוף שהוא שרשים מחוברים . וברפואות אשר המנתג בהם שיקח מאחד מים משקל שלשה זוזים , ויהיה בו משקל זוז מדבר אחר , ומדבר אחר ד' גרות , ומאחר הצ"ז , ומאחר ב' גרות , ומאחר גרה וחצי , ומאחר איסר , ולא יתכן שיקחו אותם חלקים שווים , (ד) בן הענין באלה המדות אשר זכרתי :

פרק יח וראיתי להתגרב בכסף המאמר הזה בזכר מוגי המוחשים קצתם עם קצתם , (ה) להיותו תוספת בסדר ובכתיבה למה שהקדמנו כמזג המדות , ואומר

הידוע כי המוחשים חמשה , נטעמים , ונראים ונשמעים , ומורחים , ומבוששים . ואניה השנים מהם , והם המבוששים , כי אינם מביאים לידי ערבות כי אם בדרך אחד והוא הרך , ואחר בן הטעמים כי הרכתם ידועה , (ג) כמו הרכות הפאלודג מהנשא והסוכר והכרובים וזולתם , וכן כל הנטעמים מן הכונינות והתבשילים . ואכוין בדברי אל שלשת המוחשים האחרים , ואומר . כי המראה הנפרד מלוכן או אודם או ירוק או שחר , כנהנו להחליש החוש כשיכיומו אליו , כאשר יכה הראות מן ההבטה אל השלג , וכאשר יזיק האודם לעין . ויהלש כח הראות מן השתרות , והדומה לזה . (ג) והוא עם זה אינם מביאים לידי ערבות ושמהה רבה , אבל כשימזגו קצתם עם קצתם , יתחדש מהם אפני הערבות (ד) ותנועה רבה לכהות הנפש . ואומר . כי האודם המתערב עם הירוק , יניע המרה האדומה ומדותיה , ויראה מהנפש הזק העז . והירוק המתערב עם השחר , יניע כח הלחה הלבנה , ויראה הנפש כח השפלות . אך אם יתקבץ השחרות והלובן והירוק והאודם , יניעו כח הדם , ויראה מן הנפש כח המלכות והממשלה . וכאשר יתחבר הירוק עם הירקרק , יניעו כח המרה השחורה , ויראה מן הנפש כח המורק והאבל . וכן אם יוסף או יחסר בה מנן המראים יתחדש לנפש (ה) מכותם כפיהם , וכן הקול הנפרד והנעימה הנפרדת והנגינה , (ו) לא יניעו ממדות הנפש כי אם דבר אחד בלבד , ופעמים יזיקה , (ז) אבל המזגם ישוה מה שיראה ממדותיה וכחותיה , וראוי לך לדעת מעשיהם נפרדים עד שיהיה כפיהם . ונאמר . כי הנגינות שמה , לכל אחת מהם שיעור מהנעימות , הראשון מהם שיעור השלש נעימות , שתיים ממכות , ואחת נעה . והשניה שלש נעימות , אחת גרה ואחת נעה , ואלה השתי נגינות , מניעים בה האדם זכה המלכות והממשלה . והשלישית שעורה שתי נעימות סמוכות אין ביניהם זמן נעימה , ואחת גרה , ובין כל השפל והגבה והשפל זמן נעימה , וזאת לבדה מעירה המרה האדומה והגבורה והזקק הלב ומה שדומה להם . והרביעית שעורה שלשה נעימות סמוכות , לא יהיה ביניהם זמן נעימה , (ח) ובין כל שלש ושלש זמן נעימה , וזאת לבדה מניעה הלחה הלבנה , ותראה מהנפש כח השפלות והכניעה והמורק והדומה לזה . והחמישית שעורה נעימה נפרדת , ושתיים שונות זו מזו אין ביניהם זמן נעימה , ובין הגבה והשפל זמן נעימה . והשישית שעורה שלש נעימות מתנועעות . והשביעית שעורה שתי נעימות סמוכות , אין ביניהם זמן נעימה , ובין כל שתיים ושתיים זמן נעימה . והשמינית שעורה שתי נעימות סמוכות , אין ביניהם זמן נעימה , ובין כל שתיים ושתיים זמן נעימה

שביל האמונה

לכך כו' . כלומר סדנך לדרך עמיתך וזכירום ימרכ : (ג) ולכל גוף שהוא שרשים בחוברים . ולשאר כנוסים אשר הם מורכבים משרשים הרבה כמו כלדם כמורכב מבשר גידין ועצמות וכיוצא : (ד) בן הענין באלה המדות אשר זכרתי . כל זה אינו כדפוס קפספא:דינא . ובמספרים אמרים מלאכי כו"ל . כן הענין בענין אלם סמדות אשר זכרנו יקח מהם חלקים מתמלפים כפי פס סלרקי ליקה פסס כלשר זכרתי ע"כ :

פרק יח (ה) להיותו תוספת בסדר כו' . להראות שלא נכד אלל סמדות חן סוב בלחם לכד . אבל פסס כמותים הוספע בלדס פלא ימרכ לו מוחס נפדד כ"ל מוחס סמוג ומקובץ ממוחשים פניס

וכמו שימכר : (ג) כמו הררובה הפאלודג מהנשא כו' . שהוא מורכב מהכשל והסוכר כו' : (ג) והוא עם זה אינם מביאים כו' . ר"ל ובעבור זה אינם מביאים כו' : (ד) ותנועה רבה לכהות הנפש . ר"ל כי לכל הע רכות והנעימות אשר יקבלו החופים ימועטו כחם וכמו שכלל והולך : (ה) סכחותם כפיהם . כפי מזג המכלים ככה הכינים גם סעולות ספסיות חס מעס והם סרכס : (ו) לא יניעו סמדות הנפש כו' . כלומר דבר אחד כלכד מקולות לא יניע פדום וכחום הנפס מלחום : (ז) אבל המזגם ישוה כו' . ר"ל מזג סקולות יפוס עם הטטום סכמות ספסיות וימועטו על פיו : (ח) ובין כל שלש ושלש זמן נעימה : כל"ל : (ט) יקנה ענין כפי רוב כו' . יקנה מדה נפסית כפי כחם חס מעס ולם סרכס :

מאמר עשירי הנהגת האדם

נעימות. ואלה הארבע כלם, מניעים המרה השחורה, ומראות מן הנפש מדות נהלקות, פעם אל השמחה, ופעם אל הדאגה. ובמנהג המלכים, למזוג קצתם עם קצתם, עד שהשתוויה. והיה מה שתניענה ממדות בשמחה אותם, כפי מה שייטיב נפשותם להנהגת המלכות, ולא יוציאם אל הרבוי בחמיס או באכזריות, ולא בנבורה ולא במדך, ולא בתוספת ובחסרון בשמחה. ועל זה יהיה ענין הרית הנפרד, לכל מדה מהם כח, ובאשר יזנו קצתם בקצתם, (ס) יקנה ענין כפי רוב המזג ומעומיו. ומה שהמד דרוך הם יבש, והכפור קר דק, והזעפרן חם יבש, והאהלות קרים ולחים, והענבר הם ממוצע, ומימי הודים קרים ודקים. ובאשר יעורב כל א' מהם באחר, יזנו חזרתו ויתקנו לתועלות בני אדם. וכיון שההשיות בכל המוחשים יותר מועילה לאדם, כ'ש השויות מדותיו ואהבותיו שהיה מועילה לו יותר:

פרק יט והעולה מן הכלל הזה, שיהיה האדם (ה) קונה בעולם הזה כפי תקונו, ויאכל וישתה בהתר כפי צרכו, ויציב השגחתו על החכמה והעבודה והשם הטוב, ויקח מכל אחד מהארכות הנזכרות כפי מה שסדרנו, כל דבר בעתו. וזאת היא הכהירה המשובחת, והיא חסאת מה שזכרו שלמה בספרו בנ' מקומות, אחד מהם (קבלה ג') אין טוב באדם שיאכל ושתה ויראה את נפשו טוב בעמלו גם זה ראיתי אני כי מיד האלהים היא. ואמרו שיאכל ושתה, שער המזון ואכרו בעמלו, שער הקנין, ואמרו מיד האלהים, רוצה בו מהרתו ממה שהגנו כוראו, לא ממה שהוא הומס ונזול. ואמרו זהרא את נפשו טוב, (ב) הם שבעה עיניים סכפר עליהם בספרו שהם טוב. והשני (סס ג') וגם כל האדם שיאכל ושתה ויראה טוב בכל עמלו סרת אלהים הוא. וזה עוד כולל ארבעה עיניים, המזון, שיאכל ושתה, והקנין, מאמרו בכל עמלו, וכן התתר, באמרו סתת אלהים הוא. ורומז אל השבעה עיניים, באמרו וראה טוב. והשלישי (סס ד') הנה אשר ראיתי אני טוב אשר יפה לאכול ולשתות. יש בו הארבעה עיניים אשר זכרנו, והוסיף עליהם אשר יפה, ורומז בזה שתהיה כל אחת מהמדות והאהבות בעת הראויה לה לא בזולתה, כמו שאמר בפורש בספר הזה (סס ג'), את הכל אשר עשה יפה בעתו. וענין טובה הזכורה בסמוך הזה יש בו שלשה פנים מן החכמה, (ד) באשר פרושם בספר הזה. ואמר טובה חכמה מכלי קרב, טובה חכמה מנבורה (סס ט') טובה חכמה עם נחלה (סס ז'). ולכל פסוק מהם מיוחדת, אך טובה חכמה עם נחלה, הוא מיוחד בחכמת המכעים ויצירת העולם. כפני שסופו ויותר לרואי השמש (סס). ואמר טובה חכמה מנבורה, הוא מיוחד בהנהגת המלכות, כי הגדתה ובה אהיה מלך גדול וסבב אותה. ואמרו טובה חכמה מכלי קרב, הוא מיוחד בעמדה וכיראה, כפני שסופו וחומא אחד יאכד מונה הרבה. אבל פרושי השבע עיני טוב אשר זכרנו שהם מן הספר, מהם השם הטוב והזכר הטוב. אמר בו (סס) טוב שם משכן טוב. ומהם זכרון המות בעת המקרים ולא ישכח, אמר בו (סס) טוב ללכת אל בית אבל מלכת אל בית משרתה. ומהם הכעס לכבוד הבורא, אמר בו (סס) טוב כעס משחוק. ומהם ראות אהרית הדברים, אמר בו (סס) טוב אהרית דבר מראשיתו. ומהם הסבל והבתון, אמר בו (סס) טוב ארך רוח סנכה רוח. ומהם חברת החכמים והצדיקים, אמר בו (סס) טוב לשמוע נגרת חכם. ומהם שיאמין הזדמם שאיננו נמלט מטמא. (ס) כדי שיכנע בעבור זה לפני אלהיו, אמר בו (סס) טוב אשר תאחז בזה תם מה אל תנת ירך. וכבר התבאר כי החכם בעת שחקר עניני העולם רמו אל אלה היא דברים, שבעה קראם טוב, (ו) ושלושה קראם טובה, והאחד קראו יפה. והוא עשות כל

שביל האמונה

פרק יט (ה) קנה בעוה"ו כפי תיקונו. כעמר שלל ישמל להכנות בקנינים כלל כפי תיקן נטט חקר ח"א בלעזו: (ג) הם שבעה ענינים. ויטארו חמ"כ בדכני סנאז"ל: (ג) הנה אשר ראיתי אני טוב אשר יפה לאכול ולשתות. ונלמות פונס בכל עמלו וגו' (ד) כאשר פרושם בספר הזה. כמו שפנלר לוחס החכם עמלו בספר קבלה סז. ולאמר מונה חכמה ט': (ב) כדי שיכנע בעבור זה בו. כי כלדיק חין כמחיס ט פלל יתגלס ויגכס לבו ררוס כמעטכו ממ"ט חלד טן כרדיקיס למלפדיו (נח"ט עבר כחשוכס ס"ח) אלו לא היס לכס עון. סיימי סממד עליכס ממה סהול גדול מן כעון. אמרו לו ומכו גדול מן כעון. אמר לכס הגלוס וסחוק ע"כ: (ג) טוב אשר תאחזו בזה בו. ולאמר סכ רלעטנז אל ססי לדיק סרכס וגו' ולא חרעס סרכס וגו'. כלומר שלל חסיס לדיק כעטיך ולא רעע כעטיך. אבל טוב סמלחח כזה ונס סזס אל גמת ירך. כדי סממדי סרלסח חל ענמן כללו מעטיך סקוליס. כי כזס יכנע סלדס ללוקוין ויסמלל סמיד חלר מעטס מוכ לסכריע סמקלל למונס: (ו) ושלושה קראם טובה. מוכס חכמס עס נכורס כו'

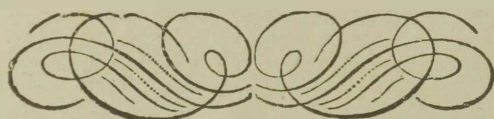
דבר אהוב ונמאס בעתו. ואלה האחד עשר אמנם יעשו אחד לקיחת המזון מחקנין המותר, ובמקום אשר נברא לו כאשר בארנו. ואחרי שקרבתי השער הזה בכל מה שיכולתי מרדכי הקירוב, אומר. כי כל הספר איננו מועיל (ח) כי אם לזכות הלב וכונת תקונו. במד שאמר (ליוג"ח) אם אתה הכינות לבך. ואמר החכם. בכל לבי דרשתוך בלבי צפנתי אמרתך (מסלים קי"ט). וראוי שיזכרו הלככות ויבצעו לשם אלהינו יתברך, וכמו שאמר (מ"ב כ"ג) יען רך לבבך ותכנע מפני יי כשמעך אשר דברתי על המקום הזה ונו'. (ס) הלא תראה כי הנאכל והנשתה והנשמע עושים עם כונת הלב יותר ממה שעושים בלעדיה: **ואישאל** מהאל יתברך ישימנו מן המאמינים, ולא מן התועים. וישים בלבנו אהבתו ויראתו, כדי שנובה להיי העולם הזה ולחיי העולם הבא:

תם ונשלם ספר האמונות • ת"ל מנלה צפונות:

שביל האמונה

וכמו שכתבנו: (ת) כ"א לזכות הלב וכונת הדיקונו. ר"ל שלא יועיל זה הספר כ"א למי שיוקד לבו ויכוון בקריאתו אותו למנוח חיקון נפשו: (פ) הלא תראה כי הנאכל והנשתה כו'. כי גם אלה מפנינס פעולתן ביהר עוז א"ז וכוון האדם אל לבו אליהן. ממה שיפעלו בעשות אומם האדם מבלי כוונת הלב. ועפ"כ בעיניס הכפטייס שא"ס יעשה אומם האדם מבלי כוונת הלב. מהיה מושיה נדמה ממנו בלי ספק והאל יס' ישימנו מן המאמינים המכוונים אל לבם ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים ולא יגיע לריק ולא נגד לבסלה. ונעשה פרי למעלה וסודם למטה הכי"ר:

תם ונשלם

אמרתי! הספיק פה מכתב אחד קודם ששלח הבש"מ; ובנ"ל לאח"כ הר"ר משה קיסוב זללה"ה תשובה על מה שכתב לו שיש לרפואה את הילד אשר חלה הלא אחיו הר"ר חיים מ"מ בהארדיענקא ומעבר המכתב מלמעלה היה כתוב בזה הלשון :

הנהו אימורין קרבין ונחתין לבבוא משלחן בקוה קא זכי ליה רחמנא ה"ה הרב הפאור הגדול מבית עוז ומגדול ז"י פ"ה ע"ה כ"ש חפארחו מוהר"ר משה נרו יאיר כאלה השמש בגבורתו מק' בלוש לק' קיסוב י"ז :

זוה תורף המכתב עצמו

ב"ה שלמא ימגי לטאי נברא רבא ויקורא אשל נסוע להני אשלי רבדכי בוניא דנהורא זיה שפכי עכיס רימוי כ"ה סרב המחור הגדול משנתו ברור זך כשמשא כ"ש חפארחו מוהר"ר משה נרו יאיר כשמשא בלשרים :

אתנו התיים והשלום בה יתן ובה יוסף ה' לבם בפנים שוחקות ובפנים מסבירים לעולמים

הנה נחמי וסלקי צרעחא דמר ודרכמי בקום וטעה ונחתי בנחיש לגסוע לק' הארדיענקא והקנחי הדבר על כען בנחישא דמר וגם אודות השאלה אשר שאלתם וגם מהלכה נחתי ידי ונחתי אחר הכי אורחי שרתי הנושטים מן הכרעחם ולגלוח למעמ"ם הרמה חשובה על השאלה להבין בבין ופחה הפעם ידיחתי איזי יחמקב בפעם הכרעומה דמר תמרעם עלי אך יגזור אומר ולגלות דברים שכלב ואמי אשיב אל לבו לחקור היסב אשיב אל לבו להבין חורפי דבר ויקיים ואל יחוש מהדבר הכולא מן העין יקה מר ויכתוב היסב העינים דק יתן במים ויבשל היסב ר"ל פריעין ויתן זיקרין בו מפס מזעיר וכדבר איט מחליש ומשלביל אך ורק מחזיק את המוח בשמח את הלב לעבודה ה' ב"ה וזה לשמח בכל בוקר אביא ריקא יכל יז לעשיה בכל זיקר עד כלום ובזה אסיים נשים שלום ככ"ד ישראל בהר"ר אליעזר סטלובה :